OPENBARE VERZAMELINGEN DER GEMEENTE UTRECHT.

CATALOGUS

VAN HET

MUSEUM VAN OUDHEDEN

DOOR

MR. S. MULLER Fz.
GEMEENTE-ARCHIVARIS.

2E VEEL VERMEERDERDE DRUK.

UTRECHT — W. LEIJDENROTH.

Ook verkrijgbaar aan het gemeente-museum, aan het gemeente-archief (Drift, Utrecht) en aan de Finantiekamer (Stadhuis, Utrecht), tegen vooruitbetaling van f 1.– en f 0.15 verzendingskosten.

OPENBARE VERZAMELINGEN DER GEMEENTE UTRECHT.

CATALOGUS

VAN HET

MUSEUM VAN OUDHEDEN

DOOR

MR. S. MULLER Fz.
GEMEENTE-ARCHIVARIS.

2E VEEL VERMEERDERDE DRUK.

UTRECHT.
1904.

Typ. KEMINK & ZOON, over den Dom, Utrecht.

INLEIDING.

In den catalogus van Utrechts Museum van oudheden is een overzicht van de oprichting en de verdere lotgevallen dezer verzameling zeker niet ongepast. Nergens is daarvan opzettelijk aanteekening gehouden, doch de hier en daar (vooral in de notulen van Burgemeester en Wethouders) verspreide berichten werpen toch licht genoeg op de geschiedenis van het museum om eene schets daarvan mogelijk te maken.

Men zou lichtelijk meenen, dat het gemeentebestuur de talrijke herinneringen aan den vroegeren toestand der stad en aan de oude wijze van bestuur, die de stad Utrecht in even groote hoeveelheid als andere steden van ouds moet bezeten hebben, allengs op haar voorbeeld vereenigd heeft tot eene „oudheidkamer", en dat zich daaruit later dit museum ontwikkeld heeft. Deze voorstelling zou echter geheel onjuist zijn. Geene stad in geheel Nederland kan minder rijk zijn aan dergelijke interessante en ook uit een artistiek oogpunt veelal hoogst belangrijke overblijfselen der municipale oudheid dan Utrecht was, de oudste toch onder de zusteren. Men heeft dit alles, naar het schijnt, hier vroeger systematisch opgeruimd [1]): zelfs van het geheele kostbare meubilair van het eerst in 1824

1) Zoo werd o. a. de zilveren halsring met bellen van de vóor 1528 door de Utrechtsche burgemeesters gedragen kovels door den secretaris Ram (1830—1851) voor oud zilver verkocht, evenals de oude zegelstempels der stad. (Aanteekeningen in HS. van C. Kramm. Stads-bibliotheek.)

afgebroken stadhuis is nauwelijks iets gered [1]). Even arm als de stad is de burgerij aan dergelijke herinneringen: slechts in een der talrijke gestichten zijn twee regentenstukken aanwezig, schutterstukken zijn geheel onbekend; van de gilden was niets bewaard, en het weinige, dat daarvan thans bijeenverzameld is, moet slechts voldoende heeten om het verlies van het overige te doen bejammeren. En toch, niettegenstaande dit alles, bezit de stad Utrecht thans wellicht een rijker museum van oudheden dan dat van eenige andere gemeente in ons vaderland. Dat dit het geval is, dankt zij aan het initiatief en „de belanglooze zorgen des Burgemeesters, den ijverigen en waardigen Van Asch van Wijck (zooals een tijdgenoot verklaarde), den man van smaak, kunstzin en geleerdheid, aan wiens bemoeijenissen de stad Utrecht deze instelling verschuldigd is, die, om eerlang door alle steden van ons vaderland te worden nagevolgd, slechts een weinig meerder ontwikkeling behoeft" [2]).

„Voor de aanvaarding van het burgemeesterschap door mijnen geachten vader", zoo verhaalt ons Jhr. Mr. A. M. C. van Asch van Wijck [3]), „verkeerde het archief der stad Utrecht in eenen toestand van onbeschrijfelijke wanorde en veronachtzaming." Maar daarin kwam toen eerlang verbetering. De heer Van Asch van Wijck, burgemeester geworden eenige jaren na de afbraak van het oude stadhuis, zorgde, dat in het nieuwe gebouw eene behoorlijke ruimte

---

1) Dit meubilair is met alle schilderijen naar het Stadstimmerhuis in de Brigittenstraat vervoerd en later niet meer gezien. Men verhaalt, dat de zolder, waar een en ander geborgen was, is ingezakt en dat de beschadigde overblijfselen in groote hoopen op het stadserfhuis zijn verkocht (vgl. Utrechtsche volksalmanak. 1867 p. 147/48). De tapijtbehangsels uit de raadzaal (345 ellen, voorstellende jachttafereelen), in 1644 aangekocht van den beroemden Maximiliaan van der Gucht te Delft voor *f* 3450, waren reeds 6 December 1820 door den kameraar Keetell aan M. Sander verkocht voor *f* 30. Zelfs de in het museum bewaarde overblijfselen van den gebeeldhouwden gevel van het oude stadhuis zelf zijn eerst later daar gekomen, nadat ze geruimen tijd in eene steenhouwerij buiten de Weerd in de open lucht hadden gelegen. Zelfs schijnt het bij den aankoop dezer stukken onbekend geweest te zijn, dat ze van den gevel van het stadhuis afkomstig waren; eerst later, omstreeks 1857, werd dit bekend (zie: Liefland, Utrechts oudheid. p. 15).

2) (P. J.) V(ermeulen), Utrechtsch museum van oudheden en kunst, in: Utrechtsche courant van 10 Sept. 1838.

3) Kronijk v. h. Hist. genootschap. IV p. 172.

voor het archief werd bestemd, en deed tegelijk het voorstel om ook „eene verzameling van boekwerken en van teekeningen, schilderijen, oudheden tot de stad betrekkelijk” aan te leggen. Het oogenblik was daartoe uitnemend gekozen: ook aan het hoofd der provincie Utrecht stond iemand, die warme belangstelling voor oude kunst koesterde: Florent van Ertborn, die zich behalve door het bijeenbrengen eener uitgebreide collectie oude schilderijen (thans in het museum te Antwerpen) verdienstelijk maakte door de vorming omstreeks 1829 eener Commissie tot opsporing van Romeinsche oudheden in de provincie Utrecht. Het plan van Van Asch van Wijck kon dus rekenen op ondersteuning en bijval.

Bij de stichting van een museum van oudheden stelde de burgemeester zich volgens zijne eigene verklaring ten doel, „om die overblijfselen van vorige eeuwen, welke met den naam van middeleeuwen worden bestempeld, bijeen te brengen; en daardoor de kennis te bevorderen van den toestand der kunsten, ook in die tijden, welke men vroeger gewoon was, als eene ijzeren eeuw, even vreemd aan ontwikkeling van het verstand als aan die van het kunstvermogen, te beschouwen; doch welke thans, langs hoe meer, de aandacht der onderzoekers tot zich trekt, ten einde de trapsgewijze toeneming in de beoefening van de zoogenoemde beeldende kunsten op te sporen. Dit onderzoek,” merkt de heer Van Asch van Wijck op, „heeft, in andere landen, reeds de aandacht van vele kundige mannen tot zich getrokken; en daardoor is de weg gebaand, om, door vergelijking van hetgene in ons vaderland nog aanwezig is, met de voortbrengselen der kunst in andere landen, eenigermate te kunnen beoordeelen, tot welke hoogte onze kunstenaars gevorderd waren, en of zij met de buitenlanders een gelijken tred hebben gehouden” [1]). Kon men ook aan het dus omschreven doel zekere eenzijdigheid verwijten, in zooverre de heer Van Asch van Wijck zich tot de middeleeuwen beperkte, des schrijvers juist en helder inzicht in de behoeften en de richting der kunstgeschiedenis, zooals men die thans beoefent, verdient zeker allen lof.

1) (Van Asch van Wijck,) Beeld van den H. Johannes den Dooper, in: Tijdschr. v. gesch. oudh. en statistiek v. Utrecht. III (1837) p. 3. Vgl. l. c. IX p. 428.

„De beginselen der verzameling waren" — de oprichter zelf verhaalt het ons weder — „gering" [1]). Een bepaald besluit tot het aanleggen van een museum werd zelfs niet genomen: alleen lezen wij bij den eersten aankoop (16 Juli 1830), „dat door den Burgemeester *overeenkomstig het vroeger deswegens mondeling overeengekomene* ten behoeve der stad was aangekocht enz." [2]). Van toen af werden die aankoopen geregeld voortgezet; op denzelfden dag als de eerste aankoop werd ook het eerste geschenk (twee schilderijen uit de St. Maria-kerk) in de notulen aangeteekend [3]), en zoo vormde zich allengs eene kleine collectie. Slechts geringe sommen werden daartoe besteed: van 1830 tot 1838 werd jaarlijks *f* 100 voor aankoopen uitgetrokken. Wel „voegden zich bij die naauwelijks merkbare jaarlijksche bijdragen eenige uit het fonds van onvoorziene uitgaven verstrekt" (o. a. in 1830 *f* 94, in 1832 *f* 280, in 1837 *f* 1000 en *f* 600, in 1838 *f* 200), maar over het geheel kon de burgemeester, toen hij in 1839 met rechtmatigen trots op zijne stichting wees, naar waarheid verklaren: „ook hier heeft het letten op gelegenheid, dezelve niet ongemerkt te laten voorbijgaan, zeer veel gedaan om deze uitkomst te verkrijgen" [4]).

De voorwerpen werden geborgen op de bovenste verdieping van het stadhuis; in 1838 was daar eindelijk genoeg bijeen om het museum voor het publiek open te stellen. In de Utrechtsche courant van 31 Augustus en 3 September 1838 verscheen dan ook de volgende „kennisgeving": „Burgemeester en Wethouderen der stad Utrecht brengen ter kennis der Ingezetenen, dat van nu voortaan

---

1) Beeld v. d. H. Johannes den Dooper. l. c. p. 4.

2) Notulen B. en W. 16 Juli 1830.

3) Notulen B. en W. 16 Juli 1830.

4) Van Asch van Wijck, Vergelijkend verslag aang. den toestand v. Utrecht in 1827 en 1839. p. 36, 37. — Het in de Notulen v. B. en W. 13 Mei 1833 en de Notulen van den gemeenteraad 14 Mei, 1, 19 Juni 1833 besproken plan om de ontruimde Hieronymus-school of een opzettelijk „tot een wetenschappelijk einde" gesticht gebouw op de wal tusschen de Heerenstraat en de Brigittenstraat, tot een „Museum" in te richten, had denkelijk betrekking op het Museum Boymans, dat door den eigenaar herhaaldelijk aan de stad Utrecht aangeboden, maar door toedoen van burgemeester Van Asch van Wijck geweigerd is. (Aanteekeningen in HS. van C. Kramm. Stadsbibliotheek.)

des Woensdags van iedere week (aan te vangen met Woensdag den 5 September aanstaande) van des middags half een tot twee ure, ten Stadhuize, voor een ieder, met uitzondering van kinderen beneden de 14 jaren, welke niet zullen worden toegelaten, zal te bezigtigen zijn, de verzameling van Oud Beeldwerk en andere Oudheden, Schilderijen en Teekeningen, meestal tot de stad Utrecht betrekking hebbende, en behoorende tot het Archief derzelve stad, mits zich vooraf voorziende van een bewijs van toegang, verkrijgbaar ter Secretarie dezer stad, en voorts betalende vijf en twintig cents voor den Catalogus der gedachte verzameling door elken bezigtiger, de vrouwen daaronder niet begrepen."

Zoo werd het museum geopend op 5 September 1838, na vooraf op Zaterdag 1 September door Gedeputeerde Staten bezichtigd te zijn [1]). Het opzicht over de collectie, als „behoorende tot het Archief der stad", was reeds op 29 September 1829 opgedragen aan den heer W. A. Boers, 1en kommies ter Stedelijke secretarie [2]). De verzameling was toen geborgen in vier vertrekken op den zuidwestelijken hoek van het stadhuis: twee kleine kamers waren met beeldhouwwerk gevuld, de derde werd door teekeningen ingenomen; in het vierde, grootere vertrek vond men eenige modellen en kaarten, terwijl de schilderijen op het portaal, dat toegang tot de zalen verleende, geëxposeerd waren. De opening van het museum oefende blijkbaar gunstigen invloed: een jaar daarna werd de voor aankoopen op de stedelijke begrooting uitgetrokken som gebracht op *f* 300, hetgeen in 1854 tot *f* 400, sedert 1876 tot *f* 1000 vermeerderd is.

Na den aanbouw van het achterste gedeelte van het stadhuis in 1844 kwam er in den toestand van het museum eene belangrijke verandering: de nieuwe groote achterzaal werd bij de lokalen gevoegd en bestemd voor de sterk vermeerderde collectie schilderijen en de modellen, terwijl het door deze ledig gelaten groote vertrek

---

1) Notulen B. en W. 27 Augustus 1838.

2) Notulen B. en W. 1, 18, 29 September 1829. — Notulen v. d. gemeenteraad 21 September 1829.

werd ingericht voor de vele aangewonnen teekeningen, voorstellende gezichten in de stad. De twee nieuwe kleine kamers aan de achterzijde bevatten „de verzameling van munten, penningen, glaswerk; maar werden tevens gebruikt als magazijn ter berging van de nieuwe aanwinsten [1]).

Ook van andere zijde werd het verkrijgen eener nieuwe belangrijke aanwinst voor het museum in dezen tijd langzamerhand voorbereid. Het Provinciaal Utrechtsch Genootschap had allengs eene collectie van hoofdzakelijk Romeinsche en Germaansche oudheden bijeengebracht. Deze verzameling werd in 1847 overgebracht naar een der bovenzalen van het stadhuis naast de archiefbureaux; zij bleef daar echter onder afzonderlijk beheer en was voorloopig nog niet voor het publiek toegankelijk [2]).

Het Stedelijk museum bleef steeds aangroeien; op den duur werden de beide magazijnvertrekken bij de museumlokalen aangetrokken: eene daarvan werd voor schilderijen, de andere voor kaarten ingericht. „De verzameling van munten, penningen, glaswerk enz.", die in 1851 door een aankoop ten bedrage van *f* 357.74 belangrijk vermeerderd was [3]), bleef daarbij geëxposeerd in een glazen kast en twee toontafels;

---

1) Eene uitvoerige beschrijving van den toestand van het museum in dezen tijd (van de hand van Jhr. Mr. A. M. C. van Asch van Wijck) vindt men in de: Kronijk v. h. Hist. genootschap. IV p. 172.

2) Brief v. h. Utr. Genootsch. aan B. en W. d.d. 9 Oct. 1847; met antwoord v. B. en W. d.d. 12 Oct. 1847. (Daarbij werd bepaald, dat de collectie met het Stedelijk museum aan het publiek zou getoond worden; in de praktijk geschiedde dit echter, toen ik mijn ambt aanvaardde, niet.)

3) Notulen B. en W. 13 October 1851. — De muntverzameling dankt haar ontstaan voornamelijk aan den wethouder Mr. J. Hinlopen, die „naar aanleiding van de aan hem (waarschijnlijk mondeling) op 25 Mei 1846 en 15 Mei 1851 verleende magtiging, waarbij (hem) . . . *f* 487.50 tot inwisseling van oude muntspeciën voor stads-archief was ter hand gesteld", eene kleine collectie voor de gemeente bijeenbracht. (Notulen B. en W. 13 October 1851.) De heer Hinlopen werd in October 1851 uitgenoodigd, „zich bij voortduring wel te willen belasten met het verzamelen van zoodanige munten en penningen als voor het archief dezer stad van belang geacht konden worden" (Notulen B. en W. 13 October 1851): en werkelijk is de collectie later herhaaldelijk door aankoopen en geschenken vermeerderd. Gedeeltelijk werd zij geregeld door Jhr. Mr. L. C. Hora Siccama; maar bij de aanvaarding mijner betrekking ontdekte ik toch in verschillende kasten nog zakken met munten, wier herkomst onbekend was. Uit een en ander is de collectie Utrechtsche munten en penningen ontstaan, terwijl de stukken, die op andere gewesten

de door Jhr. Mr. A. M. C. van Asch van Wijck in 1848 aangekondigde „behoorlijke rangschikking" dezer collectie [1]) bleef echter achterwege, evenals de beschrijving. Nog werd de toestand van het museum blijkbaar beschouwd als eene voorloopige: men peinsde over eene geheele hervorming daarvan, die allengs door de vele aanwinsten noodig was geworden. Een nieuw schema van verdeeling van alle stedelijke collectiën over alle bovenlokalen van het stadhuis werd dan ook door den heer W. A. Boers opgesteld. Het bestemde de eerste vier kamers van het museum voor de kaarten, de gezichten in de stad en de bekroonde prijsteekeningen van de leerlingen der Stadsteekenschool. Daarop zouden volgen twee kamers met schilderijen (waarbij de modellen van den Dom en de Vreeswijksche sluis met de kleinere voorwerpen) en twee (?) kamers met beeldhouwwerk in steen. Het slot zouden vormen drie(?) archiefkamers, — een vertrek voor de bibliotheek, — een voor het nieuwe archief, de charters en de atlassen, — een voor het archief van het Kantongerecht (tevens vergaderkamer). Maar dit reorganisatieplan (dat nog in handschrift in het archief berust) is onuitgevoerd gebleven; want met de helft der 19e eeuw begon voor het museum eene lange periode van stilstand en verwaarloozing, en gedurende het vierde eener eeuw is het in hoofdzaak gebleven in den toestand, waarin het omstreeks 1847 verkeerde.

De dood van burgemeester Van Asch van Wijck in 1843 en van Van der Monde, zijn ijverigen en bekwamen helper, in 1847, zal ongunstig op den bloei der verzameling gewerkt hebben. Hoe dit zij, het ontbrak aan het noodige toezicht [2]): men scheen te meenen, dat, nu de zaak eenmaal in gang gebracht was, zij wel

---

betrekking hadden (die trouwens van zeer geringe waarde waren), verkocht zijn. — De zeer fraaie collectie Utrechtsche bisschoppelijke munten van het Provinciaal Utrechtsch genootschap is daarbij in haar geheel tentoongesteld, nadat de stad Utrecht hare weinige bisschoppelijke munten geruild had tegen de op de stad Utrecht betrekking hebbende munten en penningen, die zich in de collectie van het genootschap bevonden.

1) Kronijk v. h. Hist. gen. IV p. 178. — Vgl. Notulen B. en W. 29 Juni 1847.

2) Dit gebrek aan het noodige toezicht blijkt o. a. ook uit het niet meer „letten op gelegenheid," zooals Van Asch van Wijck gedaan had. (Vergelijkend verslag. p. 37.) Hij zelf klaagde terecht: „wanneer men let op hetgene vroeger in deze stad nog aanwezig was, maar sedert is verspreid of verloren, zal men zich niet kunnen wederhouden van innig leedwezen te gevoelen, dat er niet vroeger eenige gelegenheid binnen dezelve is geopend,

van zelf zou blijven gaan. De heer Boers, die door zijne benoeming tot chef der secretarie reeds lang met bezigheden overladen was, werd toch eerst 6 Februari 1862 van het toezicht op archief en museum ontheven door de benoeming van Mr. J. W. L. Raven tot commies-archivaris (later archivaris) [1]. Maar ook deze benoeming bracht nog geene verbetering in den toestand van het museum: sinds er een speciaal ambtenaar voor het archief was aangesteld, namen de rechtskundige onderzoekingen daarin sterk toe, en de heer Raven, die verschillende doozen vol rapporten heeft nagelaten, had bij zijne zwakke gezondheid nauwelijks tijd om het archief zelf beter te regelen en te beschrijven. Ofschoon dus de geschenken voor het museum in vrij ruime mate bleven toevloeien, kon er niet gedacht worden aan eene behoorlijke plaatsing en beschrijving der soms omvangrijke aanwinsten.

Zoo hoopte zich langzamerhand in de hoeken der museumzalen, later op de portalen, eindelijk op den zolder, de binnenplaats van het stadhuis en in het stadstimmerhuis eene groote verzameling voorwerpen op, die veelal hadden verdiend eene in het oog vallende plaats in het museum in te nemen. Meer en meer werd eene geheele reorganisatie der verzameling dringend noodzakelijk, vooral toen volgens besluit van den gemeenteraad van 2 Mei 1872 alle schilderijen, die kunstwaarde hadden (ten getale van 57), naar het Museum Kunstliefde werden overgebracht. Twee museumzalen werden daardoor niet alleen van hare voornaamste sieraden beroofd, maar vertoonden sedert dien tijd over eene groote oppervlakte naakte wanden.

---

om zoodanige overblijfselen bijeen te brengen, welke eene meer belangrijke verzameling zouden hebben kunnen doen daarstellen." (Tijdschr. v. gesch. v. Utrecht. III p. 4.) Men zou er thans kunnen bijvoegen de betuiging van groot leedwezen, dat er van die toen bestaande gelegenheid later niet zorgvuldiger is gebruikgemaakt: veel is sedert den dood van Van Asch van Wijck weder verloren gegaan. De aanschrijving van B. en W. „om bij voorkomende gelegenheden van wege de Gemeente photographische afbeeldingen te doen vervaardigen van oude gebouwen in deze stad, die hetzij om de geschiedkundige herinneringen daaraan verbonden, hetzij om den stijl, waarin zij gebouwd zijn, merkwaardig mogen heeten" (Notulen B. en W. 29 October 1867), is zelfs bij afbraak of geheele verbouwing van zulke gebouwen niet uitgevoerd.

1) Notulen B. en W. 6 Februari 1862. — De heer Raven overleed 5 Maart 1873. (Notulen B. en W. 6 Maart 1873.)

Aldus was de toestand, toen ik op 1 Februari 1874 als archivaris in functie trad, terwijl reeds sedert het begin van 1873 gezorgd was voor de aanstelling van voldoende hulpkrachten bij de regeling van het archief. Reeds in de eerste maanden van 1874 werden nu alle voorwerpen, die op verschillende plaatsen buiten het museum geborgen waren, in de zalen opgenomen, en ook alle in kisten en kasten van het archief verspreide kleinere zaken daar vereenigd. Zoo werden in alle zalen van het museum de vloeren overladen met groote beeldhouwwerken, schilderijen en allerlei andere belangrijke voorwerpen. Deze toestand was onhoudbaar, en op mijn voorstel besloot het Dagelijksch bestuur, dat het museum eene geheele reorganisatie zou ondergaan [1]). Onmiddellijk werd met de werkzaamheden een aanvang gemaakt: het museum werd tijdelijk voor het publiek gesloten [2]), alle voorwerpen werden daaruit verwijderd en de lokalen opgeknapt. De plaats, die door de naar het Museum Kunstliefde overgebrachte schilderijen ledig gelaten was, bood gelegenheid om de meeste der zeer talrijke nieuwe voorwerpen op te stellen; voor zooverre dit onmogelijk was, werd de noodige plaats gevonden door overbrenging van alle tentoongestelde kaarten en van eenige geteekende gezichten in de stad naar de portefeuilles van den nieuw aangelegden Topographischen atlas. Toonkasten gaven nu voor het eerst ook de talrijke kleinere voorwerpen en de in het archief en elders gevonden munt- en zegelstempels ter bezichtiging. Zoo werd op 18 Januari 1875 het museum voor het publiek heropend met een aantal voorwerpen, ongeveer dertigmaal grooter dan er bij het opmaken van den laatsten catalogus aanwezig waren geweest. Het bevatte nu drie zalen met beeldhouwwerken, eene groote zaal met voorwerpen van verschillenden aard, en twee zalen met teekeningen en modellen en met de munt- en penningcollectiën. De zevende (in het midden gelegen) zaal was afgestaan aan het museum van oudheden van het Provinciaal Utrechtsch genootschap, welks vroegere bergplaats tot tweede bureau-vertrek van het archief ingericht was; dit museum,

---

1) Notulen B. en W. 6 Augustus, 1 October 1874.
2) Notulen B. en W. 1, 27 October, 29 December 1874.

hoewel steeds afzonderlijk opgesteld, wordt sedert dien tijd tegelijk met het Stedelijk museum door bezoekers bezichtigd.

Zeer aanzienlijke vermeerderingen verkreeg het museum nog in den loop van 1875 en 1876 door een nauwkeurig onderzoek, door mij ingesteld op alle bureaux ten stadhuize, in de kerken en in alle openbare gebouwen en liefdadige gestichten. Als regel werd toen aangenomen, dat de dus ontdekte voorwerpen voor het museum in bruikleen werden aangevraagd, omdat de ondervinding leerde, dat er gewoonlijk bezwaar werd gemaakt tegen een definitieven afstand. Talrijke voorwerpen zijn zoodoende van verwaarloozing gered. Bij overeenkomst met de directie van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap werden alle voorwerpen uit de tweede helft der middeneeuwen en uit den nieuweren tijd in bruikleen afgestaan aan het Stedelijk museum, dat op zijne beurt alle Romeinsche en Germaansche voorwerpen aan het museum van het genootschap ter expositie gaf; eene systematische rangschikking en beschrijving van beide musea werd daardoor mogelijk.

Sedert de heropening van het museum nam, vooral in de eerste jaren daarna, de toevloed van nieuwe aanwinsten belangrijk toe; op den duur werd het plaatsgebrek dan ook hinderlijk. Na de overbrenging van het oude archief uit het stadhuis naar het brandvrije archiefgebouw werd daarom eene der ledig gelaten groote zalen bij het museum getrokken en gevuld met voorwerpen van verschillenden aard; op 13 Juni 1884 is deze zaal geopend [1]). De toen ontstane toestand van het museum is afgebeeld op de 24 groote teekeningen van A. Grolman, vervaardigd op last van Mr. W. H. baron Taets van Amerongen en door den heer H. F. Kol aan de gemeente geschonken.

Maar niettegenstaande deze uitbreiding bleef de toestand onvoldoende. De collectie was ongelukkig geplaatst en niet gemakkelijk toegankelijk; bovendien noodzaakte de aard der lokaliteit ten stadhuize tot eene rangschikking der voorwerpen, die meer aan een pakhuis dan aan eene behoorlijk geordende verzameling deed denken.

---

1) Zie: Verslag v. h. gemeente-archief. 1884 p. 8.

Aan dien toestand kwam echter spoedig een einde. Toen in het voorjaar van 1888 het buitengoed Hoogeland door de gemeente was aangekocht, verhieven zich stemmen, die de wenschelijkheid betoogden, dat het woonhuis tot Stedelijk museum zou worden ingericht. De gemeenteraad besloot daartoe op 25 April 1889, en op 1 October 1890 zijn de oude museumzalen op het stadhuis voor het publiek gesloten.

Het gebouw Hoogeland is in 1825 door den architect Suys gebouwd voor Jhr. W. E. Ram; de beide vleugels zijn later toegevoegd door den architect Zocher. De bij de inrichting tot museum aangebrachte polychrome decoratie der in Griekschen stijl gebouwde gevels is gevolgd naar de in de laatste jaren ontdekte overblijfselen van dergelijke versieringen op tempels te Athene en Olympia, op Sicilië, in Klein-Azië enz. [1]). Nadat ook de noodige herstellingen en veranderingen in het huis waren verricht, werd in den nazomer van 1890 met de inrichting daarvan tot museum begonnen. Eerst werden de groote voorwerpen volgens de vooraf ontworpen systematische indeeling der verzameling ingemetseld en vastgetimmerd, en in de laatste weken van 1890 heeft de verhuizing plaats gehad. Op 4 Juni 1891 is het museum plechtig geopend. Het bevat thans vijf antieke kamers, elk gedecoreerd in den stijl van vroegere tijden (sedert het laatst der 15e tot het begin der 19e eeuw), — drie vertrekken voor kerkelijke oudheden — en een vertrek voor herinneringen aan het Stedelijk bestuur. In de benedenverdieping zijn grootendeels fragmenten van beeldhouwwerk ondergebracht.

Nu de geschiedenis van het museum kortelijk verhaald is, dient nog die van dezen catalogus besproken te worden. Reeds de kennisgeving van de opening van het museum in 1838 had van een catalogus gesproken; inderdaad was die dan ook in 500 exemplaren gedrukt en in het licht verschenen. Het boekje, 18 bladzijden

---

1) De ontwerpen van deze decoratie zijn vervaardigd door den heer J. N. Landré volgens mijne aanwijzingen, waarbij ik dankbaar gebruik maakte van de voorlichting der heeren Dr. L. J. Morell en F. J. Nieuwenhuis.

groot, voerde ten titel: „*Verzameling van oud beeldwerk en andere oudheden, schilderijen en teekeningen, meestal tot de stad Utrecht betrekking hebbende, behoorende tot het archief derzelve stad.*" De beschrijving was verdeeld in drie afdeelingen. De eerste: „*Oud beeldwerk en andere oudheden*" bevatte 31, de tweede: „*Schilderijen*" 30, de derde: „*Teekeningen, kaarten, platen*" 59 nummers. Veel goeds valt er van deze lijst niet te zeggen: hoewel zij door het Dagelijksch bestuur „alzoo goedgekeurd" was [1]), had Dr. P. J. Vermeulen, die in de Utrechtsche courant van 10 September 1838 zijne ingenomenheid betuigde met het museum, dat hij als „een gelukkig denkbeeld van den zoo zeer verdienstelijken Burgemeester" roemde, toch geen ongelijk, toen hij zoowel de orde van den catalogus veranderd als de karige inlichtingen, die het boekje verschafte, vermeerderd wenschte te zien. Maar voorloopig kwam het daartoe nog niet: minstens éénmaal werd de catalogus onveranderd herdrukt.

Na eenige jaren maakten de vermeerderingen van het museum echter eene wijziging noodig: kort na 1847 verscheen dus een vermeerderde druk. Maar ook deze nam alleen zeer vluchtig de nieuw verkregen voorwerpen op in het kader van den ouden catalogus. De eerste afdeeling bevatte thans 52, de tweede (vroeger derde) 146, de derde (vroeger tweede) 50 nummers. Dat de beschrijving der voorwerpen niet verbeterd was, blijkt o. a. uit No. 39 van de eerste afdeeling, beschreven als: „*Een groep beelden enz.*"

Ook gedurende het beheer van het museum door Mr. Raven verschenen natuurlijk, als de oplaag van den catalogus uitgeput was, herdrukken daarvan. Minstens tweemaal is dit geschied; maar beide malen is het stuk geheel onveranderd ter perse gelegd. De heer Raven heeft er blijkbaar aan gedacht, om ten behoeve der bezoekers uit het buitenland eene Fransche editie van den catalogus in het licht te geven: onder zijne nagelaten papieren bevindt zich het schema daarvan; maar het stuk is niets anders dan eene gedeeltelijke vertaling van de oude gebrekkige lijst.

Reeds voordat het museum in het begin van 1875 na de geheele

1) Notulen B en W. 27 Augustus 1838.

reorganisatie heropend werd, had ik natuurlijk werk gemaakt van de voorbereiding van een nieuwen beteren catalogus. Waren aard en beteekenis van sommige op de zolders en in de kasten ontdekte fragmentarische voorwerpen zonder toelichting niet altijd duidelijk, nog veel minder was het mogelijk, om aanstonds herkomst en geschiedenis dier aanwinsten te bepalen; want niet alleen was daarvan door het vroegere museum-beheer niet systematisch een register bijgehouden, maar zelfs de allergeringste aanteekening was verzuimd. De oude catalogus leverde natuurlijk slechts over zéér enkele voorwerpen de noodigste inlichtingen; voor de rest moesten dus andere gegevens opgezocht worden. Maar dit gelukte op den duur toch boven verwachting; losse aanteekeningen op snippers papier, die ik allengs hier en daar tusschen allerlei papieren ontdekte en zorgvuldig verzamelde, allerlei vondsten in hoeken en gaten van het archiefbureau, waar ik meer en meer tehuis geraakte, gaven op den duur licht over beteekenis en geschiedenis van vele voorwerpen. Mondelinge ophelderingen van bezoekers en andere partikulieren helderden later nog verschillende details toevallig op; een systematisch onderzoek in de notulen en rekeningen der laatste jaren leidde ten slotte tot de ontdekking van talrijke aanteekeningen, die aard en herkomst van vele voorwerpen toelichtten. Zoo werd allengs een niet onbevredigend geheel verkregen. Wel bleef de herkomst van vele voorwerpen onbekend, — wel werden zelfs verschillende voorwerpen, die vroeger geschonken waren, thans niet meer teruggevonden [1]); maar het ontwerp van den nieuwen catalogus kreeg toch allengs eenige volledigheid. Ten slotte werd het stuk nog eens herzien en definitief geredigeerd, en den 23sten Augustus 1877 besloot de gemeenteraad op voorstel van de archiefcommissie, dat een aanvang zou worden gemaakt met het drukken van de catalogi der

1) O. a. een rijkversierde pijp van het oude orgel van den Dom en een gebeeldhouwd en gepolychromeerd grafmonument uit de St. Paulus-abdij, die toch op nog bewaarde blaadjes papier als geschenken vermeld staan. Ook het opschrift van de in 1846 afgebroken poort van de rechtszaal van den officiaal naast den Domtoren („*Consistorium curiae ep. Traject.*"), dat naar het museum is overgebracht (V. d. Monde, Tijdschrift. VIII p. 232 noot), werd niet door mij teruggevonden.

gemeenteverzamelingen. In 1878 is daarop de eerste druk van dezen museum-catalogus verschenen, die op 237 bladzijden 2144 nummers beschreef.

Meer dan het vierde eener eeuw heeft die catalogus dienst gedaan; thans is hij verouderd, ook door het verkrijgen van bijna 1500 nieuwe aanwinsten. In de tweede uitgaaf van den catalogus, die hierbij het licht ziet, zijn deze aanwinsten natuurlijk beschreven; maar ook de beschrijving der oude nummers is op tal van plaatsen verbeterd en uitgebreid, ten gevolge van juister begrip van den aard der voorwerpen en van nieuwe ontdekkingen omtrent hunne geschiedenis. De geheele catalogus is ten slotte herzien en anders ingedeeld. Dit laatste werk heeft mij wellicht de meeste zorg gekost, omdat het allerlei bezwaren opleverde; daarover nog een enkel woord.

Het is niet gemakkelijk, onze zoogenaamde musea van oudheden logisch in te deelen. De beste zijn afkomstig uit den tijd, toen men uit was op het verzamelen van „rariteiten", voorwerpen, merkwaardig door hunne oudheid of door hunne herkomst uit verre landen. Deze rariteiten-kabinetten zijn reeds lang uit de mode en zeker wel voor goed; maar, hoe ook gezuiverd, onze musea blijven hun oorsprong verraden. Toch verlangt men tegenwoordig iets anders, iets beters dan de liefhebberende 18^e^ eeuw. Men stelt aan de musea, die men samenstelt, andere, hoogere eischen, — eischen ook van zeer verschillenden aard.

De gedachte, die tegenwoordig bij de meesten op den voorgrond treedt, is, dat een museum een overzicht behoort te geven van de ontwikkeling der verschillende kunstindustrieën, — dat het uitstekende stalen moet vertoonen van elke ontwikkelingsphase der industrieën, wier produkten als kunstvoorwerpen worden erkend. Een museum, dat volgens deze gedachte is samengesteld, zou dus een museum van kunstindustrie moeten heeten.

Maar naast dezen artistieken eisch doet zich een wetenschappelijke gelden, die van een geheel ander gezichtspunt uitgaat. De gelukkige voorkeur van onzen tijd voor aanschouwelijk onderwijs leidt er toe, de geschiedenis meer en meer te illustreeren. Vooral de beschavingsgeschiedenis heeft aan illustratie dringend behoefte; en

de geschiedenis, vroeger in hoofdzaak diplomatieke en krijgsgeschiedenis, wordt meer en meer beschavingsgeschiedenis. Naast de ethnographie der Nieuw-Zeelanders en der roodhuiden, die tegenwoordig zooveel aandacht trekt, wenscht men nu ook de ethnographie van Nederland in herinnering en in beeld te brengen. Het leven onzer vaderen, in kerk en raadhuis, in en buiten hunne woningen, wil men zich voorstellen, hunne zeden en gewoonten bestudeeren. De beschavingsgeschiedenis derhalve postuleert een tweede museum voor de wetenschappelijke studie van het verleden.

En naast deze beide musea verlangen velen nog een derde, noch van artistieken noch van wetenschappelijken aard, maar uitsluitend berustende op overwegingen van sentiment. Men wenscht, dat, evenals de katholieke kerk de relieken harer heiligen met angstvallige zorg bewaart en vereert, evenzoo de staat zal zorgdragen, dat de betrekkelijk weinige relieken, die ons van onze nationale heiligen zijn overgebleven, op passende wijze gehuisvest en ter vereering door het nageslacht tentoongesteld zullen worden. Men is van meening, dat deze eereplicht tegenover een roemrijk verleden te lang verwaarloosd is en dat, nu zoodoende reeds te veel onherroepelijk verloren is gegaan, voor het vervolg daartegen gewaakt dient te worden. De voorstanders van dit laatste museum zijn betrekkelijk zeldzaam; maar ze zijn daarentegen zeer stellig en zeer luid in hunne eischen: hunne gevoelens werden nog onlangs welsprekend vertolkt door Tutein Nolthenius [1]).

Ik weet niet, of Victor de Stuers, toen hij dertig jaar geleden het Nederlandsch museum reorganiseerde, zich van deze verschillende standpunten rekenschap heeft gegeven. Maar al heeft hij dit gedaan, zeker is het toch, dat hij de geheel verwarde massa, die deze verzameling destijds aanbood, niet volgens deze drie gezichtspunten in drieën heeft verdeeld. Er was dan ook alle reden om dit niet te doen: reeds bij het begin van het werk zou het toch gebleken zijn, dat tal van voorwerpen in twee of zelfs in drie van de musea tegelijk

1) Tutein Nolthenius, Nieuwe wereld. p. 71. — Over den drieledigen grondslag onzer musea van oudheden vgl.: Bulletin van den Nederl. Oudheidk. bond. I p. 98.

thuis behoorden. Ieder oogenblik zou men dus voor de keus gestaan hebben, aan welke der drie afdeelingen een voorwerp moest toegewezen worden, en ten slotte zou elk der drie musea zeer onvolledig geweest zijn, — veel onvollediger nog dan noodig zou geweest zijn, indien elke beheerder voor de samenstelling zijner afdeeling naar hartelust had mogen putten uit den kleinen schat, dien de muren van het Mauritshuis zoolang ook voor belangstellenden verborgen hadden gehouden. Want de drie musea komen voortdurend op elkanders terrein; wellicht is het dus het doelmatigst, om nolens volens de veelal ongelijksoortige voorwerpen maar bijeen te houden en te stellen onder het beheer van éénen directeur, die zoo goed mogelijk de verschillende qualiteiten, voor het beheer der ongelijksoortige massa noodig, in zich vereenigt. Inderdaad is men dan ook tot dit compromis gekomen; de naam van het Nederlandsch museum zelf spreekt van eene dubbele bestemming: het bewaren van Nederlandsche voorwerpen van geschiedenis en van kunst.

Blijkt derhalve zelfs ons nationaal museum, — dat, opgegroeid uit de bescheiden kern, dien Victor de Stuers in het Mauritshuis aantrof, sedert vermeerderd moet zijn volgens een vast systeem, dat bij de aankoopen gevolgd werd, — aan het euvel van tweeslachtigheid te lijden, hoeveel te meer moet dit het geval zijn bij onze kleine lokale musea, die grootendeels samengesteld zijn door het toeval: door geschenken van belangstellende inwoners, die gaven wat zij te missen hadden, — door enkele aankoopen nu en dan van weinig kostbare en weinig beteekenende zaken. Door de stichting dezer kleine lokale centra bedoelde men te redden wat anders onherroepelijk verloren zou gaan: slechts in de allerdringendste gevallen zou het dus hier verdedigbaar geschenen hebben, om ter wille van een streng omlijmd systeem iets belangrijks te weigeren, dat te verkrijgen was. De namen ook van deze musea duiden hun hybridisch karakter dan ook duidelijk aan: het spraakgebruik, verlegen om ze juist te betitelen, noemt ze musea van oudheden, — aldus het eenige kenmerk vermeldende, dat aan alle verzamelde voorwerpen der drie categorieën gemeen is.

Reeds de stichter van het Utrechtsche museum, de voortreffelijke

Van Asch van Wijck, heeft dit dubbele karakter ook van zijne stichting opgemerkt. Boven (p. V) vermeldde ik reeds, met hoe helder en in zijn tijd zeldzaam inzicht, hij zich rekenschap gaf van het nut van een museum, dat een overzicht zou kunnen geven van de ontwikkeling der verschillende kunsten, vooral in de middeleeuwen. En toch, op eene andere plaats vermeldt dezelfde schrijver, als hij het doel van zijn museum opzettelijk aanduidt, dat de waarde dezer stichting elders moest gezocht worden: in zijn belang voor de geschiedenis van Utrecht. „De verzameling is vèraf van eenige volledigheid te bezitten," schreef hij [1]), „zij heeft geene aaneengeschakelde rij van voorwerpen, welke den toestand der kunsten, in de verschillende eeuwen, zoude kunnen ophelderen. Het museum is veeleer te beschouwen als eene proeve, om door dit van tijd tot tijd bijeenbrengen van kunstwerken, nog iets te behouden van de langs hoe meer verdwijnende overblijfselen der oudheid, dan wel als eene, in tijdsorde afgedeelde, verzameling van oude gedenkstukken."

In overeenstemming met dit gemengde karakter van het museum, waarin toch ten slotte het historische gezichtspunt veel meer op den voorgrond stond dan het artistieke, heb ik het museum in de eerste editie van dezen catalogus ingedeeld. In hoofdzaak gebaseerd op wetenschappelijk-historischen grondslag, stelde de indeeling de bestemming der voorwerpen op den voorgrond. Toch werd eene uitzondering gemaakt voor enkele rubrieken, die op zich zelf zekere volledigheid bezaten en die althans rijk genoeg schenen, om een overzicht te leveren van eene bepaalde tak der industrie. Zoo werden alle haardsteenen (die eigenlijk bij *Architectuur* behoorden) in eene afzonderlijke rubriek vereenigd. Hetzelfde geschiedde met de talrijke, gedeeltelijk rijk versierde potten en kannen (die onder *Huisraad* eene plaats hadden moeten vinden). En de bijzonder talrijke pijpaarden heiligenbeeldjes, het product eener eigenaardige Utrechtsche industrie (die bij de *Kerkmeubelen* passend ondergebracht hadden kunnen worden), zijn eveneens op zich zelf blijven staan. Ook voor de munten, de zegelstempels en de penningen zijn afzonder-

---

1) Tijdschrift voor geschiedenis van Utrecht. III p. 4.

lijke rubrieken gereserveerd; trouwens deze afdeelingen, uit een kunsthistorisch oogpunt zeer gelukkig, behoefden toch niet daardoor gerechtvaardigd te worden, daar zij ook in een zuiver historisch ingerichten catalogus volmaakt op hare plaatsen zouden geweest zijn. Ook het „*Poppenhuys*", zeer uitvoerig beschreven, verkreeg eene afzonderlijke afdeeling. En de vele in het museum achter glas geëxposeerde teekeningen uit den Topographischen atlas werden, als niet eigenlijk tot het museum behoorende, ten slotte met de geschilderde stadsgezichten en portretten in een *Supplement* vereenigd.

De aldus tot stand gekomen indeeling van den ouden catalogus was stellig uit een theoretisch-systematisch oogpunt verre van bewonderenswaardig. Maar aan den eisch der praktijk, dat de voorwerpen volkomen tot hun recht zouden komen, en dat ook een overzicht zou worden verkregen van het verband tusschen de verschillende, tot eene bepaalde afdeeling behoorende voorwerpen, scheen zooveel doenlijk voldaan te zijn. Was ik ook niet tevreden, wel koesterde ik de hoop, dat ik de best mogelijke oplossing van het vraagstuk in mijn speciaal geval had gevonden. Zoover ik weet, is er dan ook slechts éénmaal tegen die oplossing een bezwaar aangevoerd. Maar dit bezwaar was ernstig; het kreeg dubbel gewicht, nu het kwam van den best bevoegden beoordeelaar, den directeur van het Nederlandsch museum. „Gij hebt", dus voegde hij mij onlangs toe, „een van de rijkste verzamelingen van Noordnederlandsche beeldhouwwerken onder uw beheer, en gij laat die niet dreunen, door haar als een aparte, als een eerste afdeeling van uw catalogus te behandelen" [1]).

Het verwijt maakte op mij indruk; want ook afgezien van het gezag van den schrijver, gevoelde ik de juistheid daarvan. Inderdaad verkeert het Utrechtsche museum in eene exceptioneele positie, die de moeilijkheid om het behoorlijk te rangschikken nog belangrijk vergroot. Met eene rijksverzameling, die systematisch, ten

---

1) Bulletin van den Nederlandschen Oudheidkundigen bond. I p. 107. — Het eveneens door den heer Pit (l. c. p. 110) geopperde bezwaar, dat vele voorwerpen in den ouden catalogus niet waren ondergebracht waar men ze zoeken zou, is, naar ik vertrouw, thans, nu de nieuwe indeeling meer vrijheid liet, grootendeels weggenomen.

koste van belangrijke geldelijke opofferingen, is bijeengebracht, kan het zich in de verste verte niet meten. Maar het is toch rijker en belangrijker dan eenig ander lokaal museum. Had het zijne schilderijen nog behouden, dan zou het vèr moeten onderdoen voor Haarlem en, alles samengenomen, ook voor Leiden de vlag moeten strijken, terwijl zelfs Den Haag met eere daarnevens genoemd zou mogen worden. Nu echter de schilderijen der stad Utrecht naar een ander museum zijn overgebracht en dus, om eene billijke vergelijking mogelijk te maken, ook in de andere steden de schilderijen buiten beschouwing gelaten moeten worden, nu schijnt Utrecht de kroon te spannen. Leeuwarden is niet minder rijk, nu het kan bogen op zijn prachtig zilverwerk. Maar Utrecht schijnt het toch te overtreffen, omdat het zeer sterk is juist in de afdeeling, waarin alle andere Nederlandsche musea arm zijn, in het beeldhouwwerk. Mij zelven had ik dan ook reeds het verwijt gedaan, dat deze zoo belangrijke serie in mijn catalogus niet tot haar recht kwam. En toen de directeur van het Nederlandsche museum dit verwijt openlijk herhaalde, was derhalve mijn besluit aanstonds genomen, om deze grief in den nieuwen catalogus weg te nemen. Ik zocht uit alle rubrieken de beeldhouwwerken bijeen en vereenigde ze tot éene enkele afdeeling, die ik *Beeldhouwwerk* betitelde. Maar het resultaat was bedroevend: vooral de rubriek *Kerkmeubelen*, die vroeger eene der beste van mijn catalogus was geweest, bleek thans jammerlijk geschonden. Ook uit de rubriek *Architectuur* waren bijna alle zaken verdwenen, die groote waarde hadden, en zelfs het *Huisraad* had niet onbelangrijk geleden. Het bleek niet wel doenlijk, om de jammerlijk ontredderde afdeeling *Kerkmeubelen* te handhaven, nu zij haar bestaansreden vrij wel verloren had. En daarbij scheen het mij aantrekkelijk, nu ik eenmaal op den nieuwen weg den eersten stap had gezet, om te trachten op dezelfde wijze nog andere kunsthistorische serieën te vormen. Van *Schrijnwerkersarbeid* b.v. bezit het museum niet zeer veel; maar toch zijn er op dit gebied belangrijke zaken aanwezig, die te zamen een niet onaardig overzicht van de ontwikkeling dezer industrie leveren. Van *Gebrandschilderd glas* berust hier wel is waar, behalve het venster uit de St. Jacobskerk, niet veel belangrijks; maar geen ander Nederlandsch museum kan

toch eene verzameling fragmenten van 15e eeuwsch glasschilderwerk vertoonen, zooals ons museum die bezit.

Ik heb derhalve den sprong gewaagd; ik heb den historischen grondslag verlaten, om de kunstindustrie als basis mijner indeeling aan te nemen. Ik heb die indeeling gehandhaafd, hoewel het mij niet ontging, dat de afdeeling *Voorwerpen in metaal* belachelijk is, dat de rubriek *Glaswerk* niets beteekent, dat van de rubriek *Schilderwerk* natuurlijk niets te verwachten was, sedert de stedelijke schilderijen uit het museum verdwenen zijn, en dat ten slotte een plaatselijk museum zooals het Utrechtsche als historisch geordend geheel zich welvoegelijker voordoet dan als een kunstindustrie-museum, waarin meer leemten te betreuren dan presentabele afdeelingen te waardeeren zijn.

Natuurlijk kon echter in geen geval de kunstindustrie mijn eenige grondslag zijn, evenmin als de historie dit vroeger was geweest. Al werden in de kunsthistorische rubrieken vrij wat zaken ondergebracht, die met kunst slechts zeer uit de verte iets te maken hebben, nog altijd bleef er toch veel over, dat in die indeeling geheel geene plaats kon vinden. Evenals de vorige maal, heb ik dus ook thans rubrieken moeten aannemen, die niet pasten in het kader van het hoofddenkbeeld, waarvan mijne indeeling uitging. Ik heb echter gemeend wel te doen door deze voorwerpen ditmaal tot ééne afdeeling te vereenigen: de rubriek *Zeden en gewoonten* bergt thans alle voorwerpen, die alleen merkwaardig zijn uit een kultuurhistorisch oogpunt.

Ook de nieuwe catalogus zou dus (erger nog dan hare voorgangster!) door hare indeeling hinken op twee gedachten. En nu dit toch eenmaal het geval was, besloot ik nòg een stap verder te gaan en ook de betrekkelijk zeldzame voorwerpen, die in de eerste en voornaamste plaats belang hadden als souvenirs uit Utrechts verleden en aan Utrechts beroemde mannen en vrouwen, bijeen te plaatsen in eene nieuwe afdeeling, die het derde principe, waarvan ik boven als uitgangspunt voor een museum gewaagde, zou vertegenwoordigen.

Alle drie deze uitgangspunten komen dus thans in den catalogus beurtelings op den voorgrond. De geschiedenis der verschillende kunstindustrieën wordt behandeld in de rubrieken: *Beeld-*

houwwerk, *Schrijnwerkersarbeid*, *Aardewerk*, *Glaswerk*, *Gebrandschilderd glas*, *Schilderwerk*, *Drijfwerk*, *smeedwerk en gietwerk*, *Wapenen*, *Uurwerken*, *Zegelstempels* en *Bouwfragmenten*[1]). De rubriek *Zeden en gewoonten* bevat alles, wat de voorstanders van een kultuurhistorisch museum zou aantrekken, met uitzondering van de *Munten*, *maten en gewichten*, die natuurlijk in eene afzonderlijke afdeeling bijeengehouden zijn. De uitwendige geschiedenis van Utrecht eindelijk wordt toegelicht door de drie laatste rubrieken: *Penningen*, *Historische voorwerpen* en *Afbeeldingen van Utrecht en Utrechtenaars.*

Zoo treedt dus het Utrechtsche museum op in een kostuum, dat nòg minder geschikt is om het algemeen te bevredigen dan het vroegere: nòg minder dan in den vorigen catalogus is in dezen de leidende gedachte duidelijk. Te gevaarlijker is dit voor mij, omdat de kleine verzameling zich ditmaal door de voorkeur, blijkbaar aan de belangen der kunstindustrie geschonken, zekere airs geeft, die aan een weinig belangrijk museum kwalijk passen, — airs, die aan bedillers, als zij eene aanleiding zouden willen zoeken, maar al te gemakkelijk de gelegenheid zouden bieden, om dezen parvenu belachelijk te maken, die zich breed maakt op de eerste rangen, waar hij niet behoort. Ik heb er dan ook wel aan gedacht, om te trachten deze bedillers althans eenigermate te ontwapenen door de voorwerpen, die uit een artistiek en uit een historisch oogpunt beiden belangrijk zijn, tweemaal te vermelden. Doch ik heb deze poging

---

1) Ook bij de vorming dezer rubrieken stuitte ik op moeielijkheden. De grens tusschen *Beeldhouwwerk* en *Bouwfragmenten* b.v. was telkens onzeker; als regel heb ik aangenomen, dat alle voorwerpen met afbeeldingen van menschen of dieren onder *Beeldhouwwerk* geplaatst moesten worden, alle stukken met andere versieringen onder *Bouwfragmenten*. Onder *Schrijnwerkersarbeid* behooren de vergulde spiegels en lustres der 18e eeuw eigenlijk niet thuis; toch zijn ze daar ten slotte opgenomen, omdat voor deze enkele voorwerpen geen nieuwe rubriek geopend worden kon. — Bij deze en dergelijke beslissingen (zooals over het geheel bij de indeeling van den catalogus) herdenk ik met groote dankbaarheid de deskundige voorlichting, mij door den heer A. Pit, directeur van het Nederlandsch Museum, met groote welwillendheid herhaaldelijk verleend. Het zal iederen belangstellende in het oog vallen, dat het indeelingssysteem van den catalogus in hoofdzaak overeenkomt met het ontwerp-indeelingsplan van het Nederlandsch Museum, door den heer Pit op mijn verzoek uiteengezet in het Bulletin v. d. Oudheidkundigen bond. I p. 108.

spoedig opgegeven. Want het getal dezer voorwerpen is veel te aanzienlijk: zelfs zou meer dan ééne rubriek in haar geheel in duplo vermeld behooren te worden [1]).

Wat den inhoud van den catalogus aangaat, vestig ik er de aandacht op, dat het museum vermeerderd is met meer dan de helft der nummers (1986 tegen 3444 nummers). Enkele rubrieken zijn, zoo goed het ging, systematisch aangevuld; bepaaldelijk betreft dit de penning- en muntverzamelingen. De collectie penningen, die in de eerste editie reeds zekere volledigheid scheen te bezitten (94 nummers), is thans toch veel meer dan verdubbeld door de aanwinst van 131 nummers. Vele dezer aanwinsten behooren natuurlijk tot het tijdvak, dat sedert het verschijnen der eerste editie verloopen is; maar ook uit de vroegere perioden is toch nog een getal van stukken aangewonnen (85 nummers), nagenoeg gelijkstaande met het getal der reeds vroeger aanwezige stukken; ik vestig daarbij de bijzondere aandacht op de fraaie en betrekkelijk talrijke stukken uit de jaren 1477—1574. Ook de muntverzameling is zéer vermeerderd. Voor de collectie bisschoppelijke munten van het Provinciaal Utrechtsch genootschap, die reeds bij de uitgaaf van den vroegeren catalogus zeer volledig was, zijn niet vele, maar kostbare stukken verkregen, o. a. de oudstbekende Utrechtsche gouden munt. Maar veel vollediger is de collectie provinciale en stedelijke munten geworden. Natuurlijk had deze vermeerdering nòg veel grooter kunnen zijn, indien men van elk muntstuk alle jaren van uitgaaf had willen vertegenwoordigd zien. Maar dit scheen van te weinig belang, om daarvoor zoo groote uitgaven te doen; men heeft zich dus in hoofdzaak er toe bepaald om te trachten, van de verschillende *typen* van elke munt één exemplaar te bemachtigen.

Verreweg de meeste nieuwe aanwinsten zijn echter natuurlijk verkregen door schenking en andere toevallige omstandigheden. Maar ook

---

1) Pro memorie vermeld ik hier nog de verschijning in 1892 van den geïllustreerden *Gids door het Stedelijk museum van oudheden te Utrecht*, die een geheel ander doel heeft dan deze catalogus.

van deze aanwinsten is veel verre van onbeduidend. Ik wil althans de merkwaardigste zaken even noemen, ten einde een denkbeeld te geven van de rijke schatten, die (met veel ordinairs) verkregen zijn sedert de eerste editie van den catalogus het licht heeft gezien. Ik vermeld dan het heilige graf uit het Vrouwenklooster van Oostbroek, het plafond van het St. Agnietenklooster, de fragmenten van het beeldhouwwerk uit den Oudmunster (waaronder de fraaie St. Catharina), de middeleeuwsche kast uit den Dom en het muurkastje uit het kasteel van IJsselstein, het houten schoorsteenfries met St. Maarten en de gebeeldhouwde steenen friezen uit de rechtszaal van den officiaal, uit de woning van den balyer van St. Catharijne en uit het huis van Mom, middeleeuwsche zegelstempels van den officiaal van St. Pieter, het Karmelieten-klooster, de St. Jacobs- en St. Geertekerken, het H. Kruisgasthuis en het Collegium Willebrordi, de orgelgalerij der Buurkerk, het dessus de porte van A. van Cuylenburch, het gebeeldhouwde poortje van Achter St. Pieter, den grooten Louis XIV-schoorsteen uit het Notarishuis, het geschilderde plafond uit het huis Achter St. Pieter, de kamerbetimmering in empire-stijl, de zeer merkwaardige collectie kamerbehangsels, het gesmeede ijzeren stoephek, de marmeren buste door Rombout Verhulst, de kostbare Louis XIV-pendule, de fraaie waaiers, het prachtige geëmailleerde horloge, de gebeeldhouwde en vergulde arrenslede, de curieuse vormen van suikerwerk, het kostuum van de promotie met de kap, den oudsten promotiepenning, de unieke gildepenning der stofjeswerkers en ten slotte de fraaie teekening van Attevelt, die de verklaring van den oorsprong der bekende afbeeldingen van de Utrechtsche burgemeesters en van de Utrechtsche stadsbanier hebben mogelijk gemaakt.

De verhuizing van het museum heeft bovendien de gelegenheid geschonken, om enkele kostbare voorwerpen, die vroeger wegens hunnen omvang niet behoorlijk geëxposeerd konden worden en dus op den zolder van het stadhuis gelaten waren, aan het licht te brengen: bepaaldelijk is de kostbare middeleeuwsche vloer van mozaïektegels eerst thans, nu hij weder vastgemetseld is, behoorlijk zichtbaar.

Daarentegen is het vroegere *Supplement* uit den catalogus wegge-

vallen. De teekeningen uit de atlassen, die sedert de opening van het museum in lijsten achter glas in het museum geëxposeerd waren en die na de verhuizing naar het Hoogeland, waar geen plaats open was, in het berglokaal van het archiefgebouw waren opgehangen, zijn thans weder in de portefeuilles geborgen. Hoewel ze door gordijnen tegen de verbleekende werking van het licht beschermd waren, trok het de aandacht, dat ze allengs ontoonbaar werden door vele bruine vlekken. Dr. Hofstede de Groot verklaarde dit feit door de expositie der teekeningen achter glas, waaraan zich van binnen droppels vocht vasthechtten; hij drong er dan ook met kracht op aan, dat in het belang der teekeningen deze permanente expositie zou worden gestaakt. Zijn raad is gevolgd; al scheen het te bejammeren, dat de merkwaardige stukken thans weinig of niet meer bezichtigd zullen worden, zoolang er in de museumzalen voor de expositie toch geene plaats is, kon dit bezwaar niet ernstig heeten. Ik vermeldde reeds vroeger, dat de overblijvende nummers van het *Supplement*, de schilderijen, vereenigd zijn onder een afzonderlijk hoofd van de historische afdeeling van het museum.

De beschrijving der stukken is ingericht op dezelfde wijze als in de eerste editie van den catalogus. De beschrijvingen der oude voorwerpen zijn uit den catalogus in hoofdzaak onveranderd overgenomen; toch zijn ze hier en daar belangrijk verbeterd, ook door de bijvoeging van talrijke aanteekeningen over de geschiedenis der beschreven voorwerpen, die, vooral in de eerste jaren na het verschijnen van den catalogus, nog telkens bij archiefonderzoekingen werden ontdekt. Gaarne had ik bij het herzien der oude beschrijvingen daarin nog andere verbeteringen aangebracht. Veel moeite heb ik mij gegeven, om de namen der middeleeuwsche munten te ontdekken; maar ook met de welwillende hulp van den heer J. W. Stephanik te Amsterdam ben ik daarin slechts gedeeltelijk geslaagd en zijn mijne resultaten veel onbevredigender dan ik gehoopt had. Toch is er ook in dit opzicht stellig verbetering in den catalogus op te merken. De namen van verscheidene bisschoppelijke munten zijn door Dr. Hulsebos gedetermineerd. In de rangschikking der niet zeer talrijke middeleeuwsche munten der stad is getracht systeem te brengen, nadat

eenige niet in het kader van den stedelijken muntslag thuisbehoorende stukken verwijderd en elders geplaatst waren [1]).

Het bepalen van de steensoorten, waaruit de beeldhouwwerken vervaardigd zijn, heb ik ten slotte, hoe belangrijk ik die bepaling ook uit een historisch oogpunt achtte, opgegeven; zelfs heb ik enkele oude bepalingen teruggenomen. Zonder deskundige hulp oordeelde ik dit werk niet behoorlijk te kunnen verrichten, en het getal der te determineeren voorwerpen was veel te groot, dan dat ik er aan zou hebben kunnen denken dit werk van iemand anders te vergen.

De tijdsbepalingen der middeleeuwsche beeldhouwwerken zijn uiterst globaal en dikwijls vrij onvoldoende. De groote meerderheid der beeldwerken is jammerlijk geschonden: zelfs de meest ervaren museumdirecteur zou deze bezwaarlijk kunnen thuisbrengen.

De vermeerderingen der collectie zijn natuurlijk niet bij het opmaken van den catalogus allen tegelijk beschreven, maar jaarlijks bij den catalogus gevoegd, naarmate ze verkregen werden; het is waarschijnlijk, dat de methode van beschrijving daardoor minder consequent en gelijkmatig zal blijken te zijn dan die van de eerste editie was. Wel is het geheele werk vóor de uitgaaf ernstig en grondig herzien, en is daaraan zelfs zeer veel tijd besteed; maar dergelijk herzieningswerk is uiterst moeielijk. Veel moeilijker dan het consequent samenstellen eener nieuwe beschrijving: immers de aandacht wordt telkens afgeleid door de oude beschrijvingen, die, op zich zelf goed, slechts veranderd moeten worden om het verband met de andere beschrijvingen, dat steeds in het oog gehouden worden moet.

Bij de beoordeeling van dezen catalogus bedenke men, dat ik de directie van het museum niet als hoofddoel mijner ambtelijke werkzaamheid heb kunnen en mogen beschouwen, dat dit beheer voor mij altijd bijzaak is en blijven moet. Vooral voor de tijdsbepaling der middeleeuwsche beeldhouwwerken, maar ook voor allerlei bijzonderheden in andere afdeelingen, roep ik dan ook de toegevend-

---

1) Zie over dit onderwerp meer in: Verslag v. h. Utr. gemeente-archief. 1899 p. 30 vlg., 1901 p. 16 vlg.

heid der gebruikers van dezen catalogus in. Ik heb dit gedaan bij de uitgaaf der eerste editie; ik doe het *met meer nadruk* bij deze tweede. Want al erken ik, dat ik in de afgeloopen 25 jaar zeer zeker ook in dit opzicht wat heb geleerd en dat de catalogus daarvan heeft geprofiteerd, de vooruitgang in mijne kennis heeft stellig geen gelijken tred gehouden met de veel hoogere eischen, die men in de laatste jaren ook ten onzent aan dergelijk werk is gaan stellen. Het historische standpunt bij de samenstelllng der musea wordt meer en meer verlaten, het artistieke treedt op den voorgrond. IJverige en intense beoefening der kunstgeschiedenis is daarvan het gevolg; resultaten zijn bereikt, ook bij het samenstellen van museum-catalogussen, waaraan men vroeger niet denken kon. Ik ben mij bewust, dat die vorderingen een zwaren schaduw zullen werpen op mijn werk, dat in hoofdzaak op hetzelfde standpunt is blijven staan als voor 25 jaar; toch wensch ik een der eersten te zijn, die betuigt zich hartelijk te verheugen in de verhooging van het peil, door het museumbeheer ten onzent in de laatste jaren bereikt.

Utrecht, November 1903.

S. MULLER FZ.

VERORDENING

OP HET MUSEUM DER GEMEENTE UTRECHT.

Art. 1.

Het museum is, behalve op den Nieuwjaarsdag, den eersten Paaschdag, den eersten Pinksterdag, den eersten Kerstdag, den Hemelvaartsdag en den Goeden Vrijdag, geopend des Maandags, des Dinsdags, des Donderdags, des Vrijdags en des Zaterdags van 10—4 ure, des Zondags en des Woensdags van 1—4 ure.

De toegang, met inbegrip van rondleiding, inlichting en aanwijzing, wordt verleend tegen betaling van tien cents de persoon.

Des Zondags en des Woensdags is het museum kosteloos opengesteld [1]).

Art. 2.

Het getal bezoekers, dat gelijktijdig wordt toegelaten, zal in den regel niet meer mogen bedragen dan honderd.

---

1) Bij verordening van 9 Februari 1899 is nog het volgende bepaald:

Ieder bezoeker van het Gemeentemuseum betaalt een toegangsprijs van 10 cent, behalve des Zondags en des Woensdags, zijnde alsdan de toegang kosteloos.

Burgemeester en Wethouders zijn bevoegd bij bijzondere gelegenheden op andere dagen den toegang kosteloos open te stellen.

Art. 3.

Kinderen beneden den leeftijd van acht jaren worden niet toegelaten; kinderen van acht tot vijftien jaren, slechts onder behoorlijk geleide.

Art. 4.

Stokken, regen- en zonneschermen en andere voorwerpen, welke tot beschadiging der kunstvoorwerpen kunnen aanleiding geven, moeten bij het binnentreden worden afgegeven, en worden kosteloos bewaard.

Art. 5.

Het is verboden in het museum te rooken.

Art. 6.

Het is verboden de voorwerpen in het museum aan te raken.

Art. 7.

Wanneer een bezoeker, na behoorlijk te zijn gewaarschuwd, weigert zich naar de voorschriften dezer verordening of naar door Burgemeester en Wethouders vast te stellen bepalingen van orde te gedragen, zal hij door den Concierge uit het gebouw kunnen worden verwijderd, zoo noodig met hulp der politie.

Art. 8.

Het is aan elken bezoeker geoorloofd krijt- of potloodschetsen te maken van schilderijen of andere voorwerpen: is daarvoor of voor het maken van copiën het gebruik van toestellen noodig, dan moet daarvoor vergunning gevraagd en verkregen worden van Burgemeester en Wethouders, die daarop den Archivaris hooren.

Wordt die vergunning verleend, dan kunnen daaraan bijzondere voorwaarden verbonden worden en zal aan den belanghebbende een bewijs daarvan worden afgegeven, met vermelding van den tijd waarvoor de vergunning geldig is.

Art. 9.

De Archivaris bepaalt de wijze waarop het werken naar een bedoeld voorwerp zal moeten geschieden.

Art. 10.

De vergunning in artikel 8 bedoeld, betreffende de voorwerpen, welke aan de gemeente in bruikleen voor het museum zijn afgestaan, wordt niet verleend zonder schriftelijke machtiging van den eigenaar.

Art. 11.

Wanneer degene, aan wien de vergunning van artikel 8 is afgegeven, zich niet gedraagt naar de voorschriften dezer verordening, of wel naar de voorwaarden aan zijne vergunning verbonden, kan deze door Burgemeester en Wethouders worden ingetrokken.

Aldus besloten in eene openbare vergadering van den Raad, gehouden den 18den September 1890.

De Burgemeester,
F. H. COBLIJN, *Weth.*

De Secretaris,
DE WATTEVILLE.

I. BEELDHOUWWERK.

I. IN STEEN.

a. ROMAANSCHE EN GOTHIEKE STIJL.

1. Relief van zandsteen met polychromie in rood en geel, voorstellende Johannes den Dooper met lang haar en geelgeschilderd kemelsharen kleed, dat hij met de linkerhand vasthoudt. Op de aureool om zijn hoofd staan de woorden: „JOHANNES BAPTISTA"; met de rechterhand houdt hij op den borst een bord, waarop geschreven staat: „PARATE VIAM DOMINO." De voeten ontbreken, het aangezicht en de rechterhand zijn geschonden. (2e helft der 12e eeuw.) Nog hg. 1.43, br. 0.315.

Waarschijnlijk afkomstig uit een der beide Romaansche ambonen of lezenaars, zooals ze nog te St. Odilienberg voorhanden zijn, op de beide hoeken van het koor der St. Janskerk. Nog in 1636 diende het te zamen met een dergelijk beeld als caryatiden aan de beide hoeken van het oxaal (in renaissance-stijl) der kerk.

Afgebeeld bij: *Van der Monde*, *Tijdschrift. V* p. 3; — bij: *De Roever*, *Het leven van onze voorouders.* I p. 335; — in: *Bulletin v. d. Ned. Oudheidk. bond.* II p. 204, — en in: *Pit*, *La sculpture Hollandaise.* p. 4.

Geschenk van *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

2. Langwerpig smal kroonornament van tufsteen, voorstellende een gekanteelden muur met gothieke ornamenten; tusschen elk paar kanteelen vertoont zich het hoofd van een krijgsman. (13 eeuw.) Hg. 0.22, br. 1.70.

N.B. Een dergelijk smal rondloopend fries bekroont de graftombe van Philips van Heinsberg, aartsbisschop van Keulen († 1191), in den Dom te Keulen.

3. Afgietsel in gips van den gebeeldhouwden spuwer rechts onder aan de gebeeldhouwde lijst van het derde benedenvenster aan de noordzijde van het Domkoor, voorstellende een monster, min of meer gelijkende op een hond. (Einde der 13e eeuw.) Lg. 0.53.

Afgebeeld bij: *Dozy*, *Het leven van onze voorouders.* II p. 137.

4. Afgietsel in gips van den gebeeldhouwden spuwer links onderaan de gebeeldhouwde lijst van het vierde benedenvenster aan de noordzijde van het Domkoor, voorstellende een beer. (Einde der 13e eeuw.) Lg. 0.55.

Afgebeeld bij: *Dozy*, *Het leven van onze voorouders*. II p. 137.

5. Twee gebeeldhouwde consoles van roodgekleurd trachiet. Het beeldhouwwerk stelt een jacht voor: vier personen, waarvan een te paard zit, met schilden en zwaarden gewapend, zijn ten voeten uit afgebeeld; bij hen staan honden en op hunne schouders zitten valken. De bovenvoorzijden dezer consoles dragen de sporen van met elkander verbonden geweest te zijn door een smal fries, dat het vervolg der voorstelling moet bevat hebben. (14e eeuw.) Hg. 0.38, br. 0.22.

Afgebeeld bij: *Dozy*, *Het leven van onze voorouders*. II p. 117.

N.B. Het bekende 13e eeuwsche ruiterstandbeeld van St. Stephanus van Hongarije in den Dom te Bamberg is geplaatst op twee dergelijke met bladwerk versierde consoles, waarop een breed dekstuk rust, eveneens met bladwerk versierd. Blijkbaar is ook bij deze consoles een dekstuk aanwezig geweest, dat met eene (in het midden naar beneden uitspringende) lijst op de beide consoles gepast moet hebben. Op het dekstuk zal dan eene beeldgroep geplaatst geweest zijn, wellicht een St. Maarten.

6. Gedeelte van een fries van gelen zandsteen met sporen van polychromie, bevattende drie nissen met gothieke ornamenten, waarin heiligenbeeldjes; waarschijnlijk de voorzijde eener graftombe. Geschonden; de rechterzijde en de benedenhelft ontbreken. (14e eeuw.) Nog hg. 0.455, nog lg. 1.07.

Gevonden in het huis Oudaen aan de Oudegracht.

Geschenk van *Regenten van het Diakonie Oudemannen- en Vrouwenhuis*.

7. Steenen beeld, voorstellende St. Catharina met lange haren, gehuld in een mantel, die zij met de rechterhand opneemt; in de linkerhand houdt zij het rad en het (ontbrekende) zwaard. Het geheele beeld vertoont sporen van roode polychromie. Het hoofd en de rechterhand ontbreken. (14e eeuw.) Nog hg. 0.89, br. 0.35.

Gevonden op het Oudmunsterkerkhof bij het leggen der fundeeringen voor het standbeeld van graaf Jan van Nassau (en derhalve afkomstig uit de St. Salvatorskerk).

Afgebeeld in: *Pit*, *La sculpture Hollandaise*. p. 12.

Geschenk van den heer *H. van Dijk*.

N.B. Waarschijnlijk is dit beeld vroeger geplaatst geweest in de door heer Jan van Bronchorst, elect van Utrecht († 1346), aan de zuidzijde van het schip der St. Salvatorskerk uitgebouwde kapel. Volgens de beschrijving dezer kerk (Arch. v. gesch. v. h. aartsb. Utrecht. I p. 354) was in deze kapel geplaatst een altaar van St. Andries, St. Nicolaas, St. Catharina en St. Barbara, waarboven opgesteld waren steenen beelden van Christus aan het kruis met St. Maria en St. Jan, St. Andries en St. Catharina. Ook in de 6e kapel voor het koor stond echter een beeld der heilige (l. c. p. 353), waarschijnlijk een pendant van het hierna onder No. 15 beschreven beeld van St. Nicolaas.

8. Benedengedeelte van een grijs steenen beeld, voorstellende eene

heilige in lang afhangend geplooid gewaad. (14e eeuw.) Nog hg. 0.46, br. 0.24.

Gevonden op het Oudmunsterkerkhof bij het leggen der fundeeringen voor het standbeeld van graaf Jan van Nassau (en derhalve afkomstig uit de St. Salvatorskerk).

Geschenk van den heer *H. van Dijk.*

9. Afgietsels in gips van twee consoles, voorstellende twee mannen met lange gekrulde haren en gevouwen handen; hierbij een hoekconsole, voorstellende een man met kovel. (14e eeuw.) Hg. 0.275, br. 0.22, — de hoekconsole hg. 0.18, br. 0.16.

N.B. De origineelen bevinden zich onder de gewelfribben in het koor der St. Pieterskerk.

10. Afgietsels van de vier gewelfsleutels in het hooge koor van den Dom, voorstellende een engel, die een geschreven perkamenten rol afleest (den evangelist Matthaeus), — eene gevleugelde koe met spreukband (den evangelist Lucas), — een arend (den evangelist Johannes), — en de krooning der H. Maagd. (14e eeuw.) Doorsneden 0.55.

11. Afgietsel van een gewelfsleutel (de tweede van de buitendeur af) in de kapel van bisschop Frederik van Sierck in den Dom (thans de noordelijke ingang der kerk), voorstellende de ontmoeting van de H. Maagd en de H. Elisabeth in een bladerenkrans. (14e eeuw.) Middellijn 0.44.

12. Graftombe van zwarten kalksteen, voorstellende een liggenden ridder met gevouwen handen en blootshoofds, een leeuw aan zijne voeten. Hij is gekleed in een maliënkolder, waarover een lederen borstharnas met het wapen van de familie Drakenborch. In den gordel draagt hij rechts een dolk, links een zwaard. De beenen zijn tot aan de knieën bedekt door het afhangende maliënkolder; de knieën zijn omgeven door ijzeren platen, terwijl de schenen gehuld zijn in lederen bekleedsels, waaronder waarschijnlijk een maliënkolder; de voeten dragen schoenen van beweegbare ijzeren platen. (Einde der 14e eeuw.) Het beeld is lang 1.855.

Volgens de overlevering afkomstig uit de kapel van het Wittevrouwenklooster; naar het stadhuis overgebracht uit het bolwerk de Morgenster in 1838.

Afgebeeld in de 1e editie van dezen catalogus, — in: *Eigen haard* 1896, p. 167, — en bij: *Dozy, Het leven van onze voorouders.* II p. 166.

N.B. Het beeld, vroeger in verscheidene stukken gebroken, is gerestaureerd door den beeldhouwer E. F. Georges. Nieuw aangebracht zijn de neus, de handen, een gedeelte van het zwaard, het rechterbeen onder de knie, de linkervoet en de leeuw. De tombe, waarop het beeld rust, is van hout vervaardigd naar het geheel dergelijke grafmonument van Gijsbrecht en Arnold van IJsselstein in de Groote kerk te IJsselstein (zie No. 13).

13. Gipsmodel op $^1/_{10}$ der oorspronkelijke grootte van de graftombe van Gijsbrecht en Arnold van IJsselstein en hunne echtgenooten Beerta van Heukelom en Maria van Henegouwen in de Groote kerk te IJsselstein, voorstellende de twee ridders geharnast, de twee vrouwen in lange gewaden,

liggende op éene groote tombe van zwarten steen. (Einde der 14e eeuw.) Hg. 0.21, lg. 0.76, br. 0.51.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap*.

N.B. Het model is vervaardigd door E. F. Georges, die de graftombe op kosten van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap heeft gerestaureerd.

14. Vier beelden van zandsteen, bedekt met de oude polychromie in goud en kleuren. Het eerste stelt voor St. Paulus met langen baard en bloote voeten, gehuld in een langen blauwen mantel met gouden rand, in de rechterhand een zwaard, in de linker- een boek. Het tweede, voorstellende St. Maria Magdalena, draagt een blauw kleed en een gouden haarband; in de hand houdt zij hare balsemvaas. Het derde, St. Joris, stelt voor eenen ridder, van het hoofd tot de voeten gekleed in eene vergulde wapenrusting, waaronder hij een verguld maliënkolder en waarover hij een blauwen mantel met gouden rand draagt; in de rechterhand houdt hij zijn zwaard, de linker omvat een aan een koord bevestigd wapenschild, voorstellende een kruis van keel op een gouden grond, in de vier hoeken een roos van sabel; het hoofd is gedekt met een baret. Het vierde, St. Agnes met een lam aan hare voeten, stelt voor eene vrouw in langen groenen mantel met vergulden rand en voering, het hoofd gedekt met een vergulden haarband; zij houdt in de linkerhand een zakje, waarin een kerkboek. (1e helft der 15e eeuw.) Hg. 0.68.

Gevonden achter een muur bij het afbreken van het schip der St. Mariakerk.

Afgebeeld in: *Gids door het Sted. museum*. p. 62,— en in: *Pit*, *La sculpture Hollandaise*. p. 14, 15, 17.

N.B. Volgens de overlevering zouden deze vier beelden voorstellen een edelman met zijne vrouw en hunne beschermheiligen St. Paulus en St. Magdalena, en afkomstig zijn uit den Dom. Werkelijk berustten, volgens een inventaris van de meubilaire goederen van het Domkapittel dd. 1813, destijds in de Kleine archievenkamer o. a. „Vier oude steene poppen, waarvan een zonder hoofd; zij werden 20 April 1813 door knechts van het erfhuis weggehaald en zijn zonder twijfel verkocht; daarbij bevond zich ook de hierna onder No. 27 beschreven St. Maarten. Maar vermoedelijk zijn toch *niet* deze vier beelden bedoeld: immers een der vier beelden mistte het hoofd, en wel is het hoofd van St. Magdalena los geweest, maar het is toch nog voorhanden.

15. Steenen beeld, voorstellende St. Eligius (?) (of St. Nicolaas?) in bisschoppelijk gewaad met vele plooien. In de rechterhand houdt de heilige een (zwaar beschadigden) hamer (?), in de linker een boek. Het geheele beeld vertoont sporen van polychromie. Het hoofd ontbreekt. (Midden der 15e eeuw.) Nog hg. 0.87, br. 0.36.

Gevonden in den grond op het Oudmunsterkerkhof bij het bouwen van het huis 21 (en derhalve afkomstig uit de St. Salvatorskerk).

Geschenk van den heer *P. A. Serton*.

N.B. Volgens de beschrijving der St. Salvatorskerk door J. Merssman (Arch. v. gesch. van het aartsb. Utrecht. I p. 353) stond op het 6e altaar voor het koor een beeld van St. Nicolaas: kan dit het hier beschreven beeld geweest zijn? — Op de basis van het beeld vindt men een steenhouwersmerk.

16. Wit steenen beeld van een knielenden priester, de almuis over den

linkerschouder. Het hoofd en de voeten ontbreken. Het beeld is geheel bedekt met sporen van roode polychromie. (15e eeuw.) Nog hg. 0.34, nog br. 0.14.

Gevonden op het Oudmunsterkerkhof bij het leggen der fundeeringen voor het standbeeld van graaf Jan van Nassau (en derhalve afkomstig uit de St. Salvatorskerk).

Geschenk van den heer *H. van Dijk.*

17. Twee fragmenten van een wit steenen beeld, voorstellende een man met langen baard in nauwsluitend gewaad, waaruit de armen en de beenen te voorschijn komen; over zijne schouders schijnt een wijder kleed te hangen. De linkerhand rust op de borst, de rechterarm hangt langs het lichaam af. (15e eeuw.) Nog hg. 0.25, br. 0.16, en nog hg. 0.14, br. 0.07.

Gevonden op het Oudmunsterkerkhof bij het leggen der fundeeringen voor het standbeeld van graaf Jan van Nassau (en derhalve afkomstig uit de St. Salvatorskerk).

Geschenk van den heer *H. van Dijk.*

18. Twee fragmenten van een grijs steenen beeld, voorstellende eenen heilige met lang afhangend priestergewaad. (15e eeuw.) Nog hg. 0.37, br. 0.26, en nog hg. 0.27, br. 0.28.

Gevonden op het Oudmunsterkerkhof bij het leggen der fundeeringen voor het standbeeld van graaf Jan van Nassau (en derhalve afkomstig uit de St. Salvatorskerk).

Geschenk van den heer *H. van Dijk.*

19. Wit steenen beeld van eene heilige in lang afhangend geplooid gewaad. Het hoofd ontbreekt. (15e eeuw.) Nog hg. 0.40, br. 0.17.

Gevonden op het Oudmunsterkerkhof bij het leggen der fundeeringen voor het standbeeld van graaf Jan van Nassau (en derhalve afkomstig uit de St. Salvatorskerk).

Geschenk van den heer *H. van Dijk.*

20. Middengedeelte van een zittend witsteenen beeld in wijdgeplooid gewaad. (15e eeuw.) Nog hg. 0.17, nog br. 0.22.

Gevonden op het Oudmunsterkerkhof bij het leggen der fundeeringen voor het standbeeld van graaf Jan van Nassau (en derhalve afkomstig uit de St. Salvatorskerk).

Geschenk van den heer *H. van Dijk.*

21. Twee fragmenten van een witsteenen beeld, voorstellende eenen heilige in lang afhangenden geplooiden mantel. (15e eeuw.) Nog hg. 0.30, br. 0.19 en nog hg. 0.14, br. 0.22.

Gevonden op het Oudmunsterkerkhof bij het leggen der fundeeringen voor het standbeeld van graaf Jan van Nassau (en derhalve afkomstig uit de St. Salvatorskerk).

Geschenk van den heer *H. van Dijk.*

22. Fragment van den romp van een witsteenen beeld in geplooid gewaad, den linkerarm voor den borst. (15e eeuw.) Nog hg. 0.20, br. 0.21.

Gevonden op het Oudmunsterkerkhof bij het leggen der fundeeringen

voor het standbeeld van graaf Jan van Nassau (en derhalve afkomstig uit de St. Salvatorskerk).

Geschenk van den heer *H. van Dijk.*

23. Drie fragmenten van een witsteenen beeld: middengedeelte van den mantel, — rechterarm uit den mantel te voorschijn komende, — en onderstuk van den mantel. (15e eeuw.) Nog hg. 0.36, nog br. 0.27, — nog hg. 0.22, nog br. 0.21, — en nog hg. 0.22, nog br. 0.14.

Gevonden op het Oudmunsterkerkhof bij het leggen der fundeeringen voor het standbeeld van graaf Jan van Nassau (en derhalve afkomstig uit de St. Salvatorskerk).

Geschenk van den heer *H. van Dijk.*

24. Hoofd, arm en gedeelte van het gewaad van een gepolychromeerd beeld in witten steen, voorstellende een bisschop. (15e eeuw.) Het hoofd nog hg. 0.16, nog br. 0.14, — de arm nog hg. 0.15, nog br. 0.08, — het fragment nog hg. en br. 0.09.

Gevonden in den grond op het Oudmunsterkerkhof bij het bouwen van het huis 21 (en derhalve afkomstig uit de St. Salvatorskerk).

Geschenk van den heer *P. A. Serton.*

25. Fragmenten van een in steen gebeeldhouwd relief, voorstellende een strijd tusschen engelen en duivels (15e eeuw), bestaande uit:

a. een engelenbeeldje (geschonden). Nog hg. 0.425, nog br. 0.285.
b. fragment eener draperie (knie?) Nog hg. 0.205, nog br. 0.08.
c. kop en bovenlijf van een duivel. Nog hg. 0.225, nog br. 0.23.
d. bovengedeelte van den rug en den vleugel van een duivel. Nog hg. 0.27, nog br. 0.205.
e. kapiteel, waarop de klauwen van twee duivels. Nog hg. 0.225, nog br. 0.215.

Gevonden in den grond van het Groot auditorium der Universiteit.

In bruikleen afgestaan door het *Ministerie van Binnenlandsche Zaken.*

26. Fragmenten van de steenen traceering van eene piscina of gebeeldhouwd relief (15e eeuw), bestaande uit:

a. vier stukken van de traceering der achterzijde. Nog hg. 0.275, nog br. 0.145, — nog hg. 0.095, nog br. 0.15.
b. drie stukken van de vrijstaande georneerde traceering van de voorzijde. Nog hg. 0.29, nog br. 0.23, — nog hg. 0.205, nog br. 0.135.
c. gepolychromeerd wapenschildje, met de overblijfselen eener lijst. Nog hg. 0.17, nog br. 0.11.

Gevonden in den grond van het Groot auditorium der Universiteit. Waarschijnlijk behoorende bij het voorgaande nummer.

In bruikleen afgestaan door het *Ministerie van Binnenlandsche Zaken.*

27. Beeld van zandsteen met oude polychromie in goud en kleuren, voorstellende St. Maarten te paard, die met zijn zwaard een stuk van zijn mantel afsnijdt en het aan een achter hem staanden kreupele geeft; onder het paard een schurftige hond. Het paard is geheel met rood leder opgetuigd. St. Maarten

draagt een rok van gebloemde roode en gouden stof met lange omgeslagen mouwen en franje aan den benedenrand, waaronder zich de nauwsluitende zwarte beenbekleeding vertoont. Zijn lange mantel is purperrood met gouden rand en groene voering; het hoofd is gedekt met een vergulden hoed. De linkervoet, voorzien van een zeer lange spoor, steekt in een stijgbeugel. De arme draagt een tasch en een doek om het hoofd. (Midden der 15e eeuw.) Hg. 0.73.

Afkomstig uit den Dom.

Afgebeeld in: *Gids door het Sted. museum.* p. 56.

N.B. Volgens een Inventaris van de meubilaire goederen van het Domkapittel dd. 1813, berustte destijds in de Kleine archievenkamer o. a. „St. Marten te paard met een bedelaar achter hetzelve van steen". Het beeld werd 20 April 1813 door knechts van het erfhuis weggehaald en is zonder twijfel verkocht.

28. Console van zandsteen, voorstellende twee seraphijnen, die een gebeeldhouwd wapenschild vasthouden. Hier en daar vindt men sporen van polychromie; de aangezichten der seraphijnen zijn bijgewerkt; onder aan de console vindt men sporen, dat zij gerust heeft op een smal zeshoekig pilaartje. (15e eeuw.) Deze console heeft met vele dergelijke gediend tot het dragen der beelden aan de groote pijlers van het schip der St. Maria-kerk. Hg. 0.43, br. 0.44.

29. Console van zandsteen, voorstellende het borstbeeld van een persoon met platten muts in gebukte houding, die met beide handen een steen vasthoudt. Op het beeld, dat waarschijnlijk gediend heeft om den boog van een klein gewelf te steunen, vindt men sporen van blauwe en gele polychromie. (15e eeuw.) Hg. 0.225, br. 0.455.

30. Afgietsel van een steenen hoekconsole, voorstellende een geknielden monnik, die een gebraden big op een schotel draagt. (15e eeuw.) Hg. 0.20, br. 0.23.

Afkomstig uit den N.-W. hoek van den gang, die leidt naar de zuidelijke deur van het Domkoor.

31. Console van zandsteen, voorstellende een vrouwenkop. (15e eeuw?) Hg. 0.13, br. 0.11.

Gevonden bij den bouw van het nieuwe gymnasium aan het St. Janskerkhof.

Afkomstig uit de kerk van het Minderbroedersklooster (?).

32. Console van zandsteen met sporen van verguldsel, voorstellende een engel met de teekenen van het lijden van Christus. (15e eeuw.) Hg. 0.17, br. 0.26.

33. Afgietsel van een fragment van een beeldje, voorstellende de doek van de H. Veronica met den Christuskop. (15e eeuw.) Nog hg. 0.15, nog br. 0.22.

Afkomstig van eene console in eene der kapellen ten westen naast het transept van den Dom.

34. Afgietsel in gips van eene console, voorstellende een wapenschild (van de familie Van Hynderstein), waarboven een engel. (Einde der 15^{e} eeuw.) Hg. 0.295, br. 0.215.

N B. Het origineel bevindt zich in den zuidwand van het zuider-transept der St. Pieterskerk.

35. Drie gewelfsleutels van zandsteen, voorstellende St. Ambrosius in bisschoppelijke kleeding met geesel en hart, St. Hieronymus met kardinaalshoed, kruisstaf en leeuw, en St. Gregorius met de driedubbele pauselijke kroon. De beelden zijn gevat in medaillons met geschulpte randen, en nog geheel bedekt met de oude polychromie in rood en goud. (15^{e} eeuw.) Middellijn 0.33.

N.B. Wellicht zijn deze gewelfsleutels als „Drie priesterhoofden in drie dergelijke steenen" verkocht in de auctie P. van Musschenbroek in 1826. (Catalogus p. 205.)

36. Twee gewelfsleutels van zandsteen, voorstellende twee medaillons, waarvan het eene St. Maarten met den kruisstaf en den arme, het andere een bisschop met kromstaf en zegenend opgeheven rechterhand vertoont. Aan de vier hoeken der medaillons bevinden zich vier uitstekende gothieke bladeren, die het begin van de bogen van het gewelf bedekten. (15^{e} eeuw.,) Middellijn (zonder de uitsteeksels) 0.42.

Afkomstig uit de St. Nicolaas-kerk.

N.B. Eene afteekening van een dezer gewelfsleutels is als portret van bisschop Gosewijn van Aemstel (te lezen: Van Randerode) door Jhr. J. Ploos van Amstel aan de stad Utrecht geschonken. (Zie Catal. v. d. historischen atlas No. 224.)

37. Fragment van een dergelijken gewelfsleutel van zandsteen met sporen van roode polychromie, voorstellende een medaillon met geschulpten rand, waarin een engel, die met de linkerhand een banderol vasthoudt. De rechterarm ontbreekt. (15^{e} eeuw.) Nog hg. 0.23, nog br. 0.20.

Afkomstig uit de St. Janskerk.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

38. Afgietsel van een kleinen gewelfsleutel, voorstellende een zittenden man (St. Pieter?) met een banderol in de hand. (15^{e} eeuw.) Middellijn 0.18.

Afkomstig uit den kloostergang van den Dom.

39. Afgietsels van twee gewelfsleutels in het middenkoor der St. Jacobskerk, voorstellende Christus op den regenboog tusschen twee biddende engelen, en St. Jacob met de St. Jacobsschelp op de borst, die eenen pelgrim zegent. (15e eeuw?) Middellijn 0.50 en 0.45.

40. Afgietsel van een gewelfsleutel in de middentravée van het transept der St. Jacobskerk, voorstellende een Christuskop, waarachter een kruis en eenige bladornamenten. (15e eeuw?) Middellijn 0.32.

41. Afgietsels van twee gewelfsleutels in den zuidelijken arm van het transept der St. Jacobskerk, voorstellende eenen engel, die op een muziekinstrument speelt, en een pelikaan met zijne jongen. (15^{e} eeuw?) Middellijn 0.29.

42. Afgietsels van twee gewelfsleutels in het middenschip der St. Jacobskerk, voorstellende twee mannelijke heiligen met winkelhaak en (afgebroken) roeispaan (?). (15e eeuw.) Middellijn 0.33.

43. Afgietsels van twee gewelfsleutels in het oostelijke gedeelte van het noordelijke zijschip der St. Jacobskerk (volkomen gelijk aan het vorige nummer), voorstellende twee mannelijke heiligen met een zaag en een staf. (15e eeuw.) Middellijn 0.33.

44. Afgietsel van een gewelfsleutel in het noordelijke zijschip der St. Jacobskerk, voorstellende eenen bisschop (?) Zwaar beschadigd. (15e eeuw ?) Middellijn 0.37.

45. Afgietsel van een gewelfsleutel in het noordelijke zijschip der St. Jacobskerk, voorstellende St. Veronica met haren doek. (15e eeuw.) Middellijn 0.40.

46. Drie afgietsels van gebeeldhouwde gewelfsleutels in het oostelijke gedeelte van het zuidelijke zijschip der St. Jacobskerk, voorstellende St. Paulus met zwaard en boek, St. Bartholomeus met mes en boek en eenen heilige met een kolf (?) en een boek. (15e eeuw.) Middellijn 0.42.

47. Afgietsels van twee gewelfsleutels in het zuidelijke zijschip der St. Jacobskerk, voorstellende St. Barbara met toren en boek en St. Catharina met zwaard en rad. (15e eeuw.) Middellijn 0.44.

48. Afgietsel van een gewelfsleutel in het westelijke gedeelte van het zuidelijke zijschip der St. Jacobskerk, voorstellende St. Andries met het St. Andrieskruis. (15e eeuw.) Middellijn 0.45.

49. Fragment van een schoorsteenfries van zandsteen, voorstellende een medaillon, omgeven door gothieke ornamenten. In het medaillon ziet men een neergehurkt persoon met gekruiste beenen, die het half uitgewischte gebeeldhouwde wapen der familie Van Zuylen van Nyevelt vasthoudt. (15e eeuw.) Hg. 0.34, nog br. 0.525.

N.B. Een geheel dergelijk fragment, misschien behoorende bij dit fries, is in de auctie Van Romondt verkocht aan den heer Van den Bogaerde te Heeswijk.

50. Schoorsteenfries van kalksteen; het bevat drie medaillons, waarvan het middelste voorstelt de gekroonde H. Maagd met het Jezuskind op de halve maan, terwijl de overige twee vroeger in de kleuren beschilderde familiewapens bevatten. (15e eeuw.) Hg. 0.425, br. 1.53.

N.B. Bij het schoonmaken bleken het aangezicht van de H. Maagd en het lichaam van het kind in vleeschkleur, het gewaad in goud beschilderd geweest te zijn. Op de wapens vond men goud; de randen der medaillons waren rood, de ornamentale bladeren op de velden verguld.

51. Fragment van een schoorsteenfries van zandsteen, voorstellende een medaillon, waarin gebeeldhouwd is de H. Maagd op de halve maan met de kroon op het hoofd en het Jezuskind op den arm, dat naar een wegvliegenden vogel grijpt. (15e eeuw.) Hg. 0.41, nog br. 0.36.

52. Fragment van een schoorsteenfries (of deurkalf) van zandsteen, voorstellende een medaillon, waarin St. Antonius met boek, schel, kromstaf en zwijn. (15e eeuw.) Hg. 0.40, nog br. 0.375.

Vroeger geplaatst in de poort van het St. Antonie's-gasthuis buiten de Weerdpoort (denkelijk een stuk van den ouden schoorsteenmantel van het gasthuis).

53. Hoek van een gepolychromeerd steenen schoorsteenfries, voorstellende een wapenschild, hangende aan een lint in medaillon; naast het medaillon eenige ornamenten in laat-gothischen stijl. Hierbij de hoek van eene daarbij behoorende (?) gothieke deklijst, voorstellende een profil met hoekconsole van bladornament. (15e eeuw.) Nog hg. 0.24, nog br. 0.35, — de lijst hg. 0.07, nog br. 0.32.

Gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het nieuwe Universiteitsgebouw.

54. Fragment van eene zeer breede zandsteenen lijst (van een schoorsteenmantel?), voorstellende een nar tusschen lofwerk van bloemen en vruchten. (15e eeuw.) Hg. 0.11, nog br. 0.40.

55. Fragmenten van eene schoorsteenlijst van zandsteen met sporen van roode polychromie, voorstellende een gebeeldhouwden tak met eikels, druiven en bladeren; op de hoeken twee consoles voor beeldjes. (15e eeuw.) Hg. 0.085.

56. Zes fragmenten van eene gothieke schoorsteenlijst van zandsteen met sporen van polychromie in goud, voorstellende een doorloopenden tak met bladeren; in het midden en aan de twee hoeken drie consoles voor beeldjes. (15e eeuw.) Hg. 0.085.

57. Bovenste gedeelte van eene zandsteenen schoorsteenconsole, voorstellende een gothiek profiel, eindigende in een gebaard mannenaangezicht, waarop sporen van polychromie. (15e eeuw.) Nog hg. 0.392, br. 0.48.

Afkomstig uit het huis in de Lijnmarkt N°. 33.

Geschenk van den heer *J. P. van Dijk.*

58. Twee zandsteenen steunsels van een gothieken schoorsteenmantel, bestaande elk uit drie stukken. (15e eeuw.) Hg. 1.65.

Afkomstig uit het huis op den Steenweg N°. 61.

Geschenk van den heer *G. C. van Dijk.*

59. Twee basementen van een steenen schoorsteenmantel; de eene beschadigd. (15e eeuw.) Hg. 0.40, br. 0.125.

Gevonden in den grond in het St. Eloyen-gasthuis.

Geschenk van den heer *Dr. J. W. Schubart.*

60. Basement van een steenen schoorsteenpilaster. (15e eeuw.) Nog hg. 0.395, nog br. 0.125.

Gevonden op een binnenplaatsje achter den kloostergang van den Dom.

In bruikleen afgestaan door het *Ministerie van Binnenlandsche Zaken.*

61. Afgietsels van de twee knoppen der leuning van den trap, die uit den Dom leidt naar het boven den zuidoostelijken ingang der kerk (naast

den kloostergang) gelegene archiefkamertje; de knoppen stellen twee gothieke monsters voor. (15^{e} eeuw.) Hg. 0.19 en 0.16, br. 0.36.

62. Afgietsels van de twee gebeeldhouwde steenen consoles, die de steenen bekrooning ondersteunen van de deur, die uit het Domkoor naar de sacristie leidt; zij stellen voor twee gebaarde oude mannen met mutsen op de hoofden en banderollen in de handen. Hierbij afgietsel van een der beide met bladornament versierde kapiteelen, die (boven deze consoles) vroeger een beeld gedragen hebben. (2^{e} helft der 15^{e} eeuw.) De consoles hg. 0.21, br. 0.19; het kapiteel hg. 0.09, br. 0.145.

N.B. Gebeeldhouwd door Henrick Bontmaker in 1497. (Fabr. rekening v. d. Dom van 1497.)

63. Afgietsel van het gebeeldhouwde deurkalf van de poort naast het woonhuis, omstreeks 1470 gesticht in de Donkerstraat door den kanunnik ten Dom Everard Zoudenbalch. Het stelt voor een wapenschild, vastgehouden door twee vrouwen in rijke kleeding tusschen ornamenten in gothieken stijl, waarbij in de hoeken twee mannen in burgerkleeding. Als consoles dienen twee nedergehurkte mannen, de eene met kaproen op, de andere met een steen op den schouder. Hg. met de consoles 0.88, br. 1.35.

Afgebeeld bij: *D. Van der Kellen, Neerlands oudheden. pl. LXXVI*, — bij: *Dozy, Het leven van onze voorouders. III* p. 30, — en in: *Gids door het Sted. museum.* p. 23.

64. Afgietsel van eene gebeeldhouwde voorstelling, vroeger geplaatst boven eene deur van het groote benedenvertrek in het gewezene R. C. weeshuis in de Donkerstraat of huis van Zoudenbalch (thans overgebracht naar het nieuwe R. C. Weeshuis op den singel bij den Minstroom, waar het boven den ingang der kerk is ingemetseld). Het stelt voor St. Maarten te paard, die den kreupele een slip van zijn mantel overgeeft; ter weerszijden van de voorstelling ziet men een groep van verschillende kreupelen, die ieder een hand of een voet missen. Onder het beeld twee naakte mannen- en vrouwen-figuren, die twee wapenschilden vasthouden. Het geheel is gevat in een nis in laat-gothieken stijl met crochets, bekroond door eene kruisbloem en geflankeerd door twee pinakels. Daaronder aan de beide hoeken van het geheel, uitspringende ter weerszijden van de deur, twee consoles voorstellende twee monniken, waarvan de een een schaap onder den arm heeft. (Einde der 15^{e} eeuw.) Hg. 2.—, br. 1.64.

Afgebeeld bij: *Van der Kellen, Neerlands oudheden. pl. XXXVI*, — bij: *Dozy, Het leven van onze voorouders. III p.* 16, — en in: *Eigen haard* 1896, p. 165.

N.B. Het afgietsel is later gepolychromeerd, het origineel was echter van ouds ongekleurd.

65. Schoorsteenfries van kalksteen, bevattende drie medaillons, waarvan het middelste (zeer geschonden) voorstelt de gekroonde H. Maagd met het Jezuskind op de halve maan in een stralenkrans, de beide overige de gebeeldhouwde en geschilderde wapens der familiën Valckenaer en Matenesse. (Einde der 15^{e} eeuw.) Hg. 0.45, br. 1.83.

Afkomstig uit het R. C. weeshuis in de Donkerstraat (huis van Zoudenbalch).

Geschenk van den heer *M. T. C. F. N. graaf Nahuys.*

N.B. Bij het wegnemen der verf werden op het middelste medaillon sporen van goud gevonden; de sterren op een der wapens waren verguld, de ruiten op het andere rood.

66. Schoorsteenfries van kalksteen met sporen van oude polychromie, bevattende drie medaillons met de wapens van het sticht van Utrecht, van het Domkapittel en van bisschop David van Bourgondië. Hierbij een losse lijst van denzelfden steen in vier stukken, voorstellende een tak met bladeren, en twee zeer glad gezaagde metselsteenen van dezelfde stof als het fries (lg. 0.195, br. 0.13, hg. 0.04), die denkelijk tegen de zijden van den schoorsteenboezem achter het fries zullen gemetseld geweest zijn. (Einde der 15e eeuw.) Hg. 0.36, br. 1.73; de lijst hg. 0.075, lg. 1.86.

Geschenk van *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

N.B. Waarschijnlijk afkomstig uit de Kleine kapittelkamer van den Dom, eigendom van Kerkvoogden sedert 1823, afgebroken in 1836. Op den plattegrond van de door een houten tongewelf gedekte zaal, voorkomende op eene teekening van omstreeks 1830 (Topogr. atlas der stad Utrecht No. 666), staat een groote schoorsteenmantel recht over de deur aangeteekend.

67. Groep van vijf zandsteenen beelden (kniestukken), afkomstig van het Heilige Graf in de kapel van het Vrouwenklooster van Oostbroek. St. Maria Magdalena met gekrulde haarlokken en sluier, de beide andere vrouwen met kindoeken en kappen over het hoofd; allen hebben eene balsemvaas in de hand. St. Jan Evangelist met krullende lokken, Jozef van Arimathea met langen krullenden baard en puntig hoofddeksel; van de beide mannen zijn alleen de hoofden bewaard. De vaas van St. Maria Magdalena ontbreekt; vier beelden missen de neuzen. (Einde der 15e eeuw.) Hg. 0.85; de koppen nog hg. 0.38 en 0.22.

Gevonden op het terrein van het Meteorologisch Instituut aan De Bilt.

Geschenk van den heer *Mr. G. H. L. baron van Boetzelaer.*

N.B. „Maria Gruyters priorin heeft in 't jaar 1479 't Heilig graf binnen de kerk (nam. van het Vrouwenklooster aan De Bilt) doen opstellen, twelke gewijdt is door Johannes ab Arundine (van Riet) eenen Karmelijt en wybisschop van Utrecht. Zij heeft noch meer dingen doen timmeren". (Hist. of beschr. v. 't Utrechtsche Bisdom. I p. 597.)

68. Helft van een zandsteenen grafmonument van een kanunnik der St. Maria-kerk. Het monument heeft drie nissen gehad; een daarvan en de helft van de middelste zijn nog overig en rijk gepolychromeerd in donkerblauw met gouden ribben. De grootste nis bevat een gedeelte van het vergulde H. Kruis, staande op den Calvarienberg. Ter rechterzijde onder het kruis stond tegen den achtergrond, waarop sporen van polychromie in blauw, rood en goud, het beeld van St. Jan. Onder de tweede, lagere nis aan de rechterzijde ziet men voor een achtergrond, rijk versierd met verguld traceerwerk, het knielende beeld van den overledene, wiens hoofd en handen ontbreken; achter hem staat zijn beschermheilige in bisschoppe-

lijke kleeding, wiens rechterhand ontbreekt. Ook op de beelden ziet men sporen van polychromie. (Einde der 15e eeuw.) Hg. 1.085, nog br. 1.04.

Gevonden achter een muur bij het afbreken van het koor der St. Mariakerk.

Afgebeeld in: *Bulletin v. d. Nederl. Oudheidk. Bond.* I p. 138.

69. Grafmonument van zandsteen, voorstellende een kanunnik der St. Maria-kerk in biddende houding tusschen St. Jakob met hoed en tasch en St. Hieronymus met den kardinaalshoed en den leeuw. Boven deze voorstelling ziet men de H. Maagd met de kroon, die aan het op haar schoot zittend Jezuskind een appel toereikt. Onder de halve maan een engel, die een schild draagt, waarop vroeger het wapen van den overledene was geschilderd. Het stuk draagt sporen van lichtblauwe, roode en gele polychromie; het gelaat der H. Maagd en het hoofd van het Jezuskind zijn gerestaureerd. (Einde der 15^e^ eeuw.) Hg. 0.95, br. 0.79.

Afkomstig uit het schip der St. Maria-kerk.

Afgebeeld bij: *D. van der Kellen, Neerlands oudheden. pl. LXVIII*, — en in: *Bulletin v. d. Nederl. Oudheidk. Bond.* I p. 138.

70. Grafmonument van zandsteen met sporen van roode polychromie, voorstellende eene lage nis met overblijfselen van gothieke krullen, waarin het borstbeeld van een monnik, door den achter hem staanden St. Jakob geleid naar de H. Maagd, die met de kroon op het hoofd en het Jezuskind op den schoot voor hem zit. Het Jezuskind, wiens hoofd ontbreekt, heeft om het lichaam een krans van kralen; de hand van St. Jakob, waarin hij den staf schijnt gehouden te hebben, ontbreekt. (Einde der 15^e^ eeuw.) Hg. 0.615, br. 0.64.

Volgens de overlevering afkomstig uit den kloostergang der St. Mariakerk, — misschien uit de St. Paulus-abdij.

71. Grafmonument van zandsteen met sporen van roode polychromie, voorstellende in een nis een kanunnik (waarschijnlijk van de St. Maria-kerk) tusschen St. Jakob met hoed en tasch en St. Barbara met den toren. Daarboven op de halve maan de H. Maagd, het lange haar door een kap bedekt en met het Jezuskind aan de borst. (Einde der 15^e^ eeuw.) Hg. 0.81, br. 0.71.

72. Grafmonument van zandsteen met roode polychromie, voorstellende den overledene, door zijnen schutsheilige geleid naar de voor hem staande H. Maagd met lang haar, een kap op het hoofd en het kind in de armen. Het Jezuskind, wiens hoofd, armen en rechterbeen verloren zijn, schijnt om het lijf een krans van kralen gehad te hebben. Het aangezicht en de handen van den overledene zijn verloren, het aangezicht van den heilige is beschadigd. De lage nis, waarin de voorstelling geplaatst is, is van boven bijgewerkt. (Einde der 15^e^ eeuw.) Hg. 0.645, br. 0.625.

73. Afgietsel in gips van het zwaar beschadigde grafmonument van eenen kanunnik, aanwezig aan den oostwand van het zuidertransept der St. Pieterskerk, voorstellende de H. Maagd in de zon, waaronder de knielende kanunnik tusschen twee beschermheiligen. Het bovenste gedeelte van het monument is origineel. (Einde der 15^e^ eeuw.) Nog hg. 1.27, br. 0.80.

74. Afgietsel in gips van het grafmonument van Heinric Voss, kanunnik van St. Pieter, aanwezig aan den zuidwand van het zuidertransept der St. Pieterskerk, voorstellende de H. Maagd met het Jezuskind tusschen twee vogels, waaronder de knielende kanunnik tusschen St. Pieter en St. Andries. (Einde der 15^e eeuw.) Hg. 1.08, br. 0.805.

N.B. De inscriptie onder dit monumentje luidt: „Anno domini millesimo quadragentesimo LXXVIII mensis Maii die XXX obiit venerabilis vir dominus Heinricus Voss, huius ecclesie canonicus. Orate pro eo."

75. Afgietsel in gips van eene console, voorstellende een engel met banderol. (Einde der 15^e eeuw.) Hg. 0.16, br. 0.235.

N.B. Het origineel bevindt zich in den zuidwand van het zuidertransept der St. Pieterskerk (onder de grafsteen van het monumentje No. 74).

76. Afgietsel in gips van het bovengedeelte van een beschadigd grafmonument, aanwezig aan den westwand van het zuidertransept der St. Pieterskerk, voorstellende de gekroonde H. Maagd met het Jezuskind op een stoel gezeten in eene nis. (Einde der 15^e eeuw.) Nog hg. 0.855, br. 0.905.

77. Fragment van het grafmonument eener non van de St. Servaas-abdij, waarop voorgesteld is de buste der overledene met gevouwen handen; achter haar de hand en een gedeelte van het gewaad van hare schutsheilige. (Einde der 15^e eeuw.) Nog hg. 0.33, nog br. 0.34.

Gevonden op het kerkhof der St. Servaas-abdij in 1835.

78. Hoofd en borst van een witsteenen beeld, voorstellende St. Jan Baptist met fraai gestyliseerd lang haar en langen baard, gekleed in een rooden mantel. Het borstbeeld is nog geheel gepolychromeerd. (Einde der 15^e eeuw.) Nog hg. 0.30, br. 0.33.

Gevonden op het Oudmunsterkerkhof bij het leggen der fundeeringen voor het standbeeld van graaf Jan van Nassau (en derhalve afkomstig uit de St. Salvatorskerk).

Geschenk van den heer *H. van Dijk.*

79. Middengedeelte van een witsteenen beeld, voorstellende een man in versierd gewaad, waarover een mantel met franje, op de borst vastgehecht door een groot ornament. (Einde der 15^e eeuw.) Nog hg. 0.29, nog br. 0.28.

Gevonden op het Oudmunsterkerkhof bij het leggen der fundeeringen voor het standbeeld van graaf Jan van Nassau (en derhalve afkomstig uit de St. Salvatorskerk).

Geschenk van den heer *H. van Dijk.*

80. Witsteenen beeld, voorstellende eenen knielenden priester in lang afhangend geplooid gewaad. Het hoofd ontbreekt. (Einde der 15^e eeuw.) Nog hg. 0.38, br. 0.21.

Gevonden op het Oudmunsterkerkhof bij het leggen der fundeeringen voor het standbeeld van graaf Jan van Nassau (en derhalve afkomstig uit de St. Salvatorskerk).

Geschenk van den heer *H. van Dijk.*

81. Witsteenen beeld, voorstellende een op eene console knielenden geestelijke in nauwsluitend gewaad met omgeslagen kraag, waarover een wijder overkleed zonder mouwen hangt; over den linkerarm hangt de almuis. Het beeld is geheel bedekt met roode polychromie. Het hoofd ontbreekt. (Einde der 15e eeuw.) Nog hg. 0.44, br. 0.22.

Gevonden op het Oudmunsterkerkhof bij het leggen der fundeeringen voor het standbeeld van graaf Jan van Nassau (en derhalve afkomstig uit de St. Salvatorskerk).

Geschenk van den heer *H. van Dijk.*

82. Witsteenen beeld van eenen heilige in wijden geplooiden mantel, een boek in de linkerhand houdende. Het hoofd ontbreekt. (Einde der 15e eeuw.) Nog hg. 0.44, br. 0.19.

Gevonden op het Oudmunsterkerkhof bij het leggen der fundeeringen voor het standbeeld van graaf Jan van Nassau (en derhalve afkomstig uit de St. Salvatorskerk).

Geschenk van den heer *H. van Dijk.*

83. Benedengedeelte van een witsteenen beeld, voorstellende een persoon in lang afhangenden geplooiden mantel. (Einde der 15e eeuw.) Nog hg. 0.45, br. 0.22.

Gevonden op het Oudmunsterkerkhof bij het leggen der fundeeringen voor het standbeeld van graaf Jan van Nassau (en derhalve afkomstig uit de St. Salvatorskerk).

Geschenk van den heer *H. van Dijk.*

84. Middengedeelte van een beeldje, voorstellende Christus aan het kruis. Met sporen van roode polychromie. (Einde der 15e eeuw.) Nog hg. 0.29, br. 0.13.

Gevonden op het Oudmunsterkerkhof bij het leggen der fundeeringen voor het standbeeld van graaf Jan van Nassau (en derhalve afkomstig uit de St. Salvatorskerk).

Geschenk van den heer *H. van Dijk.*

85. Fragment van een witsteenen beeld, voorstellende de borst van een knielenden engel in geplooid gewaad; aan de achterzijde een gedeelte der vleugels. (Einde der 15e eeuw.) Nog hg. 0.28, br. 0.23.

Gevonden op het Oudmunsterkerkhof bij het leggen der fundeeringen voor het standbeeld van graaf Jan van Nassau (en derhalve afkomstig uit de St. Salvatorskerk).

Geschenk van den heer *H. van Dijk.*

86. Middengedeelte van het knielende beeld van een ridder. Het geplooide kleed is bedekt door een nauwsluitenden rok, die de borst en buik bedekt en waardoor men boven de linkerheup den draagriem van het zwaard ziet te voorschijn komen; lager aan de linkerzijde draagt hij een tasch, die aan een riem om het lichaam hangt. (Einde der 15e eeuw.) Nog hg. 0.40, br. 0.21.

Gevonden op het Oudmunsterkerkhof bij het leggen der fundeeringen

voor het standbeeld van graaf Jan van Nassau (en derhalve afkomstig uit de St. Salvatorskerk).

Geschenk van den heer *H. van Dijk.*

87. Relief van zandsteen, voorstellende in een medaillon St. Maarten te paard met den kreupele achter hem. (Einde der 15ᵉ eeuw.) Hg. 0.39, br. 0.36.

Afkomstig uit den gevel van een huis in de Kaatstraat over de Steenenbrug in de Bemuurde Weerd, waar vroeger het St. Maartens-gasthuis stond.

88. Afgietsel van een zeer fijn gebeeldhouwden gewelfsleutel in het noordelijke zijschip der St. Jacobskerk, voorstellende een georneerden cirkel, omgeven door vier vrouwelijke engelen met uitgebreide armen. (Einde der 15ᵉ eeuw.) Middellijn 0.36.

89. Hoofd van een beeld van zandsteen, voorstellende God den Vader met driedubbelen kroon, waarop sporen van verguldsel. (15ᵉ eeuw.) Nog hg. 0.13, br. 0.11.

Gevonden bij het afbreken van een stal achter het huis op de Kromme Nieuwe gracht N°. 40—44; misschien afkomstig uit het Cellebroeders-klooster.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *A. Groenendijk*).

90. Hoofd van een beeld van zandsteen met lang haar en versierden haarband, misschien voorstellende een engel uit eene verkondiging. (15ᵉ eeuw.) Nog hg. 0.09, br. 0.08.

91. Fragment van een beeld van zandsteen, voorstellende een engel. Het hoofd en de benedenzijde van het lichaam ontbreken. (15ᵉ eeuw.) Nog hg. 0.175, br. 0.13.

Gevonden in een sekreetput bij het bouwen van arbeiderswoningen op den Springweg tegenover het Burgerweeshuis.

Geschenk van den heer *Dr. H. J. Broers.*

92. Console van zandsteen, voorstellende een man in geknielde houding met de armen boven het hoofd. Het aangezicht is beschadigd en de armen en beenen ontbreken. Hg. 0.31, nog br. 0.26.

Afkomstig uit den Dom.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

93. Voorste gedeelte van een in tufsteen gebeeldhouwden menschenvoet. Nog lg. 0.065, br. 0.105.

Afkomstig uit de St. Jacobs-kerk.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

94. Fragmenten van beeldhouwwerk, afkomstig uit de St. Salvatorskerk (einde der 15ᵉ eeuw), als:

a. twee fragmenten van een gepolychromeerd relief, voorstellende St.

Veronica met het Christushoofd. Nog hg. 0.145, nog br. 0.14, — en nog hg. 0.155, br. 0.09.

b. fragment van een vergulden vleugel van een engel. Nog hg. 0.115, nog br. 0.09.

c. twee fragmenten van gebeeldhouwde en vergulde bladeren. Nog hg. 0.125, nog br. 0.122, en nog hg. 0.08, nog br. 0.08.

Gevonden in den grond op het Oudmunsterkerkhof voor het voormalige Bisschopshof.

Geschenk van de familie *Van Lunteren.*

95. Fragmenten van beelden, afkomstig uit de St. Salvatorskerk (15e eeuw), als:

a. twee fragmenten van een vrouwenbeeld met nauwsluitend onderkleed en wijd geplooid overkleed zonder mouwen. Nog hg. 0.15, nog br. 0.12 en nog hg. 0.20, br. 0.16.

b. middengedeelte van een heiligenbeeld in geplooid gewaad, waarover een mantel. Nog hg. 0.18, br. 0.23.

c. fragment van den rijk geborduurden rand van een priesterlijk gewaad. Nog hg. 0.09, br. 0.18.

d. twee fragmenten van een viervoetig dier met langen hals en breede ooren. Nog hg. 0.11, nog br. 0.14, en nog hg. 0.07, nog br. 0.11.

Gevonden op het Oudmunsterkerkhof bij het leggen der fundeeringen voor het standbeeld van graaf Jan van Nassau.

Geschenk van den heer *H. van Dijk.*

96. Fragmenten van gebeeldhouwde reliefs, afkomstig uit de St. Salvatorskerk (15e eeuw), als:

a. twee fragmenten, voorstellende een vesting met muren en torens, geheel bedekt met roode polychromie. Nog hg. 0.28, nog br. 0.25, en nog hg. 0.35, nog br. 0.21.

b. bovengedeelte van een gekruisten Christus. Nog hg. 0.18, nog br. 0.11.

c. middengedeelte van een ridder met pantserhemd, langen mantel en geharnaste beenen. Nog hg. 0.24, br. 0.15.

Gevonden op het Oudmunsterkerkhof bij het leggen der fundeeringen voor het standbeeld van graaf Jan van Nassau.

Geschenk van den heer *H. van Dijk.*

97. Afgietsel in gips van de hoofddeelen van het Heilige Graf in het koor van den Dom (begin der 16e eeuw), en wel van de volgende stukken:

a. de voorzijde van het graf, waarop drie (beschadigde) beelden van slapende krijgsknechten in drie nissen zijn uitgehouwen. Hg. 0.75, br. 2.44.

b. zes gebeeldhouwde consoles, voorstellende neergehurkte personen met banderollen in de handen, die het gewelf boven het graf dragen. Hg. 0.35, br. c. 0.32.

c. voorzijde van het gewelf, bestaande uit een plat vlak met ornamenten (vischblazen) en twee medaillons, waarin musiceerende engelen. De

boogvormige benedenrand is versierd met een tak met bladeren, de twee hoeken van het gewelf met georneerde pinakels en nissen, de kroonlijst met engelen en naakte kinderen tusschen opengewerkte bladknoppen. Hg. 0.83, br. 4.04.

d. het (beschadigde) Christusbeeld, geheel naakt, met een doek om de lendenen. Lg. 1.76, br. 0.59.

Afgebeeld in: *Bulletin v. d. Ned. Oudheidk. bond.* II p. 39.

N.B. Het Heilige Graf werd geplaatst in 1501—7. De sub *b* beschrevene consoles zijn in 1501 vervaardigd door den lateren Dombouwmeester Gherit Splinterss. (Zie: Haverkorn v. Rijsewijk, in: Bulletin v. d. Ned. Oudheidk. bond. II p. 41.)

98. Eenige fragmenten van de engelenbeelden van zandsteen, vroeger aanwezig aan de hoofd- en voeteneinden van het Heilige Graf in het koor van den Dom (begin der 16e eeuw), als:

a. een gedeelte van het gewaad en de linkerhand van den engel, die aan het hoofdeinde geplaatst is geweest. Nog hg. 0.31, br. 0.61.

b. fragment van een bovenarm met rijk versierden band boven den elleboog.

c. twee fragmenten van een anderen geheel dergelijken arm.

d. drie fragmenten van den rug, bedekt met vederen, waarover lange haarlokken hangen.

e. twee fragmenten van draperiën.

f. drie fragmenten van de borst, bedekt met een geplooid gewaad, waarover een mantel; langs het geplooide gewaad is op een lint eene inscriptie geplaatst, waarvan nog overig zijn de volgende gothieke letters: „S. I. L. E. I. — O. M. — E. S. T.”

g. twee fragmenten van draperiën met rijk georneerde banden, waarvan het een de zoom van het kleed bij de hand, het andere een gedeelte der borst schijnt uitgemaakt te hebben.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

N.B. Het Heilige Graf werd geplaatst in 1501—7. (Zie: Haverkorn van Rijsewijk, in: Bulletin v. d. Ned. Oudheidk. bond. II p. 41.)

99. Console van zandsteen, voorstellende een engel met gevouwen handen. Zwaar beschadigd. Hg. 0.215, br. 0.215.

Gevonden bij de fragmenten van het H. Graf in den Dom.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

100. Kapiteeltje van een smalle gothieke pilaster van zandsteen, zwaar beschadigd. Hg. 0.145, br. 0.10.

Gevonden bij de fragmenten van het H. Graf in den Dom.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

101. Relief gebeeldhouwd in kalksteen, waarop vier engelen in afzonderlijke nissen. In de eerste nis is geplaatst een engel, wiens handen waar-

schijnlijk vroeger eene fluit hebben aan den mond gebracht. De laatste nis stelt een engel voor, die met de linkerhand een snaren-instrument bespeelt, dat hij met de rechterhand voor de borst vasthoudt. De twee middelste medaillons stellen een klein kerkorgel voor, waarop een engel speelt, terwijl een andere engel er lucht inblaast. Deze voorstelling heeft waarschijnlijk gediend als voorzijde van een Heilig Graf. (16e eeuw.) Hg. 0.465, br. 1.65.

102. Afgietsels van de 22 vullingen der tympans van de groote gebeeldhouwde versiering tegen den westwand eener kapel ten zuiden naast het koor van den Dom, voorstellende engelen met de teekenen van het lijden van Christus. (Begin der 16e eeuw.) Elk stuk hg. 0.42, br. 0.37.

103. Hoofd van een levensgroot beeld van witten steen, afkomstig van het grafmonument van eenen geestelijke met geschoren kruin, waarom zich dik krullend haar vertoont. Het beeld vertoont sporen van roode polychromie. Nog hg. 0.22, br. 0.21.

Gevonden op het Oudmunsterkerkhof bij het leggen der fundeeringen voor het standbeeld van graaf Jan van Nassau (en derhalve afkomstig uit de St. Salvatorskerk).

Geschenk van den heer *H. van Dijk.*

N.B. Wellicht het hoofd van het beeld op de graftombe van den proost Willem van Montfoort († 1514). (Arch. v. gesch. v. h. aartsb. Utrecht. I p. 355.)

104. Gedeelte van het hoofd van een groot witsteenen beeld (grafmonument) van een man, bedekt met sporen van roode polychromie. Nog hg. 0.17, br. 0.18.

Gevonden op het Oudmunsterkerkhof bij het leggen der fundeeringen voor het standbeeld van graaf Jan van Nassau (en derhalve afkomstig uit de St. Salvatorskerk).

Geschenk van den heer *H. van Dijk Jr.*

105. Medaillon van zandsteen, vertoonende het beeld van de H. Maagd op de halve maan met de kroon op het hoofd, in de armen het Jezuskind, met een druiventros in de hand. (Begin der 16e eeuw.) Middellijn 0.35.

Afkomstig uit den gevel van een huis in de Stroosteeg, vroeger de kerk der Evangelisch-Luthersche gemeente.

106. Medaillon van zandsteen, voorstellende de gepolychromeerde buste van de gekroonde H. Maagd op de halve maan, die het Jezuskind in hare armen houdt. (Begin der 16e eeuw.) Middellijn 0.30.

Afkomstig uit den muur van eene kamer in het huis aan de Ganzenmarkt N°. 15.

Geschenk van de erven *J. Vromans.*

107. Schoorsteenfries van kalksteen, bevattende drie medaillons met gebeeldhouwde en gepolychromeerde figuren, waarvan het middelste voorstelt de H. Maagd met het Jezuskind aan de borst op de halve maan,

omgeven door een gouden stralenkrans; de twee overige twee neergehurkte personen, waarvan de eene een gebeeldhouwd en beschilderd schild vasthoudt met de wapens van Van Asch en Van Gruenenborch, de andere een schild met de wapens van Van Vianen en Gerstman. (1e helft der 16e eeuw, vóor 1531.) Hg. 0.44, br. 1.96. Hierbij behoort denkelijk een gothiek basementje met sporen van roode polychromie, nog hg. 0.23, br. 0.08.

Afkomstig uit een huis in de Korte Nieuwstraat.

Afgebeeld bij: *D. van der Kellen Jr.*, *Neerlands Oudheden*. pl. LXIV.

Geschenk van den heer *Jhr. Mr. H. M. A. J. Van Asch van Wijck.*

N.B. Het huis was blijkbaar bewoond door Jacob van Asch, raad der stad Utrecht, en zijne echtgenoote Maria van Vianen. Beiden waren in 1531 reeds overleden. Hunne kleindochter Wendelmoet van Asch huwde Johan van Wijck, 1589 burger, 1599 raad van Utrecht; uit hen stamt de familie Van Asch van Wijck.

108. Schoorsteenfries van zandsteen met sporen van oude polychromie. Het fries bevat drie medaillons met gebeeldhouwde en gepolychromeerde figuren, waarvan het middelste den naakten Christus met de doornenkroon, de twee andere twee engelen met de teekenen van het lijden voorstellen. De gladde (vroeger zwart geschilderde) oppervlakte tusschen de medaillons is oorspronkelijk versierd geweest met gouden ornamenten op rooden grond. De gladde boven- en onderlijsten van dezen schoorsteenmantel, nog gedeeltelijk voorhanden, bevatten in gouden letters op zwarten grond de slechts gedeeltelijk bewaarde inscriptie: „(QUAE HOM)O SEMINAVER(IT HAEC ET METET. BONUM AUTEM FACIENTES NON DEFICIEMUS;) TEMPORE ENIM SUO METEMUS NON DEFICIENTES. Hierbij schijnt te behooren het onderste gedeelte van een der voeten van een schoorsteenmantel in renaissance-stijl, zwartgeschilderd met gouden ornamenten. (Begin der 16e eeuw.) Hg. 0.41, br. 1.88; de lijst hg. 0.09; het voetstuk nog hg. 0.28, br. 0.135.

Afkomstig uit het H. Kruis-gasthuis buiten de Wittevrouwenpoort.

Geschenk van *Regenten der Vereenigde Gods- en Gasthuizen.*

109. Gedeelte van een schoorsteenfries van zandsteen, bevattende drie medaillons, waarvan het middelste voorstelt St. Anna, die het op den schoot zijner moeder zittende Jezuskind een peer aanbiedt. De twee overige medaillons, slechts gedeeltelijk bewaard, bevatten twee familiewapens. (1e helft der 16e eeuw.) Hg. 0.45, nog br. 1.15.

Afkomstig uit het huis van Renesse op den Drift N°. 23.

Geschenk van den heer *J. C. de Graaf.*

110. Klein schoorsteenfries van zandsteen met één medaillon, waarin een persoon met vierkanten muts met lange slippen, in de handen een banderol houdende. De overige oppervlakte van het fries is geheel vlak, zonder sporen van polychromie. (1e helft der 16e eeuw.) Hg. 0.41, br. 1.43.

Afkomstig uit een gewelfden gothieken gang achter de oude Remonstrantsche kerk, waarmede die gang vroeger blijkbaar vereenigd was. Het fries was daar in een muur gemetseld achter tegen den keukenschoorsteen;

het schijnt afkomstig uit een der cellen of kleinere zalen van het St. Hieronymushuis.

Geschenk van de erfgenamen van *Mevr. de Wed. Pillera.*

111. Schoorsteenmantel van zandsteen. Het fries draagt tusschen vele gothieke ornamenten drie medaillons, waarvan het middelste de H. Maagd met het Jezuskind voorstelt, terwijl St. Anna het kind een peer aanbiedt. De beide overige medaillons stellen twee neergehurkte personen voor, die de wapenschilden der familiën Langen (?) en Ackevelt (?) of Van Assen (?) vasthouden. Tusschen de medaillons vindt men driemaal herhaald de initialen dier familiën L. en A. De kroonlijst van den schoorsteenmantel stelt een doorloopenden tak met bladeren voor, waaraan op het midden en aan de twee hoeken drie consoles van bladornamenten verbonden zijn. De twee steunsels van den schoorsteenmantel dragen ter weerszijden het jaartal 1561 en MDLXI. Hg. 0.495, br. 1.82; de lijst hg. 0.07, br. 2.03; de voet tot aan het fries hg. 1.69.

Afkomstig uit het huis op de Mariaplaats E. 449 (een der klaustrale huizen der St. Maria-kerk, thans opgenomen in het gebouw der broeders van St. Johannes de Deo).

Afgebeeld in: *Gids door het Sted. museum.* p. 23, — en in: *Eigen Haard,* 1896 p. 165.

Geschenk van den heer *B. van Straaten.*

N.B. De schoorsteenmantel is op nieuw gepolychromeerd, geheel volgens de oude kleuren, die bij het schoonmaken onder de verflaag gevonden werden. Daarbij zijn opgesteld de haardsteenen No. 1101, 1102, 1104—1106, 1108—1114, 1119—1126, 1128—1136, 1138, 1139, 1141—1144, 1146—1149, 1151, 1152, 1154 en 1207.

b. RENAISSANCE-STIJL.

112. Beeldhouwwerk van zandsteen, vroeger geplaatst in den gevel voor de eerste verdieping van een huis op de Oude gracht Weerdzijde N°. 49 bij de Jansbrug, genaamd het huis van Keizer Karel. Het onderste gedeelte wordt gevormd door een fries, voorstellende twee tegen elkander optrekkende legers, waartusschen vier leeuwenkoppen. Op deze leeuwenkoppen rusten vier gecanneleerde pilasters met korinthische basementen en kapiteelen, terwijl het bovengedeelte wordt gevormd door een fries met ornamenten in renaissance-stijl. Van de drie dus gevormde vakken bevatten de twee buitenste vroeger twee vensters, terwijl het middelste geheel wordt ingenomen door eene voorstelling ter eere van keizer Karel V. De keizer, geharnast met kort overkleed van gebloemde stof, waarop de rijks-adelaar, met de ridderorde van het Gulden Vlies om den hals, de keizerskroon op het hoofd, het zwaard en den rijksappel in de handen, staat in een nisje; ter weerszijden daarvan staan twee halfronde pilasters met de zinspreuk van keizer Karel „PLVS OULTRE", die een georneerden deksteen dragen, waarboven een spits toeloopend ornament met drie fantastische figuren en renaissance-ornamenten. Ter weerszijden van de twee pilastertjes ziet men

twee figuren met leeuwenkoppen en paardenpooten. Onder het beeld staan tusschen twee consoles, die de pilastertjes dragen, de woorden: „CAROLVS QVINTVS ROMANOR. IMPERATOR ETC." (Midden der 16e eeuw.) Het geheel is hg. 3.41, lg. (zonder de uitspringende lijsten) 5.27; de friezen zijn hg. 0.26 en 0.24; het nisje is (van den voet der consoles tot de punt van het kroonornament) hg. 2.50, br. (met de figuren ter weerszijden) 1.35; het beeld is hg. 1.18.

Afgebeeld bij: *Ewerbeck*, *Die Renaissance in Belgiën und Holland.* III pl. 18, — en in: *Gids door het Sted. museum.* p. 18.

N.B. Ten behoeve der behoorlijke expositie zijn volgens eene van den gevel bestaande photographie bijgewerkt de volgende ontbrekende gedeelten: alle vlakke lijsten, de platte pilasters met de basementen, de twee kapiteelen van het nisje en het rechterbeen van het beeld. De helft van een kapiteel en de helft van een leeuwenkop zijn op de andere afgegoten en aan de bewaarde stukken gevoegd. Het beeld van den keizer is op nieuw gepolychromeerd in de oude kleuren, bij het schoonmaken onder de verf gevonden.

113. Medaillon van zandsteen, gebeeldhouwd in renaissance-stijl, voorstellende eene vrouw, zittende op een gebeeldhouwden stoel met hoogen rug; in de linkerhand houdt zij een spiegel, met den rechtervoet houdt zij een monster in bedwang. Met randschrift in kapitale letters: „SAPIENS IMITATIO." De voorstelling is gepolychromeerd en verguld. (Midden der 16e eeuw.) Hg. 0.60, br. 0.55.

Afkomstig uit de St. Catharijnekerk.

Geschenk van den heer *J. P. M. Menger.*

114. Twee zandsteenen beelden met sporen van verguldsel, voorstellende twee zittende vrouwen met lauwerkransen om het hoofd, in renaissance-stijl. Het hoofd van het eene beeld ontbreekt, terwijl elk der beelden eene knie mist. (Midden der 16e eeuw.) Nog hg. 0.48 en hg. 0.58.

115. Schoorsteenfries van zandsteen met beeldhouwwerk in renaissance-stijl. Op het midden is afgebeeld Salomo's eerste recht, en aan weerszijden een strijd tusschen een ruiter en drie geharnaste personen te voet. De bij dezen schoorsteenmantel behoorende twee zijstukken stellen voor: het eene een gevecht tusschen twee geharnaste personen te voet in romeinsche kleederdracht, het andere een gevecht tusschen twee ruiters en een geharnast persoon te voet. (Midden der 16e eeuw.) Hg. 0.42, br. 2.53; de zijstukken br. 0.545.

Afkomstig van den schoorsteenmantel in de Groote secretarie van het oude Utrechtsche stadhuis.

N.B. Op dezen schoorsteenmantel hebben betrekking de volgende posten uit de kameraarsrekeningen van 1552—53 en 1553—54:

„Colyn de Nole beeltsnyder betailt die somme van twee ponden, uuyt saicke hy duer beveel van den oversten gemaict ende gelevert heeft gehadt een patroen, waernae hy presenteerde een schoersteenmantel te maicken in de nye camer van Cleyn Lichtenberch, waervoer hem voer zijn arbeyt toegevoucht is, allet vermoegens die belieftenisse des rayts in date voirseyt ende quytantie daertoe dienende, die voirgenoemde somme van 2 £."

„Meester Willem van Noort, deser stadt metselryemeester, betailt die somme van twe ende veertich ponden, uuyt saicke hy duer aenbestadinge van den Burgermeesters ende anderde cameraer gemaickt ende geset heeft voer Lichtmisse anno 54, die schoersteenmantell mitten toebehoeren, staende in de nyewe camer van Cleyn Lichtenberch, genoemt nu der stadt Wijnhuys, waervan hem belooft was ende hy well verdient heeft, allet vermoegens die belieftenisse des rayts in date des Maenendaechs den 18en Februarij anno 55, ende quytantie daertoe dienende, die voirgenoemde somme van 42 £."

116. Schoorsteenfries van zandsteen, waarop naast elkander uitgehouwen zijn twee voorstellingen in renaissance-stijl: Salomo's eerste recht en Susanna voor de rechters. Aan de beide zijden beschadigd. (Midden der 16e eeuw.) Hg. 0.40, nog br. 0.80.

Geschenk van den heer *C. H. de Haart.*

N.B. Dit fries is, volgens mededeeling van werklieden, lange jaren geleden uit een huis bij of aan den Domtoren uitgebroken. Het ligt dus voor de hand te meenen, dat het afkomstig is uit het huis ten zuiden naast den Domtoren, dat vroeger met dien toren verbonden was door een poortje met opschrift: „Consistorium Curiae Episc. Tra". (Liefland, Utrechts oudheid. p. 87 noot 2 en pl. 33. — Broers, Utrecht. p. 102.) Daar zat de officiaal van den bisschop terecht; daar behoorde dus de afgebeelde voorstelling, die geregeld in rechtzalen voorkomt, ook eigenaardig tehuis. Eenmaal op deze zeer in het oogvallende plaats aangebracht, kan zij later gekopieerd zijn voor het kapittel van St. Marie (zie het volgend nummer). — Op de Utrechtsche tentoonstelling van oudheden 1857 kwam dit stuk voor (Catalogus. p. 25 No. 73) als: „Een baselief in Bremersteen, voorstellende Salomo's eerste regt, en Susanna hare bespieders beklagende (begin der 16e eeuw)", ingezonden door C. H. de Haart (steenhouwer) te Utrecht.

117. Schoorsteenfries van zandsteen, met dezelfde twee voorstellingen als op het vorige nummer in renaissance-stijl. De ordonnantie en groepeering is geheel gelijk aan die op het vorige nummer, doch blijkbaar door eene andere hand gebeeldhouwd. (Midden der 16e eeuw.) Hg. 0.405, br. 2.06.

Volgens de overlevering afkomstig uit eene kamer in het kapittelhuis der St. Maria-kerk.

Afgebeeld bij: *Ewerbeck, Die Renaissance in Belgiën und Holland.* III pl. 22.

118. Schoorsteenfries in renaissance-stijl van gelen zandsteen, voorstellende drie wapenschilden, waartusschen de beelden van St. Jan Baptist en St. Catharina. Het middelste wapenschild is gevat in een georneerd medaillon; de beide andere zijn geplaatst op versierde cartouches met bloemfestoenen. De wapenschilden zijn niet gebeeldhouwd; bij het schoonmaken van het vroeger met witkalk besmeerde fries zijn echter sporen van verguldsel gevonden. Aan de bovenzijde is een stuk van het fries afgezaagd. (Midden der 16e eeuw.) Nog hg. 0.385, br. 2.06.

Afkomstig uit het huis in de Hamburgerstraat N°. 21,— blijkens de afgebeelde heiligen, vroeger uit het Johanniter-klooster van St. Catharijne, waartoe dit huis vroeger (als de woning van den balyer?) behoord schijnt te hebben.

Geschenk van *Mevr. de Wed. Wolterbeek geb. Soblet.*

N.B. De bewerking der beide fraaie beeldjes heeft groote overeenkomst met de figuren van het onder het vorige nummer beschreven schoorsteenfries.

119. Fragment van een schoorsteenfries van zandsteen, gebeeldhouwd in renaissance-stijl en voorstellende het wapen der familie Poeuyt van Overrijn, waarnaast eene vrouw met palmtakken, vruchten en vogels. (16e eeuw.) Hg. 0.375, nog br. 0.525.

Gevonden in den grond op de buitenplaats Oranjelust in de Maliebaan N°. 45.

Geschenk van Mej. *A. S. W. C. de Vree.*

120. Fragment van een schoorsteenfries van zandsteen, gebeeldhouwd in renaissance-stijl en voorstellende Salomo's eerste recht. (16e eeuw.) Hg. 0.325, nog br. 1.—.

121. Fragment van een schoorsteenfries van zandsteen, voorstellende twee staande mannen in lange gewaden, de een blootshoofds, de andere met Oostersch hoofddeksel. Daarnaast het wapenschild van Antonie van Aemstel van Mijnden, kanunnik ten Dom († 1566), in een renaissance-cartouche. Om den hoek een staande man in lang gewaad. (Midden der 16e eeuw.) Hg. 0.405, nog br. 0.57.

Afkomstig uit het huis in de Domsteeg N°. 6.

Geschenk van den heer *G. J. Cubes.*

122. Fragment van een gebeeldhouwd zandsteenen fries (of deurkalf), voorstellende drie personen in middeleeuwsche kleeding met mantels en mutsen, die met elkander in een levendig gesprek zijn; achter hen een toren. De voorstelling wordt gedekt door een uitgeschulpten rand. (16e eeuw.) Nog hg. 0.32, nog br. 0.38.

Gevonden bij het afbreken van het Wittevrouwen-klooster.

123. Fragment van een dergelijk zandsteenen fries (of deurkalf), voorstellende vier personen in fantastische kleederdracht met puntige hoofddeksels, waarschijnlijk Joden. Aan de linkerzijde een gebeeldhouwd ornament in renaissance-stijl. (16e eeuw.) Hg. 0.47, nog br. 0.35.

124. Twee pilasters van witten steen, voorstellende twee mannen met de handen over de borst, als karytiden die een kapiteel steunen. De beeldjes dragen sporen van verguldsel. (16e eeuw.) Hg. 0.39, br. 0.13.

Gevonden te Emmerik.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

125. Console van zandsteen, voorstellende een in de natuurlijke kleuren beschilderden satyrskop met grijze horens en open mond. Boven in de console een gat, waarin een gewelfrib zal gerust hebben. (Midden der 16e eeuw.) Hg. 0.27, br. 0.30.

Afkomstig uit het St. Jobsgasthuis.

Geschenk van den heer *A. Nijland.*

126. Bovengedeelte van een pilastertje van grijzen steen in renaissance-

stijl, voorstellende het hoofd eener vrouwelijke karyatide met hoog kapsel. (16e eeuw.) Nog hg. 0.145, br. 0.12.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

127. Beeld van zwart en wit beschilderden zandsteen, voorstellende een wolf met open muil. (Midden der 16e eeuw.) Hg. 0.57, br. 0.88.

Het onderschrift van den steen luidde:

„Si lupus innocuo non parcit subdolus agno,
Nec tibi parcet, ab his Moenibus hostis abi."

Afkomstig uit den waltoren de Wolf achter Wolvenburg. (Zie de afbeelding in den Topogr. atlas der stad Utrecht N°. 1304.)

Geschenk van den *Commissaris des Konings in de provincie Utrecht.*

128. Dergelijk beeld van beschilderden zandsteen, voorstellende een vos met omgewenden kop en een grooten vogel in den bek. De kop, een gedeelte van de staart en een der achterpooten ontbreken. (Midden der 16e eeuw.) Nog hg. 0.37, br. 1.08.

Het onderschrift van den steen luidde:

„Angulo in hoc sese ponens percallida vulpes,
Ne paret insidias hostis utrimque cave."

Afkomstig uit den waltoren de Vos bij den Plompetoren.

129. Vierkante grijze steen, van voren eenigszins rond, waarop het levensgroote hoofd van een geharnast man met een helm op; met de rechterhand, die alleen zichtbaar is, heft hij zijn zwaard boven het hoofd. (Midden der 16e eeuw.) Hg. 0.47, br. 0.66.

Afkomstig uit het bolwerk Sterkenburg bij de Tolsteegpoort.

N.B. Op dit beeld heeft betrekking het volgende extract uit de kameraars-rekening van 1555: „Item Willem Roelofsz. 5 l. 16 sc. wt sake hy aen 't nyewe bolwerc after die Bijlhouwerstoorn verguldt heeft 't beeldt van Mars, daeraen hy verdient heeft 4 l. etc." (Vgl. Dodt, Archief. III p. 230. — Utr. volksalm. 1844 p. 157. — Buchelius, Descr. urbis Rh. Traj. p. 4: „Ad occidentem (portae Teloniae) *Fortis*, cum armato ex lapide vivo viro, suo quoque notatum epigrammate; *Martis* quoque nomen habet:

Hic belli Deus atque ferox dux praesidet, hostis!
Cur ultra duro praelia Marte cies?")

130. Twee reliefs, gebeeldhouwd in marmer met sporen van verguldsel. Het eene stelt voor de H. Maagd, geknield bij de kribbe, waarachter eene koe en waarvoor de herders; boven de voorstelling eenige engelen. Het tweede stelt voor den Christus onder een troonhemel in eene zaal met jonische kolommen achter eene tafel, waarom de twaalf apostelen aan het H. Avondmaal. (16e eeuw.) Beide reliefs zijn van onderen in een renaissance-cartouche geteekend met de initialen van den maker T. T. en zijn huismerk. Hg. 0.22, br. 0.18.

Afkomstig uit het Wittevrouwen-klooster.

N.B. Vier geheel dergelijke reliefs (hg. 0.19, br. 0.145; met de lijstjes hg. 0.33, br. 0.31), voorstellende Rebecca en Eliezer, de koningin van Scheba voor Salomo (of Esther voor Ahasverus), den kindermoord te Bethlehem en Jezus met de kinderen, gevat in zeer fraaie lijstjes met gesnedene en vergulde

renaissance-ornamenten in zwarten rand, en eveneens allen gemerkt „T. T." met het huismerk, zijn in het bezit van den heer C. Ingenlath, logementhouder te Xanten. Daarbij is een vijfde, voorstellende David en Abigaël, geheel gelijk aan de vier andere, doch gemerkt: „I. K." met een (ander) huismerk.

131. Klein marmeren relief met sporen van verguldsel, voorstellende den Christus, door de H. Maagd, St. Jan en drie mannen in Joodsche kleederdracht gelegd in een graf, dat in eene grot geplaatst is; in het verschiet Golgotha met de drie kruisen. De voorstelling is gevat in een oud verguld houten lijstje met ornamenten in renaissance-stijl. (16e eeuw.) Hg. 0.125, br. 0.10; de lijst br. 0.05.

Geschenk van den heer *Mr. W. J. Both Hendriksen.*

132. Albasten relief. De ontkleede Christus, gebonden aan een pilaar met korinthisch kapiteel, staat voor een gebouw, waarin twee nissen en verschillende gecanneleerde pilaren in korinthischen stijl; ter weerszijden twee krijgsknechten in Romeinsche kleederdracht, die hem geeselen. (16e eeuw.) Hg. 0.265, br. 0.195.

Geschenk van den heer *Mr. J. G. A. Royaards.*

133. Twee albasten beeldjes, voorstellende de evangelisten St. Marcus met den leeuw en St. Johannes met den arend. (16e eeuw.) De rechterarm van St. Marcus en de rechtervoet van St. Johannes zijn geschonden. Hg. 0.35 en hg. 0.345.

134. Gebeeldhouwd fries van turfsteen, voorstellende de wapens der familiën? en Van Brienen (of De With), vastgehouden door een naakten engel; in het midden daartusschen een gehelmd vrouwenhoofd. Aan de rechterzijde ontbreekt een gedeelte en het vrouwenhoofd is beschadigd. (2e helft der 16e eeuw.) Hg. 0.43, nog br. 1.50.

Gevonden met een anderen zwaar beschadigden steen, die blijkbaar het pendant van dit fries was, ingemetseld boven een kelderraam in het gewezene R. C. weeshuis in de Minderbroederstraat (thans St. Willibrorduskerk).

135. Marmeren beeldje met sporen van verguldsel, voorstellende de H. Maagd in langen mantel met de kroon op het hoofd en het kind in de armen. (Einde der 16e eeuw.) Gebroken en gerepareerd. Hg. 0.31.

136. Twee basreliefs van gelen steen (1e helft der 17e eeuw):

a. rijk versierd cartouche, voorstellende eene smederij met Venus en Cupido. Ter weerszijden een naakte man met helm en zwaard (Mars) en eene naakte vrouw en naakt kind met een boog (Venus en Cupido). Aan den rechterhoek de overblijfselen van een dergelijk cartouche, dat blijkbaar om den hoek van het gebouw geplaatst is geweest. Hg. 0.33, nog br. 0.91.

b. dergelijk cartouche, waarop vier maaiers in een korenveld. Hg. 0.33, nog br. 0.58.

Afkomstig uit den gevel van het Koningshuis te Renen (gebouwd in 1629). N°. *a* geschenk van den heer *Baron Van Heeckeren te Lienden.*

137. Ovale wit marmeren plaat, aan de rechterzijde beschadigd, waarop

is afgebeeld de buste van een oud man met langen baard en mantel, het hoofd op den rechterarm gesteund. (Begin der 17e eeuw.) Hg. 0.28, nog br. 0.36.

Afkomstig uit Frankrijk.

Geschenk van den heer *Mr. F. N. M. Eyck van Zuylichem.*

138. Klimmende leeuw, gebeeldhouwd in zandsteen en in de kleuren beschilderd, — en kop van een geheel dergelijken leeuw. Deze leeuwen hebben gediend als houders van het wapenschild der stad Utrecht aan de buitenzijde der Wittevrouwenpoort. De leeuw mist de achterpooten en het achterlijf. (Midden der 17e eeuw.) Nog hg. 1.52, nog br. 0.93; de kop nog hg. 0.64, br. 0.55.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

N.B. Deze leeuwen zijn gebeeldhouwd naar de teekeningen van den „antijcqsnyder” Nicolaas van Damast, blijkens het volgende extract uit de kameraarsrekeningen der stad Utrecht: „Nicolaas van Damast antijcqsnyder betaelt de somme van negen ende tseventich gulden voor dat hy gesneden oock ’t hout gelevert ende modellen getekent heeft van leeuwen aen de Wittevrouwenpoort.” (Kameraars-rekening van 1651/52.) De quittantie van Van Damast bewijst echter, dat de leverantie van hout alleen betrekking heeft op verschillende in hout gesnedene ornamenten, die de beeldhouwer voor de Wittevrouwenpoort geleverd had. Voor de leeuwen had hij alleen groote teekeningen om naar te werken vervaardigd: „Int jaer 1652 in den Mey heb ick Claes van Damast gesneden enz... Noch heb ick geteekent de leeuwen int groot van het steenwerck daervoor (nam. voor de Wittevrouwepoort) *f* 12.—.” De steenhouwers, die de leeuwen vervaardigd hebben, zijn volgens de acquitten der kameraarsrekening van 1632/53 Goyert van Wijck, Hendrick (Jansz.) Droechbroot, Goris van Vollenhoven, Hendrick (Jelisz.) van Driel en (Geertruy van Galen, huysfrou van) Jan Gerritsen (van Leusden). De gespecificeerde post op de quitantie van 24 Maart 1653 luidt: „Voor de 2 wapens buyten ende binnen de poort met het cieraet daeromme gehouden, ende ’t geene datter voorts toe behoordt, te samen *f* 1000.—”.

139. Wit marmeren portretbuste op georneerden hardsteenen voet, voorstellende een persoon uit den aanzienlijken stand met lang haar en knevel, kraag met kwastjes en mantel. Van achteren gemerkt: „*R. Verhulst Fc.* 1656.” Hg. 0.54, br. 0.50; de console hg. 1.48, br. 0.43.

In bruikleen afgestaan door het *Kerkbestuur der Oud R. C. kerk van St. Geertruida.*

Afgebeeld in: *Eigen haard.* 1896. p. 155.

140. Beeldje van zandsteen, voorstellende een geknielden engel met gevouwen handen en lang haar. De voeten en een gedeelte der vleugels ontbreken. Fragment van eene verkondiging. (17e eeuw.) Nog hg. 0.13, br. 0.075.

141. Wit marmeren beeldje, voorstellende Flora met den hoorn des overvloeds; zij heeft een bloemkrans in het haar en draagt een lang geplooid gewaad, dat de linkerborst en het rechterbeen onbedekt laat. De voeten zijn afgebroken en bijgewerkt. (18e eeuw.) Hg. 0.38.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

2. IN HOUT.

142. Zes eikenhouten balksleutels, voorstellende zes staande heiligen. De eerste vier, waarvan een de pauselijke kroon, een den kardinaalshoed en twee den bisschopsmijter draagt, stellen de vier groote kerkvaders, St. Gregorius, St. Hieronymus, St. Augustinus en St. Ambrosius, voor, de twee overige heiligen, waarvan de een blootshoofds is en de andere een puntige muts en een langen baard draagt, zijn niet te identificeeren. (Einde der 15e eeuw.) Hg. c. 0.54, br. c. 0.21.

Afkomstig uit het St. Hieronymus-huis.

143. Photographie in kooldruk van een eikenhouten beeldgroep, voorstellende St. Maarten, met platte gepluimde muts, korten rok met degen, sjerp en mantel te paard zittende, terwijl hij voor den achter hem staanden kreupele een stuk van zijn mantel afsnijdt. (Einde der 15e eeuw.) De photographie (vervaardigd door *E. Hermann te Keulen*) is hg. 0.185, br. 0.15.

N.B. Het orgineele beeld, hoog ruim 1/2 meter, is in 1882 op het Stads-venduhuis verkocht met den boedel van een gewezen kerkmeester van den Dom en derhalve denkelijk uit deze kerk afkomstig; het berust thans in de verzameling van baron Sal. Oppenheim Jr. te Keulen.

144. Eikenhouten beeldje met sporen van polychromie, voorstellende St. Jan Baptist in lang gewaad met monnikskap, het lam op den linkerarm. (Einde der 15e eeuw.) Hg. 0.43, br. 0.135.

N.B. Dit beeldje, dat schijnt gediend te hebben als console onder de rib van een houten gewelf, is afkomstig uit het huis op de Oudegracht, Tolsteegzijde No. 136, bij de Smeebrug.

145. Eikenhouten schoorsteenfries, voorstellende St. Servaas met sleutel en bisschopstaf, in een medaillon tusschen twee andere medaillons met de gebeeldhouwde wapens der familiën Van Vleuten en Zaal. (Einde der 15e eeuw.) Hg. 0.305, br. 1.33.

Afkomstig uit een huis in de Pelmolenstraat (Wijk B. N°. 372), thans verbouwd en aangetrokken bij het Diakonessenhuis.

Geschenk van Mej. *J. Certon.*

146. Vier eikenhouten balksleutels, voorstellende St. Maria Magdalena met de balsemvaas, St. Paulus met zwaard en boek, en twee onbekende heiligen, waarvan de een een breede muts en een boek, de ander een spitse muts en een banderol draagt. (Begin der 16e eeuw.) Hg. 0.31, br. 0.26 en hg. c. 0.30, br. c. 0.20.

Afkomstig uit de kapel van het Wittevrouwen-klooster.

Twee daarvan afgebeeld bij: *D. van der Kellen Jr.*, *Neerlands oudheden. pl. LXIV.*

147. Drie geheel dergelijke balksleutels, bij de vorige behoorende, voorstellende St. Jakob met hoed en tasch, St. Jan Evangelist(?) met een miskelk en een heilige met een lang gebogen voorwerp, aan het einde verdikt

(St. Jozef met timmermansgereedschap?) (Begin der 16e eeuw.) Hg. c. 0.30, br. c. 0.20.

Afkomstig uit het Wittevrouwen-klooster.

Geschenk van den heer *Jhr. J. L. F. Coenen van 's Gravesloot.*

148. Eikenhouten huisaltaartje, voorstellende een „stalletje van Bethlehem": de H. Maagd met de kroon en het Jezuskind, zittende op eene bank met hooge leuning en gothieke versierselen tegenover St. Anna, die het kind een appel aanbiedt; achter de bank links St. Jozef, rechts drie herders. Boven de voorstelling God de Vader met de wereldkloot in de linkerhand en twee engelen voor hem. De beelden en het gothieke gewelf der stal waren vroeger gekleurd; de randen van het paneeltje dragen nog de hengsels van deurtjes; van onderen vindt men een voetstuk. (Begin der 16e eeuw.) Hg. 0.625, br. 0.31.

149. Eikenhouten beeld van St. Maarten, te paard zittende en met zijn zwaard een stuk van zijn mantel afsnijdende voor een achter hem gaanden kreupele. De heilige draagt een muts en een kort met bont omzoomd gewaad, waarover een mantel; de voet steekt in een stijgbeugel; het tuig van het paard is rijk versierd. (Begin der 16e eeuw.) Hg. 0.495, br. 0.535.

Gevonden op het kasteel De Wiers bij Jutphaas, waar het op den tuinmuur geplaatst was; destijds vertoonde het sporen van polychromie in goud en kleuren.

Geschenk van den heer *Mr. K. J. F. C. Kneppelhout van Sterkenburg.*

150. Eikenhouten beeld, voorstellende St. Joris te paard in een bergachtig landschap, waarin een kasteel. De heilige, geharnast met gepluimden helm, houdt met beide handen de lans in de hoogte, gereed om die in het lichaam van den onder hem liggenden draak te stooten. De linkerhand van den heilige met de lans en den kop van den draak ontbreekt, de linkervoorpoot van het paard is slecht gerestaureerd. (Begin der 16e eeuw.) Hg. 0.66.

151. Eikenhouten beeldgroep, voorstellende de besnijdenis. Het Jezuskind, door St. Jozef en de H. Maagd vastgehouden boven een tafel op gothieken voet met een wit kleed bedekt, wordt besneden door den hoogepriester in geestelijke kleeding met hoogen bisschopsmyter; op den achtergrond drie mannen en drie vrouwen, die toezien. (Begin der 16e eeuw.) Hg. 0.50, br. 0.48.

152. Eikenhouten beeldgroep, voorstellende de H. Drie koningen met hun gevolg te paard zittende in een bosch, waarbij men op een berg een kasteel ziet naast eene glooiende weide, waarop zich twee schapen en een groote hagedis bevinden. (Begin der 16e eeuw.) Hg. 0.47, br. 0.525.

153. Eikenhouten beeldgroepje, voorstellende St. Anna in een hoogen stoel gezeten; aan hare voeten de H. Maagd met de kroon op en het Jezuskind op haren schoot. De armen van het kind, de rechterhand van St. Anna en de linkerhand der H. Maagd ontbreken. Op het voetstuk

stonden vroeger de woorden: „JESUS † MARIA † ANNA." (Begin der 16e eeuw.) Hg. 0.315, br. 0.21.

154. Eikenhouten beeldgroepje, voorstellende den kruisdragenden Christus, vastgehouden door twee krijgsknechten en gevolgd door de H. Maagd. (Begin der 16e eeuw.) Hg. 0.29, br. 0.24.

155. Eikenhouten beeld van Christus, ontkleed, de doornenkroon op het hoofd, de handen met een touw gebonden, zittende op Golgotha, kenbaar door een op den grond liggend doodshoofd. (Begin der 16e eeuw.) Hg. 0.375, br. 0.255.

156. Afgietsel in gips van een houten beeldje van den zittenden Christus, de handen geboeid en de doornenkroon op het hoofd. (Begin der 16e eeuw.) Hg. 0.36, br. 0.22.

N.B. Het origineel, vroeger berustende onder Dr. H. C. A. L. Fock, is afkomstig uit de R. C. kerk van de Onbevlekte ontvangenis aan de Biltstraat.

157. Eikenhouten beeldgroepje, voorstellende de H. Maagd met een kap over het hoofd en den dooden Christus op den schoot (O. L. V. ter Nood Gods). Het groepje droeg vroeger sporen van polychromie; de linkerarm van den Christus ontbreekt. (Begin der 16e eeuw.) Hg. 0.21, br. 0.13.

158. Eikenhouten balksleutel, voorstellende St. Jan Evangelist met de linkerhand een miskelk vasthoudende, waarin zich een kikvorsch bevindt. (Begin der 16e eeuw.) Hg. 0.24, br. 0.265.

Afkomstig uit het St. Cecilia-klooster ('s Rijksmunt).

159. Vier eikenhouten balksleutels, voorstellende de vier symbolen der evangelisten (den engel, den gevleugelde leeuw, de gevleugelde koe en den arend), vasthoudende de wapenschilden van de familiën De Voocht van Rijnevelt, Ram, De Coninck en Wttenham. De dieren zijn geheel verguld op rooden achtergrond, de wapens in de kleuren beschilderd, volgens de onder de verflaag teruggevondene polychromie. (Begin der 16e eeuw.) De figuren hg. c. 0.45, br. c. 0.30.

Afkomstig uit de groote zaal van het huis Clarenburch (thans de Oud-R. C. kerk van St. Marie achter Klarenburg).

Een daarvan is afgebeeld bij: *Dozy*, *Het leven van onze voorouders*. III p. 92.

N.B. De afgebeelde wapens zijn die van Frederick de Voocht van Rijnevelt († 1544) en zijne echtgenoote Beatrix de Coninck († 1522); de moeder van Frederick de Voocht was Aechte Ram.

160. Vier eikenhouten balksleutels, nog bedekt met de oude polychromie en verguldsel, voorstellende de wapens der familiën Huchtenbroeck en Schonenburch(?) (elk tweemaal), vastgehouden door een gevleugelden dolphijn, een stier(?), een geschubden vogel en een man in rijke kleeding met uitgesnedene ornamenten, grooten hoed op het hoofd en breede schoenen aan de voeten, den rechterarm gesteund op eene met een kussen bedekte tafel. Daarbij vier halve balksleutels (vroeger aan de hoeken van het vertrek geplaatst), voorstellende een vogel met een visch in den bek, — en

eene kleine balksleutel met gothiek profil, die als steunstel der kinderbalken gediend heeft. (1e helft der 16e eeuw.) Hg. 0.27, br. 0.25; de halve balksleutels (zwaar beschadigd) lg. 0.27, br. 0.10.

Afkomstig uit de groote zaal van het huis Proeysenburch aan de Oudegracht, Weerdzijde N°. 52, aan de Bakkerbrug.

161. Afgietsels in gips van de twee consoles boven aan het houtwerk van het middenkoorhek der St. Jacobskerk, voorstellende een man, die in de rechterhand een dierenpoot houdt, in de linkerhand een ciborie, — en eene vrouw, die in de rechterhand een beker houdt, in de linker een schenkkan. (Begin der 16e eeuw.) Hg. 0.20, br. 0.15 en 0.12.

162. Afgietsels in gips van twee consoles onder de kanunniken-banken der St. Janskerk; de eene voorstellende een knielend persoon, de andere eene zee met visschen. (Begin der 16e eeuw.) Hg. 0.26 en 0.265, br. 0.30.

163. Afbeelding in kleuren van een in hout gebeeldhouwd schoorsteenfries, voorstellende een in tweeën gedeeld familiewapen (waarvan de rechterhelft voorstelt het wapen van Van Zuylen van Harmelen), waarachter zich een spreukband met de woorden „DE ABSENTIBUS NIL NISI BONUM" slingert, vastgehouden door twee rijkgekleede jonge mannen in het kostuum van het begin der 16e eeuw. Geteekend door *L. C. Hezenmans* (1893). Hg. 0.20, br. 0.465.

N.B. Het origineel, afkomstig uit de auctie van de collectie oudheden Van Romondt (1875) No. 101 en dus gewis van Utrechtschen oorsprong, bevond zich in de collectie oudheden op het kasteel Heeswijk bij 's Hertogenbosch.

164. Eikenhouten schoorsteenfries met vijf medaillons tusschen ornamenten (ovalen waarin vischblazen) onder eene breede gothieke bovenlijst. Het middelste medaillon stelt voor St. Maarten te paard met breeden hoed, een stuk van zijn mantel afsnijdende voor den achter hem staande kreupele; voor het paard een knielende jongen, die een schaal opheft. Ter weerszijden daarvan twee medaillons, waarin twee knielende mannen met breede schoenen en groote gepluimde hoeden (de hoed van den tweeden man hangt op zijn rug), vasthoudende twee wapenschilden. De zijstukken vertoonen twee medaillons, waarin twee wapenschilden, vastgehouden door viervoetige dieren met adelaarskoppen. (Midden der 16e eeuw.) Het fries hg. 0.29, lg. 1.74; de zijstukken hg. 0.29, lg. 0.60; de lijst lg. 1.945, br. 0.15.

Afkomstig uit een huisje in het Achterom bij de Schalkwijksteeg N°. 10.

Geschenk van de heeren *Van de Hagt*.

Afgebeeld in: *Gids door het Sted. Museum*. p. 10.

165. Karyatide van eikenhout, voorstellende een man met langen baard, dien hij met de rechterhand vasthoudt. Met drie dergelijke heeft dit beeld vroeger gediend om de kappen te steunen van de twee vooruitspringende overdekte zitplaatsen voor den bisschop en den Domdeken aan de oostelijke uiteinden der kanunnikenbanken in het koor van den Dom. (Midden der 16e eeuw.) Hg. 1.01.

Geschenk van den heer *Dr. H. C. A. L. Fock*.

Afgebeeld bij: *Ewerbeck*, *Die Renaissance in Belgiën und Holland*. III pl. 16.

N.B. De koorstoelen van den Dom zijn, volgens de rekening in het archief van den Dom, vervaardigd in 1563 door Anthonis Peterss. voor 914 gl. 12 st.; daarboven werden opgehangen de wapenschilden der ridders van het Gulden Vlies, herinnerende aan de vergadering van het Gulden Vlies in den Dom in 1546. (Vgl. Cortgeen, Chronijk van Utrecht. p. 67.) Volgens Vroedschaps-resolutie 8 April 1695 zijn de banken uit den Dom verwijderd: de kameraar werd dien dag geauthoriseert, om de „gestoeltens op 't choor van den Dom te doen transporteren in de Buer- ende Jacobikercken, ende deselve te approprieren tot sitplaetsen voor de regeringe als anders".

166. Afgietsel in gips van eene geheel dergelijke karyatide met langen baard, de armen over elkander geslagen houdende. Afkomstig als het vorige nummer. (Midden der 16e eeuw.) Hg. 1.02.

Afgegoten naar het origineel in het Aartsbisschoppelijk Museum te Utrecht.

Afgebeeld bij: *Ewerbeck, Die Renaissance in Belgien und Holland.* III pl. 16.

167. Afgietsels in gips van twee opslaande houten zitbankjes; de onderzijden dragen een gebeeldhouwden satyrskop en een gehoornden leeuwenkop. Afkomstig als de beide voorgaande nummers. (Midden der 16e eeuw.) Hg. 0.275, br. 0.615 en 0.655.

Afgegoten naar de origineelen in Aartsbisschoppelijk Museum.

168. Twee gepolychromeerde en vergulde eikenhouten beelden, voorstellende een koning, die op de harp speelt (Koning David) en een persoon in Romeinsche kleederdracht met lauwerkrans, die een bas bespeelt. (2e helft der 16e eeuw.) Hg. 0.82.

Afkomstig van het oude orgel van den Dom.

Koning David afgebeeld in: *Gids door het Sted. museum.* p. 53.

N.B. Deze beelden werden in 1570 vervaardigd door Christiaen van Oss, volgens de volgende post uit de fabriekrekening van den Dom: „Item Christiaen van Oss, antijcksnyer, heeft gemaect sess beelden van 3 voet langh, drie aent positijff ende drie beelden boven in de casse vant orgel etc." Het orgel was gemaakt op kosten van den Domproost Corn. van Myerop (1543—1572): „Organicum etiam extat ornamentum optimum, summis sumtibus aere Cornelii Mieropii Archipresbyteri perfectum". (Buchelius, Descr. urbis Rh. Traj. p. 11.)

169. Korinthisch kapiteel met afhangende console van gesneden en verguld eikenhout, vroeger bevestigd geweest onder aan het oude orgel van den Dom. (2e helft der 16e eeuw.) Hg. 0.17, br. 0.13.

Afkomstig van het oude orgel van den Dom.

170. Beschilderd houten beeld, voorstellende St. Job, naakt op den grond gezeten en de handen ten hemel heffende. (16e eeuw.) Hg. 0.59.

Afkomstig uit de poort van het St. Jobs-gasthuis.

Geschenk van *Regenten der Vereenigde Gods en gasthuizen.*

171. Leeuwenkop en satyrkop, in eikenhout gesneden. (Midden der 17e eeuw.) Hg. 0.27, br. 0.21, — en hg. 0.27, br. 0.21.

Afkomstig van de gootlijst van het huis aan de Nieuwegracht N°. 14.

172. Afgietsels in gips van zes dergelijke koppen, voorstellende satyrs en gedrochtelijke menschen-aangezichten. (1e helft der 17e eeuw.) Hg. en br. 0.22 — 0.20.

Afkomstig van het huis aan de Nieuwe gracht N°. 8.

173. Beschilderd houten beeld van de Gerechtigheid met verguld zwaard en vergulde weegschalen. (2e helft der 17e eeuw.) Hg. 1.08.

Dit beeld, vervaardigd door *Johan van Damast*, is vroeger geplaatst geweest in de vierschaar van het oude Utrechtsche stadhuis.

Afgebeeld in: *Gids door het Sted. museum.* p. 63.

N.B. De maker heet ook wel Jan van der Mast; de naam van Damast schijnt intusschen de juiste. In het rekeningboek van het Antijcqsnyders-gild teekent de vader (?) zich „Claes van Damast" (1655); de zoon (?) werd (1675) als „Johannes van Damast" in het gild opgenomen. De familie Van Damassche was in de middeleeuwen te Utrecht aanzienlijk. Intusschen wordt zelfs aan het hoofd der rekeningen van het Antijcqsnyders-gild een der dekens meestal „Nicolaes van der Maest" genoemd; zelfs „van der Damast" komt voor.

174. Gesneden houten wapenschild van de familie Bol (?) met helm en dekkleed. (Midden der 17e eeuw.) Hg. 0.275, br. 0.245.

Geschenk van de executeurs van den heer *R. D. G. Bol.*

175. Houten bord, voorstellende een beschilderd familiewapen met sporen van verguldsel, gedekt door drie helmteekens en vastgehouden door twee leeuwen; daaronder op het voetstuk de half uitgewischte inscriptie in vergulde letters: „OBIIT XIII FEBER. AN. CIↃIↃCLX." (17e eeuw.) Nog hg. 0.50, br. 0.72.

176. Beschilderd houten wapenschildje, met gesneden lofwerk omgeven. (Einde der 17e eeuw.) Hg. 0.295, br. 0.24.

177. Eikenhouten hecht van een jachtmes, voorstellende een jacht en relief gesneden. Boven op het hecht een gevecht tusschen een leeuw en een beer met twee honden; daaronder een jager en een hert met twee andere honden. Op den halsband van een der honden de letters BVR. Lg. 0.12, br. 0.04.

Geschenk van den heer *Mr. F. N. M. Eijck van Zuijlichem.*

N.B. Kopie van eene voorstelling in koper gedreven op het gevest van een degen, in de verzameling van het Oudheidkundig Genootschap te Amsterdam. (Afgebeeld bij: *Van der Kellen*, *Neerlands oudheden.* Pl. LXXXIX en XC.) Volgens de overlevering gesneden door een boerenknecht te Maartensdijk in het begin der 19e eeuw; waarschijnlijk werk van het laatst der 17e eeuw.

178. Palmhouten messenhecht met ijzeren beslag, waardoor gevormd wordt de naam van den vroegeren eigenaar: „BEERT GERRITSEN. A. 1687". Lg. 0.11.

Gevonden in den polder Bethune onder Maarsseveen.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Dr. J. C. de Man te Middelburg*).

3. IN BEEN.

179. Beenen messenhecht, voorstellende eene vrouw in lang gewaad, die met beide handen iets voor de borst vasthoudt. (14e eeuw.) Lg. 0.085.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Mr. B. J. Lintelo baron de Geer van Jutphaas*).
Afgebeeld bij: *Dozy*, *Het leven van onze voorouders*. II p. 180.

180. Beenen messenhecht, voorstellende een monnik met pij en geschoren kruin. (15e eeuw.) Lg. 0.07.
Gevonden op het terrein van het vroegere Cellebroeders-klooster.
Geschenk van den heer *A. Groenendijk*.

181. Gedeelte van een beenen messenhecht, voorstellende een monnik. (15e eeuw.) Lg. 0.07.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Mr. B. J. Lintelo baron de Geer van Jutphaas*).

182. Beenen messenhecht, voorstellende twee personen elkander omarmende. (16e eeuw.) Lg. 0.07.
Gevonden bij het sloopen van den stadswal te Utrecht achter de Manège.

183. Beenen kruithoorn, waarop is ingesneden de opstanding van Christus met de twee slapende krijgsknechten. Het ijzeren beslag is grootendeels verweerd. (Einde der 16e eeuw.) Lg. 0.16.
Gevonden bij de verbouwing van een huis in de Louwerstraat.
Geschenk van den heer *J. P. van der Kellen*.

184. Mes met beenen hecht, voorstellende een vorstelijk persoon met kort onderkleed, mantel, lange krulpruik, kroon en scepter. (Einde der 17e eeuw.) Lg. 0.21; het hecht alleen lg. 0.085.
Gevonden in den Vaartschen Rijn buiten de Tolsteegpoort, bij het bouwen van de inundatie-sluis.

185. Relief gesneden in been, voorstellende twee naakte personen en een kind, dat een hond laat opzitten; versiersel van een boekband. (18e eeuw.) Lg. 0.055, br. 0.03.

---

4. IN GEBAKKEN AARDE.

De hier beschreven verzameling is het produkt eener geheel eigenaardige industrie: de fabricatie van heiligenbeeldjes of voorstellingen uit de gewijde geschiedenis van verschilllende grootte uit pijpaarde. In stukken van de 15e en 16e eeuwen worden de fabrikanten van deze figuurtjes „beeldedruckers" of „hilligebackers" genoemd. (Vgl. Buurspraakboek der stad Utrecht van 1466: „Nye borger Peter Dyrcxsz. die beeldedrucker." — Bijdr. tot de gesch. v. Overijssel. II p. 47.) Te Keulen vond men reeds in de 14e eeuw personen, die „erhabene Bilder druckten" en onder het gild der „Steinmetzen und Zimmer-

leute" schijnen behoord te hebben (Ennen, Gesch. der Stadt Coln. II p. 631; zie ook aldaar IV p. 35: „Johann von Gummersbach, genannt Bilderbäcker oder Bildermacher" 1514,) en te Kampen werden de heiligenbakkers in 1525 opgenomen in het toen nieuw opgerichte St. Lucasgild. (Bijdr. tot de gesch. v. Overijssel. II p. 47.) In denzelfden tijd (1507—1540) hield een monnik in het Karthuizerklooster Marienburg te Wedderen in Westphalen, broeder Joest van Vreden („frater Judocus Vredis") zich bezig met het vervaardigen van dergelijke beeldjes; talrijke produkten van zijne kunst zijn bewaard gebleven. (Vgl. Wormstall, Judocus Vredis und das Karthauserkloster zu Wedderen. — Hensen, Een Madonna-relief, in: De Katholiek. CXVII p. 229. — Muller, Nederlandsche heiligenbakkerijen, in: Bulletin v. d. Ned. Oudheidk. bond. I p. 213.) — De benamingen der arbeiders duiden het bij de vervaardiging gevolgde procédé volkomen duidelijk aan: de pijpaarde werd in de vormen *gedrukt*, de voor- en tegenzijden der beeldjes werden daarna aaneengevoegd en te zamen *gebakken*. Tot aan de hervorming toe schijnen deze beeldjes in gebruik geweest te zijn: immers een Mariabeeldje, nagenoeg geheel gelijk aan een der hier beschrevene (No. 218), werd gevonden in de ruines van het in 1578 verwoeste klooster te Diepenveen. (Kalender v. protest. 1858 p. 95.) Maar juist de hervorming zal aan deze industrie den doodsteek gegeven hebben. Te Kampen, waar deze fabrikanten in 1525 zóó talrijk waren dat zij een afzonderlijk ambacht in het St. Lucasgild vormden, komen zij reeds in 1590 niet meer voor (Bijdr. tot de gesch. v. Overijssel. II p. 50); op enkele plaatsen, zooals in het bovengenoemde Karthuizerklooster, kan het bedrijf zich bij uitzondering nog gehandhaafd hebben tot ver in de 17e eeuw.

De produkten dezer werkplaatsen worden door geheel Nederland nu en dan gevonden; nergens echter in zoo grooten getale als te Utrecht, waar vooral de afbraak der wallen een buitengewoon groote, thans zeer verspreide collectie te voorschijn bracht. Reeds dit feit zou tot de aanwezigheid van eene fabriek te Utrecht doen besluiten, maar dit vermoeden werd zekerheid door de ontdekking in 1844 van een zoogenaamd „Scherbenlager" aan den wal in de nabijheid van de Tolsteegpoort. De collectie bevatte eene groote massa fragmenten van gebroken beeldjes, en daarbij een aantal van pijpaarde gebakken, meest gebroken *vormen* (benevens twee geheel ongeschonden), die grootendeels aan elkander pasten en de gelegenheid gaven de beeldjes zelven te reconstrueeren. Deze vondst (door de stad voor den spotprijs van *f* 3.— ten behoeve van het Museum aangekocht) laat met volkomene zekerheid tot de aanwezigheid eener fabriek in dien omtrek besluiten. Onder de produkten dezer fabriek zijn beeldjes van groote schoonheid. Geen der in de vondst begrepen stukken schijnt ouder dan de 15e eeuw, verreweg de meesten dagteekenen uit het begin der 16e eeuw. In dien tijd moet dus het bestaan der fabriek geplaatst worden [1]). Onder de hier beschreven stukken zijn er wel is waar enkele, die wellicht nog uit de 14e eeuw dagteekenen; maar het is onzeker, of ze uit deze werkplaats afkomstig zijn. Behalve de in de vondst begrepen stukken Nos. 186, 187, 196, 199, 200, 205, 206, 213—216, 218—220, 225, 227, 244—247, 249, 253—256, 259, 260, 269—271, 276, 291, 299 en 354, mag men echter aan deze fabriek toeschrijven de Nos. 262—268, 277—282 en 285—287, die geheel hetzelfde karakter dragen als eenige der aan de Tolsteegpoort gevonden stukken; wellicht ook de kleine beeldjes van het

1) Het is uiterst moeielijk den ouderdom der fabriek met juistheid en zekerheid te bepalen, omdat de enkele beeldjes, die een ouder type vertoonen dan de andere, wellicht later gekopiëerd kunnen zijn naar oudere beelden. Waarschijnlijk zijn de vormen allen naar grootere beelden van steen of hout in eene der Utrechtsche kerken gevolgd.

Jezuskind (No. 300 vlg.) wegens hunne overeenkomst met de Nos. 205 vlg. In dat geval zou de werkzaamheid der fabriek zich uitgebreid hebben van het vervaardigen van groote beelden van twee voet hoogte (No. 253) en van groote voorstellingen van veel kunstwaarde tot de fabricatie van de onbeduidende, grove poppetjes van eenige duimen (zie ook No. 276 en 354).

a. VOORSTELLINGEN IN RELIEF.

Deze voorstellingen, waarvan enkele een vrij grooten omvang hadden, zullen gediend hebben tot versiering van kloostercellen, woonkamers of kleine kapellen. In het St. Antonie-gasthuis te Utrecht vond men blijkens een inventaris van omstreeks 1600 „twee ronde ende drie viercante plaesterberdekens"; denkelijk worden daarmede dergelijke reliefs bedoeld. Zij werden vervaardigd in één grooten vorm, terwijl de uitstekende lichaamsdeelen der beelden later aangehecht werden; zulk een vorm moet nog berusten in het Museum van Oudheden te Assen.

186. Relief van pijpaarde, voorstellende de kruisiging. Onder het kruis, waaraan Christus hangt met de letters „(i.) n. r. i." boven zich, staat links de H. Maagd in lang gewaad met den kap over het hoofd en gevouwen handen; rechts St. Jan in langen mantel, de handen kruiselings voor het lichaam, het hoofd naar boven gewend. Aan den voet van het kruis, waarbij eenige schedels liggen, knielt St. Maria Magdalena, met de beide armen het kruis omvattende. Het geheel is gevat in eene breede, geprofileerde, gothieke lijst. Gebroken en bijgewerkt; het bovengedeelte van het kruis met Christus, en een gedeelte van het lichaam met het hoofd van St. Maria Magdalena zijn nieuw. Hg. 0.585, br. 0.425.

Gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

187. Fragment van een relief van pijpaarde, waarschijnlijk voorstellende de kruisiging. Het nog overige gedeelte (de linkerbenedenhoek) vertoont eene staande vrouw in Oostersche, lange kleeding, naar boven ziende (de H. Maagd); vóor haar bevinden zich eene bukkende vrouw, van wie alleen een arm zichtbaar is, die het lange kleed opneemt, en eene knielende vrouw in lange kleeding, wier hoofd ontbreekt (St. Maria Magdalena). Het onderste gedeelte van het tafereel stelt een rotsachtigen bodem voor, die zich rechts tot een heuvel verheft, waarop waarschijnlijk het kruis gestaan heeft. Gebroken en gerepareerd. Nog hg. 0.365, nog br. 0.255.

Gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

188. Afgietsel in gips van een relief van pijpaarde, voorstellende de gekroonde H. Maagd met het Jezuskind op eene versierde console. De achtergrond is behangen met eene rijke gefigureerde stof, vastgehouden door een lint met franje; rechts en links vensters met in lood gevatte ruitjes, van boven een houten gewelfje. Het randschrift in gothieke letters luidt: „salve maria gemma pudicicie que mundo illuxit sol justitie salve pia m(ate)r christianorum succurre filiis ad filium regem a(n)gelorum quia tu es solamen desolatorum. — o goedertierenste o sachtmodighe o soete maria bit den her vor ons." Om de rijk versierde aureool van de

H. Maagd leest men: „ghegrut sistu sternne des meers goeds moeder"; om de aureool van het Jezuskind: „o jhesu verlosser der me(n)sche(n)". (Begin der 16e eeuw.) Hg. 0.415, br. 0.215.

Afgebeeld in: *De Katholiek*. CXVII p. 229.

N.B. Het origineel bevindt zich in de pastorie te Zoeterwoude.

189. Afgietsel in gips van een relief van pijpaarde, voorstellende St. Barbara, staande naast een toren, een boek in de rechterhand, een palmtak in de linker. Achter haar een georneerd beschot, van onderen (onder eene lambriseering) behangen met een versierd kleed; van boven een verhemelte. Het figuurtje is gevat in eene vierkante lijst met roosjes. (Begin der 16e eeuw.) Hg. 0.352, br. 0.182.

Afgebeeld in: *Bulletin v. d. Ned. Oudheidk. bond.* I p. 218.

Geschenk van den heer *W. Mengelberg*.

N.B. Het origineel, gevonden in een beerput op het terrein van het vroegere St. Barbaraklooster te Amersfoort, berust onder den heer J. Berendsen, rector der R. C. Latijnsche school te Amersfoort. De figuur van St. Barbara gelijkt veel op No. 259.

190. Afgietsel in gips van een relief van pijpaarde, voorstellende St. Catharina, staande op eene console, met nimbus, waarin de woorden: „o heilighe katherina bid voer ons". De georneerde achtergrond vertoont in de hoeken de symbolen der vier evangelisten en een rondloopenden spreukband met opschrift: „o suete heilighe katheri(n), v(er)crighet ons aen onse heer dat wi werdich warden sienre beloften". Het geheel is gevat in eene geprofileerde lijst, versierd met rozen. (Begin der 16e eeuw.) Hg. 0.395, br. 0.215.

Afgebeeld in: *Bulletin v. d. Nederl. Oudheidk. bond.* I p. 218.

N.B. Het origineel berust in het South Kensington museum te Londen. Het heiligenbeeld herinnert in houding zeer aan No. 269/270, doch gelijkt in de drapeering treffend op een relief van broeder Joest van Vreden.

191. Fragment van een relief van pijpaarde, voorstellende eene vrouw met een kap op het hoofd en gevouwen handen. Waarschijnlijk een gedeelte van een groot relief, voorstellende de H. Maagd en St. Jan onder het kruis. Nog hg. 0.07, nog br. 0.07.

Gevonden in den wal te Utrecht.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van de heeren *W. F. M.* en *F. E. G. Selle*).

192. Fragment van een relief van pijpaarde, voorstellende de geboorte van Christus. Het nog overige gedeelte stelt voor St. Jozef met een kap over het hoofd, een lantaarn in de linkerhand. Nog hg. 0.09, nog br. 0.05.

Gevonden in den wal te Utrecht.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtseh genootschap* (geschenk van de heeren *W. F. M.* en *F. E. G. Selle*).

193. Gedeelte van den vorm van een relief van pijpaarde, voorstellende de gekroonde H. Maagd met het Jezuskind op den arm. In vierkante lijst. Met afdruk in pijpaarde. Hg. 0.08, br. 0.06.

194. Fragment van een relief van lichtroode aarde, voorstellende een gekleed kind op den arm zijner moeder (het Jezuskind?). Nog hg. 0.055, nog br. 0.035.

195. Fragment van een relief van pijpaarde, voorstellende een zeer klein naakt kind in zittende houding (het Jezuskind op den arm zijner moeder?). Nog hg. 0.02, nog br. 0.015.

196. Drie fragmenten van den vorm van een relief van pijpaarde, voorstellende de krooning der Maagd Maria door God den Vader en door Christus; boven het hoofd van Maria zweeft de H. Geest. Nog overig zijn gedeelten van de hoofden der drie personen en een fragment van den H. Geest, met randschrift in gothieke letters: „florens rosa...... (vir)go mar(ia)." (14e eeuw.) Met afdrukken in pijpaarde. Nog hg. 0.055, nog br. 0.06, — nog hg. 0.06, nog br. 0.035 — en nog hg. 0.04, nog br. 0.04.

Gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

197. Relief van gebakken roode aarde, voorstellende St. Johannes den Dooper met een lam op de linkerhand. Hg. 0.095.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

198. Fragment van een relief van pijpaarde, voorstellende het bovenlijf van St. Paulus met langen baard, het zwaard met beide handen vasthoudende. Nog hg. 0.075, nog br. 0.045.

Gevonden in den wal te Utrecht.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van de heeren *W. F. M.* en *F. E. G. Selle*).

199. Fragmenten van een klein relief van pijpaarde, voorstellende het onderste gedeelte van een zittend persoon met lang kleed, voor wien een ander persoon geknield ligt. Gebroken en gerepareerd. Nog hg. 0.085, nog br. 0.07.

Gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

200. Gedeelte van eene met rozen versierde gothieke lijst van een pijpaarden relief, waarop de teekenen van het lijden van Christus. Gebroken en gerepareerd. Nog hg. 0.19, nog br. 0.08.

Gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

201. Fragment van een relief van pijpaarde, voorstellende een achtergrond met ornamenten, waarom eene georneerde en geprofileerde gothieke lijst loopt, met eene inscriptie in gothieke letters: „.... dest .. heft .. ov ...." Nog lg. 0.06, nog br. 0.05.

202. Fragment van een relief van pijpaarde, voorstellende het bovenlijf van een duivel. Nog hg. 0.055, nog br. 0.05.

203. Vorm van een zeer klein relief van pijpaarde, voorstellende een varken, dat zich met den achterpoot achter het oor krabt. Met afdruk in pijpaarde. Hg. 0.025, br. 0.03.

204. Fragment van een relief van lichtroode aarde, voorstellende de rechterhand en het ondergedeelte van een zittend persoon in lang geplooid gewaad, die bloemen op den schoot houdt. Nog hg. 0.07, nog br. 0.05.

Gevonden in den wal te Utrecht.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

b. HEILIGENBEELDJES.

Deze beeldjes, bijna allen van een voetstuk voorzien, hebben gediend tot versiering van kloostercellen en woonvertrekken, de grootere wellicht ook als meubilair van arme kapellen. (Moll, Kerkgeschiedenis. II 3. p. 197.) Het bij Oudwijk gevonden beeldje van St. Barbara (No. 258) vertoonde dan ook bij de opgraving duidelijke sporen van polychromie in goud en kleuren, en een omstreeks 1858 in de ruïnes van het in 1578 verwoeste klooster te Diepenveen gevonden Mariabeeldje, met kleine wijzigingen gelijk aan No. 218, was eveneens beschilderd (Kalender v. protestanten, 1858. p. 95.)

205—208. Beeldje van pijpaarde, voorstellende het naakte Jezuskind met den wereldbol in de linkerhand, de rechterhand zegenend opgeheven. De voorzijde is bijna geheel bijgewerkt. (15e eeuw.) Hg. 0.235, br. 0.08. Hierbij drie fragmenten van dito, nog hg. 0.16—0.04, nog br. 0.09—0.04.

N°. 205 en 206 gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort, — N°. 207 gevonden in den wal te Utrecht.

N°. 207 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van de heeren *W. F. M.* en *F. E. G. Selle*).

209. Voorzijde van het hoofd van een dergelijk beeldje; andere type. Nog hg. 0.05, br. 0.05.

Gevonden in den wal te Utrecht.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van de heeren *W. F. M.* en *F. E. G. Selle*).

210. Hoofd van een dergelijk beeldje, kleinere type. Nog hg. 0.045, br. 0.04.

211. Voorzijde van het hoofd van een dergelijk beeldje; andere, kleinere type. Nog hg. 0.04.

212. Fragment van een beeldje van pijpaarde, voorstellende Christus aan het kruis, hier door een ruwen boomstam vervangen. Het bovengedeelte van het lichaam van Christus en het voetstuk der voorstelling ontbreken. Nog hg. 0.10.

Geschenk van den heer *J. H. W. van Romondt.*

213. Onderste gedeelte van een grooten vorm van pijpaarde, gediend hebbende tot het vervaardigen van de voorzijde van beelden van de H. Maagd met het Jezuskind op den arm. Gebroken en gerepareerd. Met afdruksel in gebakken pijpaarde. Nog hg. 0.355, br. 0.175.

Gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

214. Bovengedeelte van een vorm van pijpaarde, gediend hebbende tot het vervaardigen van de achterzijde van beeldjes van de H. Maagd

met het Jezuskind op den arm en de kroon op het hoofd; andere, kleinere type. Gebroken en gerepareerd. Met afdruksel in gebakken pijpaarde. Hg. 0.345, br. 0.12.

Gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

215. Onderste gedeelte van een vorm van pijpaarde, gediend hebbende tot het vervaardigen van de voorzijde van beeldjes van de H. Maagd; kleinere en andere type. Op het voetstuk de woorden: „(Ma)ria † ora † p. nob(is)." Gebroken en gerepareerd. Met afdruksel in gebakken pijpaarde. Nog hg. 0.22, br. 0.10.

Gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

216. Fragmenten van een vorm van pijpaarde, gediend hebbende tot het vervaardigen van de achterzijde van beeldjes van de H. Maagd met de kroon en het kind; andere en kleinere type dan de voorgaande. Gebroken en gerepareerd. Met afdruksel in gebakken pijpaarde. Nog hg. 0.105, nog br. 0.09.

Gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

217. Hoofd van een dergelijk Mariabeeld van gebakken roode aarde; kleinere type. Nog hg. 0.05, br. 0.055.

218. Twee vormen van pijpaarde, gediend hebbende tot het vervaardigen van beeldjes van de H. Maagd met het Jezuskind op den arm en de kroon op het hoofd, op een voetstuk staande; kleinere type. De voorzijde is gebroken en gerepareerd. Met afdruksel in gebakken pijpaarde. Hg. 0.27, br. 0.09.

Gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

Afgebeeld in: *Gids door het Sted. museum.* p. 26.

N.B. Twee exemplaren van nagenoeg hetzelfde beeldje op hetzelfde voetstuk werden omstreeks 1858 opgegraven in de ruines van het klooster te Diepenveen; de H. Maagd staat daar echter op de halve maan en het hoofd van het Jezuskind is omgeven door een nimbus. (Zie de afbeelding in: Kalender v. protestanten. 1858. p. 94.)

219. Onderste gedeelte van een vorm van pijpaarde, gediend hebbende tot het vervaardigen van de voorzijde van geheel dergelijke beeldjes van de H. Maagd. Het voetstuk is versierd met gothieke rozen en bladornamenten. Nog hg. 0.155, br. 0.11. Met afdruksel van het voetstuk van dezen vorm in gebakken pijpaarde. Hg. 0.07, br. 0.096, dik 0.05.

Gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

220. Twee vormen van roode gebakken aarde, gediend hebbende tot het vervaardigen van beeldjes van geheel hetzelfde type, iets kleiner dan de voorgaande. De voorzijde is gebroken en gerepareerd, de achterzijde bijgewerkt. Met afdruksel in gebakken pijpaarde. Hg. 0.25, br. 0.095.

Gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

221—225. Vijf gedeelten van oude afdruksels van deze vormen in pijpaarde. Nog hg. 0.10—0.05, nog br. 0.09—0.04.

N°. 225 gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

N°. 223 geschenk van den heer *J. H. W. van Romondt.*

226. Hoofd van een dergelijk beeldje, voorstellende de H. Maagd met eene kroon op het hoofd; andere type. Nog hg. 0.045, br. 0.045.

Gevonden in den wal te Utrecht.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

227. Fragment van het voorste gedeelte van een dergelijk beeldje, voorstellende de H. Maagd met het Jezuskind op den arm; andere type. Nog hg. 0.16, nog br. 0.06.

Gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

228. Fragment van een dergelijk beeldje, voorstellende den linkerarm van de H. Maagd met het Jezuskind; andere type. Nog hg. 0.05, nog br. 0.04.

Gevonden in den wal te Utrecht.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van de heeren *W. F. M.* en *F. E. G. Selle*).

229. Hoofd van een dergelijk beeldje van de H. Maagd; veel kleinere type. Nog hg. 0.035.

230. Dergelijk beeldje van de H. Maagd; andere type. De voeten ontbreken en het hoofd is beschadigd. Nog hg. 0.09.

Geschenk van den heer *J. H. W. van Romondt.*

231—239. Negen fragmenten van dergelijke beeldjes van de H. Maagd, staande op de halve maan; veel kleinere type. Nog hg. 0.07—0.045.

N°. 239 gevonden te Wijk bij Duurstede.

N°. 231—234 geschenk van den heer *J. H. W. van Romondt,* — N°. 239 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

240. Dergelijk beeldje van de H. Maagd met een appel in de linkerhand, doch zonder de halve maan; kleinere type. Het hoofd ontbreekt. Nog hg. 0.06.

241. Dito dito zonder voetstuk. Hg. 0.06.

242. Dergelijk beeldje, veel kleiner dan het voorgaande. Het beeldje is bevestigd op een houten voetstuk, waarop eene looden halve maan staat en waarom zich een looden slang kronkelt, die in een op het voetstuk bevestigden appel bijt. Het beeldje droeg vroeger sporen van verzilverd geweest te zijn. Hg. 0.045.

243. Kleine vorm van pijpaarde, gediend hebbende voor het vervaardigen van de voorzijde van een beeldje van de H. Maagd met het Jezuskind op den arm en een kap op het hoofd. Met afdruk in pijpaarde. Hg. 0.09.

Gevonden in den wal te Utrecht.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van de heeren *W. F. M.* en *F. E. G. Selle*).

244. Onderste gedeelte van een vorm van pijpaarde, gediend hebbende tot het vervaardigen van de voorzijde van een beeld van de H. Maagd met den dooden Christus op den schoot (O. L. V. ter Nood Gods).

Gebroken en gerepareerd. Met afdruksel in gebakken pijpaarde. Nog hg. 0.195, br. 0.17.

Gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

245. Fragment van een vorm van pijpaarde, gediend hebbende tot het vervaardigen van de voorzijde van beeldjes van de H. Maagd met den dooden Christus op den schoot (O. L. V. ter Nood Gods), met onderschrift: „ihs: ma." (Jesus. Maria.) Met afdruksel in gebakken pijpaarde. Nog hg. 0.085, nog br. 0.06.

Gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

246. Vorm van pijpaarde en onderste gedeelte van een anderen, te zamen gediend hebbende tot het vervaardigen van beeldjes van St. Petrus met krullend haar, den sleutel in de hand. Gebroken en gerepareerd. Met afdruksels in gebakken pijpaarde. De voorzijde hg. 0.29, br. 0.12; de achterzijde nog hg. 0.215, br. 0.12.

Gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

Afgebeeld in: *Gids door het Sted. museum.* p. 26.

247. Onderste gedeelten van twee beeldvormen van pijpaarde, gediend hebbende tot het vervaardigen van beeldjes van St. Andreas met het Andrieskruis achter zich. Pendant van het vorige nummer. Gebroken en gerepareerd. Met afdruksels in gebakken pijpaarde. Nog hg. 0.28, br. 0.13 en nog hg. 0.235, br. 0.12.

Gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

248. Hoofd van een beeldje van pijpaarde, voorstellende St. Paulus met langen baard. Nog hg. 0.04.

249. Drie fragmenten van een beeld van pijpaarde, voorstellende St. Hieronymus in een mantel met ruigen kraag, met den leeuw naast zich. Nog hg. 0.22, br. 0.12, — hg. 0.05, br. 0.065 — en hg. 0.07, br. 0.045.

Gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

250. Beeldje van witte pijpaarde, voorstellende St. Jakob, in de rechterhand een staf en tasch, in de linkerhand een boek. Het hoofd ontbreekt. Nog. hg. 0.09.

251. Voorzijde van het hoofd van een beeld van pijpaarde, voorstellende een jong man met knevel, baard en breede haarlokken, waarom een band. (St. Joris?) Nog hg. 0.045, br. 0.055.

Gevonden in den wal te Utrecht.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van de heeren *W. F. M.* en *F. E. G. Selle*).

252. Beeldje van pijpaarde, voorstellende St. Adriaan met mantel; in de rechterhand een zwaard, in de linkerhand een hamer en aanbeeld houdende. Het hoofd en de voeten ontbreken. Nog hg. 0.06.

Gevonden in den wal te Utrecht.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van de heeren *W. F. M.* en *F. E. G. Selle*).

253. Zeer groote vorm van pijpaarde, gediend hebbende tot het vervaardigen van de achterzijde van een beeld van een heilige met krullend haar, in een zeer langen afhangenden mantel gewikkeld. Gebroken en gerepareerd, hier en daar bijgewerkt. Hg. 0.615, br. 0.265. Met afdruksel in gebakken pijpaarde. Hg. 0.62, br. 0.25.

Gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

254. Bovengedeelte van een vorm van pijpaarde, gediend hebbende tot het vervaardigen van de achterzijde van een beeld van eenen heilige met kort haar, in een monnikspij gehuld. Met afdruksel in gebakken pijpaarde. Nog hg. 0.11, nog br. 0.06.

Gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

255. Fragment van het achtergedeelte van een beeldje van pijpaarde, voorstellende een persoon in een langen mantel met kap. Nog hg. 0.15, nog br. 0.08.

Gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

256. Twee vormen van pijpaarde, gediend hebbende tot het vervaardigen van beeldjes van St. Barbara op een voetstuk, met den toren op de linker- en een boek in de rechterhand. De voorzijde gebroken en gerepareerd. Met afdruksel in gebakken pijpaarde. Hg. 0.235, br. 0.095.

Gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

Afgebeeld in: *Gids door het Sted. museum.* p. 26.

257. Hoofd van een oud afdruksel in pijpaarde van hetzelfde beeldje. Nog hg. 0.025, br. 0.04.

Gevonden in den wal te Utrecht.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van de heeren *W. F. M.* en *F. E. G. Selle*).

258. Beeldje van pijpaarde, voorstellende St. Barbara in lang gewaad met mantel, op een voetstuk staande; op de rechterhand de toren, in de linkerhand een boek. Geheel andere type dan het voorgaande beeldje. Het hoofd ontbreekt. Bij de opgraving vertoonde het beeldje sporen van polychromie. Nog hg. 0.24, br. 0.10.

Gevonden op het Oudwijkerveld achter de buitenplaats Oranjelust in de Maliebaan.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *C. A. de Kruijff te Blauwkapel*).

259. Twee vormen van pijpaarde, gediend hebbende tot het vervaardigen van beeldjes van St. Barbara. Geheel dezelfde type als de voorgaande, doch iets kleiner. De voorzijde van het voetstuk is met gothieke rozen en bladornamenten versierd. Gebroken en gerepareerd, de voorzijde bijgewerkt. Met afdruksel in gebakken pijpaarde. Hg. 0.26, br. 0.09.

Gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

Afgebeeld in: *Gids door het Sted. museum.* p. 26, — en in: *Bulletin v. d. Nederl. Oudheidk. bond.* I p. 218.

260. Fragment van het voorste gedeelte van een oud afdruksel van dezelfde vormen. Nog hg. 0.205, br. 0.10.

Gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

261. Pijpaarden voetstukje van dito. Nog hg. 0.09, br. 0.085.

262, 263. Twee fragmenten van beeldjes, voorstellende St. Barbara; andere type en veel kleiner. Nog hg. 0.065 en 0.06.

264. Pijpaarden vorm voor het achterste gedeelte van dit beeldje. Met afdruksel in pijpaarde. Hg. 0 075.

Afgebeeld in: *Bulletin v. d. Nederl. Oudheidk. bond.* I p. 218.

265—267. Dergelijk beeldje van St. Barbara; iets kleinere type. Hg. 0.06. Met twee fragmenten van hetzelfde beeldje. Nog hg. 0.05 en 0.045.

N°. 265 gevonden in den wal te Utrecht.

N°. 265 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van de heeren *W. F. M.* en *F. E. G. Selle*).

268. Dergelijk beeldje van St. Barbara; iets andere type. De achterzijde van het beeld is glad. Hg. 0.07.

269. Gedeelten van twee beeldvormen van roode gebakken aarde, gediend hebbende tot het vervaardigen van een beeldje van St. Catharina op een voetstuk met kroon, rad en zwaard den koning vertredende. De voorzijde is gebroken en gerepareerd, de achterzijde bijgewerkt. Met afdruksel in gebakken pijpaarde. Hg. 0.25, br. 0.095.

Gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

Afgebeeld in: *Gids door het Sted. museum.* p. 26, — en in: *Bulletin v. d. Nederl. Oudheidk. bond.* I p. 218.

270. Vorm van pijpaarde, gediend hebbende tot het vervaardigen van de voorzijde van geheel dezelfde beeldjes. Gebroken, gerepareerd en volgens het vorige nummer bijgewerkt.

Gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

271—273. Drie fragmenten van oude afdruksels in pijpaarde van dit beeldje. Nog hg. 0.18—0.045, nog br. 0.07—0.05.

N°. 271 gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort, — N°. 273 gevonden in den wal te Utrecht.

N°. 273 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van de heeren *W. F. M.* en *F. E. G. Selle*).

274. Dergelijk beeldje van St. Catharina; andere en kleinere type. Het hoofd ontbreekt. Nog hg. 0.09.

Geschenk van den heer *J. H. W. van Romondt.*

275. Dergelijk beeldje van St. Catharina; andere, kleinere type, zonder voetstuk. Hg. 0.07.

276—278. Drie fragmenten van dergelijke beeldjes van St. Catharina; andere, veel kleinere type. Het hoofd ontbreekt. Nog hg. 0.065.

N°. 276 gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

279, 280. Twee fragmenten van dergelijke beeldjes van St. Catharina; eenigszins andere, kleinere type. Het hoofd ontbreekt. Nog hg. 0.055.

N°. 280 gevonden in den wal te Utrecht.

N°. 280 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van de heeren *W. F. M.* en *F. E. G. Selle*).

281. Hetzelfde beeldje op ander voetstuk. Het hoofd ontbreekt. Nog hg. 0.055.

282. Hetzelfde beeldje zonder voetstuk. Hg. 0.55.

283. Bovenste gedeelte van een beeldje van grauwe aarde, voorstellende St. Maria Magdalena met lang haar en rijkversierden haarband; in de rechterhand een boek, in de linker de versierde balsemvaas. Nog hg. 0.085, br. 0.06.

Gevonden in den wal te Utrecht.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van de heeren *W. F. M.* en *F. E. G. Selle*).

284. Fragment van een beeldje van pijpaarde, voorstellende St. Veronica, den doek met het Christusbeeld voor zich uitgespreid houdende. Alleen de doek is nog voorhanden. Nog hg. 0.055, nog br. 0.06.

Geschenk van den heer *J. H. W. van Romondt.*

285, 286. Twee fragmenten van beeldjes van pijpaarde, voorstellende eene vrouw met gekruld haar door een band omgeven, in de rechterhand een palmtak houdende (St. Agnes?) Nog hg. 0.08—0.03, nog br. 0.07—0.05.

287. Hoofd van een dergelijk beeldje; andere type. Nog hg. 0.04, br. 0.045.

288. Fragment van een beeldje van pijpaarde, voorstellende eene abdis, het hoofd met een kap bedekt en den kromstaf in de hand. (14e eeuw.) Nog hg. 0.05, br. 0.045.

Geschenk van den heer *J. H. W. van Romondt.*

289. Hoofd en gedeelte van het bovenlijf van een beeldje van pijpaarde, voorstellende eene abdis, met de kap op het hoofd en een boek in de linkerhand. Nog hg. 0.07, nog br. 0.055.

Gevonden in den wal te Utrecht.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

290. Fragment van een beeldje van pijpaarde, voorstellende den rechterarm van een persoon in lang gewaad met een boek in de hand. Nog hg. 0.06, nog br. 0.05.

Geschenk van den heer *J. H. W. van Romondt.*

291. Fragment van het voorste gedeelte van een beeldje van pijpaarde, voorstellende eene vrouw in lang gewaad. Nog hg. 0.12, nog br. 0.07.

Gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

292. Beeldje van pijpaarde, voorstellende een vrouwelijk persoon in langen mantel, in de rechterhand een scepter. Hg. 0.065.

293. Beeldje van pijpaarde, voorstellende eene naakte vrouw, die zich den buik met haar sluier bedekt. De voeten ontbreken. Nog hg. 0.055.

294. Beeldje van pijpaarde, voorstellende een lijk, dat door de wormen verteerd wordt. Het onderste gedeelte ontbreekt. Nog hg. 0.065.

295. Bovenste gedeelte van een beeldje van pijpaarde, voorstellende een man met een kaproen op, met de rechterhand aan den neus. Nog hg. 0.04.
Geschenk van den heer *J. H. W. van Romondt.*

296. Vorm van pijpaarde, gediend hebbende tot het vervaardigen van de voorzijde van een beeldgroepje, voorstellende een rijk gekleed jongman en eene vrouw(?), die een grooten krans dragen. Beschadigd. Met afdruksel in gebakken pijpaarde. Hg. 0.09, br. 0.049.
Gevonden in den grond in den tuin van het huis in de Vrouw Juttenstraat N°. 17.
Geschenk van den heer *E. F. Georges.*

297. Zeshoekig voetstukje en benedengedeelte van een heiligenbeeldje van pijpaarde. Nog hg. 0.09, br. 0.09.

298. Zeshoekig voetstukje van een ander heiligenbeeldje van pijpaarde. Nog hg. 0.08, br. 0.09.

299. Fragment van het voetstuk van een beeldje van pijpaarde, waarop nog zichtbaar is een gedeelte van het borstbeeld van een persoon, die met de rechterhand op een boek wijst, dat hij met de linkerhand vasthoudt. Nog hg. 0.045, nog br. 0.06.
Gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

c. RUWE BEELDJES.

Deze beeldjes, veel ruwer en slordiger bewerkt dan die van de vorige afdeeling, hebben blijkbaar eene andere bestemming gehad. Dit is ook daarom waarschijnlijk, omdat verreweg de meeste een voetstuk missen en dus ongeschikt zijn om op een meubel of altaar geplaatst te worden. Vermoedelijk hebben zij gediend tot het doel, waartegen is gericht eene keur van de Delftsche magistraat van 1607: „gheen broot, coeck, suycker ofte andere eetwaren te vercopen, hebbende 't façoen van eenige beelden ofte daer eenich beelt ofte beelden in ofte opgebacken ofte gestelt sijn.” (Vgl. Schotel, Het oud-Hollandsch huisgezin der 17e eeuw. p. 217.) Dit zou doen denken aan Driekoningenbrood; doch ook op het St. Nicolaasfeest schijnen de beeldjes gediend te hebben. De Vroedschap van Utrecht verbood 16 November 1655 „ook buyten den voornoemden tijt (d. i. van 1—8 December) het geheele jaar door eenige steene ofte andere beeldekens in brood ofte koeck te backen.” Deze ordonnantie werd o. a. nog vernieuwd op 29 November 1678 en 3 December 1683 (zie: Van de Water, Placaatb. III p. 472). Natuurlijk is het eigenlijk ongerijmd deze kunstelooze produkten te bergen in de rubriek *Beeldhouwwerk;* toch scheen het raadzaam, alle pijpaarden beeldjes in éène rubriek te vereenigen, nu het blijkt, dat ze allen afkomstig zijn uit dezelfde werkplaatsen.

300. Hoofd van een beeldje van pijpaarde, voorstellende het naakte

Jezuskind met den wereldbol in de linkerhand, de rechterhand zegenend opgeheven. Nog hg. 0.035.

301. Hoofd van een dergelijk beeldje; andere type. Nog hg. 0.025.

302. Hoofd van een dergelijk beeldje; andere type. De voor- en achterzijden zijn zeer ruw aaneengevoegd. Nog hg. 0.03.

Gevonden in den wal te Utrecht.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van de heeren *W. F. M.* en *F. E. G. Selle*).

303. Hoofd van een dergelijk beeldje; andere type. Nog hg. 0.025.

Gevonden in den wal te Utrecht.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van de heeren *W. F. M.* en *F. E. G. Selle*).

304. Dergelijk beeldje van gebakken roode aarde. Het hoofd en de voeten ontbreken. Nog hg. 0.08.

305—312. Dergelijk beeldje, kleiner. Hg. 0.08. Hierbij nog 7 fragmenten van geheel dezelfde beeldjes. Nog hg. 0.06—0.035.

N°. 305 gevonden in den wal te Utrecht, — N°. 306 gevonden te Wijk bij Duurstede.

N°. 305, 306 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (N°. 305 geschenk van de heeren *W. F. M.* en *F. E. G. Selle*), — N°. 310 geschenk van den heer *J. H. W. van Romondt.*

313. Bovengedeelte van een dergelijk beeldje; andere type. Nog hg. 0.03.

314—316. Dergelijk beeldje; geheel andere type, met lang haar. De voeten ontbreken. 3 ex. Nog hg. 0.065—0.055.

N°. 316 gevonden te Vechten.

N°. 314 geschenk van den heer *J. H. W. van Romondt*, — N°. 316 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

317, 318. Dergelijk beeldje; veel kleinere en andere type. Op den wereldbol eene lelie. Hg. 0.05. Hierbij een fragment van geheel hetzelfde beeldje. Nog hg. 0.04.

319, 320. Dezelfde voorstelling; geheel andere type, van achteren plat. Om den hals een snoer kralen met een kruisje. Zeer ruw bewerkt. 2 ex. Hg. 0.045 en 0.04.

N°. 320 gevonden te Vechten.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

321. Beeldje van gebakken roode aarde, voorstellende het naakte Jezuskind, een vogel op de borst vasthoudende. Het hoofd ontbreekt. Nog hg. 0.08.

N.B. De voorstelling heeft volgens prof. Moll (Kalender voor protestanten. 1858. p. 96) betrekking op de in de middeleeuwen zeer bekende legende, dat Jezus in zijne jeugd vogels van klei maakte, aan wie hij daarna het leven schonk. Eene andere uitlegging beproeft Dr. Hulsebos (Versl. v. de alg. verg. v. h. Prov. Utr. gen. 1872 p. 82 Noot).

322. Dergelijk beeldje van lichtroode aarde; andere type. Het hoofd en de voeten ontbreken. Nog hg. 0.075.

323. Dergelijk beeldje van pijpaarde; andere type. Het hoofd en de voeten ontbreken. Nog hg. 0.07.

324, 325. Dergelijk beeldje; andere, kleinere type. De beenen ontbreken. De voor- en achterzijden zijn zeer ruw ineengevoegd. Nog hg. 0.055. Hierbij nog een fragment van geheel hetzelfde beeldje. Nog hg. 0.42.

N°. 324 gevonden in den wal te Utrecht.

N°. 324 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van de heeren *W. F. M.* en *F. E. G. Selle*), — N°. 325 geschenk van den heer *J. H. W. van Romondt.*

326. Dergelijk beeldje; iets kleinere type. Hg. 0.056.

Gevonden te Moyland.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

327—332. Dergelijk beeldje; kleinere type. Hg. 0.056. Hierbij nog 5 fragmenten van geheel hetzelfde beeldje. Nog hg. 0.05—0.035.

N°. 328 gevonden bij Zuylichem.

N°. 327, 328 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (N°. 328 geschenk van den heer *Mr. F. N. M. Eijck van Zuijlichem*), — N°. 329, 330 geschenk van den heer *J. H. W. van Romondt.*

333, 334. Dergelijk beeldje; iets kleinere type. Hg. 0.05. Hierbij nog een geschonden exemplaar van geheel hetzelfde beeldje. Nog hg. 0.04.

N°. 334 gevonden bij het graven van eene put in den tuin achter het Diaconie-weeshuis in de Breedstraat te Utrecht.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (N°. 333 geschenk van den heer *Jhr. Dr. J. P. Six te Amsterdam*, — N°. 334 geschenk van den heer *L. de Fouw te Goes*).

335. Dergelijk beeldje met gestreepten haartooi. Het rechterbeen en de voeten ontbreken. Nog hg. 0.045.

Gevonden te Moyland.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

336. Dergelijk beeldje; andere type. De voeten ontbreken. Nog hg. 0.05.

Geschenk van den heer *J. H. W. van Romondt.*

337, 338. Hoofd van een geheel dergelijk beeldje, met een nimbus. 2 ex. Nog hg. 0.04 en 0.025.

N°. 337 gevonden in den grond bij de St. Geertruida-kerk in de Geertesteeg, — N°. 338 gevonden in den wal te Utrecht.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (N°. 337 geschenk van den heer *J. P. van der Kellen*, — N°. 338 geschenk van de heeren *W. F. M.* en *F. E. G. Selle*).

339. Hoofd van een dergelijk beeldje; andere type, van achteren plat. Nog hg. 0.03.

Gevonden in den wal te Utrecht.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van de heeren *W. F. M.* en *F. E. G. Selle*).

340. Beeldje van pijpaarde, voorstellende het naakte Jezuskind in zittende houding, den wereldbol op de borst. Het hoofd ontbreekt. Nog hg. 0.07.

341. Boveneinde van een kribbetje van pijpaarde, van achteren plat, waarin het Jezuskind. Het hoofd is omgeven door een versierden aureool met drie leliën. Nog hg. 0.04.

342, 343. Kribbetje van pijpaarde, als wieg ingericht, waarin het naakte Jezuskind, het hoofd op een kussen, op de linkerhand de wereldbol. 2 ex. Lg. 0.045, br. 0.03, hg. 0.025, en lg. 0.05, br. 0.03, nog hg. 0.015.

N°. 343 geschenk van den heer *J. H. W. van Romondt.*

344. Dezelfde voorstelling; kleinere type. De bovenrand van het kribbetje is versierd. Lg. 0.05, br. 0.025, hg. 0.02.

Gevonden in den grond bij het graven van eene put nabij het Astronomisch-observatorium.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *J. P. van der Kellen*).

345. Dezelfde voorstelling; nog kleiner. Lg. 0.045, br. 0.02, hg. 0.02.

346. Beeldje van pijpaarde, voorstellende den Christus met de doornenkroon (?) en opgeheven armen staande in eene nis; uit zijne rechterzijde vloeit een bloedstraal in eene naast hem staande vaas. Lg. 0.065, br. 0.035.

Gevonden in den grond in de Geertesteeg bij de St. Geertruidakerk.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *J. P. van der Kellen*).

347. Beeldje van pijpaarde, waarop sporen van roode polychromie, voorstellende Christus met de doornenkroon onder het kruis gezeten. Hg. 0.07.

348. Beeldje van de H. Maagd met de kroon op het hoofd en het Jezuskind op den arm. Het hoofd ontbreekt. Nog hg. 0.075.

349. Dergelijk beeldje; geheel andere type, van achteren plat. Het hoofd ontbreekt. Nog hg. 0.06.

350. Dergelijk beeldje van de H. Maagd, die het Jezuskind met de rechterhand een appel toereikt. De voeten ontbreken. Nog hg. 0.075.

351. Beeldje van lichtroode aarde, voorstellende St. Christophorus met naakte beenen, een boomstam in de rechterhand. Het hoofd ontbreekt. Nog hg. 0.07.

352. Benedengedeelte van een beeldje van pijpaarde, voorstellende St. Christophorus; andere type. Nog hg. 0.05.

353. Beeldje van gele aarde, voorstellende een geknielden engel. Misschien een fragment van eene verkondiging. Hg. 0.07.

354. Beeldje van pijpaarde, voorstellende eene vrouw met slependen mantel in geknielde houding. Misschien een engel uit eene verkondiging. Het hoofd ontbreekt. Nog hg. 0.06.
Gevonden in den wal bij de Tolsteegpoort.

355. Beeldje van pijpaarde, voorstellende een monnik in geknielde houding; de beide handen, waarin een onkenbaar voorwerp (lange haak?), gevouwen op de borst. Hg. 0.075.

356. Klein beeldje van pijpaarde, voorstellende een geheel ingebakerd kind. Hg. 0.05.

357. Beeldje van pijpaarde, voorstellende een naakt kind, de rechterhand op den mond, de linker op den buik. Misschien voorstellende het Jezuskind. Hg. 0.075.

358. Geheel dergelijk beeldje; de rug is tusschen de schouders met een kruis geteekend. De voeten ontbreken. Nog hg. 0.055.
Geschenk van den heer *J. H. W. van Romondt.*

359. Dergelijk beeldje, de beide handen op den buik gevouwen. De borst is met een kruis geteekend. De voeten ontbreken. Nog hg. 0.05.

360. Beeldje van pijpaarde, voorstellende een gekleed kind in zittende houding, dat met de rechterhand op iets steunt en met de linker een met bloemen omkransd kruis omvat. Hg. 0.055.

361. Beeldje van pijpaarde, voorstellende een naakt kind, rijdende op een hert. Zeer ruw bewerkt. Hg. 0.06, br. 0.04.

362. Benedengedeelte van een beeldje van pijpaarde, voorstellende de voeten van een beeldje, waartegen een hond opspringt. Nog hg. 0.035.

363. Voetstuk van een beeldje van pijpaarde, waarvan alleen overig zijn twee naakte voeten op een voetstuk rustende. Nog hg. 0.04, br. 0.04.
Geschenk van den heer *J. H. W. van Romondt.*

364. Beeldje van pijpaarde, voorstellende een naakt persoon, die met beide handen eenige vruchten op de borst vasthoudt. Het hoofd en de beenen ontbreken. (17^{e} eeuw?) Nog hg. 0.05.

365. Beeldje van pijpaarde, voorstellende eene vrouw in rijkversierden mantel met lang haar. Het hoofd ontbreekt. (17^{e} eeuw?) Nog hg. 0.05.

d. LATERE RELIEFS.

366. Relief van gebakken aarde in zwarthouten lijst, voorstellende de smederij van Vulcanus; op den achtergrond Venus en Cupido. Hg. 0.195, br. 0.25.
Afkomstig uit de verzameling van de Utrechtsche Teekenakademie.

N.B. Dit relief is geboetseerd naar eene gravure van Cornelis Bos (1546) of (wat waarschijnlijker is, daar de voorstelling andersom genomen is) naar het origineel dezer gravure, beurtelings toegeschreven aan Maerten van Heemskerck en aan Giulio Romano (vgl. *Kerrich, Catal. of prints after Martin Heemskerck.* p. 103).

367. Beschilderd relief van gebakken aarde met dito lijst, voorstellende de H. Maagd met een stralenkrans om het hoofd en het Jezuskind aan de borst achter eene tafel, waarop een schaal met vruchten; op den achtergrond de hemel, waarin twee engelenkopjes. (2e helft der 17e eeuw.) Op de achterzijde is met eene latere hand ingekrabd het jaartal 1514. Hg. 0.375, br. 0.31.

Volgens de overlevering gevonden in 1813 onder den grond van het schip der St. Mariakerk.

Geschenk van den heer *J. H. C. Venman.*

368. Relief van gebakken aarde, voorstellende het vertrek van Hector na zijn afscheid van Andromache. Gemerkt: „*J. Rijnboutt Fecit.* 1831". Hg. 0.23, br. 0.33.

N.B. Joannes Rijnboutt werd geboren te Utrecht 29 Januari 1800 en overleed aldaar 9 December 1868.

II. SCHRIJNWERKERSARBEID.

---

369. Eikenhouten kast met acht vakken. De drie vakken ter linkerzijde en de twee ter rechterzijde zijn beslagen met versierde ijzeren hengsels, terwijl drie daarvan versierde slotplaten en twee bovendien ringen met rosetten dragen. Van de drie middenvakken is het bovenste open; het onderste bevat acht laden; terwijl het middenvak gesloten is door een naar voren uitslaand blad, versierd met een slotplaat, twee hengsels en een ring met roset, en rustende op een zware ijzeren stang. (15e eeuw.) Hg. 2.33, br. 2.27, dp. 0.56.

Afkomstig uit de archiefkamer van den Dom.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

N.B. Op meer dan eene plaats is men begonnen met het aanbrengen van profielen aan de stijlen, waaraan de deurtjes hangen; denkelijk was deze zeer eenvoudige kast aanvankelijk open, en heeft men die later voorzien van versierde deurtjes, waarbij getracht is de vlakke stijlen meer in overeenstemming te brengen met de fraaie kastdeurtjes.

370. Afgietsels van details der gebeeldhouwde eikenhouten deur van de sacristie van den Dom (einde der 15e eeuw), als:

a. twee paneelen met de tusschen beiden geplaatste naald. Het eene paneel is rijk gebeeldhouwd en vertoont een wapenschild, hangende onder een laat-gothieken boog, gevuld met gothiek traceerwerk; het andere paneel is vlak, doch beslagen met twee fraai gesmeedde slotplaten en een handvatsel. Nog hg. 0.39, nog br. 0.43.

b. paneel, versierd met geheel dergelijk wapenschild onder een gothieken boog. Hg. 0.34, br. 0.155.

c. afgietsel van het kapiteel met bladornament, dat de naald der deur bekroont. Hg. 0.10, br. 0.065.

N.B. „Item Jan van Scayck heeft gesneden 13 panelen aen die doir aen der gervcamer; elck cost te sniden 2½ st. facit 32½ st.” (Fabriekrekening van den Dom van 1497.) De drie steenen beelden aan de omlijsting der deur zijn van Henrick Bontmaker.

371. Eikenhouten deur van zes paneelen, aan beide zijden versierd met gothieke ornamenten. Op de deur zijn aangebracht twee fraaie ijzeren hengsels met sporen van vertinsel (het middelste hengsel is verloren), een ijzeren handvatsel (van het handvatsel aan de andere zijde van de deur zijn alleen sporen aanwezig) en een zeer lange, fraai bewerkte klink van geslagen ijzer. (Einde der 15e eeuw.) Hg. 1.795, br. 0.835; het handvatsel lg. 0.13, de klink lg. 0.46.

Afkomstig uit de St. Paulus-abdij.

Afgebeeld bij: *Dozy*, *Het leven van onze voorouders*. III p. 79.

372. Eikenhouten deur. De voorzijde is voorzien van een dubbel beslag van eikenhout, waarin zes cirkels met vierkante insnijdingen, omgeven door ornamenten; de achterzijde is geheel gecanneleerd. Aan de voorzijde een gedraaid ijzeren handvatsel; aan de achterzijde een zeer fraai handvatsel, voorstellende een gecanneleerd pilaartje met hoog basement en fries in renaissancestijl. (Einde der 15e eeuw.) Hg. 1.92, br. 0.915.

Afkomstig uit het Regulierenklooster.

Afgebeeld in: *Eigen haard*. 1896, p. 165.

Geschenk van *Regenten van het Gereformeerd Burgerweeshuis*.

373. Muurkastje, waarvan de deur versierd is met een georneerden slotplaat en hengselbanden in gothieken stijl. (Einde der 15e eeuw.) Hg. 0.89, br. 0.535.

Afkomstig uit het kasteel IJsselstein.

Afgebeeld bij: *Dozy*, *Het leven van onze voorouders*. II p. 252, — in: *Gids door het Sted. museum*. p. 23, — en in: *Eigen haard*. 1896, p. 165.

374. Galerij van eikenhout, bestaande uit een entablement, verdeeld in verschillende vakken door basementen, versierd met satyrskoppen met gesneden bijwerk. Op het entablement verheft zich eene rij smalle gecanneleerde zuiltjes met korinthische kapiteelen, terwijl de onderste helft der zuilschachten met bladornament versierd is. De zuilen worden van drie tot drie stuks afgewisseld door een geheel dergelijke doch grootere zuil, die op het basement rust. Op de zuilen rust een geprofileerde lijst. Op verschillende punten wordt de zuilenrij afgebroken door versierde paneelen. Onder aan de galerij bevindt zich een doorloopend ornament, bestaande uit engelenkopjes, bladeren en krullen. De geheele galerij is geschilderd en verguld. (Einde der 16e eeuw.) De galerij is hg. 1.40.

Deze galerij is bevestigd geweest tegen de oostwand van den toren der Buurkerk en heeft waarschijnlijk in verband gestaan met het oude orgel, dat volgens de rekeningen der Buurkerk (gedrukt bij: *Dodt*, *Archief*. VI p. 315) gemaakt schijnt te zijn in 1567/68.

Afgebeeld in: *Eigen haard*. 1896, p. 157.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente*.

375. Afgietsels in gips van drie ornamenten (mannenkop op bladorna-

ment) op eene deur in het koor der St. Janskerk. (2e helft der 16e eeuw.) Hg. 0.34, br. 0.102, -- hg. 0.24, br. 0.13, -- en hg. 0.24, br. 0.085.

376. Afgietsels van 29 rijk versierde in hout gesnedene paneeltjes, voorstellende kinderen, monsters, dieren, bloemen en ornamenten, te zamen uitmakende het fries boven de tegenwoordige Staten- en regeeringsbank in den Dom, benevens afgietsels van twee consoles en van details der 17 andere daartusschen aangebrachte consoles. (2e helft der 16e eeuw.) Elk paneeltje hg. 0.19, br. 0.60; de consoles hg. 0.20, br. 0.25; de kopjes hg. c. 0.10, br. c. 0.09.

Afgebeeld bij: *Ewerbeck*, *Die Renaissance in Belgien und Holland.* III pl. 16, 17.

377. Eikenhouten schoorsteenfries met drie medaillons, waarvan het middelste voorstelt eene mannenbuste met lauwerkrans en de twee andere de wapens der familiën Berchmaker(?) en Frese. (2e helft der 16e eeuw.) Hg. 0.30, br. 1.945.

Afkomstig uit het huis Lissesteyn op de Oude gracht Weerdzijde N°. 40.

Geschenk van den heer *D. J. van Olst Jz.*

N.B. Bij het reinigen van verf bleek de mannenbuste verguld met groene krans op rood veld geweest te zijn, de wapens rood met vergulde leeuwen en kruisen(?), de bovenlijst blauw(?) geverfd.

378. Twee groote eikenhouten consoles, gebeeldhouwd in renaissance-stijl. (Het beeldhouwwerk is bij beide consoles gedeeltelijk afgesneden.) (Einde der 16e eeuw.) Hg. 0.16, br. 0.375.

Afkomstig van het oude orgel der St. Nicolaaskerk.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch Hervormde gemeente.*

379. Gebeeldhouwd paneeltje, voorstellende eene naakte zittende vrouw tusschen ornamenten in renaissance-stijl. (Einde der 16e eeuw.) Hg. 0.11, br. 0.20.

Afkomstig uit de bovenlijst van de preekstoel der Buurkerk (wellicht dezelfde preekstoel, die in 1580 overgenomen is van de kerk van Haeften, vlg. *Dodt*, *Archief. VI* p. 319).

380. Fragment van het gebeeldhouwde fries van den preekstoel van de St. Jacobskerk. (Beschadigd, bij de restauratie vernieuwd.) (Einde der 16e eeuw.) Hg. 0.14, nog br. 0.465.

381. Afgietsels van gebeeldhouwde ornamenten in renaissance-stijl van den preekstoel der St. Jacobskerk (laatst der 16e eeuw), als:

a. zes fragmenten van het fries. Hg. 0.14, lg. c. 0.20.

b. vier en een halve consoles. (De halve is bij de deur van den preekstoel geplaatst.) Hg. 0.14, br. 0.13.

c. kapiteeltje. Hg. 0.093, br. 0.12.

d. gedeelte van den georneerden voet. Nog hg. 0.305, nog br. 0.27.

382. Eikenhouten bank met snijwerk. De leuning, in het midden bevestigd, is beweegbaar en kan naar beide zijden omgeslagen worden, zoodat

men aan beide zijden van de bank kan plaats nemen. (Einde der 16e eeuw.) Hg. 0.95, lg. 2.385, br. 0.475.

Afkomstig uit het vroegere Stedelijke Politiehuis (thans woning van den pedel der Universiteit).

Afgebeeld bij: *Ewerbeck*, *Die Renaissance in Belgien und Holland*. III pl. 10, — in: *Gids door het Sted. museum*. p. 29, — en in: *Eigen haard*. 1896, p. 157.

383. Kleine eikenhouten console van het fries eener kast of schoorsteen, voorstellende een vrouwenkopje. (Einde der 16e eeuw.) Hg. 0.165, br. 0.085.

384. Afgietsels in gips van gebeeldhouwde ornamenten van de in 1603 gesneden lijst om het bord met het gedicht ter eere van St. Bernulf in de St. Pieterskerk, als:

a. consoles met leeuwenkoppen. Hg. 0.14, br. 0.07.
b. een der vleugels. Hg. 1.31, br. 0.30.
c. ornament op de pilasters. Hg. 0.375, br. 0.075.
d. ornament langs de andere zijde der bovenlijst. Lg. 0.32, br. 0.095.
e. vulling van den tympan. Hg. 0.365, br. 0.265.

385. Eikenhouten kast met drie rijen deuren boven elkander. De onderste twee rijen hebben elk twee deuren; boven de tweede rij zijn drie gesneden consoles aangebracht. De derde rij bestaat uit drie deuren. Het geheel wordt bekroond door eene kap met drie gesneden consoles. (1e helft der 17e eeuw.) Hg. 2.24, br. 1.83, dp. 0.615.

N.B. De derde rij deuren is bij den aankoop (om de kast beter voor de expositie van aardewerk geschikt te maken) naar achteren gebracht; aan de voorzijde zijn toen twee kolommetjes van gesneden eikenhout geplaatst, waarop nu de kap rust. In die kap zijn toen drie schuifladen aangebracht.

386. Eikenhouten kastdeur met versierden kap en stijlen, aan de eene zijde versierd met paneelen en lijsten. (1e helft der 17e eeuw.) Hg. 2.065, br. 1.03.

Afkomstig uit een huis op de Ganzenmarkt N°. 26.

N.B. De kap van de deur, die geheel verknoeid was, is hersteld met behulp van twee consoles, beschreven onder No. 394.

387. Dergelijke deur zonder kap en stijlen, doch met bewerkt koperen handvatsel. (1e helft der 17e eeuw.) Hg. 1.83, br. 0.73.

Afkomstig uit het huis Achter St. Pieter N°. 2.

388. Gedeelte van het eikenhouten fries eener kast; in een cartouche het monogram I. H. S. (17e eeuw.) Hg. 0.185, br. 1.445.

389. Schoorsteenmantel, bestaande uit een gesneden eikenhouten kap met acht consoletjes en een cartouche met de woorden „ANNO 1631", gedragen door twee pilasters van grijzen steen, bestaande uit een basement met leeuwenkop, een gecanneleerde pilaster met cartouche en eene console met bladornament. (Begin der 17e eeuw.) Het eene basement ontbreekt en is in gips bijgewerkt. De kap is hg. 0.46, br. 1.96; de pilasters hg. 1.71.

De pilasters zijn afkomstig uit een huis in den Hoek van St. Marie N°. 5, 6 of 7, en geschonken door den heer *G. C. van Dijk.*

Afgebeeld (met andere pilasters en andere haardplaat) in: *Gids door het Sted. museum* p. 29, — en in: *Eigen haard,* 1896. p. 157.

N.B. Bij dezen schoorsteenmantel zijn opgesteld de haardplaat No. 729 en eene verzameling van blauwe muurtegels, mede hierna vermeld (No. 511).

390. Eikenhouten schoorsteenkap met zijstukken, bestaande uit vijf paneelen met deklijst en acht gesneden consoles, gedragen door twee vrouwelijke karyatiden met voetstukken en consoles van gebakken roode aarde. (1e helft der 17e eeuw.) De kap is hg. 0.305, br. 1.84; de zijstukken br. 0.645; de beelden hg. 1.68.

De kap is afkomstig uit de herberg de Koekoek in de Koekoeksteeg aan het Zwarte Water N°. 28. De beelden zijn afkomstig uit het huis Vossenstein onder Doorn en geschonken door den heer *Mr. K. J. F. C. Kneppelhout van Sterkenburg.*

391. Twee karyatiden van gesneden eikenhout, voorstellende vrouwenfiguren en ornamenten. (1e helft der 17e eeuw.) Lg. 0.57, br. 0.07 en lg. 0.50, br. 0.09.

Afkomstig van eene bedstede in het huis hoek Nieuwegracht en Keukenstraat N°. 78.

392. Vijf eikenhouten consoles van het fries van eenen schoorsteen, voorstellende mannenhoofden; onder twee daarvan vruchtentrossen. (1e helft der 17e eeuw.) Hg. 0.20, br. 0.08.

Afkomstig van de schoorsteenmantels van twee arbeiderswoningen op de pannenfabriek Daalwijk bij Zuilen.

Geschenk van *Mevr. de Wed. J. C. Plomp te Zuilen.*

393. Drie eikenhouten consoles van het fries eener kast of schoorsteen, voorstellende twee satyrs en een vrouwenkopje. (1e helft der 17e eeuw.) Hg. 0.245, br. (met de lijsten) 0.19.

394. Drie eikenhouten consoles van het fries eener kast of schoorsteen, voorstellende drie mannenkoppen met platte kragen. Een daarvan is blootshoofds, de tweede draagt een baret, de derde een gepluimde muts. (1e helft der 17e eeuw.) Hg. 0.26, br. 0.09.

N.B. Twee daarvan zijn thans aangebracht boven de deur No. 386.

395. Eikenhouten tafel op gedraaide pooten met bollen; in de tafel eene lade en twee inschuivende bladen, waarin vier gaten voor kandelaren. (Begin der 17e eeuw.) Hg. 0.79, lg. 1.045, br. 0.645, elk blad lg. 0.41.

Afgebeeld in: *Gids door het Sted. museum.* p. 29, — en in: *Eigen haard,* 1896. p. 157.

396. Eikenhouten lijst, beschilderd in rood en goud, van het gildebord der Mandenmakers in de St. Jakobs-kerk. Aan iedere zijde vertoont het een halfronde jonische pilaster met (beschadigde) ornamenten, rustende op

hooge basementen, waarop met vergulde letters de woorden „ANNO 1639", en waartusschen het volgende rijmpje:

„Men maeckt het mandwerck constich, aerdich uytte geest,
Nae gheen patroon of voorbeeld sonder vorm of leest."

De kolommen dragen eene breede lijst met de wapens van de beide dekens Van Ryswyck en Van Remunt (het laatste met de letters B(ART.) G(ERRITSZ.) V(AN) R(EMUNT) in de vier hoeken) en de inscriptiën in vergulde letters: „DEKENS INDER TYDT — JAN JANSZOON VAN RYSWYCK — BARTHOLOMEUS GERRITSZ. VAN REMUNT — CORNELIS LAURENSS. V. 'S HEEREN-CASPEL — ALS BUSMEESTER." (17e eeuw.) Hg. 2.66, br. 1.86.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

N.B. Het opschrift van het verloren bord zelf is afgedrukt in: Tijdschrift voor geschiedenis van Utrecht. III p. 389.

397. Overblijfselen van een katheder van eikenhout, rijk met snijwerk versierd. Het deurtje was vroeger met eenige treden toegankelijk; onder den lezenaar zag men het wapen der stad Utrecht. De ver vooruitspringende kap, welks voorzijde de woorden: „ANNO 1644" vertoont, werd vroeger gedragen door twee kolommen. De helft der achterzijde, de deur, de kolommen, de voorzijde, eenige paneeltjes van de kap, de hemel en eenige lijsten ontbreken. (17e eeuw.) Hg. 3.13, br. 1.80, diep 0.925; de kap diep c. 1.60.

Afkomstig uit de zoogenaamde Hongaarsche kerk boven den kloostergang van den Dom (verwijderd in 1852).

Afgebeeld bij: *Liefland, Utrechts oudheid.* pl. 38.

Geschenk van *Curatoren der Utrechtsche universiteit.*

N.B. Volgens de Kameraarsrekening van 1644 werd „het houtwerck vant nieuw gemaeckte auditorium bovent pandt van den Dom" voor *f* 3100.— opgeleverd door Henrick Aertsz. (Struys) en Jan Henricksz. „Stadtstimmerman."

398. Lezenaar van gesneden eikenhout met zeer breed blad op gedraaiden voet, rustende op een basement met ingelegde ornamenten versierd. (1e helft der 17e eeuw.) Hg. 1.335, het blad lg. 1.62, hg. 0.40.

Afkomstig van het Hof Provinciaal van Utrecht.

Afgebeeld bij: *Ewerbeck, Die Renaissance in Belgien und Holland.* III pl. 16, — en in: *Gids door het Sted. museum.* p. 29.

399. Eikenhouten secretaire, bestaande uit eene uitspringende benedenkast met twee deuren en een bovengedeelte met kleine laadjes, gesloten door een naar voren openvallend blad. De deurtjes zijn versierd met ruitvormige paneelen, het blad door een ingesneden kruis, dat de vier hoeken verbindt. (Midden der 17e eeuw.) Hg. 1.80, br. 1.05, dp. 0.35 en 0.56.

Afkomstig uit de St. Janskerk.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

N.B. Blijkens eenige in de laadjes gevondene fragmenten van oude zegels en eene quittantie van het brandemmergeld dd. 1647, hebben deze gediend tot het bergen van eigendomsbewijzen, obligatiën en andere geldswaardige papieren.

400. Afgietsels in gips van zes gebeeldhouwde consoles van de bank in het noorder-transept van de St. Pieterskerk. (Midden der 17e eeuw.) Elke console hg. 0.21, br. 0.125.

401. Palissanderhouten kastje, ingelegd met donkerder hout. Het kastje wordt gesloten door twee deuren met koperen slotplaat en hengels; daaronder eene lade met koperen slotplaat; het geheel rust op vier bolvormige pooten. In het kastje vindt men 22 laadjes, waarin eene verzameling naturaliën. (2e helft der 17e eeuw.) Hg. 1.44, br. 0.89, dp. 0.465.

Afgebeeld in: *Eigen haard.* 1896, p. 155.

Geschenk van *Mevr. de Wed. Wolterbeek geb. Soblet.*

402. Klein ovaal tafeltje van notenhout op rijk gebeeldhouwden voet, voorstellende een palmboom met drie bladeren, waarop het tafeltje rust; de stam van den boom en de bladeren zijn omhangen met rijke festoenen van bloemen en vruchten. Op de drie wortels van den boom, die als pooten van het tafeltje dienen, zitten drie naakte kinderen. (Einde der 17e eeuw.) Hg. 0.89, het blad lg. 0.73.

Afgebeeld bij: *D. van der Kellen Jr., Neerlands oudheden.* pl. LXV, — in: *Gids door het Sted. museum.* p. 34, — en in: *Eigen haard.* 1896, p. 155.

N.B. Volgens de overlevering zijn op dit tafeltje in 1713 de geloofsbrieven der gezanten op de vredesonderhandelingen te Utrecht in ontvangst genomen.

403. Byouterie-kastje van palissanderhout met koperen beslag. De twee deurtjes dragen van binnen het afbeeldsel van een heer en eene dame in koperen lijstjes; van binnen bevat het kastje twee groote en vier kleine laadjes, waarop acht afbeeldingen van dieren zeer ruw geschilderd zijn, achter glas met koperen lijstjes. (Einde der 17e eeuw.) Hg. 0.19, lg. 0.17, br. 0.11.

404. Twee muurkasten, bestaande uit twee verdiepingen, waarvan de onderste gesloten is door twee gepaneelde deuren, de bovenste door eene breede glazen deur; de pilasters en het fries zijn versierd met gesneden ornamenten. (Einde der 17e eeuw.) Hg. 2.63, br. 1.86.

Afkomstig uit het vroegere Ambachtskinderhuis (Agnietenkazerne).

Afgebeeld in: *Gids door het Sted. museum.* p. 34, — en in: *Eigen haard.* 1896, p. 155.

405. Eikenhouten geldkistje met koperen beslag en twee hengsels; van binnen verschillende laadjes en kastjes met geheime sluiting. (Begin der 18e eeuw.) Hg. 0.17, br. 0.38.

In bruikleen afgestaan door het *Historisch genootschap.*

406. Vier deuren van twee porte-brisées met gebeeldhouwde ornamenten style Régence. (Begin der 18e eeuw.) Iedere deur hg. 2.77, br. 0.70. Hierbij

de belegsels van een derde stel deuren, thans in de penanten tusschen de ramen geplaatst.

Afkomstig uit het huis op de Drift N°. 27 (thans Archiefgebouw).

Afgebeeld in: *Eigen haard.* 1896, p. 155.

Geschenk van de heeren *W. A. G. Jansen en W. van Willigenburg.*

407. Twee paneelen eener eikenhouten kamerbetimmering, versierd met verschillende geometrische ornamenten, waarbij personen in het kostuum van het laatst der 16e eeuw. (18e eeuw.) Elk paneel hg. 1.50, br. 0.81 en 0.76.

Afkomstig uit een huis te Wilnis.

408. Eikenhouten linnenkist met in het midden oploopend deksel. De voorzijde is versierd met vier gesneden paneelen onder een versierden rand; de hoekstijlen zijn gecanneleerd. (18e eeuw.) Hg. 0.725, br. 1.20.

Afgebeeld in: *Gids door het Sted. museum.* p. 29.

Geschenk van den heer *A. T. van Vloten.*

409. Kamerdeur style Louis XV met paneel, belegd met verguld snijwerk en gevat in een geprofileerden rand, bekroond met vergulde krullen in denzelfden stijl. Hg. 2.35, br. 1.11.

Afkomstig uit een huis in de Barteljorisstraat te Haarlem.

N.B. Afgietsels van de ornamenten van deze deur zijn ter versiering aangebracht op de achterzijde der aan de overzijde van het vertrek geplaatste porte brisée; de kroonornamentjes van de lijsten der paneelen op die deur zijn echter afgegoten naar dergelijke ornamenten op de voordeur der Fundatie van Renswoude.

410. Afgietsels in gips van de gesneden houten ornamenten van de lambriseering eener zaal in de Fundatie van Renswoude. (Midden der 18e eeuw.) Hg. 0.40.

N.B. Aangebracht op de lambriseeringen van het vertrek in Louis XV stijl.

411. Glazen kast, bestaande uit twee verdiepingen, waarvan de onderste gesloten is door twee zijraampjes en twee glazen deurtjes (vroeger door vier paneelen), de bovenste door eene breede glazen deur en twee zijraampjes; de kap is versierd met een schelpornament. (Midden der 18e eeuw.) Hg. 2.48, br. 1.59.

Afkomstig uit de keuken van het afgebroken huis op den hoek van het Lukasbolwerk N°. 2.

412. Arrenslede, volgens de overlevering afkomstig van prins Willem V, bestaande uit eene vergulde schelp, versierd met gesneden en gekleurde bloemen. De slede en het voorgedeelte zijn rijk versierd met gesneden en vergulde ornamenten (dieren en bloemen). Voorop een verguld liefdegodje, rijdende op een duif. (Midden der 18e eeuw.) Hg. 1.44, br. 1.65.

In bruikleen afgestaan door *Mevr. Twiss geb. Suermondt.*

413. Mahoniehouten stoel met groen fluweelen rug en zitting, en hoog lofwerk aan den kap. Aan de voorzijde onder de zitting eenig lofwerk, voorstellende de wapens van Oranje-Nassau en van de stad Utrecht onder eene kroon. Hierbij een groen fluweelen voetenbankje met mahoniehouten

pooten. (18e eeuw.) Deze stoel en dit voetenbankje, vroeger in de raadkamer der stad geplaatst, dienden tot zitplaats van de prinsen van Oranje, wanneer zij in de Vroedschap verschenen. Hoog 1.64, br. 0.79; het voetenbankje hg. 0.18, br. 0.62.

Afgebeeld in: *Gids door het Sted. museum.* p. 45, — en in: *Eigen haard.* 1896. p. 155.

N.B. Nadat de Vroedschap op 8 Mei en 11 Juli 1747 gedelibereerd had over „het laten bekleeden van den heere Stadhouderstoel op de Finantie-Kamer", dan wel of de kameraar „een nieuwe zou doen maken, sooals zijn Edele vermeynen zal te behooren", gelastte zij hem bij resolutie van 7 Augustus 1747, „Zijn Hoogheids stoel in de nieuwe raadkamer te doen maacken." Volgens de Kameraarsrekening 1746/7 werd betaald aan Corn. Koopman *f* 79 voor een „geleverde armstoel met 't snijwerk", en aan Corn. van Zoelen *f* 80 „voor het borduuren van 't kussen op de stoel van Zijn Hoogheydt" (thans verloren). Het oorspronkelijke bekleedsel van de stoel (sedert lang vervangen door een effen fluweelen bekleedsel) is thans vervangen door eene bekleeding van gebloemd fluweel.

414. Twee verguld houten stoelen style Louis XV, de zittingen en ruggen bekleed met groen trijp. Hg. 1.50, br. 0.86. Bij eene daarvan is een voetenbankje van groen trijp op vergulde pootjes. Lg. 0.62, br. 0.44.

Afkomstig uit de Raadkamer en de Rol van het Hof van Utrecht (zie *Tegenw. Staat v. Utrecht.* I p. 848). Zeker zijn zij vervaardigd voor de installatie van prins Willem IV als president van het Hof.

In bruikleen afgestaan door de *Arrondissements-rechtbank te Utrecht.*

415. Vier iepenhouten stoelen met hooge opengewerkte leuningen en kussens van groen gebloemd trijp. (Midden der 18e eeuw.) Hg. 0.96, br. 0.49.

416. Twee mahoniehouten stoelen met ronde ruggen en gebogen pooten, bekleed met rood gebloemd trijp. (Midden der 18e eeuw.) Hg. 0.915, br. 505.

417. Mahoniehouten stoel met hoogen opengewerkten rug en gebogen pooten, de zitting met rood gebloemd trijp bekleed. (Midden der 18e eeuw.) Hg. 0.99, br. 0.49.

418. Mahoniehouten penanttafeltje op vier gebogen pooten, met twee laden en koperen beslag. (Midden der 18e eeuw.) Hg. 0.715, lg. 0.75, br. 0.46.

419. Mahoniehouten tafel style Louis XV, op vier gebogen pooten; met twee uitslaande bladen en eene lade met versierde koperen slotplaat. (2e helft der 18e eeuw.) Hg. 0.77, br. 0.805, dp. 1.08.

In bruikleen afgestaan door *Mevr. de Wed. Wolterbeek geb. Soblet.*

420. Kanapé style Louis XVI, op zeven gecanneleerde pooten, met rug van gevlochten riet. Het houtwerk, versierd met gesneden strikken, is verguld; de zitting is bekleed met gebloemde gele zijde; het vlechtwerk is wit geschilderd en versierd met vergulde ruiten. (Einde der 18e eeuw.) Hg. 1.025, br. 1.915.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

421. Twee beukenhouten stoelen, met zwart trijp bekleed; de vierkante rug is opengewerkt en met snijwerk versierd, de vierkante pooten zijn gegroefd. (Einde der 18e eeuw.) Hg. 0.97, br. 0.44.

422. Mahoniehouten leuningstoel, bekleed met gele damaste zijde. (Einde der 18e eeuw.) Hg. 0.98, br. 0.64.

423. Mahoniehouten leuningstoel met rieten zitting. De rug, met twee halfcirkelvormige openingen, rust in het midden op een dwarslat met kruisvormig ornament; de pooten zijn peervormig en gegroefd. (Einde der 18e eeuw.) Hg. 0.82, br. 0.54.

Geschenk van *Mej. J. J. Heijdanus te Weesp.*

424. Kamerbetimmering style Louis XVI, afkomstig uit het huis op het St. Janskerkhof (thans N°. 17). De lambriseering, penanten, luiken, deuren en ramen zijn grijs geverfd met lichtblauwe en witte randen. Het behangsel der vakken is van lichtblauwe zijde, waarin in witte zijde gewerkt zijn afbeeldingen van Hercules met de hydra, sphinxen en andere ornamenten. Boven de deuren twee voorstellingen van zinnebeeldige vrouwen met kinderen, in wit geschilderd op blauwen grond (imitatie-camée), gemerkt *„P. S. FEC. A°. 1791 à PARIS" en: „P. S. FEC. à PARIS A°. 1791";* deze voorstellingen zijn, evenals de behangsels, gevat in vergulde lijsten van gesneden hout. De schoorsteen van grijs marmer met gebeeldhouwde ornamenten draagt een houten boezem met gecanneleerde pilasters, waartusschen een spiegel, gevat in vergulde lijst met fraai gesneden ornamenten van lindenhout; boven den spiegel een verguld ornament, voorstellende rozen en bladeren van gesneden lindenhout. Tusschen de twee vensters een penantspiegel in geheel dergelijke lijst als de andere spiegel. Het stucplafond, afgegoten op de bewaarde fragmenten van het oude, is versierd met een rand van bladornament, rustende op eene eierlijst; in het midden een diepliggend medaillon, waarin een bladornament met lijst. De kamer is hg. 3.97, lg. 7.18, — nog br. (ingekort) 5.60.

Afgebeeld in: *Gids door het Sted. museum.* p. 49.

425. Ovale tafel op vier vierkante pootjes, van mahoniehout ingelegd met satijnhout; op het blad een medaillon met bladeren op groenen grond. (Begin der 19e eeuw.) Hg. 0.73, lg. 0.97, br. 0.655.

426. Halfrond penanttafeltje met grijs marmeren blad, omgeven door een opengewerkten koperen rand. De rand van het tafeltje, versierd met een vergulde lauwertak op rooden grond, vertoont in het midden een ovaal medaillon, waarop geschilderd is een leeuw, vastgehouden door een naakt kind. De drie peervormige rood geschilderde voeten zijn versierd met verguld bladornament. (Begin der 19e eeuw.) Hg. 0.83, br. 0.81.

Volgens de overlevering afkomstig uit het paleis van koning Lodewijk Napoleon op de Drift (thans Archiefgebouw).

Afgebeeld in: *Gids door het Sted. museum.* p. 49.

427. Vierkant penanttafeltje op vier pooten, met grijs gemarmerd houten blad op opengewerkten rand. (Begin der 19e eeuw.) Hg. 0.74, br. 0.715.
Geschenk van den heer *T. M. Loran.*

428. Mahoniehouten leuningstoel met ronden rug, style Empire, bekleed met geel trijp met ingedrukte figuren. (1e kwartaal der 19e eeuw.) Hg. 0.735, br. 0.57.
In bruikleen afgestaan door *Mevr. de Wed. Wolterbeek geb. Soblet.*

429. Twee houten kroonschilden, bevattende in vergulde lijsten de volgende inscriptie:

„TOT GODES EER EN KERKENTOON,
HANGT HIER DER JONGELIEDEN KROON
1658."

Hg. 0.275, br. 0.19.
Gevonden op den zolder der Evangelisch-Luthersche kerk.
Geschenk van *Kerkvoogden der Evang.-Luthersche gemeente.*

430. Houten schild eener kerkkroon, bevattende in vergulden rand de volgende inscriptie:

„KROON, DOODEN, GRIESEN, BOOY,
VOORSTANDERS DEZER KERK,
VEREERDEN DEEZE KROON
INT NIEUWE TEMPELWERK.
1745."

Hg. 0.28, br. 0.20.
Gevonden op den zolder der Evangelisch-Luthersche kerk.
Geschenk van *Kerkvoogden der Evang.-Luthersche gemeente.*

431. Twee spiegels met vergulde lijsten, style Louis XIV; onder in de lijsten twee vergulde handvatsels voor lichtblakers. (1e helft der 18e eeuw.) Hg. 0.84, br. 0.52.

432. Twee driearmige lustres van verguld gesneden hout voor waskaarsen, style Louis XV. Hg. 0.475, br. 0.345.
Afkomstig uit het gebouw der Stads-Aalmoezenierskamer in de Brigittenstraat.

433. Twee tweearmige lustres van verguld gesneden hout voor waskaarsen, style Louis XVI. Hg. 0.44, br. 0.28.
Afkomstig uit het gebouw der Stads-Aalmoezenierskamer in de Brigittenstraat.

434. Twee wandlustres van verguld gesneden hout, voorstellende een dolphijn, die door twee pijlen in den bek getroffen wordt; op elke pijl is een blaker voor eene waskaars bevestigd. (1e helft der 19e eeuw.) Hg. 0.39, br. 0.36.
Geschenk van den heer *Jhr. G. G. Calkoen.*

III. AARDEWERK.

I. GEËMAILLEERDE VLOEREN.

435. Mozaiekvloer van verglaasde tegels, gevonden in den tuin van het huis aan het St. Janskerkhof No. 16, op het terrein waar vroeger een klaustraal huis der St. Janskerk stond, dat bekend was als een der prachtigste gebouwen van Utrecht. De vloer, denkelijk afkomstig uit de groote zaal, is samengesteld uit drie vakken, waarvan het middelste vijf rijen vierkante medaillons bevat. De middelste rij medaillons vertoont op kleine tegels verschillende dieren; de beide buitenste rijen bevatten groote tegels, die verschillende zaken voorstellen (o. a. een liggend hert, een loopend paard, een versierd kruis, een gothiek ornament enz.) De medaillons worden gescheiden door rijen roode tegels met gele leliën. (14e eeuw.)

Het hier aanwezige gedeelte (nog lg. 5.80, nog br. 5.88) maakt ongeveer de helft van den vloer uit, en is gedeeltelijk geschonken door den heer *Jhr. Mr. J. L. A. Martens*, gedeeltelijk in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Jhr. Mr. J. L. A. Martens*). De andere helft van den vloer, die nog in den grond begraven ligt, is afgebeeld bij: *De Geer van Oudegein*, *Het oude Trecht* en bij: *Dozy*, *Het leven van onze voorouders*. II p. 97. Eene afbeelding van den geheelen vloer, in kleuren geteekend volgens de beide op het St. Janskerkhof en in het museum aanwezige helften, is bij den vloer tentoongesteld. (Hg. 0.63, br. 0.453.)

N.B. Het is opmerkelijk, dat deze vloer *geheel* is samengesteld uit dezelfde soort tegels, waaruit ook het volgende nummer (afkomstig uit de St. Paulus-abdij) bestaat. Het Museum van het Oudheidkundig Genootschap te Amsterdam bewaart een lelietegel, geheel gelijk aan de hierbij voorhandene en afkomstig van eenen mozaiekvloer in het voormalige Bisschopshof te Utrecht (gebouwd in het midden der 15e eeuw). Ook de niet-geëmailleerde vloertegels No. 1359 (uit een klaustraal huis van den Dom) zijn in grootte geheel gelijk aan de hier beschrevene en dus wellicht van gelijke herkomst. Het feit, dat

vier der voornaamste Utrechtsche gebouwen op verschillende tijden omstreeks het einde der 14e eeuw tegelvloeren aankochten, die naar het schijnt uit dezelfde fabriek afkomstig waren, schijnt er op te wijzen, dat destijds te Utrecht zelf zulk eene fabriek bestaan heeft. Werkelijk bestonden er omstreeks 1400 te Utrecht „tichelovens", die o. a. ook „estricken" (vloertegels) vervaardigden (zie de noot hierna bij het hoofd van afd. XI 6), denkelijk echter meestal alleen gewone roode vloertegels (zie No. 1367—1372 van dezen catalogus).

436. Verschillende gebakken en verglaasde tegels, afkomstig van eenen mozaiekvloer uit de 14e eeuw, aanwezig in het refectorium der St. Paulusabdij (thans gerechtszaal der Arrondissements-rechtbank) onder den tegenwoordigen vloer, die op gewelven rust (vgl. *Buchelius*, *Descriptio urbis Rheno-Trajectinae.* p. 109), als:

a. tegel, voorstellende op groenen grond eene vrouwenbuste met haarnet en kapsel uit het midden der 14e eeuw. Hg. en br. 0.165.
b. helft van een tegel, voorstellende $^1/_4$ van een cirkel met georneerd tympan, waarin een dier op groenen grond. Hg. 0.165, nog br. 0.105.
c. tegel, voorstellende een vliegenden draak op groenen grond. Hg. en br. 0.13.
d. vier tegels, voorstellende acht gele leliën, afgewisseld met gele bollen op rooden grond. Hg. 0.17, br. 0.085.
e. drie tegels, voorstellende een ornament op zwarten grond in groenen rand. Hg. en br. 0.06.
f. twee tegels, voorstellende leliën op groenen grond. Hg. en br. 0.055.
g. twee gele tegels, voorstellende bloemen met vijf bladeren en relief in een cirkel. Hg. en br. 0.065.
h. vier tegels, geel en rood geblokt. Hg. en br. 0.065.
i. vier tegels, half geel en rood. Hg. en br. 0.065.
j. negen zwarte en gele tegels van pijpaarde. Hg. en br. 0.06.

Gedeeltelijk afgebeeld bij: *Dozy*, *Het leven van onze voorouders.* II p. 218, — en afgebeeld in: *Muller*, *Oude huizen te Utrecht.* pl. XVI. — Eene andere afbeelding van den geheelen vloer in chromo-lithographie (uit de onuitgegeven *Bulletins van de Rijksadviseurs*) is naast de fragmenten tentoongesteld.

N.B. Volgens Viollet le Duc (Dictionn. du mobilier. VII p. 198) dagteekent het kapsel op tegel *a* uit de 13e eeuw; Weiss (Kostumkunde. I p. 83) brengt het tot het jaar 1364. Oude miniaturen bewijzen, dat het kapsel tegen het midden der 14e eeuw algemeen gedragen werd; de vloer dagteekent dus uit dien tijd. De overige tegels van dezen vloer zijn geheel gelijk aan die van het vorige nummer (No. 435). Ook enkele der hierboven beschreven afwijkende tegels *g*—*j* kwamen nu en dan (blijkbaar bij abuis) in dien vloer voor; doch zijn bij het inmetselen door andere vervangen. Hoewel van verschillend fabriekaat, zijn beide soorten van tegels dus blijkbaar uit dezelfde tegelfabriek afkomstig.

437. Gedeelte van een vloertegel, met ornament in zwarte lijnen. (14e eeuw.) Nog hg. 0.105, nog br. 0.08.

Gevonden te Oostbroek.

Geschenk van den heer *Mr. W. J. Royaards van den Ham.*

2. VERSIERDE KANNEN.

Zie over dit aardewerk en de kenmerken der verschillende fabrieken: J. B. Dornbusch, Die Kunstgilde der Töpfer zu Siegburg. (Köln. 1873.) — J. B. Dornbusch, Ueber das sogenannte flandrische Steingut des XVI und XVII Jahrhunderts. (Utrecht. 1878.)

a. FABRIEKEN TE SIEGBURG.

438. Snel van witte gebakken aarde met drie staande vrouwenfiguren, voorstellende: „DE (HO)FNUNG," „DE LIEFDE" en „DE GEDVLT" onder versierde renaissance-bogen. Het bovenstuk en het oor ontbreken. (Einde der 16e eeuw.) Nog hg. 0.215.

Gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het nieuwe Universiteitsgebouw.

439. Fragment van eene snel van witte gebakken aarde, voorstellende de prediking van Johannes den Dooper in den woestijn (?): een naakt manspersoon met gevouwen handen zittende onder een boom met opschrift: „...... MO" voor Johannes den Dooper, onder wiens beeld een bord met opschrift: „...... GNATUR (CHR)ISTUS"; achter den Dooper verschillende voorstellingen: Johannes doopende met onderschrift: „FICTORIA", — Christus gekruisigd met het lam van Johannes den Dooper, met onderschrift: „IVSTICIA" en „INOCEIA" — en een half uitgewischte voorstelling met engelen, met opschrift: „EMA ......". (Einde der 16e eeuw.) Nog hg. 0.23.

Gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het nieuwe Universiteitsgebouw.

440. Snel van witte gebakken aarde, met driemaal de afbeelding van Karel den Groote, ten voeten uit, geharnast met de keizerskroon op het hoofd en in de rechterhand zijn schild, waarop leliën en arend; boven hem op een banderol het opschrift: „CAESAR KAROLUS. 1588"; boven de figuur eenige ornamenten in renaissance-stijl, daaronder een wapenschild door twee engelen vastgehouden. Het oor en een gedeelte van den hals ontbreken. Hg. 0.23.

441. Bovenste gedeelte van eene snel van witte aarde, met driemaal de voorstelling van Paulus' bekeering; de inscriptie in gothieke letters op een banderol in de lucht luidt: „Saul, Saul, worum vorvol(gstu) mir." Het oor en de bodem ontbreken. (Einde der 16e eeuw.) Nog hg. 0.13.

Gevonden bij het kasteel te Gent in de Betuwe.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *H. G. Wolff*).

442. Gedeelte van eene snel van witte aarde, waarop nog gedeeltelijk voorhanden zijn voorstellingen van het laatste oordeel en de kruisiging van Christus in ruitvormige lijsten, waartusschen ornamenten in renaissance-stijl. (16e eeuw.) Nog hg. 0.13.

443. Onderste gedeelte van eene snel van witte aarde, waarop nog voorhanden zijn gedeelten van twee medaillons met de aanbidding der herders en het bezoek der drie koningen; onder de laatste voorstelling leest men: „LUC. 2"; boven de medaillons een gedeelte van eene rijke versiering met satyrs en bladornamenten. (16e eeuw.) Nog hg. 0.155.

444. Fragment van eene snel van witte verglaasde aarde, waarop de geschiedenis van Tobias, met cartouches in renaissance-stijl. Op dit fragment is afgebeeld de oude Tobias, op eenen stoel zittende, die zijn terugkomenden zoon de hand geeft; met onderschrift: „THOBIAS GESEINT SINEN SON". (16e eeuw.) Nog hg. 0.095, nog br. 0.055.
Gevonden in den vijver van het buitengoed Oudwijk.
Geschenk van den heer *D. E. H. Boxman.*

445. Drinkbekertje van gele aarde met één oor; om den buik eenige ornamenten en drie medaillons, waarin de borstbeelden van „PAULUS" „JESUS" en Petrus. De bovenzijde is geschonden en het oor ontbreekt. (Einde der 16e eeuw.) Hg. 0.105.

446. Gedeelte van den buik van eene kan van witte verglaasde aarde, waarop een gedeelte van een medaillon, voorstellende drie personen, waarvan een de keizerskroon, een ander de pauselijke kroon schijnt te dragen, geknield voor een monster met vele koppen en dierenklauwen (het groote beest uit de Openbaring). (16e eeuw.) Nog hg. 0.105.

447. Fragment van den buik van eene kan van witte aarde, dragende de overblijfselen van een medaillon, waarin eene vrouwenbuste omgeven door lofwerk. (16e eeuw.) Nog hg. 0.065.
Gevonden in den wal te Utrecht.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

b. FABRIEKEN TE RAEREN.

448. Groote kan van bruine verglaasde aarde met oud tinnen deksel. Om den hals eene rijke versiering van renaissance-ornamenten, waarbij drie medaillons met vrouwenbusten en inschrift „1578"; bij het middelste de letters „I. E." Om den buik drie medaillons in zeer rijk versierde renaissance-cartouches. In het eerste medaillon eene vrouw (Astronomia, eene der 7 vrije kunsten) leunende op de wereldbol, die rust op een piedestal, waarop weder de letters „I. E.": op het piedestal staat een kind met een driehoek. Het derde cartouche stelt voor eene vrouw (Grammatica, eene der 7 vrije kunsten), zittende op een viervoetig stoeltje met de letters „I. E."; in de linkerhand houdt zij eene zeer lange sleutel, met de rechter wijst zij op een door een staand engeltje vastgehouden tafeltje, waarop de letters „A B C D E F G"; boven de vrouw het jaartal 1578. Het middelste medaillon vertoont de drie Gratiën. Vervaardigd door *Jan Emens*, pottebakker te Neudorf bij Raeren. Hg. 0.405.
Afgebeeld in: *Gids door het Sted. museum.* p. 32.

449. Kan van bruine verglaasde aarde met oud tinnen deksel. Om den hals twee medaillons met de busten van twee mannen, en in het midden een cartouche met de woorden: „LUCAS DE WAEL. A. 1597". Om den buik de geschiedenis van Susanna in zes tafereelen met onderschrift: „DIT IS DEI SCHONE HESTORIA VAN SUISANNA INT KORTE EITGESNEIDEN. ANNO 1584. ENGEL KRAN." Hg. 0.30.

N.B. Eene geheel dergelijke kan met geheel hetzelfde opschrift en het jaartal 1544 (?) bevindt zich in het Musée de la Porte de Hal te Brussel. (Catalogus 1864. No. J 16) In een cartouche vindt men daar als initialen van den pottebakker de letters I. E. (Jan Emens te Neudorf bij Raeren). Zoo dat exemplaar echt is, dan is ook deze kan dus door Jan Emens vervaardigd. Engel Kran is de naam van een bekend vormensnijder, die waarschijnlijk te Raeren woonde. Lucas de Wael is denkelijk de naam van den persoon, voor wien de kan vervaardigd werd.

450. Kannetje van bruine verglaasde aarde, om den buik versierd met drie medaillons. In het midden Venus met Cupido, in de andere Mercurius en Mars. Boven in het middelste medaillon de naam van den pottenbakker: „BALDEM MENNIKEN". De rijk versierde hals is geschonden en het oor ontbreekt. (Einde der 16e eeuw.) Nog hg. 0.215, br. 0.15.

Gevonden in den grond bij de verbouwing van het huis Domplein N°. 13. Geschenk van den heer *J. H. Sandmann.*

451. Fragment van een kannetje van bruine verglaasde aarde, waarop in een rijkversierden rand in renaissance-stijl een staande man in Romeinsche kleederdracht. Boven in den rand het monogram en huismerk van den maker „I. E." (Jan Emens te Neudorf bij Raeren). (Einde der 16e eeuw.) Nog hg. 0.11.

452. Fragment van eene kan van bruine verglaasde aarde, waarop in versierd medaillon een gedeelte van een wapenschild, waarboven een klimmende leeuw. (Einde der 16e eeuw.) Nog hg. 0.075.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

453. Kannetje van grijze aarde met donkerblauwe strepen en een oor, met oud tinnen deksel; aan den hals een satyrskop, om den buik georneerde strepen en ruiten. (Einde der 16e eeuw.) Hg. 0.19.

Afkomstig uit het St. Bartholomeus-gasthuis.

In bruikleen afgestaan door *Regenten der Vereenigde gods- en gasthuizen.*

c. FABRIEKEN TE FRECHEN.

454. Fragment van den buik eener kan van bruine verglaasde aarde, waarop in versierd medaillon een gekroond wapenschild in vier kwartieren, waarvan 1 en 3 een klimmenden leeuw, 2 en 4 drie kronen (het Keulsche wapen) voorstellen; het hartschild vertoont een onkenbaar voorwerp. (16e eeuw.) Nog hg. 0.10.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

455. Fragment van eene kan van bruine verglaasde aarde met het

monogram en huismerk van den pottebakker „M. M.” op een schild. (16e eeuw.) Nog hg. 0.115.

456—471. Zestien kannetjes en fragmenten van bruine verglaasde aarde (baardmannetjes), met palmetten, medaillons en de volgende omschriften: „ARM. UND. FRUM. IST. MEIN. RICHTUM”. — „ . . . . . GOT † NIT † VRGE. . . . . .” — „VRGE. DRHICK. UNT. EST. GOT. NET. VRGE. DRHICK. UNT. EST. GOT. NET. VRGE.” (Trinkt und esst, Gott nicht vergesst.) — „. . . . ND † PRIS † GOT † SEI † EHR † UND † P . . .” (Gott sei Ehr und Preis.) — „DRCK. UND. ES. GOT. NIT. VERGES.” — „ . . . . ST † GODES † NIT . . . .” (Einde der 16e eeuw.) Hg. 0.30 — nog hg. 0.10.

N°. 456 gevonden te Tull en ’t Waal, — N°. 457 gevonden te Hoog-Elten, — N°. 458 opgegraven te Doetinchem, — N°. 459 gevonden te Monreberg, — N°. 460 gevonden te Utrecht, — N°. 461 gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het marktgebouw op het Vreeburg, — N°. 467 gevonden bij de afbraak van het zuidwestelijke bolwerk van Vredenburg.

N°. 457, 458, 459, 460, 466 en 468 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

472—477. Zes kruiken en fragmenten van bruine verglaasde aarde (baardmannetjes), met palmetten, medaillons, wapens en gothieke rozen. (Einde der 16e eeuw.) Hg. 0.325 — nog hg. 0.06.

N°. 472 afkomstig uit Lienden.

N°. 477 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

478—481. Vier kannetjes en fragmenten van gele verglaasde aarde (baardmannetjes), met opschriften: „DRINCK UNT EIS GOT NEIT EN VERGEST”, — of met een band van rijke renaissance-ornamenten. (Einde der 16e eeuw.) Hg. 0.23 — nog hg. 0.145.

N°. 478 en 479 gevonden in den grond bij het leggen der fundeeringen van het nieuwe Universiteitsgebouw.

482. Kannetje van gele onverglaasde aarde (baardmannetje), met medaillons, palmetten en eene onleesbare inscriptie. Geschonden. (Einde der 16e eeuw. Nog hg. 0.10, br. 0.08.

483. Klein kruikje van bruine verglaasde aarde (baardmannetje), met vele rozen. (Einde der 16e eeuw.) Hg. 0.14.

Gevonden in den kelder van een perceel in de Lijnmarkt N°. 31.

d. NASSAUSCHE FABRIEKEN.

484. Kan van grijze aarde met één oor, om den buik en hals versierd met ingekraste bladeren en takken en ingedrukte bloemen. Met oud tinnen deksel, waarop als merk het gekroonde wapen der stad Utrecht. (Begin der 17e eeuw.) Hg. 0.26.

Afkomstig uit het St. Bartholomeus-gasthuis.
In bruikleen afgestaan door *Regenten der Vereenigde gods- en gasthuizen.*

e. VERSCHILLENDE FABRIEKEN.

485. Kannetje van geel verglaasde aarde; over de geheele oppervlakte zijn kleine ooren verspreid, waardoor zich een in de gebakken aarde nagebootst koord slingert. De bodem is versierd als die der Jacoba-kannetjes; de bovenrand is beschadigd. (Einde der 15e eeuw.) Nog hg. 0.225.

486. Potje versierd met palmetten en medaillons, waarin kopjes. (16e eeuw.) Hg. 0.11.
Gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het marktgebouw op het Vreeburg.

487. Potje van grauwe donkergroen verglaasde aarde met vier kleine ooren om koorden door te halen boven aan den buik. (16e eeuw.) Hg. 0.145.

488. Dergelijk potje van grauwe donkergroen verglaasde aarde, met vier kleine opstaande ooren om de breede opening. (16e eeuw.) Hg. 0.23, br. 0.21.
Gevonden in den grond in de Massegast.

489. Fragment van een schaal of deksel van witte geel verglaasde aarde, voorstellende een menschelijk aangezicht met baard en knevels in een rand voorzien van zestien groote gaten. Denkelijk het bovenste gedeelte van een deksel. (16e eeuw.) Lg. en br. 0.13.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *J. Ph. van der Kellen*).

490. Fragment van eene kan van witte groenverglaasde aarde, waarop twee paarden en eenig lofwerk in relief zijn afgebeeld. (16e eeuw.) Nog hg. 0.055.

491. Kruik van bruin-gemarmerd majolica-aardewerk, met smallen hals, zonder oor. Zij draagt aan de beide zijden vier met vrouwenhoofden versierde gaten voor twee losse hengsels of ooren. Zuid-Duitsch fabrikaat. (16e eeuw.) Hg. 0.28.

492. Oor van eene groote pot van bruin verglaasde aarde, versierd met een in punten omgeslagen rand. (17e eeuw?) Nog lg. (met een gedeelte van den pot) 0.28, nog br. 0.29.
Gevonden in den grond van 's Rijks Munt.
Geschenk van het *Muntcollege.*

493. Potje van groen verglaasde aarde, van onderen breed en van boven tot den rand smal toeloopende; vóór het bakken zijn op de aarde zeer kleine stukken aardewerk gestrooid, zoodat de oppervlakte geheel ruw is. (17e eeuw?) Hg. 0.08, br. 0.08.
Gevonden bij de verbouwing van het St. Eloyen-gasthuis in de Boterstraat.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

494. Fragment van eene schaal van groen verglaasde aarde, voorstellende een mannenkop. Nog hg. 0.07, nog br. 0.065.
Gevonden bij de verbouwing van een huis op het St. Janskerkhof.

495. Kannetje van rood verglaasde aarde, met gele ornamenten om den hals. Het oor ontbreekt. (17e eeuw?) Hg. 0.15, br. 0.11.
Gevonden in den grond van het perceel Dondersstraat N°. 3.
Geschenk van de heeren *Gebr. Lutters.*

496. Drie kleine potjes van grijs verglaasde aarde, versierd met helderblauwe strepen. Hg. 0.065, 0.06 en 0.053.
Gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het nieuwe Universiteitsgebouw.

497. Muurtegel van rood verglaasde aarde, waarop in relief zeer ruw is afgebeeld een boom, waaronder twee springende bokken. (16e eeuw?) Hg. en br. 0.17.
Gevonden te Oostbroek.
Geschenk van den heer *Mr. W. J. Roijaards van den Ham.*

---

3. MUURTEGELS.

Voor een dergelijk doel als de hierna (No. 1098 vlg.) beschreven haardsteenen worden gebruikt de platte, vierkante muurtegeltjes van grijze witverglaasde, met blauwe figuren beschilderde aarde, allen hg. en br. ongeveer 0.13. Zij dienden ter bekleeding van geheele schoorsteenboezems of andere muurvlakken. Daar zij dun waren en daarom onderhevig aan barsten door de hitte van het vuur, gebruikte men hierbij georneerde ijzeren haardplaten (zie No. 725 vlg.) om op de plaats achter den vuurhaard de hitte af te weren, iets dat bij de dikke haardsteenen onnoodig was.

De tijd, waarop deze tegels de haardsteenen vervingen, is vrij nauwkeurig te bepalen. De oudste op deze tegels voorkomende kostumen dagteekenen van omstreeks 1620; de oudste hier bewaarde haardplaat is van 1621 (de oudere van c. 1570, No. 723, is van kleiner model). Nog in 1612 bezigde de stad Utrecht dan ook nog „heertsteentgens" in den schoorsteen van hare raadkamer; het laatste op de hier aanwezige verzameling haardsteenen voorkomende jaartal is 1621, terwijl de jaren 1607—1614 nog zeer veelvuldig voorkomen. Tusschen 1610 en 1620 zijn dus te Utrecht de steenen verdrongen door de tegels, die, aanvankelijk wellicht effen van kleur (No. 1374) zooals de oude vloertegels, eerlang met goschilderde voorstellingen versierd werden.

Men schrijft deze beschilderde tegels gewoonlijk allen aan de stad Delft toe, waar de plateelbakkerij tot den hoogsten trap van volmaaktheid werd gebracht. Ook in andere Nederlandsche steden bestonden echter plateelbakkerijen, en onder dezen schijnt Utrecht een eersten rang te hebben ingenomen. Terwijl de oudste officiëele vermelding van plateelbakkers te Delft dagteekent van 1611 (Havard, Hist. de la fayence de Delft. p. 47), werd reeds 16 December 1616 aan Jan Gerritsz. van Overmeer door den raad der stad Utrecht verpacht het bolwerk achter St. Marie (aan de Keulsche vaart), „omme op 't selve bolwerck te stellen een huysinge, peertmolen ende oven omme te backen verscheyden soorten

van steen platelen ende diergelyke (oock op de maniere van porceleynen [1])), ronde off staende pilaers onder schoorsteenmantels ende anders." Tot 1651 bleef Overmeer in het bezit der bakkerij; van 1651—1658 vindt men als pachters van het bolwerk „de naecomelingen" van J. G. van Overmeer, in 1658—1663 wordt Herman Segers genoemd, terwijl in 1664 de fabriek was overgegaan aan „Johan de Bruyn den Ouden en den Jongen, vader en soon, steentjesbackers," die zich uitdrukkelijk opvolgers van Overmeer noemden. In dat jaar werd het etablissement opgeheven, omdat het bolwerk, waarop het gevestigd was, van stadswege werd afgebroken en vergraven. (Vroedschapsresol. 16 Dec. 1616, 15 Aug. 1664. — Thesauriersrekeningen. 1616—1663.) Den 27 April 1629 verleende de Vroedschap aan den glasblazer (sedert 1614 ook porceleinbakker) Claes Jansz. Wijtmans en Zoon te Rotterdam voor 6 jaren octrooi, „omme alleen binnen dese stadt te backen witte banket-schotelen, gecontrefeyte porceleynen ende diergelycken", met verbod aan anderen om deze voorwerpen na te maken en in te voeren, „beheltelyck dat men hiermede niet en verstaet te prejudiceren Jan Gerritss. van Overmeer ofte zijn soonen". In de Kameraarsrekeningen van 1622—1649 komen nog als leveranciers van „geschilderde blauwe estricken of steentgens" voor: Henrick Aertsz. van Honthorst [2]), Lambert Fransen Moles, Jannichgen Gerrits, Joost Jansen Keyser en Adriaen van Oort.

De Utrechtsche plateelbakkers waren niet alleen weinig jonger dan de Delftsche, zij waren ook zeer talrijk: reeds in 1653 vormden de „plateelschilders" te Utrecht een eigen gild, ja in 1661 wordt eene corporatie, uitsluitend uit „platteelschildersknechts" bestaande, vermeld. Het „Plattierschildersgild" en de „Pletielschildersbusse" worden nog in 1737, 1744 en 1766 genoemd. Nog in 1752 verkreeg Mr. Francois Cuvel op advies van „Commissarissen van de Pottebackers- en Plateelbakkersgilde" van de Vroedschap verlof tot de oprichting van een „steentjes-bakkerye", en in 1773 schijnt de nering nog niet geheel te gronde gegaan te zijn, daar de Vroedschap aan denzelfden Mr. Francois Kuvel (sic!) een uitsluitend octrooi tot het bakken van „blinkende en geschilderde (witte en gecouleurde) steentjes" weigerde. (Arch. v. Nederl. Kunstgeschiedenis. I p. 145—151.) Intusschen komen de plateelschilders niet meer voor in het rapport, in Mei 1799 door de Provisioneele commissarissen tot de voormalige gilden over die vereenigingen aan de Vroedschap uitgebracht. Toch noemt Demmin's Encyclopédie des Beaux Arts als Utrechtschen „ceramiste" nog in 1760 Albertus Prince en als Utrechtsche „faienciers" in 1798 Gerrit Bruyn en Hendrikus Jacob Kraane-Prock. De firma Kraane Poock en Bruyn bestond inderdaad nog lang daarna: hunne tegelbakkerij, „door de tyde zedert A°. 1745 kwynende", was in 1816 volgens hunne eigene opgave „verbeterende".

Natuurlijk is het niet met zekerheid uit te maken, of de hierna beschreven steentjes (allen om hunne schoonheid of om een andere reden uit de vele te Utrecht voorhandene gekozen) in een der bovengenoemde Utrechtsche plateelbakkerijen vervaardigd zijn. Het is echter hoogstwaarschijnlijk, dat de Nos. 505—509, 514—515 te Utrecht tehuis behooren, omdat de hierop voorkomende motieven op vele tegels, die op zeer verschillende

---

1) Uit de vermelding, dat Overmeer plateelen mocht bakken „*oock* op de maniere van porceleynen", zou men kunnen opmaken, dat hij ook onverglaasde haardsteenen zal gemaakt hebben. Ook de hier vermelde „staende pilaers onder schoorsteenmantels" toch waren denkelijk van roode gebakken aarde, zooals No. 390, 1091—1093 van dezen catalogus; ook schoorsteenpilasters, uit muurtegels samengesteld, komen voor, doch eerst in de 18e eeuw: zie No. 521, 522.

2) Den 8 Juni 1683 werd te Gouda poorter „Hend. Aerts, gecomen van Uytrecht, platteelschilder". (Arch. v. Nederl. kunstgesch. II p. 25.)

plaatsen te Utrecht ingemetseld gevonden zijn, terugkeeren; bepaaldelijk schijnt dit het geval te zijn met het Jeruzalemskruis en met de op de Nos. 514—515 gebruikte rozen en sterren als hoekornamenten. In schoonheid staan de hier beschreven muurtegels niet beneden de Delftsche tegeltjes van dezelfde soort; vooral de vergulde tegels No. 514 verdienen de opmerkzaamheid.

498. Twee muurtegels, beschilderd met vruchten en bloemen in blauwe, groene en gele verf. (Begin der 17e eeuw.)

499. Twee muurtegels, beschilderd met blauwe, groene en gele verf, voorstellende de helft van een ornament. (Begin der 17e eeuw.)

500. Vier muurtegels, te zamen vormende een ornament, gevormd door acht boogjes, waarin oranjeappels met groene bladeren en gele bloemen in een georneerden blauwen rand. (Begin der 17e eeuw.)

501. Twee muurtegels met oranje-appels, gele bloemen en blauw ornament. (Begin der 17e eeuw.)

502. Muurtegel, voorstellende een vaas met gele bloemen in ruit op blauwen grond. (Begin der 17e eeuw.)

503. Vier muurtegels, vertoonende bloempotten met bloemen in blauwe, gele en groene verf. (Begin der 17e eeuw.)

504. Zestien muurtegels, voorstellende hazen, honden en andere dieren, met gele en groene verf geschilderd in ruiten, die afwisselen met ruiten, waarin een wit ornament op blauwen grond. (Begin der 17e eeuw.)

505. Negentien muurtegels, met blauwe verf beschilderd, voorstellende ruiters en soldaten; op de hoeken bloemetjes. (1e helft der 17e eeuw.)

Afkomstig uit het huis in de Lichte Gaard N°. 4 en uit het huis aan den Steenweg N°. 2.

Geschenk van den heer *J. Serton.*

506. Twee muurtegels, met blauwe verf beschilderd, voorstellende een piekenier en een musketier; op de hoeken lelies.

507. Zes muurtegels, met blauwe verf beschilderd, voorstellende een musketier, twee hellebaardiers, een piekenier, een trommelslager en een edelman met zwaard. De voorstellingen zijn gevat in medaillons met blauwen rand, die, wanneer vier tegels aan elkander gevoegd zijn, te zamen zeer ruw een Jeruzalemskruis vormen.

Afkomstig uit een huis in eene zijstraat van het Lauwersteegje.

508. Muurtegel, beschilderd met blauwe verf, voorstellende een ooievaar in medaillon; op de hoeken het Jeruzalemskruis.

509. Muurtegel, beschilderd met blauwe verf, voorstellende eene bloem in medaillon; op de hoeken het Jeruzalemskruis.

510. Negen muurtegels, waarop met blauwe verf spelende kinderen geteekend zijn.

Afkomstig uit het huis in de Predikheerenstraat N°. 14.

511. Verzameling van 78 muurtegels, waarop met blauwe verf spelende kinderen zijn afgebeeld.

N.B. Deze collectie is opgesteld in den schoorsteenmantel No. 389.

512. Zes muurtegels, waarop met blauwe verf zeilende schepen zijn afgebeeld.

Afkomstig uit het huis in de Lichte Gaard N°. 4.

Geschenk van den heer *J. Serton.*

513. Twee tegels, beschilderd met blauwe verf, voorstellende het portret van den priester Jacob Vlieger, als borstbeeld in mantel en met kalot; op eene pilaar naast hem leest men in een cartouche de woorden: „JACOBI VLIGERI PRISTER". De andere kleinere tegel vertoont eene antieke tafel, met een tafelkleed gedekt, waarop een opengeslagen bijbel. (Midden der 17e eeuw.) Hg. en br. 0.19 en hg. 0.19, br. 0.13.

Afkomstig uit het huis in de Lange Viestraat N°. 17.

N.B. Jacob Vlieger, pastoor van de Nieuwe Zuider of St. Janskerk te Amsterdam, overleed 25 April 1651; Vondel maakte een gedicht op zijne uitvaart (Vondels werken, ed. Unger, 1648—1651, p. 196, 197). Vgl. over Vlieger: Vondels werken ed. Van Lennep. VI p. 105 vlg. — Batavia Sacra. p. 409. Het portret op den tegel is gevolgd naar eene gravure van Th. Matham, met bijschrift van Vondel (Unger, Bibliographie van Vondels werken. No. 486, 487).

514. Zes muurtegels met vergulde arabesken op witten grond. (18e eeuw.)

Afkomstig uit de vrijwoningen in de Payenborgsteeg (thans Lange Nieuwstraat N°. 93).

Geschenk van den heer *J. Elink Schuurman.*

515. Zes muurtegels met geheel dezelfde arabesken als de vorige in wit op paarschen grond. (18e eeuw.)

Afkomstig uit het huis in de Predikheerenstraat N°. 14 (vgl. hierna N°. 524, 525).

516. Vier muurtegels, beschilderd met paarsche verf, te zamen vormende een ster met twaalf anjelieren in de hoeken. (18e eeuw.)

517. Vier muurtegels, beschilderd met paarsche verf, te zamen vormende een ornament op paarschen grond. (18e eeuw.)

518. Twee muurtegels, beschilderd met paarsche verf, te zamen vormende de helft eener ster met tulpen in de hoeken. (18e eeuw.)

519. Twee muurtegels, beschilderd met paarsche verf, te zamen vormende de helft eener ster met bloemen. (18e eeuw.)

520. Muurtegel, beschilderd met paarsche verf, voorstellende $^1/_4$ van een ornament. (18e eeuw.)

521. Vier muurtegels, beschilderd met paarsche verf. Deze tegels hebben deel uitgemaakt van geïmiteerde schoorsteenpilasters, samengesteld uit verschillende tegels, zooals ze meermalen aan de beide zijden van den boezem

van een schoorsteen onder den kap werden aangebracht. Twee dezer tegels vertoonen een wapenschild en een spelend kind tusschen bladeren en takken; de beide andere (niet bij elkander behoorende) tegels stellen voor een gedeelte van een vogel op een boomstam en een kind tusschen wijngaardbladeren. (18e eeuw.)

522. Drie tegels, beschilderd met paarsche verf, voorstellende een tak van een wijngaard met bladeren en druiventrossen, waartusschen kinderen. (18e eeuw.) Gedeelte van schoorsteenpilaster, beschadigd.
Afkomstig uit het huis in de Lange Viestraat N°. 17.

523. Tegelschilderij, bestaande uit zes tegels, waarop met paarsche verf voorstellingen uit het leven van Christus, gevat in een rand met ornamenten in dezelfde kleur. (18e eeuw.)
Afkomstig uit het huis op den Steenweg N°. 44.

524. Voorstelling, bestaande uit twaalf muurtegels, waarop met paarsche verf een ganzenbord is geschilderd. In het midden en bovenaan leest men het opschrift: „VER(MAKE)LIJCK GANSE-SPEL. IAN LOOT." Boven de voorstelling de woorden: „GEDRUKT BIJ IAN LOOT. 1710." Navolging eener kinderprent. Beschadigd en bijgewerkt. (18e eeuw.)
Afkomstig uit den muur van den winkel in het huis in de Predikheerenstraat N°. 14.

525. Voorstelling, bestaande uit twaalf muurtegels, waarop met paarsche verf een uilenbord is geschilderd. Onderaan leest men als opschrift: „HET NIEUWE VERMAKLIJCK UILENSPEL. DIE 3 (ZESSEN) WERPTTET AL VAN VOR BEGINNEN, DIE DRIE GELIJCKEN WERPT TRECKT DE HALVE POT. 1710. I. D. G." Bovenaan de woorden: „ANNO 1710". Navolging eener kinderprent. Beschadigd en bijgewerkt. (18e eeuw.)
Afkomstig uit den muur van den winkel in het huis in de Predikheerenstraat N°. 14.

526. Zes muurtegels, beschilderd met paarsche verf, te zamen voorstellende eene klok, op welker wijzerplaat men leest: „UTRECHT. A TUREL. 1775."
Geschenk van het *Museum van kunstnijverheid*.

527. Vier tegels, beschilderd in paarsche, blauwe en gele verf met de voorstelling van een kanarievogel in eene kooi. (Laatst der 18e eeuw.)
Afkomstig uit het huis in de Lange Viestraat N°. 17.

528. Tegel, beschilderd in paarsche, groene en gele verf, voorstellende $^1/_4$ eener ster. (Laatst der 18e eeuw.)
Afkomstig uit het huis in de Lange Viestraat N°. 17.

4. VARIA.

529. Drie groote borden van Delftsch aardewerk met voorstellingen van verschillende bloemen in georneerden rand. (Laatst der 17e eeuw.) Middellijn 0.35.

530. Twee borden van Delftsch aardewerk, voorstellende tien groote en kleine vakken met bloemen; de rand is versierd met tien vakken op donkeren grond. (Laatst der 17e eeuw.) Middellijn 0.26.

531. Scheerbekken van Japansch porselein, met blauwe, roode en vergulde bloemen om den rand. In het bekken het Utrechtsche stadswapen onder eene vergulde kroon, met onderschrift „UYTREGHT", alles omgeven door roode en vergulde bloemen. De achterzijde is versierd met eenige blauwe bloemen. De rand is beschadigd. (2e helft der 17e eeuw.) Middellijn 0.275.

N.B. Een schaal met geheel hetzelfde wapen en hetzelfde onderschrift, geflankeerd door twee Japansche vrouwen, is in het bezit van den heer J. B. Mariage te Thiant.

532. Bloemenbakje van wit verglaasd aardewerk, waarop eenige bloemen geschilderd zijn; het is bestemd om aan den wand gehangen te worden. (2e helft der 18e eeuw.) Hg. 0.11, br. 0.20.

Opgegraven op het St. Pieterskerkhof.

IV. GLASWERK.

---

533. Drie fragmenten en gedeelte van een oor van een vaasje van dun matglas. Het oor nog lg. 0.115.

Gevonden op het terrein van het vroegere Cellebroeders-klooster.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *A. Groenendijk*).

534. Fragment van den bodem en van den rand van een laag drinkbekertje van wit glas met gladde bulten over de oppervlakte verspreid. Nog br. 0.06.

Gevonden op het terrein van het vroegere Cellebroeders-klooster.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *A. Groenendijk*).

535. Gedeelte van een deksel met knop van dik groen glas. Hg. 0.05, nog br. 0.08.

Gevonden op het terrein van het vroegere Cellebroeders-klooster.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *A. Groenendijk*).

536. Wijnglas met gegraveerde ornamenten. Aan de eene zijde het wapen der stad Utrecht, waarboven twee engelen met een lauwerkrans en opschrift:

„Drinkt en Eedt,
Godt niet Vergeet."

Aan de andere zijde een staand geharnast persoon met zwaard en pijlbundel, met randschrift: „CONCORDIA RES PARVAE CRESCUNT." (Begin der 17^e^ eeuw.) Hg. 0.15, middellijn van den beker 0.07.

537. Groen glazen bekertje op platten voet, het onderste gedeelte versierd met ovale verhevenheden; de voet is geschonden. (17^e^ eeuw.) Hg. 0.108.

Gevonden in den grond bij het bouwen van den watertoren van de Utrechtsche Waterleiding-maatschappij op het Predikheerenkerkhof.

Geschenk van de *Utrechtsche Waterleiding-maatschappij.*

538. Onderste gedeelte van een groen wijnglas zonder voet, van onderen versierd met een gekartelden rand en met verschillende ronde belegsels. (17^{e} eeuw.) Nog hg. 0.10, nog br. 0.08.

Gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het marktgebouw op het Vreeburg.

539. Klein bekertje van lichtgroen glas met ronde ornamenten. (17^{e} eeuw.) Hg. 0.05, br. 0.035.

540. Benedengedeelte van een bekertje van donkergroen glas, met gladde bulten over de oppervlakte verspreid. (17^{e} eeuw.) Nog hg. 0.09, br. 0.05.

541. Drie fragmenten van den beker en twee van den voet en bodem van een groen wijnglas met platte bladeren om den voet. (17^{e} eeuw.) Nog hg. 0.06, nog br. 0.06.

Gevonden op het terrein van het vroegere Cellebroeders-klooster.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *A. Groenendijk*).

542. Dekseltje van donkergroen glas met opengewerkten rand. Middellijn 0.11.

543. Glazen satyrskop en relief; ornament van den voet van een groot wijnglas. (17^{e} eeuw.) Hg. 0.025, br. 0.02.

Geschenk van den heer *Dr. H. J. Broers.*

544. Glasruitje in lood gevat, waarop „HIERONYMUS VAN BEVERNINGK. $^{8}/_{10}$ 1649—16$^{29}/_{10}$ 49", eigenhandig door H. v. B. gegraveerd, zooals uit de vergelijking met zijne handteekening blijkt. Hg. 0.15, br. 0.12.

545. Wijnglas met gegraveerde versierselen; aan de eene zijde het wapen der stad Utrecht tusschen twee mannen met trompetten, en opschrift: „'t Welvaren Van Utrecht"; aan de andere zijde de Israelitische verspieders in Kanaän, die een grooten druiventros aan een stok over de schouders dragen. (Einde der 17^{e} eeuw.) Hg. 0.15, middellijn van den beker 0.07.

546. Twee wijnglazen op georneerde voeten. De bekers vertoonen het gekroonde wapen der provincie Utrecht, door twee klimmende leeuwen vastgehouden; de voet is omgeven door een gegraveerde lauwerkrans. (2^{e} helft der 17^{e} eeuw.) Hg. 0.19, middellijn van den beker 0.075.

Afkomstig uit een der Utrechtsche gasthuizen (gevonden in het St. Bartholomeus-gasthuis).

In bruikleen afgestaan door *Regenten der Vereenigde Gods- en gasthuizen.*

547. Ornament van een flesch van groen glas, voorstellende de geharnaste buste van prins Willem III van Oranje en relief, met gedeeltelijk onleesbaar randschrift: „VIVAT DE PRINCE (VAN ORANIEN?)". (2^{e} helft der 17^{e} eeuw.) Middellijn 0.055.

548. Ornament van een flesch van donkergroen glas, voorstellende een

medaillon, waarop en relief een geharnast ruiter met pruik op; met randschrift: „PRINS † IVRG." (Einde der 17e eeuw.) Middellijn 0.055.

549. Twee groen glazen flesschen met zeer breeden buik en korten hals. (17e eeuw.) Hg. 0.16 en 0.15, br. 0.14.

Gevonden in den grond bij het bouwen van den watertoren van de Utrechtsche Waterleiding-maatschappij op het Predikheerenkerkhof.

Geschenk van de *Utrechtsche Waterleiding-maatschappij.*

550. Groote glazen beker met gegraveerde ornamenten, voorstellende de wapens van achttien Utrechtsche heeren, genummerd met de nummers 25—40; de beide overige met het onderschrift „*Secret*", tweemaal herhaald. Op het voetstuk de woorden: „ANNO DOMINI 1702." Bij dezen beker behoorde nog een andere; gezamenlijk hebben zij dan voorgesteld de wapens der twee Burgemeesters, der 40 Raden in de Vroedschap en der twee Secretarissen der stad Utrecht in 1702. Hg. 0.25, middellijn van den beker 0.135.

551. Wijnglas van kristal met vergulden rand en ornament van bloemen en vogels op den kelk. (Begin der 18e eeuw.) Hg. 0.16, middellijn van den beker 0.063.

Geschenk van den heer *J. P. van der Kellen.*

552. Glazen beker met deksel. Op den kelk het opschrift: „Auxilium Veris Ferto Prudenter Egenis", en op twee cartouches in geëtste bloemkransen de volgende verzen:

„Dit vol geschonken:
En uitgedronken;
Is d'eerste trap;
Van broederscap.
Sic itur ad astra".

en:

„Dolum paupertas quaerit;
Tu dolos discute prudentia;
Nec largiendo immeritis;
Fraudabis bene meritos".

Op het deksel drie druiventrossen met bladeren; op het voetstuk (vroeger gebroken, en met een koperen band aan den kelk verbonden) de naam van den maker: „*T. V. Borckeloo f.* 1736". (18e eeuw.) Hg. met deksel 0.41, middellijn van den beker 0.135.

Afkomstig van de Stads-Aalmoezenierskamer.

553. Glazen beker met geëtst ornament, voorstellende St. Willibrord, met opschrift: „Multa salus domui, sit multa Regentibus illam". (18e eeuw.) Hg. 0.23, middellijn van den beker 0.11.

Afkomstig van het *Collegium Willibrordi.*

534. Wijnglas op hoogen voet. De beker vertoont Job op den mesthoop met zijne kijvende vrouw voor hem, gegraveerd en matgeslepen, met opschrift: „SALUS XENODOCHII ST. JOBI". (18e eeuw.) Hg. 0.19, middellijn van den beker 0.09.

Afkomstig uit het St. Jobs-gasthuis.

In bruikleen afgestaan door *Regenten der Vereenigde Gods- en gasthuizen.*

N.B. Op het (thans in het St. Bartholomeus-gasthuis berustende) geschilderde portret van den op 112jarigen leeftijd in het St. Jobsgasthuis overledenen Jan Kuyper, alias Practiseer, is deze beker afgebeeld. De oude man houdt hem in de hand, met rijnwijn gevuld; het opschrift luidt daar echter: „SALUS HUIC DOMUI".

555. Twee wijnglazen op hooge voeten. De voorzijde van de bekers vertoonen het gegraveerde wapen van prins Willem IV van Oranje-Nassau, gekroond en door twee leeuwen vastgehouden, met omschrift: „HONI SOIT QUI MAL Y PENSE," en onderschrift: „IE MAINTIENDRAI"; de achterzijde draagt een oranjetak. (18e eeuw.) Hg. 0.20, middellijn van den beker 0.085.

Afkomstig uit een der Utrechtsche gasthuizen (gevonden in het St. Bartholomeus-gasthuis).

In bruikleen afgestaan door *Regenten der Vereenigde Gods- en gasthuizen.*

556. Wijnglas op hoogen voet. De voorzijde van den beker vertoont het gegraveerde wapen van prinses Anna van Engeland, gemalin van prins Willem IV, gekroond en door een leeuw en een eenhoorn vastgehouden, met onderschrift: „DIEU EST MON DROIT"; de achterzijde van den beker vertoont een oranjetak. Pendant van het vorige nummer. (18e eeuw.) Hg. 0.195, middellijn van den beker 0.085.

Afkomstig uit een der Utrechtsche gasthuizen (gevonden in het St. Bartholomeus-gasthuis).

In bruikleen afgestaan door *Regenten der Vereenigde Gods- en gasthuizen.*

557. Wijnglas, waarop gegraveerd is het gekroonde wapen van prins Willem IV met de orde van den Kousenband, en twee oranjetakken met twee vaandeltjes, waarop de woorden: „VIVAT ORANGE". (Midden der 18e eeuw.) Hg. 0.20, middellijn van den beker 0.086.

Geschenk van *jonkvr. A. J. Calkoen.*

558. Zeer groote glazen beker met deksel, zonder eenig versiersel. (18e eeuw.) Hg. met deksel 0.43, middellijn van den beker 0.17.

Afkomstig uit een der Utrechtsche gasthuizen (gevonden in het St. Bartholomeus-gasthuis).

In bruikleen afgestaan door *Regenten der Vereenigde Gods- en gasthuizen.*

559. Glazen beker op hoogen voet. De beker draagt van voren een gegraveerd wapenschild, waarop een kruis (het kruis van het bisdom Utrecht?) en vier St. Jacobs-schelpen, van achteren tusschen twee palmtakken een ander wapenschild, waarop een pot op drie pooten en met twee ooren. (Midden der 18e eeuw.) Hg. 0.179, middellijn van den beker 0.084.

In bruikleen afgestaan door *Potmeesters der Armenpot van St. Jacob.*

560. Dergelijke beker, doch aan de achterzijde vertoonende eene plant met drie bloemen in plaats van het wapenschild. (Midden der 18e eeuw.) Hg. 0.187, middellijn van den beker 0.085.

In bruikleen afgestaan door *Potmeesters der Armenpot van St. Jacob.*

561. Eikenhouten kistje, van binnen met blauw laken bekleed, waarin drie vakken. Het heeft gediend tot bewaring der beide onder N°. 559 en 560 beschreven bekers, en van een derde, die gebroken is. Op het deksel is met inkt geschreven: „*De arme poth van St. Jacob*". (Midden der 18e eeuw.) Hg. 0.335, br. 0.265, hg. 0.115.

In bruikleen afgestaan door *Potmeesters der Armenpot van St. Jacob.*

562. Glazen beker met geslepen voet en gegraveerde ornamenten om den beker, voorstellende het wapen der stad Utrecht omgeven door de wapenschilden der familiën Van der Does, Craeyvanger, Abbema, Martens, Smissaert, Falck en Daunis. Aan de andere zijde eene zittende vrouw met het wapen der Marslieden, met onderschrift: „MARSLIEDEN-GILD". Ter weerszijden van de vrouw de Vrijheid en Mercurius. (18e eeuw.) Hg. 0.225, middellijn van den beker 0.11.

Afkomstig van het Marslieden-gild.

Geschenk van den heer *P. L. Onnen.*

563. Wijnglas, waarop gegraveerd is een weiland, waarin koeien en schapen onder een boom en een kerk; met opschrift: „T Welvaren Van Landt En Kerk". (2e helft der 18e eeuw.) Hg. 0.20, middellijn van den beker 0.083.

Geschenk van *jonkvr. A. J. Calkoen.*

564. Wijnglas met gegraveerde ornamenten; aan de eene zijde de wapenschilden der Zeven Provinciën met den pijlbundel in het midden onder een troonhemel met onderschrift: „HET WELVARE VAN DE UNY"; aan de andere zijde een schijnende zon. (2e helft der 18e eeuw.) Hg. 0.175, middellijn van den beker 0.08.

N.B. Volgens de overlevering gebezigd bij het tweede eeuwfeest der Unie van Utrecht.

565. Wijnglas met gegraveerde ornamenten; aan de eene zijde het wapen der stad Utrecht, waarboven twee engelen met een lauwerkrans en de woorden: „VIVAT UTRECHT"; aan de andere zijde eene dansende vrouw tusschen Harlekijn en Pierrot. Om den beker een rand van wijngaardbladeren. (18e eeuw.) Hg. 0.15, middellijn van den beker 0.065.

566. Twee glazen bekers met deksels en geslepen voeten. De bekers dragen het wapen der Utrechtsche hoogeschool met omschrift: „SOL IUSTITIAE ILLUSTRA NOS"; aan de andere zijde een schijnende zon. (18e eeuw.) Hg. met deksel 0.26, middellijn van den beker 0.085.

567. Deksel van een glazen beker met fraai bewerkt, beschadigd handvatsel. Op het plat is een bloemfestoen gegraveerd. (18e eeuw.) Hg. 0.13, middellijn van den beker 0.105. Hierbij het eikenhouten kastje met koperen hengsel, waarin deze beker vroeger geborgen is geweest. Hg. 0.38, br. 0.15

Afkomstig van de Stads-Aalmoezenierskamer.

568. Wijnglas op georneerden voet. De beker draagt van voren een gekroond hartvormig wapenschild, waarop twee handen, die elkaar vasthouden, en een oranjetak, met onderschrift: „HET GLASIE VAN

VRINDSCHAP"; de achterzijde draagt eene schijnende zon. (18e eeuw.) Hg. 0.185, middellijn van den beker 0.085.

Afkomstig uit een der Utrechtsche gasthuizen (gevonden in het St. Bartholomeus-gasthuis).

In bruikleen afgestaan door *Regenten der Vereenigde Gods en- gasthuizen.*

569. Wijnglas op hoogen voet, versierd met een rand van gegraveerde ornamenten om den bovenrand van den beker. (18e eeuw.) Hg. 0.185, middellijn van den beker 0.07.

Afkomstig uit een der Utrechtsche gasthuizen (gevonden in het St. Bartholomeus-gasthuis).

In bruikleen afgestaan door *Regenten der Vereenigde Gods- en gasthuizen.*

570. Wijnglas op hoogen voet, versierd met gegraveerde ornamenten en vogels om den bovenrand van den beker en met spiraallijnen om den voet. (18e eeuw.) Hg. 0.17, middellijn van den beker 0.07.

Afkomstig uit een der Utrechtsche gasthuizen (gevonden in het St. Bartholomeus-gasthuis).

In bruikleen afgestaan door *Regenten der Vereenigde Gods- en gasthuizen.*

571. Glasruit (in vergulde lijst), waarop geëtst is het volgende vers:

„*Nooyt eenig werk Soo wel gedaan*
Of moet tot spot ten doelwit Staan.
BerispLust heeft nog Eynd nog maat
Maar beeter doen is beeter daat".

Geëtst door „*Leonard Venroy.* 1773". Hg. 0.40, br. 0.595.

Legaat van den heer *Th. J. van Everdingen.*

572. Groote glazen beker met dito deksel. De beker draagt de volgende versjes:

„HET TURKSCHE RIJK, DOOR TWIST VERMAART,
VLIEG OM ZIJN WREEDHEID HELLEWAART:
MAAR UTRECHTS TURKEN HOOG VERHEVEN,
DIE MOETEN STEEDS IN VRIENDSCHAP LEVEN.
EN MET HUNN' WAKKREN CAPITIJN,
DE LUST EN ROEM DER BURGERS ZIJN.
MDCCLXIV".

„DAAR 'T AARDRIJK DRINKT HET REGENVOCHT,
DOOR 'T BOOMGEWAS HET NAT UIT DE AARDE WORD GEZOOGEN,
DE ZEE ZICH ZAT SLURPT AAN DE LOCHT,
DE ZON UIT ZEE MET STERKE TOOGE,
TERWIJL DE MAAN HAAR DORST LESCHT AAN DE ZON,
DUS ALLES DRINKT WAT DRINKEN KON,
WAAROM DAN ZOUDEN OOK GEEN TURKEN DRINKEN MOGEN?
I. S. LT".

Daaronder en daarboven een gegraveerde rand, waarin de wapens van

de stad Utrecht en de burgercompagnie Turkije (eene halve maan). Het deksel is versierd met wingerdranken; het voetstuk draagt de inscriptie:

„DRINKT MIJ LEEG EN VUL MIJ WEER,
DEESE COMPAGNIE TER EER".

(18e eeuw.) Hg. met deksel 0.36, middellijn van den beker 0.115.

Afkomstig van de Utrechtsche burgercompagnie Turkije.

Geschenk van den heer *Mr. I. I. van der Hagen van den Heuvel.*

573. Groote glazen beker met deksel. De beker draagt het wapen der stad Utrecht en aan de andere zijde een wapenschild, waarop eene halve maan (wapen der burgercompagnie Turkije), omgeven door ornamenten van oranjetakken en eene kroon. Het opschrift luidt: „HET WELVAAREN VAN TURKIJEN EN AL DIE HET WEL MET HAAR MEENEN." Op den voet eene rozenknop met bladeren. (18e eeuw.) Hg. met deksel 0.31, middellijn van den beker 0.11.

Afkomstig van de Utrechtsche burgercompagnie Turkije.

Geschenk van den heer *Mr. I. I. van der Hagen van den Heuvel.*

N.B. De bokaal der compagnie Turkije is vlg. hare notulen in April 1783 gebroken door de heeren Josephe en Geertsema, die terstond een nieuwen aanboden. Aan den scriba der compagnie werd dientengevolge eenige maanden daarna door hen ter hand gesteld „een bocaal, in alles gelijk aan de gebrookene." Daar de vorige beker van 1764 dagteekent, moet deze bedoeld zijn.

574. Groote glazen beker met deksel. De beker vertoont het wapen der stad Utrecht en aan de andere zijde het wapen der burgercompagnie Papenvaandel (een vlag met de wapens van Oranje en de stad Utrecht in een pot met oranjetakken), omgeven door eene wapentropee met oranjetakken. Het opschrift luidt: „HET WELVAAREN VAN HET PAPENVAANDEL EN AL DIE HET WEL MET HAAR MEENEN." Het deksel is versierd met wingerdranken. (18e eeuw.) Hg. met deksel 0.35, middellijn van den beker 0.11.

Afkomstig van de Utrechtsche burgercompagnie Papenvaandel.

575. Beker van zeer dik glas met opschrift: „*Vivat hand-boog.* 1743. *In 1784. Gegeeven door den Capt.-Comm. Kien*". (18e eeuw.) Hg. 0.23, middellijn van den beker 0.125.

Afkomstig van de Utrechtsche burgercompagnie Handvoetboog.

576. Groot wijnglas, waarop gegraveerd is een korenschoof (?), door de zon beschenen, door de wind bewogen en door den bliksem getroffen. In de zon vier Hebreeuwsche letters. Met randschrift in kapitale letters: „DEO VOLENTE HUMILIS LEVABOR." (18e eeuw.) Hg. 0.185, br. 0.085.

577. Brandewijnglaasje; onder aan den beker is het wapen der provincie Utrecht ingedrukt. (18e eeuw.) Hg. 0.138, middellijn van den beker 0.054.

Geschenk van den heer *J. Schulman te Amersfoort.*

578. Bierglas met geëtst ornament, voorstellende de Weerdpoort te

Utrecht, geëtst door *Hoevenaar* (1831), met onderschrift: „WAARD POORT". Hg. 0.09, br. 0.075.

579. Kristallen beker, geslepen met gekleurde medaillons, waarin bloemwerk. Op de voorzijde in een medaillon de woorden: „5 AUGUSTUS 1831". (Midden der 19e eeuw.) Hg. 0.115, br. 0.07.

De beker is geborgen in een kistje van palisanderhout met zilveren plaat op het deksel, waarop gegraveerd zijn de woorden: „VEREENIGING DER CALMPHOUTSCHE KAMERADEN. 5 AUGUST. 1831". In het deksel op carton de namen van de officieren der mobile Utrechtsche schutterij, die op 5 Augustus 1831 te zamen bij Calmphout in het vuur zijn geweest.

Geschenk van den heer *Mr. W. H. baron de Watteville.*

N.B. Deze beker is gebruikt bij de jaarlijksche herinneringsmaaltijden, door de genoemde officieren gehouden.

580. Glazen kamerkroon met 12 vergulde armen, die beurtelings een en twee blakers voor waskaarsen dragen; de kroon is versierd met ketens van vierkante stukken geslepen glas en met hangers van dezelfde stof. (1e helft der 19e eeuw.) Hg. 1.55, br. 1.04.

V. GEBRANDSCHILDERD GLAS.

---

581. Vier langwerpige ornamenten (vischblazen) van geschilderd glas, waarin vier monsters (draken met leeuwenkoppen), en grisaille geschilderd op rooden achtergrond. (15^{e} eeuw.) Elke vischblaas hg. 0.34, br. 0.71; de vierde vischblaas is geschonden.

Afkomstig uit een der hooge koorvensters van den Dom.

Een der ornamenten is afgebeeld in: *Gids door het Sted. museum.* p. 61.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

582. Fragment van een geheel dergelijk ornament (vischblaas), in zwart geschilderd op groen glas. (15^{e} eeuw.) Nog hg. 0.17, nog br. 0.22.

Afkomstig uit een der hooge koorvensters van den Dom.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

583. Dergelijk ornament (vischblaas), doch van anderen vorm en grooter, voorstellende een dergelijk monster en grisaille op rooden achtergrond. De kop ontbreekt. (15^{e} eeuw.) Hg. 0.39, br. 1.01.

Afkomstig uit een der hooge koorvensters van den Dom.

Afgebeeld in: *Gids door het Sted. museum.* p. 61.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

584. Twee dergelijke ornamenten (vischblazen), waarin een gothiek ornament met eene lelie in den top, en grisaille geschilderd op rooden achtergrond. (15^{e} eeuw.) Hg. 0.38, br. 0.745.

Afkomstig uit een der hooge koorvensters van den Dom.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

585. Ornament van geschilderd glas, voorstellende een klaverblad, waarin drie leliën en grisaille op blauwen achtergrond. (15^{e} eeuw.) Hg. 0.66, br. 0.705.

Afkomstig uit een der hooge koorvensters van den Dom.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

586. Twee medaillons van geschilderd glas, voorstellende twee gothieke rozen, en grisaille geschilderd op gelen en rooden achtergrond. De tweede roos is geschonden. (15e eeuw.) Middellijn 0.285.

Afkomstig uit een der hooge koorvensters van den Dom.

Afgebeeld in: *Gids door het Sted. museum.* p. 61.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

587. Twee dergelijke medaillons van geschilderd glas, voorstellende twee gouden kroonen op rooden en blauwen achtergrond. Beschadigd. (15e eeuw.) Middellijn 0.30.

Afkomstig uit een der hooge koorvensters van den Dom.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

588. Medaillon van geschilderd glas, voorstellende een ornament met zes uitspruitende bladeren, in zwart geschilderd op groen glas, met geel hart. Beschadigd. (15e eeuw.) Middellijn 0.27.

Afkomstig uit een der hooge koorvensters van den Dom.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

589. Twee ornamenten van geschilderd glas, van langwerpig driehoekigen vorm, voorstellende eenige eikenbladeren, en grisaille geschilderd op blauwen achtergrond. (15e eeuw.) Hg. 0.31, br. 0.72.

Afkomstig uit een der hooge koorvensters van den Dom.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

590. Twee dergelijke ornamenten van geschilderd glas, voorstellende eenige eikenbladeren, in zwart geschilderd op groen glas. (15e eeuw.) Hg. 0.21, br. 0.54.

Afkomstig uit een der hooge koorvensters van den Dom.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

591. Twee geheel dergelijke ornamenten van geschilderd glas, van eenigszins anderen vorm. (15e eeuw.) Hg. 0.22, br. 0.48.

Afkomstig uit een der hooge koorvensters van den Dom.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

592. Dergelijk ornament van geschilderd glas, voorstellende eenige eikenbladeren, in zwart geschilderd op geel glas. (15e eeuw.) Hg. 0.21, br. 0.64.

Afkomstig uit een der hooge koorvensters van den Dom.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

593. Dergelijk ornament van geschilderd glas van eenigszins anderen vorm, voorstellende twee eikenbladeren en twee eikels. (15e eeuw.) Hg. 0.18, br. 0.59.

Afkomstig uit een der hooge koorvensters van den Dom.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

594. Driehoekig ornament van geschilderd glas, voorstellende eenige eikenbladeren, in zwart geschilderd op wit glas. (15e eeuw.) Hg. 0.39, br. 0.30.

Afkomstig uit een der hooge koorvensters van den Dom.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

595. Vier losse bladen in lood gevatte witte ruitjes met gekleurde randen, en vijf losse stukken van dien gekleurden rand, afkomstig uit de hooge koorvensters van den Dom. Het patroon der geschilderde randen bestaat uit boven elkander geplaatste, beurtelings rechts en links gewende bladeren, zwart op wit geschilderd met smalle gele randen, afgewisseld door stukjes effen rood en blauw glas. (15e eeuw.) Elk blad hg. 0.55, br. 0.805.

Afkomstig uit een der hooge koorvensters (?) van den Dom.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

N.B. Deze fragmenten zijn thans te zamen geplaatst in de vensters der gothieke kamer van het museum.

596. Fragmenten van geschilderd glas, voorstellende een gedeelte eener lelie, — een rand van wijngaardbladeren en druiventrossen, — en drie gedeelten van ornamenten in grisaille en geel. (15e eeuw.) Nog hg. 0.17, nog br. 0.202, — nog hg. 0.102, nog br. 0.12, — nog hg. 0.108, nog br. 0.122, — nog hg. 0.075, nog br. 0.125, — en nog hg. 0.058, nog br. 0.10.

Afkomstig uit een der hooge koorvensters van den Dom.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

597. Vier fragmenten van geschilderd glas, voorstellende twee gedeelten van een harnas, eene groote draperie en gedeelten van twee groote gothieke letters, alles en grisaille geschilderd. (15e eeuw.) Nog hg. 0.235, nog br. 0.155, — nog hg. 0.235, nog br. 0.172, — nog hg. 0.182, nog br. 0.243, — en nog hg. 0.18, nog br. 0.11.

Afkomstig uit een der hooge koorvensters (?) van den Dom.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

598. Overblijfselen van een geschilderd glasvenster (blijkens de wapens, naar het schijnt, geschonken door keizer Maximiliaan) in een der zijkapellen ten zuiden van het koor van den Dom (boven het graf van bisschop Guy). De overblijfselen bevatten de volgende fragmenten:

a. middenstuk van de roset, voorstellende eene gouden lelie. Doorsnede 0.16.

b. acht ornamenten (vischblazen) en twee bovenstukken van dergelijke ornamenten, die met nog twee dergelijke (nu verlorene) ornamenten de stralen hebben uitgemaakt der groote roset boven in het venster. De overgebleven ornamenten stellen voor: 1°. drie gouden leliën op een blauw veld, — 2°. een gekroonden leeuw en grisaille, — 3°. een adelaar, zwart op goud, — 4°. den vuurslag van Bourgondie (waaronder zich vroeger een vuursteen met vonken bevond), — 5°. een wapenschild in vier vakken, voorstellende twee gouden en twee zwarte klimmende leeuwen op een gouden veld, — 6°. de blauwe en witte ruiten van Beieren, — 7°. een vuurslag met gedeelte van de vonken, — 8°. een wapen verdeeld in vier vakken, voorstellende twee gouden en twee zilveren klimmende leeuwen op zwarte en zilveren velden, — 9°. een zwarten klimmenden leeuw op gouden veld, — 10°. een vuurslag. Elk ornament hg. 0.75, br. 0.255.

c. drie van de vier rosetten, die aan de vier hoeken van de roset gestaan hebben, elk voorstellende vier gouden leliën op een blauw veld. Doorsnede 0.37.

d. drie vuurslagen met vuursteenen en vonken, die met vijf dergelijke de opene vakken der roset hebben aangevuld. Lg. 0.475, hg. 0.245.

e. twee groote ornamenten, elk voorstellende drie gouden leliën op blauwen grond, geplaatst geweest ter weerszijden onder de punten der rosetten. Doorsnede 0.415.

f. twee ornamenten, voorstellende een vuurslag met vuursteen en vonken, in het venster geplaatst onder de leliën, in het vorige nummer beschreven. Hg. 0.74, br. 0.31 en nog hg. 0.55, nog br. 0.23.

g. drie fragmenten van geheel dergelijke ornamenten, iets lager in het venster geplaatst. Nog hg. 0.15, br. 0.26, — nog hg. 0.425, nog br. 0.18 — en nog hg. 0.30, nog br. 0.125.

h. dergelijk ornament, voorstellende de overblijfselen van een vuurslag met vuursteen en vonken, in het venster geplaatst midden onder de groote roset. Hg. 0.53, br. 0.53.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente:*

599. Afbeelding van de overblijfselen van het onder het vorige nummer beschreven geschilderde glasvenster in het koor van den Dom. Gekleurde penteekening (door *F. J. Nieuwenhuis*). Hg. 0.84, br. 1.00.

Geschenk van den heer *F. J. Nieuwenhuis.*

600. Verschillende fragmenten van geschilderd glas in renaissance-stijl, waarmede het glasvenster, waaruit de onder het vorige nummer beschreven fragmenten afkomstig zijn, hersteld was. De fragmenten stellen voor vijf gedeelten van een groot fries en grisaille en goud, — een gedeelte van een wapenschild, waarin drie visschen op gouden grond, — een gedeelte van het Jezuskind op den schoot zijner moeder en grisaille, — een gedeelte van een groote krul (wellicht van de staart van een klimmenden leeuw), — en

een groot gouden blad in gothieken stijl. Te zamen gevat in twee bladen, hg. 0.615, br. 0.435 en hg. 0.545, br. 0.325.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

601. Fragment van eene geschilderde glasruit, voorstellende een cartouche in renaissance-stijl, waarbij gedeelten van de lichamen van twee mannen. (Midden der 16e eeuw.) Nog hg. 0.13, nog br. 0.122.

Afkomstig uit een der hooge koorvensters van den Dom.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

602. Overblijfselen van een geschilderd glasvenster, als:

a. twee ruitjes met de overblijfselen van een vergulde helm met dekkleed in goud en grisaille. Hg. 0.11, nog br. 0.06 en hg. 0.11, br. 0.13.

b. ruitje met een gedeelte van een pluim en grisaille. Hg. 0.14, br. 0.11.

c. drie ruitjes met de overblijfselen van een ornament en grisaille, waarbij twee kindervoetjes. Hg. 0.135, br. 0.105.

d. twee gelijke ruitjes, voorstellende een naakten man, leunende op een piedestal, versierd met een paardenkop in medaillon. Hg. 0.135, br. 0.11.

e. glasruitje met een ornament in roodbruin, van bloem- en vruchtfestoenen. Hg. 0.155, br. 0.135.

f. Glasruitje met de letters „(EXERCE) PIETAT(EM)". Hg. 0.13, br. 0.11.

Afkomstig uit een der koorvensters van de St. Jans-kerk.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

N.B. De drie laatste nummers *d—f* zijn waarschijnlijk afkomstig uit een venster, geschonken door bisschop George van Egmond († 1559), wiens zinspreuk aldus luidde.

603. Glasruitje in lood gevat, voorstellende de geeseling van Christus. Fragment van een grooter schilderwerk, waarvan alle kleuren behalve het geel en de teekening zijn uitgewischt. (16e eeuw.) Hg. 0.155, br. 0.17.

Gevonden in een kist, bevattende de fragmenten van het in 1842 uitgebroken midden-koorvenster der St. Jacobs-kerk.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

604. Geschilderd glasruitje, voorstellende een wapenschild, waarop een zwarte adelaar op een gouden veld en een dubbele gouden adelaar op een zwart veld. (16e eeuw.) Hg. 0.125, br. 0.15.

Gevonden in een kist, bevattende de fragmenten van het in 1842 uitgebroken midden-koorvenster der St. Jacobs-kerk.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

605. Drie geschilderde glasruitjes, te zamen vormende een wapenschild, voorstellende drie zwarte potten en een zilveren leeuw op een gouden veld, met het jaartal 1569. Hg. 0.315, br. 0.225.

Afkomstig uit de St. Jacobs-kerk.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

606. Geschilderd glasruitje, voorstellende drie mannen, die met de beenen op elkanders hoofden rusten. Fragment van eene georneerde lijst in renaissance-stijl. (Einde der 16e eeuw.) Hg. 0.13, br. 0.125.

Afkomstig uit de St. Jacobs-kerk.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

607. Twee geschilderde glasruitjes, voorstellende fragmenten van ornamenten (2e helft der 16e eeuw) — en onderste gedeelte van een geschilderd ruitje, voorstellende eene onthoofding (midden der 16e eeuw). Nog hg. 0.13, nog br. 0.125, — nog hg. 0.125, nog br. 0.126, — en nog hg. 0.078, nog br. 0.134.

Misschien afkomstig uit het St. Barbara-gasthuis.

608. Medaillon van geschilderd glas, voorstellende een familiewapen met helm, helmteeken en roode en gele lambrequins. Met onderschrift: „*Henrick van Noert. 1570.*" Hg. 0.37, br. 0.273.

Afkomstig uit een dakvenster in het gebouw van 's Rijks Munt aan de Neude.

Geschenk van *het Muntcollege.*

N.B. Henrick van Noort was stads-architect in 1558—1582 (vgl. Utr. Volks-almanak. 1852, p. 102—106). Hij bezat volgens transportbrieven in het schepen-register ad 21 Februari 1559 en 10 April 1562 huizen „aen de suytzyde in de Gordtstege", later aan de oostzijde der Oudegracht tusschen de Smee- en Reguliersbruggen.

609. Drie geschilderde ronde glasruitjes, elk voorstellende het gekroonde wapen der stad Utrecht. (Einde der 16e eeuw.) Hg. 0.16, br. 0.13.

610. Drie houten lijsten met geschilderde ruitjes, te zamen vroeger geplaatst in het midden-koorvenster van de St. Jacobs-kerk en in 1842 daaruit genomen. De voorstelling, die vroeger hooger schijnt geweest te zijn, bevat twee geharnaste ridders met het wapen van het Sticht van Utrecht als helmteeken; in de rechterhand houden zij twee houten standaards, waarop vroeger vaandeltjes met hetzelfde wapen bevestigd waren. De achtergrond wordt gevormd door een gebouw in renaissance-stijl, waarvan het fries Neptunus vertoont, voorafgegaan door eene vrouw, die op een Triton zit. Het middenvak, dat vroeger het door de ridders vastgehouden wapen der provincie Utrecht bevatte, vertoont thans een licht blauw veld, waarop twee afhangende festoenen van vruchten; daaronder op een cartouche de woorden: „CONCORDIA RES PARVAE CRESCUNT" met afhangende oranjesnoeren en kwasten. Hg. 2.72, te zamen br. 1.92.

Gerestaureerd op kosten van het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (onder toezicht van *Dr. W. Pleijte* te Leiden).

Afgebeeld bij: *Ewerbeck, Die Renaissance in Belgien und Holland.* III pl. 23, 24.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

N.B. Het venster is vervaardigd door den stadsglazenmaker Reyer van Zijll en door de Staten van Utrecht bij resolutie van 14 November 1599 aan de kerk geschonken.

611. Vier geschilderde glasruitjes, voorstellende een wapenschild met onderschrift op een cartouche:

„*Cornelis Jansz. van*
Meerwijck.
1601."

Hg. 0.135, br. 0.09.

Gevonden in een kist, bevattende de fragmenten van het in 1842 uitgebroken midden-koorvenster der St. Jacobs-kerk.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

612. Drie geschilderde glasruitjes, voorstellende een gedeelte van een renaissance-fries in grisaille en geel. (1e helft der 17e eeuw.) Hg. 0.135, br. 0.12 en br. 0.06.

Gevonden in een kist, bevattende de fragmenten van het in 1842 uitgebroken midden-koorvenster der St. Jacobs-kerk.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

613. Fragmenten van geschilderde glasruitjes, te zamen vormende twee wapenschilden. (17e eeuw.) Elk hg. 0.15, br. 0.16.

Gevonden in een kist, bevattende de fragmenten van het in 1842 uitgebroken midden-koorvenster der St. Jacobs-kerk.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

614. Drie geschilderde glasruitjes, voorstellende gedeelten van heraldieke helmen en helmversierselen in geel, zwart en wit. Boven het eene ruitje leest men eenige gothieke letters: „. . . . e r t e v . . . ." (1e helft der 17e eeuw.) Hg. 0.16, br. 0.13 en hg. 0.10, br. 0.155.

Afkomstig uit de St. Jacobs-kerk.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

615. Geschilderd glasvenstertje, voorstellende een fraai georneerd cartouche en grisaille in renaissance-stijl. Het cartouche bevat de volgende inscriptie:

„. . *Johan de Goijer,*
(*Thes*)*aurier Van St.*
Marien tot Vtrecht.
1625."

Het venstertje is geschonden en blijkbaar hersteld met vier ruitjes, be-

hoorende tot eene andere schildering. Het oude eikenhouten raampje is voorzien van een fraai ijzeren beslag. Hg. 0.805, br. 0.56.

Afkomstig uit de voormalige pastorie te Buren.

Geschenk van den heer *J. J. Bosch te Buren.*

616. Vier geschilderde glasruitjes, voorstellende twee vrouwen met een staf over den schouder, en grisaille geschilderd. Gedeelten van de ornamenten om twee wapenschilden van geschilderd glas. (1e helft der 17e eeuw.) Hg. 0.25, br. 0.115.

617. Geschilderde glasruitjes, voorstellende een wapenschild met helm en helmversierselen en grisaille, waaronder een rijk georneerd cartouche en grisaille, met de inscriptie:

„*Willem Dircksz. van*
Ouwen Aller, en
Aertjen Geurden sijn huysvrou.
Benijder Blijft droevigh.
1655".

Hg. 0.415, br. 0.29.

Volgens de overlevering afkomstig uit de Buurkerk (waarschijnlijker uit een huis te 's Hertogenbosch).

Geschenk van den heer *Mr. E. C. U. de Balbian van Doorn.*

618. Geschilderd glasruitje, voorstellende het wapenschild van

„*Jan Antonisse van der*
Dunten. Ano. 1658".

Hg. 0.185, br. 0.245.

Volgens de overlevering afkomstig uit de Buurkerk (waarschijnlijker uit een huis te 's Hertogenbosch).

Geschenk van den heer *Mr. E. C. U. de Balbian van Doorn.*

619. Geschilderd glasruitje, voorstellende het wapenschild van

„*Govert Andriesz.*
van der Hoeven.
1662".

Hg. 0.25, br. 0.19.

Volgens de overlevering afkomstig uit de Buurkerk (waarschijnlijker uit een huis te 's Hertogenbosch).

Geschenk van den heer *Mr. E. C. U. de Balbian van Doorn.*

620. Geschilderd glasruitje, voorstellende het wapenschild van

„*Isaack Verster,*
Schoutent tot RamsDonck".

(2e helft der 17e eeuw.) Het bovengedeelte ontbreekt. Nog hg. 0.225, br. 0.205.

Volgens de overlevering afkomstig uit de Buurkerk (waarschijnlijker uit een huis te 's Hertogenbosch).

Geschenk van den heer *Mr. E. C. U. de Balbian van Doorn.*

N.B. Isaac Verster, geboren 25 Maart 1635, werd schout te Raamsdonk en president van Boxtel, en overleed 20 Juli 1672 te 's Hertogenbosch, waar hij begraven werd in de St. Janskerk.

621. Geschilderd glasvenster, voorstellende het gekroonde wapen der stad Utrecht, vastgehouden door twee klimmende leeuwen en grisaille op een entablement, waarop in het midden een cartouche met de woorden: „A°. 1659". Hg. 0.965, br. 1.69.
Afkomstig uit een der koorvensters van de St. Janskerk.
In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

622. Cartouche en fragment van een cartouche van geschilderd glas, bevattende de woorden: „ANNO 1674." in een rand van ornamenten en grisaille. (1674.) Hg. 0.413, br. 0.452, — en hg. 0.425, br. 0.45.
Afkomstig uit de St. Janskerk.
In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

623. Geschilderde glasruitjes, voorstellende vier wapenschilden van geschilderd glas, allen voorstellende het schaap van St. Jan Baptist, en grisaille geschilderd op rooden grond. (1674.) Beschadigd. Elk hg. 0.42, br. 0.34.
Afkomstig uit de St. Janskerk.
In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

624. Twee wapenschilden van geschilderd glas, voorstellende het familiewapen van Henrick Trajectinus, graaf van Solms, proost van St. Jan. (1674.) Beschadigd. Elk hg. 0.328, br. 0.252.
Afkomstig uit de St. Janskerk.
In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

625. Wapenschild van geschilderd glas, voorstellende het familiewapen van . . . . . . , kanunnik van St. Jan, met helmteeken en uitgesneden rood en wit dekkleed. (1674.) Beschadigd. Hg. 0.85, br. 0.76.
Afkomstig uit de St. Janskerk.
In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

626. Wapenschild van geschilderd glas, voorstellende het familiewapen van Johan van Someren, deken van St. Jan, met helmteeken en uitgesneden blauw en geel dekkleed. (1674.) Beschadigd. Hg. 0.845, br. 0.79.
Afkomstig uit de St. Janskerk.
In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

627. Wapenschild van geschilderd glas, voorstellende het wapen van een der leden van de familie Hasselaer (?), kanunnik van St. Jan. (1674.) Beschadigd. Hg. 0.326, br. 0.253.

Afkomstig uit de St. Janskerk.
In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

628. Wapenschild van geschilderd glas, voorstellende het familiewapen van . . . . ., kanunnik van St. Jan, met helmteeken en uitgesneden geel en rood dekkleed. (1674.) Beschadigd. Hg. 0.84, br. 0.78.
Afkomstig uit de St. Janskerk.
In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

629. Wapenschild van geschilderd glas, voorstellende het familiewapen van Jacob van Berck, kanunnik van St. Jan, met helmteeken en uitgesneden zwart en geel dekkleed. (1674.) Beschadigd. Hg. 0.83, br. 0.795.
Afkomstig uit de St. Janskerk.
In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

630. Wapenschild van geschilderd glas, voorstellende het familiewapen van . . . ., kanunnik van St. Jan, met helmteeken en uitgesneden zwart en geel dekkleed. (1674.) Beschadigd. Hg. 0.838, br. 0.79.
Afkomstig uit de St. Janskerk.
In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

631. Wapenschild van geschilderd glas, voorstellende het familiewapen van Johan Wttenbogaert, kanunnik van St. Jan, met helmteeken en uitgesneden wit en rood dekkleed. (1674.) Beschadigd. Hg. 0.845, br. 0.78.
Afkomstig uit de St. Janskerk.
In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

632. Wapenschild van geschilderd glas, voorstellende het familiewapen van . . . . . ., kanunnik van St. Jan, met helmteeken en uitgesneden rood en geel dekkleed. (1674.) Beschadigd. Hg. 0.823, br. 0.787.
Afkomstig uit de St. Janskerk.
In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

633. Wapenschild van geschilderd glas, voorstellende het familiewapen van Henrick Gijsbert van Hardenbroeck, kanunnik van St. Jan, met helmteeken en uitgesneden rood en geel dekkleed. (1674.) Beschadigd. Hg. 0.845, br. 0.792.
Afkomstig uit de St. Janskerk.
In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

634. Wapenschild van geschilderd glas, voorstellende het wapen van een lid der familie Van Someren, kanunnik van St. Jan. (1674.) Beschadigd. Hg. 0.33, br. 0.255.

Afkomstig uit de St. Janskerk.
In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

635. Ornament boven een wapenschild van geschilderd glas, voorstellende eene kroon en twee helmen met helmteekens en gedeelten van een rood en geel dekkleed. (1674.) Beschadigd. Hg. 0.423, nog br. 0.565.
Afkomstig uit de St. Janskerk.
In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

N.B. Behoort misschien bij No. 624.

636. Fragmenten van eenige ruitjes van geschilderd glas, voorstellende:
a. een helm met zwart en geel dekkleed. Nog hg. 0.11, nog br. 0.135.
b. een hoekornament van een cartouche. Nog hg. 0.106, nog br. 0.092.
c. bovengedeelte van een versterkt huis in een bergachtig landschap (en grisaille). Nog hg. 0.107, nog br. 0.128.
d. fragment van een uitgesneden dekkleed (en grisaille). Nog hg. 0.13, nog br. 0.106.
e. fragment van een ornament bij een wapenschild. Nog hg. 0.104, nog br. 0.132.
f. wapenschild der familie . . . . ., met gedeelte van een cartouche en het jaartal 1620. Nog hg. 0.104, nog br. 0.134.
g. fragment van een gekroonden leeuw als helmteeken. Nog hg. 0.138, nog br. 0.11.
h. fragment van een hazewindhond als helmteeken. Nog hg. 0.075, nog br. 0.108.
Afkomstig uit de St. Janskerk.
In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

N.B. No. 636*g* behoort waarschijnlijk bij No. 624, No. 636*h* bij No. 625; de overige nummers hebben denkelijk gediend, om de breuken in de twee groote glasvensters, waaruit No. 622—636 afkomstig zijn, aan te vullen. No. 636*b* en *f* schijnen bij elkaar te behooren.

De Nos. 622—636, bij elkander als een hoop losse ruitjes in de St. Janskerk ontdekt, zijn afkomstig uit de beide vensters in den noordelijken kruisarm dier kerk. De heer M. L. d'Yvoy (in een handschrift over de Utrechtsche kerken, vroeger in het bezit van Mr. Royaards van den Ham) beeldt de vensters af in den (zeer geschonden) toestand, waarin ze zich in 1776 bevonden, en voegt daarbij: „Deese Glaase vinden zig in de St. Janskerk tot Utrecht boven de Bank van 't Capittelhuys ziende na de St. Jansstraet." (Zie eene kopie van deze afbeelding in den Topogr. atlas der stad Utrecht.) De kapittelkamer is gelegen aan de noordzijde der St. Janskerk, ten westen van den noordelijken kruisarm; de daarbij in dien kruisarm geplaatste bank ziet werkelijk naar de (Korte) Jansstraat, en daarboven in de beide vensters, wier traceering met de bij D'Yvoy afgebeelde geheel overeenkomt, zijn dus de wapens geplaatst geweest. De wapens zelven schijnen voor te stellen die van de in 1674 fungeerende kanunniken der St. Janskerk; zij waren aldus gedisponeerd:

Eerste venster.
1674. (No. 622.)

St. Jan Baptist. (No. 623.)	St. Jan Baptist. (No. 623.)
Solms. (No. 624.)	Solms. (No. 624.)
? (No. 625.)	Van Someren. (No. 626.)
? (No. 628.)	Van Berck. (No. 629.)
? (No. 632.)	Van Hardenbroeck. (No. 633.)
? (Ontbrak.)	Van Berck.

Tweede venster.
1674. (No. 622.)

St. Jan Baptist. (No. 623.)	St. Jan Baptist. (No. 623.)
Solms.	Solms.
Hasselaer. (No. 627.)	Ploos van Amstel.
? (No. 630.)	Wttenbogaert. (No. 631.)
Van Berck.	?
? (Ontbrak.)	? (Ontbrak. No. 634 ?)

Als kanunniken van St. Jan worden in de notulen van het kapittel van 9 Juni 1673 genoemd: Henr. Trajectinus, graaf van Solms, proost, — Joh. van Someren, deken, — Ger. van der Steen, — Gijsb. Schouten, — Gijsb. de Ruever (in 1674 vervangen door Petr. Hooft), — Jac. van Berck, — Joh. Wttenbogaert, — Thom. van der Marck, heer van Leur, — Joh. van Berck, — Joh. Ploos van Aemstel, — Petr. Schuyl van Walhoorn (in 1674 vervangen door Joh. Wttenbogaert Jr.), — Gijsb. v. Cuylenborch (in 1674 vervangen door Dan. van Berck), — Suylen v. Natewisch, — Sal. Diercquens, — Corn. de Ruever (in 1674 vervangen door Jac. de Ruever), — Henr. Gijsb. van Hardenbroeck, — Joh. Speyert, — Joh. van Muyden, — Alb. Galiardt — en Nic. de Goy (als kapitulair geadmitteerd in 1675). De St. Janskerk bezat 20 prebenden. Er zijn derhalve wapens aanwezig geweest, die niet in de lijst der kanunniken passen (b.v. de *vier* wapens van Solms, de *twee* van Van Someren, Hasselaer); maar de *drie* wapens van Van Berck, die van Van Hardenbroeck, Ploos van Amstel en Wttenbogaert, geplaatst onder het wapen van het kapittel, wijzen er toch duidelijk op, dat het de kanunniken zelven geweest zijn, die dit venster geschonken hebben. Wellicht helderen de moeielijkheden zich later op; het kan b.v. zijn, dat de proost een vierdubbel, de deken een dubbel bedrag geschonken heeft en dat beiden hunne wapens daarom 4 en 2 maal hebben zien aanbrengen, terwijl sommige leden van het kapittel zich onttrokken hebben.

Over de vervaardiging der vensters vindt men noch in de kapittelnotulen, noch in de fabriekrekeningen der St. Janskerk van 1674 eenige aanteekening: wel werd aan Reynier van Zijl „glasemaeker" twee maal eene betaling gedaan (24 Juli *f* 43—8, restant van eene som van *f* 68—8 voor werkzaamheden in 1670 en 1671, — en 14 December *f* 25.—, waarbij het kapittel nog *f* 25.— schuldig bleef over 1671 en 1672); maar beide posten hebben blijkbaar op deze vensters geene betrekking. De rekening van 1675 bevat eene post aan de weduwe van „Berent van Zijl glasemaeker" voor glas en arbeidsloon in 1675 en 1676(?) *f* 31. In 1674 is er dus *door het kapittel* voor de vensters der kerk niets uitgegeven. De hier besproken twee vensters schijnen dus door de kanunniken uit hunne eigene beurzen bekostigd te zijn.

Ten slotte valt hierbij nog op te merken, dat de wapens zoo goed mogelijk gerestaureerd zijn, geheel volgens de aanwijzingen, door enkele nog in lood gevatte stukken geleverd. Toch is het, daar de overgroote meerderheid geheel uit elkander genomen was, zeer mogelijk, dat b.v. de helmteekens hier en daar niet bij de wapens behooren en dus zondigen tegen de regels der heraldiek.

637. Fragmenten van een geschilderd glasvenster, voorstellende het wapenschild van de familie Both van der Eem, — een kleiner wapenschild (helmteeken?) van dezelfde familie, — en een gedeelte van een cartouche met de woorden:

„*(Eduard) Both*
(van der) Eem.
(1684.)"

alles van geschilderd glas. (17^{e} eeuw.) Hg. 0.19, br. 0.162, — hg. 0.13, br. 0.117, — en hg. 0.12, nog br. 0.10.
Afkomstig uit de St. Nicolaaskerk.

638. Fragment van een geschilderd glasvenster, voorstellende het wapenschild van Lucas van de Poll, hoogleeraar in de rechten. (17^{e} eeuw.) Nog hg. 0.16, br. 0.18.
Afkomstig uit de St. Nicolaaskerk.

639. Geschilderde glasruitjes, voorstellende een cartouche en grisaille met de inscriptie:

„*Henricx Van Vtenhove Heere Van*
Amelisweert etc. Comparerende in het Lidt der
Heere Edelle ende Ridderschapp ter Vergade-
ringe Van de Heere Staaten van Vtrecht etc.
Colonel van Een Regiment Infanterie ten dienste vande
Geunieerde Nederlandsche Prouentie, etc."

Onderschrift van een geslachtswapen. Hg. 0.115, br. 0.335.
Afkomstig uit de St. Nicolaaskerk.

640. Geschilderde glasruiten, voorstellende een cartouche en grisaille met de inscriptie:

„*Mr. Willem de*
Ridder Aduocat.
Anno 1684."

Onderschrift van een geslachtswapen. Hg. 0.115, br. 0.335.
Afkomstig uit de St. Nicolaaskerk (vgl. *Van Engelen*, *Grafs en wapens.* I p. 263.)

641. Geschilderde glasruiten, voorstellende een cartouche en grisaille met de inscriptie:

„*Jonathan van Luchtenburg*
Secrets. Van de Edl. Mog.
Heeren Staten van de Prouintie
Van Vtrecht. A^{o} 1684."

Onderschrift van een geslachtswapen. Hg. 0.115, br. 0.335.
Afkomstig uit de St. Nicolaaskerk.

642. Twee geschilderde glasvenstertjes, bestaande uit 24 ruitjes, voorstellende de insignes van het St. Barbara en St. Laurens-gasthuis (een toren

en een rooster) op twee georneerde wapenschilden, met onderschrift: „ANNO 1684."

Ieder wapen hg. 0.505, br. 0.335.

Afkomstig uit het St. Barbara- en St. Laurens-gasthuis.

643. Geschilderd glasvenstertje, bestaande uit 20 ruitjes, voorstellende een wapenschild omgeven door ornamenten en grisaille, met onderschrift:

„*Cornelis van Royen*
Raad der Stadt
En Potmr. inder tijd."

(17e eeuw.) Hg. 0.51, br. 0.565.

Afkomstig uit het eerste venster aan de straatzijde in het St. Barbara-gasthuis.

644. Geschilderd glasruitje, voorstellende het wapenschild van Mr. Joh. Gerobulus, muntmeester in 1659. (17e eeuw.) Nog hg. 0.14, br. 0.115.

Afkomstig uit het St. Barbara-gasthuis.

645. Geschilderde glasruitjes, voorstellende een helmteeken en drie fragmenten van de punten van uitgesneden dekkleeden van wapenschilden. (17e eeuw.) Nog hg. 0.142, nog br. 0.12, — nog hg. 0.132, nog br. 0.127, — nog hg. 0.132, nog br. 0.101, — en nog hg. 0.132, nog br. 0.129.

Waarschijnlijk afkomstig uit het St. Barbara-gasthuis.

646. Geschilderd glasruitje, voorstellende het wapen Van de Poll—Van Ewijck. (17e eeuw.) Hg. 0.165, br. 0.15.

N.B. Dit wapen voerde in 1663 Herman van Ewijck, kanunnik van St. Marie, raad ter Admiraliteit van Amsterdam, gehuwd met Margaretha de Veer. (*Van Engelen*, *Grafs- en wapens.* I p. 94vs.)

647. Fragment van een geschilderd glasvenster, voorstellende het wapenschild der familie Van Zuylen van Nyevelt. (17e eeuw.) Nog hg. 0.24, nog br. 0.13.

648. Vier geschilderde glasruitjes, voorstellende een eend, — een ram, schaap en geit, — een zwaan — en een liggend schaap. (17e eeuw.) Elk hg. en br. 0.10.

649. Gezicht op het Y voor Amsterdam Transparent, geschilderd op drie achter elkander geplaatste glazen en gevat in een houten kastje, ten gebruike bij een brandspiegel. (c. 1770.) Hg. 0.335, br. 0.385.

Geschenk van *Mevr. de Wed. Wolterbeek*, *geb. Soblet.*

VI. SCHILDERWERK.

---

650. „Missale insignis ecclesie Traiectensis", gedrukt 30 November 1497 door Johannes Higman, wonende in St. Joris in den faubourg St. Jacques te Parijs; met verschillende kerkliederen met muziek volgens den Utrechtschen ritus, en een paar met de hand gekleurde houtsneden. In dit exemplaar zijn ingevoegd eenige bladen beschreven perkament, waaronder eenige muziekstukken met rijk georneerde initialen en geteekenden rand, benevens een groot miniatuur voorstellende de kruisiging; deze ingevoegde bladen zijn een geschenk van Mr. Jan Willemsz., vicaris van de St. Maria-kerk. Achter in het boek is ingevoegd een afschrift op perkament van den fundatiebrief van de St. Ewouts-broederschap in de St. Nikolaas-kerk van Dinsdag na St. Thomas-Aposteldag 1523. Het missaal is gebonden in een ouden lederen band met houten zijstukken en koperen sloten; een en ander is in zeemleder gewikkeld. Hg. 0.325, br. 0.235.

Afkomstig van het altaar der St. Ewouts-broederschap in de St. Nikolaas-kerk.

651. „Passionael", geschreven op papier in Maart 1450 met gekleurde en versierde initialen, gebonden in perkamenten band van de 17e eeuw. Hg. 0.29, br. 0.21.

Afkomstig uit het klooster Bethlehem buiten de Weerdpoort.

652. Fragmenten van het beschilderde houten gewelf der kapel van het klooster van Reguliere kanunnikessen van St. Agnes (later Artillerie-kazerne) uit het begin der 16e eeuw, bestaande uit:

a. het middenvak der koorsluiting, voorstellende het kruis van Christus tusschen de teekenen van het lijden (rechts de geesselpaal, links de spons en de speer), gevat in een rijken rand van ornamentale bloemen, waarbinnen gestyliseerde leliën. Van onderen beschadigd. Nog hg. 3.33, br. 3.45.

b. het vak aan de zuidzijde naast het vorige, voorstellende de grafleg-ging van Christus. Het lijk wordt door twee personen in Oosterschen kleederdracht gelegd in eene georneerde, van boven opene tombe. De voorstelling is gevat in een dergelijken bloemrand als het vorige vak met dergelijke leliën. Van onderen beschadigd. Nog hg. 3.85, br. 3.75.

c. drie fragmenten van dergelijke vakken, waarop nog gedeelten van bloemranden zichtbaar zijn. Nog hg. 1.78, br. 2.25, — nog hg. 1.25, br. 2.28, — en nog hg. 0.75, br. 2.08.

d. gedeelte van een rib, beschilderd in goud en kleuren. Nog lg. 2.04, br. 0.10, dik 0.09.

e. beschilderde roset, voorstellende eene bloem. Doorsnede 0.28.

Afkomstig uit het St. Agnietenklooster.

N.B. De elf gewelfvakken, waarvan alleen de twee bovenvermelde bewaard gebleven zijn, bevatten blijkbaar eene voorstelling van de geschiedenis van het lijden, het sterven en de opstanding van Christus. Eene dergelijke, veel fraaiere serie schilderingen uit denzelfden tijd is nog compleet aanwezig op het houten gewelf der kerk te Naarden.

653. Gedeelte van een beschilderd houten gewelf, bestaande uit eikenhouten plankjes, versierd met een rand van ingebrande en met waterverf gekleurde bloemfestoenen, gevat tusschen gepolychromeerde houten ribben. (Begin der 16e eeuw.) Aanwezig is een der driehoekige vakken uit de driehoekige afsluiting van het gewelf en vier planken van een der vierkante vakken. Elke plank hg. c. 0.22, br. 1.85.

Afkomstig uit het huis in de Domsteeg N°. 6.

Geschenk van den heer *G. J. Cubes.*

654. Schilderij, vroeger gehangen hebbende in het middenkoor der St. Jacobskerk en betrekking hebbende op de Armenpot van St. Jacob. De schilderij is aan beide zijden beschilderd.

De eene zijde stelt voor Christus zittende op den regenboog met den wereldbol onder zijne voeten, aangebeden door de H. Maagd(?) en St. Paulus(?), tusschen wie en Christus een tak leliën en een zwaard geschilderd zijn; ter weerszijden van de beide aanbiddende personen ziet men twee vliegende engelen, die op bazuinen blazen. Onder den Christus staat op den grond een doodkist, waarop een wit kruis geschilderd is en waarop een doodshoofd ligt. Ter weerszijden van de doodkist leest men de volgende opschriften:

„DA TVA DVM TVA SVNT POST MORTEM
TVNC TVA NON SVNT".

en

„O mēsche gedenck uw uyterste eñ inder
ewicheyt en sult ghi niet sondigen".

Op de linkerhelft der schilderij ziet men eene stad in een bergachtig landschap; op den voorgrond is een kerkhof, waar vele dooden uit hunne graven opstaan; aan de linkerhand geeft eene poort, waarvoor St. Pieter

met den sleutel staat, toegang tot een gebouw, waarbinnen men in een helder licht tal van personen in de lucht ziet zweven.

Op de rechterhelft der schilderij ziet men eene brandende stad; talrijke personen, die zich op de muren en torens vertoonen, worden door duivels voortgejaagd. Op den voorgrond een kerkhof, waar men verschillende opgestanen ziet; twee daarvan worden aan een keten door een vliegenden duivel voortgesleurd en door een kleineren duivel met een brandende tak geslagen, twee anderen worden geketend weggevoerd door een loopenden duivel, die ze naar de brandende stad trekt.

De andere zijde der schilderij is door vier roode kolommen met gele korinthische kapiteelen en basementen in renaissance-stijl verdeeld in vijf afdeelingen. Op de drie middelste ziet men drie tafereelen. Het eerste vertoont een vertrek, waarin eene lange tafel met schotels staat; een man (een der potmeesters) leest de namen der bedeelden van eene lange cedel, terwijl een knecht bezig is aan de talrijke armen schotels uit te reiken. Het tweede tafereel stelt eene straat voor, waar verschillende zakkendragers op bevel van den potmeester zakken turf naar de huizen der armen brengen. De derde voorstelling verbeeldt een plein; in het midden reikt de potmeester aalmoezen aan eene arme vrouw met haar naakt kind; in twee gebouwen ter rechter- en linkerzijden ziet men potmeesters zieken bezoeken.

In de beide hoekvakken ter rechter- en linkerzijden leest men de volgende rijmen:

„NOTA. BENE. CHARISSIME.

Gheeft. aelmissē. zoet. vā. iov. tijtelicke. goet. den. allendigē. huijssarmen.
Want. die. aelmissē. doit. vāder. helssche. gloijt. iou. ziel. beschermen.
Daer. om̃e. gheeft. altijt. den. armē. alhier. na. crijstus. vermaē.
Zoe. zvldij. weder. om̃e. vā. godt. die. heer. een. volle. mate. ontfaē.
Want. crijstus. spreekt. en. int. heijlich. evāgeli. staet. het. ons. bescreuē.
Gheeft. eñ. iov. zell. weder. om̃e. wordē. gegheuen.
Daer. om̃e. zaet. hier. overvloydelick. ghij. vriendē. voll. eeren.
Want. den. allendigē. huijssarmē. sijn. ackers. des. heeren.
Ghij. en. vijnt. nijet. meer. geloeft. dat. vrij.
Dan. dat. ghij. gheeft. om. diē. miñe. vā. mij.

O. eedel. chrijstē. mēssche. gheeft. hier. den. arme. in. crijstu. name.
Dat. is. iou. tot. salicheijt. eñ. dē. almogēde. godt. bequame."

„NOTA. BENE. CHARISSIME.

Och hoe svaer eñ hardt zall sijn dat scheijden.
Den ghenē die hem op hoer dootbedde ierst zullen bereyden.
Daer om̃e all eer die doot komnt sijt te vorē bereijt.
Want alssdan zoe moit ghij mede het is iov lieff off leyt.

Ald' genome voir dē bestē raet. doit altijt goit eñ schout qvaet.
Want ghij daeglicx ter doot werdts gaet.
Daer hem die weldader altijt zall verblijden
En die quaetdoender ewelick moit lijden.
Want met schoene woerdē noch mit liegen
En mach mē godt de heere nijet bedriegen.

Conçluysie.

O eedel chrijsten mensschen hoe dat wij dit willē keeren eñ weijndē
Zoe en zalment nochtans inder waerheijt anders nijet beuijnden".

Boven de kapiteelen der pilaren leest men viermaal het jaar 1562. Van eene overschilderde doorloopende inscriptie boven in de schilderij is alleen nog boven de derde voorstelling te lezen:

„Hier deylt men . . . . aelmissen".

Hg. 0.57, br. 4.01.
In bruikleen afgestaan door *Potmeesters der St. Jacobskerk.*

655. Houten bord in zwarte lijst, waarop tusschen twee roode kolommen met gele kapiteelen en basementen in renaissance-stijl, het volgende opschrift is geschilderd:

„nō (?) vermeerderinge der schottellen.
Optē XIX novēbris a° XV^c LXIX sij deerste V
schottellen optē saterdaechs tafel gesticht.
Eñ noch zedert den jare vā LXII is die
Sonnēdaechs tafel X schottellen verbetert.
Daer vā die leste vier horē ingāck genomē
hebbē optē XIX^en Februarij a° LXX soe dat nw
optē Sonnēdaechs tafel sijn XCII schottellen
eñ jnde weecke LXIIII al van gelijcke portie
als nabescreuē:

Bewijst die wercken der lieften
alhier aen jou even naesten."

Waarschijnlijk behoorende bij het vorige nummer, waarop geheel gelijke kolommen zijn afgebeeld. (16^e eeuw.) Zonder lijst hg. 0.51, br. 0.525.
Afkomstig uit de St. Jacobs-kerk.
In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

656. Beschilderde deuren van het altaar der Schuitenvoerders in de St. Jacobskerk te Utrecht. (1^e helft der 16^e eeuw.) Met lijst hg. 1.46, br. 1.09.
De voorzijden (zichtbaar wanneer het altaar gesloten was) vertoonen de vier heiligen, aan wie het altaar gewijd was: St. Clemens in gebloemd geel priestergewaad met pauselijke kroon, de H. Maagd in rood onder- en

blauw overkleed, een witten doek op het hoofd en het kind op den arm, St. Sebastiaan geharnast, met rooden mantel en gepluimden helm, een boog in de hand, en St. Anna in rood onderkleed met groenen mantel, een witten doek op het hoofd, allen staande op een wit marmeren trede, waarachter eenige renaissance-pilaren, die eene deklijst dragen. De geheele achterzijde der schilderij wordt ingenomen door een gezicht op eene stad in hare grachten liggende, waarschijnlijk de stad Utrecht, waarin men schijnt te onderscheiden de Weerdpoort met de St. Jacobskerk en de kapel van het Predikheeren-klooster. Op den voorgrond liggen geknield links twee mannen in burgerkleeding (de dekens van het Schuitenvoerdersgild), rechts een echtpaar uit den gegoeden stand met hunne vijf kinderen (twee zonen en drie dochters), die denkelijk geld voor de stichting van het altaar hebben gegeven.

De keerzijden van de schilderijen (zichtbaar ter weerszijden van het denkelijk gebeeldhouwd middentafereel, wanneer het altaar geopend was) zijn in 1580 geheel overschilderd. Na de hervorming toch zijn deze deuren gebruikt als gildeborden van de Schietschuitschippers en van de Zakkendragers in de St. Jacobs-kerk. De vroeger waarschijnlijk fraai beschilderde paneelen zijn zwart gemaakt en dragen thans met vergulde letters geschilderde verzen en teksten. De met gothieke profielen versierde lijsten zijn gemarmerd en vertoonen de insignes der beide gilden. Eindelijk waren aan de vier zijden der paneelen houten dekstukken, ornamenten en cartouches in renaissance-stijl gehecht, waarop weder voorstellingen en opschriften.

Het gildebord der Schietschuitschippers, versierd met de afbeeldingen van drie schuiten (waarvan twee met zeilen), waterscheppers, haken, ankers en boomen, draagt het volgende opschrift:

„ALS . WY . ZEYLEN . OF . LOVEREN,
IS . GOD . MET . ONS, WIE . MAG . ONS . DEEREN.

COLOSSENSEN 3 DE 11 EERSTE V.

INDIEN. GHY. DAN. MET. CHRISTO. OPGEWECKT. ZYT, SO. SOECKT. DE. DINGEN. DIE. BOVEN. ZYN DAAR. CHRISTUS. IS. SITTENDE. AAN. DE. RECHTER HANT. GODTS ※ BEDENKT. DE. DINGEN. DIE BOVEN. ZIJN. NIET. DIE. OP. DE AARDE. ZYN ※ WANT. GY. ZYT. GESTORVEN. ENDE. UW. LEVEN. IS. MET CHRISTO. VERBORGEN. IN. GODE ※ WANNEER. NU. CHRISTUS. SAL. GEOPENBAART. ZYN. DIE. ONS. LEVEN. IS. DAN. SULT. OOCK. GHY. MET. HEM. GEOPENBAART. WORDEN. IN. HEERLYCKHEYT ※ DOODET. DAN. UWE. LEDEN. DIE. OP. DE AARDE. ZYN. NAMELYCK HOERERYE. ONREYNIGHEYT. SCHANDELYCKE. BEWEGINGE. QUADE. BEGEERLYCKHEYT. ENDE. DE. GIERIGHEYT. WELCKE

IS. AFGODENDIENST ※ OM. WELCKE. DE. TOORNE. GODTS. KOMT. OVER. DE. KINDEREN. DER. ONGEHOORSAAMHEYT ※ IN. DEWELCKE. OOCK. GHY. EERTYTS. HEBT. GEWANDELT. DOE. GHY. IN. DESELVEN. LEEVET ※ MAAR. NU. LEGHT. OOCK. GHY. DIT. ALLES. AF. NAMELYCK. GRAMSCHAP. TOORNIGHEYT. QUAATHEYT. LASTERINGEN. VUYL. SPREKEN. UYT. UWEN. MONT ※ EN. LIEGHT. NIET. TEGEN. MALKANDEREN. DEWYLE. GHY. UYTGEDAAN. HEBT. DEN. OUDEN. MENSCHE. MET.
ZYNE. WERCKEN ※ ENDE. AANGEDAAN. HEBT. DEN. NIEUWEN.
MENSCHE. DIE. VERNIEUWT. WORT. TOT. KENNISSE. NA. HET.
EVENBEELT. DES. GENEN. DIE. HEM. GESCHAPEN. HEEFT ※ WAAR.
IN. NIET. EN. IS. GRIECK. ENDE. IODE. BESNEYDENISSE ENDE. VOOR.
HUYT. BERBARE. ENDE. SCYTHA. DIENSTKNECHT. ENDE. VRYE.
MAAR. CHRISTUS. IS. ALLES. ENDE. IN. ALLEN ※ ANNO. 1580.

HET. SCHIPPERS.GILT. SOO. HUN. BRIEVE. SEGGEN.
HEBBE. HIER. HUN. GRAF. KELDER. LEGGE.

I PETRI. I. SOO. HEBT. MALKANDER. VYERIGHLYEK. LIEF. UYT. EEN. REYN. HERT. DIE. GHY. WEDERGEBOREN. ZYT. NIET. UYT. VERGANCKELYEKEN. MAAR. UYT. ONVERGANCKELYEKEN. ZADEN ※ VERNIEUWT. DOOR. HET. SCHIPPERS. GILT. ANNO. 1793."

Het gildebord der Zakkendragers, versierd met de afbeeldingen van drie personen, die het graan meten, in zakken pakken en wegdragen, en verder van stokken, schoppen, korenmaten en zakken, vertoont de volgende opschriften:

„Paulus totten ephesen int 4 Capittel v. 23. ende wederomme vernyeut worden in den gheest Ws ghemoet. ende de nieuwe mensche aendoen die na godt gheschapen is. tot warachtighe Rechtueerdicheyt ende heylicheyt. daerom legt af de leugen ende spreeckt de waerheyt. een Iieghelick met sijnen naesten want wij sijn malcanders leden. sijt toornich ende en sondich Niet en laet de sonne niet ondergaen ouer

uwe toornicheyt. noch en gheeft den duijuel
Gheen plaetse. die ghestolen heeft en steele niet
meer maer arbeijde liever ende wercke dat
Goet is met synen handen. op dat hy hebbe
te gheuen die noet heeft en laet gheen vuyle
Reden wt uwen mont gaen. maer is dat daer
Eenige goede rede is tot nootsakelijcke stich
tinghe. op dat sij aenghenaem sij te hooren.
Ende en bedroeft den heyleghen gheest godts
niet. waer mede ghijliede versegelt syt tot den
Dach der verlossinghe. alle bitterheyt eñ toornic
heyt, eñ gramschap eñ roepinge, eñ lasteringe, sy
Van uliede wech gheweert, met alle boosheyt.
ēn weest tot malcanderen vriendelick goether
tich vergheeft malcanderen, ghelyck christus
Ons vergheuen heeft. 1602.

Tsackdrager ghilt sonder ijt tgheuē.
hebbē hier ontrent XII grafsteedē benevē.

LEVIT: Daerom, wilt gheē onghelijck doen aenden rechte, metter
INT 19. ellen, met ghewichte, metter maten. Rechte wage, recht
pont, rechte mudde, recht sester sal by v luyden syn.
LUC. Want sy sullen gheven een goede volle, toegedruckte eñ
INT 7. ouerloopende mate in uwen schoot. Sekerlyck metter
selver matē dat ghy metet, sal u ghemeten worden."

Afkomstig uit de St. Jacobskerk.
In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

N.B. Omtrent de stichting van het altaar, waartoe deze deuren vroeger behoorden, op 31 December 1533, leest men in het Raads dagelijksch boek van 16 Augustus 1548 het volgende: „Schout, Burgemeysteren, Scepenen ende Rayt der stadt van Utrecht hebben toegelaten ende gegost die gemeen schutevuerders, zoe borgeren als ondersaten, woenende bynnen deser stadt ende in de Weerde buyten by Utrecht, als gildebrueders van de Schutevuerders-gilden, tot onderhoudenisse van de twee missen ter weke, die by hemluyden gefundeert is in den jaire van vijftien hondert drie ende dertich den lesten in Decembris verleden, op hoir autair in sinct Jacobs kercke tUtrecht. Ende dat in der eeren Godts, der heyliger moeder ende maget Marie, sinct Anna, sincte Sebastiaen ende sincte Clemens martelairen, patroenen tot euwigen daigen duerende enz." Deze deuren schijnen echter iets jonger te zijn dan het altaar; het kostuum der afgebeelde personen wijst op het jaar 1560 als den tijd der vervaardiging.

In lateren tijd werd de linkervleugel van dit altaarstuk zonder bekende aanleiding gehouden voor eene voorstelling van den bekenden pastoor der St. Jacobskerk Hubert Duyfhuys. Dit feit was bij overlevering reeds bekend uit eene aanteekening van C. A. van Wachendorf dd. 1774 (Catal. v.

d. topogr. atlas der stad Utrecht No. 826); doch later bleek, dat reeds zeer vroeg deze dwaling moet bestaan hebben. In de kerkekamer der St. Jacobskerk hangt thans eene schilderij uit de eerste helft der 17e eeuw, kopie van den linkervleugel van ons altaarstuk, met onderschrift: „Huybert Duyfhuis, Pastoor van St. Jacop, heeft anno 1578 in de Jacobiekerk 's morgens als Rooms priester d'mis gedaan en naa de middag als Gereformeert prediekant gpreek. Coll. III. D. erste V."

657. Schilderij in olieverf, voorstellende den hertog van Alva op een troon; achter hem de Bloedraad en de kardinaal De Granvelle, die hem met een blaasbalg iets in het oor blaast; vóor hem, geknield en geboeid met een langen keten, waarvan de hertog het einde vasthoudt, de zeventien Nederlandsche provinciën. Op den achtergrond de Staten op houten staken met de handen op den mond. Door een venster van het vertrek ziet men op een open plein, waarop de executie van Egmond en Hoorne, de hertogin van Parma bezig met in bloed te visschen. Onder de schilderij het volgende onderschrift:

„Eersamen hier siet ghij lustich wt gestreken,
Ducdalba in synen tyrannigen troon
Met sweerden boyen stroppen besteken
Scheurende met de hant slants preveligen schoon
Gramvelle, die vlijtich arbeijt om duijvels loon,
Blaest hem dooren vol deur vraeckende haet
Dies haer den duyvel elck laet sien een croon
Te verdienen deur tvoorstaen vanden geestelicken staet.
Bij hem staen scherprechter en sijnen bloetraet,
Voor hem knielen als slauen in banden
17 Joncvrouwen seer desolaet
Die werpen Godts woort wt haere hauden
En vallen deur vreese hem te voet
Haer vrome inwoonders sietmen worgen en branden
Blyckende aen horen en egemont en die vant verbont
Die waeren onthalst, en inde bloetmeers gront
Vist madama confiscatie het goet,
De staeten stoppen wt vreese de mont
Ste staende als stocken.

Anno 1615."

Zonder de lijst hg. 0.83, br. 1.58.
Geschenk van den heer *Mr. J. Hinlopen.*

N.B. In de *Bulletins de l'Acad. royale de Bruxelles. V* p. 116—123 vindt men een opstel van De Reiffenberg over eene geheel dergelijke (misschien de origineele) schilderij, door hem toegeschreven aan P. Breughel den Oude († 1570 te Brussel). In de lezing van het vers vindt men aldaar de volgende varianten, blijkbaar meestal verbeteringen:
4e regel. „preveligen" = privelegien.
6e „ „vraeckende" = vraeck ende.
9e „ „Scherprechter" = Scherprechters.

tusschen 11 en 12e regel. invoegen: Elck is een provensie der Nederlanden.
12e „ „hauden" = handen.
13e „ „hem te voet" = aen 's menschen vont.
16e „ „waeren" = werden.
17e „ „confiscatie" = confisceert.
19e „ Stille staende als stocken tot al dat men doet.

Naar deze of eene dergelijke schilderij zijn verschillende platen gegraveerd, bepaaldelijk eene zeer fraaie plaat van 1622, met adres van *J. P. van der Venne.* (Vgl. *Muller, Beschr. v. Nederl. historieplaten.* I p. 76, 77. No. 514—519.)

658. Schilderij op doek, voorstellende de H. Maagd met het Jezuskind staande op haren schoot, zittende op een bordes van twee steenen treden, waarachter St. Jozef staat. Ter weerszijden van het bordes staan St. Jan Baptist en St. Jan Evangelist; op de onderste trede het wapen der familiën Del Ponte en De Milan. (Einde der 16e eeuw.) Hg. 0.90, br. 1.20.

N.B. De afgebeelde wapens zijn die van Octaviano del Ponte, lombardhouder en kunstschilder te Utrecht, en zijne vrouw Anna de Milan (beiden begraven in de St. Jacobskerk, waar op een altaar tegen de zuidelijke koorpijler was gevestigd eene vicarie van St. Jan Evangelist en St. Jan Baptist). — De schilderij, hoogst waarschijnlijk geschilderd door Octaviano del Ponte zelf, behoort tot de schilderijen, naar het stadhuis overgebracht uit de gasthuizen; zij is gewis afkomstig uit het St. Antonie's-gasthuis buiten de Weerd, waar volgens den inventaris van omstreeks 1600 berustte „een schilderije gecommen van Octaviaen Dell Ponte met lijst".

659. De deuren van het orgel der St. Jacobskerk, bestaande uit vier groote schilderijen, voorstellende David op de harp spelende en twee personen, die op de fluit en de bas spelen, — St. Cecilia, het orgel bespelende, en twee personen, die op de luit en de tamboerijn spelen. Daarbij vier kleinere schilderijen, voorstellende twee kinderen, die de guitaar bespelen, en twee naakte kinderen met doodshoofden. (Begin der 17e eeuw.) De vier groote deuren hg. 1.53, br. 0.445, — de vier kleine hg. 0.965, br. 0.345.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

N.B. De orgeldeuren zijn in 1608 geschilderd door Roelof van Zijll; toen werden daartoe echter slechts vier groote ramen gebezigd. (*Van Riemsdijk, Bijdr. tot de gesch. der St. Jacobskerk.* p. 20.)

660. Schoorsteenstuk uit de groote kapittelkamer der St. Maria-kerk, voorstellende keizer Hendrik IV, stichter der kerk, geharnast, in purperen mantel met hermelijn omzoomd, en met kroon, zwaard en rijksappel in de handen; voor hem op een kussen het rijkswapen en de scepter, op den achtergrond een (slecht gelijkend) afbeeldsel der St. Maria-kerk. Schilderij in olieverf zonder naam van den schilder. (Midden der 17e eeuw.) Hg. 1.98, br. 0.94.

Geschenk van den heer *D. van den Bosch.*

661. Geschilderd plafond, bestaande uit acht vakken. De drie middel-

vakken (hg. 2.86, br. 2.16, 1.90 en 2.10) vertoonen drie medaillons met zinnebeeldige voorstellingen van den Zomer, de Lente en de Herfst op een fond van grisaille-ornamenten, waarop rijke bloemfestoenen met blauw zijden linten vastgehecht zijn. Fransch werk uit het laatst der 17[e] eeuw; de schilder der stukken is onbekend. De vijf andere vakken (hg. 1.12, br. 2.16, 1.90 en 2.10) zijn in navolging der grootere beschilderd met grisaille-ornamenten door *H. Harteminh* in 1891.

De drie groote schilderijen zijn afkomstig uit het huis Achter St. Pieter N°. 4. Eene vierde schilderij is verloren; zij moet de Lente voorgesteld hebben, daar de tweede schilderij, die, vroeger in het medaillon door een lek zwaar beschadigd, thans (na de restauratie) de Lente afbeeldt, blijkens eenige overblijfselen van het oude schilderwerk vroeger den Winter heeft voorgesteld.

Gedeeltelijk afgebeeld in: *Eigen haard.* 1896. p. 155.

N.B. De schilderijen zijn gevat in de vakken, gevormd door de donkerblauw geschilderde balken van het Louis XIV vertrek, afgezet met verguld lijstwerk.

662. Schoorsteenstuk uit de vergaderzaal van het Gerecht in het oude Utrechtsche stadhuis. Het is geschilderd en grisaille, gemerkt: „*J. Buys.* 1756", en stelt voor de Gerechtigheid met zwaard en weegschaal; aan hare voeten vier zinnebeeldige personen, boven haar twee vrouwen en twee engeltjes met de tafelen der wet. De schilderij is gevat in een rijk georneerde verguld houten lijst style Louis XV, die van boven het gekroonde Utrechtsche stadswapen draagt, vastgehouden door twee klimmende leeuwen. (18[e] eeuw.) De schilderij hg. 2.18, br. 1.17; met lijst hg. 3.04, br. 1.84.

N.B. Bij Vroedschapsresolutiën van 18 Augustus, 8 December 1755 werden de Gecommitteerden ter directie van stads-finantiën gemachtigd, „om een schilderye te besorgen, om geplaats te worden in de schoorsteen van de Gerechtskamer". Volgens de Kameraarsrekening van 1755/6 ontving J. Buys „voor 't schilderen van het schoorsteen-stuk in de Geregts-kamer" *f* 125, — Hendrick van Cote, „Mr. Beeldsnijder" *f* 72 „voor 't maken van de lijst aan de schilderije en andere stukken aan de schoorsteen in de Geregtskamer," — en de verwer Van Lent *f* 121— 14 st. „voor 't beschilderen van de Geregtskamer en 't vergulden van de lijst in de schoorsteen aldaar".

663. Dessus de porte, bestaande uit eene schilderij van Abraham van Cuylenborch, gemerkt: „*A. v. C. 1657*" en voorstellende de terugkomst van den Verloren zoon. De schilderij is gevat in eene rijk gesneden en vergulde houten lijst style Louis XV, terwijl ook de bovenrand van het dessus de porte met verguld snijwerk versierd is. (Midden der 18[e] eeuw.) Hg. 1.18, br. 1.46; de schilderij hg. 0.66, br. 1.02.

Afkomstig uit het huis in de Brigittenstraat N°. 3.

Geschenk van den heer *Mr. J. B. de Beaufort te Leusden.*

664. Schoorsteenstuk, bestaande uit eene schilderij en grisaille, voorstellende engeltjes met vruchten en kransen in eene gesneden en vergulde lijst style Louis XVI. (2[e] helft der 18[e] eeuw.) Met lijst hg. 2.37, br. 1.05.

Afkomstig uit het huis op het Oudmunsterkerkhof F 220, weggebroken voor den bouw van het Universiteitsgebouw.

Afgebeeld in: *Gids door het Sted. Museum.* p. 45.

665. Miniatuurportretje eener oude dame in blauwe japon met krullen en hooge muts; gevat in een zwarthouten lijstje. (c. 1830.) Hg. 0.125, br. 0.125.

Geschenk van Mevr. de Wed. Bruno geb. Wolterbeek.

VII. DRIJFWERK, SMEEDWERK, GIETWERK.

---

1. GOUDSMIDSWERK.

666. Paas (vredekusbordje), bestaande uit een parelmoeren plaat, gevat in eene verguld koperen versiering. Op de plaat is en relief afgebeeld de H. Maagd voor het kruis gezeten met den dooden Christus op den schoot, terwijl St. Jan en St. Maria Magdalena geknield het hoofd en de beenen van het lijk ondersteunen. De omlijsting draagt aan weerszijden tusschen renaissance-architectuur een bisschop, en boven de plaat St. Pieter. Aan de achterzijde sporen van het handvatsel. Op een cartouche onder de plaat tusschen renaissance-ornamenten leest men het jaartal 1535. Hg. 0.145, br. 0.10.

Gevonden bij de verbouwing van het Utrechtsche stadhuis in 1826 achter het behangsel van een der zalen; volgens anderen in de fundamenten van het stadhuis.

667. Koperen ring met sporen van émail, waarin gevat is een lichtblauwe steen, waarop eene onherkenbare figuur. Lg. 0.03.

Gevonden bij het graf van eenen geestelijke op het Domplein.

668. Beeldje van gedreven zilver, voorstellende den Oogst. (2e helft der 17e eeuw.) Lg. 0.225, br. 0.27.

Afkomstig van de zilveren lijst van een spiegel, vroeger hangende in de Raadkamer der stad.

N.B. Van der Puyl (Kort verhaal. p. 14) bericht, dat de beroemde spiegellijst in de raadkamer gedreven was door „Vianen, kunstdrijver (1664)." Het is niet gelukt daaromtrent iets naders te vernemen. Stellig was de lijst vrij wat ouder dan 1688, want de kameraarsrekening van dit jaar zegt: „Johan Willarts de somme van 31 g. 10 st. voor 't schoonmaken vant silverwerck om het spiegel in de raedcamer hangende." In 1754 was de spiegellijst weder zoo gehavend, dat den zilversmid Koolhaes werd opgedragen, die „te dresseren en sooveel doenlijk in ordre te herstellen." (Vroedschapsresol. 14 Jan. 1754.) Van der Puyl (l. c. p. 14) zag dit „overheerlijk werk" echter

omstreeks 1809 toch nog „in de groote Raadkamer prijken." Maar volgens een inventaris van het archief der Finantiekamer dd. 1818 was toen aldaar in kast No. 1 geborgen: „Een bak, waarin een Cupido zonder hoofd of armen, een vogeltje, een schildje, behorende aan de zilvere lijst der spiegel in de Raadkamer". Kramm getuigde dan ook (Levens der schilders. p. 1745), dat het „vorstlijk pronkstuk" in den loop der 19e eeuw „zeer moedwillig beschadigd" was, „welke beschadiging van tijd tot tijd zóó is toegenomen, dat er heden van dit alles niets meer is te zien".

---

2. KOPER EN BRONS.

669. Bovengedeelte van een bronzen beeldje met sporen van verguldsel, voorstellende Christus aan het kruis. Het kruis ontbreekt. (12e eeuw.) Lg. 0.05, br. 0.105.

670. Knop van den band van een missaal, voorstellende een mannelijk aangezicht van groen brons, voorzien van een stift om het op den band te bevestigen. (12e eeuw.) Hg. 0.045, br. 0.025.

671. Koperen ring, waarop in gothieke letters: „M † TROES MIN(?)I(?)E." De M is en relief gewerkt; de overige letters zijn platter. (Begin der 15e eeuw.) Middellijn 0.025.

672. Afgietsels in gips van drie beeldjes van een koperen kerkkroon uit de St. Mariakerk, voorstellende de gekroonde H. Maagd met het Jezuskind in een stralenkrans en twee der apostelen. (Volgens de overlevering heeft een der beeldjes, St. Pieter, vroeger een sleutel in de handen gehad.) De H. Maagd stond in het midden onder een baldakijn, de twaalf apostelen op de armen verspreid tusschen bladeren. (15e eeuw.) Hg. 0.22, br. 0.10 en hg. 0.13, br. 0.04.

673. Poot van een bronzen vat of pot, voorstellende een satyrskop, waaronder een dierenpoot. (15e eeuw.) Hg. 0.135, br. 0.078.

Gevonden op het terrein van het Karthuizerklooster.

674. Koperen plaatje, waarop gegraveerd is het beeld van St. Maria Magdalena met de balsemvaas. (15e eeuw.) Hg. 0.045, br. 0.015.

Waarschijnlijk afkomstig van den band van een gebedenboek.

675. Fragment van het koperen beslag van een boekband, waarop gegraveerd is het beeld van een staanden bisschop. (15e eeuw.) Nog hg. 0.045, br. 0.05.

Gevonden in 1835 in den grond op het voorplein van het kasteel Beverweerd bij Werkhoven.

676. Gedeelte van het koperen slot van een gebedenboek met ornamenten in gothieken stijl. (15e eeuw.) Hg. 0.03, br. 0.02.

677. Afgietsel in gips van het georneerde middengedeelte van de ban-

klok der stad Utrecht. Het bevat onder een rand van staande gestyliseerde leliën eene rondloopende inscriptie, luidende aldus:

„Vox ego sum Cristi
Prohibens qd non posuisti
Tollere que scisti
Tua non fore cur rapuisti.
Hinc tibi pena gravis
Reboo justisque suavis.
Anno dni M°CCCC°LXXI°."

„Recht te doen
Daerop west coen
Dat niet te laten.
Het sterket die goet
Die quaet neemt hoet
Ende moet hem laten.
Zweer van denmerken heft mi doen maken
steven butendiic."

Daaronder vier medaillons, voorstellende de kruisiging, de verzoeking van Christus, de aanbidding der herders en de Drie koningen. (Einde der 15^e eeuw.) Middellijn 0.935, nog hg. 0.475.

N.B. De inscripties bevatten toespelingen op het doel dezer klok, die geluid werd bij executies van misdadigers. De latijnsche inscriptie moet gelezen worden aldus: Vox ego sum Cristi, prohibens quod non posuisti tollere. Que scisti tua non fore cur rapuisti? Hinc tibi pena gravis; reboo justisque suavis. Steven Butendiic was een beroemd Utrechtsch klokgieter; Zweder van Denemarcken was 1e kameraar der stad in 1471/72. In zijne rekening leest men het volgende:

„Wtgegeven om renten ende Hagesteyn mede an der stat te copen ende te lossen, ende voirt dat die banclock gecost heeft ende van gelden verleit totten venen, als hierna bescreven staet:

Item gegeven by Steven Butendijc om tyn ende coper ende toll ende vracht, dattet gecost heeft hier te comen, te samen III^c ende XXIII Rijnsche gulden, maken XVI^{c}XV ℔.

Item gegeven Steven Butendijck, voir hem ende Aernt synen brueder ende hulperen, van deser cloc te gieten CLXXI Rijns gulden ende X stuvers, maken VIII^{c}LVII ℔ X s.

Item gegeven meister Claes die smitss van den clepell ende ander yserwerck te maken totter cloc, te samen X Rijns gulden ende III stuvers, maken L ℔ XV s.

Item gegeven van den clepellreepp XIII$\frac{1}{2}$ stuver, maect III ℔ VII s. VI d.

Item gegeven Elyaes van Heiligen lande vant houtwerck totter voirs. clock IIII Rijns gulden, maken XX ℔.

Item gegeven Willam Evertss. van dat hy an dachueren ant selve werc verdient heeft X Rijns gulden ende VIII stuvers, maect LII ℔.

Item gegeven meister Jacob in die loodze vant gat in den toirn te maken, die clock dairop te winnen II Rijns gulden XIII$\frac{1}{2}$ stuver, maect XIII ℔ VII s. VI d."

678. Afgietsel van het bovengedeelte der St. Salvatorsklok in den toren der St. Jacobskerk, vervaardigd door den Utrechtschen klokgieter Steven Butendiic in 1479. Zij is versierd van boven met een bloemrand, waartusschen op gelijke afstanden herhaald staat de rijksadelaar, en bovendien bij het begin der inscriptie een menschenhoofd met pauselijke tiara (?) en een kruisbeeld; aan de tegenovergestelde zijde een St. Jacobsschelp. Onder den rand in twee rondloopende regels de volgende inscriptie in gothieke letters:

„Och edel meent bit truwelic
Saluator van hem̄elric
Om eendrachtighen vrede
Bescermen lant ende stede
Voer orloghe ende duer tiden
Ende van allen sunded vriien
Ende allen doden hem̄elric
Ende mi mede steuen butendic.
Int iaer ons heren MCCCCLXXIX.
cogita mori."

Daaronder aan de eene zijde een St. Jacobsschelp, aan de andere het beeld van St. Salvator. Nog hg. 0.50, middellijn 1.00.

679. Bronzen sleutel met sporen van verguldsel. (Begin der 16e eeuw.) Lg. 0.07, br. 0.03.

Gevonden op het terrein van het St. Barbara-gasthuis.

680. Afgietsel van het middengedeelte van het ornament in renaissance-stijl, dat het bovengedeelte vormt van het in geel koper gegoten middenkoorhek der St. Jacobskerk, voorstellende twee engelen bij een kandelaar, waaruit ornamenten spruiten, onder een boog. (1e helft der 16e eeuw.) Hg. 0.50, br. 0.86.

Afgebeeld bij: *Ewerbeck*, *Die Renaissance in Belgien und Holland.* III pl. 11, 12.

Geschenk van den heer *G. B. Brom.*

N.B. Het middenkoorhek is in 1566 vervaardigd door Jan de Clerck, geelgieter te Antwerpen. (*Van Riemsdijk*, *Bijdr. tot de gesch. der St. Jacobskerk. p.* 17.)

681. Afgietsel van het bovengedeelte der St. Andreasklok in den toren der St. Jacobskerk, vervaardigd door den Utrechtschen geschutgieter Jan Tolhuys in 1556. Zij is versierd met een rand van ornamenten in renaissance-stijl, waartusschen bustes en medaillons; daaronder een rand met bloemfestoenen. Tusschen deze randen ziet men eene doorloopende inscriptie in kapitale letters:

„VIDENS D. S. ANDREAM FRĒM EIUS JACIENTES RETE IN MARE D. ILLIS SEQVIMINI ME FACIAM PISCATORES HOMINI. MATHEI 4. JAN TOLHUYS ME FECIT".

Onder de randen het beeld van den apostel Andreas met het kruis, met opschrift: „ANDREAS 1556". Nog hg. 0.55, middellijn 0.65.

682. Bronzen messenhecht met rijke ornamenten, waarin sporen van email; aan het einde een drakenkop. (Einde der 16e eeuw.) Lg. 0.085.

Gevonden in den wal te Leiden.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

683. Bronzen messenhecht met rijke ornamenten; op het plat van het handvatsel een leeuwenkop. (Einde der 16e eeuw.) Lg. 0.085.

Gevonden in de Lijmers.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

684. Koperen lepel; op den top van den steel een beeldje (St. Pieter?). (16e eeuw.) Lg. 0.135, br. 0.05.

Gevonden in den stadswal te Utrecht.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

685. Bronzen beeldje, voorstellende eene geharnaste vrouw, de linkerhand in de zijde, de rechterhand in de hoogte geheven. (16e eeuw.) Lg. 0.065.

Geschenk van den heer *Dr. G. A. Hulsebos.*

686. Koperen plaatje, waarop is gedreven eene geharnaste vrouw met vele ornamenten en relief; misschien afkomstig van den band van een boek. (Einde der 16e eeuw.) Lg. 0.105, br. 0.025.

687. Bronzen beslag van den knop van een pistool, versierd met een duivelskop. (17e eeuw.) Lg. 0.07, br. 0.045.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

688. Koperen plaatje, waarin gegraveerd is een satyrskop en andere ornamenten. (Begin der 17e eeuw.) Lg 0.05, br. 0.05.

689. Koperen messenhecht, voorstellende een jager met zijn geweer in de hand; achter hem zijn hond. (1e helft der 17e eeuw.) Lg. 0.085.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

690. Drie koperen schilden eener kerkkroon, waarvan het eerste voorstelt een kamrad met het jaartal 1629, waaronder een ovaal van boven afgeplat voorwerp (een weverspoel?); het tweede draagt de St. Jacobsschelp met het jaartal 1631, het derde de volgende inscriptie: „JOHAN. 12 VERS 36. DE WIJLE GHIJ HET LICHT HEBT, GELOFT IN HET LICHT, OPDAT GHIJ KINDEREN DES LICHT WORDEN MEUCHT." De twee laatste schilden vertoonen sporen van beschildering in blauw. Hg. 0.215, br. 0.15.

Afkomstig van de kroon van het Passementwerkers-gild in de St. Jacobskerk.

Geschenk van *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

691. Drie koperen schilden eener kerkkroon. Het eerste schild stelt voor een molen met de letters P. C. W. en het jaartal 1630; het tweede een gezicht in een molen, waarin een paard loopt, met de letters C. J. K. en het jaartal 1630; het derde draagt de volgende inscriptie: „1630. DEKENS EN GILTBROEDERS VANT MEULLENAERSGILT, HEBBEN DESE CROON DOEN MAKEN." De drie schilden dragen van boven de St. Jacobs-schelp. Hg. 0.215, br. 0.145.

Afkomstig van de kroon van het Molenaarsgild in de St. Jacobskerk.
Geschenk van *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

692. Drie koperen schilden eener kerkkroon. Het eerste draagt de St. Jacobs-schelp met de initialen J. K. en het jaartal 1630; het tweede de volgende inscriptie: „MATTH. I. V. 15: MEN STELT GEEN KEERS ONDER EEN CORENMATE, MAER OP DE̅ CANDELAER, ENDE HET LICHT ALLEN DIE IN DE̅ HUIJSE SIJN." Het derde schild draagt de inscriptie: „IOANN. I V. 9. DAT WARACHTIGE LICHT IS CHRISTUS, DIE ALLE̅ MENSCHEN VERLICHT, COMENDE IN DE WERELT." Hg. 0.315, br. 0.19.

Afkomstig van eene der drie kroonen, op kosten van Kerkmeesters voor de St. Jacobs-kerk vervaardigd.

Geschenk van *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

N.B. Vgl. over deze drie kroonen: *Van Riemsdijk*, *Bijdr. tot de gesch. der St. Jacobskerk.* p. 37.

693. Drie koperen schilden eener kerkkroon, voorstellende het eerste een groote stoel van mandenwerk met het woord „PROEF" en het jaartal 1632; het tweede de volgende inscriptie: „JAN JANSEN V. RISWICK, HARBERT TONISSEN V. DAM. DKENS IN DE TIT. BARTELMEWIS GERTSEN V. REMUNT. BUS. 1632." Het derde schild draagt het volgende opschrift:

„DE GEMEN GILDBRORS V. MANDMAKER GILDT OM 'T ONTHOUEN,
HEBBEN VEREERT DESE CRON S. JACOPKERCK OM 'T ANSCHOUWEN.
1632."

Hg. 0.24, br. 0.145.

Afkomstig van de kroon van het Mandenmakersgild in de St. Jacobskerk.
Geschenk van *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

N.B. Vlg. een charter in het archief der St. Jacobskerk is deze kroon 5 Maart 1632 door het Mandenmakersgild aanbesteed aan Eppe van der Arck. (*Van Riemsdijk*, *Bijdr. tot de gesch. der St. Jacobskerk.* p. 37.)

694. Drie koperen schilden eener kerkkroon, elk voorstellende de St. Jacobs-schelp met de initialen J. K. en het jaartal 1635. Hg. 0.285, br. 0.16.

Afkomstig van eene der drie kroonen, op kosten van Kerkmeesters voor de St. Jacobskerk vervaardigd.

Geschenk van *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

695. Drie koperen schilden eener kerkkroon met sporen van beschildering in blauw en goud. Twee daarvan stellen voor twee gekruiste weversspoelen, waarboven eene kroon en waaronder eene bloem met het jaartal 1642; het derde draagt de volgende inscriptie:

„EXOD. 35.
GODT HEFT DE CONST DER WEVERI GEGEVEN,
DE VROUWE HEBB GESPONNE EN DE MANS GEWEVE."

waaronder dezelfde bloem. Hg. 0.21, br. 0.115.

Afkomstig van de kroon van het Linnenweversgild in de St. Jacobs-kerk.
Geschenk van *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

696. Drie koperen schilden eener kroon met sporen van beschildering in blauw, rood en goud, dragende het eerste een hoed en het jaartal 1644 met bijschrift: „DIT IS DE CROON VAN DE HOEDEMAKERS KNECHTS"; het tweede eene hand, die uit een wolk te voorschijn komt en een langwerpig voorwerp vasthoudt; het derde de volgende inscriptie: „DIT IS DE CROON VAN DE GEMEENE HOEDE MAKERS EN CASTEM. A°. 1643. DAVITSE DE FRANTSOYS RIAER TYT (?)." Hg. 0.29, br. 0.15.

Afkomstig van de kroon van het Hoedenmakersknechtsgild in de St. Jacobs-kerk.

Geschenk van *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

697. Twee koperen schilden eener kroon, voorstellende de St. Jacobsschelp en de initialen J. K. met het jaartal 1645. Zij dragen de sporen van beschildering in blauw en goud. Hg. 0.26, br. 0.16.

Afkomstig van eene der drie kroonen, op kosten der Kerkmeesters voor de St. Jacobs-kerk vervaardigd.

Geschenk van *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

N.B. Deze schilden zijn afkomstig van eene kroon, in 1645 op kosten der Kerkmeesters vervaardigd door den kopergieter Jan Dop; de modellen van de schilden werden geleverd door den antycqsnijder Gerrit van Voorst. (*Van Riemsdijk*, *Bijdr. tot de gesch. der St. Jacobskerk.* p. 37.)

698. Driekantig houten voorwerp met voet en dekstuk, van binnen hol. Op de drie zijden zijn gebeeldhouwd en geschilderd drie mannen, waarvan twee een zak op het hoofd dragen, terwijl de derde voorzien is van een schop en korenmaat. Dit voorwerp heeft gehangen aan de ijzeren stang boven de kroon van het Zakkendragers- en Graanmetersgild in de St. Jacobs-kerk. (Begin der 17e eeuw.) Hg. 0.26, br. 0.16.

Geschenk van *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

N.B. Zie eene afbeelding op het gezicht in de kerk naar Saenredam in: *Van Riemsdijk*, *Gesch. der St. Jacobskerk.* p. 68.

699. Afgietsel in gips van eene tafelschel, met inscriptie: „SOLI DEO GLORIA. 1649," waaronder de St. Jacobsschelp en de letters J. K. Hg. 0.17, br. 0.12.

N.B. Het origineel bevindt zich in de kerkekamer der St. Jacobskerk.

700. Koperen kamerkroontje met zes armen en een bol aan het ondereinde. (17e eeuw.) Hg. 0.40, br. 0.50.

701. Bronzen haak met ornamenten, waarschijnlijk gediend hebbende om een tasch of sleutelring aan den gordel eener dame te bevestigen. (17e eeuw.) Lg. 0.07, br. 0.01.

702. Geelkoperen menschenhecht, voorstellende een persoon met een doek om het hoofd, kort overkleed en lang onderkleed. Met de linkerhand houdt hij een hart op de borst vast, de rechterhand bevestigt een tweemaal om den hals geslagen band om den rug. (17e eeuw.) Lg. 0.07.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Mr. B. J. Lintelo baron De Geer van Jutphaas*).

703. Bronzen beeldje, voorstellende Christus aan het kruis. Het kruis ontbreekt. (18e eeuw.) Lg. 0.045, br. 0.045.

Gevonden bij het afbreken van den wal te Utrecht.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Mr. B. J. Lintelo baron De Geer van Jutphaas*).

704. Koperen beeldje, voorstellende een man in lang gewaad met lang haar, die met beide handen iets voor de borst vasthoudt. (18e eeuw.) Lg. 0.055.

705. Geheel dergelijk beeldje van brons, kleiner. (18e eeuw.) Lg. 0.05.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Mr. B. J. Lintelo baron De Geer van Jutphaas*).

706. Geheel dezelfde voorstelling van verguld brons, iets kleiner dan het voorgaande. (18e eeuw.) Lg. 0.04.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Mr. B. J. Lintelo baron De Geer van Jutphaas*).

707. Dergelijk beeldje van geel koper. (18e eeuw.) Lg. 0.05.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Mr. B. J. Lintelo baron De Geer van Jutphaas*).

708. Geelkoperen beeldje, voorstellende de Faam. (18e eeuw.) Lg. 0,04.

---

3. IJZER.

709. Afgietsel van het traliewerk van gesmeed ijzer, versierd met rozen, van een kastje in de sacristie van den Dom. (15e eeuw.) Hg. 0.33, br. 0.25.

710. Afgietsel van een gedeelte van de houten deur met georneerd beslag van gesmeed ijzer, die toegang verleent uit het zuidelijk transept van den Dom naar den westelijken arm van den kloostergang. (15e eeuw.) Nog hg. 0.26, nog br. 0.17.

711. Twee afgietsels van de gesmeede ijzeren versiering van het sleutelgat en van het handvatsel van de deur, toegang verleenende tot den trap naar het oude orgel van den Dom. (Einde der 15e eeuw.) Nog hg. 0.16 en 0.37.

712. Afgietsel in gips van de slotplaat eener deur in gothischen stijl. (15e eeuw.) Hg. 0.125, br. 0.10.

Afkomstig van eene deur in het zuidertransept der St. Pieterskerk.

713. Twee ijzeren muurankers, voorstellende een gothiek kruis met ge-

draaide stangen en leliën aan de punten, uit welks hart vier (bij het tweede exemplaar twee) drakenkoppen zich naar voren buigen. (1e helft der 16e eeuw.) Hg. 1.21, br. 0.633, — en nog hg. 1.16, br. 0.664.

Afkomstig uit den gevel van het huis in de Potterstraat N°. 4.

Geschenk van den heer *A. Fisscher.*

N.B. Dergelijke drakenkoppen hebben volgens de overlevering gediend tot het bevestigen van tapijten bij feesten of rouwlakens bij begrafenissen. Bij ankers uit lateren tijd vindt men dikwijls onderaan eene krul, die dan bestemd zou zijn om een stok door te steken, waaraan de kleeden bevestigd werden.

714. Twee ijzeren muurankers, voorstellende eene lelie met twee bladeren en twee bloemen, waartusschen een drakenkop met horens uitsteekt. (1e helft der 16e eeuw.) Hg. 1.02, br. 0.31.

Afkomstig uit het huis op het St. Janskerkhof N°. 17.

715. Afgietsel van een ijzeren muuranker, versierd met drakenkoppen en klaverbladeren. (1e helft der 16e eeuw.) Nog hg. 0.27, br. 0.23.

Afkomstig uit den gevel van Paushuize.

716. Afgietsel van een ijzeren muuranker, versierd met drakenkoppen en klaverbladeren. (1e helft der 16e eeuw.) Nog hg. 0.21, br. 0.22.

Afkomstig uit den gevel van het Aartsbisschoppelijk museum op de Nieuwegracht.

717. Twee ijzeren muurankers van verschillenden vorm. (1e helft der 16e eeuw.) Hg. 1.07, br. 0.40 en hg. 0.86, br. 0.26.

Afkomstig uit het huis aan de Neude N°. 6.

Geschenk van den heer *A. Grolman.*

718. Stang van gedraaid ijzer met ijzeren ringen, gediend hebbende om water te putten; aan het einde een beugel en een gedeelte van het beslag van de emmer. (16e eeuw.) Nog lg. 2.17.

719. Zware ijzeren ring met stang, vroeger met twee dergelijke bevestigd geweest in den omstreeks 1830 bij het bouwen van het fort te Honswijk afgebroken tufsteenen kerktoren van Honswijk. Lg. 0.26, middellijn van den ring 0.12.

Geschenk van den heer *B. W. Wttewaall van Wickenburgh.*

N.B. De toren te Honswijk was aan de zuidzijde met den voet in den Lekdijk geplaatst en de ringen bevonden zich aan die zuidzijde beneden de lijn van den grond binnensdijks, ongeveer op de hoogte van het gewone rivierpeil. De ringen, blijkbaar bestemd tot het vastleggen van schepen, schijnen dus een gegeven te leveren voor den loop der rivier vóór den aanleg van den Lekdijk. De toren werd echter eerst gebouwd kort na 1390. (*Bijdragen v. vaderl. geschiedenis. IX* p. 273.)

720. IJzeren kogelslot met sleutelgat. Lg. 0.07, br. 0.04.

Gevonden onder de overblijfselen van het kasteel te Heerjansdam (eiland IJsselmonde).

Geschenk van den heer *Dr. G. A. Hulsebos.*

721. IJzeren sleutel. Lg. 0.15, br. 0.055.

Gevonden in den grond op het Oudmunsterkerkhof bij den aanbouw van nieuwe huizen.

Geschenk van de familie *Van Lunteren.*

722. IJzeren sleutel. Lg. 0.09, br. 0.03.

Gevonden in den grond op het Oudmunsterkerkhof bij den aanbouw van nieuwe huizen.

Geschenk van de familie *Van Lunteren.*

723. Kleine ijzeren haardplaat met voorstelling van een hellebardier in het kostuum van c. 1570; daaronder twee zeer beschadigde bustes in medaillons. (Einde der 16[e] eeuw.) Nog hg. 0.71, br. 0.32.

Geschenk van den heer *G. J. Brenkman te Lienden.*

724. Afgietsel in gips van de georneerde slotplaat van de hoofddeur van Beijerskameren, voorstellende den rijksadelaar tusschen twee kolommen, die een driehoekig dekstuk dragen met het jaartal 1597. Hg. 0.32, br. 0.23.

725. IJzeren haardplaat met het wapen van Nassau met drie helmen en de ridderorde van het Gulden vlies, waaromheen het wapen van Holland, Zeeland, Antwerpen en . . . . . . (?). Van onderen op een band de woorden: „CE SERA MOI NASSAU. (16)21". Van onderen beschadigd. Hg. 0.54, br. 0.48.

Afkomstig uit een huis in de Koningspoort N°. 184.

726. IJzeren haardplaat, voorstellende het gekroonde wapen van Holland in den Hollandschen tuin tusschen oorlogstropeeën; daarboven de letters S. C.; in den georneerden rand het woord „HOLLANDIA" en „1621". Van onderen geschonden. Nog hg. 0.76, br. 0.70.

Gevonden bij het maken der fundeeringen van het marktgebouw op het Vreeburg.

727. Lezenaar van verguld geslagen ijzer, voorstellende een opengewerkt ornament, waarin het jaartal 1643 in een vierkanten georneerden rand. Het blad is met vier armen op het voetstuk bevestigd geweest. Hg. 0.36, br. 0.505.

Afkomstig uit de Remonstrantsche kerk.

In bruikleen afgestaan door *Opzieners der Remonstrantsche gemeente.*

728. IJzeren haardplaat, voorstellende de Hollandsche Maagd en den Hollandschen leeuw in den tuin, met „PRO PATRIA" in georneerden rand, waarin van boven het woord „HOLLANDIA". (Midden der 17[e] eeuw.) Hg. 0.75, br. 0.55.

Afkomstig uit het huis op den Tolsteegsingel Oostzijde N°. 39.

Geschenk van den heer *J. A. Loran.*

729. IJzeren haardplaat, voorstellende het gekroonde wapen der provincie Utrecht in den tuin, tusschen hangende wapentropeeën. (Midden der 17[e] eeuw.) Hg. 0.77, br. 0.54.

Geschenk van den heer *P. J. Houtzagers.*

N.B. Opgesteld in den schoorsteenmantel No. 389.

730. IJzeren haardplaat, voorstellende een wandelenden heer en dame in rijke kleeding; achter hen eene staande vrouw, die een zonnescherm boven hun hoofd houdt. De voorstelling is omgeven door een rand van bloemen en vruchten, waarboven eene koningskroon. (Midden der 17e eeuw.) Hg. 1.165, br. 0.825.

Afkomstig uit een huis op het terrein van het voormalige St. Maria Magdalena-klooster.

Geschenk van den heer *H. J. A. van Son.*

731. IJzeren haardplaat, voorstellende prins Willem III van Oranje als kind met breeden gepluimden hoed; naast hem de gehelmde Nederlandsche Maagd met speer, die hem de hand biedt. Naast deze voorstelling twee afhangende takken met oranjeappelen; van boven eenig lofwerk, van onderen het jaartal 1653. Hg. 1.16, br. 0.78.

Afkomstig uit een huis in de Wijde Waterstraat N°. 13.

732. IJzeren haardplaat, voorstellende den admiraal Marten Harpertsz. Tromp, geharnast, den drietand en een obelisk (?) in de handen, zittende op een zegewagen, door zeepaarden over de zee voortgetrokken, omgeven door blazende Tritons en door een engeltje gekroond. Voor hem de Vliegende faam met trompet, waaraan de woorden: „EER EN LOF SI TROMP.” In georneerden rand. (Helft der 17e eeuw.) Hg. 0.805, br. 0.595.

Afkomstig uit een huis op den Wittevrouwensingel N°. 105 *d.*

Geschenk van den heer *W. A. G. Jansen.*

733. IJzeren haardplaat, voorstellende Neptunus rijdende over de zee; voor hem een Triton, die op een hoorn blaast. Daarboven het woord: „AQUA”; om de voorstelling een groote georneerde rand van bloemen en vruchten, waarin van onderen op een cartouche de woorden: „ANNO 1661.” Hg. 1.17, br. 0.855.

Afkomstig uit het huis in de Ganssteeg N°. 237 buiten de Tolsteegpoort.

734. IJzeren haardplaat, voorstellende Susanna in het bad, verrast door de twee grijsaards, in breeden rand met engelen, bloemen en vruchten. Van onderen het monogram van den maker H. H. en S.; daartusschen het jaartal 1665. Hg. 1.08, br. 0.80.

Afkomstig uit een huis op het terrein van het voormalige St. Maria Magdalena-klooster.

Geschenk van den heer *H. J. A. van Son.*

735. Vierkante ijzeren haardplaat, voorstellende een geharnast persoon met de kroon op het hoofd, knielende bij een altaar, waarop eene koe geofferd wordt; op het voetstuk van het altaar, waartegen een scepter steunt, het monogram van den maker MR. Voor den koning een engel met een zwaard in de hand, die iets aanbiedt aan een staanden man met langen baard en mantel, die onder den linkerarm een boek houdt. Op den achtergrond twee geharnaste krijgsknechten. Onder deze voorstelling op een afzonderlijk veld eenige ornamenten. (17e eeuw.) Hg. 0.92, br. 0.665.

Afkomstig uit een huis op het terrein van het afgebroken St. Maria Magdalena-klooster.

Geschenk van den heer *H. J. A. van Son.*

736. Kleine ijzeren haardplaat met de geschiedenis van den vos en den kraanvogel in georneerden rand. (Midden der 17^e eeuw.) Hg. 0.55, br. 0.39.

Gevonden bij het maken der fundeeringen van het marktgebouw op het Vreeburg.

737. IJzeren haardplaat, kleiner dan de voorgaande, voorstellende eene staande vrouw met de kroon op het hoofd, die met de linkerhand eene deur opent; in de rechterhand houdt zij een bloemenmandje met onderschrift „MEMOR(IA?)." Met randwerk, waarbij aan weerszijden een georneerde kolom. (17^e eeuw.) Hg. 0.75, br. 0.57.

Afkomstig uit een huis op het terrein van het voormalige St. Maria Magdalena-klooster.

Geschenk van den heer *H. J. A. van Son.*

738. Twee fragmenten van twee exemplaren van dezelfde zeer groote vierkante ijzeren haardplaat, voorstellende twee staande mannen (Mozes en Aäron?), bestraald door een hemelsch licht, waarin de letters I H S; in den rand de woorden: „EGO DOMINVS QUI SANCTIFICAVI VOS. EXOD. II . . . . ." Ter weerszijden van deze voorstelling twee met schilden versierde pilaren, die een entablement dragen, waarboven de hemel met verschillende engelen, terwijl in het midden Christus(?) met twee kransen nederdaalt; ter weerszijden van den hemel twee medaillons met onduidelijke voorstellingen. (Midden der 17^e eeuw.) Nog hg. 0.97, nog br. 0.46, — en nog hg. 0.43, nog br. 1.07.

Gevonden bij het maken der fundeeringen van het marktgebouw op het Vreeburg.

739. Hek van gesmeed ijzer, versierd met rozen en gedraaide koorden en bekroond door eene rij punten en bladkelken. (Einde der 17^e eeuw.) Hg. 1.28, lg. 3.735, br. 0.83 en 1.00.

Dit hek heeft gediend als stoepafsluiting voor het huis aan de Oudegracht Oostzijde over de Gaardbrug N°. *22.*

740. IJzeren geldkist op houten stoel. De wanden vertoonen tusschen ijzeren banden vierkante vakken, waarop bloemen geschilderd zijn. Onder het deksel, waarin het slot, is een zeer gecompliceerd slotwerk aangebracht met uitgesneden ijzeren dekplaat, voorstellende den rijksadelaar tusschen twee hellebardiers. Op de voorzijde van de kist eene versierde slotplaat (zonder slot). (Einde der 17^e eeuw.) Hg. 0.535, br. 1.04.

De kist is geplaatst op een van voren uitgesneden houten voet, beschilderd met grillige veelkleurige ornamenten. De voet hg. 0.285, br. 1.06.

Afkomstig van het kantoor van den Gemeente-ontvanger. De voet is geschonken door Mej. *J. J. Heijdanus te Weesp.*

741. IJzeren geldkistje, met kunstig bewerkt ijzeren slotwerk in den

deksel; van voren is het kistje beschilderd met eene voorstelling van den Rijken man en Lazarus. (1e helft der 18e eeuw.) Hg. 0.095, br. 0.205.
Geschenk van den heer *G. F. van Kalken.*

742. De keizerskroon, het kruis van den rijksappel en het zwaard van het meer dan levensgroote houten beeld van keizer Hendrik IV, dat vroeger gestaan heeft op het dak van het koor der St. Mariakerk. Zij zijn vervaardigd van ijzer en blik en dragen sporen van verguldsel; om den benedenrand van de kroon leest men de woorden: „D. DE GRAAF. 1781." De kroon hg. 0.55, middellijn 0.255; de (bijgewerkte) rijksappel hg. 0.365; het zwaard lg. 1.335.

N.B. Het beeld was, blijkens de hierna volgende uittreksels uit de fabriekrekeningen der St. Mariakerk van 1562, in dat jaar vervaardigd door den beeldhouwer Rychard Henricksz.

(„Item per manus domini Huberti de Buchell, qui solvit nomine magistri fabrice Gerardo Wilhelmi pro ligno ad usum Imperatorie statue, cuius longitudo erat 9 pedum et in latitudine duorum pedum cum duobus pollicibus, et defalcavit hic tamquam magistro fabrice, igitur hic rursus . . . . 7 fl.

Item similiter per manus eiusdem pro advectione ligni antedicti ad edes Rychardi sculptoris et pro lign(e)o Cesare sculpto advehendo ad ecclesiam nostram, scilicet. . . . . 4 st. 6 alb.

Item 24 Julii anno 1563 Rychardo Henrici sculptori, qui confecit Imperatoriam statuam ponendam supra ecclesiam nostram, pro laboribus ad computum juxta ipsius cedulam. . . . . 7 fl.

Item prima mensis Augusti sequentis eidem Richardo adhuc pro totali solutione iuxta eandem cedulam . . . . 4 fl.")

In 1781 werd het beeld echter geheel vernieuwd. De stadskameraar werd 19 Februari 1781 door de Vroedschap gemachtigd, om „'t beeld van keizer Hendrick, staande boven de tegenwoordige Muziekzaal", te „vernieuwen", daar het oude „bijna geheel vergaan" was. De Utrechtsche beeldhouwer Koopman vervaardigde het nieuwe beeld. (*Van der Monde*, *Tijdschrift. I* p. 315.)

---

4. TIN EN LOOD.

743. Twee groote tinnen schenkkannen met deksels. (16e eeuw.) Hg. 0.67.

N.B. Deze kannen behoorden bij het zoogenaamde „stadstin", dat „onder de bewaringe van den bewoonder der huysinge genaamt Stadskelder berustte" en bij de diners, door de stad en de Aalmoezenierskamer gegeven, ook bij schouwen enz. gebruikt werd. (Vgl. Vroedschapsresolutie 22 Aug. 1746.) Den 4 December 1758 berustte dit tin nog „in de huysinge de Stadskelder"; de Vroedschap besloot toen echter, dit „te verkopen uytgezondert de groote kannen". De kannen hebben nog in 1836 gediend tot het schenken van den eerewijn bij de publieke promotie „met den kap".

744. Looden medaillon, van achteren plat, van voren voorstellende het borstbeeld van een man met de keizerskroon en staanden kraag in een

geschulpten rand. Misschien afkomstig van het hoofdstel van een paard. (Einde der 16e eeuw.) Lg. 0.05, br. 0.04.

Gevonden op het terrein van het afgebroken St. Barbara-gasthuis.

745. Looden plaatje, waarop het borstbeeld van prins Maurits van Oranje-Nassau en relief gewerkt. (17e eeuw.) Lg. 0.045, br. 0.035.

746. Looden beeldje, voorstellende een man in Romeinsche wapenrusting. (17e eeuw.) Lg. 0.065.

Gevonden in den grond op het voorplein van het kasteel Beverweerd bij Werkhoven.

747. Looden engelenkopje, en relief gewerkt. (17e eeuw.) Lg. 0.125, br. 0.08.

748. Looden eetlepel, gestempeld met eene roos als merk. Een gedeelte van den steel ontbreekt. (17e eeuw.) Nog lg. 0.13, br. 0.055.

Gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het marktgebouw op het Vreeburg.

749. Gedeelte van een looden eetlepel. (17e eeuw.) Nog lg. 0.17, nog br. 0.05.

750. Gedeelte van een looden eetlepel. (17e eeuw.) Nog lg. 0.15, nog br. 0.045.

751. Tinnen kroes, waarop aan de eene zijde en relief is afgebeeld prins Willem III van Oranje met hoed, mantel en kommando-staf, te paard zittende in een boomrijk landschap; aan de andere zijde het wapen van Oranje-Nassau, waarboven eene kroon met oranjetakken en waarachter eene wapentropee. Het randschrift luidt:

„GODT HEEFT ONS PRINS VERHOOCHT
EN 'T VAEDERLANT BEWAERT,
DOOR DRUCK BIJNAE VERDROOCHT
DOOR YVER ONVERVAERT."

(Einde der 17e eeuw.) Hg. 0.105, br. 0.09.

752. Plat looden beeldje, voorstellende Christus aan het kruis met stralenkrans om het hoofd. De rechterarm van het kruis ontbreekt. (Einde der 17e eeuw.) Lg. 0.065, nog br. 0.05.

Gevonden bij het afbreken van den wal te Utrecht.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Mr. B. J. Lintelo baron De Geer van Jutphaas*).

753. Tinnen kan met deksel, om den buik versierd met bloemen, met een scherp voorwerp daarin gekrast. Op het deksel de letters P. B. (18e eeuw.) Hg. 0.19, br. 0.155.

VIII. WAPENEN.

I. SCHIETWAPENEN.

754. Koperen zadelpistool met raderslot, zeer fraai bewerkt met ornamenten en relief in vroegen renaissance-stijl; de ijzeren loop is met geciseleerde ornamenten overdekt. Op het plat van het handvatsel vindt men de letters „S. Z. III", waarboven eene kroon. Fransch werk. (Midden der 16e eeuw.) Lg. 0.55.

Volgens de overlevering afkomstig uit de in de revolutie geplunderde wapenkamer der Fransche koningen te Versailles.

Afgebeeld in: *Gids door het Sted. museum.* p. 42.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Mr. F. N. M. Eijck van Zuijlichem te Maartensdijk*).

755. Photographie van een rijk versierd kanon (lang 24 Engelsche voeten), staande op een walpunt van het kasteel te Dover en volgens de overlevering aangeboden door Karel V aan koning Hendrik VIII. Het kanon, vervaardigd door „Jan To(l)huys van Utrecht, 1544", vertoont de Hollandsche Maagd in den tuin met onderschrift „SCALDA" en een gekroond wapen met onderschrift „DIEU ET MON DROIT." Daaronder een vers:

„BREECK SCUR ET AL
MUER ENDE WAL,
BIN IC GEHETEN.
DOER BERCH EN DAL
BOERT MINEN BAL,
VAN MI GESMETEN."

Hg. 0.14, br. 0.235.

Geschenk van den heer *prof. J. H. Gallée.*

756. Koperen model van een kanon met het jaartal 1626; gemerkt: G. B. en lager: E. F. A. N. A. Het onderstel ontbreekt. Lg. 0.27.

Afkomstig uit Frankrijk.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Mr. F. N. M. Eijck van Zuylichem te Maartensdijk*).

757. Twee donderbussen met zeer zware loopen en ijzeren pennen, om ze op een voetstuk te plaatsen. Op de slotplaten gemerkt: „I. ROUSSAU. AMSTERDAM" en: „*I. Rousseau Amsterdam.*" (17^e^ eeuw.) Lg. 1.24; middellijn van den mond van den loop 0.10.

N.B. Van ouds waren op het Utrechtsche stadhuis wapenen aanwezig; in de Vroedschapsresolutiën leest men op 11 December 1719: „Op het voorstel desen aangaande heeft de Vroedschap de Heeren Gecommitteerden ter directie van stadts finantie geauthoriseerd, om 't oud geweer opt stadhuys berustende, soo van musquetten, harnassen en helmetten, ten meesten oirbaer van de stad te verkopen". Dit schijnt echter niet geschied te zijn: immers 14 Juli 1783 rapporteerde de kameraar Smissaert aan de Vroedschap, dat hij „bij 't maken van eenige preparatien tot 't approprieeren der geordonneerde wapenkamer, op de kamer, daartoe gedestineerd, gevonden (had) eene grote partij zeer oude gewéeren van onderscheide soorten, en daaronder een aantal van ruim drie honderd zeer antieke musketten, met hun toebehoren"; om plaats en kosten te sparen, gaf hij in overweging, ze te verkoopen en „slechts eenige weinige op de wapenkamer (te) behouden". Den 21 Julij 1783 besloot de Vroedschap, „dat twaalf stuks van de beste wapenen, welke thands op de wapenkamer gevonden worden, zullen worden bewaard en aldaar geplaatst," met machtiging aan Gecommitteerden ter directie van stads-financie, om „de overige wapenen, als van geen gebruik zijnde, op de best mogelijke en voordeeligste wijze publiek te doen verkopen". Vermoedelijk behooren deze donderbussen tot de twaalf bewaarde stukken.

758. Vier lontgeweren. Lg. 1.63.

759. Twee pistolen met vuursteensloten. (Begin der 19^e^ eeuw.) Lg. 0.44.
Gevonden bij het ledigen van een privaatput van het oude Tuchthuis in het St. Nicolaasklooster (thans Oudemannenhuis).

760. Geweer met vuursteenslot en witlederen draagband. Lg. 1.505.
In gebruik geweest bij de in 1831 uitgetrokken Utrechtsche schutterij.

761. Geweer met vuursteenslot en bajonet, in 1831 op de Belgen veroverd. Lg. (zonder bajonet) 1.465.
Geschenk van den heer *J. Smit Tjabring.*

762. Geweer met vuursteenslot en twee bajonetten. Lg. 1.58.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Mr. F. N. M. Eijck van Zuijlichem te Maartensdijk*).

763. Buks met vuursteenslot. Lg. 1.06.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Mr. F. N. M. Eijck van Zuijlichem te Maartensdijk*).

764. Houten kokertje met leder overtrokken, dienende voor de berging van patronen. (Begin der 17^e^ eeuw.) Lg. 0.12.

765. Geheel dergelijk kokertje, beschadigd. Nog lg. 0.125.

766. Werktuig om kruit mede te beproeven, bestaande uit een ronde

holle staaf, waarin geplaatst is een vierkante staaf met veer en de nummers 1—12; daaraan is bevestigd een vierkant hol dwarsstaafje en twee aan de bovenzijde afgeronde ijzeren plaatjes, waartusschen een getand schijfje kan bewogen worden, dat door middel van een beweegbaar ijzeren armpje wordt vastgezet. (17e eeuw.) Lg. 0.18.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

767. Twee zeer groote steenen kogels, wegende 90 Ned. pond en 65 Ned. pond. Beschadigd.

Gevonden in den stadssingel bij het noordelijke bolwerk van Vredenburg.

768. Drie zeer groote steenen kogels, wegende 44½, 35 en 24½ Ned. pond.

Gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het marktgebouw op het Vreeburg.

769. Groote steenen kogel, van onderen ter halverwege vierkant uitgehold, wegende 15.4 Ned. pond.

Gevonden bij het afbreken van het noordelijke bolwerk van het kasteel Vredenburg.

770. Groote steenen kogel, wegende 12.7 Ned. pond.

Gevonden in 1834 onder de fundamenten van een huis in de Lange Lauwerstraat op den hoek van het Witsteegje.

771. Vijf steenen kogels, wegende 2.0, 1.5, 1.4, 1.1 en 1.0 Ned. pond.

Gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het marktgebouw op het Vreeburg.

772. Twee steenen kogels, wegende elk 1.5 Ned. pond.

773. Steenen kogel, wegende 1.4 Ned. pond.

Gevonden in den grond op het terrein van het Diakonessenhuis, hoek Achter Twijestraat en Bijlhouwerstraat N°. 34.

Geschenk van den heer *Dr. G. A. Hulsebos.*

774. Kleine steenen kogel, wegende 0.7 Ned. pond.

Geschenk van den heer *D. Lancee.*

775. Twee en een halve ijzeren kogel, wegende elk 18.5 Ned. pond, de halve 9.7 Ned. pond.

Opgegraven op het bolwerk Wolvenburg op 2½ meters diepte.

Geschenk van de heeren *W. H. Schoonheim en A. Piena.*

776. Vier ijzeren kogels, wegende elk 11.4 Ned. pond.

777. Fragment van een hollen ijzeren kogel, van boven van een rond gat voorzien, nog wegende 1 Ned. pond.

778. Kleine ijzeren kogel, wegende 0.5 Ned. pond.

---

2. STEEKWAPENEN.

779. Zeer breed en lang ijzeren zwaard met ijzeren gevest. (13e eeuw?) Lg. 0.94.

780. Kort en smal ijzeren zwaard met breed ijzeren gevest, versierd met koperen banden en drie georneerde koperen knoppen, en met ijzeren stootkrans, versierd met geslagene ornamenten en ingelegd met koper. Lg. 0.81.

Gevonden in 1836 in de Lek bij Wijk bij Duurstede.

781. Gedeelten van een verroest ijzeren zwaard met gevest, waarin het hout nog aanwezig is. De drie stukken te zamen nog lg. 0.68.

Gevonden in de Lek bij Wijk bij Duurstede (?).

In bruikleen afgestaan door het *Historisch genootschap.*

782. IJzeren ponjaard, zeer verweerd. Lg. 0.35.

Gevonden op het buitengoed Oranjelust in de Maliebaan.

Geschenk van den heer *C. A. de Kruijff te Blauwkapel.*

783. IJzeren zwaard met ijzeren gevest en stootkrans. Lg. 0.73.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

784. IJzeren zwaard met georneerd gevest en stootkrans van gedraaid ijzer, met versierde koperen knoppen. In het lemmet is ingelegd een zeer klein gouden kruisje. Lg. 0.80.

Gevonden in de Ysel bij Oudewater.

Geschenk van den heer *J. P. Menger te Asten.*

785. Zeer lang en smal ijzeren zwaard; het draagt ter weerszijden driemaal herhaald de letters „ISOR," en als zwaardvegersmerk een staanden degen, waardoor zich de letter S slingert. Het gevest ontbreekt. Lg. 1.11.

786. Fraai bewerkte ijzeren hellebaard op houten stang. (16e eeuw.) De punt lg. 0.73, de stang lg. 1.82.

Gevonden in 1732 in een kelder onder de ruïne van het kasteel De Haar.

787. IJzeren baard en punt van een hellebaard, waarschijnlijk bij elkander behoorende. Op den baard is gegraveerd een sterretje met vier punten, waaronder drie gaten; om den punt twee vergulde banden. (Einde der 16e eeuw.) De baard lg. 0.20, de punt lg. 0.23.

Gevonden in de Ysel bij Oudewater.

Geschenk van den heer *J. P. Menger te Asten.*

788. IJzeren punt van een hellebaard, waarin bij de opgraving nog een zeer verweerd gedeelte van de houten stok voorhanden was. Lg. 0.62.

Gevonden in Maart 1861 op 4 el diepte in den grond bij het graven van de gashouderkuipen der Stedelijke gasfabriek op de Wittevrouwensingel. (De looden bus, thans in de opening aanwezig, is er onlangs in gebracht om de stukken bijeen te houden.)

789. Baard van een hellebaard, waaraan de steel ontbreekt. De snede lg. 0.27, br. 0.185.

Gevonden in den Rijn bij Beverweerd.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap*.

790. Degen met georneerd ijzeren gevest met opengewerkten knop, vroeger met leder bekleed, zonder pareerstang. (16e eeuw?) Lg. 0.85.

Gevonden in den grond bij het afbreken van het huis Biltstraat N°. 64.

791. Stalen degen met zilver gemonteerd in zwartlederen schede. Het lemmet draagt verscheidene ornamenten, maar geene inscriptie. Het zilveren gevest vertoont verschillende gedreven figuren; op het handvatsel aan de eene zijde een geharnaste man in Romeinsch kostuum, aan de andere zijde eene staande vrouw. De zilveren stootplaat vertoont aan beide zijden spelende kinderen. (17e eeuw.) Lg. 0.86.

792. Stalen degen in zwartlederen schede. Het gevest ontbreekt; het lemmet is versierd met een gegraveerden Cupido naast een altaar, waarop twee andere harten branden, met onderschrift „*Un me suffit.*" op een cartouche; daaronder ornamenten en eene wapentropee. (Einde der 17e eeuw.) Lg. 0.855.

793. Degen met door koperdraad omwonden gevest; op den kling het jaartal 1710. Lg. 0.88.

In bruikleen afgestaan door het *Historisch genootschap*.

794. Stalen degen met goed geconserveerd ijzeren gevest en stootplaat. Het lemmet draagt aan de eene zijde de woorden: „*Vivat Oranje*." aan de andere zijde de inscriptie: „*Hendrik van Kouwenhoven Mr Zwaardveger tot Utrecht.*" (Einde der 18e eeuw.) Lg. 0.93.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Mr. F. N. M. Eijck van Zuijlichem te Maartensdijk*).

795. Stalen degen; het gevest ontbreekt. Het lemmet draagt ter weerszijden de inscriptie: „*Frans van Demmeltradt. Zwardveger à Nimegen*"; op het gevest als zwaardvegersmerk een gekroonde wereldbol. Lg. 0.815.

796. Stalen degen met dito gevest. Het lemmet draagt verscheidene versierselen, waaronder een schijnende zon; het gevest is gedeeltelijk omwonden met zilverdraad. (Einde der 18e eeuw.) Lg. 0.945.

Geschenk van den heer *Mr. F. N. M. Eijck van Zuijlichem.*

797. Stalen degen met stalen gevest, ingelegd met zilveren ornamenten. Lg. 0.85.

798. IJzeren gevest van een degen. Lg. 0.13, br. 0.03.

Gevonden te Luisendorf.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

799. Zes hellebaarden met houten stangen en ijzeren punten, waarop

het wapen der stad Utrecht door twee leeuwen vastgehouden, met opschrift: „UTRECHT 1783." De ijzeren punt lg. 0.34; de stang lg. 1.83.

Afkomstig van de burgerwacht op het Utrechtsche stadhuis.

N.B. De schutterij werd op stadskosten gewapend vlg. de Ordonnantie op de schutterye dd. 24 Juni 1783 art. 22. De wapens werden geborgen in de Stadswapenkamer vlg. de Instructie v. d. rentmeester v. d. Burgerkrijgsraad dd. 24 Juni 1783 art. 4—8.

800. Geheel dergelijke hellebaard met het jaartal 1784. De punt lg. 0.335; de stang lg. 1.935.

Afkomstig als boven.

801. Twee geheel dergelijke hellebaarden zonder jaartal. De punt lg. 0.285; de stang lg. 0.72.

Afkomstig als boven.

802. Sabel van de Utrechtsche schutterij met koperen gevest, waarop de woorden: „A.N. 83 1815." (1815 later bijgevoegd.) Lg. 0.775.

N.B. De jaartallen wijzen op de reorganisatiën der Utrechtsche schutterij in 1783 en in 1815.

803. Sabel met lederen gevest, met koper versierd; op het lemmet zijn gegraveerd: aan de eene zijde het gekroonde Utrechtsche stadswapen tusschen twee leeuwen, waaronder de woorden: „1795 IN HET EERSTE JAAR VAN DE BATAFSE VRYHEID"; aan de andere zijde eene tropee van twee vlaggen met eene vrijheidsmuts, waaronder de woorden: „VOOR VRYHEID, GELYKHEID EN BROEDERSCHAP." In lederen schede, met koper versierd. Lg. 0.94.

804. Twee sabels van de Utrechtsche schutterij, met koperen gevesten, waarop het jaartal 1813 en een nummer. Lg. 0.734.

Denkelijk afkomstig van de Mobile Utrechtsche schutterij van 1831.

805. Twee ijzeren sabels met koperen gevesten; een daarvan draagt het opschrift: „1831 N°. 151;" bij de andere is eene lederen schede. Lg. 0.74.

---

3. VARIA.

806. IJzeren helm met kam; aan de voorzijde een kokertje om den vederbos te bevestigen. (Einde der 16^e eeuw.) Hg. 0.26, lg. 0.34, br. 0.23.

Gevonden in de Ysel bij Oudewater.

Geschenk van den heer *J. P. Menger te Asten.*

807. IJzeren maliënkolder, aan de onderzijde en aan de twee armen beschadigd. Lg. 0.67, br. aan de schouders 0.73.

Gevonden op de Trasselsche heide.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

808. Gedeelte van een ijzeren maliënkolder, door een hevigen brand ineengesmolten.

Gevonden op het Bornsche veld bij Calcar.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap*.

809. IJzeren spoor met vijf lange punten. Lg. 0.15, nog br. 0.11.
Gevonden te Wijk bij Duurstede.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap*.

810. IJzeren spoor met acht punten, waarvan twee afgebroken. Lg. 0.125, nog br. 0.085.
Gevonden te Wijk bij Duurstede.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Jhr. G. J. Beeldsnijder van Voshol*).

811. IJzeren spoor met zes punten, waarvan een afgebroken. Lg. 0.16, nog br. 0.085.
Gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het marktgebouw op het Vreeburg.

812. IJzeren spoor met zes punten. Lg. 0.15, br. 0.10.
Gevonden bij de afbraak van het huis het Haagje te Lienden.
Geschenk van den heer *G. J. Brenkman te Lienden*.

813. IJzeren stijgbeugel. Lg. 0.135, br. 0.13.
Gevonden te Vechten.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap*.

814. Hoefijzer, waarin nog de spijkers bevestigd zijn. Lg. 0.155, br. 0.15.
Gevonden te Wijk bij Duurstede.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Mr. P. A. Brugmans*).

815. Hoefijzer. Lg. en br. 0.14.
Gevonden te Zuylichem.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Mr. F. N. M. Eijck van Zuijlichem te Maartensdijk*).

IX. UURWERKEN.

---

816. Hangklok op stoel, versierd met verschillende ornamenten, waaronder het wapen van de provincie Utrecht, vastgehouden door twee klimmende leeuwen. (Einde der 17e eeuw.) Hg. 0.80, br. 0.28.

817. Geëmailleerd gouden horloge. De achterzijde der kast vertoont eene moeder met drie kinderen; op de wijzerplaat ziet men Venus en Cupido; om den rand vier landschappen in medaillon; binnen in de kast een groot landschap met eene Romeinsche ruine. Het werk van het horloge is vervaardigd door „Iohannes Oosterwijk (te) Amsterdam", de kast door „Les deux frères Huaut Les Jeunes." Het horloge is gevat in een bruin lederen foudraal met vergulde ornamenten en initialen onder eene kroon. Aan een gouden kettingje zijn aan het horloge bevestigd twee gegraveerde agaatsteenen, waarvan de eene (Romeinsch werk) voorstelt een zittenden jongeling, die zijn boog spant, terwijl de andere vertoont een zeer ruw bewerkt monumentje met de Grieksche letters *IXYO*. (Einde der 17e eeuw.)

In bruikleen afgestaan door *Mevr. Calkoen geb. Rethaan Macaré.*

818. Pendule in ebbenhouten kast, met koperen ornamenten gemonteerd; boven de klok in medaillon St. Joris te paard met den draak. De klok, die ook de maanden en dagen aanwijst en een slagwerk bezit, is, volgens inscriptie op de versierde koperen wijzerplaat, vervaardigd door „Rob. Player te Londen". (1e helft der 18e eeuw.) Hg. 0.52, br. 0.27.

Legaat van *Mevr. de Wed. A. W. Nieuwenhuysen geb. Van Beusekom.*

819. Zilveren horloge, vervaardigd door „In. Hij. Van der Grind" te Utrecht. De achterzijde draagt de namen: „GORDON, DE RIDDER, VAN ALMKERK EN DE NIJS." Daaronder een ontbloote arm en een zwaard, met opschrift: „AD UTRUMQUE PARATUS", en onderschrift: „BRACHII FORTITUDO SOLIDAE PACIS CUSTOS." Onder aan de

kast het Utrechtsche stadswapen met omschrift: „PRO PATRIA ET LIBERTATE"; daaromheen de vaandels en namen der acht burgercompagnieën, met onderschrift: „INCIPE MARS PATRIAE FELICIA FATA REDUCE." (Einde der 18e eeuw.) Middellijn 0,06.

Dezelfde inscriptiën komen voor op een penning van 1783 van het Utrechtsche wapengenootschap *Pro patria et libertate;* waarschijnlijk is dit horloge dus afkomstig van een lid van dit genootschap.

X. ZEGELSTEMPELS EN ZEGELS.

I. UTRECHTSCHE ZEGELSTEMPELS.

820. Zilveren stempel van het geheim-zegel der stad Utrecht, voorstellende het gekroonde wapen der stad. Met randschrift: „SIG. SECRET. URBIS ULTRAIECTI." (17^{e} eeuw.) Middellijn 0.048. Met afgietsel in zwavel.

821. Stalen zegelstempel der stad Utrecht, dienende voor het stempelen van zegels in ouwel en papier; het stelt voor het gekroonde stadswapen, vastgehouden door twee leeuwen. Met onderschrift: „SECRET. URB. ULTRAI." (18^{e} eeuw.) Middellijn 0.052. Met afslag in bismuth.

822. Zilveren zegelstempel van den schout van Utrecht, voorstellende het gekroonde provinciale wapen, vastgehouden door twee leeuwen. Met randschrift: „SIG. OFFICII PRAETORIS CIVITATIS TRAIECTENSIS." (2^{e} helft der 18^{e} eeuw.) Middellijn 0.045. Met afgietsel in zwavel.

823. Koperen zegelstempel van het gemeentebestuur van Utrecht onder het koninkrijk Holland, voorstellende het gekroonde rijkswapen. Met randschrift: „GEMEENTE BESTUUR VAN UTRECHT." (Begin der 19^{e} eeuw.) Middellijn 0.032. Met afgietsel in zwavel.

824. Koperen zegelstempel van den burgemeester van Utrecht onder het koninkrijk Holland, voorstellende het gekroonde rijkswapen. Met randschrift: „BURGEMEESTER DER STAD UTRECHT." (Begin der 10^{e} eeuw.) Hg. 0.035, br. 0.03. Met afgietsel in zwavel.

825. Koperen stempel van den gemeenteraad van Utrecht onder het Fransche bestuur, voorstellende een gekroonden arend, den bliksem met den poot vasthoudende. Met randschrift: „CONS. MUNIC. DE LA VILLE D'UTRECHT." (Begin der 19^{e} eeuw.) Hg. 0.035, br. 0.028. Met afdruk op papier.

826. Koperen zegelstempel van den Maire der stad Utrecht onder het Fransche bestuur, voorstellende een gekroonden arend. Met randschrift: „MAIRIE D'UTRECHT. (DEP. DU ZUIDER-ZEE.)" (Begin der 19e eeuw.) Hg. 0.031, br. 0.025. Met afgietsel in zwavel.

827. Geheel dergelijke koperen zegelstempel. Met randschrift: „MAIRIE D'UTRECHT. (DEPT. DU ZUIDER-ZEE.)" (Begin der 19e eeuw.) Hg. 0.025, br. 0.02. Met afgietsel in zwavel.

828. Geheel dergelijke koperen stempel. Met randschrift: „MAIRIE D'UTRECHT. (DÉPT. DU ZUIDER-ZEE.)" (Begin der 19e eeuw.) Middellijn 0.034. Met afdruk op papier.

829. Geheel dergelijke koperen stempel. Met randschrift: „MAIRIE D'UTRECHT." (Begin der 19e eeuw.) Hg. 0.03, br. 0.025. Met afdruk op papier.

830. Koperen zegelstempel der stad Utrecht, voorstellende het gekroonde stadswapen, vastgehouden door twee klimmende leeuwen. Met onderschrift: „SIG: CIVIT: TRAIECT:" (19e eeuw.) Middellijn 0.03. Met afgietsel in zwavel.

831. Koperen stempel der stad Utrecht, voorstellende het gekroonde stadswapen, vastgehouden door twee klimmende leeuwen. Met onderschrift: „SIG. CIVI. TRAIECT." (19e eeuw.) Middellijn 0.029. Met afdruk op papier.

832. Koperen stempel der stad Utrecht, voorstellende het gekroonde stadswapen, vastgehouden door twee klimmende leeuwen. Met onderschrift: „SIG. CIVIT. TRAIECT". (19e eeuw.) Middellijn 0.025. Met afdruk op papier.

833. Stalen stempel der stad Utrecht, voorstellende het gekroonde stadswapen, vastgehouden door twee klimmende leeuwen. (19e eeuw.) Hg. 0.042, br. 0.045. Met afdruk op papier.

834. Platte koperen plaat, waarin is uitgeslagen het gekroonde Utrechtsche stadswapen, vastgehouden door twee klimmende leeuwen. Met opschrift: „STAD UTRECHT". Dit voorwerp diende tot het stempelen van het stadswapen met inkt op papier. (19e eeuw.) Hg. 0.07, br. 0.088. Met afdruk op papier.

835. Groote koperen stempel der stad Utrecht, met de woorden: „M. STAD UTRECHT." (19e eeuw.) Hg. 0.05, br. 0.097. Met afdruk op papier.

836. Koperen stempel met het Utrechtsche stadswapen, waaronder eene I. (19e eeuw.) Hg. 0.02, br. 0.018. Met afdruk op papier.

837. Koperen stempel, voorstellende het gekroonde Utrechtsche stadswapen, waarnaast eene C. (?) (19e eeuw.) Middellijn 0.022. Met afdruk op papier.

N.B. Deze stempel heeft gediend tot het stempelen van gezegeld papier (?)

838. Houten stempel met de letter E. (Begin der 19e eeuw.) Middellijn 0.018. Met afdruk op papier.

N.B. Deze stempel heeft gediend tot het stempelen van recepissen bij het heffen van de oorlogsbelasting na Napoleons landing in 1815.

839. Koperen zegelstempel van de Momboirkamer onder het koninkrijk Holland, voorstellende het rijkswapen op een hermelijnen mantel met de koningskroon. Met randschrift: „MOMBOIRKAMER DER STAD UTRECHT". (Begin der 19e eeuw.) Lg. 0.032, br. 0.025. Met afgietsel in zwavel.

840. Koperen zegelstempel van het Bureau van kazerneering te Utrecht, voorstellende het wapen der stad Utrecht, leunende tegen een piedestal. Met randschrift: „BUREAU VAN CASERNERING." (19e eeuw.) Hg. 0.03, br. 0.025. Met afgietsel in zwavel.

841. Koperen zegelstempel van den Controleur der stedelijke belasting te Utrecht, voorstellende het gekroonde wapen der stad Utrecht. Met randschrift: „CONTROLEUR D. STEDELIJKE BELASTING VAN UTRECHT." (19e eeuw.) Middellijn 0.028. Met afgietsel in zwavel.

842. Koperen zegelstempel van de voormalige kantoren voor de ontvangst der accijnsen te Utrecht, voorstellende het gekroonde wapen der stad Utrecht. Met randschrift: „STEDELIJKE BELASTING. UTRECHT." (19e eeuw.) Middellijn 0.025. Met afgietsel in zwavel.

843. Koperen zegelstempel van den Landdrost van Utrecht onder het koninkrijk Holland, voorstellende het rijkswapen. Met randschrift: „LANDDROSTAMPT VAN DEN LANDE VAN UTRECHT." (Begin der 19e eeuw.) Hg. 0.05, br. 0.045. Met afgietsel in zwavel.

844. Koperen zegelstempel van het Provinciaal Gerechtshof van Utrecht, voorstellende het gekroonde rijkswapen. Met randschrift: „PROVINCIAAL GEREGTSHOF VAN UTRECHT." (19e eeuw.) Middellijn 0.033. Met afgietsel in zwavel.

Geschenk van den heer *Mr. J. I. D. Nepveu.*

845. Koperen stempel van het Provinciaal Gerechtshof van Utrecht, voorstellende het gekroonde rijkswapen. Met randschrift: „PROVINCIAAL GEREGTS HOF VAN UTRECHT." (19e eeuw.) Middellijn 0.033. Met afdruk op papier.

Geschenk van den heer *Mr. J. I. D. Nepveu.*

846. Koperen zegelstempel van de Utrechtsche Departementale commissie van onderwijs onder het koninkrijk Holland, voorstellende het gekroonde rijkswapen. Met randschrift: „COMM: VAN ONDERWIJS IN HET DEPART. UTRECHT." (Begin der 19e eeuw.) Middellijn 0.028. Met afgietsel in zwavel.

Geschenk van den heer *A. J. Nijland.*

847. Koperen zegelstempel van de Utrechtsche Provinciale commissie van onderwijs, voorstellende het gekroonde rijkswapen. Met randschrift:

„PROVINCIALE COMMISSIE VAN ONDERWIJS IN UTRECHT." (Midden der 19e eeuw.) Middellijn 0.03. Met afgietsel in zwavel.
Geschenk van den heer *A. J. Nijland.*

848. Koperen stempel van de Utrechtsche Provinciale commissie van onderwijs, voorstellende het gekroonde rijkswapen. Met randschrift: „PROVINCIALE COMMISSIE VAN ONDERWIJS IN UTRECHT." (Midden der 19e eeuw.) Middellijn 0.03. Met afdruk op papier.
Geschenk van den heer *A. J. Nijland.*

849. Koperen zegelstempel van het bestuur der Utrechtsche parochiescholen, voorstellende het gekroonde stadswapen, vastgehouden door twee leeuwen. Met randschrift: „PAROCHIE SCHOLEN TE UTRECHT." (Midden der 19e eeuw.) Middellijn 0.025. Met afgietsel in zwavel.

850. Koperen zegelstempel van het Comité van Koophandel te Utrecht, voorstellende een Mercuriusstaf. Met randschrift: „COMMITTE VAN KOOPHANDEL." (Begin der 19e eeuw.) Hg. 0.028, br. 0.024. Met afgietsel in zwavel.

851. Koperen zegelstempel van de Utrechtsche Commissie van Geneeskundig toevoorzicht, voorstellende eene vrouw met een slangenstaf, leunende tegen een altaar, waarop het wapen der stad en een haan. Met randschrift: „PLAATS. COMMIS. VAN GENEESK. TOEVOORZ. DER STAD UTRECHT." (19e eeuw.) Hg. 0.035, br. 0.027. Met afgietsel in zwavel.

852. Koperen stempel van het College van Regenten der Gevangenissen te Utrecht, voorstellende het gekroonde stadswapen. Met randschrift: „COLLEGIE VAN REGENTEN DER GEVANGENISSEN." (19e eeuw.) Middellijn 0.027. Met afdruk op papier.
Geschenk van den heer *M. graaf Nahuijs te Wiesbaden.*

853. Koperen stempel van de Keizerlijke Gendarmerie in het departement der Zuiderzee, voorstellende den gekroonden arend. Met randschrift: „GENDARMERIE IMPERIAL. — DÉPT. ZUIDERZEE. — 1re *Lietnce.*" (Begin der 19e eeuw.) Middellijn 0.031. Met afdruk op papier.

854. Zilveren zegelstempel met georneerd handvatsel van het kapittel ten Dom te Utrecht, voorstellende St. Maarten in bisschopskleeding met het Jezuskind, aangebeden door eene geestelijke vrouw; rechts van den heilige twee armen. Met opschrift in gothische letters: „S. MARTIN' EPISCOPUS.", met randschrift: „SIGILLUM. CAPITULI. ECCLESIE. TRAIECTENSIS. †" (14e eeuw.) Middellijn 0.084. Met afgietsel in zwavel.
Afgebeeld bij: *De Roever en Dozy*, *Het leven van onze voorouders.* II p. 162.

855. Zilveren zegelstempel met opengewerkt handvatsel van den officiaal van den aartsdiaken ten Dom te Utrecht, voorstellende St. Maarten te paard, een stuk van zijn mantel afsnijdende; naast hem een arme met onderschrift: „A°. 1618.". Met randschrift: „S. OFFICIALIS. PRAEPOSITURAE. ET. ARCHIDIACONATUS. TRAIECTENSIS. SEDE. VACANTE." (17e eeuw.) Middellijn 0.078. Met afgietsel in zwavel.

856. Koperen zegelstempel van den officiaal van den aartsdiaken van St. Pieter te Utrecht, voorstellende St. Pieter staande onder een baldakijn, waaronder het zegel van het kapittel van St. Pieter. Met randschrift in gothische letters: „S. OFFICIALIT. ARCHIDIACONI. S. PETRI. TRAIECT." (Begin der 16e eeuw.) Hg. 0.065, br. 0.036. Met afgietsel in zwavel.

In bruikleen afgestaan door het *Rijksarchief in Utrecht*.

857. Koperen stempel van het leenzegel der St. Paulus-abdij te Utrecht, voorstellende St. Paulus in lang geplooid gewaad, blootshoofds met zwaard en boek, onder een baldakijn, gedragen door twee kolommen op hooge basementen in renaissance-stijl. Met randschrift, omgeven door een krans van eikenloof: „S. ABBAT. S. PAULI. TRA. AD. FEUDA." (Einde der 16e eeuw.) Middellijn 0.06. Met afgietsel in zwavel.

858. Koperen zegelstempel van het Karmelieten-klooster te Utrecht, voorstellende de H. Maagd en St. Nicolaas; daaronder een gekroond wapenschild met den dubbelen rijksadelaar. Met randschrift: „S. CONVENTVS. FRM̄ CARMELITAR' IN TRAIECTO. INFER." (1e helft der 16e eeuw.) Middellijn 0.05. Met afgietsel in zwavel.

Geschenk van den heer *K. L. Harger te Bennekom*.

859. Koperen zegelstempel van het Karmelieten-klooster te Utrecht, voorstellende de H. Maagd en St. Nicolaas; daaronder een gekroond wapenschild met den dubbelen rijksadelaar. Met randschrift: „S. CONVENTUS FRATRŪ CARMELITAR' IN TRAIE'." (2e helft der 16e eeuw.) Middellijn 0.046. Met afgietsel in zwavel.

Geschenk van den heer *Mr. P. VerLoren van Themaat te Amsterdam*.

860. Bronzen zegelstempel van de St. Jacobskerk te Utrecht, voorstellende St. Jacob op een stoel gezeten, die twee geknielde personen kroont, waarbij twee schelpen. Met randschrift: „SIGILLVM PAROUHIS STI. JACOBI TRAIECT." (16e eeuw.) Met afgietsel in zwavel.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente*.

N.B. Deze stempel is blijkbaar eene slechte kopie van het oude 14e eeuwsche zegel der kerk, waarvan een afdruk voorkomt hierna onder No. 924.

861. Zilveren zegelstempel met versierd handvatsel van de St. Geertruidakerk te Utrecht, voorstellende St. Geertruid staande met staf en boek. Met randschrift: „DIT IS HET SEGEL VAN DE GEERTRUYDEN KERCKE." (17e eeuw.) Met afgietsel in zwavel.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente*.

862. Koperen zegelstempel van de Groote Kalander-broederschap in de Buurkerk te Utrecht, voorstellende God den Vader met den gekruisten Christus op den schoot, waarboven de H. Geest als duif; ter weerszijden de zon en de maan. Met randschrift in gothische letters: „S. FRATRŪ MAJORIS KALANDER Ī TRAIECTO. †" (14e eeuw.) Hg. 0.049, br. 0.03. Met afgietsel in zwavel.

863. Bronzen zegelstempel van de H. Sacraments-broederschap in de Buurkerk, voorstellende den naakten Christus ter halver lijve, in elke hand een geesel houdende. Met randschrift in gothische letters: „S. fraternitat' sci. sacramenti apud tr̄ectum." (15^e eeuw.) Middellijn 0.045. Met afgietsel in zwavel.

864. Koperen zegelstempel van de St. Adriaans-broederschap in de Buurkerk te Utrecht, voorstellende St. Adriaan geharnast met zwaard en aanbeeld. Met randschrift in gothische letters: „S. der broederscap van sunte adriaen segel." (15^e eeuw.) Hg. 0.056, br. 0.03. Met afgietsel in zwavel.

865. Looden zegelstempel van de St. Antonius-broederschap in de Buurkerk te Utrecht, voorstellende St. Antonius met bisschopstaf, schel en boek, de voeten in het vuur. Met randschrift in gothische letters: „Sigillum ftatēnitati sancti Anthonii," en het St. Antonius klokje. (15^e eeuw.) Hg. 0.055, br. 0.033. Met afgietsel in zwavel.

866. Looden zegelstempel van de O. L. Vrouwen-broederschap in de St. Geertruida-kerk te Utrecht, voorstellende de H. Maagd met den dooden Christus op den schoot. Met randschrift in gothische letters: „S. d' brued'scap ons' vrouwe s. gertrut." (15^e eeuw.) Middellijn 0.036. Met afgietsel in zwavel.

867. Zilveren zegelstempel met opengewerkt handvatsel van het St. Barbara- en St. Laurentius-gasthuis (Kranengasthuis) te Utrecht, voorstellende St. Barbara en St. Laurentius, staande op twee gothieke consoles onder een in de lucht zwevend gothiek baldakijn. St. Barbara heeft naast zich den toren, St. Laurentius draagt den rooster in de rechterhand. Met randschrift: „SIG. BARB. EN LAUR. GASTHUIJSEN." (17^e eeuw.) Hg. 0.05, br. 0.045. Met afgietsel in zwavel.

In bruikleen afgestaan door *Regenten der Vereenigde Gods- en Gasthuizen.*

868. Zilveren zegelstempel met opengewerkt handvatsel van het St. Bartholomeus-gasthuis te Utrecht, voorstellende een mes waarop eene halve maan. Met randschrift: „DE BROEDERSCHAP VAN S. BARTHOLOMEUS." (17^e eeuw.) Hg. 0.051, br. 0.031. Met afgietsel in zwavel.

In bruikleen afgestaan door *Regenten der Vereenigde Gods- en gasthuizen.*

869. Koperen zegelstempel van het St. Bartholomeus-gasthuis te Utrecht, voorstellende een mes. Met randschrift: „DE BROEDERSCHAP VAN BARTHOLOMEUS." (18^e eeuw.) Hg. 0.027, br. 0.023. Met afgietsel in zwavel.

In bruikleen afgestaan door *Regenten der Vereenigde Gods- en gasthuizen.*

870. Koperen zegelstempel van het H. Kruis-gasthuis te Utrecht, voorstellende St. Sebastiaan, St. Adriaan en St. Juliaan (de drie beschermheiligen van het gasthuis) onder drie gothieke baldakijnen. Met randschrift in gothische letters: „S. frnitatis. hospital. scor'. sebastiani. adriani et iuliani." (15^e eeuw.) Middellijn 0.047. Met afgietsel in zwavel.

Geschenk van de *Erven N. J. Kamperdijk.*

871. Koperen zegelstempel van het St. Maartens-gasthuis te Utrecht, voorstellende St. Maarten te paard, een stuk van zijn mantel afsnijdende; naast hem een arme. Met randschrift: „SIGILLUM HOSPIT. SANCTI MARTINI." (18e eeuw.) Middellijn 0.042. Met afgietsel in zwavel.

872. Zilveren zegelstempel met handvatsel en ring van het St. Antonius-gasthuis bij Utrecht, voorstellende St. Antonius met pelgrims-staf en boek, staande onder een gothiek baldakijn, waarnaast renaissance-ornamenten. Voor hem een varken, daaronder op een schild een St. Antonius-klokje. Met randschrift: „SIGILLUM VAN S. ANTHONIS GASTHUYS." (Midden der 16e eeuw.) Hg. 0.061, br. 0.042. Met afgietsel in zwavel.

In bruikleen afgestaan door *Regenten der Vereenigde Gods- en gasthuizen.*

873. Koperen zegelstempeltje van het St. Antonius-gasthuis bij Utrecht, voorstellende een klokje met de letters A. G. (Einde der 18e eeuw.) Hg. 0.024, br. 0.02. Met afgietsel in zwavel.

In bruikleen afgestaan door *Regenten der Vereenigde Gods- en gasthuizen.*

874. Koperen zegelstempel van het St. Joosten-gasthuis bij Utrecht, voorstellende een man met puntig hoofddeksel en stok in de hand, staande onder een gothiek baldakijn. Met randschrift in gothische letters: „† S. des hospitaels der broed'scap van sinte ioest tutrecht." (15e eeuw.) Hg. 0.057, br. 0.035. Met afgietsel in zwavel.

875. Looden zegelstempel van het Collegium Willibrordi te Utrecht, voorstellende St. Willibrord in bisschoppelijk gewaad met het vat aan zijne voeten. Met randschrift: „S. DOMUS SCTI WILBOERDI TRAIECT." (1e helft der 16e eeuw.) Hg. 0.046, br. 0.027. Met afgietsel in zwavel.

876. Zilveren zegelstempel van het Utrechtsche Chirurgijnsgild, voorstellende een naakten staanden man, wiens lichaam op verschillende plaatsen verbonden is; in de linkerhand houdt hij eene zaag en naast hem liggen vele andere chirurgicale instrumenten. Met randschrift: „SIGILLUM. COLLEGII. CHIRURGICI. TRAIECTINI." Onder het beeld de woorden: „FERRO ET IGNE"; boven in het zegel het Utrechtsche stadswapen. (1739.) Middellijn 0.068. Met afgietsel in zwavel.

877. Zilveren zegelstempel van het Utrechtsche Apothekersgild, voorstellende een slang, die een ander dier omkronkelt; daarbij twee gekruiste schoppen in een lauwerkrans, waarboven een schijnende zon. Onder deze voorstelling een vijzel, daarboven het Utrechtsche stadswapen door twee klimmende leeuwen vastgehouden. Met opschrift: „PHARMACOPOEA TRAIECTINA." Gemerkt „*Hendrick Winter fecit.*" (2e helft der 17e eeuw.) Hg. 0.075, br. 0.067. Met afgietsel in zwavel.

878. Koperen zegelstempel van de afdeeling Utrecht der vereeniging Metalen kruis, voorstellende eene wapentropee, met de woorden: „METALEN KRUIS AFDEELING UTRECHT." (Midden der 19e eeuw.) Middellijn 0.05. Met afgietsel in zwavel.

Geschenk van de *Utrechtsche afdeeling van het Metalen kruis.*

N.B. Het zegel is gebroken en daarom gevat in een geelkoperen rand.

879. Koperen zegelstempel van de afdeeling Utrecht der vereeniging Metalen kruis, voorstellende het Metalen kruis; met boven- en onderschrift: „AFDEELING UTRECHT." (Midden der 19e eeuw.) Hg. 0.02, br. 0.017. Met afgietsel in zwavel.

Geschenk van de *Utrechtsche afdeeling van het Metalen kruis.*

880. Koperen zegelstempel van den Senatus Veteranorum Glirium (1793—1812), voorstellende een gevecht tusschen studenten en nachtwachts; op den voorgrond een muis, die het lokaas uit eene geopende muizenval door de tralies opeet. Met randschrift: „QUO NON NOCET ARRIPE." (Begin der 19e eeuw.) Middellijn 0.06. Met afgietsel in zwavel.

In bruikleen afgestaan door den *Senaat van het Utrechtsche Studentencorps.*

881. Koperen zegelstempel van de geheime Utrechtsche studenten-vereeniging „de Castelmander Orde", voorstellende een driehoek, waarin een gekruist zwaard en liniaal (?), waarboven eene hand en de letters L. C. Om den driehoek de woorden: „HOOREN. ZIEN. ZWIJGEN." (Begin der 19e eeuw.) Middellijn 0.047. Met afgietsel in zwavel.

Geschenk van den heer *M. graaf Nahuijs te Wiesbaden.*

882. Bronzen zegelstempel van Herman van Lochorst, deken van Oud-munster, vicaris-generaal van het bisdom van Utrecht na den afstand van bisschop Frederik van Baden. Het stelt den deken voor met mijter en staf, onder een baldakijn met rijke gothieke versierselen; voor hem op twee schilden de wapens van het bisdom van Utrecht en van Lochorst. Met randschrift in gothische letters: „S. HERMĀĪ DE LOCHORST. DECANI S. SAL. SEDE EPĀLI. TRA. VACANTE. VICARII. GENĒL. 1517." (Begin der 16e eeuw.) Middellijn 0.057. Met afgietsel in zwavel.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal archief van Utrecht.*

N.B. De stempel is gecancelleerd, natuurlijk bij het optreden van den nieuwen bisschop Philips van Bourgondië.

883. Bronzen zegelstempel van den wijbisschop van bisschop Philips van Bourgondië, voorstellende den bisschop in zijn ambtsgewaad; voor hem op een schild het wapen van het bisdom van Utrecht, met dat van Bourgondië als hartschild. Met randschrift in gothische letters: „S. PHI. DE. BURGŌ. DEI. GR. EPISCOPI. TIECTEN̄. AD. ORDIN." (Begin der 16e eeuw.) Hg. 0.065, br. 0.037. Met afgietsel in zwavel.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal archief van Utrecht.*

N.B. Na 's bisschops dood werden aan de vijf kapittelen overgeleverd door den vicaris-generaal het „sigillum ad causas" (rond en groot, met 's bisschops wapen) met het daaraan verbonden kleine tegenzegel („signetum"); beiden werden verbroken. (Protocol van den notaris J. van Goch over de bisschopskeus ad 8 April 1524. H.S. archief Staten. – Matthaeus, Analecta. 4°. I p. 208.) De hier beschreven stempel is natuurlijk een ander dan deze twee; hij diende „ad ordin", d. i. ter bezegeling van de wijdingen der geestelijken door den wijbisschop. — Na 's bisschops dood werden ook overgeleverd (zie l. c.) door den vicaris-generaal en door Mr. Gijsb. Zael vijf zegels van het officialaat, allen zonder wapen van den bisschop en „semper manentes," die niet verbroken maar aan den Domdeken overhandigd werden.

884. Looden zegelstempel van Herman Adriaansz., voorstellende een wapenschild. Met randschrift: „HERMEN ARIENSEN." (Begin der 16e eeuw.) Middellijn 0.035. Met afgietsel in zwavel.

Waarschijnlijk gevonden op het terrein van het H. Kruis-gasthuis aan de Biltstraat.

885. Looden zegelstempel van Adriaen Wtenweerd, met een klaverblad als handvatsel. Het vertoont een wapenschild, waarop drie halve manen. Met randschrift: „S. ADRIAAN. WTEN. WEERD ......" (16e eeuw.) Middellijn 0.036. Met afgietsel in zwavel.

886. Looden stempeltje met handvatsel, waarin een gat om het aan den gordel te bevestigen. Het stelt voor het huismerk van een persoon uit den burgerstand, in ronden rand. (16e eeuw.) Middellijn 0.018. Met afgietsel in zwavel.

---

2. UTRECHTSCHE ZEGELS.

887. Afgietsel in gips van het zegel van Philips van Bourgondië, bisschop van Utrecht, voorstellende den bisschop gezeten onder een baldakijn; daaronder zijn wapenschild, vastgehouden door twee engelen. Met randschrift: „S. PH. DE BURGUNDIA DEI GRA. EPI. TRAIECT. AD CAUSAS." (Begin der 16e eeuw.)

Geschenk van het *Historisch genootschap*.

888. Fragment van een oude afdruk in roode was van het groote zegel van keizer Karel V als heer der Nederlanden, voorstellende den keizer op den troon zittende tusschen twee pilaren met twee wapenschilden; daaromheen de wapenschilden der 17 Nederlandsche provinciën. Het contrazegel vertoont den rijksadelaar met de orde van het Gulden vlies en randschrift: („ . . . . C)AROLUS V SEMPER AUGUST(US. . . . .)" (16e eeuw.)

889. Fragment van een oude afdruk in roode was van het groote zegel der Staten van Utrecht, voorstellende het wapen der provincie met helm en dekkleed. Met randschrift: „(SIGI)LLŪ † ORDINUM † TRAIECT(ENSIUM.)" (17e eeuw.)

Geschenk van de *Erven Ras*.

890. Oude afdruk in roode was van het latere groote zegel der Staten van Utrecht, voorstellende het gekroonde wapen der provincie. Met opschrift op een lint: „SIG. MAGNUM. PROVINCIAE ULTRAIECTINAE." (18e eeuw.)

Geschenk van de *Erven Ras*.

891. Afdruk in roode was van het leenzegel der Staten van Utrecht, voorstellende het gekroonde wapen der provincie, vastgehouden door twee

leeuwen. Met randschrift: „S. DOMINII. VLTRAIECTENSIS. AD FEVDA." (Einde der 17^{e} eeuw.)

N.B. De stempel berust in het Utrechtsche rijks-archief.

892. Oude afdruk in roode was van het leenzegel der St. Paulus-abdij te Utrecht (N°. 857 van dezen catalogus), voorstellende St. Paulus staande onder een baldakijn in renaissance-stijl. Met randschrift: „S. ABBAT. S. PAVLI. TRA. AD. FEVDA." (Einde der 16^{e} eeuw.)

Geschenk van den heer *M. graaf Nahuys te Wiesbaden.*

N.B. De stempel berust in het Utrechtsche rijks-archief.

893. Afdruk in roode was van het zegel der Montfoortsche leenen van de Staten van Utrecht, voorstellende het gehelmde wapen der provincie. Met randschrift; „SIGIL. ORDINUM. TRAIECT. AD. FEUDA. MONTFORT." (Einde der 17^{e} eeuw.)

N.B. De stempel berust in het Utrechtsche rijks-archief.

894. Afgietsel in zwavel van het zegel van den Landdrost van het departement Utrecht, voorstellende het wapen van het koninkrijk Holland. Met randschrift: „LANDDROSTAMPT VAN DEN LANDE VAN UTRECHT." (Begin der 19^{e} eeuw.)

N.B. De stempel berust in het Utrechtsche rijks-archief.

895. Afgietsel in zwavel van den ijzeren papierstempel van den Landdrost, geheel als voren. Met randschrift: „LANDDROSTAMPT VAN HET DEPARTEMENT UTRECHT". (Begin der 19^{e} eeuw.)

N.B. De stempel berust in het Utrechtsche rijks-archief.

896. Oude afdruk in roode was van het groote zegel van het Hof van Utrecht, voorstellende het wapen der provincie omgeven door de wapenschilden van de vijf Utrechtsche steden. Met randschrift: „SIGILLUM † (JUS)TITIAE † (DOM)INII † T(RAIECTENSIS.)" (Einde der 16^{e} eeuw.) 2 ex., met nieuwe afdruk in roode was.

N.B. De stempel berust in het Utrechtsche rijks-archief.

897. Afgietsel in zwavel van het kleine zegel van het Hof van Utrecht, voorstellende het wapen der provincie. Met randschrift: „S. CURIAE TRAIECT." (Einde der 16^{e} eeuw.)

N.B. De stempel berust in het Utrechtsche rijks-archief.

898. Afgietsel in zwavel van het zegel van het Departementaal Gerechtshof van Utrecht, voorstellende het gekroonde wapen van het koninkrijk Holland. Met randschrift: „DEPARTEMENTAAL GERECHTSHOF TE UTRECHT." (Begin der 19^{e} eeuw.)

N.B. De stempel berust in het Utrechtsche rijks-archief.

899. Afdruk in roode was van het groote zegel van het Hof van Utrecht onder koning Lodewijk Napoleon, voorstellende het wapen van het koninkrijk Holland. Met randschrift: „SIGILLUM CURIAE TRAIECTINAE". (Begin der 19^{e} eeuw.)

N.B. De stempel berust in het Utrechtsche rijks-archief.

900. Afgietsel in zwavel van het zegel van het Hof van Utrecht onder koning Lodewijk Napoleon, voorstellende het wapen van het koninkrijk Holland. Met randschrift: „SIGILLUM CURIAE TRAIECTINAE". (Begin der 19ᵉ eeuw.)

N.B. De stempel berust in het Utrechtsche rijks-archief.

901. Afgietsel in zwavel van het kleine zegel van het Hof van Utrecht onder koning Lodewijk Napoleon, voorstellende het wapen van het koninkrijk Holland. Met randschrift: „SIGILLUM CURIAE TRAIECT." (Begin der 19ᵉ eeuw.)

N.B. De stempel berust in het Utrechtsche rijks-archief.

902. Afgietsel in zwavel van den ijzeren papierstempel van het Hof van Utrecht, geheel als voren. (Begin der 19ᵉ eeuw.)

N.B. De stempel berust in het Utrechtsche rijks-archief.

903. Twee oude afdrukken in roode was van het groote zegel der stad Utrecht, voorstellende St. Maarten in bisschoppelijke kleeding in een gothieke nis; daarnaast twee kleinere nissen. Het randschrift luidt: „SIGILLUM CIVITATIS TRAIECTENSIS." Het contrazegel vertoont St. Maarten te paard naast den arme, met randschrift: „SECRETUM CIVITATIS TRAIECTENSIS." (14ᵉ eeuw.)

Afgebeeld bij: *Dozy*, *Het leven van onze voorouders*. II p. 102.

904. Oude afdruk in roode was van hetzelfde zegel, met kleiner contrazegel met dezelfde voorstelling en randschrift in gothische letters: „Signetū. ad. cas̄. civitatis tiēcten̄." (15ᵉ eeuw.)

905. Twee oude afdrukken in roode was van hetzelfde zegel, met dergelijk (iets grooter) contrazegel met dezelfde voorstelling en randschrift in gothische letters: „S. secretum civitatis traiecten̄." (15ᵉ eeuw.)

906. Afgietsel in gips van de voorzijde van hetzelfde zegel.

Geschenk van het *Historisch genootschap*.

907. Afdruk in rood lak van een geheim zegel der stad Utrecht, voorstellende St. Maarten met den arme tusschen twee kolommen, waaronder drie vuurslagen en de gekruiste doornstokken met de woorden: „PLUS OVLTRE"; daarboven het opschrift: „SECRETVM SIVITATIS TRAIECTENSIS." (c. 1528.)

Geschenk van den heer *Mr. J. A. Grothe*.

N.B. Dit zegel, dat het symbool der bisschoppelijke heerschappij met de insignes van Karel V en de Bourgondiërs vereenigt, is zonder twijfel een ontworpen doch niet goedgekeurd zegel, vervaardigd kort na de overdracht der temporaliteit aan Karel V. De keizer liet alle zinnebeelden der bisschoppelijke heerschappij in de stad verwijderen en uit het nieuwe zegel der stad (evenals uit het stadswapen) is dan ook St. Maarten verdwenen. De stempel, waarmede deze afdruk gemaakt is, is dan ook naar het schijnt niet in gebruik gekomen en later blijkbaar onbruikbaar gemaakt. Deze (koperen) stempel werd 25 October 1813 publiek verkocht in auctie F. J. d'Yvoy, douair. Van der Capellen van Schonauwen, volgens bijgevoegde aanteekening van de

hand van den heer E. M. F. d'Yvoy, die den afdruk vervaardigde. — Een dergelijk zegel, waarop boven het oude stadswapen de vuurslag en de doornstokken van Bourgondië tusschen twee zittende leeuwen voorkomen, is in 1529 een korten tijd in gebruik geweest, blijkens eene afteekening in D. Atteveld Jz.'s *Zegels van verscheyde bisschoppen* (H.S. van 1698 in Arch. Domkapittel) naar eene oorkonde van „1529 opten Paeschavont." Dit zegel, waarvan eene afteekening hierbij ligt, vertoont het stadswapen met St. Maarten onder de gekruiste doornstokken met den vuurslag en het jaartal 1529, met randschrift: „S . . . . CIVITATIS TRAIECTENSIS".

908. Vier oude afdrukken in roode was van het latere groote zegel der stad Utrecht, voorstellende een gekanteelden burg met de wapens van de stad, van de heerlijkheid Utrecht en van Holland-Henegouwen. Met randschrift: „(SIGILLUM † CIVITATIS † TRAIECTENSI)S † AD † CONTRACTUS." Het contrazegel vertoont het Utrechtsche stadswapen met randschrift: „SIGILLVM † SECRETVM † CIVITATIS † TRAIECTENSIS. †" (16e eeuw.) Hierbij een fragment van een anderen afdruk.

Geschenk van de *Erven Ras.*

N.B. De stempels van dit zegel en het volgende („'t minder segel, sijnde dien conform"), in 1529 gesneden door den goudsmid Pieter Hubertsz. volgens „ontwerpen wten Hove alhier gescict" (1e Kameraarsrekening 1529/30), werden in 1658 verbroken, daar het groote zegel in Februari van dat jaar gestolen en eerst later teruggevonden was. (Vroedsch. resol. 15, 22 Febr., 29 Mrt. 1658.)

909. Oude afdruk in roode was van het kleinere zegel der stad Utrecht, met dezelfde voorstelling. Met randschrift: „SIGILLUM. CIVITATIS. TRAIECTENSIS. AD. CAUSAS." (16e eeuw.)

910. Oude afdruk in roode was van het geheim zegel der stad Utrecht, voorstellende het gekroonde Utrechtsche stadswapen, met randschrift: „SIG. SECRET. URBIS ULTRAIECTI." (17e eeuw.) (Proef, afkomstig van den burgemeester C. Booth.)

Geschenk van den heer *Mr. J. A. Grothe.*

N.B. Dit zegel is volkomen gelijk aan den stempel No. 820, behalve dat de heraldische lijnen in het linkerveld van het wapen horizontaal zijn, — eene verkeerde gewoonte, die omstreeks de helft der 17e eeuw opkwam. De stempel No. 820 is dus later verbeterd, of er is eene nauwkeurige kopie van den stempel gesneden, waarmede deze afdruk gemaakt is.

911. Oude afdruk in roode was van het latere groote zegel der stad Utrecht, voorstellende het gekroonde stadswapen door twee klimmende leeuwen vastgehouden. Met opschrift: „SIG. MAGN. URBIS. ULTRAJECTI." Het contrazegel vertoont het gekroonde stadswapen, met randschrift: „SIG. OFFIC. URBIS ULTRAJECTI."

N.B. De stempel van dit zegel werd in 1658 gesneden door Roeloff van Cuylenburch voor *f* 400. (Vroedsch. resolutiën 29 Mrt., 27 Sept. 1658.)

912. Afgietsel in gips van de voorzijde van hetzelfde zegel.

913. Afdruk in rood lak van het zegel van den schout der stad Utrecht, voorstellende het gekroonde wapen der provincie, vastgehouden door twee klimmende leeuwen. Met randschrift: „SIG. OFFICII PRAETORIS CIVITATIS TRAIECTENSIS." (18e eeuw.)

914. Afdruk in rood lak van het zegel der Aalmoezenierskamer, voorstellende het gekroonde wapen der stad tusschen een oranje- en lauwertak. Met randschrift: „AALMOESENIERSKAMER DER STAD UTRECHT." (19^{e} eeuw.)

915. Afgietsel in gips van het zegel der buren van de Weerd, voorstellende twee vogels op een achtergrond met bloemen. Met randschrift: „DIT SE(GEL) IS DER BURE (INDEN) WERDE." (1375.)
Geschenk van den heer *Mr. F. A. L. ridder van Rappard.*

N.B. Het origineele zegel berust in het archief der Buurkerk.

916. Afgietsel in gips van het contrazegel van het Domkapittel, voorstellende St. Maarten te paard met den arme. Met randschrift: „SECRETUM CAPITULI ET ECCLESIE TRAIECTEN." (14^{e} eeuw.)
Geschenk van het *Historisch genootschap.*

917. Afdruk in rood lak van het zegel van het Domkapittel, voorstellende St. Maarten te paard met muts op en den arme achter hem; daaronder het wapen van het kapittel. Met randschrift: „SIGILLUM ECCLESIAE METROPOLITANAE TRAIECTENSIS." (Einde der 16^{e} eeuw.)
Geschenk van den heer *M. graaf Nahuys te Wiesbaden.*

918. Afdruk in roode was van het kleine zegel van het kapittel van St. Salvator te Utrecht, voorstellende den Verlosser staande onder een baldakijn. Met randschrift: „secretum. capli. eccie. sci. salvator. traiecten." (15^{e} eeuw.)
Geschenk van den heer *M. graaf Nahuys te Wiesbaden.*

919. Afdruk in roode was van het contrazegel van het kapittel van St. Salvator te Utrecht, voorstellende de buste van St. Bonifacius onder een baldakijn. Met randschrift: „Sanctus bonifacius." (Begin der 16^{e} eeuw.)
Geschenk van den heer *M. graaf Nahuys te Wiesbaden.*

920. Afdruk in rood lak van het zegel van den officiaal van den proost en aartsdiaken van het kapittel van St. Salvator te Utrecht, voorstellende den proost geknield voor het beeld van den Verlosser, dat onder een baldakijn staat. Met randschrift: „s. officialitat'. archidiac. sci. salvatoris. tiecten." (15^{e} eeuw.)
Geschenk van den heer *M. graaf Nahuys te Wiesbaden.*

921. Afdruk in rood lak van het zegel van Egidius, kapellaan van het O. L. Vrouwen-altaar in de St. Salvatorskerk te Utrecht, voorstellende de H. Maagd met het Jezuskind. Met randschrift: „S. EGID' CAPLI' SCE MAR' I' ECLA S̅ SAL." (14^{e} eeuw.)
Geschenk van den heer *Jhr. J. E. H. Hooft van Iddekinge te 's Gravenhage.*

N.B. De stempel bevindt zich in het Nederlandsch museum te Amsterdam. — Zie een stuk van Egidius, deken van St. Salvator, van 1326 in: Batavia sacra. II p. 46 en bij: Matthaeus, Fundationes. p. 70. — Vgl. nog: Matthaeus, Fundationes. p. 89, 92, 100, 103, 106. (IV Non. Jun., — Kal. Jul., — VI Non. Oct., en II Non. Nov. en III Non. Dec.)

922. Oude afdruk in witte was van het zegel van eenen proost (?) van het kapittel van St. Jan te Utrecht, voorstellende een staanden geestelijke met palmtak (?) Met (halfverloren) randschrift: „.... ECCE SCI JOHIS TIECTE ..." (14e eeuw.)

923. Afdruk in rood lak van het leenzegel der proosdij van het kapittel van St. Maria te Utrecht, voorstellende de gekroonde H. Maagd met het Jezuskind op een voetstuk staande, waarboven het jaartal 1579. Met randschrift: „S. PPTURE. ECCE: BTE. MA. TRA. AD. FEUDA." (Einde der 16e eeuw.)

Geschenk van den heer *C. J. Gonnet te Haarlem.*

924. Oude afdruk in groene was van het zegel van kerkmeesters der St. Jacobskerk te Utrecht (nagenoeg gelijk aan N°. 860 van dezen catalogus), voorstellende St. Jacob, zittende op een versierden zetel, bloots-hoofds met nimbus, die kroonen zet op de hoofden van twee kleinere knielende personen met staven (pelgrims); boven hen twee St. Jacobs-schelpen. Met randschrift in gothische letters: „SIGILLUM (PAROCH)IE SCI JACOBI TRAIECTN." (14e eeuw.)

Afkomstig uit het archief der Armenpot van St. Jacob.

925. Oude afdruk in groene was van het zegel van potmeesters der St. Jacobskerk te Utrecht, voorstellende St. Jacob met hoed en staf, staande onder een georneerd gothiek baldakijn. Met randschrift in gothische letters: „S. der potbruederen va(n) sunte jacobs(kercken)". (15e eeuw.)

Afkomstig uit het archief der Armenpot van St. Jacob.

926. Afdruk in rood lak van het zegel der Zielbroederschap in de Buurkerk te Utrecht, voorstellende Christus op den regenboog gezeten. Met randschrift: „S. van. der. siel. broederscap". (15e eeuw.)

Geschenk van den heer *Mr. J. A. Grothe.*

927. Afdruk in rood lak van het zegel der H. Drievuldigheidsbroederschap in de Buurkerk te Utrecht, voorstellende God den Vader, met den gekruisten Christus op den schoot en den H. Geest boven zich, onder een baldakijn. Met randschrift: „S. frnitatis. s. tnitatis. in. eccla. civili. traiectensi". (15e eeuw.)

Geschenk van den heer *Mr. J. A. Grothe.*

928. Oude afdruk in bruine was van het zegel van den gardiaan van het Minderbroedersklooster te Utrecht, voorstellende de H. Maagd met den knielenden gardiaan. Met randschrift: „S. gardiani. tie(cti i)nferioris". (?)

Geschenk van den heer *Mr. J. A. Grothe.*

N.B. Vlg. aanteekening van Dr. C. Booth bij het zegel, dagteekent het van 1304.

929. Afgietsel in gips van het zegel van de O. L. V. broederschap in de Predikheerenkerk te Utrecht, voorstellende twee staande heiligen onder een baldakijn. Met randschrift: „S. ftnitat' bte vginis pdicator' in tiecto". (15e eeuw.)

930. Afdruk in rood lak van het zegel van het St. Bartholomeus-gasthuis te Utrecht, voorstellende den heilige met zijn mes onder een baldakijn. Met randschrift: „S. de. broederscap. van. sente. bertholomeus". (15e eeuw.)

Geschenk van den heer *Mr. J. A. Grothe.*

931. Oude afdruk in roode was van het zegel van het H. Kruis-gasthuis te Utrecht (N°. 870 van dezen catalogus), voorstellende de drie patronen van het gasthuis St. Adriaan, St. Sebastiaan en St. Juliaan. Met randschrift: „S. frnitatis. hospital. scor. sebastiani. adriani. juliani." (15e eeuw.)

Geschenk van den heer *Mr. J. A. Grothe.*

932. Afdruk in zwarte was van het zegel van het St. Jacobs-gasthuis te Utrecht, voorstellende een pelgrim, geknield voor St. Jacob, in een gothiek nisje op versierden achtergrond. Met randschrift in gothische letters: „S. HOSPITALIS: FRATRUM: BEATI: JACOBI: TRAJECTENSIS." (15e eeuw.)

Geschenk van den heer *H. J. Heshuyzen te Haarlem.*

N.B. De zilveren zegelstempel werd in 1894 opgegraven te Zeist; hij berust thans in het Königl. Münzkabinet te Berlijn.

933. Afdruk in rood lak van het zegel van het St. Elisabeths-gasthuis (Gereformeerd Burgerweeshuis) te Utrecht, voorstellende de gekroonde heilige in mantel, een kroon in de linkerhand; voor haar een kreupele. Met randschrift: „SIGIL. DOMUS. S. ELISABETAE. TRAIEC. 1585". (16e eeuw.)

934. Afdruk in rood lak van het zegel van het St. Elisabeths-gasthuis (Gereformeerd Burgerweeshuis) te Utrecht, voorstellende St. Elizabeth, voor wie een kreupele zit. (Kleinere, moderne navolging van het vorige zegel.) Met randschrift: „SIGIL. DOMUS. S. ELISABETAE TRAIEC". (19e eeuw.)

935. Afdruk in roode was van het zegel van het St. Joosten-gasthuis te Utrecht (N°. 874 van dezen catalogus), voorstellende den heilige onder een baldakijn. Met randschrift: „s † des † hospitaels † der † broed'scap † van † sinte † ioest † tutrecht." (15e eeuw.)

Geschenk van den heer *M. graaf Nahuys te Wiesbaden.*

936. Afdruk in rood lak van het zegel der Fundatie van de vrouw van Renswoude te Utrecht, voorstellende het gekroonde wapen van de stichteres, vastgehouden door een leeuw en een griffioen. Met randschrift: „FUNDATIE VAN RENSWOUDE TE UTRECHT." (19e eeuw.)

937. Oude afdrukken in groene was van de zegels der 14 volgende Utrechtsche gilden: Sniders, Moelenaers, Linnewevers, Viscopers, Wollewevers, Mersluden, Botterluyden, Cordewaniers, Oude cordewaniers, Corncopers, Oude wantsniders (of Cleercopers), Steenbickers, Bijlhouwers en Smeden. (Begin der 16e eeuw.)

Geschenk van den heer *Jhr. Mr. T. H. F. van Riemsdijk te 's Gravenhage.*

938. Verzameling afgietsels in gips van 26 middeleeuwsche zegels der Utrechtsche gilden:

Wantsniders. 1456.
„ 1527.
Sniders. 1527. R.
Backers. 1456, 1527.
Moelenaers. R.
Linnewevers. R.
Brouwers. 1527.
Viscopers. 1456.
„ 1527, R.
Louwers. 1456, 1527.
Wollewevers. R.
Mersluden. 1456, 1527, R.
Botterluyden. 1456, 1527, R.
Cordewaniers. 1456, 1527, R.
Oude cordewaniers. R.
Corncopers. 1456.
„ 1527.
„ R. (Het randschrift luidt vlg. de afteekening in Coll. Booth: „tsegel vant koorncopers gildt".)
Cleercopers. (Oude wantsniders.) R.
Steenbickers. R.
Grauwerckers. 1456.
„ 1527.
Ryemsniders. 1456, 1527.
Bijlhouwers. 1456.
„ 1527, R.
Smeden. 1456, 1527, R.

N.B. Deze afgietsels zijn genomen naar drie verzamelingen gildenzegels. De eerste twee daarvan, 12 en 14 zegels omvattende, komen voor aan charters van 1456 en 1527 in het Stedelijk archief. De derde, bestaande uit 14 losse zegels in groene was, blijkbaar van éen charter afgesneden, is onder het vorige nummer beschreven (R.); het schijnt, dat deze laatste zegels vallen in de periode van 1456—1527, waarschijnlijk dichter bij het laatste dan bij het eerste jaar. De afteekeningen eener vierde collectie, bevattende 25 zegels, vervaardigd door den bekenden teekenaar Van Atteveld, berusten in de Coll. Booth B. 92 (Rijks-arch. Utrecht). Alle daar afgebeelde zegels zijn ook hier voorhanden, behalve dat van het Zadelaars-gild (afgebeeld onder No. 939). Vgl. over deze zegels: *Van Riemsdijk*, *Gesch. der St. Jacobskerk.* blz. 211.

939. Afteekening van het (in de vorige collectie ontbrekende) zegel van het Zadelaarsgild, voorstellende de gekroonde H. Maagd op de halve maan tusschen de wapenschilden van de zadelaars en de schilders (die in het Zadelaarsgild behoorden). (15e eeuw.)

N.B. De origineele teekening berust in de collectie Booth B 92. (Rijks-archief Utrecht.)

940. Afdruk in zwart lak van het zegel van het Linneweversgild (zie

N°. 938), voorstellende een bisschop onder een baldakijn, waaronder het wapen van het gild. Met randschrift: „S. DER LINNEWEVE' GHILDE VA' UTRECHT". (15e eeuw.)

Geschenk van den heer *Mr. N. de Roever Az. te Amsterdam.*

N.B. De zegelstempel berust in het Museum van het Oudheidkundig genootschap (Rijksmuseum) te Amsterdam.

941. Afdruk in rood lak van het zegel van het exercitie-genootschap Pro patria et libertate (1784), voorstellende een schild met het Utrechtsche stadswapen in eene tropee, waarachter een gekruiste degen en lauwertak; boven het schild eene krans; daaromheen de letters „P. P. ET. L." (18e eeuw.)

Geschenk van den heer *F. Muller te Amsterdam.*

942. Afdruk in roode was van het groote zegel der hoogeschool, voorstellende het academiewapen in eene lauwerkrans, waaronder een opengeslagen boek. Met randschrift: „SIG. MAIUS ACADEMIAE ULTRAIECTINAE". (17e eeuw.)

Geschenk van de *Erven Ras.*

943. Afdruk in roode was van het kleine zegel der hoogeschool, voorstellende het academiewapen. Met randschrift: „SIG. MINUS ACADEMIAE VLTRA(IECTINAE)". (17e eeuw.)

Geschenk van de *Erven Ras.*

944. Afdruk in rood lak van het groote zegel van den Senatus Veteranorum Glirium (1793—1812) (N°. 880 van dezen catalogus), voorstellende twee studenten, die eene schel afrukken en de glazen inslaan van een huis, dat als uithangbord drie visschen draagt; terwijl twee nachtwachts, met piek en klep gewapend, met een derden student slaags geraken. Op den voorgrond een muis, die het aas door de traliën der geopende muizenval aanvat. Met randschrift: „QUO NON NOCET ARRIPE". (Met eigenhandige attestatie van Mr. P. van Musschenbroek. 1806.)

Afgebeeld in: *Utr. Studenten-Almanak.* 1856.

Geschenk van den heer *F. Muller te Amsterdam.*

945. Afdruk in rood lak van het zegel der Utrechtsche Studenten-societeit, voorstellende het wapen der hoogeschool. Met randschrift: „PLACET HIC REQUIESCERE MUSIS". (19e eeuw.)

946. Oude afdruk in groene was van het zegel van A. Adriaansz. van ......, voorstellende een wapenschild met drie ketels aan haken hangende, met helmteeken. Met randschrift: „SIGILLUM A. ARIAENS V......" (Begin der 17e eeuw.)

947. Oude afdruk in groene was van het zegel van Aernt van Amerongen, voorstellende een wapenschild met helm, vastgehouden door twee leeuwen. Met randschrift: „S. Aernt van Amerongen". (15e eeuw.)

948. Oude afdruk in roode was van het zegel van Dr. C. Booth (schepen en burgemeester van Utrecht in het midden der 17e eeuw), voorstellende

een wapenschild door een beer vastgehouden. Met randschrift: „S. CORNELII BOOTH." (17e eeuw.)

Geschenk van den heer *Mr. J. A. Grothe.*

N.B. Dit zegel, blijkbaar een proefdruk, is afkomstig van Dr. C. Booth zelven en van ouds geplakt in een roodgekleurd spanen doosje, beplakt met een gekleurd prentje uit de eerste jaren der 17e eeuw, voorstellende een rijk gekleed meisje.

949. Oude afdruk in bruine was van het zegel van Henric Claesz., voorstellende het rad van avontuur. Met randschrift: „SIGILLUM HENĪCI NICOLA(I)." (15e eeuw.)

950. Oude afdruk in groene was van het zegel van Hendrick (?) Gijsbertsz., voorstellende een wapenschild, waarop een ooievaar. Met randschrift: „(S. HENDRICK?) GIJSBERTSOEN. 1612". (17e eeuw.)

951. Afdrukken in zwart lak van de zegels van Bruderic Jansz., ... Jansz. en Aernoud Ersame, voorstellende twee wapenschilden en een huismerk; met randschriften in gothische letters. (15e eeuw.)

Geschenk van den heer *Mr. N. de Roever Az. te Amsterdam.*

N.B. De stempels berusten bij die van het Utrechtsche Linneweversgild in het Museum van het Oudheidkundig genootschap te Amsterdam.

952. Oude afdruk in groene was van het zegel van . . . . . Van Liesvelt, voorstellende een gehelmd wapenschild. Met randschrft: „SIG. (. . . . . VAN) LIESVE(LT)." (Midden der 17e eeuw.

953. Oude afdruk in groene was van het zegel van Tielman Momfelen van Usselaer, secretaris der stad Utrecht, voorstellende zijn wapenschild met onleesbaar randschrift. (Einde der 15e eeuw.)

954. Afdruk in roode was van het zegel van Henric van Montfort, heer van Abbenbroeck, voorstellende het gehelmde wapenschild, vastgehouden door twee klimmende leeuwen. Met randschrift: „(S.) HENRICI DE MONTFORT DNI. DE ABBENBROECK." (Midden der 16e eeuw.)

Afkomstig uit het archief der Armenpot van St. Jacob.

955. Oude afdruk in groene was van het zegel van Willem Jansz. van Oss, voorstellende een wapenschild met paardenkop, hangende aan een tak. Met randschrift: „DIT SEGEL (HOERT TOE) WILM JANZOEN VĀ OSS." (16e eeuw.)

956. Oude afdruk in roode was van het zegel van Hendrik Quint, voorstellende een wapenschild. Met omschrift: „HENRICK QUINT." (17e eeuw.)

957. Oude afdruk in groene was van het zegel van Cornelis (Govertsz?) van Riebeeck, voorstellende een wapenschild. Met randschrift: „S. cornelis gosar . . . . . riebeeck." (15e eeuw.)

958. Oude afdruk in groene was van het zegel van Gijsbert Sas, voorstellende een wapenschild, vastgehouden door een adelaar. Met randschrift: „† S. † ghijsbert † sas." (15e eeuw.)

959. Oude afdruk in groene was van het zegel van Jan Thoniss. V(tewael), voorstellende het gehelmde wapenschild van Wttewaell. Met randschrift: „S. IAN THONIS V. . . . W . . . ." (1e helft der 17e eeuw.)

---

3. ZEGELS, GEENE BETREKKING HEBBENDE OP DE STAD UTRECHT 1).

960. Looden zegel van paus Innocentius IV, voorstellende aan de eene zijde de hoofden van St. Paulus en St. Petrus in een rand van kralen, waartusschen een kruis met opschrift: „SPASPE." (S. Paulus, S. Petrus); aan de andere zijde dragende de woorden: „INNOCENTIUS PP. IIII." (13e eeuw.)

961. Looden zegel van paus Nicolaas V; aan de eene zijde dezelfde voorstelling als het vorige nummer in andere type, aan de andere zijde de woorden: „NICOLAUS PP. V." (15e eeuw.)

962. Afgietsel in gips van het groote zegel van graaf Willem II van Holland als Roomsch-koning, voorstellende den Roomsch-koning met kroon, scepter en rijksappel, gezeten op een troon. Met randschrift: „WILLELMUS DEI GRACIA ROMANORUM REX SEMPER AUGUSTUS." (13e eeuw.)

Geschenk van het *Historisch genootschap.*

N.B. Vervaardigd naar een valschen stempel op het Algemeene Rijksarchief.

963. Afgietsel in gips van het groote zegel van graaf Floris V van Holland, voorstellende den graaf geharnast te paard zittende met getrokken zwaard en wapenschild. Met randschrift: „S. FLORENCII COMITIS HOLLANDIE." (1288.)

Geschenk van het *Historisch genootschap.*

964. Afgietsel in gips van het kleine zegel van graaf Floris V van Holland, voorstellende het wapen van Holland door een adelaar vastgehouden. Met randschrift: „SECRETŪ FLORĒCII COMITIS HOLLĀDIE." (1288.)

Geschenk van het *Historisch genootschap.*

965. Afgietsel in gips van het zegel van jonkvrouw Richardis van Holland, voorstellende eene staande edelvrouw tusschen een adelaar en een

---

1) In deze rubriek zijn opgenomen enkele zegels, die los tusschen de charters in de laden der charterkast gevonden zijn, en verder eenige aan de stad geschonkene oude zegels en afgietsels. — De volledige verzameling afgietsels van alle aan de stedelijke charters aanwezige zegels wordt in het archiefgebouw bewaard.

klimmenden leeuw. Met randschrift: „S' RICHARDIS DOMICELLE DE HOLANDIA." (1258.)
Geschenk van het *Historisch genootschap.*

966. Afgietsel in gips van het zegel van vrouw Aleid, zuster van graaf Willem II van Holland, voorstellende eene edelvrouw te paard met eene valk op de hand. Met randschrift: „S. ALEIDIS SORORIS W.. L.... COMITIS HOLLĀDIE." (1260.)
Geschenk van het *Historisch genootschap.*

967. Afdruk van het middeleeuwsche zegel der stad IJsselstein, voorstellende een paus (St. Gregorius?) en een bisscbop (St. Nicolaas, patroon der stad) binnen de muren der stad IJsselstein, waarvan de stadsbanier wappert. Met randschrift in gothische letters: „S. opidanorū de Yselsteyn." (15e eeuw.)

N.B. De origineele stempel berust in het Museum van het Prov. Utr. Genootschap.

968. Afdruk in zwart lak van het zegel der O. L. Vrouwen-kapel te Eiteren bij IJsselstein, voorstellende de H. Maagd onder een baldakijn, waaronder het wapen van IJsselstein. Met randschrift: „sigillum domine nostre in eyteren." (14e eeuw.)
Afgebeeld bij: *De Geer*, *Bijdragen tot de geschiedenis v. Utrecht.*
Geschenk van den heer *Mr. N. de Roever Az. te Amsterdam.*

N.B. De stempel berust in het Museum van het Oudheidkundig genootschap te Amsterdam.

969. Afdruk in rood lak van het contrazegel van den prior van het klooster O. L. Vrouwen-berg te IJsselstein, voorstellende den prior op eene halve maan. Met randschrift: „Contra sigillum prioris montis domine nostre." (15e eeuw.)
Afgebeeld bij: *De Geer*, *Bijdragen tot de geschiedenis v. Utrecht.*

970. Afgietsel in gips van het zegel eener abdis van Rijnsburg, voorstellende de abdis staande met haar staf in de hand. Met randschrift: „SIGILL. ABBATISSE DE REINESBURCH." (14e eeuw.)
Geschenk van het *Historisch genootschap.*

971. Afgietsel in gips van het zegel van Elburg van Langerak, abdis van Rijnsburg, voorstellende de abdis onder een baldakijn in renaissance-stijl, waaronder haar wapen. Met randschrift: „S. ELBURCH DE LANGERAECK ABBATISSA RINSBURCH." (16e eeuw.)
Geschenk van het *Historisch genootschap.*

972. Afdruk in rood lak van het zegel der kerkmeesters van Oudewater, voorstellende eene bloem met ornamenten. Met randschrift: „SIGILLUM ECLESIAE OUWATI." (Begin der 17e eeuw.)

973. Afgietsel in gips van het groote zegel van Albert van Brandenburg, kardinaal-aartsbisschop van Mainz en Maagdenburg, voorstellende den aartsbisschop in een nis in renaissance-stijl; ter weerszijden van de nis

twee vrouwen met den bisschopsstaf; van onderen het wapen van den aartsbisschop vastgehouden door twee engelen, waarboven de kardinaalshoed, die door twee andere engelen wordt vastgehouden. Met uitvoerig 4 regelig randschrift. (1542.)

Geschenk van het *Historisch genootschap*.

974. Afgietsel in gips van het zegel van ridder Dirk van Teylingen, voorstellende den ridder geharnast te paard zittende met getrokken zwaard en wapenschild. Met randschrift: „S. THEODERICI DE TE . . . . GE MILITIS." (1258.)

Geschenk van het *Historisch genootschap*.

XI. BOUWFRAGMENTEN.

I. GEVELFRAGMENTEN EN GEVELSTEENEN.

975. Twee tegels van gebakken aarde, aan twee zijden geprofileerd en groenverglaasd. Met andere dergelijke hebben deze steenen het profiel gevormd om de deur en de ramen naast den ingang van het huis Fresenburch (Oude gracht Weerdzijde bij de Jansbrug N°. 68). (13ᵉ eeuw.) Lg. 0.30, br. 0.155, hg. 0.07, en lg. 0.23, br. 0.105, hg. 0.08.

N.B. Deze tegels zijn ingemetseld in de herstelde profilen der ramen, gereconstrueerd volgens eene vóor de afbraak vervaardigde opmeting.

976. Twee dergelijke tegels met andere profilen en bruin glazuur, afkomstig van de vensters der eerste verdieping van het huis Fresenburch. (13ᵉ eeuw.) Lg. 0.305, br. 0.175, hg. 0.07 en lg. 0.325, br. 0.16, hg. 0.08.

N.B. Ingemetseld als boven.

977. Fragmenten van het materiaal, waaruit de toren der St. Jacobskerk gebouwd is, als:

a. baksteen met kalk van den toren en het oudste gedeelte der kerk. Lg. 0.29, br. 0.14, hg. 0.07.

b. twee fragmenten van het tufsteenen bekleedsel van toren en oudste gedeelte der kerk. Lg. 0.23, br. 0.12, hg. 0.085 en lg. 0.18, br. 0.135, hg. 0.09.

c. fragment van de zandsteenen lijst om de eerste verdieping van den toren. Het profil hg. 0.14, br. 0.125.

978. Twee fragmenten van een baksteenen profil, baksteen en fragment van eene baksteenen lijst, te zamen uitmakende de bovenlijst, die om de St. Jacobskerk onder de goot loopt. Het profil hg. 0.14, de baksteen hg. 0.06, de lijst hg. 0.085.

979. Fragmenten van twee baksteenen profilen, afkomstig van twee vensters van de St. Jacobskerk. Lg. 0.295, br. 0.145, hg. 0.07 en lg. 0.205, br. 0.14, hg. 0.06.

980. Groote baksteen, aan de voorzijde voorzien van fresco-schilderwerk. (14e eeuw.) Lg. 0.30.

Afkomstig uit een graf in het transept der St. Pieterskerk, waarin muurschilderingen zijn aangebracht.

N.B. Zie eene teekening der bewaarde schilderingen in den Topographischen atlas der stad Utrecht.

981. Gedeelte van eene bovenlijst van terra-cotta, voorstellende een gothiek à jour gewerkt bladornament. (15e eeuw.) Hg. 0.095, nog br. 0.21.

Gevonden te Oostbroek.

Geschenk van den heer *Mr. W. J. Royaards van den Ham.*

982. Groote baksteen, afkomstig van de afgebroken bovenste gedeelten der zijgevels van het huis Groenewoude (Oude gracht Weerdzijde N°. 28). Lg. 0.29, br. 0.14, hg. 0.07.

Geschenk van den heer *A. Nahuijsen.*

983. Basementje van tufsteen in gothieken stijl, gevonden in het afgebroken bovenste deel der gekanteelde zijgevels van het huis Groenewoude (Oude gracht Weerdzijde N°. 28); het was geplaatst juist achter den voorgevel, met de voorzijde naar de buitenzijde van den zijgevel, en kan dus aan die zijde deel uitgemaakt hebben van het gothieke beeldhouwwerk, vroeger boven aan den gevel voorhanden. (15e eeuw.) Hg. 0.23, br. 0.11.

Geschenk van den heer *A. Nahuijsen.*

984. Nisje van tufsteen met overblijfselen van gothieke ornamenten. Aan het voetstuk, waarop een heiligenbeeld gestaan heeft, ontbreekt het voorste gedeelte; de achterzijde is gedeeltelijk bijgewerkt. (15e eeuw.) Hg. 0.77, br. 0.39.

Afkomstig uit den gevel van het huis op den hoek van de Heerenstraat en den stadswal N°. 43.

N.B. Dit nisje is het laatste der vele nisjes met heiligenbeelden, die men vroeger op de hoeken der Utrechtsche straten vond.

985. Fragment van metselwerk in baksteen. Aan de voorzijde heeft men in den baksteen gehouwen een consoletje, gesteund door twee gekoppelde zuiltjes, die van onderen rond afgeknot zijn. De console met de zuiltjes hg. 0.14, br. 0.10.

Gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het nieuwe Universiteitsgebouw.

986. Gedeelte van een steen van gebakken roode aarde, waarschijnlijk afkomstig van een gothieken deurstijl. Op het plat zijn zeer ruw ingekrabd eenige ornamenten en de letters DCLXIIII. Nog lg. 0.24, br. 0.21, hg. 0.08.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

987. Zes groote metselsteenen. Lg. 0.32, br. 0.15, hg. 0.08.

Afkomstig van het bolwerk de Morgenster (?).

988. Twee groote baksteenen met groen glazuur. Lg. 0.29, br. 0.14, hg. 0.085.

Afkomstig van de ruine van het kasteel van Brakel in Gelderland.
Geschenk van den heer *Dr. H. J. Broers.*

989. Fragment van het metselwerk van het kasteel te Sassenheim, bestaande uit keisteenen met kalk en schelpen.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

990. Driehoekige baksteen. Hg. aan de beide opstaande zijden 0.37, br. 0.35.
Gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het nieuwe Universiteitsgebouw.

991. Twee groote baksteenen. Lg. 0.29, br. 0.14, dik 0.085.
Gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het nieuwe Universiteitsgebouw.

992. Vierkante steen van trachiet, voorstellende in een medaillon een man, die een slapend persoon met een kolf doodslaat. (Begin der 16e eeuw?) Hg. 0.36, br. 0.455.
Waarschijnlijk afkomstig van het schip van den Dom.

N.B. De voorstelling op dezen steen is volkomen gelijk aan de afbeelding van den doodslag van Abel, vroeger aanwezig in den noordwestelijken hoekpijler van het schip van den Dom naast eene middeleeuwsche afbeelding van Kain en Abel (zie teekeningen van beide steenen in den Topographischen atlas der stad Utrecht). Daar de overblijfselen van het schip van den Dom zijn weggeruimd in denzelfden tijd, dat het Stedelijk museum werd aangelegd, is het zeer waarschijnlijk, dat deze steen uit dezen pijler afkomstig is.

993. Gebeeldhouwd en beschilderd medaillon van zandsteen, voorstellende het wapen en den kromstaf van Gerrit van der Nyenkerck, abt van de St. Paulus-abdij. (Begin der 16e eeuw.) Middellijn 0.55.
Afkomstig uit de Pauluspoort (zijde van de Korte Nieuwstraat).

994. Vier groote baksteenen, voorstellende een schild, waarop vier rechtgekruiste staven, waarvan de uiteinden met leliën versierd zijn, en vier schuingekruiste staven met kruizen aan de uiteinden (wapen van Kleef?). Dit wapen is gevat in eene versiering, bestaande uit vier halve cirkels, waartusschen vier punten. (Begin der 16e eeuw.) Hg. en br. 0.32.
Afkomstig uit de kapel van het St. Agnietenklooster, waar de steenen (zonder blijkbaar doel) ingemetseld waren tusschen de vensters op eene hoogte van c. 3 meters.
Geschenk van den heer *C. van Straaten.*

995. Helft van geheel dergelijken baksteen. (16e eeuw.) Hg. 0.32, nog br. 0.17.

996. Fragmenten van den rijk georneerden zandsteenen gevel van het oude Utrechtsche stadhuis (huis Hasenberch), gebouwd in renaissance-stijl volgens de plannen van den architect Willem van Noort in 1546 en afgebroken in 1824, als:

a. gebeeldhouwde boog van een der poorten onder in den gevel, bestaande uit zes stukken (het zevende ontbreekt). Elk stuk hg. 0.13, lg. 0.24, diep 0.27.

b. vierkante gebeeldhouwde steen, voorstellende een leeuwenkop. Met

nog een dergelijke vroeger geplaatst ter weerszijden boven den boog van den ingang. Hg. 0.41, br. 0.39.

c. twee reliefs, voorstellende twee staande vrouwen met palmtakken in de hand. Vroeger geplaatst ter weerszijden boven eene poort. Hg. 0.69, br. (van boven) 0.40.

d. vierkante steen, voorstellende een ovaal schild waarachter een degen. Vroeger met nog zeven geheel dergelijke steenen geplaatst ter weerszijden boven de vier ramen naast den ingang. Hg. 0.41, br. 0.38.

e. twee vierkante steenen, waarvan de een voorstelt een rond schild, de ander het geraamte van een stierenkop. Met nog eenige andere, geheel dergelijke vroeger geplaatst in het fries onder de eerste verdieping. Hg. 0.41, br. 0.38 en 0.39.

f. twee fragmenten van de rijkversierde platte pilasters van de eerste verdieping. Nog lg. 1.36, br. 0.30.

g. onderste gedeelte van een rijk gebeeldhouwd kapiteel in korinthischen stijl. Vroeger geplaatst op de pilasters van de eerste verdieping. Nog hg. 0.32, br. 0.49.

h. gedeelte van het gebeeldhouwde fries boven de eerste verdieping, voorstellende een liggenden riviergod met zinnebeeldig bijwerk. Hg. 0.35.

i. twee fragmenten van de georneerde platte pilasters van de tweede verdieping. De eene pilaster is van boven bijgewerkt. Nog hg. 0.95, br. 0.365.

j. vijf fragmenten van het gebeeldhouwde fries boven de tweede verdieping, voorstellende eenen arend omringd door vele personen. Hg. 0.33.

k. vierkante gebeeldhouwde steen, voorstellende twee maskers. Vroeger, met nog vijf geheel dergelijke steenen, geplaatst boven de kapiteelen der pilasters in het fries boven de tweede verdieping. Hg. 0.32, br. 0.37.

l. gebeeldhouwde steenen pilaster, voorstellende wapentropeeën en satyrs, hangende aan een leeuwenkop, die een ring in den bek houdt. Afkomstig van een venster (pilaster van het dakvenster?). Hg. 1.03, br. 0.15.

N.B. Zie over den bouw van den gevel, waarvan deze fragmenten afkomstig zijn, de resolutien van den Raad:

„*Des Manendaichs den* 18 *Januarij* 1546. — Op huyden is in den rayde, als dairtoe vergadert wesende, gelesen t octroeye van de gratie, deser stadt van Keyserlijcke Majesteyts wegen verleent van de quytsceldinge des leen van Lichtenberch, inhoudende op conditiën, dat men den voergevel van Hasenborch in den tijt van twee jairen nae datum van t octroeye offbreken ende gelijck Hasenberch (l. Lichtenberch) stellen soude, mitsgaders die surseanse van dien, die nu over die drie jairen al geëxpireert ende uuytgegaen is. Ende mede is gelesen in den rayde sekere concepte, by Mr. Willem van Noordt, deser stadt metselriemeester, gemaict ende geconcipieert, omme op meeste te weten die sommatie, wattet costen soude die voirseyde gevel van Hasenberch off te breken ende gelijck Lichtenberch te stellen etc. Ende is voirt, by den rayde dairop yerst gecommuniceert wesende, op als mit rype deliberatie van rayde gelet, belieft, als dat men, by advyse ende goet-

duncken van mynen genadigen heere Van Praet als stadthoudere, van deser stadts wege die voirgeruerte gevel van Hasenberch offbreken ende gelijck Lichtenberch stellen sal, achtervolgende die octroye der Keyserlijcke Majesteyt voirseyt.

Des Woensdaichs den 16? *Junij* 1546. — Belieft by den rayde, dat men tnye werck van Hasenberch mit all datter aencleeft, vermoegens tpatroen ende besteck dairaff wesende, ten naesten ende besten prouffijt aenbestaeden sel ende geven dairtoe mijn heeren die schout ende burgermeysteren mitte gescicte van den rayde volcomen macht, alse Heynrick van der Borch, Joist van Scroeyensteyn, Jacob van Honthorst ende Willem Crom.

Des Vrydaichs den 18 *Junij* 1546. — Die raydt op huyden vergadert wesende, zoe hebben Amelis Uuyten Enge, yerste burgermeyster, mitte gescicte van den rayde hoir rapport gedaen, alse dat sy meyster Willem van Noirdt aenbestaeyt hadden op beliefen sraydts, achtervolgende hoir beveel, tnye werck van Hasenberch mit alle die materialen van steen, calck, houtwerck, yserwerck, glaiswerck ende anders, nae vermoegen tbesteck ende tpatroen dairvan wesende, voir de somme van eens drien twyntich hondert Karolus gulden. Alle welcke aenbestaedinge die raydt geaccepteert ende voirt dairinne belieft heeft". (Raads-dagelijkschboek 1546.)

997. Afgietsel van het beeldhouwwerk van den gevel van een huis op het Oudmunsterkerkhof (Korte Nieuwstraat N°. 2), als:

a. pilaster van het benedenvenster met bijbehoorend kapiteel. Hg. 2.58, br. 0.24; het kapiteel hg. 0.29, br. 0.39. (Een gedeelte van de pilaster, hg. 0.35, schijnt later ingelascht ter vergrooting van het venster.)

b. fries onder de vensters der verdieping. Hg. 0.36, br. 1.21. Met bijbehoorend vak tusschen de vensters, hg. 0.35, br. 0.56.

c. fries boven de vensters der verdieping. Hg. 0.26, br. 1.32. Met bijbehoorende vierkante roset, hg. en br. 0.26.

998. Twee reliefs, gebeeldhouwd in eikenhout. Het eene stelt voor Susanna in het bad in een boomrijk landschap, aangegrepen door de twee grijsaards; het andere den rechter op een zeer hoogen troon gezeten, waarvoor Susanna en de twee grijsaards verschijnen; daarbij Daniel en eene weenende vrouw. (Begin der 16e eeuw.) Hg. 0.235, br. 0.205.

Afkomstig uit de gevels van twee huizen aan de zuidzijde van de Biltstraat bij het Kruis-gasthuis.

Geschenk van den heer *J. C. A. van den Heuvel.*

N.B. Bij deze reliefs hebben denkelijk behoord twee andere, in den catalogus der auctie P. van Musschenbroek (1826) op p. 205 aldus omschreven: „Twee vierkante tafereelen, in bruin hout gesneden, met zwart houten rand, voorstellende eene gebondene vrouw, waarbij man en kind, geleid door twee gewapenden; en twee aan een boom gebondene manspersonen, door drie anderen gesteenigd wordende; hoog 1 voet 8 duim, breed 1 voet 5 duim; uit het Kruis-Gasthuis, buiten de Witte Vrouwe poort te Utrecht, 1806".

999. Gevelsteen uit een huis op de Runnebaan hoek Trans, voorstellende het borstbeeld van een geharnast man, in olieverf geschilderd in eene gebeeldhouwde steenen lijst. Boven het borstbeeld staan de woorden: „DUX GELDRIAE." (Midden der 16e eeuw.) Hg. 0.68, br. 0.54.

Geschenk van *Commissarissen der societeit Sic Semper.*

1000. Afgietsels van vijf in steen gebeeldhouwde kopjes van leeuwen, satyrs en andere gedrochten. Het middelste kopje (een zeemonster) heeft een wijd geopenden muil, waarin vroeger een looden spuwer is bevestigd geweest; boven dit kopje is een afgietsel van het profil eener gootlijst aanwezig. (Einde der 16e eeuw.) Hg. 0.26, br. 0.20; met de gootlijst hg. 0.39.

Afkomstig van de gootlijst van het huis op den Drift N°. 17.

1001. Groote baksteen; op het plat is het jaartal 1598 in de natte specie gegrift. Lg. 0.30, br. 0.15, hg. 0.07.

Afkomstig van den afgebroken gevel van het huis Proeysenburch (Oudegracht Weerdzijde N°. 52 bij de Bakkerbrug).

1002. Gevelsteen, voorstellende een staanden geheel geharnasten man met helm en twee weversspoelen(?) als helmteeken; in de handen de wapenschilden der familiën Proeys en Van Westrenen. (1e helft der 17e eeuw.) Hg. 0.80, br. 0.46.

Afkomstig uit den gevel van het huis op de Nieuwe gracht N°. 41 bij de Hamburgerbrug (vroeger bewoond door Jhr. Albert Proeys en zijne echtgenoote Jacoba van Westrenen, gehuwd 23 Augustus 1623 en overleden 30 November 1663 en 10 Mei 1658).

Geschenk van *Mevr. de Wed. VerLoren van Themaat geb. De Pesters.*

1003. Afgietsel van den gevelsteen van het huis de Koning van Portugal aan de Voorstraat N°. 14, voorstellende een koning met kroon en scepter in het kostuum van het begin der 17e eeuw; in de lijst daarboven een leeuwenkop. Hg. met de lijst 0.75, br. 0.47; de lijst br. 0.595.

1004. Afgietsels van vier steenen uit den gevel van het huis aan het Oudkerkhof N°. 41, voorstellende de hoofden van een krijgsman met helm, eene vrouw met rijken haartooi, een ouden man met lauwerkrans en een jonkman met een krans van bladeren en vruchten. (Begin der 17e eeuw.) Hg. 0.47, br. 0.31, — hg. 0.475, br. 0.33, — hg. 0.425, br. 0.32 — en hg. 0.40, br. 0.33.

1005. Afgietsels van acht gebeeldhouwde sluitsteenen van boogen in den achtergevel (aan de Vischmarkt) van het huis Choorstraat N°. 40, voorstellende eene mannen- en eene vrouwenbuste, vier leeuwenkoppen en twee satyrkoppen. (1633.) De bustes hg. 0.49, br. 0.35; de koppen hg. c. 0.19, br. c. 0.22.

1006. Twee steenen uit den gevel van het huis op de Oudegracht Tolsteegzijde N°. 4 bij de Gaardbrug, voorstellende de hoofden van een man met hoed en van eene vrouw. (Begin der 17e eeuw.) Hg. 0.53, br. 0.37 en hg. 0.53, br. 0.36.

1007. Afbeelding van den Domtoren, in hout gesneden en met een houten lijst omgeven. (17e eeuw.) Hg. 0.64, br. 0.35.

Afkomstig uit den gevel van een huis in den Donkeren Gaard.

1008. Twee steenen uit den gevel van het huis in de Voorstraat N°. 72, voorstellende leeuwenkoppen. (Begin der 17e eeuw.) Hg. 0.255, br. 0.18.

Geschenk van den heer *R. Diks.*

1009. Afgietsel van een steen in den gevel van het huis aan de Nieuwe gracht N°. *22a*, voorstellende een leeuwenkop met ring in den bek. (Begin der 17e eeuw.) Hg. 0.48, br. 0.32.

1010. Zes gebeeldhouwde sluitsteenen van boogen, voorstellende drie narrenkoppen en drie satyrskoppen. (Begin der 17e eeuw.) Elke steen hg. 0.26, br. 0.21.
Geschenk van den heer *prof. H. Snellen.*

1011. Vierkante sluitsteen, van boven beschadigd, waarop gebeeldhouwd is een satyrskop in renaissance-stijl. (Begin der 17e eeuw.) Hg. 0.26, br. 0.18.

1012. Afgietsel in gips eener gebeeldhouwde steenen console in het huis Oudegracht Tolsteegzijde N°. 1, voorstellende een leeuwenkop met ring in den bek. (Begin der 17e eeuw.) Hg. 0.20, br. 0.28.

1013. Afgietsels van twee in steen gebeeldhouwde leeuwenkoppen, aanwezig als console onder een pinakel boven in den gevel en op een profilband van den gevel van het huis aan de Voorstraat N°. 14. (Begin der 17e eeuw.) Hg. en br. 0.24, — en hg. 0.20, nog br. 0.27.

1014. Drie gevelsteenen uit het Vijfzusterenhuis in de Jan Meyenpoort, voorstellende de zon, de maan en eene ster. Hg. 0.20, br. 0.17 en hg. 0.16, br. 0.19.

1015. Gevelsteen, voorstellende eene stad met vele torens, waarboven een trompet. Van onderen geschonden. (Begin der 17e eeuw.) Hg. 0.50, br. 0.55.

1016. Gevelsteen uit een huis op de Oude gracht oostzijde bij de Viebrug, voorstellende een geharnast man met ontbloot hoofd, te paard zittende in het kostuum van de 1e helft der 17e eeuw. (Prins Frederik Hendrik?) Hg. 0.555, br. 0.53.
Geschenk van den heer *J. J. de Waal.*

1017. Beschilderde gevelsteen uit het huis in de Lange Viestraat N°. 4, voorstellende een os in een weiland, met onderschrift op een afzonderlijken steen: „IN DEN ROYEN OS. 1639.” (17e eeuw.) Hg. met het onderschrift 0.675, br. 0.77.

1018. Beschilderde gevelsteen, voorstellende Abrahams offerande. (1e helft der 17e eeuw.) Hg. 0.40, br. 0.45.

1019. Beschilderde gevelsteen uit het huis op de Oude gracht Tolsteegzijde N°. 9 bij de Hamburgerbrug, voorstellende een muntstuk met opschrift: „CONCORDIA RES PARVAE CRESCUNT” en het jaartal 1641, waaronder de woorden: „IN DEN RICKXDAELDER.” (17e eeuw.) Hg. 0.57, br. 0.465.
Geschenk van den heer *J. J. Reuijl Jz.*

1020. Gevelsteen, voorstellende een ruiter met gepluimden hoed, een

trompet in de rechterhand houdende. (1e helft der 17e eeuw.) Hg. 0.60, br. 0.545.

Volgens de overlevering is dit de steen uit het huis in de Lange Viestraat N°. 9, waarvan Van der Monde (*Straten en stegen.* III p. 8) spreekt.

1021. Drie gevelsteenen uit het huis op de Oude gracht N°. 54, hoek Hamburgerstraat. Twee daarvan (hg. 0.54, br. 0.31) vertoonen gebeeldhouwde leeuwenkoppen; de middelste (hg. 0.545, br. 0.50) stelt voor een gekanteelden burg met twee door spitse kappen gedekte zijtorens, met onderschrift: „IN ROMENBORCH." (1e helft der 17e eeuw.)

1022. Gevelsteen uit een huis buiten Tolsteeg, Westerkade N°. 8, voorstellende een schip met twee masten en twee rijen kanonnen, dat met volle zeilen voortstevent; met onderschrift: „IN DEN HULCK." (1e helft der 17e eeuw.) Hg. 0.55, br. 0.44.

1023. Beschilderde gevelsteen uit een huis in de Potterstraat, voorstellende het wapen van paus Adriaan VI, waarboven een engelenkopje. (17e eeuw.) Hg. 0.53, br. 0.40.

Afgebeeld bij: *Van der Monde*, *Tijdschrift.* I p. 28.

1024. Gevelsteen uit het huis op de Vischmarkt N°. 21, voorstellende een rood geschilderden windmolen. (17e eeuw.) Hg. 0.60, br. 0.50.

Geschenk van den heer *C. J. Engelman.*

1025. Gevelsteen uit een huis op de Oude gracht Weerdzijde N°. 91 bij de Viebrug, voorstellende een grijs geschilderden helm met gesloten vizier. (17e eeuw.) Hg. 0.395, br. 0.385.

Geschenk van den heer *Dr. H. J. Broers.*

1026. Beschilderde gevelsteen uit het huis in de Haverstraat N°. 28, voorstellende een zeilend schip met onderschrift: „In het landts wel varen." (17e eeuw.) Hg. 0.685, br. 0.375.

1027. Gevelsteen uit het huis in de Koestraat N°. 5 naast het Paddemoes, voorstellende een grooten kandelaar met twee armen en drie voeten; met onderschrift op een afzonderlijken steen: „IN DE VERGULDE DUBBELDE KANDELAER." (17e eeuw.) Hg. met het onderschrift 0.645, br. 0.45.

1028. Twee gevelsteenen uit het huis De vergulde ploeg op de Neude N°. 8, voorstellende een ploeg en een in de kleuren beschilderd familiewapen. (17e eeuw.) Hg. 0.525, br. 0.61 en hg. 0.30, br. 0.29.

1029. Gevelsteen uit het huis op de Oude gracht Tolsteegzijde N°. 63, voorstellende eene gebeeldhouwde roos met onderschrift: „IN DE WITTE ROOS." (18e eeuw.) Hg. 0.56, br. 0.52.

1030. Gevelsteen uit het huis op de Oude gracht Tolsteegzijde N°. 154, voorstellende een pot met hengsel zonder pooten; binnen het opstaande hengsel het wapen der stad Utrecht, en onder de pot de woorden: „DEN AKER." De steen is gedekt met een georneerd houten dekstuk, waarop

de woorden: „HET KEETELTJE." (18e eeuw.) Hg. 0.63, br. 0.79; het dekstuk hg. 0.41, br. 0.57.

Geschenk van de heeren *Elink Schuurman.*

N.B. Geheel dezelfde voorstelling als op dezen steen komt voor op een koperen penning, op het Museum aanwezig en toegeschreven aan het Utrechtsche Brouwersgild.

1031. Basrelief van zandsteen, voorstellende een satyr, die op een langen hoorn speelt, terwijl twee vrouwen met olijftakken in de hand om hem dansen; ter weerszijden eene vaas op piedestal. Aan de linkerzijde beschadigd. (Begin der 18e eeuw.) Hg. 0.365, nog br. 0.84.

Afkomstig uit den tuinmuur van een huis in de Werfsteeg in de Lagenoord.

Geschenk van de heeren *E. J. van den Berg* en *J. Gersen.*

1032. Vierkante baksteen, voorstellende een naakten staanden satyr, die een spiegel vasthoudt. (De spiegel wordt gevormd door een rond luchtgat.) (18e eeuw.) Hg. en br. 0.23.

Gevonden boven de schoorsteenplaat bij de afbraak van het huis hoek Mariaplaats en Zadelstraat.

1033. Georneerde ovale lijst van een dakvenster, met bladornament in terra cotta. (18e eeuw.) Hg. 0.44, br. 0.39.

Afkomstig uit het huis in de Minderbroederstraat N°. 26.

Geschenk van den heer *J. T. Kok.*

1034. Groote ovale plaat van gebakken aarde, voorstellende een zwaan in medaillon, gevat in een rand van bladornament. (Einde der 18e eeuw?) Hg. 0.94, br. 0.59.

Afkomstig uit den tuin van het huis Weerdsingel westzijde N°. 19.

1035. Ornament van gesneden hout, vroeger gestaan hebbende boven de deur van een huis aan de Oudegracht N°. 157 bij de Weerdpoort, voorstellende een molen tusschen ornamenten, met opschrift: „DE VERF-MOLEN." (18e eeuw.) Hg. 0.186, br. 0.975.

1036. Houten plaat in lijst met breede deklijst; binnen de lijst is afgebeeld een zeer lange en breede veder met het jaartal 1715. Waarschijnlijk afkomstig uit den gevel van een huis. Het onderste gedeelte ontbreekt. Nog hg. 0.68, br. 0.42.

1037. IJzeren plaat, waarop geschilderd is een ooievaar. (18e eeuw.) Hg. 0.37, br. 0.355.

Deze plaat, gevat in een witsteenen lijst, heeft gediend als gevelsteen van het huis op de Oudegracht Tolsteegzijde N°. 1 bij de Gaardbrug.

Geschenk van den heer *Mr. A. M. C. H. Kock.*

1038. Geschilderd blikken uithangbord van een herberg in de Zakkendragerssteeg, voorstellende eene brug met onderschrift: „DE STEENEN BRUG." (19e eeuw.) Hg. 0.40, br. 0.58.

Geschenk van den heer *J. D. Oortman Gerlings.*

---

2. FUNDATIESTEENEN.

1039. Fundatiesteen van den Smeetoren met de volgende inscriptie:

„anno dn̄i m° c°
xlv° regis coenradi
vii ep̄i herberti vi
factum est hoc opus
a prefecto alfero ad
munimen civium
suorum et ad
honorem civitatis
traiectensis. amen."

(12e eeuw.) Hg. 0.52, br. 0.47.

1040. Fundatiesteen van het H. Kruis-gasthuis buiten de Wittevrouwenpoort met de volgende inscriptie:

„int iaer ons heren m
cccc ende viii op sīte
jorus dach leyd mester
dirc ruysche op die tiit
canonik tot sinte johan
den eerstē steen vā desē
gasthuis. bit voer hem
ende alle die gheen
die daer goet toe doen."

(15e eeuw.) Hg. 0.525, br. 0.395.
Geschenk van *Regenten der Vereenigde Gods- en gasthuizen.*

1041. Gedenksteen, voorstellende een renaissance-cartouche met de woorden: „T SCHOONHUYS 1614", geplaatst in de Schoonhuispoort (Steenweg) na de afbraak van het oude stadhuis (Schoonhuis), dat later als koophal was ingericht. (Begin der 17e eeuw.) Hg. 0.59, br. 0.86.
Geschenk van de *firma C. Hoyng.*

N.B. De Schoonhuispoort is thans getrokken bij het achterhuis van het perceel Oudegracht Weerdzijde No. 12.

1042. Fundatiesteen uit het huis Voor Klarenburg N°. 4, waarop in eene vierkante lijst de volgende inscriptie:
„DOEMEN SCHREEF 1636 ENDE DAERBIJ EEN,
HEEFT CORNELIS SCHOL AEN DEESEN GHEVEL GHELEIJT
DE EERSTE STEEN."
(1e helft der 17e eeuw.) Hg. 0.36, br. 0.87.
Geschenk van den heer *F. Swaters.*

1043. Gedenksteen van het Visschershofje in de Galekopsteeg N°. 6, behoorende aan de Buurkerk; met opschrift:

„DE GODS CAMEREN GHEFONDEERT
INDE AMBACHTSTRAET A°. 1375,
EN IN ST. JANSSTRAET A°. 1538 SYN
ALHIER GHESTELT INT IAER 1644.
ALS IOHAN BOR EN̄ CORNS. VAN
VOORBURCH KERKMRS. WAREN."

(17e eeuw.) Hg. 0.53, br. 0.985.

Het opschrift is afgedrukt bij: *Van der Monde*, *Beschr. der pleinen*, *straten*, *stegen enz.* III p. 278.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

1044. Gebeeldhouwd steenen nisje van hardsteen in renaissance-stijl, met sporen van verguldsel. Boven het nisje het jaartal 1647; in de nis sporen van aanhechting van een beeld. Bij dit nisje behoort een steen met de volgende inscriptie:

„T APOSTEL-GAST-HUYS
GEFUNDEERT BIJ DEN HEERE MR.
JACOB UTENENG
IN ZYN LEVEN DEKEN
S. PETERS T' UTRECHT
IN 'T JAER 1569."

Het nisje hg. 1.40, br. 0.70; de steen hg. 0.37, br. 0.85.

Afkomstig uit het H. Apostel-gasthuis in de Jufferstraat.

1045. Fundatiesteen (hardsteenen plaat) met opschrift:

„URBI ORNAMENTUM, SIBI DELICIAS PARATURUS
CONSENTIENTIBUS CIVITATIS PATRIBUS
COSS. NICOLAO KIEN ET HENRICO VAN ASCH
VAN WYCK HANC SPECULAM EXTRUI CURAVIT
1768. E. D."

Hg. 0.75, br. 2.065.

Afkomstig uit den gevel van het huis Bellevue op den stadswal over de Schalkwijksteeg.

Geschenk van den heer *Jhr. Mr. H. M. J. van Asch van Wijck.*

N.B. Het huis Bellevue werd in 1768 gebouwd door Everardus Dudok. (Vroedschapsresolutie 15 Augustus 1768: „De Vroedschap, gehoord 't favorabel rapport van de heeren Gecommitteerden ter directie van stads-financiën op de requeste, heden morgen gepresenteert bij Everardus Dudok, burger en inwoonder deezer stad, heeft zig daarmede eenparig geconformeerd, en permitteert dienvolgende aan den suppliant, om op dat gedeelte deezer stads walle, hetwelk zijn gezicht direct op de Maliebaan heeft, een gebouw ter breedte en hoogte als bij de overgelegde teekening te doen maken, en accordeert aan denzelven gracieuselijk in een eeuwigdurende erfpagt, zonder dat hij of deszelvs regtbekomende oit ofte oit daarvoor iets zullen verschuldigen, de platte grond daartoe nodig, strekkende van agteren van de voet der gloijinge van de wal tot op veertien voeten nabij aan de muur derzelve, en dat ter breedte van 't gebouw en vijftig roeden ter wederzijde van 't zelve".)

1046. Hardsteenen plaat, waarop het volgende versje:

„Op Ossenvel was Ik gesticht,
Zoo als de oudheid hier bericht;
Maar toen men mij in deeze tijde,
De oude standplaats eens ontzeide,
Toen stond ik op een grond van klei:
Op geene Wel, noch Ossenhuiden,
Zoo als het opschrift wil beduiden;
En dus 't verhaal een Fabel zij.
Anno 1815. H. V. D. B."

(Begin der 19e eeuw.) Hg. 0.535, br. 0.67.

Deze plaat heeft betrekking op de kolom met het afbeeldsel van een stier uit de St. Maria-kerk (N°. 1381 van dezen catalogus) en is daarboven na het afbreken van het schip der St. Maria-kerk eenigen tijd gemetseld geweest in den muur van een huis op de Mariaplaats.

---

3. VENSTERS EN DEUREN.

1047. Afgietsel in gips van een gedeelte van de gebeeldhouwde gootlijst boven het derde benedenvenster aan de noordzijde van het Domkoor, voorstellende een wijngaardblad en eene omgekrulde volute. (Einde der 13e eeuw.) Hg. 0.29, nog lg. 0.47.

1048. Afgietsel in gips van een gedeelte van de gebeeldhouwde gootlijst boven het vierde benedenvenster aan de noordzijde van het Domkoor, voorstellende eenige koolbladeren, waaronder loopende ratten, die beenderen en andere voorwerpen afknagen. (Einde der 13e eeuw.) Hg. 0.29, nog lg. 0.72.

1049. Afgietsel in gips van een gedeelte van de gebeeldhouwde gootlijst boven het vierde benedenvenster aan de noordzijde van het Domkoor, voorstellende een wijngaardrank en een stuk van een tweede, waarachter zich een man met langen baard verschuilt. (Einde der 13e eeuw.) Hg. 0.32, nog lg. 0.57.

Afgebeeld bij: *Dozy*, *Het leven van onze voorouders*. II p. 137.

1050. Afgietsel in gips van den sluitsteen der lijst om het eerste benedenvenster aan de noordzijde van het Domkoor, waarop gebeeldhouwd zijn twee lange en smalle bladeren, die aan de omgekrulde punten samenkomen en de lijst afsluiten. (Einde der 13e eeuw.) Nog lg. c. 0.72, br. 0.31.

1051. Afgietsel in gips van een gedeelte van de gebeeldhouwde lijst van het tweede benedenvenster aan de noordzijde van het Domkoor, voorstellende twee wijngaardbladeren, het eene van voren, het andere van achteren gezien. (Einde der 13e eeuw.) Nog lg. 0.62, br. 0.34.

1052. Afgietsel in gips van een gedeelte van de gebeeldhouwde lijst van het derde benedenvenster aan de noordzijde van het Domkoor, voorstel-

lende twee lange smalle omgekrulde bladeren (geheel gelijk aan die op het eerste venster: zie N°. 1050). (Einde der 13e eeuw.) Nog lg. c. 0.62, br. 0.32.

1053. Afgietsel van een kapiteel met bladornament in een venster van de kapellenkrans van het Domkoor. (14e eeuw.) Hg. 0.30, br. 0.15.

1054. Afgietsel van een klein kapiteeltje met bladornament in een venster aan de zuidzijde van het Domkoor. (15e eeuw.) Hg. 0.14, br. 0.11.

1055. Afgietsel van een der crochets aan de linkerzijde van het bovenste middenvenster der sacristie van den Dom. (15e eeuw.) Hg. 0.38, br. 0.23.

1056. Afgietsel van een der crochets aan de rechterzijde van het bovenste linkervenster der sacristie van den Dom. (15e eeuw.) Hg. 0.405, br. 0.25.

1057. Drie georneerde zandsteenen sluitstukken van gothieke kerkvensters, waarboven consoles. (Einde der 15e eeuw.) Hg. c. 0.37, nog br. 0.53.
Gevonden in den Dom; waarschijnlijk afkomstig van de vensters van het ingestorte schip van den Dom.
In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

1058. Fragment van eene breede lijst van zandsteen, waarboven eenige gothieke bladornamenten (gedeelte van een crochet). (Einde der 15e eeuw.) Hg. 0.57, br. 0.46.
Gevonden in den Dom; afkomstig van een windberg boven een deur of venster van het ingestorte schip.
In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

1059. Twee fragmenten van eene groote venstertraceering. (Einde der 15e eeuw.) Lg. 0.75, br. 0.44 en lg. 0.32, br. 0.35.
Gevonden in den grond op het Domplein; waarschijnlijk afkomstig van het ingestorte schip van den Dom.

1060. Twee fragmenten van gothiek traceerwerk in zandsteen, versierd met gebeeldhouwde krullen. (15e eeuw.) Nog lg. 0.14 en lg. 0.13.
Afkomstig uit de St. Jacobskerk.
In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

1061. Fragment van gothiek traceerwerk van tufsteen. Nog hg. 0.095, br. 0.11.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

1062. Acht fragmenten van gehouwen trachiet van langwerpig achthoekigen vorm, waarschijnlijk de stijlen van een gothiek venster.
Gevonden in 1860 in een kelder bij het afbreken van het huis Clarenburch.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch Genootschap* (geschenk van het *Aartsbisschoppelijk Kerkbestuur van de Oud-Roomsch-Catholieke gemeente te Utrecht).*

1063. Afgietsel van het gothieke basement van het profil eener deurpost

in eene der kapellen ten westen naast het transept van den Dom. (Einde der 15e eeuw.) Hg. 0.35, br. 0.24.

1064. Eikenhouten deurkalf, voorstellende eene gekroonde zittende vrouw met een zwaard in de hand; ter weerszijden de wapens der familiën Bijlandt en Van de Spiegel met Berchmaker (?) en het jaartal 1567. Hg. 0.295, br. 1.87.

1065. Eikenhouten deurkalfje, op de voorzijde versierd met gesneden bladornament, van onderen met ornamenten in renaissance stijl. (Begin der 17e eeuw.) Hg. 0.25, br. 0.80.
Afkomstig uit een huis aan de zuidzijde van de Boterstraat.

1066. Eikenhouten deurkalf met consoles en gesneden ornamenten; in een cartouche het jaartal 1643. (Midden der 17e eeuw.) Hg. 0.605, br. 1.96.
Afkomstig uit het huis in de Vinkenburgstraat N°. 15.

1067. Gebeeldhouwd poortje van vurenhout. Twee jonische pilasters, versierd met festoenen van bladeren en vruchten, dragen een ronden boog, gesloten door een engelenkopje en versierd met eene draperie met vruchtentrossen. Als bekrooning dient een geprofileerd dekstuk. (Midden der 17e eeuw.) Hg. 2.60, br. 1.73.
Afkomstig uit den tuin van het huis Achter St. Pieter N°. 14.
Geschenk van de *Erven Mr. A. H. Leijdell van Dam van Veenhuizen.*

1068. Houten dessus de porte, bestaande uit een gebeeldhouwd fronton, gesteund door twee rijkversierde consoles, die een venster omlijsten, style Louis XIV. (Begin der 18e eeuw.) Hg. 1.82, br. 2.35.
Afkomstig uit den gevel van het huis op den Drift N°. 17.
Geschenk van het *Bestuur der Utrechtsche Hypotheekbank.*

---

4. GEWELF- EN BALKSLEUTELS.

1069. Afgietsel van een gewelfsleutel in gothieken stijl, samengesteld uit bladeren. (15e eeuw.) Middellijn 0.28.
Afkomstig uit den kloostergang van den Dom.

1070. Afgietsel van een geheel dergelijken gewelfsleutel, doch kleiner. (15e eeuw.) Middellijn 0.25.
Afkomstig uit den kloostergang van den Dom.

1071. Afgietsels van vier gewelfsleutels in gothieken stijl in het middenschip der St. Jacobskerk, voorstellende wijngaardbladeren en druiventrossen. (15e eeuw?) Middellijn 0.41.

1072. Groote gewelfsleutel van zandsteen in gothieken stijl, versierd met vijf eikenbladeren met sporen van polychromie; in het midden een gat. Aan de drie zijden ziet men in het om den ronden sleutel loopende

profil de aanzetsels van acht gewelfribben; de vierde zijde is geprofileerd zonder aanzetsels. (15e eeuw.) Hg. 0.40, doorsnede 0.86.

Gevonden onder de stoepzerk van het huis op het Predikheerenkerkhof N°. 6, en dus waarschijnlijk afkomstig uit de kerk van het Predikheerenklooster.

Geschenk van den heer *R. Diks.*

1073. Sluitsteen en vier fragmenten van een geprofileerde en gepolychromeerde gewelfrib in gothieken stijl. De polychromie is aangebracht op de witkalk. (15e eeuw.) De sluitsteen hg. 0.17, br. 0.21; de fragmenten nog lg. 0.09 — 0.46.

Gevonden in den grond op het Oudmunsterkerkhof bij het bouwen van het huis N°. 21 (en derhalve afkomstig uit de St. Salvatorskerk).

Geschenk van den heer *P. A. Serton.*

1074. Roset van gesneden hout in gothieken stijl. (Einde der 15e eeuw.) Middellijn 0.175.

Afkomstig uit de kapittelzaal ten Dom (Groot auditorium der hoogeschool).

1075. Geprofileerde balksleutel in gothieken stijl; met dergelijk sleutelstuk van een smalleren balk in den hoek van hetzelfde vertrek. (15e eeuw.) Hg. 0.12, br. 0.26 — en hg. 0.095, br. 0.125.

Afkomstig uit het voor den bouw van het nieuwe Universiteitsgebouw afgebrokene huis op het Oudmunsterkerkhof F N°. 223.

1076. Drie eikenhouten sleutels van het houten kruisgewelf in het schip der kapel van het kasteel De Haar bij Utrecht (de vierde ontbreekt). Zij stellen voor het wapenschild der familie Van Zuylen van der Haer, — een helm met het helmteeken van Zuylen, — en eene gehelmde mansbuste. (Begin der 16e eeuw.) Hg. 0.155, br. 0.175, — hg. 0.13, br. 0.16 — en hg. 0.17, br. 0.15.

Geschenk van den heer *Jhr. Mr. T. H. F. van Riemsdijk.*

1077. Tien eikenhouten balksleutels met sporen van polychromie. Twee daarvan stellen voor twee door een band verbondene ronde schilden met een punt in het midden en de letters:

A.
D. A. D. M.

(*Antonius de Aemstel de Mijnden*). De acht overige bevatten ieder een wapenschild, te zamen vormende de acht kwartieren van Antonie van Aemstel van Mijnden, kanunnik ten Dom († 1566):

Aemstel van Mijnden.	Nyenrode.
Zuylen van Nyeveld.	Zuylen van Harmelen.
Ysselstein.	Darthuysen.
Montfoort.	Zuylen van der Haer.

(1e helft der 16e eeuw.) Hg. c. 0.15, br. c. 0.28.

Afkomstig uit het huis op den hoek der Voetiusstraat en Achter den Dom N°. 2.

Geschenk van den heer *A. Schoonhoven.*

N.B. Bij akte van 17 December 1512 werd dit huis door het Domkapittel gegund aan den kanunnik ten Dom Dirck van Drakenborch op voorwaarde, dat hij daaraan aan de noordzijde eene nieuwe zaal zou aanbouwen. (Archief v. d. Dom.)

1078. Vier geheel dergelijke, doch grootere eikenhouten balksleutels, waarvan elk een schild vertoont met de wapens der familiën Van de Spiegel, Berchmaker, Bylant en? (1e helft der 16e eeuw.) Hg. c. 0.22, br. c. 0.33.

1079. Twee dergelijke balksleutels en vier halve sleutels van gesneden hout, voorstellende het wapen van IJsselstein tusschen ornamenten. (Einde der 16e eeuw.) Hg. en br. 0.235 en hg. 0.235, br. 0.12.

Afkomstig uit het kasteel te IJsselstein.

Geschenk van den heer *J. van der Kellen te Rotterdam.*

1080. Negen eikenhouten plankjes, waarin met een mes de volgende opschriften zijn gesneden:

„JOHANNES DELLEFT. 1531." Lg. 1.375, br. 0.13.
„REGNERVS FRISO DE SVICHVM. 1555." Lg. 0.45, br. 0.11.
„PETRVS VAN DER AST, ALIAS ANDTVERPIANUS. 1555." Lg. 0.54, br. 0.145.
„THEODORICVS HOORN. 1557." Lg. 0.41, br. 0.105.
„IACOBVS IOHANNES. ANNO 1594." Lg. 0.36, br. 0.095.
„LAETAS HĀC SOLVIT V(I)." Lg. 0.66. br. 0.07.
„FRANCISCUS DIBBITS. 1623." Lg. 0.705, br. 0.078.
„FRE. A REEDE. 1631." Lg. 0.528, br. 0.057.
„AMBROSIUS BOSSCHAERT. A°. 1683." Lg. 0.46, br. 0.065.
(Keerzijde met andere letter: „..... NES A SIJPESTEIJN".)

Afkomstig van de gebintbalken der St. Hieronymus-school. De opschriften schijnen niet uit de balken gezaagd te zijn, maar (blijkens de menigvuldige spijkergaten, de dubbele inscriptie op de laatste en de verf op de drie laatste stukken) daarop gespijkerd geweest te zijn. Wellicht dienden zij om de plaatsen aan te wijzen, waar de leerlingen hunne kleederen of hunne boeken moesten bergen. — Blijkens een afschrift der opschriften, in 1833 bij de afbraak der school vervaardigd (berustende in den Topographischen atlas der stad Utrecht), vond men, tusschen den naam van Jac. Johannes en de daarop thans volgende spreuk, vroeger de namen van „*Iohannes Halewech. Anno* 1594" en „*Augustinus H. Boot à Teylingen Alcmarianus.* 1594." Daarentegen ontbreken op dit afschrift de drie laatste namen, uit veel lateren tijd dan de anderen, die dus denkelijk in een ander deel der school gevonden zijn.

1081. Houten plaatje, waarin zijn gesneden het wapen der stad Utrecht en het jaartal 1718. Lg. 0.13, br. 0.14.

Afkomstig van een balk, in 1835 uitgebroken boven het klokkenspel van den Domtoren.

1082. Afgietsel van een plafond in stuc style Louis XV, aanwezig in de vestibule der Fundatie van Renswoude. Lg. 5.14, br. 4.45.

N.B. Het middelstuk is nieuw samengesteld uit stukken van den rand.

---

5. SCHOORSTEENMANTELS.

1083. Schoorsteenpilaster van zandsteen, bestaande uit een basement, een pilaster, waarop een gebeeldhouwd renaissance-ornament, en eene georneerde console. De ornamenten op den steen waren vroeger verguld. (Einde der 16e eeuw.) Het basement hg. 0.34, br. 0.28; de pilaster hg. 1.20, br. 0.15; de console hg. 0.26, br. 0.155.

Afkomstig uit het afgebrokene huis naast het Stadhuis, D. N°. 28 (thans tot bijgebouw van het Stadhuis ingericht).

1084. Schoorsteenfries van zandsteen, voorstellende twee medaillons met groote schelpen, waarin nog de gaten aanwezig zijn voor twee koperen lichtblakers. Ter weerszijden van die medaillons zijn ornamenten in renaissance-stijl met draken, ramskoppen en bloemen aangebracht. Het midden van het fries is bijgewerkt. (16e eeuw.) Hg. 0.32, br. 1.905.

Afgebeeld bij: *Ewerbeck*, *Die Renaissance in Belgien und Holland.* III pl. 20.

1085. Helft van een schoorsteenfries van zandsteen, voorstellende een schelp, door een gevleugeld manspersoon met vruchten bekransd en omgeven door ornamenten in renaissance-stijl; het fries wordt afgesloten door een georneerde pilaster. (16e eeuw.) Hg. 0.325, nog br. 0.77.

Afkomstig uit het huis in de Schoutensteeg N°. 21.

Geschenk van den heer *W. A. van Rijn.*

Afgebeeld bij: *Ewerbeck*, *Die Renaissance in Belgien und Holland.* III pl. 21.

1086. Schoorsteenmantel van zandsteen. Het fries vertoont de wapens der familiën Mom en Culenborch, vastgehouden door twee gevleugelde mannen; het overige van het fries is bedekt met rijke ornamenten in renaissance-stijl. De aan weerszijden waarschijnlijk vroeger aanwezig geweest zijnde karyatiden, die een verstek in den schoorsteenmantel steunden, ontbreken. De pilasters ter weerszijden van den boezem, waaraan de basementen ontbreken, zijn bedekt met beeldhouwwerk; de daarboven geplaatste consoles, die het fries dragen, vertoonen een bladornament. De geheele schoorsteenmantel is gepolychromeerd en verguld. Onder in den boezem zijn ingemetseld eenige haardsteenen van oude type (van onderen 9, daarboven 8 enz., bovenaan 2 stuks); zij vertoonen zeer verschillende voorstellingen, o. a. twee bustes, Maria boodschap, twee personen bij eene fontein, twee paarden, Suzanna in het bad, St. Joris met den draak, den

rijksadelaar, twee ridders te paard, Adam en Eva onder den boom, drie naakte personen vluchtende voor een draak enz. Hg. 2.23, br. 1.87.

Afkomstig uit eene bovenkamer van het huis aan de Kromme Nieuwe gracht N°. 66.

Afgebeeld bij: *Ewerbeck, Die Renaissance in Belgien und Holland.* III pl. 19, 20, 21, 23, — en in: *Gids door het Sted. museum.* p. 14.

Geschenk van den heer *Jhr. Mr. J. van der Feltz te Twello.*

N.B. De schoorsteen vertoont geheel den stijl van het midden der 16e eeuw, op welken tijd ook wijzen de van ouds ingemetselde haardsteenen. De wapens zijn echter die van Jhr. Jacob Mom en zijne echtgenoote Cornelia van Culenborch, die het bedoelde huis kochten in 1613, terwijl Mom te 's Gravenhage geëxecuteerd werd wegens eene samenzwering tegen prins Maurits in 1621; de schoorsteenmantel zou dus tusschen deze jaren vervaardigd moeten zijn. — Het beeldhouwwerk van dit fries schijnt van denzelfden maker als het fries No. 1085 van dezen catalogus.

1087. Klein fries van zandsteen, voorstellende een burg, een wapen in medaillon en een banderol tusschen renaissance-ornamenten. De linkerzijde ontbreekt. (Midden der 16e eeuw.) Hg. 0.25, nog br. 0.93.

Afkomstig uit het huis in den Driehoek N°. 5.

Geschenk van het *Bestuur van de Oud R. C. school in den Driehoek.*

1088. Schoorsteenbeeld en console van zandsteen. Het beeld stelt voor een mannenhoofd, waaronder een leeuwenkop en vrouwenhoofd; de console verbeeldt een leeuw, die een oningevuld wapenschild vasthoudt. (17e eeuw.) Het beeld hg. 0.98, br. 0.135; de console hg. 0.31, br. 0.145.

1089. Benedenhelft van eene gecanneleerde schoorsteenpilaster van zandsteen; het onderste gedeelte wordt gevormd door een cartouche met een engelenkopje. (17e eeuw.) Nog hg. 0.50, br. 0.17.

1090. Schoorsteenconsole van zandsteen, voorstellende een engelenkopje, waaronder een tros vruchten. (Begin der 17e eeuw.) Hg. 0.28, br. 0.15.

Gevonden te Vechten of te Wijk bij Duurstede.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

1091. Voorste gedeelte van eene gebeeldhouwde schoorsteenconsole van zandsteen, voorstellende het bovenlijf van een satyr. (1e helft der 17e eeuw.) Nog hg. 0.12, br. 0.16.

Gevonden bij het bouwen van de brug over den singel Onder de linden.

1092. Twee schoorsteenbeelden van terra-cotta met voetstukken en consoles, voorstellende een geharnasten man en eene vrouw, met de eene hand op de borst, de andere gesteund op een schild. (Begin der 17e eeuw.) De voetstukken hg. 0.29, de beelden hg. 1.05, de consoles hg. 0.33.

1093. Twee schoorsteenpilasters van terra-cotta. De basementen vertoonen een vrouwenhoofd, de pilasters engelen met bloemfestoenen, de kapiteelen engelenkopjes met bloemkransen. (1e helft der 17e eeuw.) De basementen hg. 0.33, br. 0.22, — de pilasters hg. 0.85, br. 0.19, — de kapiteelen hg. 0.16, br. 0.20.

De basementen en pilasters zijn gevonden in den grond eener boerderij op het terrein der vroegere buitenplaats Vijfhuizen aan de Vecht te Zuilen; de afkomst der kapiteelen is onbekend.

Basementen en pilasters geschonken door *Mevr. de Wed. J. C. Plomp te Zuilen.*

1094. Schoorsteenpilaster van terra-cotta, voorstellende een naakt kind met fluit en lauwertakken, staande op eenen ring, waaraan een tros bloemen en vruchten bevestigd is. Gebroken en bijgewerkt. (De pilaster, die reeds vroeger gebroken schijnt te zijn, is toen gerepareerd door in de holle achterzijde vier ossenbeenderen met kalk te bevestigen.) (17e eeuw.) Hg. 1.02, br. 0.25.

Gevonden in 1858 in den tuin van het huis aan de Nieuwe gracht N°. 65 naast de Gasthuispoort.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Mr. F. J. J. baron van Heemstra*).

1095. Basement en twee consoles van een schoorsteenpilaster; het basement versierd met een manshoofd, de consoles met vrouwen- en engelenkopjes. De drie stukken zijn vervaardigd uit baksteen met gips bekleed; het basement is beschadigd. (Begin der 17e eeuw.) Het basement nog hg. 0.265, br. 0.265; de consoles hg. 0.27, br. 0.195.

Gevonden in den grond van het Groot Auditorium.

In bruikleen afgestaan door het *Ministerie van Binnenlandsche zaken.*

1096. Schoorsteenmantel met gedraaide zwart marmeren pilasters en jonische kapiteelen en basementen. De eene pilaster is bijgewerkt; het houten fries en de tegelvloer zijn nieuw. (Einde der 17e eeuw.) Hg. 1.78, br. 2.55, dp. 0.97.

Afkomstig uit het huis op de Kromme Nieuwe gracht N°. 19.

Geschenk van den heer *Mr. F. N. M. Eijck van Zuijlichem te Maartensdijk.*

N.B. Het fries is gevolgd naar een dergelijk oud fries ten huize van den heer Jhr. Mr. J. L. A. Martens op het St. Janskerkhof.

1097. Schoorsteenmantel style Louis XIV, bestaande uit een rood marmeren mantel met houten boezem, rood gemarmerd en versierd met rijk gebeeldhouwde en vergulde ornamenten en lijsten. Het ondergedeelte van den boezem draagt eene geslepene spiegel. Het bovenste (waarin vroeger bevestigd was eene voorstelling van gobelin-tapijtwerk) vertoont een afgietsel van een beeldhouwwerk in wit geschilderd hout, voorstellende den roof van Proserpina door Pluto. (Begin der 18e eeuw.) Hg. 4.46, br. 2.39.

Afkomstig uit het huis Achter St. Pieter N°. 18.

Afgebeeld in: *Gids door het Sted. museum.* p. 34, — en in: *Eigen Haard.* 1896 p. 155.

Geschenk van *Heeren Notarissen te Utrecht.*

N.B. Het origineel van het beeldhouwwerk is aanwezig in een dergelijken schoorsteenmantel uit denzelfden tijd, nog staande in het huis, waaruit deze schoorsteenmantel afkomstig is.

1098. Grijsmarmeren schoorsteenmantel, style Louis XV. Hg. 1.35, br. 2.18.

Afkomstig uit het huis op het St. Pieterskerkhof N°. 10.
Afgebeeld in: *Gids door het Sted. museum.* p. 45.

N.B. Hierbij is opgesteld de schoorsteenboezem uit het huis op het Oudmunsterkerkhof F No. 220 en het daarbij behoorende schoorsteenstuk (No. 664 van dezen catalogus).

---

6. HAARDSTEENEN.

Deze haardsteenen dienden reeds sedert de 14e eeuw (zie No. 1099) tot versiering van de boezems van schoorsteenmantels [1]), totdat zij in het begin der 17e eeuw verdrongen werden door de verglaasde en beschilderde tegeltjes. Drie typen zijn te onderscheiden. De eerste, oudste vorm is zeer dik; de ornamenten zijn uiterst ruw en herinneren hier en daar nog aan den gothieken stijl. De latere zijn veel fijner bewerkt en platter; hierbij behooren de onder afdeeling *c* beschrevene deksteenen. De laatste type eindelijk, van denzelfden vorm als de tweede, mist de randen, zoodat het ornament doorloopt, wanneer de steenen naast elkander worden geplaatst.

De groote overeenkomst in stijl van vele op deze steenen voorkomende figuren bewijst, dat zeer vele daarvan in éene fabriek gemaakt zijn, en daar een overgroot aantal, van de oudste typen tot de allerlaatste toe, te Utrecht in oude muren gemetseld en in den grond begraven gevonden zijn, is het waarschijnlijk, dat zulk eene fabriek in deze stad gevestigd is geweest. Reeds in 1388 en tot ver in de 15e eeuw toe worden dan ook te Utrecht verschillende „steenbackers off tiegelbackers" vermeld en ook een „ticheloven" met „huus" en „loodsen," die van stadswege verhuurd werd, terwijl de stad den „tichelaers" ook „die eerde, steen of te backen" leverde. Deze „tyechelaers" stonden onder strenge controle; zij mochten „ghene teghellen nochte gheen werc vormen" dan tusschen „zinte Gheerde dach (17 Maart) ende achte daghe voer zinte Victoers dach" (10 October); zij waren gehouden aan de grootte van „der stadt tyeghelvormen," die „tot Buerkerck in der kercken" hingen, en ook aan den van stadswege bepaalden prijs, die in 1410 bepaald werd op 3 pond, omstreeks 1430 op 2 pond 10 st. de 1000 steenen. De produkten mochten niet geleverd worden dan na goedkeuring van het baksel door den „weydegreven," en op een „teyken off oirloff" van den schutmeester, alleen afgegeven aan Utrechtsche burgers tot hun eigen gebruik; eerst wanneer in de behoeften van „borgere ende ondersaten" voorzien was, mochten de steenen verkocht worden, „tot orbair" van den tegelbakker „dair hy can." (*Rechtsbronnen v. Utrecht. I* p. 213, 214, 235, 282, 320.) In 1440 werden door den kerkmeester der Buurkerk „in de Weerde by de houten brug" aangekocht 1500 „dubbelde haertsteenen", waarmede de nieuwe sacristie geplaveid werd (*Rekening Buurkerk.* 1440/41), en nog in 1602 vinden wij „in Lauwenrecht" den „tichelaer" Henrick Meertenssen, die 22 pond 15 sch. ontving voor 2375 „groote ende cleyne estricken" „in de nyuwe gemaeckte secretarie" der stad (*Kameraarsrekening* 1602/3. fol. 82.)

---

1) De steenen waren somtijds beschilderd en verguld: No. 1131 draagt sporen van roode beschildering; een groote halfronde haardsteen, nog tot voor eenige jaren ingemetseld in den muur van een huis in de Kattenpoort op den Steenweg, vertoonde zelfs vergulde ornamenten. Het spreekt echter van zelf, dat dergelijke versierde exemplaren niet als haardsteenen gebruikt kunnen zijn.

Er is geen bewijs, dat deze steenbakkers iets anders afleverden dan „tegellen" en „estricken," die denkelijk allen van gewone roode aarde zullen geweest zijn zonder eenige ornamenten. Meer bepaald op de hier behandelde haardsteenen schijnt betrekking te hebben de „fabriek van gebakken steenen met figuren," die volgens Jac. Scheltema (*Tijdschr. v. gesch. v. Utrecht.* I p. 24) „tusschen de jaren 1520 tot 1550 heeft bestaan waar thans de manège is, te weten op Schapenburg" (Achter Clarenburg) [1]). Het is te bejammeren, dat de geleerde schrijver door den dood verhinderd is geworden gevolg te geven aan zijn voornemen, iets naders omtrent deze fabriek, „van welke hem eenige berigten en overblijfselen waren voorgekomen," mede te deelen; de beide door hem aangeduide steenen (waarvan een thans onder No. 87 in dit Museum berust) waren echter beiden gebeeldhouwd en dus zeker niet uit de bedoelde fabriek afkomstig. In 1612 leverde „Hendrick Adriaensz. woenende in de Schoutenstege" aan de stad 108 „heertsteentgens," om te „stellen in den heert ofte schoorsteen van de Raetcamer" voor 10 pd. 16 sch. (Kameraars-rekening 1612/13 fol. 28); het blijkt echter niet, of hij de steenen zelf vervaardigd had.

a. 1e TYPE.

Deze haardsteenen, dik en bijna vierkant, zijn allen omgeven door breede vierkante lijsten, aan de binnenzijden georneerd. Allen (behalve de eerste nummers, die ouder zijn dan de andere) zijn ongeveer hg. 0.10, br. 0.13, dik 0.095. Zij dagteekenen uit de eerste helft der 16e eeuw. Men gebruikte deze steenen tot hetzelfde doel als later de georneerde haardplaten, door ze midden in het onderste gedeelte van den met kalk bestreken boezem van eenen schoorsteenmantel in te metselen in telkens smallere rijen boven elkander. (Onderste rij 7 steenen, daarbovén 6, later 5 enz.; de bovenste rij had 2 steenen.) In den schoorsteenmantel No. 1086, afkomstig uit een huis op de Kromme Nieuwe gracht, zijn de steenen aldus ingemetseld, juist zooals ze oorspronkelijk daarin aangebracht waren. Ook de andere, onder deze afdeeling beschrevene steenen zijn (met den grooten haardsteen No. 1208) grootendeels opgesteld in den schoorsteenmantel No. 111, volgens de oude dispositie der haardsteenen in den schoorsteen van het huis hoek Neude- en Voorstraat No. 2.

1099. Gedeelte van een zeer grooten haardsteen, waarop tweemaal voorkomt dezelfde afbeelding van een geharnasten ridder te paard. Op het hoofd draagt hij een geheel gesloten helm met vederbos. In de rechterhand houdt hij een speer, aan den linkerarm zijn schild, waarop een dubbel getinneerde faas; aan de voeten puntschoenen. Het lang afhangende dekkleed van het paard is bedekt met cirkelvormige ornamenten. (14e eeuw.) Hg. 0.14, nog br. 0.22.

Afkomstig uit het huis aan de Oudegracht N°. 176 hoek Vrouwjuttenstraat. Geschenk van den heer *E. F. Georges.*

---

1) Het huis Schaffenburg besloeg nog in de 17e eeuw aan de westzijde van Achter Clarenburg het geheele terrein ten zuiden van het Vreeburg tot aan Croontgenspoort toe. (Transport van 15 Nov. 1669.) Het huis werd in 1705 tot manège ingericht (Tegenw. Staat. I p. 362): in 1704 werd door de Staten aan Maur. van Nierop *f* 1500.— betaald voor den afstand der huur van „de huysinge Schaffenburg Agter Klarenburg bij hem bewoont," dat door de Staten aangekocht was voor eene rijschool (Vroedschapsresol. 27 Oct. 1704). Het werd weder verkocht 23 December 1730 (Vroedschapsresol. 14 Oct. 1765) en in 1765 op nieuw door de Staten aangekocht (Vroedschapsresol. 23, 30 Sept., 14 Oct., 4 Nov. 1765).

1100. Haardsteen zonder versieringen; aan eene der zijden een ingestempelde achtpuntige ster in een cirkel (pottebakkersmerk?) (15e eeuw? Hg. 0.105, br. 0.14, dik 0.10.
Gevonden bij het verbouwen van het huis in de Nobelstraat N°. 5.
Geschenk van den heer *J. Brenkman*.

1101. Haardsteen, voorstellende den vuursteen van Bourgondië met twee gekruiste doornstokken (het St. Andrieskruis) en twee leliën, gevat in eene vierkante lijst. (Begin der 16e eeuw.) Hg. 0.115, br. 0.14, dik 0.115.

1102. Dergelijke haardsteen, iets kleiner, voorstellende drie groote leliën, waartusschen twee gekruiste doornstokken, die elk twee bloemen en eenige voluten dragen.
Geschenk van den heer *J. P. Menger*.

1103. Dito, voorstellende eene groote lelie.

1104. Dito, voorstellende een manshoofd met muts en lauwerkrans in medaillon.
Geschenk van den heer *J. P. M. Menger*.

1105, 1106. Dito, voorstellende een koning en eene koningin; tusschen hen een gekroond vrouwenschild met wapen. (2 ex.)

1107. Dito met dergelijke voorstelling andersom; het wapen is door een helm en andere voorwerpen vervangen.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap*.

1108. Dito, voorstellende de busten van een gehelmd man en eene vrouw.
Afkomstig uit het huis in den Steenweg N°. 61.
Geschenk van den heer *G. C. van Dijk*.

1109, 1110. Dito, voorstellende twee mannen met lauwerkransen; tusschen hen een renaissance-ornament. (2 ex.)

1111, 1112. Dito met dergelijke voorstelling; de mannen met breede ronde mutsen op het hoofd. (2 ex.)

1113. Dito met dezelfde voorstelling, doch kleiner en ruwer bewerkt.

1114. Dito met vele ornamenten, waartusschen eene buste in medaillon.

1115. Dito met dergelijke buste.

1116, 1117. Dito, met mannenbuste met ronden muts in medaillon met ornamenten. (2 ex.)
Gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het marktgebouw op het Vreeburg.

1118, 1119. Dito met gekapte vrouwenbuste in medaillon. (2 ex.)
Gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het marktgebouw op het Vreeburg.

1120. Dito met eene gekroonde buste in medaillon.

Gevonden op het terrein der St. Willebrordus-kerk in de Minderbroederstraat.
Geschenk van het *Parochiaal Kerkbestuur van St. Willebrord.*

1121. Dito met eene buste van voren gezien in medaillon.

1122. Dito met zeer ruwe buste van keizer Karel V tusschen twee kolommen, waarop zijn zinspreuk: „PLUS OUTRE".

1123. Dito met twee wapenschilden en het jaartal 1567.

1124. Dito met een gekroond wapenschild, vastgehouden door twee staande draken.

1125, 1126. Dito met den rijks-adelaar tusschen twee kolommen (het zinnebeeld van Karel V). (2 ex.)
Gevonden te Monreberg en te Babberich.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

1127. Dito met den rijks-adelaar.

1128. Dito met een wapen, waarop een vijfpuntige ster tusschen twee ornamenten.
Afkomstig uit het huis in den Steenweg N°. 61.
Geschenk van den heer *G. C. van Dijk.*

1129. Dito met een renaissance-ornament.
Gevonden bij de verbouwing van het huis op de Plompetoren-gracht N°. 9.
Geschenk van den heer *Mr. W. J. Roijaards van den Ham.*

1130—1132. Dito, met een ruiter tusschen ornamenten. (3 ex.) Een der steenen vertoont sporen van roode beschildering.
N°. 1131 en 1132 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* N°. 1132 geschenk van den heer *Dr. H. J. Broers*).

1133. Dito met dezelfde voorstelling; grootere type.

1134. Dito, voorstellende een gekroonden leeuw.

1135. Dito, voorstellende twee ruiters, die op elkander inrijden.

1136. Dito, voorstellende een man met een langen stok in de hand tusschen twee mannen met speer en zwaard, die op stokpaarden rijden.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

1137. Dito, voorstellende een man en eene vrouw op een bank, elkander omarmende; naast hen een hooge kachel en ander huisraad.
Gevonden bij de verbouwing van het huis op de Plompetoren-gracht N°. 9.
Geschenk van den heer *Mr. W. J. Roijaards van den Ham.*

1138. Dito, voorstellende Simson slapende in den schoot van Delila.
Gevonden op het land genaamd de Burg te Vechten.

1139. Dito, voorstellende den profeet Jona, gezeten bij eenige boomen, met de torens van Niniveh in het verschiet.

1140. Dito, voorstellende Maria's verkondiging: Maria geknield onder een afdak in renaissance-stijl, de engel geknield voor haar.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Dr. H. J. Broers*).

1141, 1142. Dito, voorstellende de herders in het veld; bij hen een fontein, waarachter Bethlehem op een berg. (2 ex.)

1143. Dito, voorstellende de aanbidding der herders. Boven de kribbe de ster en een ruif, rechts de knielende Maria; achter haar de kop van een ezel, links een herder in knielende houding.

Gevonden op het terrein der St. Willebrordus-kerk in de Minderbroederstraat.
Geschenk van het *Parochiaal Kerkbestuur van St. Willibrord.*

1144. Dito, voorstellende Christus aan het kruis; daaronder Maria Magdalena en ter weerszijden Maria en Johannes.

1145, 1146. Dito, voorstellende de bekeering van Paulus. (2 ex.)

N°. 1146 geschenk van den heer *H. H. van Dijk.*

1147—1151. Dito, voorstellende St. Joris, die te paard zittende met getrokken zwaard den draak vertreedt, terwijl de gevangene prinses achter een boom geknield ligt. (5 ex.)

N°. 1148, 1149 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

1152. Dito met dezelfde voorstelling, andersom.

1153, 1154. Dito, voorstellende St. Hubert, geknield voor het hert met het kruis tusschen de horens; daarbij een ruiter en een hond. (2 ex.)

1155. Dito met dezelfde voorstelling, andere type.

Gevonden bij de verbouwing van het huis op de Plompetoren-gracht N°. 9.
Geschenk van den heer *Mr. W. J. Roijaards van den Ham.*

1156, 1157. Dito met dezelfde voorstelling, andersom. (2 ex.)

N°. 1156 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

1158, 1159. Dito, voorstellende een naakte jongeling (Perseus?), die een dier met een zwaard te lijf gaat, terwijl hij hem met de linkerhand een schild(?) voorhoudt. (2 ex.)

b. 2e TYPE.

Deze haardsteenen zijn platter dan die van de vorige afdeeling, en allen zijn omgeven door eene zeer smalle lijst. De figuren op deze steenen zijn veel fijner bewerkt dan die op de eerste soort. Zij zijn ongeveer hg. 0.10, br. 0.15, dik 0.06, en dagteekenen uit de tweede helft der 16e eeuw. (De Nos. 1199, 1200 zijn uit iets lateren tijd en slechts 0.04 dik; de Nos. 1160, 1161 hebben alleen aan de beide zijden lijsten; de Nos. 1183—1186 missen de lijst geheel.) De bestemming dezer haardsteenen was dezelfde als die der voorgaande afdeeling (zie de Noot boven No. 1099); maar in dit tijdvak schijnt men de bovenste twee steenen veelal vervangen te hebben door één breeden steen met driehoekig dekstuk (No. 1208 vlg.) of (later) gedekt te hebben door één breeden halfronden steen (No. 1211 vlg.)

1160, 1161. Haardsteen, voorstellende Adam en Eva naast elkander in twee nissen. (2 ex.)

1162. Dito voorstellende Simson, die de Philistijnen met een ezelskinnebak verjaagt.
Gevonden te Utrecht.

1163. Dito voorstellende Simson met de poorten van Gaza.
Afkomstig uit een huis in de Korte Smeestraat.

1164. Dito voorstellende David met het hoofd van Goliath; naast hem twee vrouwen, die op fluit en viool spelen.

1165. Dito voorstellende koning David, uit een der vensters van een uitgebouwd balcon in renaissance-stijl ziende. (Fragment van de geschiedenis van Bathseba.)

1166. Dito voorstellende Esther met twee vrouwen achter haar, geknield voor koning Ahasverus; daarachter drie staande mannen.
Afkomstig uit een huis op het Vreeburg.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *G. Z. P. Marcella*).

1167. Dito voorstellende een tent, waarin Judith staande achter het bed waarin de onthoofde Holophernes ligt, terwijl zij zijn hoofd aan hare dienstmaagd geeft.
Geschenk van den heer *R. Werdmüller van Elgg.*

1168. Dito met dezelfde voorstelling; variant.
Afkomstig uit een huis in de Korte Smeestraat.

1169. Dito voorstellende Suzanna ontkleed in den tuin zittende, terwijl hare dienstmaagd haar uit eene achter haar staande fontein te drinken geeft.

1170. Dito voorstellende Suzanna in het bad; ter weerszijden de twee grijsaards.

1171. Dito voorstellende Suzanna, die naar den rechter geleid wordt, terwijl Daniel haar tegemoet komt.
Afkomstig uit een huis bij het kasteel te Montfoort (met een penning van 1596).

1172. Dito voorstellende Suzanna met de twee grijsaards voor den rechter.

1173. Dito voorstellende de twee grijsaards voor den rechter, terwijl Daniel hen ondervraagt.

1174. Dito voorstellende de twee grijsaards, die ter steeniging weggeleid worden.
Geschenk van den heer *Jhr. Mr. L. Schorer te Middelburg.*

1175. Dito voorstellende de twee grijsaards geknield onder twee boomen en door twee personen gesteenigd.

1176, 1177. Dito met dezelfde voorstelling; variant. (2 ex.)
Afkomstig uit een huis in de Korte Smeestraat.

N.B. Deze 7 (9) nummers (No. 1169—1177) vormen eene volledige serie.

1178. Dito voorstellende den evangelist Mattheus met den engel.

1179. Dito met dezelfde voorstelling; variant.
Afkomstig uit een huis in de Korte Smeestraat.

1180. Dito voorstellende den evangelist Marcus met den leeuw.

1181. Dito voorstellende den evangelist Lucas met de koe.

1182. Dito voorstellende den evangelist Johannes met den arend.

N.B. Deze 4 nummers (No. 1178—1182) vormen eene volledige serie.

1183—1186. Dito voorstellende St. Joris te paard, den draak vertredende. (4 ex.)
N°. 1184 gevonden in den singel bij de vernieuwing der Willemsbrug, — N°. 1185 afkomstig uit een huis in den Spindersteeg op den Zeedijk, — N°. 1186 afkomstig uit het huis Nieuwe gracht N°. 58.
N°. 1186 geschenk van den heer *M. E. Kuiler.*

1187. Dito met St. Joris, andersom gewend.
Geschenk van den heer *J. P. Menger te Asten.*

1188. Dito voorstellende St. Hubert, voor het hert met het kruis knielende.
Gevonden op het terrein der St. Willibrordus-kerk in de Minderbroedersstraat.
Geschenk van het *Parochiaal Kerkbestuur van St. Willibrord.*

1189. Dito voorstellende Apollo en Daphne onder een boom zittende, terwijl aan hare linkerhand een tak bladeren ontspruit; daarbij een hond.

1190. Dezelfde voorstelling, iets andere type zonder hond.

1191. Dito voorstellende een zeegevecht: vele geharnaste mannen, in booten staande, bestrijden elkander met zwaarden, bogen en slingers.
Gevonden te Jutphaas.

1192. Dito met eene zeer groote mannenbuste van voren gezien, tusschen twee ornamenten.

1193. Dito met dergelijke buste met hoed op het hoofd, rechts ziende, tusschen dezelfde ornamenten.

1194. Dito met dergelijke buste met een helm op het hoofd, rechts ziende, tusschen dezelfde ornamenten.
Afgebeeld bij: *Ewerbeck, Die Renaissance in Belgien und Holland.* III pl. 19.

1195. Dito met dergelijke buste met een kroon op het hoofd, links ziende, tusschen dezelfde ornamenten.

N.B. Deze vier nummers (No. 1192—1195) behooren blijkbaar bij elkander en hebben met vijf andere denkelijk voorgesteld de drie serieën van in de middeleeuwen bij voorkeur gevierde helden. (Jozua, David en Judas Maccabeus, — Hector, Alexander en Cesar, — Arthur, Karel de Groote en Godfried van Bouillon.)

1196. Dito met dergelijke buste met kroon en ringkraag, tusschen bloemen.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Dr. H. J. Broers*).

1197. Dito met buste van koning Philips II (?), ter halver lijve in medaillon.

Afkomstig uit Wilnis.

1198. Dito voorstellende het geuzen-insigne (bedelzak met gekruiste handen) in medaillon.

Afkomstig uit Wilnis.

1199. Dito voorstellende den Hollandschen leeuw met schild en zwaard, staande in den Hollandschen tuin; daarbuiten twee staande leeuwen en het jaartal 1607.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Dr. H. J. Broers*).

1200. Dito voorstellende de Hollandsche Maagd met het wapen van Holland, zittende in den Hollandschen tuin; daarbuiten twee staande vrouwen met bloemen in de hand, eenige wapenschilden, waarop een klimmende leeuw, en het jaartal 1608.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap*.

1201. Dito met twee metopen, waarin ossenkop en schild, gescheiden door een triglyph (gedeelte van een fries).

Geschenk van den heer *G. Renkema Ez.*

1202. Dito met renaissance-ornamenten.

1203. Dito met dezelfde renaissance-ornamenten; variant.

Afkomstig uit een huis in de Korte Smeestraat.

1204. Dito met andere renaissance-ornamenten.

Afgebeeld bij: *Ewerbeck*, *Die Renaissance in Belgien und Holland.* III pl. 19.

1205. Dito met andere renaissance-ornamenten.

Gevonden bij het afbreken van het huis in de Predikheerenstraat N°. 4.

1206. Dito met andere renaissance-ornamenten.

Afgebeeld bij; *Ewerbeck*, *Die Renaissance in Belgien und Holland.* III pl. 19.

1207. Dito met andere renaissance-ornamenten.

Afkomstig uit het afgebrokene gedeelte van het Militair Logement in de Lange Nieuwstraat.

c. DEKSTEENEN.

Dezeueksteenen, veel breeder en grooter dan de haardsteenen (en van onderling eenigszins verschillende afmetingen), behooren bij de in de vorige afdeeling beschrevene steenen.

Zij dienden om de in telkens smallere rijen geplaatste groepen haardsteenen te bekroonen. De oudste, van driehoekige dekstukken voorzien, schijnen de bovenste rij (van twee haardsteenen) vervangen te hebben; de latere, van halfronden vorm, hebben die bovenste rij denkelijk bekroond. De twee laatste onder deze afdeeling beschrevene fraai, georneerde steenen (No. 1221, 1222), die geheel op zich zelf staan, hebben misschien denzelfden dienst gedaan als de driehoekig afgedekte steenen.

1208. Haardsteen met driehoekig dekstuk, voorstellende den gekroonden rijksadelaar op een schild, waarboven de keizerskroon tusschen twee pilaren, vastgehouden door een griffioen en een leeuw; om de kolom op een banderol de woorden: „PLUS OLTRE" (zinspreuk van keizer Karel V). In den driehoek de buste van den keizer met het jaartal 1552. Hg. 0.205, br. 0.30, dik 0.06.

N.B. Opgesteld in den schoorsteen No. 111.

1209. Dito met driehoekig dekstuk, voorstellende den dubbelen rijksadelaar op een schild, vastgehouden door een griffioen en een leeuw; in het dekstuk een georneerd medaillon. Hg. 0.19, br. 0.24, dik 0.07.

1210. Dito met driehoekig dekstuk, voorstellende een gekroond familiewapen, door twee klimmende leeuwen vastgehouden. Ter weerszijden der leeuwen een wapenschild; in het dekstuk een uitgewischt jaartal. Beschadigd. Nog hg. 0.19, br. 0.29, dik 0.05.

Afkomstig uit de Buurkerk.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

1211. Halfronde haardsteen, voorstellende den dubbelen rijksadelaar op een schild, waarboven de keizerskroon met het jaartal 1551; ter weerszijden een pilaar, door een klimmenden leeuw vastgehouden, en de woorden: „PLUS OLTRE." Hg. 0.215, br. 0.34, dik 0.06.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *C. G. Boonzajer te Gorinchem*).

1212. Dito met geheel dezelfde voorstelling en het jaartal 155. . Andere type. Hg. 0.23, br. 0.355.

1213. Dito, voorstellende het Spaansche wapen, waarboven eene koningskroon met het jaartal 1570; ter weerszijden een kolom, door een klimmenden leeuw en griffioen vastgehouden, met de woorden: „PLUS OLTRE". Hg. 0.19, br. 0.32, dik 0.065.

Afkomstig uit het huis in de Schoutenstraat N°. 21.

Geschenk van den heer *W. A. van Rijn.*

1214. Dito dito met het jaartal 1586.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

1215, 1216. Dito dito met het jaartal 1589. (2 ex.)

N°. 1216 geschenk van den heer *J. P. Menger te Asten.*

1217. Dito, voorstellende het wapen van Oranje-Nassau, vastgehouden

door twee klimmende leeuwen met de letters G. M.; daarboven eene kroon met het jaartal 1603. Hg. 0.22, br. 0.35, dik 0.05.

Afkomstig uit het huis in de Hamburgerstraat N°. 7.

Geschenk van den heer *R. Diks.*

1218. Dito dito met het jaartal 1606.

Afkomstig uit de St. Janskerk.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

1219. Dito dito met het jaartal 1611.

1220, 1221. Dito, voorstellende de Hollandsche Maagd met den Nederlandschen leeuw aan haren schoot, gezeten in den Hollandschen tuin. Daarnaast twee klimmende leeuwen met getrokken zwaarden en de wapens van zestien Nederlandsche provinciën. (Overijssel en Utrecht staan in den tuin.) Hg. 0.34, br. 0.22, dik 0.05. (2 ex.)

N°. 1221 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

1222, 1223. Haardsteen (?), voorstellende een renaissance-ornament (karyatide), waarnaast twee vogels. Hg. 0.315, br. 0.13, dik 0.09. (2 ex.)

Gevonden in de Vecht bij Utrecht.

Geschenk van den heer *F. V. G. Engelbert van Bevervoorde.*

d. 3e TYPE.

Deze steenen zijn geheel gelijk aan de onder afdeeling *b* beschrevene type, maar missen den rand; allen zijn ongeveer hg. 0.09, br. 0.15, dik 0.05. Zij werden gebruikt tot bekleeding eener verticale strook van onderen in het midden van den boezem der schoorsteenmantels, die aldus door de aaneensluitende figuren der steenen met één doorloopend ornament bedekt werd op de wijze eener haardplaat. Een voorbeeld van het gebruik dezer steenen voor een dergelijk doel (het bekleeden van *een deel* der verticale strook) vindt men in de tegels No. 1291—1310 met halfronden deksteen, die in hunne oude dispositie weder opgesteld zijn in den schoorsteenmantel No. 390. Al deze steenen dagteekenen uit het laatst der 16e of het begin der 17e eeuw, en schijnen over het geheel iets jonger dan de steenen van de 2e afdeeling te zijn; het laatste op deze verzameling voorkomende jaartal is 1621. De hier beschrevene haardsteenen uit Wilnis (No. 1228, 1235, 1246), veel grover bewerkt dan de andere, schijnen jonger, wellicht uit het midden der 17e eeuw; de fabrieken, die het platteland bedienden, schijnen dus langer werkzaam gebleven te zijn dan de meer artistieke ateliers, die konden voldoen aan den fijneren smaak der stedelingen. Daar zijn blijkbaar de haardsteenen tegen het einde der 17e eeuw verdrongen door de ijzeren haardplaten en muurtegels, die zich nog thans op het platteland handhaven. In het laatste tijdperk van hun gebruik werden deze haardsteenen soms verglaasd, om ze beter tegen de hitte van het vuur te beschermen; voorbeelden van zulke verglaasde steenen zijn in deze collectie aanwezig (No. 1342—1354).

1224. Haardsteen met ruitvormig figuur, waarin drie gekroonde busten de H. Driekoningen) in medaillon en het jaartal 1593.

1225. Dito met medaillons en bloemfestoenen.

1226, 1227. Dito met twee ovale medaillons, waarin bloemen in eene pot. (2 ex.)

N°. 1227 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Dr. H. J. Broers*).

1228. Dito met twee bloempotten in ovalen. (Grove imitatie der vorige nummers.)

Afkomstig uit Wilnis.

1229. Dito met twee klimmende leeuwen, die een schild in den poot houden, in twee georneerde ovalen, waarin het jaartal 1607.

Afkomstig uit het huis aan de Voorstraat N°. 5.

Geschenk van den heer *A. van Amerongen.*

1230, 1231. Dito met twee medaillons, waarin twee klimmende leeuwen met schild en zwaard en het jaartal 1608. (2 ex.)

N°. 1231 afkomstig uit het huis aan de Voorstraat N°. 5.

Geschenk van den heer *A. van Amerongen.*

1232. Dito met het jaartal 160. .

Afkomstig uit het huis aan de Voorstraat N°. 5.

Geschenk van den heer *A. van Amerongen.*

1233, 1234. Dito; andere type met het jaartal 1608. (2 ex.)

Afkomstig uit het huis aan de Voorstraat N°. 5.

Geschenk van den heer *A. van Amerongen.*

1235. Dito met ovalen, waarin een jongeling en een nar met takken in de hand. (Grof bewerkt.)

Afkomstig uit Wilnis.

1236, 1237. Dito met twee vierkante medaillons, waarin twee gekroonde busten met het jaartal 1592. (2 ex.)

N°. 1236 geschenk van den heer *J. P. Menger te Asten,* — N°. 1237 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Dr. H. J. Broers*).

1238. Dito dito met het jaartal 159. . Geschonden.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Dr. H. J. Broers*).

1239. Dito met kleinere medaillons en het jaartal 1588.

1240. Dito; andere type, zonder jaartal.

Geschenk van den heer *J. P. Menger te Asten.*

1241. Dito met ruitvormige figuren, waarin eene gekroonde buste in medaillon, met het jaartal 155. .

1242. Dito; andere type.

Geschenk van den heer *J. P. Menger te Asten.*

1243—1245. Dito met dezelfde figuren, waarin een medaillon met leeuwenkop. (3 ex.)

N°. 1243 gevonden bij het afbreken van de Tolsteegpoort.

N°. 1243 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Mr. G. Dornseiffen*).

1246. Dito met een leeuwenkop in medaillon met renaissance-ornamenten, doch zonder ruiten. (Grof bewerkt.)

Afkomstig uit Wilnis.

1247—1250. Dito met dezelfde figuren, waarin een klimmende leeuw. (4 ex.)

N°. 1247 gevonden bij de verbouwing van het huis op de Plompetorengracht N°. 9, — N°. 1250 afkomstig uit de kapel van het St. Hieronymushuis.

N°. 1247 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Dr. H. J. Broers*), — N°. 1249 geschenk van den heer *Mr. W. J. Roijaards van den Ham*, — N°. 1250 geschenk van *Kerkvoogden der Remonstrantsche gemeente*.

1251—1254. Dito met twee ruiten, waarin twee groote mannenbusten zonder jaartal. (4 ex.)

N°. 1252—1254 afkomstig uit de kapel van het St. Hieronymushuis.

N°. 1252—1254 geschenk van *Kerkvoogden der Remonstrantsche gemeente*.

1255. Dito; andere type.

Gevonden bij het afbreken van de wal bij de Tolsteegpoort.

1256. Dito; met buste en face en het jaartal 1594.

Geschenk van den heer *J. P. Menger te Asten*.

1257—1262. Dito met dezelfde ruiten en twee kleinere busten in medaillons en het jaartal 8181 (1581). (6 ex.)

N°. 1261 gevonden in den tuin van het huis Onder de Linden N°. 98.

N°. 1258—1260 geschenk van den heer *F. V. G. Engelbert van Bevervoorde*, — N°. 1261 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Mr. J. F. de Beaufort*), — N°. 1262 geschenk van den heer *J. P. Menger te Asten*.

1263. Dito; andere type met het jaartal 1585.

Gevonden in den Bommelerwaard.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Mr. G. Dornseiffen*).

1264. Dito dito met het jaartal 1595.

1265. Dito; andere type met het jaartal 1587.

In bruikleen afgestaan door het *Historisch genootschap*.

1266, 1267. Dito; andere type zonder jaartal.

N°. 1266 gevonden in den tuinmuur van het huis op de Drift N°. 10.

N°. 1266 geschenk van den heer *B. W. Wttewaall van Wickenburgh*. — N°. 1267 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Dr. H. J. Broers*).

1268, 1269. Dito, andere type. (2 ex.)
N°. 1268 afkomstig uit een huis op het Vreeburg.
N°. 1268 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *G. Z. P. Marcella*).

1270. Dito met dergelijke voorstelling (de bustes gelauwerd) en het jaartal 1593.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Dr. H. J. Broers*).

1271. Dito dito met het jaartal 1594.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Dr. H. J. Broers*).

1272. Dito met het jaartal 158. .
Gevonden bij het verbouwen van het huis aan de Voorstraat N°. 56.
Geschenk van den heer *A. A. F. van Stuivenberg.*

1273. Dito met dergelijke voorstelling (de bustes gekroond), andere medaillons en het jaartal 1561.
Geschenk van den heer *A. Nijland.*

1274. Dito, andere type met het jaartal 1588.

1275. Dito met dergelijke voorstelling, half uitgewischt.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Dr. H. J. Broers*).

1276—1278. Dito met dergelijke ruiten, waarin de dubbele rijksadelaar met het jaartal 1599. (3 ex.)
N°. 1277 en 1278 gevonden bij de verbouwing van het huis op de Oudegracht bij de Gaardbrug N°. 17.
N°. 1276 geschenk van den heer *H. J. Schouten*, — N°. 1277 en 1278 geschenk van den heer *A. Begeer.*

1279. Dito dito met het jaartal 159. .

1280. Dito met andere ruiten, waarin twee gevleugelde herten en het jaartal 1606.
Afkomstig uit de kapel van het St. Hieronymushuis.
Geschenk van *Kerkvoogden der Remonstrantsche gemeente.*

1281, 1282. Dito dito met het jaartal 1613. (2 ex.)
N°. 1281 afkomstig uit het Stads-timmerhuis (Achter Klarenburg N°. 16).

1283. Dito dito met het jaartal 1614.
Geschenk van den heer *J. P. Menger te Asten.*

1284. Dito dito met het jaartal 1621.

1285. Dito dito met het jaartal 162 . .

1286. Dito dito met uitgewischt jaartal.

1287. Dito dito zonder jaartal.

1288. Dito met dezelfde ruiten, waarin twee geharnaste ruiters met het jaartal 160. .

Afkomstig uit het huis aan de Nieuwe gracht N°. 58.

Geschenk van den heer *M. E. Kuiler.*

1289. Dito met dezelfde ruiten, waarin een hert en een klimmende leeuw met het jaartal 1606.

Gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het nieuwe Universiteitsgebouw.

1290. Dito met dezelfde ruiten, waarin twee klimmende leeuwen en het jaartal 1595 (?).

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Dr. H. J. Broers*).

1291—1310. Dito dito met het jaartal 1597. (20 ex.)

Afkomstig uit het huis in de Hamburgerstraat N°. 7.

Geschenk van den heer *R. Diks.*

N.B. Deze steenen zijn met den grooten halfronden deksteen No. 1218 als bekroning weder opgesteld in den schoorsteenmantel No. 390, geheel in denzelfden stand als ze vroeger, twee aan twee boven elkander, geplaatst waren in het huis in de Hamburgerstraat.

1311. Dito dito met het jaartal 1597.

Afkomstig uit het huis aan de Voorstraat N°. 5.

Geschenk van den heer *A. van Amerongen.*

1312. Dito dito met het jaartal 1598.

1313. Dito dito met het jaartal 1599.

1314. Dito dito met het jaartal 1602.

1315—1318. Dito dito met het jaartal 1606. (4 ex.)

Afkomstig uit de kapel van het St. Hieronymushuis.

Geschenk van *Kerkvoogden der Remonstrantsche gemeente.*

1319. Dito dito met het jaartal 1614.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Dr. H. J. Broers*).

1320—1325. Dito dito zonder jaartal. (6 ex.)

Gevonden bij het afbreken van het huis in de Predikheerenstraat N°. 14.

1326, 1327. Dito met eenigszins andere ornamenten en het jaartal 1610. (2 ex.)

N°. 1327 afkomstig uit de kapel van het St. Hieronymushuis.

N°. 1327 geschenk *van Kerkvoogden der Remonstrantsche gemeente.*

1328. Dito dito met het jaartal 1612.

Afkomstig uit het huis in de Minderbroederstraat N°. 4.

Geschenk van den heer *C. A. J. van den Berg.*

1329—1332. Dito dito met het jaartal 1613. (4 ex.)
N°. 1330 afkomstig uit den schoorsteenmantel van het huis van Renesse op den Drift N°. 25.
N°. 1330 geschenk van den heer *Jhr. Mr. T. H. F. van Riemsdijk*, — N°. 1332 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Dr. H. J. Broers*).

1333. Dito dito met uitgewischt jaartal.

1334—1341. Dito met weder andere ornamenten en zonder jaartal. (8 ex.)
N°. 1335—1341 afkomstig uit de kapel van het St. Hieronymushuis.
N°. 1335—1341 geschenk van *Kerkvoogden der Remonstrantsche gemeente.*

1342—1349. Dito (als N°. 1290 vlg.) met het jaartal 1606, doch verglaasd. (8 ex.)
N°. 1347 gevonden in de fundamenten van de gesloopte buitenplaats Beukenwijk te Maartensdijk.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (N°. 1347 geschenk van den heer *E. F. Grothe*).
1350—1354. Dito (als N°. 1326 vlg.) zonder jaartal en verglaasd. (5 ex.)
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

---

7. DAK= EN VLOERTEGELS.

1355. Twee platte daktegels van roode onverglaasde aarde. Lg. 0.245, br. 0.167 en lg. 0.235, br. 0.155.
Afkomstig van het dak van het huis Proeysenburch (Oude gracht Weerdzijde N°. 52 bij de Bakkerbrug).

1356. Platte daktegel. Lg. 0.31, br. 0.185.
Gevonden te Oostbroek.
Geschenk van den heer *Mr. W. J. Royaards van den Ham.*

1357. Platte daktegel. Lg. 0.25, br. 0.155.
Gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het nieuwe Universiteitsgebouw.

1358. Twee plaatjes lood met opgesoldeerde schildjes, waarvan het eene vertoont het wapen der stad Utrecht, het andere een huismerk met de letters G. G. (Midden der 17e eeuw.) De schildjes lg. 0.05, br. 0.04.
Geschenk van den heer *Jhr. Mr. J. L. A. Martens.*

N.B. De opgesoldeerde schildjes (waarvan nog twee afzonderlijke exemplaren aanwezig zijn) dienden om de koppen der spijkers, waarmede het lood op het dak van het huis op het St. Janskerkhof No. 16 bevestigd was, voor het regenwater te beveiligen en dus voor roesten te bewaren. (Het huis is gebouwd in 1661 vlg.)

1359. Twee dergelijke looden schildjes, voorstellende twee gekruiste staven met ballen en de initialen H. H. (Midden der 17ᵉ eeuw.) Lg. 0.065, br. 0.05.

Afkomstig van het kerkdak te Renen.

Geschenk van den heer *G. J. Brenkman te Lienden.*

1360. Vloertegels van roode gebakken en verglaasde aarde, afkomstig van eenen tegelvloer, gevonden een weinig onder den beganen grond in den tuin van het huis in de Domsteeg N°. 6. Als specimina zijn daarvan bewaard:

a. twee tegels met zwart en geel glazuur; de zwarte tegel is verdeeld in negen, de gele in vier vierkante compartimenten. Lg. en br. 0.174.

b. tegel met rood glazuur, verdeeld in twee vierkante compartimenten. Lg. 0.178, br. 0.09.

c. drie tegels met zwart, geel en rood glazuur. Lg. en br. 0.086.

d. vier tegels met zwart (groen?) en geel glazuur, verdeeld in twee vierkante compartimenten. Lg. 0.116, br. 0.061.

e. tegel met zwart (groen?) glazuur. Lg. en br. 0.06.

f. driehoekige tegel met geel glazuur. Lg. 0.12.

g. vuurvaste, zeer dikke baksteen zonder glazuur. Lg. 0.267, br. 0.135. Eenige tegels van deze laatste soort bedekten een inspringenden hoek van dezen vloer, waar denkelijk de schoorsteen gestaan heeft.

Geschenk van den heer *G. J. Cubes.*

1361. Vier vloertegels van gebakken aarde met geel, zwart en roodbruin glazuur. (14ᵉ eeuw.) Lg. en br. 0.125, lg. en br. 0.093 (tweemaal) en lg. en br. 0.058.

Gevonden te Oostbroek.

Geschenk van den heer *Mr. W. J. Royaards van den Ham.*

1362. Vloertegel van gebakken aarde met groen glazuur, lg. en br. 0.085,— vier vloertegels van gebakken aarde met geel, rood en groen glazuur, lg. en br. 0.058 — en een vloertegel van zwarten steen, lg. en br. 0.04. (14ᵉ eeuw.)

Gevonden in den grond op het Oudmunsterkerkhof voor het voormalige Bisschopshof (op het terrein der voormalige St. Salvatorskerk).

Geschenk van de familie *Van Lunteren.*

1363. Drie vloertegels van gebakken aarde met sporen van groen, geel en rood glazuur, benevens een halve tegel met geel glazuur. (14ᵉ eeuw.) Lg. 0.06, br. 0.055 en lg. 0.06, br. 0.03.

Gevonden in de afgebroken St. Pauluspoort te Utrecht.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

1364. Vier vloertegels van gebakken aarde met sporen van geel glazuur. (14ᵉ eeuw.) Lg. en br. 0.055.

Gevonden in den wal te Tiel.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

1365. Vloertegel van gebakken aarde met geel glazuur. (14ᵉ eeuw.) Lg. 0.06, br. 0.055.

1366. Vloertegel van gebakken aarde met zwart glazuur. Lg. en br. 0.11.
Gevonden op de gewelven van den oostelijken arm van den kloostergang van den Dom.
Geschenk van den heer *D. Kruijf.*

1367. Vloertegeltje van gebakken aarde met zwart glazuur. Lg. 0.06, br. 0.057.
Gevonden te Blauwkapel.
Geschenk van den heer *C. A. de Kruijff te Blauwkapel.*

1368. Gedeelte van een middeleeuwschen vloer, bestaande uit achthoekige tegels van roode gebakken aarde (middellijn 0.20) en kleine vierkante plaatjes van leisteen. Lg. en br. 0.08.
Gevonden in den grond van den tuin achter het huis aan de Nieuwe gracht N°. 49.
Geschenk van den heer *A. J. Nijland.*

1369. Zeventien dergelijke achthoekige vloertegels van roode gebakken aarde en 22 kleine vierkante vloertegels van zwarte gebakken aarde, afkomstig van een middeleeuwsch vloertje. Middellijn 0.20 en 0.08.
Gevonden bij het verbouwen van het huis in de Nobelstraat N°. 5.
Geschenk van den heer *J. Brenkman.*

1370. Vloertje, bestaande uit achthoekige vloertegels van roode gebakken aarde en uit kleine vierkante vloertegels van zwarte gebakken aarde. Middellijn van elken tegel 0.20 en 0.08.
Afkomstig van een ouden vloer in het huis op het Oudmunsterkerkhof F N°. 220, weggebroken voor den bouw van het Universiteitsgebouw.

1371. Achthoekige vloertegel van roode aarde. Lg. en br. 0.16.
Gevonden te Blauwkapel.
Geschenk van den heer *C. A. de Kruijff te Blauwkapel.*

1372. Vier vierkante vloertegels van roode aarde. Lg. en br. 0.175.
Afkomstig uit de groote kapittelkamer van den Dom.
Geschenk van den heer *D. Kruijf.*

1373. Vijf vierkante vloertegels van roode aarde. Lg. en br. c. 0.17.
Afkomstig van een vloer, opgegraven in het bolwerk Wolvenburg op 0.70 meter diepte, onder de fundeering van den noordoosthoek der Cellulaire gevangenis.
Geschenk van de heeren *W. H. Schoonheim en A. Piena.*

1374. Ruitvormige vloertegel van grauwe aarde. (17^{e} eeuw?) Lg. 0.27, br. 0.125.
Gevonden te Oostbroek.
Geschenk van den heer *Mr. W. J. Royaards van den Ham.*

1375. Zes muurtegels: twee roodverglaasde en drie groenverglaasde, lg. en br. c. 0.113, — een groenverglaasde, lg. en br. 0.14. (Begin der 17^{e} eeuw?)

Afkomstig uit den muur van de keldertrap in het huis in de Potterstraat N°. 6.

Geschenk van den heer *W. Kok.*

---

8. KOLOMMEN, BASEMENTEN, KAPITEELEN.

1376. Basement van donkergrijzen steen, bestaande uit een vierkant voetstuk waarop een rond afgeplat basement, van boven om den voet der zuilschacht met horizontale lijnen versierd. Hg. 0.40, lg. en br. 0.48.

Gevonden in den grond bij de afbraak van het Bisschopshof.

Geschenk van de familie *Van Lunteren.*

N.B. Het verdient vermelding, dat op de in het Museum bewaarde plattegronden der St. Salvatorskerk (wier westgevel stond binnen het door de familie Van Lunteren bezeten terrein) geheel dergelijke basementen voorkomen. Waarschijnlijk is dit stuk (en een dergelijk nog in bezit der familie V. L.) dus afkomstig uit deze kerk of hare krypt. Mogelijk is het echter ook, dat het afkomstig is van het Bisschopshof zelf, welks kelders allicht tot den oudsten bouw van het bisschoppelijk paleis zullen behoord hebben.

1377. Fragmenten van een der kolommen in den kelder van het koffiehuis het Metalen kruis aan de noordwestzijde van het Domplein N°. 13, naar men meent een overblijfsel van de benedenzaal van het oude paleis der Duitsche keizers te Utrecht (11e eeuw), als:

a. fragment van het onderste profil van het basement en van de plaat daaronder.

b. afgietsel van het geheele profil van het basement.

c. fragment van een der groote platen beton, waarmede de vloer onder de kolom geplaveid is.

Geschenk van den heer *J. H. Sandman.*

1378. Groot steenen zuilbasement in romaanschen stijl, zeer beschadigd. (11e eeuw.) Hg. 0.20, nog lg. 0.48, nog br. 0.37.

Gevonden bij de herstelling der steunberen van de kapel ten zuiden naast de middenkapel van het Domkoor, en blijkbaar afkomstig van den ouden Dom, gesticht door bisschop Adelbold en gewijd in 1023.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

1379. Hoekbasement van kalksteen in romaanschen stijl. (11e eeuw.) Hg. 0.20, lg. en br. 0.33.

Gevonden bij de herstelling der steunberen van de koorkapel ten zuiden naast de middenkapel van het Domkoor, en blijkbaar afkomstig van den ouden Dom, gesticht door bisschop Adelbold en gewijd in 1023.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

1380. Dergelijk hoekbasement met romaansch voetblad op den hoek. (11e eeuw.) Hg. 0.245, lg. en br. 0.33.

Gevonden bij de herstelling der steunberen van de kapel ten zuiden naast de middenkapel van het Domkoor, en blijkbaar afkomstig van den ouden Dom, gesticht door bisschop Adelbold en gewijd in 1023.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

1381. Gedeelte eener groote halfronde kolom van rooden en witten zandsteen, bestaande uit vier stukken, in drie rijen op elkander geplaatst. Het fragment draagt een vierkant cartouche, in drie deelen afgedeeld; het middelste deel stelt voor een loopenden stier, het bovenste bevat het jaartal MXCIX (1099), het onderste het volgende versje:

„accipe posteritas quod per tua secula narres,
taurinis cutibus fundo solidata colūnast."

De kolom is vroeger geplaatst geweest tegen een der vierkante pijlers in het schip der St. Maria-kerk. Nog hg. 0.89, middellijn 0.67.

N.B. Vgl. over de legende, waarop dit versje zinspeelt: *Utr. volksalmanak* 1868 p. 219 vlg. Zie ook hiervoor Nr. 1046.

1382. Basementje van trachiet in romaanschen stijl. (12e eeuw.) Hg. 0.135, br. 0.18.

1383. Basementje van trachiet in romaanschen stijl, aan de achterzijde plat. (12e eeuw.) Hg. 0.23, br. 0.275.

Afkomstig uit het Vrouwenklooster van Oostbroek. (Gevonden op het terrein van het Meteorologisch Instituut.)

Geschenk van den heer *Mr. G. H. L. baron van Boetzelaer.*

1384. Kapiteeltje van zandsteen, gebeeldhouwd in romaanschen stijl. (12e eeuw.) Hg. 0.14, br. 0.17.

Gevonden te Oostbroek.

Geschenk van den heer *Mr. W. J. Royaards van den Ham.*

1385. Twee groote basementen en kapiteelen, rijk gebeeldhouwd in romaanschen stijl. De basementen van trachiet met de vier bladeren op de hoeken, vertoonen sporen van blauwe polychromie. Het eene kapiteel, van zandsteen, stelt voor vier omgekrulde bladeren onder een georneerde lijst met eene roset in het midden, gedekt door een zeer zwaar dekstuk met fraaie ornamenten; het kapiteel draagt sporen van roode, het dekstuk van gouden polychromie. Het andere kapiteel, eveneens van zandsteen, stelt voor vier breede, spits toeloopende bladeren, waarnaast zich op de vier hoeken vier roofvogels bevinden met uitgespreide vleugels, de (ontbrekende) koppen benedenwaarts gewend naar eene duif, die zij in de klauwen vasthouden; daarboven een georneerde rand, waarop de punten van de vleugels der roofvogels als rosetten dienen. Het zware dekstuk is versierd met ornamenten van bladeren en bloemen, en vertoont evenals het kapiteel sporen van polychromie. (12e eeuw.) De basementen hg. 0.29, br. 0.43, de kapiteelen hg. 0.36, br. 0.44, de dekstukken hg. 0.17, br. 0.57.

Gevonden bij het afbreken der St. Paulus-abdij achter een muur, op de plaats der voormalige kerk.

Geschenk van *Gedeputeerde Staten der provincie Utrecht.*

Afgebeeld bij: *Van Ysendyck, Documents classés de l'art,* — bij: *Dozy, Leven van onze voorouders.* I p. 397, 398, — en in: *Eigen haard.* 1896, p. 167.

1386. Twee kapiteeltjes van rooden zandsteen met gebeeldhouwde bladeren en bloemen in romaanschen stijl. (12e eeuw.) Hg. 0.215, br. 0.21.

Afkomstig uit het noordelijke portaal der St. Pieterskerk (waar thans afgietsels de plaats dezer kapiteelen vervangen).

Afgebeeld bij: *Dozy, Het leven van onze voorouders.* I p. 346.

1387. Drie paar kolommetjes in romaanschen stijl, elk bestaande uit twee aan elkander verbondene basementjes van trachiet op één voet, waarop twee ronde kolommetjes van zwarten kalksteen zonder versiering; op die kolommetjes rusten twee aan elkander verbondene kapiteeltjes van witten steen met bladversieringen in romaanschen stijl, die weder gedekt worden door één eenvoudig dekstuk van zwarten kalksteen. Dwars door elk paar kapiteelen vertoonen zich de overblijfselen van een ijzeren stang, die waarschijnlijk gediend heeft om de kolommetjes te steunen. Een der basementen ontbreekt en is bijgewerkt. Een paar kolommetjes is 4 duimen langer dan de beide andere. Waarschijnlijk hebben deze kolommetjes gediend als middelstijlen van drie ramen, waarvan het middelste iets hooger was dan de twee andere. (12e eeuw.) De basementen hg. 0.115, br. 0.27, de kolommen hg. 0.80, de kapiteelen met de dekstukken hg. 0.16, br. 0.31.

Gevonden in 1860 in een kelder bij het afbreken van het huis Clarenburch.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van het *Aartsbisschoppelijk Kerkbestuur der Oud-Roomsch-Catholieke gemeente te Utrecht*).

Afgebeeld bij: *Dozy, Het leven van onze voorouders.* I p. 368.

1388. Fragment van eene geribde pilaster van tufsteen, die zich naar boven versmalt. Waarschijnlijk fragment van een romaansch portaal. (12e eeuw.) Nog hg. 0.40, nog br. 0.20.

Afkomstig uit Vechten of Wijk bij Duurstede.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

1389. Twee basementjes, fragment van een kolommetje, twee kapiteeltjes en een dekstuk in den stijl van het overgangstijdperk. Zij dragen de sporen van aan twee zijden in den muur gemetseld geweest te zijn; de twee vrije zijden waren vroeger allen besmeerd met eene gelijke gele verf. De basementjes, waarvan slechts een gedeelte overig is, en de kapiteeltjes zijn van trachiet, het dekstuk van kalksteen, terwijl het overgeblevene gedeelte van het kolommetje bestaat uit stukken baksteen met kalk besmeerd. (13e eeuw.) De basementjes hg. 0.11, nog br. 0.11; de kolom nog hg. 0.125, middellijn 0.15; de kapiteeltjes hg. 0.14, br. 0.21 en het dekstuk hg. 0.03, br. 0.19.

Waarschijnlijk afkomstig van een georneerd steenen vensterprofil in den

gevel van het huis Fresenburch (Oudegracht Weerdzijde N°. 68 bij de Jansbrug). (13e eeuw.)

Opgesteld bij de profilen der vensters van Fresenburch N°. 975 en 976.

N.B. Vgl. over deze overblijfselen van den ouden gevel: *Van der Monde*, *Tijdschrift v. geschiedenis v. Utrecht.* II p. 198. — *Muller*, *Oude huizen te Utrecht.* p. 16.

1390. Vijf afgietsels van kapiteelen in gothieken stijl van de ribben der pilaren van het Domkoor, versierd met wijngaard- en klimopbladeren. (Einde der 13e eeuw.) Hg. 0.63, 0.60, 0.58, 0.48 en 0.46.

1391. Afgietsel van een kapiteel in gothieken stijl, gevormd uit bundels klaverbladeren, aanwezig (rechts als men de buitendeur binnentreedt) in de kapel van bisschop Frederik van Sierck in den Dom (thans noordelijke ingang der kerk). (14e eeuw.) Hg. 0.285, br. 0.50.

1392. Afgietsel van een kapiteel in gothieken stijl, gevormd uit aan de punten omgekrulde eikenbladeren, aanwezig (links als men de buitendeur binnentreedt) in de kapel van bisschop Frederik van Sierck in den Dom, (thans noordelijke ingang der kerk). (14e eeuw.) Hg. 0.29, br. 0.525.

1393. Afgietsel van een kapiteel in gothieken stijl, gevormd uit de bladeren en vruchten der aardbezieplant, aanwezig boven den schoorsteen in de kleine kapel van St. Blasius (thans stovenhok) tusschen het noordelijk transept en de kapel van bisschop Frederik van Sierck in den Dom. (15e eeuw.) Hg. 0.24, br. 0.41.

1394. Vier kapiteelen van trachiet met een krans van wijngaardbladeren in gothieken stijl, die de sporen dragen van oude polychromie in rood, zwart, blauw en geel. (15e eeuw.) Hg. 0.26, br. 0.39.

1395. Fragment van een ruitvormigen pijler van trachiet. Aan de twee naar voren gekeerde zijden zijn bevestigd twee rijkversierde gothieke consoles. Deze consoles hebben gediend om twee bogen van een klein gewelf te steunen. (15e eeuw.) Hg. 0.30, br. 0.56.

1396. Fragment van een kapiteeltje van witten steen, met bladornament in gothieken stijl. (15e eeuw.) Nog hg. 0.145, br. 0.13.

Gevonden te Oostbroek.

Geschenk van den heer *Mr. W. J. Royaards van den Ham.*

---

9. CONSOLES, BALDAKIJNEN.

1397. Geprofileerde hoekconsole van steen in romaanschen stijl. (11e eeuw.) Hg. 0.24, br. 0.20.

Gevonden bij de herstelling der steunberen van de kapel, gelegen ten zuiden naast de middenkapel van het Domkoor, en blijkbaar afkomstig van den ouden Dom, gesticht door bisschop Adelbold en gewijd in 1023.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

1398. Twee geheel dergelijke consoles, doch zonder hoek. (11e eeuw.) Hg. 0.26, br. 0.20.

Gevonden bij de herstelling der steunberen van de kapel, gelegen ten zuiden naast de middenkapel van het Domkoor, en blijkbaar afkomstig van den ouden Dom, gesticht door bisschop Adelbold en gewijd in 1023.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

1399. Afgietsel van de helft van een baldakijn in gothieken stijl, aan een der pilaren van het hooge koor van den Dom, voorstellende vier bogen met frontons, gescheiden door fialen, waarboven eene rij van twee enkele en twee dubbele gothieke vensters. (14e eeuw.) Hg. 0.70, nog br. 0.68.

1400. Afgietsel van een gedeelte van een baldakijn in gothieken stijl, aan een der pilaren van het hooge koor van den Dom, voorstellende twee en een halve bogen met frontons, gescheiden door drie beschadigde spuwers, waarboven eene rij gothieke nissen. (14e eeuw.) Hg. 0.63, nog br. 0.53.

1401. Console van trachiet, van onderen rond met uitstekenden bladerenkrans, waarop een achthoekig dekstuk rust. Van onderen beschadigd. (14e eeuw.) Hg. 0.35, br. 0.40.

Gevonden in den grond niet ver van de kerk te Blauwkapel.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *C. A. de Kruijff te Blauwkapel*).

N.B. Eenige geheel dergelijke consoles zijn nog te vinden in den doorgang onder den Domtoren.

1402. Console van trachiet, voorstellende een ruw bewerkt vrouwenkopje, waaraan twee dierenklauwen bevestigd zijn. (14e eeuw.) Hg. 0.22, br. 0.135.

1403. Geheel dergelijke console van trachiet, voorstellende een vrouwenkopje; hierbij een geprofileerde houten balksleutel. (Einde der 14e eeuw?) De console hg. 0.16, br. 0.14, — de balksleutel hg. 0.08, br. 0.18.

Afkomstig uit het St. Maria Magdalena-gasthuis op den noordhoek der Magdalenasteeg en den stadswal, waar de balk, waartoe deze balksleutel behoorde, doorgezaagd was, om plaats te maken voor een groot venster, terwijl het einde rustte op deze console.

N.B. Zie eene afbeelding van de zaal met de doorgezaagde balk in den Topographischen atlas der stad Utrecht.

1404. Zeer groote baldakijn van witten steen in gothieken stijl. Ter rechter- en linkerzijde de bovengedeelten van rijk versierde nissen, waarboven zich pinakels verheffen; in het midden de overblijfselen van eene grootere rijk versierde pinakel. (Einde der 15e eeuw.) Nog hg. 0.85, nog br. 0.79.

Gevonden op het Oudmunsterkerkhof bij het leggen der fundeeringen

voor het standbeeld van graaf Jan van Nassau (en derhalve afkomstig uit de St. Salvatorskerk).

Geschenk van den heer *H. van Dijk.*

1405. Fragmenten van beeldhouwwerk, waarschijnlijk behoorende bij den onder het vorige nummer beschreven baldakijn (einde der 15^e^ eeuw), als:

a. fragmenten van twee gebeeldhouwde pinakels. Nog hg. 0.76 en 0.65, br. 0.06.

b. fragment van een pinakel, voorstellende twee kapiteeltjes, waarop zich verheffen twee met ruitvormige ornamenten versierde pilaartjes, waartusschen een tak. Nog hg. 0.29, br. 0.17.

c. fragment van eenig lijstwerk met georneerde boogjes. Nog hg. 0.19, nog br. 0.23.

Gevonden op het Oudmunsterkerkhof bij het leggen der fundeeringen voor het standbeeld van graaf Jan van Nassau.

Geschenk van den heer *H. van Dijk.*

1406. Gepolychromeerde baldakijn van witten steen in gothieken stijl, gevonden bij en denkelijk behoorende bij het beeld, onder N°. 15 beschreven. (15^e^ eeuw.) Nog hg. 0.28, br. 0.38.

Gevonden in den grond op het Oudmunsterkerkhof bij het bouwen van het huis N°. 21 (en derhalve afkomstig uit de St. Salvatorskerk).

Geschenk van den heer *P. A. Serton.*

1407. Hardsteenen console, bestaande uit een bundel bladeren in gothieken stijl, waarvoor een wapenschild met een kruis. (15^e^ eeuw.) Hg. 0.23, br. 0.195.

Gevonden bij de afbraak van het zuidwestelijke bolwerk van Vredenburg (en dus waarschijnlijk afkomstig uit het St. Catharijneklooster).

1408. Bovengedeelte van een zandsteenen nisje of baldakijn, afkomstig van het schip van den Dom. (Begin der 16^e^ eeuw.) Nog hg. 0.205, nog br. 0.36.

Gevonden in den grond ten zuidoosten van den Domtoren.

1409. Zandsteenen console met gothieke ornamenten, waarschijnlijk afkomstig van het ingestorte schip van den Dom. (15^e^ eeuw.) Hg. 0.18, br. 0.29.

Gevonden in den Dom.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

---

10. VERSCHILLENDE FRAGMENTEN.

1410. Fragment eener in tufsteen gebeeldhouwde lijst in romaanschen stijl, voorstellende wijngaardbladeren en druiventrossen. Zwaar beschadigd. (11^e^ eeuw.) Nog lg. 0.48, br. 0.20.

Gevonden bij de herstelling der steunberen van de koorkapel ten zuiden

naast de middenkapel van het Domkoor, en blijkbaar afkomstig van den ouden Dom, gesticht door bisschop Adelbold en gewijd in 1023.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

1411. Geprofileerde tufsteenen lijst in romaanschen stijl. (11^e eeuw.) Nog lg. 0.305, br. 0.135.

Gevonden bij de herstelling der steunberen van de koorkapel ten zuiden naast de middenkapel van het Domkoor, en blijkbaar afkomstig van den ouden Dom, gesticht door bisschop Adelbold en gewijd in 1023.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

1412. Afgietsels van gothieke ornamenten van het beeldhouwwerk van het achtkant van den Domtoren (2^e helft der 14^e eeuw), als:

a. gedeelte van de hogel van den grooten wimberg. Hg. 0.44, br. 0.47.
b. gedeelte van de kruisbloem van de pinakel van een contrefort. Hg. 0.46, br. 0.22.
c. hogel van den kleinen wimberg van de pinakel van een contrefort. Hg. 0.26, br. 0.18.
d. hogel van de pinakel van een contrefort. Hg. 0.40, br. 0.29.
e. bovenste gedeelte van een kleinen wimberg aan het contrefort van het traptorentje. Hg. 0.53, br. 0.24.
f. bovenste gedeelte van een kleinen wimberg op geprofileerden achtergrond aan het contrefort van het traptorentje. Hg. 0.40, br. 0.22.
g. kruisbloem van de pinakel tegen het contrefort van het traptorentje. Hg. 0.64, br. 0.24.

1413. Piedestal (voet van een doopvont?) van kalksteen; de vierkante basis, met bladeren versierd, draagt een achthoekigen pijler. (14^e eeuw.) Hg. 0.56, br. 0.34.

Afkomstig uit den tuin van het huis op de Kromme Nieuwe gracht N°. 19.

Geschenk van den heer *Mr. F. N. M. Eijck van Zuijlichem.*

1414. Helft van een doopvont van kalksteen. Onder om den bak eenige zinnebeeldige voorstellingen, waarvan twee vakken, een doornenkroon en een gevleugeld dier bevattende, overig zijn. Daarboven een platte band met een bloemen- en bladerenkrans. De bovenrand wordt gevormd door een gothiek profiel, waaraan twee uitstekende menschenhoofden. (15^e eeuw.) Hg. 0.60, middellijn 0.79.

Gevonden in eenen tuin niet ver van de kerk te Vreeland.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Van den Andel*).

1415. Achthoekige steenen bak, aan de buitenzijden met profilen versierd. (Wijvatersvat?) Hg. 0.28, middellijn 0.44.

Gevonden bij het maken der fundeeringen van het marktgebouw op het Vreeburg.

1416. Gebeeldhouwd gewelfje van zandsteen, waarschijnlijk gediend hebbende als baldakijn boven een beeldgroep. De ribben en ornamenten zijn gepolychromeerd geweest met blauw en rood; de achterzijde van den muur, waartegen het beeld gestaan heeft, schijnt zwart geverfd geweest te zijn. Het bovenvlak van het gewelf draagt de sporen, dat het in een vooruitstekenden muur gemetseld is geweest. (15e eeuw.) Lg. 1.36, br. 0.41.

1417. Bovengedeelte van een gothiek steenen pilastertje met gebeeldhouwden pinakel, waarop sporen van polychromie in rood en goud. (15e eeuw.) Nog hg. 0.10.

1418. Bovenste gedeelte van eene gebeeldhouwde smalle steenen pilaster, die van achteren de sporen draagt, dat hij in een muur geplaatst is geweest. (15e eeuw.) Nog hg. 0.295, br. 0.08.

Volgens de overlevering afkomstig uit een der koorvensters in de St. Jacobskerk, waarschijnlijker van een grafmonumentje.

Gevonden in de St. Jacobs-kerk.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

1419. Vijf fragmenten van eene gepolychromeerde gothieke steenen pinakel, waarachter eene gedraaide pilaster oploopt. (15e eeuw.) Nog lg. 0.06—0.17.

Gevonden in den grond op het Oudmunsterkerkhof bij het bouwen van het huis N°. 21 (en derhalve afkomstig uit de St. Salvatorskerk).

Geschenk van den heer *P. A. Serton.*

1420. Gothiek bladornament, aan beide zijden gebeeldhouwd, vroeger gevormd hebbende de bekroning van een gothiek beeldhouwwerk. (15e eeuw.) Nog hg. 0.17, br. 0.15.

Gevonden in den grond op het St. Janskerkhof bij den bouw van het nieuwe gymnasium.

1421. Twee zandsteenen ornamenten met gothieke profileeringen en bladornament. (15e eeuw.) Nog hg. 0.26, br. 0.17, — en nog hg. 0.28, br. 0.14.

Afkomstig uit de St. Pieterskerk.

1422. Afgietsels van twee wapenschilden, voorstellende een klimmenden leeuw en eene lelie. (15e eeuw.) Hg. 0.20, br. 0.17.

N.B. De origineelen bevinden zich ter wederszijden van de grafsteen der familie Mauthaen (1489 vlg.) boven de deur der sacristie in de St. Jacobskerk.

1423. Wapenschild, gebeeldhouwd in witten steen met sporen van polychromie. Het schild, in tweeën gedeeld, stelt voor een klimmenden haas en een ramskop (wapens der familien De Hase en Ram?) Wellicht behoorende bij eene memorietafel. Hg. 0.25, br. 0.23.

Afkomstig uit de kapel van het St. Hieronymushuis.

Geschenk van *Kerkvoogden der Remonstrantsche gemeente.*

1424. Twee schamppalen, van achteren vlak, van voren driehoekig, en versierd met ornamenten in laat gothieken stijl, waarbij twee wapenschilden. (Begin der 16ᵉ eeuw.) Nog hg. 1.35, br. 0.36 en nog hg. 1.36, br. 0.36.

Afkomstig van het huis aan de Kromme Nieuwe gracht N°. 34.

Geschenk van den heer *prof. E. H. van Leeuwen.*

N.B. Een geheel dergelijke gothieke paal doet nog te Kuilenburg als schamppaal dienst, twee jongere evenzoo op het buitengoed Spanderswoud bij Hilversum.

1425. Fragmenten van beeldhouwwerk in steen uit de kapittelzaal van den Dom (15ᵉ eeuw), als:

a. negen fragmenten van bladornament. Nog hg. 0.15, nog br. 0.095 en nog hg. 0.08, nog br. 0.075.

b. twee fragmenten van eene pinakelknop. Nog hg. 0.29, nog br. 0.205 en nog hg. 0.09, nog br. 0.08.

c. benedenhoek van eene lijst. Nog hg. 0.25, nog br. 0.16.

d. fragment van eene vrijstaande georneerde traceering. Nog hg. 0.17, nog br. 0.16.

Gevonden in den grond van het Groot auditorium der Universiteit.

In bruikleen afgestaan door *het Ministerie van Binnenlandsche Zaken.*

1426. Fragmenten van beeldhouwwerk van den kloostergang van den Dom (15ᵉ eeuw), als:

a. twee fragmenten van bladornament. Hg. 0.125, br. 0.095 en hg. 0.06, br. 0.06.

b. bovengedeelte van een en relief gebeeldhouwd bladornament. Hg. 0.16, br. 0.155.

Gevonden op de gewelven van den oostelijken arm van den kloostergang.

Geschenk van den heer *D. Kruijf.*

1427. Fragmenten van beeldhouwwerk, afkomstig uit de St. Salvatorskerk (15ᵉ eeuw), als:

a. fragment eener venstertraceering van trachiet. Nog hg. 0.23, br. 0.23.

b. twee kapiteeltjes met bladornament en druiventrossen; aan de voorzijde van elk kapiteel is eene console bevestigd. Hg. 0.16, br. 0.29 en hg. 0.19, br. 0.27.

c. helft van een vierhoekig kapiteel; in het midden der zijden consoles. Hg. 0.14, nog br. 0.24.

d. fragment van een kapiteeltje met à jour gewerkt bladornament. Nog hg. 0.10, nog br. 0.09.

e. twee fragmenten van een pilaar met ruitvormige ornamenten en sporen van polychromie. Nog hg. 0.17 en 0.16, br. 0.11.

f. bovengedeelte van een steenen nisje. Nog hg. 0.17, nog br. 0.10.

g. gepolychromeerde console, voorstellende een engel, die een familiewapen vasthoudt; zwaar beschadigd. Hg. 0.13, br. 0.15.

h. fragment van een steenen bladornament. Nog hg. 0.15, nog br. 0.11.

Gevonden op het Oudmunsterkerkhof bij het leggen der fundeeringen van het standbeeld van graaf Jan van Nassau.

Geschenk van den heer *H. van Dijk.*

1428. Fragmenten van beeldhouwwerk, afkomstig uit de St. Salvatorskerk (einde der 15ᵉ eeuw), als:

a. sluitstuk van een klein gewelf met gothieke ribben, gepolychromeerd in goud en kleuren. Nog lg. 0.30, nog br. 0.22.

b. fragment van eene smalle horizontale lijst, waaronder eenige gebeeldhouwde krullen, met sporen van polychromie. Nog lg. 0.25, nog br. 0.11.

c. basement van een pijlertje, aan de vier zijden versierd met profilen en ornamenten; wellicht afkomstig van een sacramentshuisje. Nog hg. 0.20, br. 0.112.

d. fragment van een rond geprofileerd kolommetje. Nog hg. 0.14, br. 0.06.

Gevonden in den grond op het Oudmunsterkerkhof voor het voormalige Bisschopshof.

Geschenk van den heer *A. Groenier.*

1429. Fragmenten van een zandsteenen beeldhouwwerk uit het koor der St. Mariakerk (15ᵉ eeuw), als:

a. vier kleine pilaartjes, met sporen van polychromie in blauw en geel. Twee pilaartjes zijn bijgewerkt. Nog hg. 0.73, br. 0.07.

b. fragment van een klein pilaartje, eindigende in eene pinakel; met sporen van polychromie in blauw, rood en goud. Nog hg. 0.445, br. 0.05.

c. twee fragmenten van pinakels, met sporen van polychromie in blauw en goud. Nog hg. 0.41 en 0.215.

d. eenige fragmenten van boogjes met bladornament, geheel verguld. Elk boogje br. 0.15.

Afkomstig uit het koor der St. Maria-kerk.

N.B. Waarschijnlijk zijn deze fragmenten met het gewelfje, beschreven onder No. 1416, afkomstig van een grafmonument, vroeger geplaatst „in de linkerhoek onder de ballustrade, waaragter het pandt is" (d. i. in het oxaal of koorhek), waaraan inderdaad een gewelfje, pilaartjes en georneerde boogjes voorkwamen. Het monumentje droeg het opschrift: „Anno dn̄i M°CCCC°LXVI tercia die mensis aprilis obiit Venlis vir dn̄s. (Hermannus de) gouda Senior (?) Canon hūs ecclīē hic sepultus. (Cuius aīa) requiescat in pace. amē."

1430. Fragmenten van beeldhouwwerk, afkomstig uit de kerk van het St. Catharina-klooster (15ᵉ eeuw), als:

a. baldakijn van witten steen. Nog hg. 0.26, br. 0.26.

b. drie fragmenten van een achthoekig beeldhouwwerk, uitloopende in eene geribde en geprofileerde pilaster. Nog lg. 0.09—0.21.

c. drie fragmenten van een vrijstaand kolommetje, met lijstwerk versierd. Nog lg. 0.12—0.145.

d. twee fragmenten van eene gebeeldhouwde deklijst. Nog lg. 0.18 en 0.235, hg. 0.11.

Gevonden bij de verbouwing van den schouwburg op het Vreeburg (en derhalve waarschijnlijk afkomstig uit de St. Catharina-kerk).

Geschenk van den heer *C. Vermeijs.*

1431. Fragment van eene in witten steen gebeeldhouwde bovenlijst in renaissance-stijl. Op de onder- en bovenzijden zijn geometrische lijnen getrokken, die de plaatsing der onder en op deze lijst te stellen beeldhouwwerken bepalen. (Begin der 16e eeuw.) Nog lg. 0.14, hg. 0.055.

Gevonden in den grond bij de verbouwing van den schouwburg op het Vreeburg (en dus afkomstig uit de kerk van het St. Catharinaklooster).

Geschenk van den heer *C. Vermeijs.*

1432. Afgietsels in gips van vijf van gebeeldhouwde ornamenten voorziene paneeltjes uit het fries van het grafmonument van bisschop George van Egmond in den Dom. (Midden der 16e eeuw.) Elk paneeltje hg. 0.095, br. 0.265.

1433. Fragment van eene smalle lijst van zandsteen met ornamenten in renaissance-stijl, waarschijnlijk een hoekornament van een gebeeldhouwd fries van een grafmonumentje. (16e eeuw.) Hg. 0.19, br. 0.21.

Afkomstig uit de St. Jans-kerk.

1434. Gedeelte van een witsteenen monumentje, rijk versierd met renaissance-ornamenten; aan de rechterzijde een gecanneleerde kolom, die een versierd fries draagt. Het fragment bestaat uit drie stukken. (Midden der 16e eeuw.) Nog hg. 1.16, nog br. 0.335.

Gevonden op het Oudmunsterkerkhof bij het leggen der fundeeringen voor het standbeeld van graaf Jan van Nassau (en derhalve afkomstig uit de St. Salvatorskerk).

Geschenk van den heer *H. van Dijk.*

1435. Fragment van een kroonornament van een steenen relief in renaissance-stijl, voorstellende eene gebeeldhouwde schelp met hoekornament boven een fries. (16e eeuw.) Nog hg. 0.12, nog br. 0.125.

Gevonden in den grond op het Oudmunsterkerkhof voor het voormalige Bisschopshof (op het terrein der voormalige St. Salvatorskerk).

Geschenk van de familie *Van Lunteren.*

1436. Fragmenten van beeldhouwwerk in renaissance-stijl, afkomstig uit de St. Salvatorskerk (1e helft der 16e eeuw), als:

a. helft van een rijk versierd kapiteel; in het midden een engelenkopje. Hg. 0.13, br. 0.24.

b. twee fragmenten van een gecanneleerd pilaartje, van onderen versierd met een rijk georneerden band. Nog hg. 0.11, nog br. 0.09 en nog hg. 0.11, nog br. 0.05.

c. middengedeelte van eene gecanneleerde candelabre, bedekt met roode polychromie. Nog hg. 0.14, nog br. 0.12.

Gevonden op het Oudmunsterkerkhof, bij het leggen der fundeeringen voor het standbeeld van graaf Jan van Nassau.

Geschenk van den heer *H. van Dijk.*

1437. Basement van een steenen pilastertje, versierd met een cartouche in renaissance-stijl. Van boven geschonden. (Einde der 16e eeuw.) Nog hg. 0.32, br. 0.13.

Afkomstig van het grafmonument van Goert van Reede in de kerk te Amerongen.

Geschenk van den heer *J. P. Menger te Asten.*

1438. Fragment van een gecanneleerd pilastertje van zandsteen, waarop een klein cartouche. Misschien afkomstig van een grafmonumentje. (Einde der 16e eeuw.) Nog hg. 0.42, br. 0.12.

Gevonden bij het afbreken van de St. Servaas-abdij (?).

1439. Onderste gedeelte van een steenen fries (deurkalf?) in renaissance-stijl, waarop de overblijfselen van een cartouche met een menschelijk aangezicht, waarnaast een gecanneleerde pilaster. (Einde der 16e eeuw.) Nog hg. 0.145, nog br. 0.39.

1440. Vier fragmenten van eene staande steenen lijst in renaissance-stijl met cannelures, waarin sporen van verguldsel. (Einde der 16e eeuw.) Hg. 0.145.

1441. Afgietsel van eene georneerde pilaster en een medaillon met familiewapen in renaissance-stijl. (1612.) De pilaster hg. 0.85, br. 0.16; het medaillon middellijn 0.35.

Afkomstig van het grafmonument van Van Cuyck in de kapel van bisschop Frederich van Sierck bij het koor van den Dom.

1442. Afgietsel in gips van het onderste gedeelte van een grafmonument van een lid der familie Barchman Wuytiers van Vliet in renaissance-stijl, voorstellende een engelenkopje tusschen ornamenten. (Begin der 17e eeuw.) Hg. 0.20, br. 0.72.

Het origineel bevindt zich in den zuidelijken koorwand der St. Pieterskerk.

XII. ZEDEN EN GEWOONTEN.

I. BESTUUR EN RECHTSPLEGING.

1443. Twee teekeningen in kleuren op perkament, vervaardigd door Joost van Attevelt (1648). De eene stelt voor de borstbeelden der twee burgemeesters en der twee overste oudermannen met hunne met zilver versierde kovels; boven hen hunne (oningevulde) wapenschilden, en St. Maarten te paard met den kreupele. De andere teekening stelt voor vier Utrechtsche burgers in harnassen met helmen en zwarte halsdoeken, van wie de voorste de stadsbanier met St. Maarten draagt met onderschrift „die stadt vā Utrecht," terwijl de drie volgenden gewapend zijn met een ontspannen boog, een zwaard en een bijl. Op de tweede teekening leest men het volgende opschrift: „*Wy schout, burgermeesteren ende schepenen der stadt Utrecht doen condt ende certificeren by desen, dat de heeren ende meesters Cornelis van Deuverden, borgermeester deser stadt, ende Cornelis Booth, raedt in den Hove Provinciael van Utrecht, voor ons verclaert hebben, dat Haer E. ten Duytschen huyse alhier in seeckere camer, genaemt het Goude salet, meermaels gesien hebben een oud glasevenster, t'eenemael beschreven ende beset met dusdanige figuren als hiernevens afgetekent staen, ende dat hetselve glas by verscheyden oudheytskundige geoordeelt wordt wel tweehondert ofte meer jaren oudt te zijn. Des 't oirconde hebben wy onser stadts signet op 't spatium deses doen drucken, den . . Februarij* 1648." (Niet onderteekend of bezegeld.) Hg. 0.39, br. 0.245 en hg. 0.39, br. 0.47.

N.B. In de Kameraarsrekening van 1647/48 leest men over de vervaardiging dezer teekening het volgende: „Joost van Attevelt betaelt d'somme van 36 guldens, ter saecke hy geteeckent heeft seecker oud glas ten Duytschen huys, waerinne staet de groote banier der stadt Utrecht, ende tselve op franchijn geschildert, oock gecopiereert. Item noch in franchijn heeft geschildert de vier oversten deser stadt met silvere kovelen, daerboven stont een St. Marten."

Bij deze post behoort de volgende, nader toelichtende quittantie:

„Memorie.

Dat Joost van Attevelt door last van de E. Heeren borgermeester Deuverden ende raetsheer Booth ten Duytschen huys uytgeteykent heeft seker oudt glas, waerin staet de groote banier der stadt Utrecht, ende 't selvige op francijn geschildert alsoock gecopieert; daeraen verdient de somme van vier en twijntigh gulden . . . . *f* 24—0—0.

Noch in francijn geschildert de vier oversten der stadt Utrecht met de silvere kovelen, daerboven stondt een St. Marten, in forma gelijck 't weleertijdts in de Buerkerck in een glas gestaen heeft. Compt daervoor twaeff gulden . . . . *f* 12—0—0.

Summa. . . . *f* 36—0—0.

Bekenne betaelt te sijn in September 1648.

Joost van Attevelt".

Uit deze mededeelingen blijkt, dat deze twee teekeningen vervaardigd zijn naar twee oude geschilderde glasramen. Het eene, vroeger aanwezig in de Buurkerk, vertoonde de borstbeelden van de vier oversten der stad (de beide burgemeesters en de beide overste oudermannen), versierd met hunne bekende zilveren kovels en vergezeld van hunne geslachtswapens; zij waren blijkbaar voorgesteld als schenkers van het glasraam, dat Utrechts schutspatroon St. Maarten te paard vertoonde. Het andere glasraam was in 1648 nog aanwezig in het zoogenaamde Gouden salet van het Duitsche Huis en stelde blijkbaar voor het optrekkende Utrechtsche leger („t'eenemael beset met dusdanige figuren") met de stadsbanier in het midden (vgl. *Burman*, *Utr. jaarboeken.* I p. 39). Het was de bekende oudheidkundige Dr. Cornelis Booth, die in 1648 aanleiding gaf tot het vervaardigen van de beide teekeningen ten behoeve van de stad Utrecht. Later zijn de teekeningen in partikulier bezit geraakt: uit de verzameling Beeldsnijder van Voshol werden zij door de stad teruggekocht.

Omtrent het glasraam in het Duitsche Huis valt weinig op te merken. Het is blijkbaar zeer nauwkeurig gekopiëerd, en de verzekering der door Booth geraadpleegde „oudheytskundige", die het tot de eerste helft der 15e eeuw brachten, schijnt volgens deze afbeelding alle geloof te verdienen. Booth, wien het blijkbaar te doen was om de afbeelding der oude stadsbanier, liet alleen de vier personen afbeelden, die zich toevallig daaronder bevonden. Omtrent de verdere lotgevallen van het belangrijke historische document is niets bekend; zeker is het raam gebroken of vernield.

Vrij wat meer valt er te zeggen over het andere glasraam. Het bevond zich in de raadskapel, die in de Buurkerk, ten noorden van den toren, gelegen was. Zonder twijfel was het geschonken door de stad Utrecht, en waren als herinnering daaraan de borstbeelden van de vier oversten der stad met hunne familiewapens, volgens de gewoonte, onder aan het raam aangebracht. Reeds Buchell zag het in beschadigden toestand en teekende het af in zijne beschrijving der Utrechtsche kerken (handschrift in het bezit der Erven Jhr. M. P. Smissaert te 's Gravenhage). Op deze teekening komen echter slechts twee borstbeelden voor zonder familiewapens; doch Cortgeen (*Beschrijving van Utrecht.* p. 4), die het glas ook nog persoonlijk zag, bericht juister, dat „alsnoch twee burgermeesters ende twee outste (lees: overste?) senatoren des stadts in de Buerkercke-glasen" te zien waren.

Over de geschiedenis van dit raam valt het een en ander mede te deelen. Denkelijk werd het door de stad geschonken kort na 1449: immers de rekening der Buurkerk over 1448/49 bevat de volgende posten:

„Item gegeven Aert Wynantsz. (de metselaer) en Martijn Jansz. van

3 glaesveynsters in des raets capelle, dat steenwerc te houwen ende te setten 14 Ar. gulden, facit . . . . 42 gul.

Item van die veynsteren dicht te maken ende dat steygerhout te hemelen 22 cr., facit. . . . . 4 gul. 12 wit.

Item Aernt van die muer ints raets capelle neder te breken 9 dage, elc dach 4 cr., facit . . . . 7 gul. 6 wit.

Item Tys en Roetaers de sagers, Elyaes van Santen ende Claes Elyaesz. de tymmerman ende Aert Wynantsz. en metselaers . . 419 gul. 8½ wit."

In de rekening van 1449/50 leest men verder:

„Item Elyaes van Zanten ende Claes siin soen van de funt ende van des raets cappels te bescieten ende die sitten te maken 15 Ar. gul., facit. 45 gul.

Item Aernt Wynantsz. ende Claes Aerntsz. van 3 veynster in des raets cappel te plaesteren ende te witten 5 Ar. gul. van de weke van St. Agnyete, facit . . . . 15 gul.

Item doe die wybiscop die kerckmueren wyde, doe verteerde die kerck tot sinen huse 6 Ar. gul., ende hy wyde die kerck voirt om goeds wille, facit . . . . 18 gul.

Item Aernt Wynantsz. van dat glas over de funt te plaesteren ende te witten 2 Ar. gulden, facit . . . . 6 gul."

Daaruit blijkt, dat in 1449 het steenen traceerwerk geplaatst is in de vensters der raadskapel, die verder voorloopig met riet en pleister dichtgemaakt zijn. Vermoedelijk zal toen de raad wel niet lang gewacht hebben, om zijne kapel in de eerste parochiekerk der stad op passende wijze te versieren door eene voorstelling van St. Maarten met de burgemeesters. Dergelijke voorstelling op een door de stad geschonken glasraam was niet ongewoon: in 1525 schonk de stad aan het St. Brigittenklooster een glas, waarin men nevens St. Maarten de vier oversten met de stadsbanier zag: eene combinatie dus van de voorstellingen, die wij reeds in het Duitsche Huis en de Buurkerk ontmoetten. (Zie de Kameraarsrekening van 1525/26 fol. 6 vs.: „Item alsoe voertijts die stat gegeven heeft 't convent van den Brigitten een goet glas in hoer kerck, dair sunte Meerten mit die vier oversten ende den stander inne staet, twelck Claes Weyman uut beveel van den oversten gemaict heeft, wairaen verdient 55 gul. cur.") — Omtrent de zoogenaamde zilveren kovels der vier oversten vgl. Kameraars-rekening 1525/26 fol. 74. („Item overcomen by schepenen, rade ende oudermannen, dat die overste hoer sulveren covelen sellen hebben, gelijck die vier oversten toegesleten is geweest; ende men sell die covelen van de 4 (aftredende) oversten doen halen by de statdienres". „Item gegeven doer beveell van mijn oversten Goert die Coninck, scepen-borgermeyster, ende Adam van Diemen, raetsborgermeyster, ende Gerit Foeyt, overste ouderman, elcx voert sulver 1 gulden".) Zie verder: *Hortensius*, *Historiae. lib. VII i. f.* („Consulibus et senatorum duorum principibus Romanae libertatis insignia, togae argenteae, sunt detractae", nam. door Karel V in 1528.) Vgl. ook Booth in *Utr. Volksalmanak* 1856. p. 156.

Het glasraam in de raadskapel is blijkens eene aanteekening van Dr. C. Booth van c. 1670 (*Utr. Volksalmanak.* 1856 p. 159—162) omstreeks 1640 verdwenen („ongeveerlyck dartich jaren geleden"). In 1648 verklaarde de teekenaar Van Attevelt dienovereenkomstig, dat het raam „weleertijdts" in de Buurkerk had gestaan: toen waren de overblijfselen daarvan dus stellig weggenomen. Van Attevelt's teekening is dus vervaardigd niet naar het origineel, maar volgens Booth's aanduidingen, wellicht met behulp van Buchell's teekening, die in Booth's bezit was. De kovels der vier oversten kon Booth nauwkeurig doen afbeelden naar de origineele stukken, die ten stadhuize berustten en eerst na 1830 voor oud zilver verkocht zijn (zie de

inleiding van dezen catalogus); dit gedeelte der afbeelding, waarom het ons vooral te doen is, is dus stellig authentiek. Maar de rest van de voorstelling geeft wel reden tot twijfel. Was het raam reeds ten tijde van Buchell zoo geschonden, dat hij het niet meer compleet kon afteekenen in den toestand, dien nog Cortgeen en ook de zegsman van Booth zich herinnerden? wie zal het zeggen? Buchell's teekening, aangevuld door Cortgeen's mededeeling, schijnt zeker de authenticiteit van Attevelt's voorstelling *in haar geheel* te waarborgen; maar minder gunstig denk ik over de details. De baret van St. Maarten, versierd met roode, witte en blauwe pluimen, schijnt mij zéér verdacht; wel draagt de heilige werkelijk 15e eeuwsche puntschoenen, maar zijne figuur mist toch te zeer het middeleeuwsche karakter dan dat wij zouden mogen aannemen, dat zij overeenkomt met de voorstelling van Utrechts schutsheilige, zooals die voorkwam op het 15e eeuwsche glasraam der Buurkerk.

1444. Twee schilderijen in olieverf op doek, geschilderd door Willem van Swaenenburch (1658). Het eene stelt voor de twee burgemeesters van Utrecht in hunne oude kleederdracht, met zwarte togas, roode halsdoeken en zilveren bellen, gevolgd door twee stadsboden in eene zuilengalerij, waarop JUSTE ET FIDENTER en waarachter een gezicht op Utrecht; het andere vier geharnaste Utrechtsche burgers (volgens de overlevering de homans of oversten van de vier vierendeelen der stad), die den stadsbanier dragen waarop het stadswapen en St. Maarten te paard met den arme, met onderschrift: „die stadt vā Utrecht” op een banderol. Hg. 0.62, br. 0.505.

N.B. Deze schilderijen zijn op last van het stedelijk bestuur geschilderd en in de Schoutenkamer ten stadhuize opgehangen: in de Kameraarsrekening van 1658/59 leest men: „Willem van Swaenenburch betaelt vijftich gulden voor drie schilderyen, vant out Vredenburch ende d'andere van de Borgermeesteren in oude tyden, opgehangen in de Schoutencamer”. (De schilderij van het kasteel Vredenburg, in geheel dergelijke lijst als de hier beschrevene stukken gevat, is op het Museum aanwezig: No. 3380.) Natuurlijk zijn de voorstellingen dezer schilderijen gevolgd naar de in het vorige nummer beschrevene twee teekeningen, die het stedelijk bestuur in 1648 besteld had: de voorstelling van de stadsbanier en hare dragers is volkomen gelijk aan de oudere afbeelding, die alleen veel fraaier en in details veel nauwkeuriger is. Ten einde een pendant voor deze voorstelling te verkrijgen, heeft echter de schilder Van Swaenenburch blijkbaar de voorstelling der vier oversten op last van den magistraat veranderd. De Roomsche St. Maarten en de twee overste oudermannen, die in 1658 lang vergeten waren, zijn weggelaten; daarentegen zijn de twee burgemeesters-busten voorzien van lichamen. Achter hen zijn twee stadsboden geplaatst; het gezelschap is voorgesteld wandelende bij eene antieke ruine met een gezicht op Utrecht, in den smaak der renaissance. Nu wij weten, dat de schilderijen ontleend zijn aan voorbeelden, die — zelven in bijzonderheden niet onverdacht — iets anders voorstelden dan de schilder weergaf, wordt de geheele voorstelling ons veel duidelijker. Alleen de zilveren kovels zijn authentiek; in plaats van de heeren in de bevreemdende lange zwarte toga's zullen wij ons de oude burgemeesters waarschijnlijk wel moeten denken, gedost in nauwsluitende korte, aan het midden samengesnoerde kleederen, met lange zwarte hozen en poulaines volgens de Bourgondische mode; de zonderlinge baretten der afgebeelde burgemeesters zijn denkelijk wel gevolgd naar die der stadsboden. En die

boden zelven, die ons zoozeer verwonderen, zijn geene middeleeuwsche stadsambtenaars: hunne portretten hebben voor ons alleen waarde, omdat zij een beeld geven van het ambtsgewaad der Utrechtsche stadsboden van 1658.

Het ontstaan der onjuiste overlevering, die de dragers der stadsbanier betitelt als de oversten der vier stads-vierendeelen, wordt ons nu ook duidelijk. Men wist, dat een der schilderijen de vier oversten moest voorstellen, en nu men de vier oversten (der stad) op de eene schilderij niet langer terugvond, meende men op de andere de vier oversten (eigenlijk: homans) der stads-vierendeelen te zien. (Vgl. echter de mededeeling op p. 203 over het raam in het St. Brigittenklooster.)

De in 1658 vervalschte voorstellingen, aldus nog bovendien van eene onjuiste verklaring voorzien, zijn volgens de hier beschrevene, van ouds op het stadhuis opgehangene schilderijen, herhaaldelijk gereproduceerd en zéer bekend geworden. Men vindt ze o.a. bij: *Matthaeus*, *De nobilitate*. p. 1108, 1132, — bij: *Bosch*, *Gedenkboek der Utrechtsche schutterij. I*, — en bij: *Hofdijk*, *De oude schutterij in Nederland*. Herhaaldelijk zijn ze ook in olieverf gekopieerd (een stel is aanwezig op het Stedelijk archief); zie ook het volgende nummer.

1445. Twee beeldjes van beschilderd palmhout, voorstellende de twee burgemeesters der stad Utrecht in hunne oude kleederdracht, met baretten, lange zwarte toga's en roode halskragen met zilveren bellen. Vervaardigd volgens de voorgaande schilderijen of eene der talrijke daarvan gemaakte kopieën. (Einde der 17e eeuw.) Hg. 0.175.

Geschenk van den heer *Mr. W. J. Roijaards van den Ham*.

1446. Convocatie-billet van de Vroedschap. 1722. Lg. 0.083, br. 0.21.

1447. Zilveren wijnpenning van den raad. 1599.

Afgebeeld bij: *Van Orden*, *Bijdragen*. pl. VII N°. 6.

N.B. De bestemming dezer wijnpenningen blijkt duidelijk uit het Raadsbesluit, waarbij het slaan daarvan bevolen werd: „Geresolveert by den raide, dat men laten slaen sal sekere cleyn penninckgens voor mijn heeren van de magestraet, waermede zy voortaen soeveel wyns halen sullen tot alsulcken tapper alst hun goetdunckt ende als hun van de ordinaris wijndagen toe-ocemende zijn. Ende elcke penning sall betekenen een kan wijns van thien stuvers; ende alle de wijntappers, die sulcke penningen hebben, die zullen d'selve mogen geven in betalinge van de stadts-exchysen ende imposten". (Resol. raad 15 Jan. 1599.)

Nadere inlichting over het gebruik dezer wijnpenningen geven nog de volgende posten uit de Kameraarsrekening 1599/1600: „Deze cameraer heeft noch tyde deser rekening tot verscheyden reysen gelicht ende ontfangen van den secretaris Van der Voort in als twaelff hondert acht ende veertich wijn-penningen, omme in de feestdagen (hyernaer breder gespecificeert in uutgeven) uut te deylen onder Mijn Heeren aldaer verhaelt. Ende soe hem elcke penning in uutgeven gebrocht, wort gevalideert jegens thien schellingen, als folio . . te sien is, daeromme alhyer in ontfanck voor deselve penningen seshondert vier ende twyntich ponden". — „Ander uutgeven van wynen voor de Regenten van dese stadt op de gewoenlicke feestdagen naebeschreven. Eerst van de wynen op XI m. Maechden dach. Gegeven Mijn Heeren schoudt, borgermeysteren, cameraers, schepenen, raedt, hoochste officiers ende dienres deser stadt; oock den burgerhopluyden, weerdeyns, stael-meysters etc. betaelt ofte verhantreickt drye hondert ende achtien wijnpen-ningen in plaetsche ofte tot soeveel quaerten wijns, die zy ter cause van den

voors. dage te hebben plagen, vermogens de belieffde wijncedulle daervan gemaeckt die inhoudende is. De voorschreven IIIc acht ende twyntich (lees: 318) wijnpenningen yder gereeckent tot thien schellingen, beloopt ter somme van IcLIX pond."

De dagen, waarop de wijnpenningen werden uitgegeven, zijn volgens dezelfde rekening de volgende: 1e. Elf duysent Maechden dach, 159 pond. 2e. Ste. Martens avont, 259 pond. 3e. Corsavondt, 259 pond. 4e. Pontiaens-avondt, 259 pond. 5e. Ste Agnieten-avondt, 259 pond. 6e. Lichtmisse, 128 pond. 7e. Paesschen, 62 pond. 8e. Pynxteren, 181 pond. 9e. Magdalenen, 181 pond. Bovendien werd nog de volgende post verantwoord: „Den heere van Coninxvry eerste burgemeester sesthien penningen omme tot een nyuwe jaer te verschenken, yder gereeckent als boven, 8 pond."

1448. Dezelfde penning met het jaartal 1612.

Geschenk van den heer *O. Scheltus Jr. te Amersfoort.*

N.B. Deze penningen werden geslagen volgens Raadsbesluit van 9 November 1612: „Goetgevonden noch te doen slaen tweeduysent wijnpenninxkens voor den raedt, soo d'oude nyet veel ter handen komen, om de heeren jegens d'anstaende gracie ende stacie dagelijcx te dienen, ende dat de stat hierinne geen schade en lyde." — Deze penningen (met de voorgaande) bleven in gebruik tot 28 October 1639, als wanneer de Vroedschap bepaalde: „Is goetgevonden dat men in de plaets van de wijnpenningen, tot noch toe op Papiste-feestdagen uytgedeelt aen de Heeren schout, burgemeesteren, schepenen, raiden ende andere officianten, sal uuytdeylen wijngelt, twee of driemael 's jaers, yder tot sodanen somme als de wijnpenningen bedragen, die sy genoten hebben volgens lyste by den substituyt-secretaris daervan te maecken, gelyck vant mantelgelt geschiet." De uitdeeling dezer wijngelden is afgeschaft bij Vroedschaps-resolutie 15 Februari 1675.

1449. Twee groenlakensche kussens; op een daarvan is met gekleurde zijde geborduurd het gekroonde Utrechtsche stadswapen, vastgehouden door twee klimmende leeuwen, met het jaartal 1841. Lg. 0.44, br. 0.46.

Geschenk van den heer *Giesen* (1841).

N.B. Deze twee kussens werden tot aan de invoering der gemeentewet in 1852 gebruikt bij de afkondiging der publicatiën van de pui van het stadhuis. De kussens werden daartoe in een geopend raam van het stadhuis gelegd; de secretaris deed de voorlezing in tegenwoordigheid van den burgemeester, die het geborduurde kussen gebruikte. Vooraf werd altijd een der klokken van den Buurtoren tweemaal geluid; het sein tot het tweede gelui werd uit een der vensters van het stadhuis met een vlaggetje gegeven.

1450. De sleutels der stad van verguld zilver. Zij rusten op een groenfluweelen kussen met zilveren franje en kwasten, waarop is geborduurd het Utrechtsche stadswapen met de kroon daarboven, vastgehouden door twee klimmende leeuwen. (Begin der 19e eeuw.) De sleutels lg. 0.20; het kussen lg. 0.445, br. 0.49.

N.B. Deze sleutels werden vroeger door den burgemeester op dit kussen aan Z. M. den koning aangeboden, wanneer hij de stad Utrecht bezocht. — In de Kameraarsrekening 1806/7 komt voor de volgende post:

„Aan den zilversmit Den Brieder voor twee zilver vergulde sleutels bij ordonnantie van dato 24 November 1806 . . . . *f* 116.—."

De sleutels zijn dus vervaardigd voor de komst van koning Lodewijk Napoleon.

1451. „CARTE DE SURETÉ" van den Maire en den Commandant d'armes van Utrecht „afin de circuler dans la Ville après 6 heures du soir." 1813. Lg. 0.115, br. 0.095. (2 ex.)

Geschenk van den heer *C. J. van Veersen*, — en van den heer *A. D. baron van Heeckeren van Brandsenburg.*

1452. „CARTE DE SURETÉ," afgegeven door den Maire van Utrecht aan den heer C. H. Schober, als gedelegeerde „pour les mesures, prises pour le repos public" in de laatste dagen van November 1813. Hg. 0.095, br. 0.104.

Geschenk van den heer *Mr. J. H. Schober.*

1453. Vrijbillet om de Utrechtsche stadspoorten bij avond en bij nacht te passeeren, afgegeven aan N. P. J. Kien als tweeden luitenant der schutterij. 1824. Hg. 0.08, br. 0.10.

Geschenk van den heer *Mr. W. H. baron de Watteville.*

1454. Zwartgeschilderde blikken plaat, waarop met vergulde letters de volgende inscriptie te lezen staat:

„*Het gerecht van Tolsteeg en Klein Covelswade wordt geladen tegens Maandag den* 5en *Januarij* 1807 *des naarnoens ten* 5 *Uure precies in den Gerechtshuijze den Engel, en daarna ten huijze van de Heer Cameraar Lubberding tot het consumeeren van eene Vette* (*afbeelding van een kalkoen*) *op de boete.*"

Hg. 0.09, br. 0.13.

1455. Houten presentiebordje van de Representanten van Utrecht in de vergaderingen op het Landschapshuis (de Statenkamer). Het bordje bevat de namen der 9 „burgers" Steenbeek, Bijleveld, Valkenburg, De Jonkheere, Nuwenhuijsen, Brouwer, Vos van Zeil, Verburg en Camp; de naam van den 10en Representant is opengelaten. Boven in het bordje een gat om het op te hangen; naast den naam van iederen burger een kleiner gaatje, om door het insteken van een pennetje de tegenwoordigheid van elk lid aan te duiden. (1795 of 1796.) Hg. 0.22, br. 0.15.

1456. 1/3 Thaler van Fred. Ad. graaf van Lippe, heer van Vianen en Ameide, en erfburggraaf van Utrecht (1716). Zijne titels luiden op de munt: „FRID(ERICUS) AD(OLPHUS) COM(ES) ET NOB(ILIS) D(OMINUS) D(E) LIPP(E), SUPR(EMUS) D(OMINUS) D(E) VIAN(A) ET AMEID(A) BURG(GRAVIUS) H(EREDITARIUS) VLTR(AIECTENSIS)."

N.B. De graven van Lippe hadden bet burggraafschap van Utrecht door aanhuwelijking geërfd van de uitgestorvene heeren van Brederode.

1457. 2/3 Thaler, geheel als voren met het jaartal 1714.

1458. „Concept ofte Formelier van gebed voor de vergaderinge van 't Gerecht" der stad Utrecht, op perkament geschreven door S. Ghijoens. (1630.) Hg. 0.38, br. 0.29.

N.B. Afkomstig uit de Oude raadkamer ten stadhuize. Zie over de vervaardiging van dit stuk de Kameraarsrekening 1630/31: „Samuel Gions schoolmeester betaelt de somme van 10 guldens voor het schrijven vant gebedt hangende

in de Raidtcamer." Over Gions vgl. nog de Vroedschapsresolutie 21 Dec. 1653: „Samuel Ghyoens is weder voort lopende jaer ende langer niet aengenomen tot schrijfmeester ende Fransche schoolmeester deser stadt, alleen op een tractement van *f* 200.—."

1459. „GEBEDT VOOR DEN ED. GEREGTE DER STAD UTRECHT." Hetzelfde gebed met kleine wijzigingen, op perkament geschreven door H. van Woerden. (2e helft der 17e eeuw.) Hg. 0.39, br. 0.295.

N.B. Afkomstig uit de Oude raadkamer. Dit gebed was vroeger bevestigd op de keerzijde van het in het vorige nummer beschrevene gebed.

1460. Zilveren insigne met verguld zilveren stralenkrans en ring; binnen den ovalen rand een gegraveerd beeld der gerechtigheid met weegschaal en vrijheidshoed, met randschrift: „LID VAN DEN DAAD (lees: RAAD) VAN RECHTSPLEGING. — UTRECHT." (Einde der 18e eeuw.) Hg. 0.06, br. 0.055.

Geschenk van den heer *C. J. van Eeghen.*

1461. Geeselpaal. In het midden een ijzeren band, waaraan een slot met gaten, dienende om het lichaam bij het midden aan den geeselpaal te bevestigen. Van onderen een staaf met drie punten, waardoor een stang is bevestigd; zij hield de voeten van den gegeeselde om de enkels vast. Van boven een ijzeren katrol met handvatsel, dienende om de handen der gegeeselden naar het boveneinde van den geeselpaal op te trekken en daar te bevestigen. (17e eeuw.) Lg. 0.755, 0.64 en 0.425.

De ijzeren voorwerpen zijn gevonden in de galgkist der stad Utrecht (waarin nog een dubbel stel berust); de paal zelf (hg. 2.62) is nieuw vervaardigd naar het model van de oude Haarlemsche geeselpaal.

1462. Rad, bestaande uit een langwerpig stuk hout met twee holten voor het hoofd en den rug van den veroordeelde en eenige gaten voor schroeven, — uit een dwarsbalk op twee pooten, waarop de armen, — en twee lange balken op pooten, waarop de beenen van den veroordeelde rustten. Elk der vier dwarsbalken is voorzien van vier kleine latjes, waartusschen de beul de armen en beenen treffen moest. (17e eeuw.) Hg. 0.60, br. 1.995.

1463. Rad, ruwer bewerkt dan het voorgaande. Het bestaat uit een langwerpig stuk hout met twee ringen en twee pennen om den veroordeelde daarop vast te binden, en uit vier losse stukken hout op pooten, elk met drie pennen voorzien om de armen en de beenen van den veroordeelde daarop te bevestigen. (17e eeuw.) Hg. 0.67, br. 1.98.

1464. IJzeren stang op houten voet. De stang is van boven van een punt voorzien, die diende om daarop een rad in horizontale ligging te plaatsen, waarop de lichamen der geradbraakten na de executie boven het rad werden tentoongesteld. (17e eeuw.) Lg. 1.59.

1465. IJzeren boei, bestaande uit twee stukken, met een ijzeren oog verbonden; het slot springt met een veer toe. Lg. 0.115.

Gevonden in de nabijheid van het voormalige klooster Oudwijk.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *P. J. Baudet*).

1466. Brandmerk der stad IJsselstein, bestaande uit een ijzeren stang met houten handvatsel; aan het einde van den stang een stempel met het wapen van IJsselstein. (17e eeuw.) Lg. 0.50, de stempel lg. 0.04.

1467. IJzeren komfoor op vier pooten en met twee hengsels, vroeger door den beul gebruikt tot het gloeien der brandijzers. (17e eeuw.) Hg. 0.35, br. 0.97.

1468. Twee houten hamers, dienende tot het inslaan van pennen bij het pijnigen. Lg. 0.37.
Gevonden in de galgkist der stad.

1469. Eenige ijzeren pennen, schroeven, haken en andere kleine voorwerpen, tot het pijnigen dienende.
Gevonden in de galgkist der stad.

1470. De zoogenaamde galgkist der stad, van hout met sporen van roode verf en met ijzeren banden en slot. Daarin bevinden zich nog een stel ijzers van den geeselpaal en eenige pennen, haken, spijkers en andere voorwerpen van minder belang, die vroeger bij het pijnigen gebruikt werden. Hg. 0.48, br. 0.83.

1471. Armband van rood en wit katoen, waarop gestempeld is het wapen der stad en de woorden „STADS OPZIGTER." (Begin der 19e eeuw.) Br. 0.11.

1472. Zilveren plaatje met opschrift:

„BODE
VAN DEN HEER
CAMERAAR
DER STAD
UTRECHT."

(Einde der 18e eeuw.) Hg. 0.05, br. 0.06.

1473. Zilveren insigne van den Utrechtschen raad-tijnmeester. Vz. het gekroonde stadswapen, vastgehouden door twee leeuwen, met onderschrift: „STAD UTRECHT". Tz. de gegraveerde woorden: *„Raad Tijnmeeester."* (Begin der 19e eeuw.) Middellijn 0.035.

1474. Zilveren insigne van een lid der Stedelijke commissie van het brandwezen. Vz. het gekroonde stadswapen met de leeuwen en onderschrift: „STAD UTRECHT". Tz. de gegraveerde inscriptie: *„Lid der Commissie van het Brandwezen"*. (1e helft der 19e eeuw.) Hg. 0.06, br. 0.057.

1475. Wit linnen band met de opgestempelde woorden: „WIJKMEESTER La. E". (Midden der 19e eeuw.) Lg. 0.36, br. 0.05.

Dit onderscheidingsteeken werd door de wijkmeesters om den hoed gedragen bij brand (zie de Instructie der wijkmeesters dd. 15 Maart 1837, art. 8).

1476. Armband van de kommandeurs der vereeniging Vrijwillige Brandweer, bestaande uit een koperen plaatje met de letters VB. (19e eeuw.) Br. 0.072.

Geschenk van de vereeniging *Vrijwillige Brandweer.*

1477. Zijden banier van de vereeniging Vrijwillige Brandweer, voorstellende het stadswapen met de woorden: „VRIJWILLIGE BRANDWEER". Lg. 1.10, br. 0.95.

Geschenk van de vereeniging *Vrijwillige Brandweer.*

1478. Geelkoperen plaat, voorstellende eene brandende stad met poorten, torens en wallen, door den uit den hemel neerdalenden bliksem in brand gestoken; daaromheen twee elkander omkronkelende slangen, die water op den brand spuwen. Binnen het medaillon en onder in den georneerden rand de woorden: „MET OCTROI" en „FECIT ROTTERD." (18e eeuw.) Hg. 0.15, br. 0.11.

Afkomstig van eene oude, vroeger te Utrecht gebruikte slangbrandspuit.

1479. Koperen plaat, voorstellende een slangbrandspuit met aanwijzing der plaatsen, waar de twee pijpgasten en de drie kommandeurs moeten postvatten. (1800.) Hg. 0.20, br. 0.383.

N.B. De met deze plaat gedrukte prent behoort in het Reglement op den brand en op de exercitie met de brandspuiten, gearresteerd door het Intermediair gemeentebestuur der stad Utrecht op 3 Februarij 1800.

1480. Aanstellingen van J. Godron en van C. Barreveld tot buurtschouten Achter het Vleeschhuis (met Teelingstraat en Lange Jansstraat) dd. 1806 en 1827.

Geschenk van *Mej. de Wed. N. J. Barreveld geb. Sikkel.*

1481. Buurtschoutstaf van het St. Janskerkhof, versierd met de geschilderde wapens van de stad, het kapittel van St. Jan en de familie Van Nes; iets lager het wapen der familie Van Benthem (?) of Bol (?). In een holte, bedekt door een knop boven in den stok, ligt een klein rolletje perkament met het volgende opschrift: „*Bij 't verkiesen van den Nieuwen Schout I. C. Dwars heeft den ondergeteekende deese kroon ter Eere van de Buurt op deese Stok Geset op den* 4den *Octr.* 1803. *F. C. Buusz. In Utrecht op 't Ianskerkhoff.*" (18e eeuw.) Lg. 0.68.

Legaat van den heer *R. D. G. Bol.*

N.B. Dergelijke buurtschoutstaven werden volgens de overlevering door de schouten der verschillende buurten gebruikt „in geval van vergadering met den hoofdschout" der wijk. Elke nieuwe buurtschout voegde een lint of een zilveren band met zijnen naam bij de overige aan den staf aanwezige.

1482. Buurtschoutstaf van Achter het Vleeschhuis, vervaardigd van

zwartgeschilderd hout met zilveren banden, versierd met twee ramskoppen en bekroond door eene liggende koe van zilver. Op den middelsten band het opschrift: „*Uyt erkentenis door de gesaamelijke beure van St. Ians Oudwijk Agter het Vleshuys 't Utrecht Opgedraage aan den veel geagte schout Ian Godron.* 1820.". Lg. 0.65.

Geschenk van *Mej. de wed. N. J. Barreveld geb. Sikkel.*

1483. Buurtschoutstaf van de oostzijde van de Neude, vervaardigd van mahoniehout en bekroond door een zittenden leeuw van koper, die een schild vasthoudt met het volgende rijmpje:

„LIEFDE EN EENDRACHT ALS ONDER IJGE VRINDEN,
IS BIJ DE BUEREN VAN DE OOSTSIJ VAN DE NEUDE TE VINDEN.
ANNO 1716."

Lg. 0.88.

1484. Buurtschoutstaf van de Predikheerenstraat, vervaardigd van mahoniehout met zeven zilveren banden, waarvan ieder den naam bevat van eenen schout der buurt: N°. 1. „ANTHONIS VRELANT SCOLT VANDE PREKERSTRAT. ANNO 1658." — N°. 2. „ANTHONI VAN NIER SCHOLT VAN PREKERSTRAT. 1662." — N°. 3. „DIRCK HOEDENS SCHOLT VAN PREKERSTRAT. 1694." — N°. 4. „WILLEM VAN SOEREN SCHOUT VAN PREKERSTRAT. AN°. 1733." — N°. 5. „HENDN. VAN DRANE, SCHOUT VAN PREKERSTRAAT. AN°. 1800." — N°. 6. „IAN VAN GARDEREN BUURTSCHOUT PREDIK-HEEREN—KALVER—HARDEBOLLE— EN EEN GEDEELTE DER BREESTRATEN. 1806." — N°. 7. „I. P. DORESSEN. 18 FEB. 1847. OVERL. 21 AUGS. 1856. D. V. T." Lg. 0.715.

Geschenk van den heer *D. van Toorenenbergen.*

1485. Buurtschoutstaf van de Hooge Jacobijnenstraat, vervaardigd van mahoniehout met roode, witte en blauwe zijden linten en twee zilveren banden, waarop de volgende inscriptiën: „MATIJS VAN VIANEN 1641." — „IAN HENDRIK SCHOUTEN $17^{22}/_{6}69$." Lg. 0.665.

1486. Buurtschoutstaf van de oostzijde der Wittevrouwenstraat, vervaardigd van mahoniehout met lichtblauwe zijden linten en zes zilveren banden, dragende de volgende opschriften: „INT IAER ANNO 1726 IS HERMANUS VAN ESSEN DOOR HAAR EDEL ACHTBAREN ALS SCHOUT AANGESTELDT. — HENDRICUS BOUWMAN IS ALS SCHOUT AENGESTELT DOOR HAAR ED. ACHT. 1728. — OVER DE BUURT AAN DE OOSTZIJDE VAN DE WITTE VROUWEN-STRAAT. — EN DESEN STAF AAN DE BUURT VEREERT. — JOHN. TENSTAL FECIT." Lg. 0.575.

1487. Buurschoutstaf van eene buurt in Wijk B, van zwartgeschilderd hout met geschilderde roode en witte banden en zilveren beslag aan de punt, voorstellende tusschen vele ornamenten de twee wapenschilden van

de familiën Van Coevorden en Van Beresteyn; daartusschen de inscriptie: „IONCKER YACOP VAN COEVORDEN. 1614." Lg. 0.64.

Geschenk van den heer *J. C. van Veersen.*

1488. Buurtschoutstaf van gesneden eikenhout, versierd met rood, wit en groen zijden banden, zonder eenige inscriptie. Het handvatsel ontbreekt. Nog lg. 0.48.

Geschenk van den heer *D. van Toorenenbergen.*

1489. Buurtschoutstaf van eene buurt in de Bemuurde Weerd, van boven bekroond met een rood geschilderden zittenden leeuw, die een wapenschild vasthoudt, waarop de letters I. C. met een huismerk en het jaartal 1635. (De staf zelf schijnt vernieuwd.) Lg. 0.75.

1490. Koperen penning. Vz. het stadswapen met de letters: „I. S." en het jaartal 1586 in een parelrand. Tz. een nummer („N°. 23" en „48"). (2 ex.) (Einde der 16e eeuw.)

Deze penningen en de volgende werden (tot omstreeks 1890) gebruikt voor het loten van staanplaatsen op de kermis, de bloemmarkt en de markt op de Mariaplaats.

1491. Geheel dergelijke penning. Vz. glad. Tz. het nummer „20." (Einde der 16e eeuw.)

1492. Dergelijke penning. Vz. het gekroonde stadswapen zonder rand. Tz. „N°. 19". (Einde der 17e eeuw.)

1493. Dergelijke penning. Vz. het ongekroonde stadswapen in gladden rand. Tz. een nummer („N°. 1" en „N°. 50"). (18e eeuw.) (2 ex.)

1494. Dergelijke penning. Vz. een stadswapen van anderen vorm. Tz. een Romeinsch nummer („N°. VI" en „VIIII"). (2e helft der 18e eeuw.) (2 ex.)

1495. Dergelijke penning. Vz. een stadswapen van anderen vorm. Tz. een nummer („15" en „16"). (Begin der 19e eeuw.) (2 ex.)

1496. Nieuwjaarsprent van de twee boden van prins Willem I. Eene gekleurde houtsnede, gemerkt AL, voorstellende een oranjeboom, waaraan het wapen van Oranje-Nassau. Ter weerszijden daarvan de beide boden met hooge hoeden, mantels en zwaarden; op de borst het wapen van den prins, in de hand een brief. In het verschiet ziet men eene stad en een bosch. Het geheel is gevat in eene vierkante lijst in renaissance-stijl. Boven de houtsnede leest men:

„Wij Boden wenschen den Edeldom eerbaer,
Als ionstighe sinnen voor een nieu Iaer".

Onder de houtsnede:

„Ioan. 1. D' VVORDT VLEESCH GHEVVORDEN VOOR EEN BLIJDE MAERE,
TOT ONSEN BEHOEUE BRENGHEN VVIJ ALS MESSAGIEREN,
Colos. 3. EN CHRISTUS VREDE 'T EENEN NIEUVVEN JAERE,
ONSEN DUERLUCHTIGHEN PRINCE SEER GOEDERTIEREN,
OP DAT HIJ SIJN ONDERSATEN SOO MACH BESTIEREN,
DAT VVIJ IN GODTS VVOORDT MOGHEN LEUEN EENDRACHTICH,

Matth. 4. ENDE DAT BESCHERMEN VOOR VVOLVEN EN DIEREN,
VOOR EEN NIEUVVE JAER VVENSCHEN VVIJ DIT AENDACHTICH,
Matth. 7. ONSEN PRINCE MACHTICH."

Onder op het vel een onderteekend apostil van Gedeputeerde Staten van Utrecht, waarbij aan Lieven de Vechtere en den anderen bode van den Prins drie carolusguldens als nieuwjaarsfooi worden toegestaan; daarbij de ordonnantie van betaling op den ontvanger Frans Both en de quittantie van De Vechtere; een en ander gedagteekend 19 Januari 1584. Hg. 0.355, br. 0.22.

1497. Koperen hoorn met langen steel; op den beker de woorden: „ANNO 1640", waaronder het wapenschild van de Bemuurde Weerd. Lg. 0.93.

Deze hoorn is tot 1652 in gebruik geweest bij den nachtwacht in de Bemuurde Weerd.

N.B. Overgenomen met het archief der Bemuurde Weerd in 1826.

1498. Twee houten pieken van verschillende grootte, met ijzeren beslag en platte stompe ijzeren punt van boven, van onderen voorzien van een ronde ijzeren punt. De eene piek is gemerkt met het wapen der stad en het getal 34. Lg. 1.28 en 1.50.

Deze pieken zijn vroeger in gebruik geweest bij de Utrechtsche nachtwachts.

1499. Klep van een nachtwacht, bestaande uit een eikenhouten plankje, waarop een hamer slaat; met handvatsel aan lederen riem. (19e eeuw.) Hg. 0.28, br. 0.36.

Deze kleppen zijn in gebruik geweest bij de Utrechtsche nachtwachts tot 31 December 1900.

1500. IJzeren arm, gediend hebbende tot plaatsing van een straatlantaren voor olie in den muur van een huis. (18e eeuw.) Br. 0.60.

Afkomstig uit de Koffiehuissteeg op de Vischmarkt.

Geschenk van den heer *Th. Boelen.*

1501. Bronzen insigne voor een waakmeester van den Lekdijk Bovendams. Vz. de woorden: „HOOGHEEMRAADSCHAP VAN DEN LEKKENDIJK BOVENDAMS. — WAAKMEESTER". Tz. een lauwerkrans met open veld, bestemd voor het ontvangen van den naam van den waakmeester.

1502. Inkwartieringsbillet voor twee soldaten bij den kanunnik ten Dom Van Cuyck; met ordonnantie van den raad op den fabriekmeester ten Dom, om de inkwartieringskosten dezer twee soldaten aan eene vrouw uit te betalen, dd. Juli/Augustus 1586.

1503. Inkwartieringsbillet van de Commissie tot de inquartiering te Utrecht voor vier man op 27 Januari 1814.

Geschenk van den heer *Ds. J. Quast Hz.*

1504. Quittanties (ten name van den heer Ackersdijk) voor de betaling van het enkele huisgeld, het dubbele huisgeld, het haardstedegeld en het lantaarn-, straat- en emmergeld (1753) te Utrecht.

Geschenk van den heer *Mr. W. R. Veder te Amsterdam.*

1505. Quittantie ten name van den boekhouder der Gereformeerde diakonie voor de betaling van het huisgeld (1791) te Utrecht.

1506. Quittanties (ten name van den heer Van Renesse van Lockhorst) voor de betaling van het dienstbodengeld (1766) en van den impost op de consumtie van koffij en thee (1767) te Utrecht.

1507. Quittanties (ten name van juffrouw Huygens) voor de betaling van het koffij en theegeld (1770) en het dienstbodengeld (1771) te Utrecht.
Geschenk van den heer *Mr. W. R. Veder te Amsterdam.*

1508. Quittantie (ten name van den heer Trip de Marez) voor de betaling van de redemtie van de Bisdomstienden (1798); met geleidebillet van het zout (ten name van denzelfde) (1770) te Utrecht.
Geschenk van den heer *Mr. W. R. Veder te Amsterdam.*

1509. Rond geelkoperen loodje, dienende als bewijs van betaling der hondenbelasting te Utrecht. Vz. het gekroonde stadswapen, vastgehouden door twee klimmende leeuwen. Tz. 1860 met een nummer.

1510. Geheel dergelijk loodje; afslag in lood.

1511. Geheel dergelijk loodje; afslag in brons met het jaartal 1861.

1512. Geheel dergelijk loodje; vierhoekige afslag in brons met het jaartal 1863.

1513. Geheel dergelijk loodje; schildvormige afslag in brons met het jaartal 1886.

1514. Kwartlot in de 4e klasse der 31e „Provinciale Utrechtsche lotery," gearresteerd 13 November 1771, — lot in de 4e klasse der 56e lotery, gearresteerd 24 Januari 1787, — vier $^1/_8$ loten in de 2e, 3e, 4e en 5e klassen der 64e lotery, gearresteerd 7 Maart 1792 — en éen lot en twee $^1/_8$ loten in de 5e, 1e en 2e klassen der 65e lotery, gearresteerd 24 October 1792.

1515. Stel Fransche assignaten, behoorende tot de volgende uitgiften:
1 Novembre 1791: 5 livres.
16 Décembre 1791: 25 livres.
4 Janvier 1792: 25 sols.
14 Décembre 1792: 50 livres.
23 Mai 1793: 50 sols, 15 sols, 10 sous.
6 Juin 1793: 25 livres.
10 Brumaire an II: 5 livres.
Gevonden in het archief der Momboirkamer.

N.B. Van elke soort is één exemplaar behouden; de groote collectie dubbelen is vernietigd.

1516. Aandeel van *f* 50.— in de leening der Joodsche gemeente van Utrecht, volgens besluit van 12 Augustus 1794.
Geschenk van den heer *S. J. de Beer.*

2. HOOGESCHOOL.

1517. Zwarte steek, versierd met eene oranje-kokarde, bij akademische plechtigheden gebruikt door prof. J. I. Wolterbeek († 1853). Hg. 0.24, br. 0.45.
Geschenk van *Mevr. Bruno geb. Wolterbeek.*

N.B. Het dragen der oranje-kokarde is ingevoerd sedert de Belgische onlusten.

1518. Bronzen senaatspenning van het Utrechtsche Studentenkorps. Vz. Minerva en Bacchus als kind, met randschrift: „MISCE STULTITIAM CONCILIIS BREVEM, DULCE EST DESIPERE IN LOCO. I. P. SCHOUBERG F." Tz. „XXVI FEBR. MDCCCXIV" in een krans, met randschrift: „SEN. VETER. IN ACAD. TRAIECT."
Afgebeeld bij: *Dirks, Beschrijving der Noord-Nederl. penningen tusschen 1813 en 1863.* pl. III N°. 17.

1519. Zilveren senaatspenning van den Utrechtschen Senatus theologorum. Vz. „AMICORUM CONSENSUS VIRTUTEM ALIT GAUDIUMQUE." Tz. „SENATUS THEOLOGORUM CONDITUS D. XVII. M. DEC. MDCCCXXXI."

1520. Bronzen senaatspenning van het Utrechtsche Studentencorps. Vz. Minerva en Bacchus, met randschrift: „AMICORUM CONSENSUS VIRTUTEM ALIT GAUDIUMQUE. I. P. S(CHOUBERG) F." Tz. „D. XXII. M. MAII A. MDCCCXLVIII." in een krans, met randschrift: „SENATUS VETERANORUM IN ACAD. TRAIECT."

1521. Dezelfde senaatspenning; afslag in zilver, met oog, bevestigd aan een koord en lint van gele zijde (de kleur der Philosophische faculteit).
Geschenk van *Mejufvrouw H. J. Vrolik te Arnhem.*

N.B. Deze penning is gedragen door Dr. A. Vrolik als lid van den Utrechtschen Studentensenaat.

1522. Zilveren penning, uitgereikt aan de studenten, die more majorum „met de kap" gepromoveerd waren. 1643.
Afgebeeld bij: *Van Loon, Historiepenningen.* II p. 235 N°. 1.

N.B. Bij Vroedschapsresolutie van 14 Augustus 1643 werd besloten, „omme een stempel te doen snyden van een goude medaille, tusschen twee en drye ponden groten vlaems weerdich, die men vereeren sall dengeenen, die in de Academie alhier gepromoveert sullen worden." Van dezen stempel besloot men 24 Juli 1644, „voor yder van de Heeren van de Regieringe ofte Magistraat deser stadt een medaille van silver" te doen slaan.

1523. Zilveren penning, uitgereikt aan de studenten, die more majorum „met de kap" gepromoveerd waren. 1649.
Afgebeeld bij: *Van Loon, Historiepenningen.* II p. 235 N°. 2.

N.B. Den 2 December 1647 besloot de Vroedschap, dat de medaille der gepromoveerden voortaan zou geslagen worden „van croonen-goudt", doch het resultaat was niet gunstig; de Vroedschapsresolutiën van 6 November 1648 vermelden toch het volgende: „Opt te kennen geven van Roeloff van Cuylenburch stempelsnyder, dat de medaille, die men de studenten, die in de Academie alhier gepromoveert worden, van stadts wegen vereert, van ducaten-

gout gemaeckt, veel te swack ofte buychsaem valt ende op harder gout niet wel is te prenten, vermits de stempel wat te diep is gesneden. Ende hierby gelet, dat by veele geoordeelt wordt, dat 't beeldt daerop staende een tabbert ofte rock aent lijff behoorde te hebben, mitsgaders een bonet opt hooft ende een boeck in de handt, als int model ofte teeckeninge alhier vertoont. Soo is goetgevonden, dat den voorn. Cuylenburch sal maken een nieuwe stempel conform het voorsz. model, om daermede den voorsz. penningh te munten van pistoletten- ofte croonen-gout, blyvende by den prijs van de voorgaende. Ende is den voorn. Cuylenborch voort maken van den voorsz. stempel toegeleyt de somme van hondert gulden." De zaak was eerst afgeloopen den 27 Augustus 1649, toen de Vroedschap het volgende besluit nam: „Gesien d' affdrucksels van de nieuwe stempel van de medaille voor degeene, die in de Academie alhier gepromoveert worden, d' eene van ducaten, d' ander van cronen-goudt, is verstaen, dat men se van ducatengout sall munten, ende dat yder van de Magistraetspersonen alhier een sodaene medaille van silver sal hebben. Ende sijn d' Heeren Gecommitteerden geauthoriseert met den stempelsnyder t' accorderen, mits niet excederende de somme van hondert ende vijftich gulden." Zulk eene zilveren medaille is de hier aanwezige. De stempel daarvan wordt hierna onder de penningstempels (No. 3285) beschreven.

1524. Zilveren penning met geheel dezelfde voorstelling, doch in de kleeding der 18e eeuw. 1736.

Afgebeeld bij: *Dirks, Beschr. der Noord-Nederl. penningen v.* 1813 *vlg.* pl. LXIV N°. 523.

N.B. De onder het vorige nummer beschrevene penning bleef van 1649—1736 in gebruik; toen eindelijk was de stempel „niet meer in staat om penningen mede te munten," en de Vroedschap belastte daarom de Burgemeesters en de Gecommitteerden tot de Academische zaken om een nieuwen stempel te doen vervaardigen. (Vroedschapsresol. 30 Juli 1736.) Ten gevolge daarvan werd de hier beschrevene penning geslagen bij de volgende resolutie: „Door den Heere J. J. van Mansveldt zijnde vertoond zekere afteekening ofte model van de nieuwe stempel, geformeert door den medailleur en wapensnijder Nicolaas van Swinderen in 's Hage, zullende dienen tot de penningen voor de doctores, More majorum alhier gepromoveert werdende. Welk model bij Haar Ed. Achtb. zijnde goedgekeurt is voorn. Heer Mansveldt voor genomene moeyte in deese bedankt, en vervolgens versogt en geauthoriseert om 't geene voors. ten minsten kosten van de stad op 't spoedigste te doen werkstellig maken." (Vroedschapsresol. 13 Aug. 1736.) — Volgens *Dirks, Beschr. d. Nederl. penningen v.* 1813—1863. I p. 447 zijn de Nos. 1524—1527 allen in 1836 geslagen op een nieuwen stempel (No. 3290), en verschilde de stempel van 1736 eenigszins van dezen stempel.

1525. Dezelfde penning met ring om hem te dragen; afslag in goud, bevestigd aan een koord van roode zijde en zilverdraad (lg. 0.465).

Gedragen door Dr. A. Vrolik bij zijne promotie met de kap in 1836 bij het tweede eeuwfeest der hoogeschool.

Geschenk van *Mejufvrouw H. J. Vrolik te Arnhem.*

1526. Dezelfde penning, met ring; afslag in zilver.

1527. Dezelfde penning met ring; afslag in brons.

1528. Statiedegen, gebruikt door een der studenten bij de promotie met

de kap ter gelegenheid van het eerste eeuwfeest der hoogeschool. De van boven met opengewerkte ornamenten versierde kling draagt het merk „EN TOLEDO". Het gevest is versierd met een schildpadden handvatsel, met zilver versierd: de knop draagt twee zotskappen en de wapens van stad en provincie; op de stang ter eene zijde Minerva, ter andere de emblemen der vijf faculteiten; boven aan het gevest een zilveren plaat, waarop Mercurius en een drinkende zwaan met het academiewapen en opschrift: „SOL JUSTITIAE ILLUSTRA NOS. $17^{27}/_{3}36$". Ook de zwartlederen schede is met zilver beslagen. Lg. 0.78. MAANT

Geschenk van den heer *J. C. Uylenberg.*

1529. Gladde gouden ring, met inschrift van binnen: „*A. V. 14 Juny 1836*". Gedragen door Dr. A. Vrolik bij zijne promotie met de kap in 1836, bij het tweede eeuwfeest der Utrechtsche hoogeschool.

Geschenk van *Mejufvrouw H. J. Vrolik te Arnhem.*

1530. Zwart fluweelen baret met geborduurde groene lauwerkrans om den rand. Hg. 0.09, br. 0.25.

Deze baret is gedragen door Dr. A. Vrolik bij zijne promotie met de kap in 1836, bij het tweede eeuwfeest der hoogeschool.

Geschenk van *Mejufvrouw H. J. Vrolik te Arnhem.*

1531. Zwart fluweelen baret met geborduurde groene lauwerkrans om den rand. Hg. 0.09, br. 0.25.

Deze baret is gedragen door Dr. F. P. G. van Enschut bij zijne promotie met de kap in 1836, bij het tweede eeuwfeest der hoogeschool.

In bruikleen afgestaan door *Curatoren der Utrechtsche hoogeschool.*

1532. Bronzen prijspenning, uitgeloofd door den Senaat der Utrechtsche hoogeschool voor het beantwoorden van prijsvragen. Vz. Minerva, die een jongeling bekroont, met opschrift: „HONOS ALIT ARTES. — UNIV. RHENO. TRAI". Tz. blanco. Door *Simon* (1822).

Afgebeeld bij *Dirks, Beschr. der Noord-Nederl. penningen.* pl. XXVI N°. 200.

1533. Uniform en verdere uitrusting van een Vrijwilligen jager der Utrechtsche hoogeschool (1831), bestaande uit:

a. jas van groen laken met koperen knoopen.
b. politiemuts.
c. chacot.
d. geweer met bajonet.
e. sabelkoppel met los kwastje.
f. patroontasch.
g. spekzak.
h. veldflesch.
i. twee linnen zakjes, waarin poetsborstel, dubbele pompon voor de chacot, vier patronen, eenige koperen knoopen, een stuk hout om het vuursteenslot vast te zetten en twee laarzentrekkers.

Geschenk van de Erven *Jhr. Mr. L. C. Hora Siccama.*

1534. Eeresabel. Het stalen lemmet is versierd met wapentropeeën en ornamenten op vergulden grond, en draagt de inscriptie „SCHNITZLER EN KIRSCHBAUM. SOLINGEN"; het gevest is versierd met verguld bladornament. Op de lederen schede, versierd met koperen bladornament, leest men de inscriptie:

„De vrijwillige Jagers
DER UTRECHTSCHE HOOGESCHOOL
aan hunnen tweeden Luitenant
H. J. VAN NOUHUYS. 1830—1831".

(Midden der 19e eeuw.) Lg. 0.955.

In bruikleen afgestaan door *Curatoren der Utrechtsche hoogeschool.*

N.B. Deze sabel werd door de leden der compagnie Vrijwillige jagers geschonken aan hunnen luitenant Van Nouhuys en is na zijn overlijden, in 1881, teruggontvangen.

1535. Zilveren beker, voorstellende de Nederlandsche Maagd met helm, speer en zwaard, staande onder een palmboom, die een beker draagt. Op den beker ziet men aan de voorzijde het academiewapen met bovenschrift: „SOL JUSTITIAE ILLUSTRA NOS" in eene wapentropee, aan de achterzijde een W op hermelijnen mantel onder eene kroon. Het deksel vertoont de jaartallen „1831—1856" tusschen oranjetakken; bovenop is een Metalen kruis gesoldeerd. Op den voet de naam van den maker: „GILLES GREVINK. AMSTERDAM". Hg. 0.33.

In bruikleen afgestaan door *Curatoren der Utrechtsche hoogeschool.*

N.B. Deze beker is door koning Willem III op 12 Augustus 1856 aan de compagnie Vrijwillige jagers geschonken op haar zilveren feest.

1536. Utrechtsche studentenpijp uit het jaar 1836, met porseleinen kop, waarop het academiewapen met onderschrift „*Sol justitiae illustra nos.*" Lg. 0.20.

Geschenk van den heer *Mr. J. H. Schober.*

1537. Bronzen prijspenning van de Utrechtsche Studenten-vereeniging tot vrijwillige oefening in den wapenhandel. Vz. het academiewapen, met opschrift: „BESCHERMHEER Z. M. DE KONING." Tz. een lauwerkrans met randschrift: „UTRECHTSCHE STUDENTEN VEREENIGING TOT VRIJWILLIGE OEFENING IN DEN WAPENHANDEL." (1866.)

1538. Beeld van gips, voorstellende een student van de Utrechtsche hoogeschool in het kostuum van den Utrechtschen Weerbaarheidsbond, vervaardigd door *Joh. E. Rijnbout* (1868). Op het gipsen voetstuk het academiewapen; op de twee zijden de inscriptiën: „CUM DEO PRO REGE ET PATRIA," en: „CONCORDIA RES PARVAE CRESCUNT." Hg. 0.64; het voetstuk hg. 0.165, br. 0.29.

1539. Zilveren insigne der Utrechtsche studentenvereeniging Natura artis magistra. Vz. het academiewapen met randschrift: „NATURA ARTIS MAGISTRA." Tz. „15 Mei 1827" in een krans van eiken- en lauwerbladen.

1540. Bronzen insigne voor de honoraire leden van het Utrechtsche

studentengezelschap voor gymnastiek en schermen Olympia. Vz. het academiewapen. Tz. twee gekruiste sabels met de woorden: „OLIJMPIA 1840. — HONr. LID" en eene opene ruimte, bestemd voor den naam van het lid. (c. 1880.)

1541. Zilveren draagteeken bij het eeuwfeest der academie van 1736 (of 1786?), voorstellende het academiewapen met oogje om het te dragen. (18e eeuw.) Hg. 0.03, br. 0.026.

1542. Roodfluweelen banier met zilveren franje, waarop in het midden het gekroonde Utrechtsche stadswapen. De punt van de zwarthouten stok draagt een vergulde eikenkrans. De banier hg. 0.64, br. 0.52.

Deze banier heeft gediend bij den optocht ter viering van het 200-jarig bestaan der hoogeschool in 1836 (?).

1543. Tapijt, geweven in de Utrechtsche tapijtfabriek van *Garjeanne*, voorstellende de volgende inscriptie met gele letters op blauwen grond:

„TER GEDACHTENIS VAN HET TWEEDE EEUWFEEST DER HOOGESCHOOL TE UTRECHT ANNO 1836.
WORDT DIT TAPIJT EERBIEDIG OPGEDRAGEN AAN
WILLEM DEN Iste BIJ DE GRATIE GODS KONING DER NEDERLANDEN PRINS VAN ORANJE NASSAU
GROOT HERTOG VAN LUXEMBURG ENZ. ENZ. ENZ.
BESCHERMER EN BEVORDERAAR DER NATIONALE NIJVERHEID.
DE STAATSRAAD Mr. L. VAN TOULON GOUVERNEUR DER PROVINCIE
DE STAATSRAAD JONKHEER Mr. H. M. A. J. VAN ASCH VAN WIJCK BURGEMEESTER.
G. A. G. P. BARON VAN DER CAPELLEN PRESIDENT-CURATOR DER HOOGESCHOOL.
DOOR DE KONINKLIJKE TAPIJT EN PASSEMENT FABRIKANTEN P. A. GARJEANNE & ZOON TE UTRECHT."

Lg. 3.76, br. 0.80.

Dit tapijt werd in 1836 door de fabriekanten geschonken aan den heer *Mr. J. H. baron van Lijnden van Lunenburg*.

Geschenk van den heer *Jhr. Mr. J. van der Feltz te Twello*.

1544. Groote houten standaard, waarop een roodgeschilderde houten draak (voorstellende de tweedracht?), waarboven zich op een ijzeren stang een vergulde adelaar (de rijksadelaar) verheft. Dit voorwerp, voorstellende „de standaard van het Duitsche rijk", is vervaardigd door *J. Rijnbout*, en heeft gediend bij de maskerade der studenten van de Utrechtsche hoogeschool in 1841, voorstellende den intocht van den Roomsch-koning Willem van Holland te Utrecht in Januari 1249. Hg. 2.615.

1545. Koperen draagteeken voor de Utrechtsche studenten, voorstellende het academiewapen, en bestemd om op eene band of roset gehecht te worden. (Midden der 19e eeuw.) Middellijn 0.028.

1546. Bronzen draagteeken voor de leden van het Utrechtsche Studentencorps. Vz. het academiewapen, met bovenschrift: „SOL JUSTITIAE ILLUSTRA NOS." Tz. een lauwerkrans met open vak voor eene inscriptie, met opschrift: „UTRECHTSCH STUDENTENCORPS."

N.B. Het doel van dezen draagpenning, vervaardigd omtrent 1860, blijkt niet.

---

3. ARMWEZEN.

1547. Naambord op papier in zwarthouten lijst van de Gecommitteerden van de Aalmoezenierskamer over de jaren 1814—1822, met opschrift: „NAMEN DER HEEREN GECOMMITTEERDEN VAN DE AALMOEZENIERS-KAMER DER STAD UTRECHT, BEGINNENDE MET DEN 1e JANUARIJ 1814". Hg. 0.955, br. 0.665.

1548. Vier koperen armbussen met hangsloten; drie daarvan dragen het gekroonde stadswapen met de jaartallen 1670, 1675 en 1681. Hg. 0.115 en 0.13, br. 0.075 en 0.10.

Met deze (en vele andere) bussen werden vroeger de collecten voor de Aalmoezenierskamer gedaan.

Afkomstig van de Aalmoezenierskamer.

N.B. De wijze, waarop deze bussen gebruikt werden, blijkt uit de Kameraars-rekening van 1628/9, waar men leest: „Egbert Jacobsz. van Rhenen coperslager betaelt de zomme van 32 ponden uut saecke van 20 copere bussen, by hem aen dese stadt gelevert ende gedistribueert aen de schouten van de respective gebuyrten binnen dese stadt, om daermede de weeckelicxe collecte voor den armen te doen." Daarop volgen nog twee posten van 32 pd. en 38 pd. 8 sch. voor nog 20 en 24 dergelijke bussen, geleverd door Coenraet Willemsz. en Dirck Jansz. van Calcker „coperslagers." — De publicatie der Vroedschap dd. 14 Augustus 1649 „aengaende de begraeffenisse der dooden" bevat over de collecten der Aalmoezenierskamer het volgende: „Wordt noch geordonneert, ten eynde de Sondaeghse collecten in de buyrten te meerder mochten uytbrengen, dat yeder op zijn beurte personelick ofte door een zynen buyrman ende door geen andere de voorsz. collecte sal doen, op pene van eene gulden ten behoeve van zijn gebuyrte telcken reyse te verbeuren".

1549. Groengeschilderde houten armbus, met veel ijzerwerk om de opening; de twee zijden vertoonen het stadswapen en de woorden: „VOOR DE ARMEN VAN DE AALMOEZENIERSKAMER". (Begin der 19e eeuw.) Hg. 0.285, br. 0.125.

1550. Zwartgeschilderde blikken armbus met koperen slot en opschrift: „VOOR DEN ALGEMEENEN ARMEN" en „GEMEENTE-BEGRAAFPLAATS VAN UTRECHT." (19e eeuw.) Hg. 0.19, br. 0.13.

Afkomstig van de Aalmoezenierskamer; vroeger geplaatst aan den ingang der gemeente-begraafplaats.

1551. Eikenhouten armbus zonder eenige inscriptie, nog voorzien van vier zegels der Aalmoezenierskamer in rood lak. (Begin der 19e eeuw.) Hg. 0.375, br. 0.14.

1552. Eikenhouten armbus met ijzeren beslag, enkele sluiting en ijzeren keten voor het ophangen, gemerkt: „N°. 45. — Dep. Utr." met den Nederlandschen leeuw. (Begin der 19e eeuw.) Hg. 0.28, br. 0.235.

1553. Houten armbus, grooter dan de voorgaande en zonder eenige inscriptie. (17e eeuw.) Hg. 0.28, br. 0.215.

1554. Houten armbus met dubbele sluiting, zonder eenig opschrift. (17e eeuw.) Hg. 0.23, br. 0.155.

1555. Houten armbus met dubbele sluiting en wollen draden van binnen aan de opening. (18e eeuw.) Hg. 0.28, br. 0.19.

N.B. Over het gebruik van al deze armbussen geeft de publicatie der Vroedschap van 14 Augustus 1649 „aengaende de begraeffenisse der dooden met den aenkleven van dien" opheldering. „Item alle bussen, die in de herberghen berusten, sullen voor desen armen (nam. de door de Aalmoezenierskamer bedeelde) zijn, uytgesondert de busse van de deylinge der schippers op 't Amsterdamse veer".

1556. Twee houten borden met de „NAMEN DER HEEREN BOEKHOUDERS EN REGENTEN VAN HET DIACONIE OUDE MANNEN- EN VROUWENHUIJS SEDERT DERZELVER OPRICHTINGE" in 1757 tot 1855. (18e en 19e eeuw.) Hg. 0.82, br. 1.23.
Geschenk van *Regenten van het Oude Mannen- en Vrouwenhuis.*

1557. Perkamenten bord met de „*Ordonnantie van den Armen noothulp binnen Utrecht, geaccordeert by de gemeene Broeders van S. Barbara en S. Laurens-Gasthuys, S. Bartholomeus-Gasthuys en S. Sebastiaens-Gasthuys, anders genaemt Ten Heyligen Cruys op den eersten Augusti Anno XVc. twee en vyftich*", daaronder de namen der „*Ontfangers*" en „*Noothulpmrs.*" van de jaren 1552—1716. (Begin der 17e eeuw.) Hg. 0.79, br. 0.61.
Afkomstig uit het St. Bartholomeus-gasthuis.
In bruikleen afgestaan door *Regenten der Vereenigde Gods- en gasthuizen.*

1558. Perkamenten bord met dezelfde ordonnantie en de namen der Ontvangers en Noodhulpmeesters over 1694—1764. (17e eeuw.) Hg. 0.75, br. 0.67.
Afkomstig uit het St. Bartholomeus-gasthuis.
In bruikleen afgestaan door *Regenten der Vereenigde Gods- en gasthuizen.*

1559. Perkamenten bord met dezelfde ordonnantie en de namen der Ontvangers en Noodhulpmeesters over 1766—1814. (18e eeuw.) Hg. 0.75, br. 0.67.
Afkomstig uit het St. Bartholomeus-gasthuis.
In bruikleen afgestaan door *Regenten der Vereenigde Gods- en gasthuizen.*

1560. Collectebordje van roodgeschilderd eikenhout met gedraaid zwartgeschilderd handvatsel en geschilderden achterkant, waarop met gele gothische letters geschilderd is: „Ghedenckt den armen huessitter." (1e helft der 16e eeuw.) Lg. 0.302, br. 0.13, hg. 0.195.

Afkomstig uit de St. Jacobskerk.
In bruikleen afgestaan door *Potmeesters der Armenpot van St. Jacob.*

N.B. Van dit bordje wordt gesproken in een contract van 1581, vermeld bij: *Van Riemsdijk, Gesch. der St. Jacobskerk.* p. 139.

1561. Perkamenten bord in zwarthouten lijst met het „VERVOLG DER NAMEN EN WAPENEN VAN DE HEEREN REGENTEN VAN'T BARTHOLOMEI-GASTHUYS." Het vertoont de geteekende en gekleurde wapenschilden van 72 Regenten over de jaren 1755—1792. (18e eeuw.) Hg. 0.79, br. 0.68; de lijst br. 0.055.
Afkomstig uit het St. Bartholomeus-gasthuis.
In bruikleen afgestaan door *Regenten der Vereenigde Gods- en gasthuizen.*

1562. Perkamenten bord in zwarthouten lijst met het „VERVOLG DER NAMEN EN WAPENEN VAN DE HEEREN REGENTEN VAN'T BARTHOLOMEI-GASTHUYS." Het vertoont de geteekende en gekleurde wapens van 9 Regenten over 1788—1806. Het onderste gedeelte ontbreekt. (18e eeuw.) Nog hg. 0.375, br. 0.58; de lijst br. 0.05.
Afkomstig uit het St. Bartholomeus-gasthuis.
Geschenk van den heer *C. J. Heyl.*

1563. Perkamenten bord met het „VERVOLG DER NAMEN VAN DE HEEREN REGENTEN VAN HET BARTHOLOMAEI-GASTHUYS. BEGINNENDE MET DE HEEREN, DIE MET DEN JARE 1750 IN LEVEN WAREN: EN DIE VERVOLGENS DEZEN HUIJZE GEREGEERT HEBBEN, MET BIJTEKENING VAN DIE OVERLEDEN ZIJN OF'T ZELVE VERLATEN HEBBEN." Geschreven door *J. Kanneman* in 1750 en vervolgd tot 1782. Hg. 0.79, br. 0.715.
Afkomstig uit het St. Bartholomeus-gasthuis.
Geschenk van den heer *C. J. Heyl.*

1564. Perkamenten bord met het „VERVOLG DER NAMEN VAN DE HEEREN REGENTEN VAN HET BARTHOLOMEI-GASTHUYS." 1783—1814. Hg. 0.805, br. 0.64.
In bruikleen afgestaan door *Regenten der Vereenigde Gods- en gasthuizen.*

1565. Papieren bord met de „NAAMLIJST DER DISCHGENOTEN IN HET BARTHOLOMEI-GASTHUIS BEGINNENDE MET DEN JAARE ANNO 1798," en vervolgd tot 1810. Hg. 0.805, br. 0.605.
In bruikleen afgestaan door *Regenten der Vereenigde gods- en gasthuizen.*

1566. Papieren bord met de naamlijst der Regenten van het H. Kruisgasthuis in 1699, met bijvoeging van de lijst der latere Regenten tot 1814. Bovenaan eenige bepalingen uit de fundatie van het gasthuis dd. „Anno 1413 op St. Stevens (l. St. Servaes) dach in Maio"; daaronder de woorden: „Dit Tafereel is vernieut in den Iaare 1699 ende sijn alle int leven sijnde Regenten daar opgestelt. — Op nieuw vernieuwt in 1814 met bijvoeging der regeerende Regenten." Hg. 0.91, br. 1.095.
In bruikleen afgestaan door *Regenten der Vereenigde Gods- en gasthuizen.*

1567. Perkamenten bord met het „VERVOLG DER NAAMLIJST VAN DIE GEMEENE BROEDERS VAN HET GASTHUIS VAN LEEUWENBERG ENZ." over 1775—1781. Hg. 0.72, br. 0.595.

In bruikleen afgestaan door *Regenten der Vereenigde Gods- en gasthuizen.*

1568. Perkamenten bord in zwarthouten lijst met de „NAMEN ENDE WAPENEN DER HEEREN REGENTEN VAN 'T MARTINI GASTHUIJS" en de „NAMEN EN WAPENEN DER SECRETARISSEN" over de jaren 1719—1782, voorstellende 48 geteekende en gekleurde wapenschilden, waarboven een 5regelig opschrift en St. Maarten te paard met den arme, geteekend in een cartouche. (18e eeuw.) Hg. 0.49, br. 0.415; de lijst br. 0.07.

Afkomstig uit het St. Maartens-gasthuis buiten de Weerdpoort.

In bruikleen afgestaan door *Regenten der Vereenigde Gods- en gasthuizen.*

1569. Houten archiefkist van de Fundatie van Pallaes met ijzeren slot en hengsels. Op de voorzijde der kist is geschilderd het wapen der stichteres Maria van Schroyestein geb. Van Pallaes tusschen de wapens van Everard van Weede en Vincent Stalpart van der Wiele, executeuren van haar testament. (Midden der 17e eeuw.) Hg. 0.70, br. 1.13.

N.B. In het „fondatie-boeck" der stichting (geschreven in 1665) wordt onder den (in 1674 en 1678 weggeschonken of verkochten) inboedel der „heerlycke refectiekamer" vermeld „een groote en treffelick nieuw gemaeckte eycken kist tot conservatie van de bescheyden en munimenten tot dese fondatie behorende." Daarbij staat aangeteekend met eene latere hand (van de 17e eeuw): „Een groote eycke kist met een sloth, daer dees boedels brieven ende munimenten in geslooten sijn, wesende deselve kist, hiertegensover vermelt, waerop geschildert de wapens van de Fondatrice ende de twe heeren Erfexecuteuren".

1570. Twee tinnen borden, waarop het gekroonde wapenschild der Bemuurde Weerd, met onderschrift op een banderol: „BEMUURDE WEERDT"; boven de kroon een W. (18e eeuw.) Middellijn 0.25.

Deze borden werden gebruikt om collecten te doen in de Bemuurde Weerd (volgens de overlevering ten behoeve van het Dolhuis).

1571. Zwartgeverfde houten armbus met ijzeren beslag en enkele sluiting, en opschrift: „DE ARMBOS VAN DE ROODE BRUG." (17e eeuw.) Hg. 0.205, br. 0.17.

1572. Schilderij in olieverf met zwarthouten lijst, voorstellende een gasthuis. Ter weerszijden van een vloer van witte en zwarte steenen ziet men eene rij bedsteden, waarin de zieken liggen; boven de bedsteden eene rij vensters. Op den voorgrond worden verschillende heelkundige operatiën verricht, terwijl meer naar achteren een doctor en eenige dienstboden de zieken bijstaan. (1e helft der 17e eeuw.) Hg. 1.31; br. van onderen 3.—, van boven 1.07.

Afkomstig van den zolder van het St. Bartholomeus-gasthuis.

N.B. Deze schilderij is gereproduceerd door: *Brondgeest, Bijdragen tot de geschiedenis van het gasthuis van St. Catharina te Utrecht* p. 71. Daar in

de 1e helft der 17e eeuw te Utrecht alleen in het St. Catharijne-gasthuis zieken verpleegd werden, is het inderdaad zeer waarschijnlijk, dat de zaal van dit gasthuis hier afgebeeld wordt. (De schilderijen en andere meubelen der Vereenigde gasthuizen zijn, voor zoover ze niet verkocht zijn, in het St. Bartholomeus-gasthuis bijeengebracht.)

---

4. SCHUTTERIJ.

1573. Aanstelling van A. W. van Velthoven tot luitenant der Utrechtsche schutterij dd. 6 Mei 1796, versierd met een zinnebeeldig vignet (gegraveerd naar *C. van Cuylenburgh* door *P. H. Jonxis*), voorstellende de Utrechtsche stedemaagd met den vrijheidshoed, gezeten naast een altaar, waarop de „Rechten van den mensch" op een bordes met trappen, verdedigd door een fort met Nederlandsche vlag en kanon. Lg. 0.445, br. 0.265.

Geschenk van den heer *C. A. de Kruyff*.

1574. Convocatiebillet van kolonel en hoofdlieden der schutterij. 1786. Lg. 0.086, br. 0.208.

1575. Zilveren schutterswijnpenning der stad Utrecht. 1619.

Afgebeeld bij: *Van Orden*, *Bijdragen tot de penningkunde*. pl. VII N°. 7.

N.B. De op het slaan dezer penningen betrekking hebbende vroedschapsresolutie van 14 Juni 1619 luidt: „Belieft speciale wijnpenninxkens te doen slaan int getal van sestien hondert, om op den ommeganck van Magdalene den schutters gegeven te worden voor de wijn duslange gehadt, alse elck een can wijns van twaelff stuyvers staende daerop. Wordt d' ysersnyder geauctoriseert hiertoe de stempels te maken ende den muntmeester d'selve te doen slaen".

1576. Zilveren schutterswijnpenning der stad Utrecht. 1661.

Afgebeeld bij: *Van Orden*, *Bijdragen tot de penningkunde*. pl. VII N°. 8.

N.B. De hierop betrekkelijke Vroedschapsresolutie van 17 Juni 1661 luidt: „Gehoort 't rapport van de heeren Van den Helm ende vordere gecommitteerden, die met d' heere muntmeester Gerobulus waren overcomen, dat deselve soude munten acht duysent silvere schutterspenninxkens, volgens de stempels ten dien fine door den ysersnyder Roeloff Cuylenburch doen maken. Is gemelte heere muntmeester daertoe geauthoriseert by dese, mits in de sneede opt marck wercs, ende in alloye houdende ses duysent een ende twintich greynen, alles tot synen costen, uytgesondert 't maken ende snyden van de stempels die hem muntmeester tot costen van de stadt daertoe sullen worden gelevert. Ende sal d' heere tresorier Wyckersloot de voors. schutterspenningskens y(d)er tegens negen stuyvers van den gemelten muntmeester ontfangen, ende deselve weder distribueren yder tegens XII stuyvers mits 't geene daerby geprofiteert sal worden boven de costen van de stempels ten profyte van de stadt verantwoordende nae behoren." Bij resolutie van 13 October 1662 besloot de Vroedschap nog: „Is conform 't advis van de heeren Van den Helm ende vordere gecommitteerden verstaen, dat metten eersten sullen geslagen worden noch sesduysent schutters-penningen, in conformité van des

Vroedschaps resolutie in date den 17 Junij 1661 etc." Blijkens eene publicatie van 1 November 1673 (V. d. Water, Placaatboek. III p. 701) werden deze „stads wijn- of schutterspenningen" gerekend „onder het gangbaar geld" en „uytgegeven".

1577. Utrechtsche schutterseed van 1795, gedrukt en onderteekend door den kapitein; bovenaan het stadswapen. Hg. 0.195, br. 0.16.

Geschenk van den heer *H. B. Neelmeijer.*

1578. Eikenhouten trom, waarop het gekroonde stadswapen door twee leeuwen vastgehouden, met opschrift: „1704. SWARTEKNECHTE." Hg. 0.49, middellijn 0.50.

Deze trom was in gebruik bij eene der acht burgercompagnieën, genaamd de Zwarte knechten.

1579. Patroontasch, overtrokken met witte zijde en geboord met goudleder. Op de voorzijde het gekroonde stadswapen, vastgehouden door twee klimmende leeuwen in een krans van oranjetakken. Boven het wapen op een band de woorden: „CAPN. VAN BRONCKHORST"; onder het wapen op een dergelijken band de woorden: „COMP. DE PEKSTOKKEN." (Einde der 18e eeuw.) Hg. 0.15, br. 0.23.

Afkomstig van den kapitein der burgercompagnie de Pekstokken.

1580. Armband en roset met slippen van zijden oranjelint met blauwe en witte randen; de roset vertoont boven in den strik het wapen van Oranje-Nassau met eene koningskroon en randschrift: „HONI SOIT QUI MAL Y PENSE", omgeven door eene tropee met twee kanonnen, twee Nederlandsche vlaggen, een roode en een blauwe vlag met gouden randen. Onder het wapen in een cartouche het stadswapen met de woorden: „D. PEKSTOKKE." (Einde der 18e eeuw.) Het insigne lg. 0.43, br. 0.07; de armband lg. 0.31, br. 0.05.

Denkelijk de onderscheidingsteekenen van den kapitein van de burgercompagnie de Pekstokken.

1581. Wit zijden vaandel van de Utrechtsche schutterij, voorstellende het stadswapen met onderschrift: „VOOR KONING EN VADERLAND" in een eikenkrans; op de andere zijde de woorden: „SCHUTTERIJ VAN UTRECHT," met een oranjetak in elk der vier hoeken. Gemerkt: „*Kenau V. A. V. W. geb. Hasselaer.*" Hg. 1.04, br. 1.16.

Gedeponeerd door de Utrechtsche schutterij.

Dit vaandel is in 1815 aan de Utrechtsche schutterij geschonken door Mevr. Kenau van Asch van Wijck, geb. Hasselaer, en buiten gebruik gesteld toen de schutterij in 1869 een nieuw vaandel van Z. M. den Koning had gekregen.

1582. Vaandel (fanion) van de Utrechtsche schutterij, bestaande uit een stuk oranjedoek, waarop geschilderd een gekroonde W, aan een zwart houten stok met koperen punt. (Midden der 19e eeuw.) De stok hg. 2.45, het vaandel hg. 0.85, br. 0.96.

1583. Chacot van de Utrechtsche schutterij; voorop het Nederlandsche rijkswapen, daarboven een oranjecocarde en donkergroene pluim. (Midden der 19e eeuw.) Hg. 0.185.

1584. Koperen trompet (klephoorn) van de Utrechtsche schutterij; het mondstuk ontbreekt. Met opschrift om den beker: „DIENSTD. SCHUTTERIJ VAN UTRECHT." (Midden der 19e eeuw?) Nog hg. 0.475, middellijn van den beker 0.155.

1585. Rood fluweelen bandelier van den tamboer-majoor der Utrechtsche schutterij met rand van zilvergalon. Op de voorzijde op een vierkante nieuw-zilveren plaat, waarop een lauwerkrans, de twee trommelstokken van zwart hout met ivoren knoppen en nieuw-zilveren handvatsels, waarop leeuwen. (Midden der 19e eeuw.) In den bandelier hangt de sabel (einde der 18e eeuw) met gegraveerde ornamenten op het plat, het gevest en de schede met koper versierd. De bandelier lg. 0.88, de sabel 0.98, de trommelstokken 0.365.

1586. Stok van den tamboer-majoor der Utrechtsche schutterij met zilveren knop en punt; de ketting ontbreekt. (Midden der 19e eeuw.) Hg. 1.22.

1587. Zilveren draagpenning, hangende aan oranjelint, in 1851 uitgereikt aan de Utrechtsche Vrijwillige jagers te paard in den veldtocht van 1815. Vz. het gekroonde stadswapen met omschrift: „KOMPG. VRIJWL. JAGERS TE PAARD. N°. 5". Tz. de woorden: „VELDTOGT 1815" in een lauwerkrans. Middellijn 0.02.

N.B. Op verzoek van den heer Van Dam van Isselt werd bij resolutie van 15 November 1850 door den gemeenteraad besloten, „aan de nog in leven zijnde leden der voormalige 5e kompagnie Vrijwilligers te paard een zilveren gedenkpenning aan te bieden en uit te reiken." De ten gevolge van dit besluit geslagen penning (No. 3201) is grooter dan dit penningje; het hier beschreven stuk zal daarbij als draagteeken gevoegd zijn.

1588. Oranjevaandel op zwarten stok met ijzeren punt, vertoonende een W. onder eene kroon met opschrift: „1ste BATAILLON MOBIELE SCHUTTERIJ VAN UTRECHT". Het vaandel hg. 0.77, br. 0.86. Hierbij een zwartlederen draagband met koperen gesp (br. 0.07) en twee kleinere witte vaandeltjes (elk hg. en br. 0.46).

Deze drie vaandels zijn afkomstig van de in 1831 uitgetrokken Utrechtsche schutterij.

1589. Zwartlederen patroontasch met witlederen draagband. Hg. 0.15, br. 0.23.

Deze patroontasch is in gebruik geweest bij de in 1831 uitgetrokken Utrechtsche schutterij.

1590. Zilveren beker. De beker is eivormig en rust op drie geweren en zes pijlen, door een strik verbonden; boven aan de geweren hangen drie lauwerkransen en ridderorden; op het deksel een schutter met het vaandel der Utrechtsche schutterij. Om den bovenrand van den beker

leest men de woorden: „HET BATAILLON DIENSTDOENDE SCHUTTERIJ VAN UTRECHT", op den beker de inscriptie: „AAN MR. A. G. J. BARON TAETS VAN AMERONGEN MAJOOR-KOMMANDANT UIT ERKENTELIJKHEID EN HOOGSCHATTING 1867." en de wapens van de stad Utrecht en de familie Taets van Amerongen met motto „TANDEM". Op het vaandel het gekroonde stadswapen tusschen twee klimmende leeuwen, en de woorden: „VOOR KONING EN VADERLAND" in eene eikenkrans. Hg. 0.44, br. 0.13.

Deze beker, aan den heer Taets van Amerongen in 1867 geschonken bij zijne aftreding als kommandant der schutterij, werd door hem bij zijn overlijden in 1886 aan de stad Utrecht vermaakt.

---

5. GILDEN EN BEDRIJVEN.

1591. Geelkoperen penning van het Bijlhouwersgild. Vz. een bijl en „N°. 40." Tz. „DAVID VAN DORT".

Afgebeeld in: *Dirks, Noord-Nederl. gildepenningen.* pl. CII N°. 16.

1592. Oproepingsbriefje van Willem van Driel tot de vergadering van het „klyn Bylhouders Collegie" op 20 Maart 1789 „nanoens ten 6 uuren". Hg. 0.095, br. 0.155.

1593. Gildeproef, vervaardigd door Gijsbertus van Everdingen (geb. 20 April 1713) voor het verkrijgen van het lidmaatschap van het Bijlhouwersgild, bestaande in een wenteltrap. (1e helft der 18e eeuw.) Hg. 0.755, br. 0.29.

Geschenk van den heer *Th. J. van Everdingen.*

1594. Gildeproef, vervaardigd door Gijsbertus van Everdingen (geb. 20 April 1713) voor het verkrijgen van het lidmaatschap van het Bijlhouwersgild, bestaande in eene kamerdeur, draaiende in een met eene gepaneelde lambriseering versierden muur. (1e helft der 18e eeuw.) Hg. 0.437, br. 0.33.

Geschenk van den heer *Th. J. van Everdingen.*

1595. Gildeproef, vervaardigd door Willebrordus Andreas van Everdingen (geb. 30 November 1737) voor het verkrijgen van het lidmaatschap van het Bijlhouwersgild, bestaande in een wenteltrap. (Midden der 18e eeuw.) Hg. 0.74, br. 0.28.

Geschenk van den heer *Th. J. van Everdingen.*

1596. Twee quittantiën van den busmeester van het Bijlhouwersgild dd. 1785 en 1793 voor de betaling van leerjongensgeld voor G. J. van Everdingen door zijnen vader W. van Everdingen en door P. Geerling. Hierbij eene quittantie van het Haarlemsche St. Josephsgild dd. 1806, voor de betaling van „inteekengeld" door G. J. van Everdingen als knecht bij de Wed. P. Rijmerse.

Geschenk van den heer *Th. J. van Everdingen.*

1597. IJzeren hamer met dito steel, van binnen hol. (16e eeuw.) Lg. 0.22, br. 0.11.

Afkomstig uit de overstroomde stad Reimerswaal.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *L. de Fouw te Goes*).

1598. IJzeren hamer met fragment van den houten steel.

Gevonden bij de afbraak van het zuidwestelijke bolwerk van Vredenburg.

1599. Geelkoperen penning van het Kuipersgild. Vz. een kuipershamer en het jaartal 1678. Tz. „JAN DE KIEVES. DEN 20ste JUNY 1754."

Afgebeeld in: *Utrechtsche Volksalmanak.* 1869. p. 168, — en in: *Dirks, Noord-Nederlandsche gildepenningen.* pl. CII N°. 8.

1600. Dito. Tz. „JURIANUS LINSCHOTEN. DEN 8 JUNIJ 1768."

Geschenk van den heer *J. J. Broedelet.*

1601. Dito. Tz. „HERMANUS DE LIEFDE. DEN 18 APRIL 1793." (Iets kleiner dan de beide voorgaande.)

Afgebeeld in: *Dirks*, l. c. pl. CII N°. 9.

1602. Houten bord van de Steenbikkersknechts-bus, bevattende het reglement voor de bus van 20 Maart 1741, waarboven het stadswapen en de namen der bus- en rekenmeesters (in 1757?) Op de geschilderde lijst zijn de insignes van het gild afgebeeld, en daaronder eene mannelijke en eene vrouwelijke figuur (1757). Hg. zonder lijst 1.005, met lijst 1.285; br. zonder lijst 0.815, met lijst 1.32.

1603. IJzeren troffel.

Gevonden bij de afbraak van het zuidwestelijk bolwerk van Vredenburg.

1604. Roodkoperen penning van het Smedengild. Vz. een gekroonde voorhamer met de letters V. R. en het jaartal 1644. Tz. het stadswapen en de woorden: „DE SMEDE GILT." (Vgl. *Dirks*, *Gildepenningen.* II p. 152.)

1605. Roodkoperen penning van hetzelfde gild. Vz. een aanbeeld waarboven het gekroonde stadswapen, met randschrift: „HET ELOYEN GASTHUYS". Tz. een gekroonde hamer tusschen een schroef en een nijptang, met randschrift: „HET SMEDEGILDT. 1670." (2 ex.)

Afgebeeld in: *Utrechtsche Volksalmanak.* 1869. p. 168, — en in: *Dirks*, *Noord-Nederl. gildepenningen.* pl. CI N°. 4.

1606. Handvatsel van een grooten eikenhouten smidsblaasbalg, voorstellende twee dolphijnen; daartusschen: „A°. 1687." Hg. 0.165, br. 0.80.

Geschenk van den heer *H. C. Menger.*

1607. Vier koperen platen met de namen en merken der leden van het Goudsmedengild. De oudste plaat, gegraveerd door „E(rst) P(eterz.) K(nyf)", begint met de afscheiding der goudsmeden uit het Smedengild in 1598 en loopt tot 1616. De tweede plaat, gegraveerd door „Jacob Adriaensen van Herbijck", busmeester van het gild in 1616, loopt van dat jaar tot 1639. De derde, gegraveerd door „Berndt Iacobsen Boll" in 1639, loopt van dat jaar tot 1670. De vierde, versierd met het insigne

van het gild (een gekroonde hamer en twee gekruiste hazenpooten) en vervaardigd in 1704 door den busmeester „Maurits Limmercier", loopt van 1705 tot 1740. De merken der leden zijn bij den dood van ieder hunner uitgekrabd, maar meestal toch nog goed zichtbaar; op de eerste plaat vindt men naast elk merk eene (telkens verschillende) roos of ster, op de drie overige een doodshoofd (steeds van denzelfden stempel). De rozen en sterren schijnen niets anders dan ornamenten te zijn, door iederen gildebroeder bij zijnen naam geplaatst. (Behalve de namen der broeders, die leden van het gild waren bij de scheiding van de smeden, schijnt elke naam door den persoon zelf op het bord gesteld te zijn.) De doodshoofden duiden het overlijden van iederen gildebroeder aan, hoewel men voortging tevens de merken uit te krabben. N°. 1—3 hg. 0.51, br. 0.22; N°. 4 hg. 0.535, br. 0.26.

N.B. De ordonnantie van keizer Karel V tegen het verkoopen van vervalschte gouden werken van 13 April 1551 beveelt in art. 9, dat „elckerlick meester sal gehouden sijn .... sijn eygen pinsoen ende oick het teecken van der stadt off geprevelegeerde plecke, daar hy 't voorsz. werck sal gemaeckt ofte doen maecken hebben, te stellene op elcke stuck wercks, 't welck teeckenbaer is." Art. 10 dezer ordonnantie bepaalt nog het volgende: „Item dat elck meester gehouden sal sijn 't voorsz. sijn pinsoen eer hy tselve sal mogen gebruycken, te bringen in handen der voorsz. dekens ende gesworens, om by hen in copere geslagen te wordene, op die verbeurte van drie gouden realen t'elcken reyse als hy teeckende voir d'aenbringen van den voorsz. pinsoen." Aan deze bepaling hebben deze borden hun ontstaan te danken. De borden van 1551—1598 zullen onder het Smedengild zijn blijven berusten; dadelijk na het zelfstandig optreden der goudsmeden zijn nieuwe borden aangelegd. Op den Inventaris der goederen van het Goudsmedengild in 1762 (opgenomen in het gildeboek) staan o. a. vermeld: „Ses copere grote plaaten, daar de naamen van allen de meesters op gesneden zijn. Twee dito klijnder." Met het archief van het gild zullen deze stukken in 1798 door de dekens aan het stedelijk bestuur zijn overgegeven. In den Inventaris van het archief der Finantiekamer dd. 1818 staat, dat in kast 5 geborgen waren: „Negen koperen gildenplaten van onderscheiden gilden." (Vermoedelijk is dit laatste eene vergissing, daar alleen bij het Goudsmedengild dergelijke platen te pas kwamen en het er inderdaad in 1762 reeds acht bezat.) Alleen de platen No. 1—3 en 5 zijn blijkbaar bewaard gebleven.

1608. Presentiepenning (koperen plaatje met rond gat) van het Goudsmedengild. Met opschrift: „*Pieter van de Voogelaer.* 1669." Hg. 0.015, br. 0.07.

Gevonden in het charterkistje van het Goudsmedengild.

N.B. Vgl. hierover: *Dirks*, *Noord Nederlandsche gildepenningen*. II p. 418. De naam van P. van de Voogelaer komt met hetzelfde jaartal 1669 voor op de koperen naamborden van het Goudsmedengild (zie het vorige nummer).

1609. Koperen ring met georneerden punt, waarin een onkenbaar voorwerp. (Gildeproef van de goudsmeden?) Middellijn 0.033.

Gevonden in het charterkistje van het Goudsmedengild.

1610. Dergelijke ring zonder ornamenten. (Gildeproef?) Middellijn 0.027.

Gevonden als boven.

1611. Dergelijke ring, zeer smal; met stempel, waarvan de voorstelling onkenbaar is. (Gildeproef?) Middellijn 0.027.

Gevonden als boven.

1612. Dergelijke ring, kleiner; van boven uitgehold om een steen in te vatten. (Gildeproef?) Middellijn 0.023.

Gevonden als boven.

1613. Geschilderd eikenhouten charterkistje van het Goudsmedengild, met sluiting voor twee sleutels. (17e eeuw.) Hg. 0.287, br. 0.43.

1614. Bronzen penning, als proefstuk geslagen op de Utrechtsche munt in 1808 volgens de methode van Salneuve.

Afgebeeld bij: *Nahuys, Hist. numismat. du Royaume de Hollande.* pl. VIII N°. 52.

1615. Bronzen penning, als proefstuk geslagen op 's Rijks Munt te Utrecht in Juli 1841 met eene muntpers van D. Uhlhorn. Vz. borstbeeld van koning Willem II, met randschrift: „WILLEM II KONING DER NED., G. H. v. L." Tz. lauwerkrans met inschrift: „PROEFSTUK GESLAGEN OP EENE MUNTPERS, VERVAARDIGD DOOR D. UHLHORN TE GREVENBROICH. — IN HET BIJZIJN VAN DEN MUNTMEESTER DER KON. NED. MUNT TE UTRECHT. JULIJ 1841."

1616. Zilveren trompet met koorden en kwasten van roode en gele zijde met zilverdraad. De beker van de trompet vertoont op een vergulden rand eenige kanonnen en wapentropeeën; daartusschen het gekroonde stadswapen, vastgehouden door twee klimmende leeuwen, met den naam van den maker „*Isaack Schoot.*" Lg. 0.705.

N.B. „Nicolaes ende Isaac Schot gebroeders" verzochten op 27 December 1658 aan de Vroedschap, dat niemand voortaan trompetten zou mogen maken dan na aflegging van een proef voor Commissarissen der stadstrompers. Den 24 Januari 1659 werd dit verzoek toegestaan en 28 Maart 1659 besloten, „dat de schuyfftrompetten van de Schotten beyde voor proefstucken kunnen verstrecken, ende dat men die van Isaac Schot als de beste sal behouden ende ophangen om te dienen tot een exemplaer van de proeven der trompetmaeckers"; zonder twijfel is dit de genoemde trompet. — Volgens de overlevering is deze trompet gebezigd bij de afkondiging van den vrede van Utrecht van de pui van het stadhuis in 1713. Stellig werd zij gebruikt op het diner in het Ambachtskinderhuis bij het eerste eeuwfeest der hoogeschool in 1736: „Als er op eenige gedistingueerde conditie gedronken wierd, soo stak dezer stads trompetter op des stads silveren trompet op het bevel van een der twee heeren, die naast de Heeren Burgemeesteren saaten en deeze conditie instelde, ende tot welken eynde die trompetter by Haar Ed. stonde, om daarmede 't seyn te geeven dat het canon moest worden gelost enz." (*Memorie off verbaal v. al hetg. dat door de ses Heeren Gecommitt. v. d. Acad. zaaken is verrigt aang. het* 100 *jaarig Jubilaeum der Academie op* 27 *Maart* 1736. HS. v. J. P. en J. J. van Mansvelt. p. 102.)

1617. Schilderij in olieverf op doek van omstreeks 1760, voorstellende in 16 tafereelen het bereiden van het laken, als:

a. het wasschen van de wol;

b. het verven(?) van de wol;
c. het wolven van de wol;
d. het pluizen van de wol;
e. het kaarden(?) van de wol;
f. het spinnen van de wol;
g. het haspelen van de draden;
h. het weven van het laken;
i. het noppen van het laken;
j. het vollen van het laken;
k. het rouwen van het laken;
l. het scheren van het laken;
m. het borstelen van het laken;
n. het noppen van het laken;
o. het vouwen van het laken;
p. het persen van het laken.

Volgens de overlevering afkomstig van het Lakenbereidersgild (of uit de lakenfabriek van Elin buiten de Weerdpoort). Hg. 1.51, br. 1.04.

1618. Helft van een looden lakenstempel, voorstellende de gekroonde Maagd Maria met het Jezuskind op den schoot, zittende in een met een teenen schutting omheinde plaats (tuin). (15^{e} eeuw.) Middellijn 0.045.

1619. Helft van een looden lakenstempel (van Middelburg of Alkmaar), voorstellende een burg; ter weerszijden een opschrift in gothische letters „E II" (?) en „. . . E.", waarboven eene lelie. (15^{e} eeuw.) Middellijn 0.025.

1620. Groote looden lakenstempel van de stad Utrecht. Op de voorzijde het Utrechtsche stadswapen in een cartouche, met randschrift: „VTRECHTS DUBBEL STAEL 1615." Op de tegenzijde het Utrechtsche stadswapen, vastge-houden door twee leeuwen, met hetzelfde half-uitgewischte randschrift. Op de verbindingsreep der beide stempels zijn de letters „A. V. B." ingestempeld. Middellijn 0.06.

N.B. In de Vroedschapsresolutiën van 11 Juli, 3 October 1698 leest men: „Op het geproponeerde desen aangaande heeft de Vroedschap den heere cameraar deser stadt geauthoriseert om nieuwe stempels tot het slaan van de looden aan de lakens te laten maken ende de oude stempels in te trekken ende ter Secretarije te doen brengen." „De heer cameraar De Milan heeft ter vergaderinge bekendt gemaakt, dat zijn E., ingevolge van de resolutie van den 11en Julij 1698, nieuwe stempels tot het slaan van de looden aan de lakens hadde laten maken, ende dat de oude stempels ter secretarije van de politie waren gebragt. 't Welke de Vroedtschap haar heeft wel laten gevallen ende tot voldoeninge van de nieuwe stempels behoorlijke ordonnantie verleendt ter somme van honderdt en vijftien guldens." De ter secretarie bewaarde oude stempels schijnen verloren te zijn gegaan.

1621. Helft van een looden lakenstempel van de stad Gouda. (17^{e} eeuw.) Middellijn 0.035.

1622. Helft van een looden lakenstempel van de stad Rotterdam. (17^{e} eeuw.) Middellijn 0.035.

1623. Gedreven zilveren bodeteeken van het Wolspinners- en Knoopendraaiersgild, voorstellende een zittend man, die met een hamertje op een aanbeeld slaat; voor hem een schaap met vaandeltje (embleem van Johannes den Dooper), waarboven een handschoen, een hoed, een paar doodsbeenderen en een paar platte vierkante voorwerpen met handvatsels. De geheele voorstelling is gevat tusschen twee oranjetakken, waarboven eene kroon. (18e eeuw.) Hg. 0.165, br. 0.125.

In bruikleen afgestaan door *Bestuurders der Werklieden-vereeniging de Houtschilden-doodenbus.*

1624. Zilveren versierselen van het lijkkleed van het Wolspinners- en Knoopendraaiers-gild, bestaande uit een doodshoofd met doodsbeenderen, een zandlooper met doodshoofd, twee gekruiste doodsbeenderen, en een schaap met vaandeltje (embleem van Johannes den Dooper, denkelijk vroeger beschermheilige van het gild); de voorpoot van het schaap en het vaandel zijn afgebroken. Alles is plat en gegraveerd, behalve het doodshoofd, dat gedreven is. (17e eeuw.) Het doodshoofd hg. 0.13, br. 0.165; de zandlooper hg. 0.165, br. 0.075; de doodsbeenderen hg. 0.16, br. 0.14; het schaap hg. 0.105, br. 0.14.

In bruikleen afgestaan door *Bestuurders der Werklieden-vereeniging de Houtschilden-doodenbus.*

1625. Stalenboekje der lakenfabriek van „REMEES FLORIS ELIN & COMP. TE UTRECHT," bevattende 24 stalen van het daar vervaardigde zwarte laken in lederen omslag. (18e eeuw.) Hg. 0.155, lg. 0.765.

Geschenk van den heer *Mr. J. H. Schober.*

1626. IJzeren lakennopper, afkomstig uit de lakenfabriek der firma R. F. ELIN & Co. (Begin der 19e eeuw?) Lg. 0.105.

Geschenk van den heer *Mr. J. H. Schober.*

1627. Vuurscherm van gesneden hout, waarin een stuk „Tapisserie à la Savonnerie," voorstellende eene vaas met bloemen met boven- en onderschrift: „UTRECHTSCH TAPIJT 1837. — P. A. GARJEANNE EN ZOON". Vervaardigd in de tapijtfabriek van Garjeanne aan het Servaashek. Het tapijt hg. 0.925, br. 0.90.

Geschenk van de heeren *P. A. Garjeanne & Zoon.*

1628. Roodkoperen penning van het (Utrechtsche?) Passementiersgild. Vz. een weverspoel met het jaartal 1668 in een kamrad, met randschrift: „PASSEMENTIER(S) GILDT." Tz. een groote rol en twee pakjes passement, met randschrift: „MIL. V. L., CL. V. DE. † DEK(ENS) IN D(ER) TYT."

Afgebeeld in: *Dirks, Noord-Nederl. gildepenningen.* pl. CII N°. 10.

1629. Geelkoperen penning van het Stofjeswerkersgild. Vz. een zijdeworm op een blad met het jaartal 1706. Tz. de letters „St. W. B."

Afgebeeld in: *Dirks, Noord-Nederl. gildepenningen.* pl. CII N°. 17, 18.

N.B. Een penning van het Stofjeswerkersgild (gestempeld en fraaier dan deze gegraveerde) met het gekroonde Utrechtsche stadswapen en het jaartal 1742

is beschreven en afgebeeld door P. Bordeaux (*Un méreau inédit de la caisse d'assistance des marchands d'étoffes d'Utrecht*) in het Tijdschrift v. h. Genootsch. v. Munt- en penningkunde, 1900.

1630. Zilveren bodeteeken der Stofjeswerkers-gildebus, voorstellende een gekroond wapenschild, waarop een zijdeworm en een schaap met de letters „ST(OFJES) W(ERKERS) G(ILDEN) B(US). 1766." Met drie zilveren ketentjes en een leeuwenkop bevestigd op een blauwen en gouden band met franje. Lg. 0.12, br. 0.095.

In bruikleen afgestaan door *Bestuurders der Bijlhouwersbus.*

1631. Zilveren versierselen van het lijkkleed der Stofjeswerkers-gildebus, bestaande uit twee groote ovale zilveren platen, waarop in eene krans van lauwertakken een zijdeworm met de letters „ST(OFJES) W(ERKERS) G(ILDEN) B(US). 1755." Lg. 0.19, br. 0.16.

In bruikleen afgestaan door *Bestuurders der Bijlhouwersbus.*

N.B. De Stofjeswerkers waren de fabriekanten van Utrechtsch fluweel en Utrechtsch passement.

1632. Emblema op papier van het Stofjeswerkersgild, voorstellende het gekroonde stadswapen, omgeven door de verschillende gereedschappen voor de uitoefening van het Stofjeswerkersbedrijf, benevens een zijdeworm op een moerbezieblad en een schaap. (18e eeuw.) Hg. 0.084, br. 0.11.

N.B. Dit emblema komt voor op den titel van de *Renovatie en Ampliatie op de Keure en Ordonnantie van 't Stoffjeswerkers Gild.* (Utrecht. 1773.)

1633. Houten model van de haspel, waarop in de fabriek Zijdebalen buiten de Weerdpoort de zijde gesponnen werd. (18e eeuw.) Hg. 0.165, br. 0.20.

Geschenk van den heer *Jhr. G. J. Beeldsnijder van Voshol.*

1634. Roodkoperen penning van het Looiersgild. Vz. het stadswapen met de letters „L(OOIERS)G(ILD)", den uitgekrabden naam van een overleden gildebroeder (Willem Friemans?) en het jaartal 1681. Tz. hetzelfde wapen met dezelfde letters en den naam; „IAN VAN NES" met het jaartal 1688.

Afgebeeld in: *Utr. Volksalmanak.* 1869 p. 168, — en in: *Dirks*, *Noord Nederl. gildepenningen.* pl. CI N°. 3.

1635. Adreskaart van den bont- en passementwerker B. Wild (1755), voorstellende een man voor een borduurraam gezeten in georneerden rand, waarbij damesmoffen, dierenhuiden, een geborduurde jas, mantel en zadel en een tijger en beer. Onder het plaatje leest men: „*Bartholomae Wild, In Utrecht, Koopt en Verkoopt Alderhande gemaakt en ongemaakte Pelterijen of Bontwerkerswaren, als mede Borduert in 't Goud, Silver en Sijde etc. tot een Civiele prijs.*" Gegraveerd door *A. Delfos* (1755). Hg. 0.117, br. 0.146.

1636. Naamlijst op papier in zwarthouten lijst van de dekens en busmeesters van het Kleermakersgild over 1696—1735, met opschrift: „VERVOLG VAN DE NAMEN DER DEKENS EN BUSMEESTERS VAN HET KLEERMAKERSGILD ALHIER BINNEN DE STAD UTRECHT

ZOOALS DESELVE GEREGEERT HEBBEN SEDERT DEN JARE 1696 EN VERVOLGENS.". Bijna onleesbaar. (17e eeuw.) Hg. 0.645, br. 0.76.
Afkomstig uit het archief van het Snijdersgild.
Geschenk van den heer *J. H. F. Brümmer.*

1637. Naamlijst op papier van dekens en busmeesters van het Kleermakersgild over 1771—1781, met opschrift: „VERVOLG VAN DE NAMEN DER DEKENS EN BUSMEESTERS (VAN HET) KLEERMAKERSGILD ALHIER BINNEN DE STAD UTRECHT (ZO ALS) DEZELVE GEREGEERT HEBBEN 'T ZEDERT DEN JARE 1771 EN VERVOLGENS." Over deze naamlijst is een nieuwe, netter geschrevene geplakt, houdende de namen van dekens en busmeesters over 1771—1794. Het stuk is aan de linkerzijde zeer geschonden, zoodat de namen van dekens en busmeesters van 1771—1776 ontbreken. (18e eeuw.) Hg. 0.545, br. 0.69.
Afkomstig uit het archief van het Snijders-gild.
Geschenk van den heer *J. H. F. Brümmer.*

1638. Naamlijst op papier van dekens, busmeesters en keurmeesters van het Kleermakers-gild over 1795—1798, met opschrift: „NAAMEN VAN DEKENS, BUSMEESTER EN KEURMEESTERS VAN HET KLEERMAKERSGILD." Gevlekt en bijna uitgewischt. (18e eeuw.) Hg. 0.54, br. 0.745.
Afkomstig uit het archief van het Snijdersgild.
Geschenk van den heer *J. H. F. Brümmer.*

1639. Perkamenten bord in lijst, geschreven door J. Kanneman. „TER GEDAGTENISSE VAN DE OPREGTINGE DER VIERENTWINTIGEN VAN HET KLEERMAKERSGILD BINNEN UTRECHT, INGESTELT BIJ DE EED. ACHTBre. HEEREN BORGERMren. EN VROEDSCHAP DERZELVER STAD OP DEN 22 DECEMBr. 1628 OUDE EN VERJAART OP DEN 3 JANUARI 1729 NIEUWE STIJL." Boven op het blad ziet men het gekroonde stadswapen met onderschrift: „WIJ LEVEN VEILIG ONDER UWE BESCHERMINGE"; daaronder leest men op een met blauwe linten bevestigd vlak het volgende vers:

„Nooyt kan een Staat of Stad, haar welvaart vaster gronden,
Als dat de Borgerij blijft met den Staat verbonden,
En dat het gulde Regt, van Borger tot Heer,
Van wederkanten wort gehouden in zijn eer.
Zoo mag dees Broederschap op goede Wetten steunen,
En d'armen van dat Gilt op haare schouders leunen:
Die door hun neerstigheid en aangenomen pligt
Den schamele mede-broer in d'armoed verligt,
Met reden roemt men dan u angevange zorgen
Tot welstant van het Gilt en blijft als vaste borgen,
Gij Vierentwintigen die tot dat goede endt
Op heden Levend Zijn, volgt hier op 't parkement."

Daaronder staan geschreven de namen der dekens en vierentwintigen en onderaan het volgende versje:

„*Lang groeij dees Broederschap in een volkome wesen,*
Opdat na hondert jaar haar weldoen wort herlesen:
Zoo zal u nageslagt bevrijt van vals verwyt
Verdelgen 't monster-dier d'afschuwelijke nijdt."

(18e eeuw.) Hg. 0.605, br. 0.40; de lijst br. 0.055.
Afkomstig uit het archief van het Snijders-gild.
Geschenk van den heer *J. H. F. Brümmer.*

1640. Naamlijst op papier van 27 overlieden van het Kleermakers-gild in 1795 en 1796, met opschrift: „NAAMEN VAN DE 24 BORGERS OVERLIEDEN VAN HET KLEERMAKERS GILDT, ZOO ALS DEZELVE BIJ MEERDERHEID VAN STEMMEN DOOR DE MEESTERS VAN HET KLEERMAKERS GILDT ZIJN AANGESTELDT DEN 7EN APRIL 1795." (18e eeuw.) Hg. 0.545, br. 0.705.
Afkomstig uit het archief van het Snijders-gild.
Geschenk van den heer *J. H. F. Brümmer.*

1641. Bodeteeken van de Kleerenmakers-bus, bestaande uit een zilveren schaar met de letters „K(LEEREN) M(AKERS) B(US)" op een ovalen zwart-lakenschen grond. Hg. 0.28, br. 0.20.
In bruikleen afgestaan door de *Kleerenmakersbus.*

1642. Vier platte zilveren versierselen van het lijkkleed der Kleerenmakersbus, bestaande uit twee scharen, een priem en een passer. Op de scharen zijn gegraveerd de namen van „H. POLLITX, I. MELDER, C. V(ER)WEI. D(EKENS) I(N) D(ER) T(IJT)"; op elst en priem dezelfde namen met dien van „D. D. QVAI. O. D." (oud-deken?) Hg. 0.11, br. 0.85, — hg. 0.105, br. 0.02 — en hg. 0.085, br. 0.032.

1643. Zilveren laars met kap en spoor, waarboven eene kroon, van binnen hol. Bevestigd aan een rooden en zilveren band met bewerkt zilveren staafje om gedragen te worden. (17e eeuw.) Lg. 0.16.
Dit voorwerp werd volgens de overlevering door den deken van het Schoenmakersgild op de borst gedragen bij de jaarlijksche visitatiën der gildebroeders.
In bruikleen afgestaan door *Bestuurders der Oude en Nieuwe Corduaniersbus.*

1644. Bodeteeken van het Oude en Nieuwe Corduaniersgild (Schoenmakersgild), bestaande uit een eenvoudige zilveren laars zonder eenige ornamenten (van binnen hol) op een ovalen zwartfluweelen grond met bewerkten zilveren rand; om de laars de zilveren letters „S(CHOEN) M(AKERS) G(ILD)." Bevestigd aan een rooden en witten band met franje om het te dragen. (18e eeuw.) Het schild lg. 0.17, br. 0.11.
In bruikleen afgestaan door *Bestuurders der Oude en Nieuwe Corduaniersbus.*

1645. Zes platte zilveren versierselen van het lijkkleed der Oude en Nieuwe Corduaniersbus, bestaande uit twee schoenmakers-messen en twee schoenmakers-elsten, elk gemerkt 1616, en twee laarzen, elk gemerkt 1617. De messen lg. 0.14, de elsten lg. 0.155, de laarzen lg. 0.11.

In bruikleen afgestaan door *Bestuurders der Oude en Nieuwe Corduaniersbus.*

1646. Geelkoperen penning van het Bakkersgild. Vz. een brood met het stadswapen tusschen twee krakelingen. Tz. „HET BACKER GILDT. 1650." (2 ex.)

Afgebeeld in: *Utr. Volksalmanak.* 1869 p. 168, — en bij: *Dirks, Noord Nederl. gildenpenningen.* pl. CI N°. 1.

Geschenk van den heer *H. Baarspul.*

1647. Vijf eikenhouten vormen voor St. Nicolaas-gebak en andere koekjes, voorstellende den Westertoren te Amsterdam, eene bierkan, een trompetter, een schip met de Amsterdamsche vlag, een huis, een haan, een zeepaard, eene zeekoe, een boer en boerin, eenige ronde tabletjes en langwerpige wafeltjes, eene dame, een harlequin, een minnend paar, een molen en eenige spritsvormige koekjes. (Midden der 18e eeuw.) Lg. 0.57—0.65, br. 0.15—0.086. Met afdruksels in gebakken pijpaarde.

1648. Twee en twintig palmhouten vormen voor suikerwerk, voorstellende:

a. zeer fraaie ornamenten, bogen, hekken, een georneerden bank, draperieën, versierde lijsten, medaillons, georneerde banden enz., alles ter versiering van groote taarten. 6 stuks.

b. verschillende menschelijke figuren: een apotheker, een metselaar, een timmerman, een ruiter, een schip, een slager, een minnend paar, een fluitspeler, een kind op een hobbelpaard, eene dame met waaier, een koets, eene narrenslee, een wandelend heer, eene moeder met drie kinderen, Diana, eene herderin, een vader met zijn zoon, een doedelzakspeler, een trommelslager, Jonas met den walvisch, de Heilige Maagd, een jager, een bakerkind, een kind in de wieg, een heer en dame met eene luit, en eenige ornamenten. 6 stuks.

Twee dezer plankjes zijn gemerkt: „W M H."

c. allerlei kleine ornamenten, hoofdzakelijk voor koekjes en suikerwerk: huisjes, een ledikant, een boek, een lessenaar, een geldkist, een barometer, zandbakjes, stoven, een messenbak, een broek, een viool, een rasp, een linnenpers, een muizenval, tafels, spiegels, etagères, een hoekbuffet, koekjes, brandende harten, zwevende engelen met een krans, een kroon, een Mercuriusstaf, een pijlbundel met brandende fakkel, een zon, een hart, een vuurmand, een tafelstoel, een moeder met een kind, een wiel enz. 6 stuks.

Een dezer plankjes is gemerkt: „H v H. 1766—13 MEI."

d. eenige vormen, twee aan twee aan elkander sluitende, voor het vervaardigen van staande poppetjes, als: een paar voor het huwelijksaltaar, een paard, Ceres en een bok. (Van de twee laatste beeldjes is slechts ééne zijde voorhanden.) 4 stuks.

Het blokje met het huwelijksaltaar is van achteren gemerkt: „VL.” (2e helft der 18e eeuw.)

Met afdruksels van al deze vormen in pâte.

1649. Patent van den Maire van Utrecht voor I. Godron als vleeschhouwer dd. 1812.

Geschenk van *Mejufvrouw de Wed. N. J. Barreveld, geb. Sikkel.*

1650. Geelkoperen penning van het Brouwersgild. Vz. koperen pot met hengsel (aker) met het stadswapen en de woorden: „DEN AKER.” Tz. blanco. (Begin der 19e eeuw.)

Afgebeeld in: *Utr. Volksalmanak* 1869. p. 168, — en bij: *Dirks, Noord Nederl. gildepenningen.* pl. CI N°. 2.

Geschenk van den heer *Mr. J. Dirks te Leeuwarden.*

N.B. Deze penning wordt aan het Brouwersgild toegeschreven op grond, dat geheel dezelfde voorstelling voorkomt op den (thans onder N°. 1030 in dit Museum geplaatsten) gevelsteen uit de brouwerij Het keeteltje (Oude gracht bij de Smeebrug). Het is echter mogelijk, dat het stuk bepaaldelijk op deze brouwerij betrekking heeft, hetgeen te waarschijnlijker is, omdat de penning jonger is dan de meeste gildepenningen.

1651. Roodkoperen penning van het Tappersgild. Vz. eene hand uit de wolken te voorschijn komende, die een druiventros vasthoudt; daaronder drie tonnen met randschrift: „TE VEEL IS FENIJN. 1650.” Tz. A.F. met randschrift: „A. FOREEST.”

Afgebeeld bij: *Dirks, Noord-Nederl. gildepenningen.* pl. CII N°. 11—15.

1652. Dito. Tz. D.O. met een huismerk en randschrift: „DAVID OVDORP.”

N.B. David Oudorff, gehuwd met de weduwe van den kastelein Lubbert Pieck, werd in 1674 door den prins van Oranje tegen den wil der Vroedschap aangesteld tot „casteleyn van Stadskelder.” (Vroedsch. res. 1, 29 Juni 1674.) Zijne weduwe hertrouwde met den „advocaat Van Zijl”, die na hem huurder van den stadskelder werd. (Vroedsch. res. 23 Maart 1685.)

1653. Tabakszakje, waarop gedrukt is eene ster met het volgende onderschrift:

„(D)ese puyk van swisentse en Cardoese en puyk
(v)an vergini en knaster Tabak, van alderhand
(so)ort, is te koop, bij reijnier bonebakker
(wo)ont in de lauwrestraat bij de weerpoort
tot uyt reegt.”

(2e helft der 17e eeuw.) Nog hg. 0.185, nog br. 0.156.

1654. Perkamenten bord in zwarthouten lijst, bevattende de namen der dekens en busmeesters van het Marsliedengild over 1662—1693. Met opschrift: „BORGEMEESTEREN DER STAD UTRECHT HEBBEN GECOMMITTEERT DE ONDERSCHREVEN TWINTICH PERSONEN OMME...... MARSLUIDEN GILD INGEVOLGE VAN DE VROEDSCHAPS RESOLUTIE IN DATO DEN 14EN SEPTEMBER 1661 HAER

LEVEN LANG TE BEDIENEN, CONFORM DE NIEUWE ORDRE." Zwaar beschadigd. (17e eeuw.) Hg. 0.765, br. 0.72.

1655. Perkamenten bord in zwarthouten lijst, bevattende de namen van de regenten der vijf beroepen, die te zamen het Marslieden-gild uitmaakten. („Cruydeniers, Syde-laackencopers, Linne-laackencopers, Suyckerbackers en Cortewariers.") Met opschrift: „NAMEN VANDE REGENTEN VAN 'T MARSLUYDENGILD, BIJ DEN ED. HEEREN BORGERMRN. GECOMT. OP DEN XIV SEPTEMBER (1661) ENDE SOO VERVOLGENDE ALS BIJ AFSTERVEN SIJN AENGECOMEN." Zwaar beschadigd. (17e eeuw.) Hg. 0.765, br. 0.72.

N.B. In de rekening van het Marsliedengild van 1662 vindt men het volgende: „Aen den schrijffmeester Van Balen voort schrijven van alle de namen van dit collegie in een tafereel . . . . 6.—
Voor het parquement aen Gijsbert van Sijl betaelt . . . . 5.—
Voor de lijst van dien . . . . 4.10".

1656. Gildekist van het Marslieden-gild van groengeschilderd eikenhout; op de voorzijde zijn geschilderd een koperen weegschaal, een ellemaat en eenige koperen maten, benevens de woorden: „de kist van het marsluydengildt. 1661." (17e eeuw.) Hg. 0.435, br. 0.92.

1657. Koperen adrespenning van het parapluie-magazijn van P. Yrondy & C°. Vz. „P. YRONDY & CIE. OUDE GRACHT TUSSCHEN DE STADHUIS EN BEZEMBRUGGEN N°. 39 UTRECHT." Tz. „FABRIEK VAN ALLE SOORTEN VAN PARAPLUIES EN PARASOLS." (c. 1860.)

N.B. Deze loodjes dienden als reçus voor in herstelling gegevene parapluies.

1658. Wapenbord met de namen en wapens van „DEECKENS EN BUSMEESTERS VAN 'T APOTHECARISGILDE SEDERT DEN IARE 1669" tot 1724. In kleuren geteekend op perkament in zwarthouten lijst. (17e eeuw.) Hg. 0.82, br. 0.715; de lijst br. 0.11.

Afkomstig van de gildekamer der Apothekers.

1659. Zilveren penning van het Apothekersgild. Vz. eenige apothekerswerktuigen met de woorden: „OLIM MEMINISSE JUVABIT" en het jaartal 1664. Tz. blanco.

Afgebeeld in: *Utr. Volksalmanak* 1869. p. 168, — en bij: *Dirks*, *Noord Nederl. gildepenningen.* pl. CI N°. 5.

1660. Geelkoperen toegangspenning tot den Hortus Medicus te Utrecht. Vz. beeld van Aesculapius met randschrift: „COLLEGIUM PHARMACEUTICUM. MDCCLXXVI" en randschrift: „LIBER INGRESSUS HORTI MED. ULTRAIECT." Tz. gekroond stadswapen tusschen twee horens van overvloed op een piedestal met den gegraveerden naam „G. P. VAN STRAATSBORG. 1802".

N.B. Afgebeeld bij: *Van Loon*, 7e *verv.* pl. XLVII No. 514, — en bij: *Dirks*, *Noord Nederl. gildepenningen.* pl. CI No. 7.

1661. Dito dito, met dikken rand. Tz. „*Pieter Merlet.* 1808."

1662. Wapenbord met de „NAMEN EN WAPENEN DER PRAESIDES DEZER STADS ORDINAR. MED. DOCTORES" over 1766—1793. In kleuren en met vergulde letters geteekend op perkament in zwarthouten lijst. (Midden der 18e eeuw.) Hg. 0.97, br. 0.82; de lijst br. 0.095.
Afkomstig van de gildekamer der Chirurgijns.

1663. Wapenbord met de „NAAMEN EN WAPENEN VAN DE HEEREN COMMISSARISSEN VAN HET CHIRURGIJNS GILDT" over 1700—1782. In kleuren geteekend op perkament in vergulde lijst. (Einde der 18e eeuw.) Hg. 0.80, br. 0.575; de lijst br. 0.12.
Afkomstig van de gildekamer der Chirurgijns.

1664. Naamlijst der confraters van het Chirurgijnsgild van 1800—1811. Op paneel geschilderd in zwarthouten lijst. (Begin der 19e eeuw.) Hg. 0.915, br. 0.715.
Afkomstig van de gildekamer der Chirurgijns.

1665. Zilveren besnijdenispenning van J. Ez. de Beer te Utrecht († 1875). Vz. de stoel des verbonds (symbool der besnijdenis) met Hebreeuwsch randschrift, dat vertaald aldus luidt: „Dit is het teeken des verbonds van mij Jehuda, zoon van den weledelen heer Eleazar de Beer, kerkelijk besnijder in de gemeente Utrecht."
Geschenk van den heer *S. L. de Beer*.

1666. Molensteen van basalt, afkomstig van een middeleeuwschen handmolen. Hg. 0.105, middellijn 0.35.
Gevonden aan de Groene kan bij Maartensdijk.
Geschenk van den heer *Mr. F. N. M. Eijck van Zuylichem*.

1667. Gebakken hartvormige steen van roode verglaasde aarde; een gat aan het smalle uiteinde van den steen diende om hem aan een vischnet te bevestigen, dat door de zwaarte van den steen zonk. Lg. 0.105, br. 0.09.
Gevonden op het terrein van het Ziekenhuis aan den Catharijnesingel.

1668. Staf van den schout van een der vier kwartieren van de Zakkendragers van het benedeneinde van Utrecht, vervaardigd van eikenhout met vier looden banden, waaraan telkens drie looden oogjes. Aan ieder dier oogjes bevestigde volgens de overlevering ieder der ter vergadering aanwezige zakkendragers een oranjelint als bewijs zijner tegenwoordigheid. Het bovengedeelte van de looden knop, waarop nog te lezen staat: „... BODE. ANNO 176..", ontbreekt; op de banden leest men de volgende namen:

„*Sch.la G. V. D. Schroef. — Pr. W. W. M. —*
H . I. B . — Sch. S. San. de Wijk.
D. Goos. — B. W. Monroy.
J. D. Malser A°. 1763 *Schout.*"

Lg. 0.525.

1669. Zilveren bodeteeken van het Zakkendragers- en Graanmetersgild (boveneinde), voorstellende een zakkendrager tusschen een schop en een korenmaat. (Vervaardigd in 1611.) Op het been van den zakkendrager en

op de korenmaat zijn later gegraveerd de namen van de dekens, de busmeesters en den bode van het gild: „*Dit sijn de Deeckens en Busmesters indertijt Anno 1680. Jacob Gertsen van Coestvelt, Jan Jacobsen van Vredenburgh, Hermen Jansèn van de Ham, Jan Janssen Vermeulen, Frans van Bentum de Boey.*” Hg. 0.155, br. 0.115.

1670. Zilveren versierselen van het lijkkleed van het Zakkendragers- en Graanmetersgild (boveneinde), voorstellende vier zakkendragers, vier schoppen, twee korenmaten en twee platen met doodshoofd en zandlooper. Gemerkt: „AN°. 1611.” De zakkendragers lg. 0.22, de schoppen lg. 0.14, de korenmaten hg. 0.075, br. 0.08, het doodshoofd hg. 0.075, br. 0.085, de zandlooper hg. 0.085, br. 0.07.

1671. Bovengedeelte van eene zeer groote kan van bruinverglaasde aarde met hoogen hals en twee ooren. Om den buik staat met gele letters tweemaal afgebeeld het stadswapen, eene keizerskroon en twee uilen. Daarbij de inscriptie: „ANNO 1616. DIT IS DE SACKEDRAGERS KAN. 1616”. Nog hg. 0.39, middellijn 0.39.

1672. Model van eene verbeterde jaagschuit voor passagiers op de binnenlandsche veeren, aan het Stedelijk bestuur van Utrecht in 1824 ingezonden door F. N. van Loon te Dockum, naar aanleiding van eene prijsvraag, uitgeschreven door het Provinciaal Utrechtsch Genootschap. Hg. 0.093, br. 0.70. Met teekeningen, rapporten en brieven van de Commissie van fabricage en den secretaris der stad.

---

6. HET MODELHUIS.

1673. Modelhuis („poppenhuys”) in kast van ingelegd olijvenhout op gedraaide houten pooten, van voren afgesloten door een groote spiegelruit (vroeger door twee deuren met kleine ruiten). Hg. 2.065, br. 1.82, diep 0.745.

De stichter van dit „kabinet” is onbekend. Het blijkt alleen, dat het „in veele Jaaren, met groote moeijten en kosten bij-een vergaderd is door een voornaame Dame”, die volgens de overlevering te Amsterdam woonde. Haar naam is onbekend, maar het is waarschijnlijk dat die met de letter M. begon, terwijl de initialen van haren echtgenoot A. O. waren [1]); immers terwijl het cachet in het kantoor van den heer des huizes de

1) Wijlen de heer Mr. N. de Roever had de goedheid in het archief van Amsterdam na te gaan, of deze persoon ook te vinden was. Hij dacht aan Anth. Oetgens of Abraham Ort, doch op geen van beiden pasten de overige gegevens. Ook in de familiën Opmeer, Opzie, Oudshoorn en Overlander vond hij den persoon niet.

letters A. O. draagt, vindt men de dooreengestrengelde initialen O. M. op de bank in het voorhuis. Een der (meestal aan den heer Constantius Popperius of Pouperyus — d. w. z. den pop of het beeldje Constantius — geadresseerde) briefjes op den lessenaar van den heer des huizes zou ons tot eene andere gissing leiden. De hand, die op het einde der 17e eeuw al het in het kabinet aanwezige schrift op het papier bracht, adresseerde dezen brief aan „*Mijn heer . . . . . van de Werff*". Het is dus mogelijk, dat aldus de naam van den oprichter luidde.

De tijd, waarin het kabinet werd samengesteld, is gemakkelijker te bepalen: het kostuum der personen en de stijl van het meubilair wijzen de laatste jaren der 17e eeuw daarvoor aan. En deze meening wordt door sommige op de voorwerpen voorkomende jaartallen alleszins bevestigd. Het vroegste dier jaartallen is 1674 [1]) (voorkomende op de schilderijen van Hoet in de „konstkamer"), het laatste 1690 (op de obligatiën in de geldkist in het „comptoir"), terwijl verder vermeld worden de jaren 1678, 1682, 1684 en 1685. Ook de blijkbaar voor het kabinet reeds dadelijk vervaardigde schilderijen van „den ouden Moucheron" moeten van vóór 1686 dagteekenen, aangezien Fred. de Moucheron in dat jaar te Antwerpen overleed, — en Fr. van Bossuit, van wien twee snijwerken in de „kraamkamer" voorkomen, overleed in 1692. Het blijkt dus, dat de „voornaame dame", die wij M. genoemd hebben, tusschen 1674 en 1690 werkelijk „veele jaaren" aan de samenstelling van dit kabinet arbeidde. Dat de aanleg en voltooiing verschillende jaren vorderde, is niet vreemd; immers ook een der beide op de Historische tentoonstelling te Amsterdam in 1876 tentoongestelde „poppenhuysen", dat in den hoofdaanleg door dezelfde hand als dit kabinet scheen bearbeid en gemeubeld te zijn, droeg in de verdere details de bewijzen, dat het niet dadelijk geheel was voltooid en dat den oorspronkelijken eigenaar in lateren tijd de lust (of misschien ook de middelen) ontbroken hadden, om de uiterst kostbare onderneming uit te voeren op dezelfde schaal als zij begonnen was. Het hier behandelde „overheerlijke kabinet" was gelukkiger: tot in de kleinste bijzonderheden is het afgewerkt met dezelfde zorg en met dezelfde onbekrompenheid als het aangelegd werd. De stijl der meubelen en van bijna alle aanwezige voorwerpen bewijst, dat dit reeds dadelijk bij den eersten aanleg door de Amsterdamsche dame geschied is. Omstreeks 1690 moet het „poppenhuys" geheel ingericht en gemeubeld geweest zijn.

Van dit oogenblik af verliezen wij het kunststuk uit het oog, totdat het in 1738 „in eygendom bekoomen" was door den heer Pieter van der Beek of Van der Beeck, een vermogend tabakshandelaar, die ten minste tot 1743 woonde „op de Colveniers-burgwal bij de Nuwemar (Nieuwmarkt) tot Amsterdam" [2]). Let men op het feit, dat het kabinet steeds in de vrouwelijke linie is overgegaan, dan zal men misschien geneigd zijn aan te nemen, dat de dochter der „voornaame dame" het door haar huwelijk aan den heer Van der Beek aanbracht [3]). Ook eene andere gissing is echter mogelijk. Immers de makelaars

1) Geheel geisoleerd staat de vermelding van den schilder „Vertange" (waarschijnlijk Daniel Vertangen † 1657), die volgens den gedrukten catalogus een der schilderijen in het kabinet vervaardigde. Aangezien geen der schilderijen echter dien naam draagt, blijft het feit min of meer onzeker, te meer daar zelfs de schilderij, die door hem zou geschilderd zijn, niet met volkomene zekerheid kan worden aangewezen.

2) Van der Beek was toen reeds een bejaard man: immers reeds in 1690 verkocht hij met zijne echtgenoote Esther Pieters een huis te Amsterdam. (Reg. v. kwijtsch. GGG. 62. Amst. archief.)

3) De moeder van Esther Pieters heette echter Marretje Peters; hare initialen komen dus niet overeen met die der stichteres van het kabinet.

Jan Pieter Somer en Cornelis Wagtels verkochten, volgens annonce in de Haarlemsche courant van 8 September 1704, den 17en September van dat jaar ten sterfhuize van den schilder David van der Plaes, gelegen op den Binnen-Amstel bij de Blaauwe brug te Amsterdam, o. a. „2 kabinetten bestaande in elf wel gemeubileerde kamers, diergelijke nooit zijn gezien". Ook dit kabinet bestaat uit „elf wel gemeubileerde kamers"; maar het is toch niet waarschijnlijk, dat de heer Van der Beek het reeds in 1704 „in eygendom bekoomen" heeft, aangezien de „vermeerderingen en verbeteringen", door hem volgens den gedrukten catalogus daarin aangebracht, waarschijnlijk eerst van de jaren 1738—1743 dagteekenen. Immers als zulke „vermeerderingen en verbeteringen" schijnen alleen aangewezen te kunnen worden enkele voor de decoratie van het huis niet bepaald noodige ornamenten, zooals het groote ivoren beeld in de „saletkamer", de vier ivoren reliefs in het „voorhuys", enkele muntjes in de collectiën der „konstkamer" enz. enz.

Margaretha, dochter van Pieter van der Beek en echtgenoote van Dirk Slob, schout en secretaris van Aalsmeer, was de volgende bezitster van het kabinet. Zij woonde aan Den Uithoorn, en denkelijk werd reeds toen het „poppenhuys" ten haren huize aan belangstellenden getoond; althans in de stadsbibliotheek berust een gedrukte „Catalogus Van een Overheerlyk Kabinet, Verbeeldende, een Huyshouding in 't kleyn, so als zulks, ten volleedigsten souden kunnen werden vertoond. Bestaande in vyftien verdeelingen, alle zeer konstig en kostbaar, met allerhande Meubilaire Goederen Vercierd, in een volmaakte Proportie der Huys-cieraaden, Konststukken, Schilderyen En Rariteyten. In veele Jaaren, met groote moeyten en kosten by een vergaderd, door een voornaame Dame, en vervolgens in Eygendom bekoomen, vermeerderd en verbeterd door de Heer Pieter van der Beek, en thans behoorende aan desselfs Dogter, Mejuffrouw Margareta van der Beek, Huysvrouw van de Heer Dirk Slob". Korten tijd na het drukken van dezen catalogus verkreeg het kabinet eene vermeerdering, die niet zonder belang was. De moeder van den heer Slob behoorde tot een tak van het adellijke geslacht Dupuy de Montbrun, die ten gevolge van de herroeping van het edict van Nantes zich te Enkhuizen had gevestigd. Allerwaarschijnlijkst heeft deze van haren bloedverwant of voorvader Alexandre Dupuy de Montbrun, marquis de St. André († 1673), wien Mazarin den maarschalksstaf aanbood en wiens nakomelingen later naar Nederland gekomen zijn, de fraaie miniatuur-portretjes van Mazarin en van Lodewijk XIV en zijne gemalin geërfd, die thans in het „poppenhuys" prijken. Denkelijk kwamen tegelijkertijd in het kabinet de beide andere miniatuurportretten van een onbekenden Franschen edelman en zijne vrouw, in gesneden ivoren lijsten, waarbij weder de ivoren spiegellijst schijnt te behooren, die daarnaast hangt.

Mevrouw Slob liet het kabinet op hare beurt na aan hare dochter Petronella (geb. te Uithoorn 1750, ov. te Grave 1823), echtgenoote van den muntmeester van Zeeland Martinus Holtzhey (geb. 1735, ov. 1788). Mevrouw Holtzhey plaatste in het kabinet de miniatuurportretten van haren echtgenoot en van hare zuster Cornelia Hester Slob (geb. te Leymuiden 1748, ov. te Thamen 1776), eerste echtgenoote van den vermaarden medailleur Joan George Holtzhey (geb. 1726, ov. 1808), muntmeester der Provinciale Utrechtsche munt en broeder van Mart. Holtzhey bovengenoemd. De laatste bezitster van het kabinet was Judith Hester Catharina Holtzhey (geb. 1778 te Middelburg, ov. 1870 te Utrecht), dochter van Mart. Holtzhey en Petr. Slob en gehuwd met Engelbert Hendrik Pipersberg (geb. te Rio Essequebo 1770, ov. aldaar 1802). Door Mevrouw Pipersberg zijn verschillende nieuwe voorwerpen in het „poppenhuys" geplaatst. In de eerste plaats verrijkte zij de „konstkamer" met eenige fraaie teekeningen op gekleurd ivoor, door haren echtgenoot vervaardigd. Maar eene vermeerdering van meer belang werd door de noodzakelijkheid geboden. In 1831 namelijk, toen Mevr. Pipersberg te Vught bij 's Hertogenbosch woonde,

werd het kabinet 's nachts door dieven opengebroken en beroofd van de kostbaarste zaken, die het bevatte, met name van de „zilvere kerkkroon" uit de „saletkamer", het „bybels printboek" met zilveren sloten uit het „comptoir", al het zilveren keukengereedschap, en denkelijk ook wel van de zilveren haardplaten, de „twee schilpadde rekjes met allerley zilverwerk" en het „barnsteene koffertje met goud beslag met ivoor ingeleyd", die in de „slaapkamer" moeten geprijkt hebben. Had ook nu en dan in den loop der jaren het kabinet aanzienlijke verliezen geleden door schenkingen aan bezoekers en aan kinderen (bepaaldelijk ontbreken om deze reden verschillende poppen), de schade door den diefstal veroorzaakt moest althans gedeeltelijk hersteld worden, wilde men het kabinet in toonbaren toestand behouden. En zoo liet Mevr. Pipersberg het ontvreemde zilveren kroontje door een glazen vervangen, plaatste zilveren tafelkomforen in de keukenkast en vulde het keukengereedschap, verder zoo goed mogelijk aan door voorwerpen in tin, koper en aardewerk. Later werd nog in de keuken geplaatst een klein lantaarntje, terwijl de heer J. C. de Graaf een „Kern der Kerkelyke Historie" in miniatuur-formaat met zilveren sloten schonk ter vervanging van het „Bybels printboek". Ook de muntverzameling blijkt tot in deze eeuw toe nu en dan vermeerderd te zijn door bijvoeging van enkele bizonder kleine muntjes.

In dezen toestand is het „poppenhuys" jaren lang te zien geweest voor tallooze belangstellenden ten huize van Mevr. Pipersberg op het St. Janskerkhof alhier. In 1866 besloot de eigenares echter het kunststuk aan de gemeente Utrecht voor het Stedelijk Museum over te dragen en deze schenking werd bij resolutie van den gemeenteraad dd. 1 Februari 1866 aanvaard. Kort daarna werd het „poppenhuys" naar het stadhuis overgebracht, waar het sedert gebleven is.

De kast is verdeeld in elf compartimenten van verschillende grootte, waarachter echter soms weder andere gedeelten van het huis van minder belang zijn aangebracht. Het getal der afgebeelde vertrekken klimt daardoor tot zeventien. Iedere afdeeling zal afzonderlijk beschreven worden; ter voorkoming van misverstand zullen de namen van elk vertrek, zooals die in den ouden gedrukten catalogus voorkomen, behouden blijven.

N°. 1. „Voorhuys."

Het bevat een marmeren vloer met zwarte ruiten.

Het plafond wordt gevormd door eene teekening en grisaille op papier, in medaillon met georneerden rand, voorstellende de schaking van Orithyia door Boreas, waarbij de drie andere winden.

Tegen den muur hangen vier gesneden reliefs van ivoor (hg. 0.10, br. 0.115), voorstellende: 1. Milanion en Atalante, 2. Pyramus en Thisbe, 3. Diana en Endymion, 4. Mars en Venus (helft der 18e eeuw).

In het voorhuis staat een houten bank met gesneden pooten en rug, waarin het naamcijfer O. M. Op den vloer liggen twee ronde matten en twee muilen met hooge hakken van de meid. Een verguld houten arm met zilveren lichtblaker is aan den muur bevestigd.

De gang wordt van achteren afgesloten door eene houten lambriseering, waarop vier kleine ivoren beeldjes (hg. 0.05), voorstellende de vier jaargetijden, en twee ivoren borstbeelden van Minerva en Mercurius (hg. 0.05). Tegen de lambriseering is geplaatst een staande gangklok in schildpadden

kast (hg. 0.22) op marmeren voet, waarin een klein zilveren horloge met geciseleerd zilveren wijzerplaat (vervaardigd door *Théodore Arnaud.* Engelsch werk uit de 17e eeuw).

In den gang staat eene meid met rood jak, blauwen rok en witten boezelaar, die een kind in een rijk met kant versierde jurk van gestreepte rose zijde met een pop in de hand aan den leiband houdt; benevens een knecht in grijze jas met galon en zwarten hoed, die eene platte mand onder den arm draagt.

N°. 2. „Gang."

Aan den muur hangen twee rekken met acht blauw porseleinen borden, en een gegraveerd zilveren handfonteintje met blauw porseleinen kom. Daarnaast voert een houten trap naar boven.

N°. 3. „Achterkamertje."

Hierin staat slechts een canapé of rustbank op gedraaid houten pooten, bekleed met gebloemde witte zijde.

N°. 4. „Comptoir."

De vloer is bedekt met een gekleurde mat; onder den lessenaar ligt eene kleine ronde mat. Tegen den wand hangen verschillende boekenplanken.

Aan den rechtermuur twee boekenplanken, waarop de volgende boeken:

„*Gebede Boeck t' Amsterdam, Anno* 1683." 7 ex. in perkament en papier gebonden.

„*Christelyk Wacht-liedeken,*" „*Ruststede*", en „*Het Morghen Ghebedt,*" met „*Register.*" (Drie fragmenten van het „*Nieu Geestelyck Liedt-Boecxken,*" gebonden in drie perkamenten banden.)

Klein prentenboekje, waarin gedeelten van eene grootere prent (voorstellende de Tuilerien?).

Prentenboekje, waarin eenige nog kleinere stukken van prentjes, uit grootere prenten uitgeknipt.

„*Kern des Bybels. In 's Hage, By A. de Groot en Zoonen. MDCCI.*" Met roode letters gedrukt en versierd met eenige in rood gedrukte plaatjes, gebonden in georneerden papieren band.

Aan den linkermuur hangen twee planken, waarop de volgende boeken en andere voorwerpen:

„*Kern der Kerkelyke Historie enz. Met Figuurtjes. Te Dordrecht. By A. Blussé. MDCCLV.*" Twee deeltjes, gebonden in verguld rood marokijnen banden, met rugtitels KE en RN en zilveren sloten.

„*Een nieu Geestelyck Liedt-Boecxken, Gedicht van I. V. Medecyn. Tot Dordrecht by de Weduwe Isaac Reyers.*" Twee fragmenten, gebonden in twee vergulde rood marokijnen banden,

een houten schaaf en vijf rollen tabak.

Tegen den muur boven de planken hangen twee zilveren scharen, een

zilveren zaag, een zilveren hakmes en twee liassen met rekeningen, waarvan de twee bovenste de volgende inscriptiën dragen:

„*Notietie.*
1 *vat* *f* 3 : 8
1 *ton* „ 6 : 5
1 *Pijp* „ 20 : 11
f 30 : 4."

en

„*Verschot*
aan Vis *f* 1 : 6
aan Vlys „ 3 : 4
aan melk „ 1 : 2
aan oly „ 8 : —
aan Wyn „ 20 : —
f 33 : 12."

Achter in de kamer staat een boekenrek, waarin vijf pakken wit papier met rood band samengebonden, en 36 gebonden boekjes wit papier, die de kantoorboeken voorstellen. Boven den lessenaar hangt een houten rekje, waarin 20 pakjes wit papier met rood band samengebonden. Onder de achterste boekenkast staat een geschilderde blikken geldkist op gesneden houten voet, waarin een pak blauw papier, twee pakken wit papier in rood band gebonden, een pak „*Obligatie.* 1690", en drie liassen met quitantiën, waarop geschreven staat:

„*Amsterdm* 1743.
D' heer van der beek
Debet aan Jan daams
voor 6 *vate tabak*
de somma f 600.
Voldaan op dato
Jan daams."

„*Amst.* 9 *July* 1743.
Meiuff. van der beek
debet aan Wm Janse.
1 *vat booter f* 16.
Voldaan op dato
Wm Janse."

„*Ontfange van d Heer*
P van der beek
zomma van sestig
gulde & 7 st. voor gele-
verde kaste. Amst. 2
Maart 1738.
Dirk man."

Voor in de kamer staat een lessenaar, waarop:

a. een zilveren inktkoker en ivoren cachet met de letters A. O.,

b. een zwartlederen étui met zilveren vork en mes,
c. drie veeren pennen,
d. een spel kaarten,
e. een houten vouwbeen,
f. een houten liniaal,
g. zeven brieven, waarop de volgende adressen met eene hand van het einde der 17e eeuw:

„*Myn Heer Constantius Popperyus*"

of: „*Myn Heer de Heer Constantius Pouperys int Poppe Huis*", of iets dergelijks. Een dezer brieven, geadresseerd:

„*Myn Heer*
Constantius
Popperyus
verstaat" (?)

bevat het volgende, met dezelfde hand als de adressen geschreven:

„10 *Juny* 1678 (1670?) *Mijn heer een heele Rente en* . . . . . . *geld* (?) *die onder* (?) *my beruste syn tot een goedt avans* . . . . *waarvan per naaste* . . . . . . *pertenent sal schryve ende wissel sal overmaacke en bevele UE naar hartelicke groettenisse en presentacij van mijne dienst inde* (?) *bescherminge* (?) *Godes met haast en blijve*,

Mynheer
UE onderdanige
dienaar
I. Nieulant."

h. een brief met adres van dezelfde hand, luidende: „*Myn heer myn heer lietpeble* (?) *van de werff.*"
i. drie brieven met adressen van eene hand uit het midden der 18e eeuw:

„*Myn Heer*
D Hr. Pr. vandr. beek
op de Colveniers
Burgwal. Tot
Amsterdam."
„*Mejuff.*
Mejuffr. Ma. vandr. beek
op de Colveniers burg
wal by de Nuwemar
tot
Amsterdam
met een kas."

Voor den lessenaar staat een hooge stoel met matten zitting, waarop een heer in een kamerjapon van gebloemde bruine zijde met oranje-zijden sjerp, wit zijden broek en roode muilen.

Op den grond staan verder:

a. een mandje met lange Goudsche pijpen,
b. twee kaplaarzen, en
c. een houten likeurkeldertje, waarin 9 groen glazen flesschen met kurken.

N°. 5. „Saletkamer.”

De wanden van dit vertrek zijn bekleed met drie schilderstukken van F. de Moucheron, voorstellende landschappen en geteekend „*Moucheron pt.*” Hg. 0.465, br. 0.64 en 0.645.

Het plafond stelt een in olieverf geschilderden bewolkten hemel voor.

De grond is bedekt met eene gekleurde mat, waarover een wit zijden tapijt met blauwe en zwarte bloemen en rand van groene en roode zijde.

Midden in de kamer hangt een glazen kroontje met waskaarsen (begin der 19ᵉ eeuw). Aan den wand hangt een spiegel in gesneden verguld houten lijst en een zilveren armblaker.

In het vertrek bevinden zich:

a. een ivoren beeld (hg. 0.127) op zwart houten voet, voorstellende een oud man met naakt bovenlijf (18ᵉ eeuw), volgens de overlevering naar Fr. van Bossuit († 1692).

b. vier ivoren Japansche beelden op gedraaide zwart houten voeten, die ivoren consoles dragen, waarop drie bloemen van gekleurde kralen in wit porseleinen vazen.

c. twee witmarmeren tafeltjes, rustende op verguld houten adelaars. Op het eene tafeltje staat op een verlakt blikken blaadje een blauw porseleinen kannetje met zilveren deksel en twee bierglazen met blauw glazen pooten; op het andere staat op een dergelijk blaadje een groen glazen karaf met gouden deksel en drie groene roemers, benevens twee zilveren kandelaars en twee zilveren snuiters in dito bakjes.

d. eene ovale tafel op gedraaid houten pooten, bedekt met een witzijden tafelkleed met zwarte ornamenten en blauwe bloemen, waarop twee zilveren kandelaars met kaarsen en twee zilveren snuiters op zilveren bakjes; verder een zilveren snuifdoos, twee wijnglazen op blauw glazen voeten, een spel kaarten (tocquedillespel?) en een gouden en zilveren fichesdoosje. In het zilveren doosje bevinden zich eenige platte ronde zilveren schijfjes, in het gouden een zéer klein gouden speelpenningje met de pauselijke sleutels en den rijksadelaar en een dergelijk gouden muntje, waarop een schaap met vaandel en het wapen van Neurenberg (geheel gelijk aan N°. 46 uit de muntverzameling in de „konstkamer”, doch nog kleiner).

e. twee stoelen en zeven leuningstoelen met gedraaide houten pooten en leuningen, bekleed met gebloemde witte zijde.

f. een houten vleugelpiano op gesneden verguld houten voet, waarop zeven muziekboeken en twee fluiten; in twee van de muziekboeken zijn met eene hand van het einde der 17ᵉ eeuw muziekstukken geschreven, getiteld:

„*triumph d'amour*,”
„*la Lacquoquelle*,”
en „*la Boure de Basque.*”

g. een houten muzieklessenaar op gedraaiden voet, waarop twee met

eene hand van het einde der 17e eeuw geschreven muziekboekjes met de liederen:

„*Mars*,"
„*Jck geef de min de sack*,"
„*Rondeau*,"
„*Air ballet*,"
„*galliard*."

Voor de tafel zitten een heer in een onderkleed van gebloemde bruine zijde en een zwart fluweelen jas, en eene dame in eene japon van gebloemde gele zijde met kanten muts en boezelaar, bezig met kaartspelen.

Voor de piano zit eene dame in wit zijden onderkleed met gekleurd passement, waarover een met kanten omzette japon van gestreepte zijde. Bij den muzieklessenaar staan twee heeren met pruiken; de een, in groen fluweelen onderkleed en rood fluweelen jas met goudgalon, heeft een viool en strijkstok in de handen; de andere, in roodzijden onderkleed en blauw lakensche jas, houdt een violoncel in de hand. Eene dame, in over- en onderkleed van gestreepte roode zijde met groenzijden boezelaar en waaier in de hand, luistert op een stoel gezeten naar de muziek.

Op de overige stoelen liggen drie heerenhoeden met pluimen en passement en eene lange rotting met gouden knop.

N°. 6. „Konstkamer."

De vloer is ingelegd als parketvloer in drie kleuren van hout met ivoor.

Het plafond wordt gevormd door vier gekleurde kopergravuren, voorstellende de vier elementen, en een dergelijk middelstuk, voorstellende een engel en de vier winden.

De schoorsteenmantel steunt op twee gedraaide houten kolommen, die eene geprofileerde lijst dragen, versierd met drie zeer kleine ivoren beeldjes en een kanten schoorsteenval, en waarop zes pulletjes en een keteltje van blauw porselein staan. Onder den schoorsteen ziet men een ivoren Mercuriusbeeld en relief op een voetstuk (hg. 0.185). Tegen den boezem van den schoorsteen hangt eene georneerde barnsteenen lijst (hg. 0.138, br. 0.163). In die lijst ziet men eene in ivoor gesneden voorstelling op zwarten grond van het Laatste oordeel (hg. 0.037, br. 0.046), waaromheen twintig microscopisch kleine ivoren reliefs op zwarten grond (hg. 0.01, br. 0.015), voorstellende: *a.* het avondmaal, *b.* de voetwassching, *c.* Jezus in Gethsemané. *d.* Jezus verraden, *e.* Jezus voor Cajaphas, *f.* Jezus voor Pilatus, *g.* Jezus voor Herodes, *h.* Jezus weggeleid, *i.* Ecce homo, *j.* Pilatus wascht zich de handen, *k.* de geeseling, *l.* Jezus door de krijgsknechten mishandeld, *m.* Jezus door de krijgsknechten bespot, *n.* de kruisdraging, *o.* Jezus aan het kruis genageld, *p.* Jezus aan het kruis, *q.* de afneming van het kruis, *r.* de graflegging, *s.* de opstanding, *t.* de hemelvaart. Ter weerszijden binnen de lijst ziet men twee in ivoor gesneden tropeeën met de teekenen van het lijden.

Onder de lijst hangt tegen den boezem van den schoorsteen het miniatuur-

portret in ovale ivoren lijst van Cornelia Hester Slob (geb. 1748, overl. 1776), eerste echtgenoote van den medailleur J. G. Holtzhey te Amsterdam (geb. 1726, overl. 1808) (hg. 0.026, br. 0.023). Daarnaast hangen twee basreliefs in ivoor, voorstellende eene vrouw, die op de cither speelt, met een fluitspelend kind, en drie kinderen bezig met knikkeren; deze reliefs (hg. 0.016, br. 0.019) zijn gevat in gesneden zwart marmeren lijstjes.

Tegen den wand van het vertrek hangen negen schilderijen:

a. twee schilderijen op paneel (hg. 0.132, br. 0.166), voorstellende twee naakte jachtmymphen in grotten, gemerkt „*G. Hoet.* 1674" en gevat in vergulde lijsten van gesneden hout.

b. twee schilderijen op paneel, voorstellende een gezicht op het forum te Rome en een gezicht van een landschap bij Rome (hg. 0.13, br. 0.163), gemerkt „*I. V. hughtenburgh*" en „*Jo. v. hughtenburgh*", en gevat in gesneden verguld houten lijsten.

c. twee schilderijen op paneelen, voorstellende een gezicht aan den Rijn en een aan den Moezel (hg. 0.083, br. 0.118 en hg. 0.085, br. 0.117), van achteren gemerkt: „*Rijn. Herman Saft Leuen f.* 1678," en „*Moesel. Herman Saft Leuen f.* 1678," en gevat in vergulde lijsten van gesneden hout.

d. twee schilderijen op koper, voorstellende Pan met de Nymphen en Cephalus en Procris (hg. 0.082, br. 0.10), gemerkt: „*W: V: Mieris.* 1682." en gevat in vergulde gesneden houten lijsten.

e. eene ovale schilderij op koper, voorstellende eene Madonna met het kind (hg. 0.08, br. 0.065) en gemerkt: „*Fx. Wilt.*" (?) [1]), gevat in eene ovale lijst van verguld gesneden hout.

f. een spiegel in gesneden lijst van barnsteen (17^e^ eeuw); met de lijst hg. 0.15, br. 0.105.

Naast den schoorsteen staan twee kasten. De eene, op gedraaide houten pooten met twee glazen deuren, bevat zes blauw porseleinen borden, tien dito pullen, een dito kop en schotel, twee dito kruikjes, twee dito bloemvazen op glazen voeten, twee gegraveerde barnsteenen bekers met dito deksels, vier barnsteenen schotels met dito deksels, twee georneerde rood porseleinen trekpotten, en een doodshoofd en hengselmandje, gesneden uit twee kersenpitten. In de lade van de kast bevindt zich eene groote collectie zeer kleine schelpjes en hoorntjes. Boven op het kabinet staan twee ivoren bustes (hg. 0.055), eene negerbuste op ivoren voet (hg. 0.07) en twee kleine nautilus-schelpen.

De tweede kast op gedraaide houten pooten bevat acht laden met verschillende verzamelingen.

---

1) Volgens den gedrukten catalogus bevindt zich in het kabinet eene schilderij van zekeren „Cornelis Wilt", die van elders onbekend schijnt. Ik meen op deze schilderij den naam „*Fx. Wilt*" te lezen: stellig wordt daarmede bedoeld de schilder François Verwilt, dezelfde als de door Kramm (Levens der schilders. p. 1870) genoemde F. van der Wilt, wiens bestaan hij ten onrechte twijfelachtig oordeelt.

Eerste lade: 1. teekening in kleuren op ivoor, voorstellende de bloem eener primulaveris. Hg. 0.04.

2. teekening op blauwgeverfd ivoor, voorstellende eene Romeinsche buste (Seneca?). Hg. 0.04.

3. teekening op blauwgeverfd ivoor, voorstellende de buste eener Romeinsche vrouw. Hg. 0.03.

4. teekening op blauwgeverfd ivoor, voorstellende Leda met de zwaan. Hg. 0.035, br. 0.053.

5. teekening in O.-I. inkt, voorstellende twee naakte kinderen bij eene ruïne.

N.B. Deze vijf teekeningen zijn volgens opgave van Mevr. Pipersberg allen van de hand van haren echtgenoot Engelbert Hendrik Pipersberg; het verdient echter opmerking, dat No. 5 bezwaarlijk kan zijn van de bekwame hand, die No. 1—4 teekende.

Tweede lade: miniatuur-snijwerken in ivoor, voorstellende twee à jour gewerkte platen, twee dito kleinere, zes laddertjes, een ketentje aan twee stukken gebroken, een harpoen, twee bekertjes en twee schaaltjes, een hart gesneden uit een kersenpit met ivoren handvatsel, twaalf bloemen en vijf onbekende voorwerpen. Waarschijnlijk heeft deze geheele verzameling betrekking op een spel.

Derde lade: doosje van zilver met nagebootste kostbare steenen; doosje van gedreven zilver; twee ronde en twee ovale zilveren doosjes zonder ornamenten; eenig microscopisch klein huisraad in verguld zilver, als: doofpot, kandelaars, blakers, komfoor, borden, koppen, bekers, messen, vorken, lepels. (Nagebootst kinderspeelgoed.)

Vierde tot zevende lade: verschillende zeer kleine munten en penningen [1]), als:

1. zilveren munt van keizer Gallienus met eene tropee met gevangenen (laatst van de 3e eeuw).

2. bronzen munt van keizer Posthumus met het beeld van de zon (laatst van de 3e eeuw).

3. bronzen munt van keizer Claudius II Gothicus (laatst van de 3e eeuw).

4. zilveren sceatta (of Merovingische munt), type Wodan.

5. zilveren sceatta (of Merovingische munt), type Wodan. (Variant van N°. 4.)

N.B. Vergelijk deze beide muntjes met: *Rethaan Macaré*, 1e *Verh.* pl. III No. 65, — 2e *Verh.* pl. II No. 5, 6. — *De Haan en Eekhoff*, *Angelsaksische munten in* 1866 *gevonden in Friesland.* pl. I No. 1—4, pl. II No. 30, 31. — *Van der Chijs*, *Munten der Frank. en Duitsch-Nederl. vorsten.* pl. IV No. 29—32. — *Dirks*, in: *Revue Belge* 1863. p. 303, — en in: *Revue Belge* 1870. pl. D No. 25—30.

1) Deze muntcollectie is in hoofdzaak beschreven volgens de aanteekeningen, daarover vroeger gemaakt door prof. Millies.

6. zilveren sceatta (of Merovingische munt), type galei (of de wolvin met Romulus en Remus).
7. zilveren sceatta (of Merovingische munt). Als het vorige nummer, doch variant.
   N.B. Vergelijk deze beide muntjes met: *Dirks*, in: *Revue Belge* 1870. pl. C. en E.
8. onderdeel van het vorige nummer.
   N.B. Vergelijk: *Van der Chijs*. pl. III No. 6. — *Dirks*, in: *Revue Belge* 1870. pl. A No. 1. — *Rethaan Macaré*, 2e *Verh*. pl. I No. 26.
9. zilveren sceatta (of Merovingische munt); onzeker. Hierop schijnen in de legende eenige runen voor te komen.
   N.B. Geen der hierboven beschreven sceatta's kwamen voor in de muntvondsten van Terwispel, Hallum en Franeker. (cf. *Rethaan Macaré*, 1e *Verh*. pl. II No. 41. — *Van der Chijs*. pl. V No. 52. — *Dirks*, in: *Revue Belge* 1870. pl. F. No. 9.)
10. Merovingisch zilveren muntje. Op beide zijden een slang als cirkel (grénétis) en hetzelfde opschrift.
    N.B. cf. *Rethaan Macaré*, *Verh*. pl. III No. 49. — *Van der Chijs*, pl. V No. 57, 58, pl. VI No. 59. — *Dirks*, in: *Revue Belge* 1870. pl. F No. 12.
11. zilveren muntje, met opschrift: „F(RANCORUM?) E(?) D(AGOBERTUS?)" (Dagobert III, 711—716).
    N.B. cf. *Rethaan Macaré*, 2e *Verh*. pl. II No. 15, pl. III No. 2. — *Van der Chijs*. pl. VI No. 81 en p. 54.
12. zilveren of zeer bleek gouden muntje, toegeschreven aan de stad Parijs. (*Ann. de la Soc. Franc. de Numism.* 1869. III 2 p. 321 N°. 63.) De voorzijde is eene navolging van Byzantijnsche munten.
    N.B. cf. *Rethaan Macaré*, 2e *Verh*. pl. III No. 8. — *Van der Chijs*. pl. VI No. 73.
13. zilveren kwartfrankstuk van keizer Napoleon I.
14. koperen denier Tournois van Gaston van Orleans als vorst van Dombes (1651).
15. zilveren three-farthing van Elisabeth, koningin van Engeland (London. 1582). (*Ruding*, *Annals of the coinage of Great-Britain. pl. XII* 24; cf. vol. II p. 318, vol. I p. 350.)
16. twee zilveren pennies van Elisabeth van Engeland. (*Ruding*. pl. XVI 10, 17.)
17. zilveren halfpenny van Jacobus I van Engeland. (*Ruding*. pl. XVI 8, 11?)
18. zilveren halfpenny van Jacobus I van Engeland. (*Ruding*. pl. XVII 9, 10.)
19. dito dito. Op beide zijden het randschrift: „*Tueatur unita Deus*".

20. zilveren penny van Karel I van Engeland. (*Ruding*. pl. XX 11.)
21. zilveren halfpenny van de Engelsche republiek. (*Ruding*. pl. XXXI 9.)
22. zilveren penny van de Engelsche republiek. (*Ruding*. pl. XXXI 11.)
23. zilveren two-pence van de Engelsche republiek. (*Ruding*. pl. XXXI 10.) (De schilden zijn anders geplaatst).
24. zilveren penny van Karel II van Engeland (1674). (*Ruding*. pl. XXXIV 18.) (De *G* van het woord *Gratia* is hier verkeerd gedrukt.)
25. zilveren two-pence van Karel II van Engeland. (*Ruding*. pl. XXXIII 20.) (Variant.)
26. zilveren two-pence van Karel II van Engeland (1684). (*Ruding*. pl. XXXIV 17.) (Kleiner.)
27. zilveren three-pence van Karel II van Engeland (1683?). (*Ruding*. pl. XXXIV 16.)
28. zilveren penny van Jacobus II van Engeland (1688). (*Ruding*. pl. XXXV 8.)
29. zilveren two-pence van Jacobus II van Engeland (1688). (*Ruding*. pl. XXXV 7.)
30. zilveren penny van Willem III en Maria van Engeland (1692). (*Ruding*. pl. XXXV 18.)
31. zilveren two-pence van Willem III van Engeland (1700). (*Ruding*. pl. XXXVI 7.)
32. zilveren penny van Anna van Engeland (1703). (*Ruding*. pl. XXXVIII 8.)
33. koperen stuiver van Frederik Willem van Brandenburg (1654).
34. twee gouden kwart-dukaatjes van Frederik Willem I, koning van Pruisen. Vz. buste met randschrift: „*Fred. Wilh. D. G. Rex. Boruss.*" Tz. ster met adelaar en kroon en het jaartal 1714.
35. dito met het jaartal 1716.
36. zilveren Marie-groschen van Johan Frederik, hertog van Brunswijk-Lunenburg (1675).
37. koperen 18 kreuzer-stuk van het vorstendom Anholt. (17e eeuw?)
38. zilveren pfennig van de Oostenrijksche erflanden (1705).
39. koperen muntje van „*M*(*aria*) *G*(*eboren*) *D*(*ochter*) (*Und Freulin to Jever*, *Rustringen*, *Ostringen und Wangerland*)."
40. gouden kwart-dukaat van Maximiliaan, aartsbisschop van Salzburg (1672).

41. zilveren Marie-groschen van Ernst August van Brunswijk-Lunenburg, bisschop van Osnabrück.
42. zilveren muntje (van $1^1/_2$ groschen?) van Anna Salome van Manderscheid, abdis van Essen (1671).
43. zilveren muntje van eene Duitsche stad, vermoedelijk Keulen.
44. koperen 4 pfennig-stuk van de stad Aken (18e eeuw).
45. twee gouden muntjes van Neurenberg. Vz. een schaap met vaandel. Tz. wapen van Neurenberg met lauwertakken en stedekroon. Randschrift: „*Mon. Reip. Norimb.* 1700."
46. geheel dergelijk gouden muntje, doch kleiner en zonder randschrift.
47. zilveren 4 pfennig-stuk van Hildesheim (1721).
48. koperen munt van het Zwitsersche kanton St. Gallen (18e eeuw).
49. zilveren stuiver van West-Friesland (1677). (Met de letters B. P.) (*Verkade.* pl. 74 N°. 6.)
50. dito van 1678. (*Verkade.* pl. 74 N°. 8.)
51. zilveren duit van de O.-I. Compagnie, geslagen op de Geldersche munt (1757). (*Verkade.* pl. 202 N°. 1083.)
52. koperen halve duit van de O.-I. Compagnie, geslagen op de Zeeuwsche munt (1770). (*Verkade.* pl. 203 N°. 1101.)
53. zilveren muntje van Rijssel (c. 1240). (*Gaillard.* pl. XL 95.)
54. zilveren munt van Carel Eugenius, hertog van Arenberg (1661).
55. zilveren skilling van Frederik IV, koning van Denemarken (1721).
56. zilveren muntje (gesnoeid) van Christiaan, koning van Denemarken (18e eeuw).
57. zilveren munt (gesnoeid) van Johan, gekozen koning van Noorwegen (1671).
58. koperen muntje van Johan Casimir, koning van Polen.
59. twee koperen muntjes van Johan Casimir, koning van Polen, als groothertog van Litthauwen (1666).
60. achttien zilveren kopeken en gedeelten daarvan van allerlei vorm, van Alexis Michaelowitz, czaar van Rusland (17e eeuw).
61. drie zilveren altijnen van Peter den Groote van Rusland (1704). (cf. *S. de Chandoir*, *Aperçu sur les monnaies russes.* pl. XIX 7.)
62. koperen muntje van Philips III, koning van Spanje, geslagen voor de provincie Valencia (17e eeuw).

63. zilveren muntje van Alphonsus VI van Portugal (17e eeuw).
64. gouden cruzado van 400 reis van Johan V van Portugal (1720).
65. bronzen Pauselijke munt. Vz. de twee sleutels met onleesbaar randschrift. Tz. een kruis met randschrift: „*S. Petrus* (*S. P*)*aulu*". (18e eeuw?)
66. zilveren grosso van paus Innocentius XI.
67. koperen munt van Karel Emanuel van Sardinië (1736).
68. zilveren 2½ soldi-stuk van de republiek Genua (1671).
69. zilveren 5 soldi-stuk van het koninkrijk Italië (begin der 19e eeuw).
70. zilveren Turksch muntje, geslagen te Istamboul (Konstantinopel) in het jaar 1110 der Mahomedaansche tijdrekening (1699?).
71. gouden fanam van Zuid-Indië.
72. vier zilveren fanams van de kust van Koromandel.
73. drie gedeelten van zilveren ropijen van Bahandur Shah Shah Alam van Hindostan (1710).
74. koperen muntje van Zuid-Indië.
75. zilveren pardao van Goa (1780).
76. zeventien gouden muntjes en gedeelten van gouden muntjes van Népâl.
77. negentien zilveren muntjes en gedeelten van zilveren muntjes van allerlei vorm van Népâl.
78. gouden Japansche Itchi-bou.
79. zilveren Arabische munt van Noord-Afrika.
80. twee zilveren Braziliaansche muntjes (begin der 19e eeuw?).
81. zilveren penning. Vz. borstbeelden van Hendrik IV en Maria de Medicis en het jaartal 1605. Tz. het vereenigde wapen van Bourbon en Medicis.
82. gouden penningje met het borstbeeld van paus Innocentius XI, aan de eene zijde ingestempeld, met randschrift: „*Innoc. XI Pon. M.*"
83. gouden speelpenningje. Vz. buste met randschrift: „*I*(*ohan*) *G*(*eorgius*) *III D*(*ei*) *G*(*ratia*) *E*(*lector*) *S*(*axoniae*)." Tz. een steenbok met visschenstaart, met ster en opschrift: „*Fauste*".
84. zilveren speelpenningje. Vz. buste met randschrift: „*Ioh. Georg. III D. G. El. Sax.*" Tz. twee zwaarden met vier gekroonde wapenschilden.
85. zilveren speelpenningje. Vz. buste met randschrift: „*I. G. III D. G. E. S.*" Tz. steenbok met visschenstaart en opschrift: „*Fauste*".
86. gouden speelpenningje (als N°. 45, 46) in vierkanten

rand zonder randschrift. Vz. een schaap met vaandel. Tz. wapen van Neurenberg met lauwertakken en stedekroon.

87. twee stuks geheel dergelijke gouden speelpenningjes, doch kleiner.

88. zilveren religieus penningje. Vz. drie medaillons, waarin de schepping van Eva, Christus aan het kruis en de uitstorting van den H. Geest. Tz. de Apostolische geloofsbelijdenis in het Duitsch. Opschrift op den rand onduidelijk. (18e eeuw.)

89. zilveren religieus penningje. Vz. de doop van Jezus in den Jordaan, met randschrift: „*Dis Ist Mein Lieber Sohn.*" Tz. het Jezuskind met den wereldbol, met randschrift: „*Emanuel Christus.*" (18e eeuw.)

90. koperen Engelsche „token." Vz. een man in een mand of preekstoel (?) met randschrift: „*John Ames.*" Tz. „*A. I. I.*" met randschrift: „*In Yarmoth.* 1652".

91. koperen Engelsche „token." Vz. eene gekroonde roos met randschrift: „*Nic. Richardson.*" Tz. „*N. R.*" en twee rozen met randschrift: „*In Durham.* 1661".

92. koperen Engelsche „token." Vz. gekroond borstbeeld met randschrift: „*At . the . Kings . Head . In.*" Tz. „*Y. R. R.*" met randschrift: „*Petter . Streete. W. M*".

93. koperen Engelsche „token." Vz. een man op een stoel zittende (?) met randschrift: „*Thom. Clarclapores.*" Tz. „*C. T. M.*" met randschrift: „*Had . In . Grav s. Had.*" (Overgestempeld exemplaar.)

94. bronzen munt (knoop?), aan de eene zijde ingestempeld met een kruis, waarover een ovaal met twee pooten.

Achtste lade: verschillende ertsen, als: „*Duyts Eyser Erts.*" „*Eyser Quadraat Steene.*" „*Ametist Christal.*" *Zilver Erts.*" „*Duyts loot Erts.*" „*Goudt Erts.*" „*Best Engels loot.*" „*Schots Tin Erts.*" „*Root Koper Erts.*" „*Geel Koper Erts.*" „*Wit Cristal,*" benevens twee paarlen.

Boven op de kast staan twee ivoren beeldjes van geharnaste krijgslieden voorstellende Gideon en David (hg. 0.055), — twee bewerkte muskaatnoten op gedraaide ivoren voeten met dergelijke deksels, — en een rots van gekleurd erts op houten voetstuk, waarop een ivoren beeldje van een man, die steenen op zijn schouder draagt (te zamen hg. 0.095).

Op den grond staan vijf kunstboeken in verguld lederen banden:

N°. I—III bevatten de uitgeknipte en opgeplakte busten van Romeinsche godheden en deugden, volgens afbeeldingen op Romeinsche munten, met Latijnsche onderschriften, zonder naam van den graveur.

N°. IV en V, iets kleiner, bevatten verschillende zeer kleine Duitsche kopergravuren uit het begin der 16e eeuw, als:

Kunstboek N°. IV. — 1e *Serie.* Acht zinnebeeldige voorstellingen van deugden, allen gemerkt: „*H*(*ans*) *S*(*ebald*) *B*(*ehaim*). 1539" en hg. 0.04, br. 0.025. (Bekend onder den naam: „*La connaissance de Dieu et les sept vertus chrétiennes*". cf. *Bartsch, Le peintre-graveur.* N°. 129—136.)

a. Spes (6).
b. Prudencia (2).
c. Temperancia (8).
d. Cognicio (1).
e. Fortitudo (7).
f. Justicia (4).
g. Fides (5).
h. Charitas (3).

2e *Serie.* Zeven afbeeldingen van de planeten met de voorstellingen der teekenen van den dierenriem; allen gemerkt: „*H*(*ans*) *S*(*ebald*) *B*(*ehaim*). 1539" en hg. 0.045, br. 0.03. (Bekend als: „*Les sept Planètes*", cf. *Bartsch, Le peintre-graveur.* N°. 113—120.) De titel ontbreekt.

a. Ivpider (2). (*De Schutter en de Visschen.*)
b. Saturnus (1). (*De Steenbok en de Waterman.*)
c. Sol (4). (*De Leeuw.*)
d. Mars (3). (*De Ram en de Schorpioen.*)
e. Mercurius (6). (*De Tweelingen.*)
f. Luna (7). (*De Kreeft.*)
g. Venus (5). (*De Stier.*)

3e. *Serie.* Twee afbeeldingen van satyrs, waarvan de een op den doedelzak, de ander op de cither speelt; gemerkt: „*H*(*ans*) *S*(*ebald*) *B*(*ehaim*). 1539". Hg. 0.04, br. 0.035. (Cf. *Bartsch, Le peintre-graveur.* N°. 110, 109.)

4e *Serie.* Vier afbeeldingen van personen uit het volk, gemerkt: „*H*(*ans*) *S*(*ebald*) *B*(*ehaim*). 1542" en hg. 0.045, br. 0.03. Zij dragen de volgende opschriften:

a. „*Es ist kalt Weter.*" (2 ex.) (*Le paysan à la fourche.* cf. *Bartsch, Le peintre-graveur.* N°. 188.)
b. „*Zum Wein wolt wir laufen.*" (*La paysanne au marché.* cf. *Bartsch* N°. 187.)
c. „*Das schadet nit.*" (Pendant van *a.* cf. *Bartsch.* N°. 189.)
d. „*Deten wir verkaufen.*" (*Le paysan au marché.* cf. *Bartsch.* N°. 186.)

5. Eene afbeelding van drie edellieden of krijgsknechten, waarvan de een een hond aan een touw houdt, gemerkt: „*H*(*ans*) *S*(*ebald*) *B*(*ehaim*)"; hg. 0.045, br. 0.03. (*Les trois soldats et le chien.* cf. *Bartsch, Le peintre-graveur.* N°. 196. 2e *staat.*)

6. Eene afbeelding van „*S. Matthes*" met den engel. Gemerkt: „*H*(*ans*) *S*(*ebald*) *B*(*ehaim*). 1541"; hg. 0.043, br. 0.029. (cf. *Bartsch, Le peintre-graveur.* N°. 55.)

Kunstboek N°. V. — 1. Eene gravure, voorstellende drie krijgsknechten gemerkt: „*H*(*ans*) *B*(*ink*)." Hg. 0.06, br. 0.046. (*Le porte-enseigne, le tambour et le fifre.* cf. *Bartsch, Le peintre-graveur.* N°. 66.)

2. Eene gravure, voorstellende een satyr, die op den doedelzak speelt; gemerkt: „*H. B.*" Hg. 0.42, br. 0.034. (Kopie van een der in het vorige kunstboek onder N°. 3 opgenomen gravures van Behaim, doch andersom.)

3. twee rijk georneerde bloemvazen met engelen, gemerkt: „*H*(*ans*) *S*(*ebald*) *P*(*ehaim*). 1524" en „*H*(*ans*) *S*(*ebald*) *P*(*ehaim*). 1526". Hg. 0.051, br. 0.032 en hg. 0.054, br. 0.03. (*Montants d'ornements.* cf. *Bartsch*, *Le peintre-graveur.* N°. 243, 246.)

4. zes afbeeldingen van wandelende, dansende en musiceerende paren edellieden; gemerkt: „*H. A*(*lde*) *G*(*rever*). 1538". Hg. 0.054, br. 0.037. (*Les danseurs de noces.* cf. *Bartsch*, *Le peintre-graveur.* N°. 144—151. Ontbreken N°. 148 en 151.)

5. eene houtgravure, voorstellende het borstbeeld van de H. Maagd met een kap over het hoofd en het Jezuskind in den arm. Gemerkt: „1520". Hg. 0.05, br. 0.03.

6. eene kopergravure, voorstellende een staanden engel, die op een doedelzak speelt. Gemerkt: „1521". Hg. 0.028, br. 0.022.

7. eene kopergravure, voorstellende een knielenden engel, die met een rol iets op een steen schijnt fijn te malen. Hg. 0.03, br. 0.022.

8. eene kopergravure, voorstellende een naakt kind slapende op een doodshoofd. Gemerkt: „1520". Hg. 0.034, br. 0.049.

9. twee kopergravuren, voorstellende twee naakte mannen met zwaarden in de hand, die op dolfijnen rijden. Gemerkt: „1525". Hg. 0.044, br. 0.026 en hg. 0.044, br. 0.028.

10. eene kopergravure, voorstellende drie naakte kinderen, die met eene wapenrusting spelen. Gemerkt: „*I. B.*" Hg. 0.045, br. 0.031.

11. eene kopergravure, voorstellende een naakt kind, dat op eene ornamentale slang trapt, terwijl een vogel het in den arm pikt. Hg. 0.033, br. 0.026.

12. eene kopergravure, voorstellende de kruisiging in medaillon (door *A. Dürer*). Middellijn 0.035. (cf. *Bartsch*, *Le peintre-graveur.* N°. 23.)

13. eene kopergravure, voorstellende een landschap, waarin eene zittende vrouw met een kind, terwijl een ander kind het vruchten toereikt. In lijst met bijwerk van renaissance-ornamenten. (Gedeelte van eene grootere plaat.) Nog hg. 0.035, br. 0.041.

14. eene kopergravure, voorstellende een satyr als renaissance-ornament. Hg. 0.033, br. 0.027.

15. eene kopergravure, voorstellende een zittenden edelman. Hg. 0.048, br. 0.028.

16. eene kopergravure, voorstellende eene zittende naakte vrouw, die in een zwaard valt. (Lucretia?) Hg. 0.049, br. 0.029.

Onder den spiegel staat een barnsteenen tafeltje op rijk gesneden voet van dezelfde stof. Het blad vertoont een medaillon van gesneden ivoor, voorstellende Minerva en Vulcanus, en is verder bedekt met ornamenten van gesneden ivoor, waarboven zich een zeer dunne laag ingelegde barnsteen bevindt. Op het tafeltje ziet men twee kleine zilveren bekertjes van filde-grain, een liggend vrouwenbeeldje van gesneden ivoor (lg. 0.04) en een

balsemdoosje (lg. 0.03), waarop in email geschilderd is aan de eene zijde Jael met hamer en nagel in de hand, aan de andere zijde Judith met het hoofd van Holophernes.

Voor deze tafel staan twee barnsteenen guéridons, waarvan het blad prijkt met twee gesneden ivoren doodshoofden met zandlooper en bloemen; op deze guéridons staan twee blauw porseleinen vazen met bloemen van gekleurde kralen.

In de kamer staan verder de volgende voorwerpen:

a. eene vierkante houten tafel op gedraaide pooten, waarop drie gebondene boekjes met uitgeknipte fragmenten eener groote plaat, drie Goudsche pijpen van ivoor, een zilveren kwispeldoor, een zilveren tabaksdoos en een gesneden ivoren bekertje;

b. zes stoelen en twee fauteuils met gedraaide houten pooten, bekleed met gebloemd wit satijn; op twee daarvan liggen twee zwarte heerenhoeden;

c. twee gegraveerde ivoren aard- en hemelglobes in zwarthouten stoelen met ivoren randen en gouden (?) cirkels (hg. 0.075);

d. twee kussens van groene stof, op een waarvan een hond ligt te slapen;

e. twee zeer kleine opgezette schildpadden.

Aan de tafel zitten twee heeren, de een met wit-zijden broek en roode muilen in een kamerjapon van gebloemde grijze zijde met oranje-zijden sjerp; de andere in bruin-lakensche broek, gebloemd zwart-zijden onderkleed en bruin-lakensche jas met kanten bef. Achter de tafel staat een boer in zwart-saaien buis en wijde broek met breede blauwe muts op het hoofd.

N°. 7. „Slaapkamer."

De vloer is bedekt met een wit en groen geruit zijden tapijt met roode rozen; een wit-zijden behangsel met groene gebloemde strepen bedekt de wanden, terwijl als plafond dient eene gekleurde kopergravure, voorstellende de apotheose van keizer Leopold I.

In een hoek van de kamer staat een schoorsteenmantel met geschilderd schoorsteenstuk, voorstellende een ruitergevecht en toegeschreven aan *J. van Hugtenburgh* (hg. 0.10, br. 0.125); het is gevat in eene gesneden houten lijst. Op de schoorsteenlijst staan vier blauw porceleinen pullen, en daaraan hangt een kanten schoorsteenval. Onder den schoorsteen staat een zilveren koelvat (?) of gedreven zilveren schotel, voorstellende een naakt zittend kind met eene bloem in de hand in een rand met medaillons, waarin bloemen en vogels (middellijn 0.105).

Naast den schoorsteen staat een ledikant met gordijnen en sprei van witte zijde met groene bloemen. Voor het ledikant staat een zilveren pot op een houten bankje, en daarbij staat een stok om het bed op te maken.

Aan de wanden hangen:

a. eene schilderij op koper in gesneden verguld houten lijst, gemerkt: „*W. v. Mieris Ft.* 1684," voorstellende eene boerenplaats met schuur, koeien enz. Hg. 0.105, br. 0.13.

b. eene ovale schilderij op koper in gesneden verguld houten lijst, toegeschreven aan zekeren *Cornelis Wilt.* Zij stelt voor Bathseba in het bad, terwijl eene oude vrouw haar een brief overreikt; op den achtergrond koning David. Hg. 0.08, br. 0.065.

c. eene ovale schilderij in gesneden verguld houten lijst, toegeschreven aan *D. Vertangen.* Zij stelt voor eenige badende nymphen. Hg. 0.08, br. 0.065.

d. eene schilderij op koper in gesneden verguld houten lijst, voorstellende eene georneerde steenen vaas met bloemen op eene marmeren tafel. Gemerkt: „*P. V. Slingeland.* 1685." Hg. 0.101, br. 0.083.

e. eene teekening in waterverf op zwarten grond in gesneden verguld houten lijst, voorstellende eene witte aarden kan met tulpen op eene houten tafel. Hg. 0.085, br. 0.066.

f. een spiegel in vergulde lijst van gesneden hout.

De kamer bevat verder:

a. vier stoelen en twee fauteuils met gedraaide houten pooten, bekleed met zijde van dezelfde stof als het gordijn van het ledikant;

b. eene vierkante houten tafel met tafelkleed van dezelfde stof als de gordijnen van het ledikant, waarop een spiegel met gladde zilveren lijst, een kleerborstel met schildpadden handvatsel, twee borstels met zilveren handvatsels, een boekje van agaat met gesneden band en rug en een schildpadden speldenbakje;

c. een houten waschtafeltje op gedraaide pooten, waarop een lampetkan en kom van blauw porselein, een karaf met gouden stop, een bierglas met blauw glazen pooten en een ivoren flaconnetje;

d. twee houten guéridons met gedraaide houten pooten en ingelegde bladen, waarop twee barnsteenen kandelaartjes met kaarsen;

e. een klein houten tafeltje, waarop een groen fluweelen werkdoosje;

f. twee houten stoven met koperen hengsels;

g. twee paar muiltjes, het eene van rood leder, het andere van witte zijde met roode en witte zijde geborduurd.

Voor den toiletspiegel staat eene dame met hoog kanten kapsel, onderrok van witte zijde met groene gebloemde strepen en japon van lichtroode zijde met witte en groene bloemen, rijk versierd met goudgalon.

N°. 8. „Kraamkamer."

De vloer is belegd met gele matten met roodzijden rand. De wanden zijn met roode zijde behangen. Als plafond dient eene groote gekleurde kopergravure in medaillon, voorstellende de Lente, naar *Hendr. Goltzius* door *J. Matham*, met adres van *C. J. Visscher* (1629?); terwijl aan de vier hoeken vier kleinere gravuren als medaillons op een rooden grond zijn aangebracht.

De achterzijde van het vertrek wordt ingenomen door een houten beschot met gedraaide kolommen, waarin eene alkoof. In deze alkoof staat een

bed met gordijnen van rose zijde omzoomd met zilvergalon, waarop een gehaakte sprei en een gehaakte nachtzak; daarvoor staat een stok om het bed op te maken.

De paneelen van het houten beschot zijn versierd met twee ivoren beeldjes (hg. 0.073), voorstellende de Christelijke liefde en de Zachtmoedigheid. Hoogerop hangen twee ivoren reliefs in zwart marmeren lijsten, door „*Francis van Bossuit.* 1682", voorstellende den triomftocht van Bacchus en Orpheus door de Bacchanten met thyrsus-staven doodgeslagen, hg. 0.035, br. 0.042.

Op de lijst van het beschot boven de alkoof staan vier ivoren beeldjes, voorstellende spelende kindereren (hg. 0.045), en daarboven hangen:

a. een zeer fraai miniatuur op ivoor, voorstellende den kardinaal de Mazarin, in gesneden schildpadden lijst, versierd met den kardinaalshoed, het wapen en de initialen van Mazarin. Op de achterzijde van het stukje ziet men twee vergulde lictorstaven in een krans van lauwerbladeren op schildpadden grond. Hg. 0.057, br. 0.048.

b. twee kleinere miniaturen op ivoor, voorstellende Lodewijk XIV en zijne gemalin Maria Theresia, infante van Spanje. Zij zijn gevat in gesneden schildpadden lijsten, versierd met de koningskroon, den wereldkloot, dolfijnen, engelen enz.; op de achterzijde ziet men twee vergulde bloemvazen op schildpadden grond. Hg. 0.05, br. 0.04 en hg. 0.048, br. 0.041.

In het midden van de kamer rechts staat een schoorsteen met geschilderd schoorsteenstuk, toegeschreven aan *G. Lairesse* en voorstellende de Fortuin(?) vergezeld van een vrouw en kind, terwijl zij hare gaven op de aarde uitstrooit, hg. 0.195, br. 0.145. Op de schoorsteenlijst, versierd met een rose zijden schoorsteenval omboord met zilvergalon, staan zeven blauw porseleinen pulletjes. Onder den schoorsteen, met zwarte en witte steenen ingelegd, bevindt zich een zilveren plaat op vier pooten, waarop geplaatst is een zilveren komfoor met rooster, handvatsel en drie georneerde pooten en een zilveren ketel. Tegen den achterwand hangen een zilveren tang, aschschop en stoffer met gedraaide steelen.

Naast den schoorsteen staat een houten linnenkast op gedraaide houten pooten, waarvan de deuren versierd zijn met twee ivoren beeldjes, voorstellende het Geloof en de Hoop, hg. 0.052. In de linnenkast bevindt zich eenig linnengoed; daarop staan vijf blauw porseleinen pullen.

Voor den schoorsteen staat een groote schaal van agaat op hoogen voet met hoog deksel van denzelfden steen, versierd met wit geëmailleerd gouden ornamenten. Om den voet is zeer fijn met witte verf geteekend Neptunus met zijn gevolg; de beker vertoont verschillende groepen: een rondedans, een boeren-gastmaal en een gevecht tusschen verschillende mannen; binnen in den beker ziet men Bacchus op de ton; het deksel is versierd met vier voorstellingen van Apollo gevolgd door de negen Muzen. Hg. 0.14.

Boven de linnenkast hangt een zeer fraai ovaal miniatuur op perkament uit de 1e helft der 16e eeuw, voorstellende een jong edelman (volgens de overlevering Philips de Schoone) in geborduurd wit zijden onderkleed en

violet fluweelen mantel met wit bont omzoomd, een zwarte baret op het hoofd en een zwaard in de hand. Het is gevat in een gesneden verguld houten lijst van de 2e helft der 17e eeuw. Hg. 0.09, br. 0.08.

Daaronder hangt een in parelmoer gesneden relief, gevat in gesneden zwart marmeren lijst, voorstellende eene tropee van muziek-instrumenten, waarbij een dansende hond en twee apen, die op een fluit en doedelzak spelen. Hg. 0.032, br. 0.043.

Aan de andere zijde van den schoorsteen hangt een ovaal miniatuur op perkament uit de 2e helft der 17e eeuw, voorstellende een oud man (Simeon?) en gevat in eene gesneden verguld houten lijst. Hg. 0.075, br. 0.06.

Aan de andere zijde van het vertrek hangen tegen den muur:

a. een spiegel in rijkversierde gesneden ivoren lijst, voorstellende naakte kinderen en bloemen;

b. twee ovale miniatuurportretten uit het midden der 17e eeuw, in rijk met bloemen versierde gesneden ivoren lijsten, (voorstellende Philips van Orleans, broeder van Lodewijk XIV, en zijne eerste gemalin Henriette Anna van Engeland?) Hg. 0.032, br. 0.027.

Onder den spiegel hangt een miniatuurportret in ovale gladde ivoren lijst, voorstellende Martinus Holtzhey, muntmeester van Zeeland (ov. 1788). Hg. 0.035, br. 0.031.

In de kamer bevinden zich verder:

a. zes stoelen en een leuningstoel op gedraaide ivoren pooten en bekleed met rose zijde;

b. een wieg, bekleed met rose zijde omzoomd met zilvergalon;

c. een vuurmand van mandewerk, bekleed als voren;

d. een gesloten mand met kindergoed op een tabouret bekleed met rose zijde en op pooten van gedraaid ivoor;

e. een groote langwerpige platte mand voor kindergoed (?);

f. eene groote langwerpige tafel op gedraaide houten pooten met tafelkleed van rose zijde, omzoomd met zilvergalon.

Op de tafel staat een groot verlakt theeblad met rand, waarop een trekpot, melkkan, suikerpot, kom, acht blauw porseleinen koppen en schotels, met acht zilveren theelepeltjes van fildegrain; benevens een kleiner verlakt blad, waarop vier blauw porseleinen schoteltjes met confituren.

Op eene andere kleinere tafel op gedraaide houten pooten, bedekt met een tafelkleed van witte tulle met kant omzoomd, ziet men een zilveren kandeelkom, een zilveren lepel met bewerkten steel, een zilveren doosje voor kaneelkoeken met georneerd deksel en een porseleinen kommetje.

Op den grond staan twee muiltjes en twee stoven met gesneden houten bladen en één bruin porseleinen test.

Op een hoogen houten stoel met kussens belegd zit de kraamvrouw in een onderkleed van donkerblauwe gebloemde zijde met zilvergalon, japon van hemelsblauwe zijde met witte en zwarte figuren, en boezelaar, kraag en muts van gewerkte kant.

Eene dame in een met kant versierd onderkleed van gestreepte groene zijde en zwart-zijden japon, met een waaier in de hand, brengt aan de kraamvrouw een bezoek. De baker in zwart-zijden rok en zwart-fluweelen jak met witten halsdoek en boezelaar, rood-fluweelen beugeltasch en zilveren ketting, staat voor de tafel om de kandeel te bereiden, terwijl op een stoel de min in zwart-saaien japon met witten boezelaar, muts en halsdoek de borst geeft aan het in kanten gewikkelde kind.

N°. 9. „KINDERKAMER."

De vloer is bedekt met gekleurde matten met groen-zijden rand. De wanden zijn behangen met donkerroode zijde. Als plafond dient eene gekleurde kopergravure in medaillon naar *Hendr. Goltzius*, voorstellende den Herfst, omgeven door vier kleinere gekleurde kopergravuren, voorstellende vogels, en door twee fragmenten van gekleurde kopergravuren, voorstellende renaissance-ornamenten.

De eenvoudige schoorsteenmantel draagt een schoorsteenval van gebloemde bruine zijde; de achterwand is belegd met geïmiteerde paarsche muurtegeltjes. Op de schoorsteenlijst staan drie blauw porseleinen pullen; tegen den boezem hangt een fraai gesneden houten relief in zwart-houten lijst, voorstellende een heer en eene dame, die kaart spelen, terwijl een derde persoon aan de tafel zit te drinken (einde der 17e eeuw), hg. 0.083, br. 0.118.

Onder den schoorsteen staat een gedreven zilveren kachel met zilveren pijp op zilveren voet. De eene zijde van de kachel stelt voor: Abraham, die de drie engelen bij zich ontvangt; de andere: drie spelende kinderen bij een vuur; de twee smalle zijden bevatten drie tafereelen uit den boerendans en daarbij een dubbel deurtje (midden der 17e eeuw), hg. 0.077, lg. 0.07 en br. 0.04.

Naast den schoorsteen staat een groote houten linnenkast, waarop twee wit porseleinen vazen en twee dito monsterleeuwen op voeten (Japansch werk?). Aan de andere zijde staat naast den schoorsteen een rustbank op gedraaiden houten voet met kussens van gebloemde bruine zijde.

De andere zijde van het vertrek wordt gedeeltelijk ingenomen door een kleinere houten linnenkast, waarop vijf blauw porseleinen pullen en waarin eenig linnengoed. Daarbij staat eene kleine tafel op gedraaiden voet, waarop een schildpadden kantkussen, — en een klein rond tafeltje op gedraaiden voet, waarop twee ivoren stoeltjes en vier andere stukken kinderspeelgoed in ivoor.

Achter in de kamer bevindt zich een groot ledikant met gordijnen van gebloemde bruine zijde, gebloemde katoenen deken en wit-zijden sprei met groene zijde geborduurd. Daarvoor staat een blauw porseleinen pot op houten bankje en een stok om de dekens in te stoppen. Naast het bed staat een wieg van mandewerk met bekleedsel van wit katoen met roode bloemen, en eene chaise percée met tinnen pot, van buiten bekleed met gebloemde bruine zijde en geplaatst op een onderstel met gedraaide ivoren pooten.

Verder staan op den grond:

a. twee guéridons met gedraaide houten voeten, op een waarvan een blaadje met medicijnfleschje en glas van barnsteen;

b. een hooge matten stoel. waarop eene dienstmeid met gestreept bruin jak en rok, witte muts en boezelaar, en een groen-fluweelen werkdoos op den schoot;

c. een hooge kinderstoel, waarop een kind met mutsje en bruin-zijden jurkje met groen-zijden rok en witten boezelaar;

d. eene ovale tafel op gedraaid houten voet, waarop een houten theeblad met blauw porseleinen theeservies,

e. een klein langwerpig tafeltje op gedraaid houten voet, waarop een ivoren garenwinder, een houten haspel voor zijde met laadje, en een houten doosje op gedraaiden voet voor een kluwen garen;

f. twee paar muiltjes, en een paar in elkander geschoven kindermuiltjes van rood leder;

g. twee houten stoven met geel porseleinen test;

h. een zwarthouten kinderloopwagen;

i. een rond staand mandje met vuil goed;

j. twee houten vormen om schoenen te rekken; en

k. een zilveren blaker met twee armen en zilveren snuiter op hoogen zilveren voet.

Bij het kind staat de dokter in bruin-lakenschen jas, met goud- en zilvergalon versierd, en breeden hoed op het hoofd. In de rechterhand houdt hij de urineflesch.

Tegen de muren hangen:

a. eene teekening in kleuren op perkament uit de eerste helft der 17e eeuw, gevat in schildpadden lijst en voorstellende een ruitergevecht (hg. 0.072, br. 0.112);

b. eene teekening in kleuren op perkament, van eene andere hand dan de voorgaande teekening, maar uit denzelfden tijd; gevat in dergelijke schildpadden lijst en voorstellende een ruitergevecht (hg. 0.072, br. 0.106);

c. een houten kapstok, waaraan een vrouwenrok van witte zijde met roode en blauwe bloemen;

d. twee schuiers met schildpadden handvatsels;

e. twee stoffers met gedraaide houten steelen;

f. een stok om het bed op te maken;

g. twee houten vogelkooitjes met koperen traliën, op eene waarvan een vogeltje zit;

h. een spiegel in schildpadden lijst;

i. een boekenrekje met gedraaide stijlen;

j. een etui van gebloemde bruine zijde, waarin drie schildpadden en een ivoren kam; en

k. twee houten borduurramen.

N°. 10. „Keuken."

De zoldering is bekleed met groen geschilderde planken en balken; de muren zijn gewit en de vloer is ingelegd met hout van twee verschillende kleuren.

De houten schoorsteenmantel draagt een groenen schoorsteenval met kanten rand. Op den mantel staan vijf blauw porseleinen pullen en kommetjes; daarboven hangt een relief in houtsneewerk, voorstellende een gezelschap van vier drinkende en rookende heeren aan eene tafel (pendant van het schoorsteenstuk in de kinderkamer). Onder den schoorsteen, belegd met verschillend gekleurde, in hout geïmiteerde tegeltjes, ziet men een staande zilveren haardplaat met gewerkten rand en een gladde liggende dito, waarop een zilveren vuurpot, hangende in een zilveren toestel met drie georneerde pooten. Boven den vuurpot hangt aan een zilveren keten een zilveren hangijzer, waarop een georneerd zilveren wafelijzer rust. Tegen den achterwand van den schoorsteen hangt een zilveren zwavelstokkenbakje, een zilveren lampje en een zilveren tang. Op den grond staat verder een zilveren doofpot en een koperen waterketeltje op tinnen voet.

Aan den linkermuur van de keuken hangt een houten rekje met knoppen; daaronder eene eenvoudige houten étagère, waarop 21 glazen en roemers van wit, blauw en groen glas van den meest verschillenden vorm; daaronder vier stoffers met gedraaide houten steelen.

Aan den rechtermuur hangt: een gesneden houten kannebord, waaraan vijf blauw porseleinen kannetjes met zilveren deksels; daarnaast een groot rek met gedraaide stijlen en vier planken, waarop veertien groote en kleine blauw porseleinen pullen, acht dito kommen, twee dito trekpotten, dertien dito borden en drie trekpotten van georneerd rood porselein. Onder het rek hangen twee roodgeschilderde houten schaaltjes, twee houten rollen en een rond bord voor het kneden van deeg, een houten hakbord, een houten tafelbak, een zilveren notemuskaatrasp, een zilveren blikje waarop gegraveerd is een vogel, een zilveren blakertje, een zilveren trechter, een houten rekje met houten potdeksels, en een houten slijpplank met het jaartal 1682.

Op den grond staan:

a. zes stoelen met matten zittingen, gedraaide pooten en dito stijlen in den rug;

b. vijf stoven met gele porseleinen testen;

c. eene ovale houten klaptafel op gedraaide pooten;

d. een houten vuurscherm;

e. een beslagpot van gekleurde aarde met zilveren beslaglepel;

f. een ronde turfmand met turf; en

g. een houten aanrechtbank met wit marmeren blad, waarop een zilveren vijzel met stamper, een lantaarntje van zilverpapier met rood glas (19e eeuw), een verlakt houten blaadje met twee glazen roemers op blauwe pooten, een stapel blauw porseleinen borden en een lepel en vork van fildegrain.

In de kas onder de aanrechtbank ziet men een houten schotel, waarop

een ham, een houten bak met brood, een zilveren bord met kaas en een groote houten bak met kazen.

Op een stoel staat eene tobbe met mosselen; op een andere liggen drie bonte doeken en een witte vaatdoek.

Op de tafel staat een ovaal houten theeblad met blauw porseleinen theeservies, een zilveren bord met gebakken wafels van glas, een blauw porseleinen bordje met kaneelbus, een blauw porseleinen schotel, waarop een kluit boter en een zilveren lepeltje van fildegrain.

De achterzijde van de keuken wordt ingenomen door eene houten betimmering; in het midden daarvan bevindt zich eene kast met glazen deuren, waarin vijf zilveren tafelkomforen (19e eeuw), een zilveren bord, een zilveren olie- en azijnstel, twee glazen trechters met ooren, een tinnen keteltje met oor en deksel, twee tinnen potjes met ooren, een tinnen pan met deksel, een zwart geverfde blikken koekenpan en vijf van hout geïmiteerde ijzeren potten met houten deksels en koperen ooren. Naast de kast hangen een slijpplank, een houten kaarsenbak en een houten zandbakje.

Op de kast staan vier pannen van geel- en bruinverglaasde aarde, een pan van groenverglaasde aarde, een tinnen pannetje met twee ooren, een tinnen lampje op hoogen voet, twee kannen van geel- en bruinverglaasde aarde, twee kannetjes van gele aarde, twee aarden potjes, een emmer van gele aarde met koperen oor, een vergiet van gele aarde en twee tinnen pannetjes met lange stelen.

Voor den haard zit de meid met rood keurslijf, blauwen rok en jak, bonten boezelaar en wit mutsje.

N°. 11. „Kelder."

Tegen den achtermuur staat achter een houten hek een houten stelling met zes vaten, waarvan sommige met koperen kranen. Voor het hek ligt een houten stelling om bier af te tappen. Tegen den muur hangt een houten lepelrek, waarin zes houten potlepels.

N°. 12. „Vaathuysje."

Tegen den achtermuur staat een pomp met koperen slinger en kraan, waarboven twee houten tobbetjes hangen. Onder de kraan der pomp bevindt zich de gootsteen, waarin een houten tobbe met bezem en een kastje. Naast de pomp het secreet met houten bril en papierbakje. Aan den muur hangen twee houten schuurbakjes. Op den grond staan drie bezems, een houten luiwagen en twee houten emmers met koperen ooren, waarin twee dweilen.

N°. 13. „Provisiekamer."

Tegen den linkerwand hangen twee planken, waarop zeven houten tonnetjes met de volgende opschriften: „*Reyst*," „*Gepelden Garst*," „*Gort*," „*Groen Erreten*," „*Witten Boonen*," „*Grauw Erreten*" en „*Tarwen Meel*";

op de onderste plank staan vijf groene en drie witte flesschen voor ingemaakte groenten. Onder de planken hangt tegen den muur een houten rek met eieren, een vijgenmandje, een hakbord, een houten ladder, twee bosjes gedroogde visschen, een zilveren weegschaal, een mandje om bessen droog te schudden, een stoffer met langen gedraaiden houten steel, een paar houten schaatsen, een hengselmandje, een houten potlepel en een groote platte ovale mand.

Op den grond staat een houten ijsslede met rood fluweelen kussen, een klein glazen azijnvaatje met roode en witte strepen, acht houten tobbetjes, vaten, maatjes enz., een houten botervat, een grooter houten vat voor ingemaakte groenten, een spinnewiel van gedraaid hout met ivoren knoppen en een houten muizenval.

Midden op den vloer staat eene meid met zwart saaien rok, paarsch jak en witten boezelaar, die in de hand houdt een stoffermandje, waarin een lederen lap, stofdoek en twee vleugels om de stof af te nemen.

N°. 14. „Meydekamer."

Achter in het vertrek staat een bed met gebloemde katoenen deken en beddegoed, met gordijnen van rood- en wit-gebloemd katoen. Voor het bed staat een wit porseleinen pot op een houten bankje, een stok om het bed op te maken, een houten tafeltje waarop een rood geschilderde houten kandelaar, een rood geschilderde houten stoel met groen-trijpen zitting en dito rug, en twee houten stoven. Een trap naast het bed leidt naar de vliering.

N°. 15. „Vliering."

Om de trap staat een houten hek; daarnaast ligt een hoop brandhout, een hoop turf en een mand om turf af te laten.

N°. 16. „Kleerzolder."

Onder de met balken beschoten zoldering hangt een rek met 12 droogstokken. Achter op den zolder staat een houten plaktafel op twee houten schragen, waaraan twee meiden met zwarte rokken, bruine en zwarte jakken en witte boezelaars, bezig zijn om linnengoed te rekken. Op de tafel staan een gekleurde aarden kan en een witte aarden kom om goed in te vochten, twee houten kleerplakkers en een houten blaker op hooge houten stang.

Voor op den zolder staat eene stijfster met bruinen rok, geel jak, witten boezelaar en witten doek om het hoofd, aan eene strijkplank op twee houten schragen, waarop drie zilveren strijkijzers en een zwarte liksteen.

Aan den muur hangen vijf groote en kleine ragebollen en stoffers met gedraaide ivoren stelen, een gesneden houten mangelplank met het jaartal 1682 en daarbij behoorende stok, twee houten kleerplakkers, een houten mangelstok, twee platte mandjes voor linnengoed, een houten ladder en

eene waschlijst met het volgende opschrift in eene hand van het einde der 17e eeuw:

„*Slaeplakens.*
Sloopen.
M. Hembden.
V. Hembden.
Tafelaakens.
Servietten.
Hantdoeken.
Schorteldoeken.
Nachthalsdoeken.
Halsneusdoeken.
Sackneusdoeken.
Neersticken.
Treckmussen.
Kroplappen.
Ploydemouwen.
Slichtemouwen.
Capers.
Lange dassen.
Corte dasse.
Beffen.
Mans mouwen.
Mans mutsen.
Onderbroeken.
Borstrocken."

Op den grond staat een houten linnenpers op gedraaide pooten, waarin eenig linnengoed, een rood geverfde houten stoel met groen-trijpen rug en zitting, een baliemand, twee houten kleerbakjes met linnengoed op houten bankjes, drie houten stoven, een houten muizenval, drie groote manden met deksels voor vuil linnengoed, een open mand voor linnengoed en drie groote houten droogrekken.

N°. 17. „Thuyn."

De hemel is blauw geschilderd. De tuin is omgeven door een roodgeschilderde houten schutting, waarop eene pauw en verschillende duiven voorgesteld zijn; tegen de schutting ziet men verschillende vruchtboomen op latwerk. Achter in den tuin ziet men een zomerhuisje van witte houten latten, waarin een ovale houten tafel. Op deze tafel ligt een met ivoor ingelegd houten verkeerbord met 16 witte en 14 zwarte ivoren schijven, twee zwart-houten bekertjes en vier dobbelsteenen. In den tuin ziet men vier bloemperken, waarvan de bloemen aan gedraaide stokjes met ringen van koperdraad bevestigd zijn; in het midden der perken staan op piedestallen van wit latwerk vier ivoren beelden (hg. 0.105), voorstellende de Vier elementen. Op den voorgrond staat een ivoren kegelspel en een

houten kruiwagen. Tegen den muur staat een zilveren hark. Langs de schutting ziet men negen oranjeboomen en rozestruiken in houten potten. Op den voorgrond staan nog twee oranjeboomen in rijk gesneden ivoren vazen met versierde ooren en engelenkopjes. Achter in den tuin staat een kind in gebloemde bruin-zijden jurk met blauw-zijden muts, dat een vlieger oplaat.

---

7. KAMERBEHANGSELS.

1674. Kamerbehangsel van grijsgroene linnenstof met ornamenten van zwarte, groene en gele wol. (Midden der 17e eeuw.)

Afkomstig uit het kasteel IJsselstein.

N.B. Wellicht Italiaansch werk, vervaardigd te Perugia, waar van ouds (en nog steeds) wollen stoffen van dit patroon vervaardigd werden. Een paar oude stoelen, met zulke stof bekleed, vindt men in het Bargello te Florence.

1675. Gedeelte van een goudlederen kamerbehangsel met fraaie gouden ornamenten op blauwen grond. (Einde der 17e eeuw.) Nog lg. 2.14, nog br. 1.07.

Afkomstig uit het huis aan de Kromme Nieuwegracht N°. 76.

Geschenk van den heer *Jhr. Mr. J. van der Feltz te Twello.*

1676. Goudlederen kamerbehangsel met vergulde ornamenten, waarin vazen en vogels style Louis XIV op blauwen en witten grond. (Einde der 17e eeuw.) Hg. 3.35, br. 5.41.

Afkomstig uit het huis aan de Nieuwe gracht N°. 36.

Geschenk van den heer *Ds. L. Schouten Hz.*

1677. Kamerbehangsel van wit doek met opgelegde ornamenten van grijs laken, hier en daar gekleurd met roode en groene verf. (Begin der 18e eeuw.) Hg. 3.35, br. 7.77.

Afkomstig uit het huis aan het Oudmunsterkerkhof F. N°. 221, afgebroken voor den bouw van het Universiteitsgebouw.

1678. Gedeelte van een dergelijk kamerbehangsel van wit doek met opgelegde ornamenten van grijs laken, hier en daar gekleurd met roode en groene verf. (Begin der 18e eeuw.) Hg. 3.35, br. 1.38.

Afkomstig uit het huis aan het Oudmunsterkerkhof F. N°. 221, afgebroken voor den bouw van het Universiteitsgebouw.

1679. Gedeelte van een dergelijk kamerbehangsel van wit doek met opgelegde ornamenten van grijs laken, hier en daar gekleurd met groene en gele verf. (Begin der 18e eeuw.) Hg. 1.47, br. 1.52.

Afkomstig uit het huis aan het Oudmunsterkerkhof F. N°. 221, afgebroken voor den bouw van het Universiteitsgebouw.

1680. Gedeelte van een dergelijk kamerbehangsel van wit doek met

opgelegde ornamenten van grijs laken, hier en daar gekleurd met groene en gele verf. (Begin der 18e eeuw.) Lg. 3.30, br. 3.35.

Afkomstig van de buitenplaats Oostbroek.

Geschenk van den heer *Mr. W. J. Royaards van den Ham.*

1681. Gedeelte van een dergelijk kamerbehangsel van wit doek met opgelegde ornamenten en bloemen van grijs laken, hier en daar gekleurd met groene en roode verf. (Begin der 18e eeuw.) Nog hg. 1.475, nog br. 0.51.

Geschenk van den heer *J. van der Kellen te Rotterdam.*

1682. Gedeelte van een dergelijk kamerbehangsel van wit doek met opgelegde ornamenten van groen laken, hier en daar gekleurd met roode en gele verf. (Begin der 18e eeuw.) Lg. 2.78, nog br. 0.885.

Afkomstig uit het voormalig Kabinet van landbouwwerktuigen (thans Archiefgebouw) op den Drift N°. 27.

1683. Gedeelte van een dergelijk kamerbehangsel van wit, hier en daar geverfd doek, met opgelegde figuren van gekleurd laken, voorstellende een tuin met een vijver, omringd door huizen, molens enz.; in den tuin wandelen eenige personen. Op den voorgrond een zwijnenjacht op een terrein, van voren begrensd door een water met steenen bruggetjes, waarin verschillende eenden en andere vogels en waterplanten. Ter weerszijden een bosch met zware boomen, waarin herten en vogels. (Begin der 18e eeuw.) Nog hg. 2.34, nog br. 4.44.

Afkomstig uit het huis aan de Oudegracht Tolsteegzijde N°. 83.

1684. Kamerbehangsel van grof linnen, beschilderd als imitatie-Gobelin, voorstellende:

a. een bosch, waarin eenige heeren en dames zich vermaken; op den voorgrond een schuit met een zwaan.

b. een waterrijk landschap, waarin op den voorgrond in den schaduw van een boom drie dames gezeten zijn, aan wie een landman een mand met bloemen aanbiedt, terwijl een ander landman, met een vogelknip in de hand, daarbij staat.

Boven om de voorstelling loopt eene rijke randversiering, waarin witte maskers tusschen gekleurde ornamenten style Louis XV. Duitsch fabrikaat uit het midden der 18e eeuw. Hg. 3.00, br. 3.13 en br. 3.22.

Afkomstig uit het huis op het Oudmunsterkerkhof F. N°. 223, afgebroken voor den bouw van het Universiteitsgebouw.

1685. Geschilderd kamerbehangsel, voorstellende:

a. een weg met tuinhuis en tuinhek. Hg. 3.02, br. 2.75.

b. een water met schepen. Hg. 3.02, br. 1.75.

c. een boerenhuis aan het water. Hg. 3.02, br. 1.62.

d. een kerk met een herberg. Hg. 3.02, br. 1.40.

e. een weg met boerenhuizen. Hg. 3.02, br. 1.38.

f. een weg langs eene sloot. Hg. 3.02, br. 1.75.

g. een weg met eene sloot en geboomte. Hg. 3.02, br. 1.75.

h. het achtergedeelte eener schuur met eene melkboerin. Hg. 3.02, br. 0.37.

Acht schilderstukken zonder naam uit het jaar 1807, welk jaartal vroeger in den hoek van een der stukken was geschilderd.

Afkomstig uit het groote huis op het Oudmunsterkerkhof, F. N°. 220, afgebroken voor den bouw van het Universiteitsgebouw.

N.B. Het groote stuk *a.* stelt voor het buitenverblijf Scadeshoeve aan de Groenekan, behoorende aan de familie Loten, die ook het huis op het Oudmunsterkerkhof bewoonde.

1686. Papieren kamerbehangsel style Empire, voorstellende een boschrijk landschap met water, waarbij verschillende antieke gebouwen; onder de boomen vele wandelende heeren en dames in het kostuum van den tijd. De geheele voorstelling is gevat in twee randen van bladornament; naast de voorstelling een penant, waarop afhangende vruchtentrossen op bruinen grond. Onder de geheele voorstelling ziet men een papieren lambriseering met staand bladornament, waarboven een meander. Fransch werk uit het begin der 19e eeuw; op de achterzijde van het papier stond het adres van den fabrikant „*P. J. Boui...*" (de rest was weggeknipt). Hg. 3.20, nog br. 6.05.

Afkomstig uit het voormalige Suikerhuis op het Lucasbolwerk.

---

8. VAATWERK.

Het middeleeuwsche aardewerk (althans al het in Nederland voorkomende) wordt gewoonlijk zonder onderscheid aan de fabrieken in de omstreken van Keulen toegeschreven. Van de produkten der zoogenaamde „Kunsttöpferei" is dit werkelijk te bewijzen. De ruwere soorten van aardewerk, waarvan niet alleen in den omtrek van alle Keulsche fabrieken, maar ook bijna overal elders scherven gevonden worden, danken echter haren oorsprong denkelijk aan zeer verschillende plaatsen. Het is toch onwaarschijnlijk, dat men in de middeleeuwen zelfs het ruwe, kunstelooze vaatwerk, dat voor de huishouding noodig was, steeds uit verre streken zal hebben ontboden; bovendien is de aarde, waaruit de potten en kannen gebakken zijn, van zoo verschillend gehalte en kleur, dat men ze bezwaarlijk allen aan éene streek kan toeschrijven.

Dat Utrecht dergelijke werkplaatsen bezeten heeft, is reeds op zich zelf uiterst waarschijnlijk, omdat de Utrechtsche aarde langs de zoogenaamde Keulsche vaart voor het bakken zeer geschikt is, terwijl de gebakken produkten van daar gemakkelijk naar verschillende streken vervoerd kunnen worden. Een bepaald bewijs van het bestaan van Utrechtsche fabrieken reeds in de 14e eeuw vindt men echter in een besluit van het stadsbestuur „van den potoven": „Int jaer ons heren 1398 op Zinte Martijns avont Translacio overdroeghen de scepene, raet ende oudermans, alse dat men van dezen daghe voert in den Weerde gheen potoven zetten en zel dan after an den borchwal. Maer de twe potoven, die Andries de potter op deze tijd staende heeft, de mach hi bezighen ende orbaren tusschen dit ende Korsavont naestcomende, overmyts der eerden, die hi legghende heeft voer an der graften, dat hi die hierenbinnen orbaren mach." (Die roese. CIII.)

Blijkbaar wilde het stadsbestuur dus volgens de bekende politiek der oude steden reeds destijds geene neeringen dulden in de buitengerechten. Nog op het eind der 16e eeuw was het niet van meening veranderd, want in de resolutiën van den raad van 22 October 1577 leest men: „Op de requeste van den heer van Urck (Gerrit Zoudenbalch, ambachtsheer van de Weerd), versouckende een potoven te mogen stellen in de Weert, de raet, gehoort hebbende trapport van de commissarissen tot desen requeste gestelt, ende gesien hebbende doude ordonnantie op de potovens gemaickt, ende op als rypelick gelet, heeft den suppliant zijn versouck ontseyt." De van hare natuurlijke ligging langs de Vecht verdreven fabrieken vonden echter eene toevlucht binnen de stad: in de 15e eeuw bloeide althans eene fabriek van beelden van gebakken aarde aan de Tolsteegpoort, in de 16e eeuw eene fabriek van haardsteenen aan de Rijnkade, in de 17e eeuw eene fabriek van Delftsch aardewerk achter St. Marie; nog in de 19e eeuw vond men verschillende fabrieken van allerlei aardewerk aan den Vaartschen Rijn. Later zijn ook de buitengerechten aan de hinderlijke pressie van de stad ontgroeid: in het begin der 19e eeuw was er alle Zaterdagen aan de Bakkerbrug bij de Vinkenburgsteeg „eene markt van pottebakkerij, die in de Laurecht buiten de Weerd *seder onheuglijk tijd* door Van Blaricum's aldaar bestaat." (C. Kramm, Topogr. aantt. in HS. Stads-bibliotheek.) Omtrent de produkten, door de werkplaatsen der oude eenvoudige Utrechtsche „potters" geleverd, is niets met zekerheid vast te stellen; het vermoeden ligt echter voor de hand, dat althans het grootste gedeelte der te Utrecht gevonden potten en kannen aldaar vervaardigd zal zijn.

Wat den tijd van vervaardiging der hier beschreven potten en kannen betreft, de bewijzen zijn voorhanden, dat dergelijk ruw aardewerk gedurende de geheele middeleeuwen in Nederland en elders gebruikt is; eene nauwkeurige tijdsbepaling is tot nog toe onmogelijk. Het is echter opmerkelijk, dat in de potten en pannen vier, in de kannen vijf duidelijk kenbare typen zijn te onderscheiden, en dat die verschillende vormen meestal ook in de kleur der aarde en in de wijze van bewerking zeer merkbaar verschillen. De hier aanwezige verzameling is volgens deze verschillen in soorten afgebeeld en beschreven [1]. Het is mogelijk, dat men, hierop lettende, langzamerhand meer gegevens ter bepaling van den tijd (en de plaats) der fabricatie zal ontdekken; maar mogelijk is het toch ook, dat het bij nader onderzoek zal blijken, dat deze verschillen alleen toevallig zijn.

a. POTTEN EN PANNEN.

1e *type.*

Deze soort is van onderen geheel kogelvormig, zonder eenig spoor van poot of rand; boven aan den schuins toeloopenden hals is een eenvoudige rand om de opening. De potten hebben geene ooren of handvatsels en zijn onverglaasd. Pleyte (*Bijdr. en meded. van Gelre* V. p. 148) brengt deze potten tot de 11e of 12e eeuw.

1687—1693. Zeven potten en gedeelten daarvan van zwartachtig grauwe aarde. Hg. 0.24—0.13.

N°. 1687 gevonden in 1842 bij het graven eener put op het Oudkerkhof (bij het bouwen van het nieuwe schoolgebouw) op eene diepte van 25 voet naast eene oude schoeiing, — N°. 1688 gevonden te Kesteren ten westen van de kerk, — N°. 1689 gevonden te Kesteren.

1) Zie afbeeldingen der verschillende typen in de 1e editie van dezen catalogus.

N°. 1688—1691 en 1693 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (N°. 1688 geschenk van den heer *Dr. G. A. Hulsebos*, — N°. 1689 geschenk van den heer *Dr. P. H. Tydeman*).

1694, 1695. Dergelijke pot en helft van een anderen, geheel als N°. 1687—1693, doch van licht bruinroode aarde. Hg. 0.185 en 0.215.

N°. 1694 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Dr. P. H. Tydeman*).

1696—1699. Vier schalen van geheel hetzelfde type, van lichtroode onverglaasde aarde. Middellijn 0.21—0.135.

b. 2e type.

Deze potten zijn rond, de breede buik loopt naar onderen smal toe. De soort onderscheidt zich van de vorige door de aanwezigheid aan den bodem van drie of vijf platte, met den vinger ingedrukte uitsteeksels, die als pooten dienen. Deze uitsteeksels zijn bij de hooge en smalle potten lang, bij de lage en breede zeer kort. De potten hebben een eenvoudigen platten rand om de opening, missen gewoonlijk ooren en handvatsels en zijn onverglaasd.

1700—1708. Negen potten en gedeelten daarvan van zwartachtig grauwe aarde. Hg. 0.255—0.145.

N°. 1700 gevonden in den omtrek van de hoeve de Hof ter Weide bij Vleuten, — N°. 1708 gevonden in den grond in den tuin van een huis in de Vrouwjuttenstraat N°. 17.

N°. 1700—1704 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap*, — (N°. 1700 geschenk van den heer *J. H. Balfoort*, — N°. 1708 geschenk van den heer *E. F. Georges*).

N.B. No. 1703 en 1704, geheel aan elkander gelijk, zijn beiden besmeerd met kalk en bevatten eenige vogelenbeenderen; zij schijnen van denzelfden oorsprong te zijn. Achtien *geheel dergelijke* potten werden in 1804 gevonden, gemetseld in een muur van het koor der St. Pauluskerk, waarvoor waarschijnlijk vroeger het orgel geplaatst was. (Zie Catal. Topogr. atlas. No. 910***.)

1709—1711. Twee dergelijke potten en onderste gedeelte van dito, als de Nos. 1700—1708, doch smaller en hooger van vorm en van roode aarde. Hg. 0.34, 0.28 en nog hg. 0.185.

N°. 1709 gevonden bij het graven der fundeeringen van het nieuwe Universiteitsgebouw, — N°. 1710 gevonden bij het afbreken van het huis in de Lange Nieuwstraat N°. 91*bis*.

N°. 1710 geschenk van den heer *A. Nijland*, — N°. 1711 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap*.

1712—1715. Vier dergelijke potten met een oor; de halzen geschonden. Hg. 0.42—0.10.

N°. 1712 gevonden in den grond bij het bouwen van een huis in de Dondersstraat N°. 3, — N°. 1715 gevonden op het terrein der St. Willebrords-kerk in de Minderbroederstraat op ongeveer 6 voet diepte.

N°. 1712 geschenk van de heeren *Gebr. Lutters*, — N°. 1713 en 1714

in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap*, — N°. 1715 geschenk van het *Parochiaal kerkbestuur van St. Willebrord.*

1716. Helft van eene groote schaal met opstaanden rand (met eene rij door vingerindruksels gevormde pooten om den bodem) en eenige ingekraste lijnen als ornamenten om den buik. Hg. 0.20.

3e *type.*

Deze soort, ongeveer van denzelfden vorm als de vorige, onderscheidt zich door een rondloopenden rand om den bodem, die met de vingers ingedrukt is en geheel van denzelfden aard is als de benedenranden der Jacoba-kannetjes. Volgens Pleyte (*Bijdr. en meded. van Gelre.* V p. 148) behoort ook deze pot tot de 11e of 12e eeuw.

1717. Groote pot van grauwe aarde, met opstaanden rand om de opening en breeden buik. De rand en de bodem zijn beschadigd. Hg. 0.30.

Gevonden te Westervoort.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

4e *type.*

Deze potten zijn allen van roode aarde en sterk verglaasd. Zij hebben drie naar onderen breed uitloopende pooten van vreemden vorm, één oor, een opstaanden hals en een kleinen bek. Terwijl de drie eerste typen uit de middeleeuwen dagteekenen, schijnt deze soort niet veel ouder dan de 17e eeuw; het potje No. 1749 werd volgens de daarin gevonden muntstukken begraven tusschen 1568 en 1570.

1718—1741. Vier en twintig potten van roode verglaasde aarde, met een oor en drie pooten. Hg. 0.20—0.095.

N°. 1724 heeft een lossen deksel met handvatsel, — N°. 1727, 1731, 1733 en 1734 zijn bij het bakken ineengezakt; aan een der pooten van een der potjes is een stuk van de rand van een andere potje vastgebakken. Verschillende potjes zijn beschadigd.

N°. 1718 en 1726 gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het marktgebouw op het Vreeburg, — N°. 1721 en 1738 gevonden (in 1860) in den kelder van het huis Clarenburch, — N°. 1722 gevonden op het terrein der St. Willebrordskerk in de Minderbroederstraat op ongeveer 6 voet diepte), — N°. 1724 en 1725 gevonden in den grond bij het bouwen van den watertoren van de Utrechtsche Waterleiding-maatschappij op het Predikheerenkerkhof, — N°. 1727, 1731, 1733, 1734 en 1735 gevonden in den grond op het terrein Lauwenrecht N°. 11/12 (waar blijkbaar eene pottenbakkerij is geweest), — N°. 1737 gevonden in den grond achter het koor der kapel van het begijnhuis van St. Ursula (thans Luthersche kerk), — N°. 1739 en 1741 gevonden bij de verbouwing van het huis Nobelstraat N°. 5.

N°. 1719 geschenk van den heer *Dr. G. A. Hulsebos*, — N°. 1721 en 1738 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van het *Aartsbisschoppelijk kerkbestuur der Oud-Roomsch Catholieke gemeente te Utrecht*), — N°. 1722 geschenk van het *Parochiaal kerkbestuur van St. Willebrord*, — N°. 1724 en 1725 geschenk van de *Utrechtsche Waterleidingmaatschappij*, — Nos. 1727, 1731, 1733, 1734 en 1735 geschenk van

den heer *J. R. H. de Jong*, — N°. 1737 geschenk van het *Kerkbestuur der Luthersche gemeente*, — N°. 1739 en 1741 geschenk van den heer *J. Brenkman*.

1742, 1743. Twee geheel dergelijke potjes met twee ooren; de hals is geschonden. Hg. 0.17 en 0.15.

Gevonden in den grond op het terrein Lauwerecht N°. 11/12.

Geschenk van den heer *J. R. H. de Jong*.

1744. Dergelijk potje van roode verglaasde aarde met drie pooten, doch zonder oor. Op den buik zijn met gele verf zeer ruw eenige bloemen geschilderd. Hg. 0.16.

1745, 1746. Twee dergelijke potjes van roode verglaasde aarde met drie pooten zonder oor, doch met breeden opstaanden rand, waarvan de kant in punten omgeslagen is. Om den buik zijn eenige ruwe versierselen in gele verf aangebracht. N°. 1746 is geschonden. Hg. 0.12 en 0.11.

1747—1749. Drie dergelijke potjes met een oor en met rand om den bodem, door vingerindruksels gevormd. Hg. 0.15—0.13.

N°. 1747 en 1748 gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het marktgebouw op het Vreeburg, — N°. 1749 gevonden in 1854 in de Korte Nieuwstraat, voor den zijingang van het Provinciaal Gerechtshof. (Het bevatte toen vele gouden muntstukken uit de 15^e^ en 16^e^ eeuw.)

1750. Dergelijk potje van heldergrijze verglaasde aarde, met twee ooren en een tuit. Hg. 0.075.

1751. Dergelijke pot met een oor, groen verglaasd. Hg. 0.13.

Gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het marktgebouw op het Vreeburg.

1752—1758. Zeven dergelijke potten met een oor en met platten bodem. Hg. 0.18—0.145.

N°. 1752, 1753, 1756 en 1758 gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het marktgebouw op het Vreeburg, — N°. 1753 en 1755 gevonden in den grond bij het bouwen van den watertoren van de Utrechtsche Waterleidingmaatschappij op het Predikheerenkerkhof.

N°. 1753 en 1755 geschenk van de *Utrechtsche Waterleidingmaatschappij*.

1759. Potje van roode aarde met sporen van glazuur, zonder oor, met breeden platten rand om de opening. De bodem is plat zonder pooten. Hg. 0.18.

1760—1763. Vier kleine potjes van roode verglaasde aarde met platten bodem en rand, zonder oor. Hg. 0.06—0.05.

N°. 1761 gevonden bij de verbouwing van het St. Eloyen-gasthuis in de Boterstraat, — N°. 1762 gevonden te Maartensdijk.

N°. 1761 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap*, — N°. 1762 geschenk van den heer *C. A. de Kruijff te Blauwkapel*.

1764, 1765. Twee zeer kleine potjes van witte verglaasde aarde met platten bodem, zonder oor en buik. Hg. 0.06 en 0.035.

Gevonden bij de verbouwing van het St. Eloyen-gasthuis in de Boterstraat.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

1766. Klein potje van gele verglaasde aarde, met platten bodem zonder rand, breeden hals en een oor. Hg. 0.085.

Gevonden op het Bornsche veld.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

1767. Fragment van een potje van bruine verglaasde aarde; een der beide nog overige handvatsels (?) loopt in het potje tot den bodem door. Nog hg. 0.11, nog br. 0.09.

Gevonden bij het verbouwen van het huis in de Nobelstraat N°. 5.

Geschenk van den heer *J. Brenkman.*

1768. Pan van roode onverglaasde aarde met twee ooren en drie pooten. Hg. 0.14, middellijn 0.30.

Gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het nieuwe Universiteitsgebouw.

N.B. De pan is van buiten met kalk besmeerd en blijkbaar ingemetseld geweest.

1769. Pan van roode verglaasde aarde, van langwerpig ronden vorm met twee uitsteeksels, die als pooten dienen, en een gedeelte van een handvatsel van dezelfde aarde. Lg. 0.275, br. 0.145, hg. 0.045; de steel nog lg. 0.09.

1770. Potje van roode onverglaasde aarde met breede opening, hoogen opstaanden rand, de overblijfselen van een oor en een tuit, horizontale kringen om den buik en platten bodem. Hg. 0.09.

Gevonden te Blauwkapel.

Geschenk van den heer *C. A. de Kruijff te Blauwkapel.*

b. JACOBA-KANNETJES.

De zoogenaamde Jacoba-kannetjes vertoonen de volgende algemeene kenmerken. Zij zijn vervaardigd van grauwe aarde en onverglaasd. De geheele oppervakte is bedekt met horizontale kringen van verschillende breedte. Zij hebben één oor, en onder aan den bodem een ronden, met de vingers ingedrukten rand om op te staan. Men kan in deze kannetjes vijf typen onderscheiden, die hetzij een verschillenden ouderdom, òf eene verschillende plaats van fabricatie, òf eindelijk eene verschillende bestemming schijnen aan te duiden.

1e *type.*

Deze kannetjes zijn laag; zij hebben een breeden hals en weinig geprononceerden buik. Om den hals ziet men vele smalle, scherp geteekende kringen. De aarde is gewoonlijk vuilgeel en zeer ruw. Veelal zijn deze kannetjes slordig bewerkt en scheef. Deze type schijnt de oudste te zijn, daar vorm en bewerking zeer primitief zijn; de twee hier aanwezige exemplaren uit Domtoren en Bisschopshof moeten uit het midden der 14e en het midden der 15e eeuw dagteekenen.

1771—1793. Drie en twintig kannetjes, waarvan eenige beschadigd. Hg. 0.24 — nog hg. 0.085.

N°. 1772 gevonden in den grond van het perceel Koningstraat N°. 21, — N°. 1773 gevonden in de Plompetorengracht, — N°. 1774 gevonden in 1803 bij het afbreken van het Bisschopshof, — N°. 1775 gevonden bij het afbreken van het huis in de Lange Nieuwstraat N°. 93, — N°. 1776 gevonden te Vechten, — N°. 1777 gevonden in Juli 1887 in den grond bij de verbouwing van de muntmeesterswoning in 's Rijks Munt, — N°. 1779 en 1784 gevonden bij de verbouwing van het St. Eloyen gasthuis in de Boterstraat, — N°. 1780 gevonden bij het graven in den kelder van het huis in de Lange Nieuwstraat N°. 44 op den noordhoek der Zuilenstraat, — N°. 1781 gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het nieuwe Universiteitsgebouw, — N°. 1786 gevonden in 1823 in een pilaar onder den eersten omgang van den Domtoren, die sedert den torenbouw niet gerestaureerd was, — N°. 1789 gevonden in 1838 op de Noorderkade.

N°. 1771 en 1782 geschenk van den heer *J. P. Menger te Asten*, — N°. 1772 geschenk van den heer *A. van Amerongen*, — N°. 1773, 1774, 1779 en 1784 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (N°. 1773 geschenk van den heer *Dr. G. A. Hulsebos*, — N°. 1774 geschenk van den heer *Mr. J. G. Swellengrebel*), — N°. 1775 geschenk van den heer *A. Groenedijk*, — N°. 1777 geschenk van het *Muntcollege*, — N°. 1780 geschenk van den heer *Mr. E. C. U. de Balbian van Doorn*, — N°. 1783 geschenk van den heer *J. P. M. Menger*, — N°. 1786 geschenk van den heer *J. van Embden.*

2e *type.*

Deze kannetjes zijn veel hooger dan die van de voorgaande soort. De buik is smaller, de hals lang en nauw. De kringen om het lichaam zijn weinig geprononceerd. De aarde is heldergrijs, de oppervlakte zuiver en glad. Somtijds vindt men eenige sporen van lichtrood glazuur. Deze type is het meest verspreid; zij komt overeen met de door *Koenen*, *Gefässkunde* p. 145 genoemde type (XXI 19), die „nicht über das 10e Jahrhundert zurückreicht"; het „weisse, klingend harte" materiaal, waaruit de kannetjes gemaakt zijn, wijst echter op veel lateren tijd.

1794—1817. Vier en twintig kannetjes, waarvan verscheidene beschadigd. De Nos. 1794 en 1800 hebben twee deuken in den buik. Hg. 0.335 — nog hg. 0.07.

N°. 1796 gevonden bij het maken der fundeeringen van den aanbouw van het Diaconessenhuis op den hoek van Achter Twyestraat en de Bijlhouwersstraat N°. 34, — N°. 1797, 1800, 1813 en 1816 gevonden bij den bouw der St. Willebrordskerk in de Minderbroederstraat op ongeveer 6 voet diepte, — N°. 1798 gevonden te 's Heerenberg, — N°. 1802 gevonden in den grond in de Massegast, — N°. 1803, 1805, 1806, 1814 en 1815 gevonden te Monreberg, — N°. 1807 (met zeer vele dergelijke kannetjes) gevonden in een vijver op het landgoed Biljoen bij Arnhem, — N°. 1812

gevonden in den grond bij het bouwen van den watertoren van de Utrechtsche Waterleiding-maatschappij op het Predikheerenkerkhof.

N°. 1794, 1798, 1803, 1805, 1806, 1807, 1809, 1810, 1814 en 1815 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap*, — N°. 1796 geschenk van den heer *Dr. G. A. Hulsebos*, — N°. 1797, 1800, 1813 en 1816 geschenk van het *Parochiaal kerkbestuur van St. Willebrord*, — N°. 1801 geschenk van den heer *J. P. M. Menger*, — N°. 1812 geschenk van de *Utrechtsche Waterleiding-maatschappij*.

N.B. De hooge en smalle kannen No. 1798 en 1813 behooren om kleur en bewerking der aarde tot de 2e type; maar de sterke ronding van den buik doet aan de 4e type denken.

1818. Jacobakannetje, groen verglaasd; de kringen om den buik versierd met indruksels van een puntig voorwerp. Oor en hals zijn geschonden. Nog hg. 0.23.

1819—1824. Zes bekertjes van witte en gele verglaasde aarde, geheel gelijk aan een Jacobakannetje van de 3e type, doch met breed uitloopend bovenstuk en zonder oor. Hg. 0.135 — nog hg. 0.115.

N°. 1819, 1820 en 1821 (bij elkander) gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het nieuwe Universiteitsgebouw, — N°. 1822 gevonden bij de verbouwing van het St. Eloyen-gasthuis in de Boterstraat, — N°. 1823 gevonden op de uiterwaard bij Tiel, — N°. 1824 gevonden op het terrein der St. Willebrordskerk in de Minderbroederstraat op ongeveer 6 voet diepte.

N°. 1822 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap*, — N°. 1823 geschenk van den heer *C. J. Kneppelhout van Sterkenburg*, — N°. 1824 geschenk van het *Parochiaal kerkbestuur van St. Willebrord.*

1825. Geheel dergelijk bekertje, om den buik versierd met drie afdrukken van een opgelegd ornament, voorstellende een rad omgeven door een kring van ballen. De bovenrand is beschadigd. Hg. 0.168.

Gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het nieuwe Universiteitsgebouw.

1826, 1827. Twee bekertjes van lichtgrijze aarde en voet van een dergelijk bekertje. De horizontale kringen en de ingedeukte voet brengen deze vaasjes tot de categorie der Jacoba-kannetjes; de kleur en de fijnheid der aarde is geheel dezelfde als die van de onder deze type beschreven kannetjes. Hg. 0.07 en nog hg. 0.035.

N°. 1826 gevonden te Zuilichem aan de Waal.

N°. 1826 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Mr. F. N. M. Eijck van Zuijlichem*).

1828—1830. Drie dekseltjes (of schaaltjes) van heldergrijze gebakken aarde; ter weerszijden van den rand een klein uitsteeksel als oor. Hg. 0.055 — hg. 0.05.

N°. 1829 gevonden in den grond in de Massegast.

N°. 1830 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

N.B. De kleur van de aarde en de wijze van bewerking brengen deze schaaltjes tot deze type der Jacoba-kannetjes.

1831. Bekertje van witte verglaasde aarde met horizontale kringen en drie ooren om den buik. (16e eeuw.) Nog hg. 0.09, br. 0.075.
Geschenk van den heer *Dr. G. A. Hulsebos.*

3e *type.*

De kannetjes van deze soort hebben een sterk geprononceerden, ronden buik en een hoogen, breeden hals, bedekt met smalle, scherpgeteekende, horizontale kringen. De aarde is zuiver wit, de oppervlakte volkomen effen, doch dof. Vorm en bewerking zijn zeer zuiver. Deze type wordt door *Koenen* (*Gefässkunde.* p. 145) geplaatst „um 1400".

1832—1845. Veertien kannetjes, waarvan enkele beschadigd. N°. 1832 is geelbruin van kleur, N°. 1834 geheel onverglaasd. N°. 1841 en 1842 zijn van grovere bruingele aarde; om den buik vertoonen zij eenige breede kringen (evenals de 2e type), waarboven een scherpe rand, die aan de kannetjes het aanzien geeft alsof de boven- en ondergedeelten afzonderlijk vervaardigd en later samengevoegd zijn. Hg. 0.25 — nog hg. 0.11.

N°. 1832 en 1834 gevonden op het terrein der St. Willebrordskerk in de Minderbroederstraat op ongeveer 6 voet diepte, — N°. 1835, 1838 en 1840 gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het nieuwe Universiteitsgebouw, — N°. 1833 gevonden bij het maken van overdekte goten in de Wittevrouwenstraat, — N°. 1839 gevonden in den grond van het perceel Koningstraat N°. 21, — N°. 1841 en 1842 gevonden in den grond van den kelder van het huis op de Oude gracht Tolsteegzijde N°. 183, — N°. 1844 gevonden in den grond bij het bouwen van den watertoren van de Utrechtsche Waterleidingmaatschappij op het Predikheerenkerkhof.

N°. 1832 en 1834 geschenk van het *Parochiaal kerkbestuur van St. Willebrord,*— N°. 1833 en 1836 geschenk van den heer *J. P. Menger te Asten,* — N°. 1837 geschenk van den heer *Mr. J. Hinlopen,* — N°. 1839 geschenk van den heer *A. van Amerongen,* — N°. 1843 en 1845 geschenk van den heer *J. P. M. Menger,* — N°. 1844 geschenk van de *Utrechtsche Waterleidingmaatschappij.*

1846—1851. Zes kruikjes van bruine verglaasde of witte geelverglaasde aarde. Op N°. 1846 zijn de middelste en bovenste kringen om den buik versierd met indruksels, de hals is glad. Op N°. 1848 is de hals naar boven eenigszins uitloopend. N°. 1851 heeft een breeden hals doch geen rand (en gelijkt eenigszins op de 4e type). Hg. 0.19—0.15.

N°. 1846 en 1848 gevonden in den grond bij het bouwen van den watertoren van de Utrechtsche Waterleidingmaatschappij op het Predikheerenkerkhof, — N°. 1847 gevonden op het terrein der St. Willebrordskerk in de Minderbroederstraat op ongeveer 6 voet diepte, — N°. 1849

gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het marktgebouw op het Vreeburg.

N°. 1846 en 1848 geschenk van de *Utrechtsche Waterleidingmaatschappij*, — N°. 1847 geschenk van het *Parochiaal kerkbestuur van St. Willebrord*, — N°. 1850 geschenk van den heer *J. P. M. Menger.*

d. 4e *type.*

Deze kannetjes zijn laag en breed. De hals is wijd, de buik rond. Boven om de opening loopt een platte, dikke rand. Het geheele lichaam is bedekt met breede, gelijke en zeer geprononceerde horizontale kringen. De aarde is donker van tint, bruingrijs van kleur; de oppervlakte is zeer ruw.

1852—1868. Zeventien kannetjes, waarvan eenige beschadigd. Hg. 0.225 — nog hg. 0.03.

N°. 1853, 1854, 1856, 1858, 1859, 1860 en 1861 gevonden bij den bouw der St. Willebrordskerk in de Minderbroederstraat op ongeveer 6 voet diepte, — N°. 1855 en 1866 gevonden in den grond bij het bouwen van den watertoren van de Utrechtsche Waterleidingmaatschappij op het Predikheerenkerkhof, — N°. 1857 gevonden bij het maken der fundeeringen van den aanbouw van het Diaconessenhuis op den hoek van Achter Twyestraat en de Bijlhouwersstraat N°. 34, — N°. 1862 gevonden op het terrein van het Ziekenhuis op den Catharijnesingel op 2 voet diepte, — N°. 1867 gevonden te Blauwkapel, — N°. 1868 gevonden op de zeer oude boerderij De kleine Vogelaar (thans De Middag) onder De Bilt.

N°. 1853, 1854, 1856, 1858, 1859, 1860 en 1861 geschenk van het *Parochiaal kerkbestuur van St. Willebrord*, — N°. 1855 en 1866 geschenk van de *Utrechtsche Waterleidingmaatschappij*, — N°. 1857 geschenk van den heer *Dr. G. A. Hulsebos*, — N°. 1863 en 1867 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (N°. 1867 geschenk van den heer *C. A. de Kruyff*), — N°. 1868 geschenk van den heer *Mr. F. N. M. Eijck van Zuylichem.*

1869. Kannetje van grauwe aarde, met horizontale kringen om den buik en drie uitsteeksels die als pooten dienen; het oor is afgebroken. Hg. 0.155, br. 0.10.

Gevonden in den grond achter het koor der kapel van het begijnhuis van St. Ursula (thans Luthersche kerk).

Geschenk van het *Kerkbestuur der Luthersche gemeente.*

1870—1872. Drie kannetjes van lichtroode en grauwe zwarte aarde. N°. 1870 en 1871 zijn ruw bewerkt; N°. 1872 mist hals en oor, doch heeft een dikken rand om de breede opening. Hg. 0.215 — 0.16.

N°. 1870 gevonden bij het maken der fundeeringen van den aanbouw van het Diaconessenhuis op den hoek van Achter Twyestraat en Bijlhouwersstraat N°. 34, — N°. 1871 gevonden bij het bouwen van de brug over de singelgracht Onder de Linden, — N°. 1872 gevonden te Oosterbeek.

N°. 1870 geschenk van den heer *Dr. G. A. Hulsebos*, — N°. 1872 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

1873. Kannetje van bruine verglaasde aarde, met rand om de opening en een oor. Hg. 0.17, br. 0.15.

Gevonden in den grond op het terrein Lauwerecht N°. 11/12.

Geschenk van den heer *J. R. H. de Jong.*

1874, 1875. Twee kannetjes van roode aarde, zeer ruw, van binnen verglaasd, met breeden hals, dik oor en tuit, smallen buik en ronden voet. Hg. 0.205 en 0.205.

N°. 1874 gevonden bij het afbreken der Wittevrouwenpoort in Juli 1858, — N°. 1875 gevonden in den grond bij het bouwen van den watertoren van de Utrechtsche Waterleiding-maatschappij op het Predikheeren kerkhof.

N°. 1874 geschenk van den heer *Dr. G. A. Hulsebos*, — N°. 1875 geschenk van de *Utrechtsche Waterleiding-maatschappij.*

1876. Vaasje met breede opening zonder hals, oor of rand. (Frankisch aardewerk?) Hg. 0.11, br. 0.10.

Geschenk van den heer *H. H. van Dijk.*

5e *type.*

Deze type sluit zich aan bij de 4e, doch de kannetjes zijn over het algemeen kleiner. De buik is altijd zeer geprononceerd, de hals zeer kort en voorzien van een rand om de opening. Overigens zijn de vormen van de kannetjes dezer type veelal verschillend; maar zij behouden toch steeds de (meestal zeer flauw aangeduide) horizontale kringen om den buik en den ingedeukten rand om den bodem. Alle exemplaren zijn bedekt met een dunne laag lichtbruin of heldergrijs vernis of glazuur. Deze type is blijkbaar het jongste, zooals blijkt uit het glazuur.

1877—1885. Negen kruikjes van witte, heldergrijze verglaasde of bruine verglaasde aarde met nauwen hals, zeer wijden buik en één oor. Bij N°. 1877 zijn de bovenste kringen om hals en buik versierd met driehoekige indruksels; enkele zijn beschadigd. Hg. 0.21 — hg. 0.08.

N°. 1877 gevonden in den grond bij het bouwen van den watertoren van de Utrechtsche Waterleiding-maatschapij op het Predikheerenkerkhof, — N°. 1878 gevonden op het terrein der St. Willebrordskerk in de Minderbroederstraat op ongeveer 6 voet diepte, — N°. 1880 en 1883 gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het marktgebouw op het Vreeburg, — N°. 1881 gevonden in den grond in de Massegast, — N°. 1885 gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het nieuwe Universiteitsgebouw.

N°. 1877 geschenk van de *Utrechtsche Waterleiding-maatschappij*, — N°. 1878 geschenk van het *Parochiaal kerkbestuur van St. Willebrord.*

1886—1889. Vier kruikjes van grauwe of roodbruine aarde met twee ooren; alleen N°. 1886 is verglaasd. Hg. 0.175 — 0.16.

N°. 1886 gevonden te Montfoort.

N°. 1886 geschenk van den heer *C. A. de Kruijff te Blauwkapel*, —

N°. 1887 geschenk van den heer *Dr. G. A. Hulsebos*, — N°. 1889 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

c. ALLERLEI VAATWERK.

1890. Doofpot van roode onverglaasde aarde met platten bodem, bovenrand en halfronde uitsteeksels, die als ooren dienden. De deksel ontbreekt. (15e eeuw.) Hg. 0.60.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

1891. Doofpot van roode onverglaasde aarde met ronden buik, rand om de opening en halfronde uitsteeksels, die als ooren dienen. De deksel ontbreekt. (15e eeuw.) Hg. 0.75, br. 0.50.

Afkomstig uit de Buurkerk.

Geschenk van den heer *C. W. Derksen.*

1892. Doofpot van roode verglaasde aarde met groote opening en twee opstaande ooren, uitloopende in een door indruksels samengesteld bladornament; boven op den buik vier rozen, eveneens door vingerindrukken gevormd. (1e helft der 17e eeuw.) Hg. 0.54, br. 0.44.

Afkomstig uit de Buurkerk.

Geschenk van den heer *C. W. Derksen.*

N.B. Een doofpot van dergelijk model wordt afgebeeld op een plaatje in Jan Luyken's *Leerzaam huisraad.*

1893. Potje van bruine onverglaasde aarde; op den buik drie indruksels, waarin een beeldje is afgedrukt. Hg. 0.16, br. 0.09.

1894. Scherf van een pot van lichtroode onverglaasde aarde, waarop eenige bladeren en bloemen. (16e eeuw.) Nog lg. 0.115, nog br. 0.07.

1895. Scherf van een dergelijken pot van roode onverglaasde aarde, voorstellende een tros bladeren en vruchten. (16e eeuw.) Nog hg. 0.11, nog br. 0.045.

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

1896. Fragment van een pot of deksel van roode onverglaasde aarde, voorstellende een satyrskop en relief. (16e eeuw.) Lg. 0.125, br. 0.11.

Geschenk van den heer *J. H. W. Van Romondt.*

1897. Drie platte ovale voorwerpen van roode gebakken aarde, voorstellende een vrouwelijk aangezicht met haartooi en ornamenten in renaissance-stijl. Van achteren ziet men sporen van uitsteeksels van gebakken aarde, waarmede deze voorwerpen bevestigd zijn geweest op een vlak, dat zij bestemd waren te versieren.

Gevonden in den singel bij het bolwerk Sterrenburg (?).

---

9. ALLERLEI HUISRAAD.

1898. Lampje van roode verglaasde aarde, bestaande uit een plat schaaltje met bek, twee ooren met gaten om een hengsel in te bevestigen, en hoog voetje. Het voetje is beschadigd. Hg. 0.09, middellijn van het schaaltje 0.09.

1899. Dergelijk lampje van geelverglaasde aarde. Het oor en de voet beschadigd. (17e eeuw.) Nog hg. 0.10, br. 0.10.
Gevonden bij het verbouwen van het huis in de Nobelstraat N°. 5.
Geschenk van den heer *J. Brenkman.*

1900. Koperen lampje, bestaande uit eene ronde schaal, waarboven op een gedraaiden stang een tweede rond schaaltje is aangebracht; op dit tweede schaaltje bevindt zich een beweegbare tuit en een oor om het voorwerp op te hangen. (2e helft der 17e eeuw.) Hg. 0.15, br. 0.125.

1901. Koperen lampje met rondgebogen tuit en opgeschroefd deksel, waarin een koperen haak om het voorwerp op te hangen. (18e eeuw?) Hg. 0.13, br. 0.17.
Afkomstig uit het afgebroken huis Achter den Dom hoek Voetiussteeg F N°. 316.

1902. Staande koperen olielamp met tuit, oor en losse tang om de pit uit te halen. Hg. 0.29.

1903. Koperen studeerlamp. (Begin der 19e eeuw.) Hg. 0.383, br. 0.17.
Geschenk van *Mevr. Bruno geb. Wolterbeek.*

1904. Bronzen ketentje, waaraan aan de eene zijde bevestigd is een bronzen tangetje, aan de andere een ijzeren voorwerp, waaraan een haak en een punt. Waarschijnlijk behoorende bij eene bronzen lamp. (17e eeuw.) Lg. 0.16, br. 0.04 en lg. 0.09, br. 0.005.
Gevonden in den grond van de Jeruzalemsteeg.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

1905. Achthoekig voetstuk van gebakken en bruine verglaasde aarde, met een gat in het midden (kandelaar?). (17e eeuw.) Lg. en br. 0.05, hg. 0.035.
Gevonden bij het verbouwen van het huis in de Nobelstraat N°. 5.
Geschenk van den heer *J. Brenkman.*

1906. Looden kandelaar van zeer eenvoudig maaksel, bestaande uit een rondgebogen stuk lood, waaraan door insnijding en ombuiging vier voeten bevestigd zijn. (17e eeuw.)
Afkomstig van het Brouckhovenshofje te Leiden (gesticht in 1640).

1907. Koperen kandelaar van eenvoudig maaksel, bestaande uit een stang, met ringen versierd, staande op een breeden voet met schoteltje. (17e eeuw?) Hg. 0.198, br. 0.075.
Gevonden in den grond bij het afbreken van het huis Smeestraat N°. 8.

1908. Koperen kandelaar. (17e eeuw.) Hg. 0.20.

1909. IJzeren snuiter op verlakt tinnen bakje. (1e helft der 19e eeuw.) Lg. 0.25.

Geschenk van *Mevr. Bruno geb. Wolterbeek.*

1910. Plat voorwerp van gesneden hout, waarop in het midden is afgebeeld een koffiekan met opschrift: „D. I. 1767"; op de drie uitloopende punten eene bloem. Dit voorwerp heeft gediend als voetstuk voor een koffiekan van ouden vorm. (18e eeuw.) Lg. 0.23.

1911. Ronde theestoof met ketel, zwart verlakt met vergulde bloemen, style Empire. (Begin der 19e eeuw.) Hg. 0.70.

Geschenk van *Mevr. Bruno geb. Wolterbeek.*

1912. Houten roodgeschilderde beker („bois-tout" of „drink-uit"), met zilveren handvatsel en rand om de opening. Het handvatsel draagt tusschen gegraveerde ornamenten een familiewapen; om den buik een met gouden letters geschilderd randschrift: „IP † CH † IE † GB † 1610." Lg. 0.345, middellijn van de opening 0.095.

N.B. Een dergelijke met zilver gemonteerde houten beker, met handvatsel in plaats van voet, afkomstig van een gild te Doetinchem, berust in het Rijksmuseum te Amsterdam. Glazen bekers van dezen vorm („Igels") werden gebruikt tot het leveren van proeven van bekwaamheid in het drinken: men mocht daarbij niet storten. (Vgl. E. van Czihak, *Schlesische Gläser.* p. 79.)

1913. Steenen vijzel, bestaande uit een ronden bak op bodem; aan elke zijde een handvatsel, dat zich uit den bodem naar boven ontwikkelt. De eene zijde van den bak ontbreekt. Hg. 0.20, br. 0.38, zonder de handvatsels 0.30.

Gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het marktgebouw op het Vreeburg.

1914. Helft van een vijzel (?) van harden grijzen steen. (17e eeuw?) Doorsnede 0.23.

Gevonden bij het verbouwen van het huis in de Nobelstraat N°. 5.

Geschenk van den heer *J. Brenkman.*

1915. Grijs steenen vijzeltje (?) op voet, met sporen van een oor. Hg. 0.12, br. 0.10.

Gevonden in den grond achter het koor der kapel van het begijnhuis van St. Ursula (thans Luthersche kerk).

Geschenk van het *Kerkbestuur der Luthersche gemeente.*

1916. Zandlooper van groen glas, gevat in een kastje van zwart geschilderd eikenhout, met eenige ruwe kruisen aan de stijltjes versierd. In het midden is de zandlooper omwonden met eene roode stof, door touw bijeengehouden. (16e eeuw.) Hg. 0.23, br. 0.125.

Afkomstig uit de St. Jans-kerk.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

1917. Geheel dergelijke zandlooper in eikenhouten kastje. (16e eeuw.) Hg. 0.235, br. 0.12.

Volgens de overlevering gevonden in een nisje bij het verbouwen der St. Geertruida-kerk.

1918. Dergelijke zandlooper van groen glas in zwart-houten kastje met gedraaide stijitjes. (17e eeuw.) Hg. 0.245, br. 0.125.

Afkomstig uit de St. Jans-kerk.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

1919. Schotel van graniet met plat voetstuk en ronden rand; aan de eene zijde eene smalle tuit, aan de andere een soort van handvatsel. (Helft van een gietvorm?) Middellijn 0.255.

Afkomstig uit de Buurkerk.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

1920. Geteekende en gekleurde scheepsglobe, hier en daar beschadigd en gerepareerd; de stoel is bijgewerkt. Op de globe is aangeteekend de reis van een schip van Batavia om de Kaap de Goede Hoop naar Amsterdam, met aanteekening der dagelijks afgelegde afstanden. Bij Batavia vindt men de volgende inscriptie: „*Den maaker en Schrijver deses sijn van Batavie vertrokken naar Amsterdam met Het Schip Berkenrooden den 18 October en waaren . . . . In het Iaar 1731.*" Middellijn 0.76.

Gevonden op den zolder der sacristie van den Dom.

In bruikleen afgestaan door *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

N.B. In den Catalogus No. 78 van den boekhandelaar Beijers te Utrecht (1882) kwam onder No. 1166 voor een handschrift van J. van Royen, getiteld: „*De onstandvastigheydt des teijdts betoogt, en in digtmaat te saamegestelt. Bij wijse van een afscheijdtsreeden voor sijn vertrek als adsitent, met het schip Oud Berken Roede, capt. J. v. Thiel, na Batavia in Oost-Indiën van Uytrecht vertrokken den* 11 *Dec.* 1746, *van Amsterdam* 22 *dito. Uyt Texel in Zee den* 7 *Jan.* 1747".

1921. Barometer en thermometer op notenhouten blad, versierd met Louis XV ornamenten, vervaardigd door Ds. Tessa te Amsterdam in 1740. Hg. 1.25.

Geschenk van *Mevr. de Wed. Wolterbeek geb. Soblet.*

1922. Houten kistje, overtrokken met leder, waarin verschillende ornamenten gesneden zijn, en versierd met ijzeren banden. (Begin der 16e eeuw.) Hg. 0.15, br. 0.335, diep 0.175.

Geschenk van het gemeentebestuur van Renen.

N.B. Het kistje, vroeger in zeer gehavenden toestand berustende in het stadsarchief van Renen, bevatte papieren betreffende het gasthuis aldaar uit de 1e helft der 17e eeuw.

1923. Houten werkkoffertje, overtrokken met leder, versierd met inge-

drukte vergulde ornamenten. Fransch werk uit de 2e helft der 17e eeuw. Hg. 0.09, br. 0.256, dp. 0.15.
Geschenk van den heer *A. Th. van Vloten.*

1924. Klein aarden rookpijpje, gemerkt met een kruis en vier stippen in de hoeken. (17e eeuw.) Nog lg. 0.07.

1925. Twee koppen van dito dito, elk gemerkt met twee hoefijzers. Nog lg. 0.055 en 0.06.
Gevonden te Blauwkapel.
Geschenk van den heer *C. A. de Kruijff te Blauwkapel.*

1926. Kop van dito dito, gemerkt I. R. met eene kroon(?). Nog lg. 0.06
Gevonden te Blauwkapel.
Geschenk van den heer *C. A. de Kruijff te Blauwkapel.*

1927. Kop van dito dito, gemerkt II (?). Nog lg. 0.075.
Gevonden te Blauwkapel.
Geschenk van den heer *C. A. de Kruijff te Blauwkapel.*

1928. Dito dito, gemerkt met een spinnewiel, waarboven eene kroon. Nog lg. 0.05.

1929. Gedeelte van dito dito, gemerkt MO, waarboven eene kroon. Nog lg. 0.09.
Gevonden bij het kasteel te Gent in de Betuwe.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *H. G. Wolff*).

1930. Kop van dito dito, gemerkt als boven (?). Nog lg. 0.04.
Gevonden te Maartensdijk.
Geschenk van den heer *Mr. F. N. M. Eijck van Zuijlichem te Maartensdijk.*

1931. Gedeelte van dito dito, gemerkt met een hert. Nog lg. 0.125.
Gevonden bij het kasteel te Gent in de Betuwe.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *H. G. Wolff*).

1932. Gedeelte van dito dito, gemerkt HI. Nog lg. 0.075.
Gevonden te Maartensdijk.
Geschenk van den heer *Dr. G. A. Hulsebos.*

1933. Kop van dito dito, gemerkt 18 met eene kroon. Nog lg. 0.04.
Gevonden te Maartensdijk.
Geschenk van den heer *Mr. F. N. M. Eijck van Zuijlichem te Maartensdijk.*

1934. Dito dito, gemerkt FS. Nog lg. 0.05.

1935. Dito dito, gemerkt met de letters C. S. met eene ster. Nog lg. 0.11.
Gevonden bij de afbraak van de Remonstrantsche kerk.
Geschenk van den heer *H. J. Schouten te Ommeren.*

1936. Dito dito, gemerkt met eene roos. Nog lg. 0.10.
Gevonden bij de afbraak van de Remonstrantsche kerk.
Geschenk van den heer *H. J. Schouten te Ommeren.*

1937—1960. Vier en twintig dergelijke rookpijpjes en gedeelten daarvan, van verschillende grootte en zonder merken. Nog lg. 0.215—0.025.

No. 1939 gevonden in het secreet van den Buurtoren, — N°. 1940 gevonden bij de afbraak der Remonstrantsche kerk, — N°. 1941 gevonden in den tuin van het huis Vrouwjuttenstraat N°. 17, — N°. 1942—1944 gevonden in den kelder van het huis Oude gracht Tolsteegzijde N°. 17, — N°. 1951—1956 gevonden te Blauwkapel, — N°. 1957—1959 gevonden te Maartensdijk.

N°. 1940 geschenk van den heer *H. J. Schouten te Ommeren,* — N°. 1941 geschenk van den heer *E. F. Georges,* — N°. 1942—1944 geschenk van den heer *A. Begeer,* — N°. 1945 geschenk van den heer *A. J. Nijland,* — N°. 1948 en 1949 in bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *Mr. F. N. M. Eijck van Zuijlichem*), — N°. 1951—1956 geschenk van den heer *C. A. de Kruijff te Blauwkapel,* — N°. 1957—1959 geschenk van den heer *Mr. F. N. M. Eijck van Zuijlichem te Maartensdijk.*

1961. Kop en gedeelte van den steel van dito dito, gemerkt met het gekroonde Utrechtsche stadswapen tusschen twee leeuwen en de letters: „P. I. V. G." (18e eeuw.) Nog lg. 0.07.
Gevonden te Blauwkapel.
Geschenk van den heer *C. A. de Kruijff te Blauwkapel.*

1962. Dito dito, op den kop het Utrechtsche stadswapen en eene roos. (18e eeuw.) Nog lg. 0.16.
Geschenk van den heer *C. A. de Kruijff.*

1963. Groen verglaasd aarden rookpijpje. (18e eeuw.) Nog lg. 0.06.
Gevonden in den grond bij het maken der fundeering van het nieuwe Universiteitsgebouw.

1964. Kop van een klein aarden rookpijpje, voorstellende een man met pruik op, die het pijpje tusschen zijne knieën houdt. (18e eeuw.) Hg. 0.05, br. 0.03.

1965. Kop van eene groote aarden tabakspijp, voorstellende een menschelijk aangezicht met eene kroon. (18e eeuw.) Hg. 0.08, br. 0.06.

1966. Pijpenlegger van groen glas in den vorm van een driekantigen steek; de bol is geschonden. (Einde der 18e eeuw.) Middellijn 0.12.

1967. Twee speelkaarten. Lg. 0.09, br. 0.055.
Gevonden aan eene lias van Utrechtsche schepenbrieven van 1604.

1968. Zeven speelkaarten. (c. 1700.) Hg. 0.082, br. 0.048.
Gebruikt als sluitstukken voor liassen; op twee daarvan staan geschreven de jaren 1696—1698 en 1714—1715.
Geschenk van den heer *C. A. de Kruijff.*

1969. Omslag van een spel kaarten, waarop is afgebeeld eene hen bij een hoogen toren (de Dom), met opschrift „UTRECHT"; daarboven de wapens van provincie en stad Utrecht, met onderschrift: „*Wynant van Sonsbeeck*" en een familiewapen. Aan de andere zijde staat de volgende inscriptie:

„*Dese Fijne Caerten worden*
gemaekt bij Wynandt van Sons-
beek in de Lijnmarckt in de Swarte
Hen tot Utrecht."

Gevonden onder de papieren van een boedel van 1701.

1970. Spel tarok-kaarten, waarvan sommigen den naam dragen van „JONAS FOUQUET". Het bestaat uit vier kleuren of teekens: een knods, een zwaard, een munt en een pot. Elke kleur heeft 3 beelden en 7 nummers. De aas der muntstukken draagt het Spaansche wapen met randschrift: „PHILIPPUS DEI GRATIA HISPANIE REX", de 5 van dezelfde kleur twee gekroonde bustes met de volgende onverstaanbare letters: „IXROSSUSUSMONOS ENPERATORIS ROMANORUM. 1720". De 2 van de knodsen en de 5 van de munten zijn dubbel; daarentegen ontbreken er 10 andere kaarten. Te zamen 32 stuks. (18e eeuw.) Lg. 0.095, br. 0.06.

Geschenk van den heer *Dr. H. J. Broers.*

1971. Uitnoodigingsbillet voor een diner in het hotel Het nieuwe kasteel van Antwerpen op de Ganzenmarkt, op het einde der 18e eeuw, geschreven op den rug eener speelkaart: „*Monsieur van Beusichem est prié de faire l'honneur à Monsr. Muntendam de venir prendre le diner avec lui jeudi le 25 du courant au nouveau chateau d'Anvers chez Oblet. R. S. P.*" Lg. 0.085, br. 0.06.

1972. Visitekaartje, bestaande uit een speelkaart, waarop aan de achterzijde geschreven is: „*Onder koopman van Schüler. Afscheid.*" Hg. 0.058, br. 0.084.

Gevonden in een pak aanteekeningen van 1747.

1973. Koperen doos met muntgewicht. (18e eeuw.) Hg. 0.045, br. 0.065.

Geschenk van *Mevr. Bruno geb. Wolterbeek.*

1974. Twee koperen muntgewichtjes, wegende 3.550 gr. en 3.600 gr. De eenezijde van beiden vertoont eene hand (het wapen van Antwerpen?), het getal 81 (1681?) en de letters N. M. / D. in eene krans; de andere zijde bij het eene gewichtje een staanden keizer (Hongaarsche dukaat) met de letters A. D., bij het andere een schip (halve schipsnobel?) Lg. en br. 0.015.

Gevonden in den grond bij de verbouwing van het huis Heerenstraat N°. 23.

Geschenk van den heer *Mr. F. A. L. ridder van Rappard te Zeist.*

1975. Koperen balansje met koperen gewichtjes voor het afwegen van medicijnen, in houten doosje. (18e eeuw.) Het doosje lg. 0.125, br. 0.07.

Geschenk van den heer *J. C. de Graaf.*

1976. Looden hartvormige reep, met opschrift: „† AVE † MARIA GRACIA †" (13e eeuw.) Lg. 0.04, br. 0.03.

1977. Vijf houten schildjes, beschilderd met de wapens der familiën Assendelft, Van Wouw, Renesse, Van Beveren en ? (17e eeuw.) Elk hg. 0.165, br. 0.155.

1978. Vier houtsneden, voorstellende een blindeman met zijn hond in een landschap, — een boer met een spade over den schouder bij eene zee, — een edelman met gepluimden hoed op een heuvel, waarachter een open rijtuig — en een geharnast veldoverste, achter wien een page met zijn zwaard. De opschriften op de vier plaatjes luiden: „*Deux Aes*" — „*Quater Troy*" — „*Six Cincq*" — en „*Sifen.*" (Midden der 17e eeuw.) Elk hg. 0.145, br. 0.105.

N.B. Volgens de hierbij aanwezige gekleurde kinderprent, zijn deze vier plaatjes deelen eener groote plaat, voorstellende „de Vier Staten der Menschen", gedrukt „'t Amsterdam bij d'Erve Hendrik van der Putte, Papier en Boekverkopers op 't water in de Lo . . . . . .". De opschriften boven elke plaat luiden daar:

„Aes en Aes en heeft niet
Deux Aes en geeft niet
Quater trois moet geven
Daar Sinque Six van moet leven".

Zie over dit rijmpje: De Vries, *Middelnederl. woordenboek*. I p. 122.

1979. Kunstwerk van geknipt papier, voorstellende de gekroonde wapenschilden der Zeven provinciën, verbonden door een samengestrikt lint en bewaakt door een klimmenden leeuw met de vrijheidshoed en den pijlbundel. Gemerkt: „*Renart fecit.* 1777." Hg. 0.50, br. 0.57.

Geschenk van den heer *Greg. Renart* (zie: Vroedschapsresolutie van 29 December 1777).

1980. Twee voorstellingen van wit karton, waarin met het mes door het maken van fijne insnijdingen en het ophalen der bovenste lagen papier landschappen zijn afgebeeld; gevat in vergulde lijstjes. (Begin der 19e eeuw.) Hg. 0.27, br. 0.35.

Geschenk van *Mevr. Bruno geb. Wolterbeek.*

1981. Verhuurbordje van een zolder, waarop met gothieke letters in twee kleuren op een velletje perkament geteekend is het opschrift: „hier is een solder te huer terstont."

Gevonden in den rug van eene rekening van het jaar 1545.

10. KLEEDINGSTUKKEN EN TOILETARTIKELEN.

1982. Gedeelte van eene wit-fluweelen sjerp en van eene zwart-lakensche slobkous, behoorende tot de kleeding van een krijgsman van rang. De stukken lg. 0.08, br. 0.035 en lg. 0.08, br. 0.07.

Gevonden in 1825 in een graf in den Dom onder een zerk, waarop het jaartal 1312 stond.

1983. Paar houten vrouwenmuiltjes, ieder bestaande uit een houten zool met oploopende spitse punt, waaraan in het midden met groote spijkers bevestigd zijn twee stukken leder, die met een riempje over het midden van den voet vastgemaakt worden. Het eene muiltje is geschonden en de stukjes leder ontbreken daaraan geheel. (1e helft der 15e eeuw.) Lg. 0.24.

Gevonden in den grond bij het maken der fundeeringen van het nieuwe Universiteitsgebouw.

N.B. Geheel dergelijke tripjes komen voor op het portret van Jean Arnolfini en zijne echtgenoote in de National gallery te Londen, in 1434 geschilderd door Jan van Eyck.

1984. Handschoen van fijn wit leder met uitgeschulpten rand, en met borduursel in roode, groene en witte zijde aan den duim. (1e helft der 16e eeuw.) Lg. 0.21, br. 0.09.

Gevonden in een register van lijfrenten van eenen kameraar der stad uit het jaar 1520.

1985. Gebreid kindermutsje met pluim en omgeslagen rand, versierd met groene en gele strepen. (Einde der 16e eeuw.) Hg. 0.17, br. 0.22.

Gevonden bij de (thans in de Universiteits-bibliotheek bewaarde) papieren van Jan Jeroensz., voornaam koopman te Hoorn, gepijnigd in 1577 op het slot te Schagen (vgl. *Dusseldorp*, *Annales*. p. 153).

In bruikleen afgestaan door het *Historisch genootschap*.

1986. Gele vilten hoed met hoogen bol en breeden rand; om den bol de indruk van een koord, waaraan waarschijnlijk een kwast gehangen heeft. (Begin der 17e eeuw.) Hg. 0.23, br. 0.39.

Gevonden in het Burgerweeshuis, tusschen het metselwerk bij het afbreken van een dikken ouden muur.

In bruikleen afgestaan door *Regenten van het Gereformeerd Burgerweeshuis*.

1987. Staal van een mantel van „donckere gecoleurde stoffe" („voor ende achter aen de slip met syde knopen ende voorin met baey"), die tusschen 1650 en 1652 te Utrecht in de Korte Nieuwstraat aan den schout van Langbroek ontstolen werd.

Gevonden in een pakje opgaven van gestolen goederen over 1650—1652 in het schepenarchief.

1988. Staal van een vrouwenmantel (met „opslagen van 't selve laecken als de mantel, voor met haere cnopen, de tipkens van de cnopen met een

wenich silver"), die tusschen 1650 en 1652 te Utrecht ontstolen werd aan „de Wed. Brouwer in de Ster".

Gevonden in een pakje opgaven van gestolen goederen over 1650—1652 in het schepenarchief.

1989. Staat van „Fransche cherge" met knoop van een mantel („met groote mantelsknoppe sulver sye gemengeldt aen de ander sy met litscoort, op de kraech van dito knoppe als dese bygande patroen is, alsoock de mantel van dito stof gemaeckt"), gedurende de kermis van 1651 te Utrecht ontstolen aan Hendrick Geckhof, kleermaker op den hoek der Jacobijnenstraat.

Gevonden in een pakje opgaven van gestolen goederen over 1650—1652 in het schepenarchief.

1990. Jas en vest, aan elkander verbonden, van groen-zijden damast, volgens overlevering een bruidegomskostuum. (Midden der 18e eeuw.) Lg. 1.37.

Geschenk van *Mevrouw VerLoren van Themaat geb. De Pesters.*

1991. Rok van eene damesjapon, vervaardigd van gebloemd chits; beneden om den rok een breede gebloemde rand style Louis XV. (Einde der 18e eeuw.) Lg. 1.00.

Geschenk van *Mevrouw Muller geb. Lulofs.*

1992. Zwart zijden mansvest met uit de hand geborduurde bloemen van gekleurde zijde. (Begin der 19e eeuw.) Hg. 0.68.

Geschenk van *Mevrouw Bruno geb. Wolterbeek.*

1993. Wit neteldoeksche japon met geborduurde bloemen. (Begin der 19e eeuw.) Lg. 1.27.

Geschenk van *Mevrouw Muller geb. Lulofs.*

1994. Wit neteldoeksche kinderjurk, met wit-zijden lint en borduursel versierd. (Omstreeks 1810.) Lg. 1.05.

Geschenk van *Jonkvrouw M. A. baronesse Taets van Amerongen.*

1995. Jurk van een kind in de lange kleeren met bijbehoorend borststuk. (1e helft der 19e eeuw.) Lg. 0.95.

Geschenk van *Mevrouw Muller geb. Heijnsius te Leiden.*

1996. Wit katoenen vrouwenrok met opgewerkte veelkleurige bloemen en dito bloemrand. (Begin der 19e eeuw.) Lg. 1.00, br. 1.60.

Geschenk van *Mevrouw Bruno geb. Wolterbeek.*

1997. Gedeelte van eene wit-katoenen vrouwenrok met opgewerkten benedenrand van uit de hand geborduurde veelkleurige bloemen. (Begin der 19e eeuw.) Lg. 0.96, nog br. 1.35.

Geschenk van *Mevrouw Bruno geb. Wolterbeek.*

1998. Halsdoek met geborduurden bloemrand in zwarte, groene, roode en witte zijde. (Begin der 19e eeuw.) Lg. 0.74.

Geschenk van *Mevrouw Muller geb. Lulofs.*

1999. Rijk geborduurde wit neteldoeksche dames-pélérine, (c. 1825.) Lg. 0.665, br. 0.445.
Geschenk van *Jonkvrouw M. A. baronesse Taets van Amerongen.*

2000. Zwart satijnen damespélérine met ingewerkte roode bloemen en roode franje. (c. 1830.) Br. 2.60.
Geschenk van *Mevrouw Bruno geb. Wolterbeek.*

2001. Witte damesshawl met rand van paarsch-groene palmetten. Lg. 2.86, br. 1.30.
Geschenk van *Mevrouw Bruno geb. Wolterbeek.*

2002. Damesshawl van witte zijde met ingewerkte veelkleurige bloemen. Hg. 2.60, br. 1.33.
Geschenk van *Mevrouw Bruno geb. Wolterbeek.*

2003. Kanten vrouwenmuts met strook. (Begin der 19e eeuw.) Hg. 0.27.

2004. Paar lange dameshandschoenen van fijn zeemleder; binnen in de hand een lusje (tot het bevestigen van een armband?). (Begin der 19e eeuw.) Lg. 0.50.
Geschenk van *Mevrouw Muller geb. Lulofs.*

2005. Dergelijk paar handschoenen van katoen, waarin ornamenten en een rand gebreid zijn. Lg. 0.40.
Geschenk van *Mevrouw Muller geb. Lulofs.*

2006. Paar kinderwantjes van gebloemd chits. (Begin der 19e eeuw.) Lg. 0.13.
Geschenk van *Mevrouw Muller geb. Lulofs.*

2007. Dergelijk paar wantjes van gebreid katoen. (Begin der 19e eeuw.) Lg. 0.11.
Geschenk van *Mevrouw Muller geb. Lulofs.*

2008. Dergelijk paar wantjes van zeemleder. (Begin der 19e eeuw.) Lg. 0.13.
Geschenk van *Mevrouw Muller geb. Lulofs.*

2009. Twee zwartzijden laarzen met roodzijden kappen en zeer dikke lederen zolen met oploopende voorzijden. (Begin der 19e eeuw.)
Geschenk van de heeren *G., M. en A. Royaards.*

2010. Twee roodzijden dansschoenen met hooge wit lederen hakjes; de punt is versierd met zijden borduursel en pailletten. (Begin der 19e eeuw.) Hg. 0.11, lg. 0.24.
Geschenk van *Jonkvrouw M. A. baronesse Taets van Amerongen.*

2011. Wandelstok van een incroyable, vervaardigd uit gedraaid beukenhout, met versierden zilveren knop en zilveren punt. (Laatst der 18e eeuw.) Lg. 0.91.
Geschenk van den heer *J. C. de Graaf.*

2012. Schildpadden bril met ronde glazen in lederen brillenhuisje. (Begin der 19e eeuw.) De bril br. 0.11.

2013. Koperen met leder gevoerde halsband van een hond, met opschrift: „J'APens A Mr. LE VIte. DAUTICHAMP MAJOR EN SEGOND DU REGIMENT DE CONDE DRAGON AU PALAIS BOURBON A PARIS." (18e eeuw.) Middellijn 0.14.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

2014. Breed lint van blauwe zijde met witte ornamenten. (Begin der 19e eeuw.) Lg. 0.83.
Geschenk van *Mevrouw Muller geb. Lulofs.*

2015. Lint van groene zijde met ruitvormige ornamenten, waarin witte bloemen. (Begin der 19e eeuw.) Lg. 0.39.
Geschenk van *Mevrouw Muller geb. Lulofs.*

2016. Lint van gele zijde, versierd met paarsche bloemen. (Begin der 19e eeuw.) Lg. 0.78.
Geschenk van *Mevrouw Muller geb. Lulofs.*

2017. Lint van gebrocheerde rose zijde, met bloemen en bladeren versierd. (Begin der 19e eeuw.) Lg. 0.78.
Geschenk van *Mevrouw Muller geb. Lulofs.*

2018. Lint van gebrocheerde witte zijde, met bleekgroene bladeren en bloemen. (Begin der 19e eeuw.) Lg. 0.83.
Geschenk van *Mevrouw Muller geb. Lulofs.*

2019. Zwart ijzeren dames-collier, samengesteld uit verschillende ronde ornamenten, gesloten door twee handen, style Empire. Lg. 0.40.
Geschenk van *Jonkvrouw M. A. baronesse Taets van Amerongen.*

2020. Zwart ijzeren dames-collier, bestaande uit verschillende medaillons, waarvan de vijf grootste voorstellen eenige liefdegodjes, den Dag en de Nacht van Canova, twee liefdegodjes op een leeuw en een tijger rijdende, en (op het slot) een gevleugeld paard, style Empire. Behoort bij N°. 2030. Lg. 0.415.
Geschenk van *Jonkvrouw M. A. baronesse Taets van Amerongen.*

2021. Dames-collier, bestaande uit verschillende medaillons met antieke bustes van zwarte pâte, verbonden door zwarte kralen. (Begin der 19e eeuw.)
Geschenk van *Jonkvrouw M. A. baronesse Taets van Amerongen.*

2022. Dames-collier, bestaande uit vier zwarte in goud gevatte medaillons, verbonden door een opengewerkt lint van fil de grain. Met bijbehoorende oorbellen in rood lederen foudraal. (Begin der 19e eeuw.)
Geschenk van *Jonkvrouw M. A. baronesse Taets van Amerongen.*

2023. Dames-rouwcollier, bestaande uit eene strik met kruis van fil de grain, aan een opengewerkt lint van fil de grain. (Begin der 19e eeuw.)
Geschenk van *Jonkvrouw M. A. baronesse Taets van Amerongen.*

2024. Vier ouwels, bestemd voor dames-medaillons, waarin afgedrukt

zijn zeer fijne intaglio's op rooden en lichtblauwen grond. (Begin der 19e eeuw.)
Geschenk van *Jonkvrouw M. A. baronesse Taets van Amerongen.*

2025. Ferronière (voorhoofdversiersel eener dame), bestaande uit blauw glazen ringen, verbonden door koperen bandjes. Met de twee bijbehoorende oorbellen. (1e helft der 19e eeuw.)
Geschenk van *Jonkvrouw M. A. baronesse Taets van Amerongen.*

2026. Paar damesoorbellen, bestaande uit twee lange platte zwarte steentjes, in goud gevat. (1e helft der 19e eeuw.) Lg. 0.055.
Geschenk van *Jonkvrouw M. A. baronesse Taets van Amerongen.*

2027. Paar geheel dergelijke oorbellen, bestaande uit twee stukjes zwarten steen, door gouden kralen verbonden. (1e helft der 19e eeuw.) Lg. 0.055.
Geschenk van *Jonkvrouw M. A. baronesse Taets van Amerongen.*

2028. Paar damesoorbellen, bestaande uit een langen traanvormigen hanger van ijzerdraad. (1e helft der 19e eeuw.) Lg. 0.05.
Geschenk van *Jonkvrouw M. A. baronesse Taets van Amerongen.*

2029. Haarkam van verguld koper, versierd met eene kroon van fil de grain en roode koralen, style Empire. Hg. 0.08, br. 0.15.
Geschenk van *Jonkvrouw M. A. baronesse Taets van Amerongen.*

2030. Zwarte ijzeren haarkam, met drie medaillons, waarin Vulcanus, die pijlen smeedt voor Venus, en twee genii tusschen rozentakken, style Empire. Behoort bij N°. 2020. Hg. 0.115, br. 0.155.
Geschenk van *Jonkvrouw M. A. baronesse Taets van Amerongen.*

2031. Schildpadden haarkam met hoogen rug. (c. 1820.) Hg. 0.145, br. 0.13.
Geschenk van *Jonkvrouw M. A. baronesse Taets van Amerongen.*

2032. Schildpadden haarkam met zeer hoogen rug. (1e helft der 19e eeuw.) Hg. 0.16.

2033. Platte schildpadden haarkam zonder ornament; van onderen met grove, van boven met fijne tanden. (Begin der 19e eeuw.) Hg. 0.125, br. 0.23.
Geschenk van *Jonkvrouw M. A. baronesse Taets van Amerongen.*

2034. Papieren waaier met ivoren handvatsel. De voorzijde is versierd met eene fraaie waterverfteekening, voorstellende Mozes door Pharao's dochter ontdekt; de achterzijde met een zeegezicht, waarbij een gebouw met watermolen, eenige Oostersche paleizen en twee Turken. Op het ivoren handvatsel een gezelschap van twee dames en een heer, style Louis XV. Hg. 0.26, br. 0.40.
Geschenk van *Jonkvrouw M. A. baronesse Taets van Amerongen.*

2035. Ivoren waaier, beschilderd aan de voorzijde met een landschap,

waarin eenige idyllische boeren en boerinnen; op de achterzijde met een gezicht op een paleis in een tuin, waarin twee personen, die schijnen gevochten te hebben. Onder aan den waaier en aan de twee zijden eenige Chineesche voorstellingen. (Laatst der 18e eeuw.) Hg. 0.215, br. 0.37.

Geschenk van *Jonkvrouw M. A. baronesse Taets van Amerongen.*

2036. Papieren waaier, met zwartgeschilderd beenen handvatsel; op het papier drie gegraveerde voorstellingen van verliefde paren, in een met Oost-Indische inkt geteekend randwerk. (Omstreeks 1780.) Br. 0.45.

2037. Geëmailleerde verguld koperen snuifdoos; op het deksel eene in een landschap zittende dame, die uit een muziekboek zingt, terwijl een staande heer haar op de fluit begeleidt. (c. 1770.) Hg. 0.03, br. 0.075.

Geschenk van *Jonkvrouw M. A. baronesse Taets van Amerongen.*

2038. Geel-koperen tabaksdoos, versierd op deksel en voet met fraai gegraveerde voorstellingen van herders en herderinnen in een dicht bosch; om den rand voorstellingen van een dollen stier, een dubbelen adelaar met leeuwen enz. (2e helft der 18e eeuw; naar het schijnt gedeeltelijk gevolgd naar oudere modellen.) Hg. 0.045, br. 0.19.

Geschenk van den heer *J. C. de Graaf.*

2039. Geel-koperen tabaksdoos, waarop aan de eene zijde gegraveerd is het gevecht bij Vreeswijk (9 Mei 1787), met onderschrift in rébus:

„*Dus heeft het kruit en lood*
(*Visscher*) *en v. d.* (*Vlerk*) *ge*(*dood*)."

De andere zijde stelt voor de vlucht der vijandelijke troepen, met onderschrift in rébus:

„*'k Verlaat het* (*kruit*)
En kies de (*schuit*)
En laat haar den (*buit*)."

(Einde der 18e eeuw.) Lg. 0.17, br. 0.09.

In de doos grafschriften in handschrift „*Ter Gedaghtenis*" der beide gesneuvelden door IJ. van Hamelsveld en M. Mulroo.

Geschenk van den heer *M. graaf Nahuijs te Wiesbaden.*

2040. Geel-koperen tabaksdoos met gegraveerde voorstellingen. Op de bovenzijde in het midden een gebouw met opene deur, waardoor eene vrouw binnengaat, terwijl een persoon, die met een ladder het dak beklimt, er afvalt. Links een herder met een schaap, die naar het gebouw toegaan; rechts drie personen, door een engel naar het gebouw geleid; met opschrift: „*Koomt ras hier is de deur*". Met onderschrift: „*Die door de regte deur ingaat, sal in de schaapstal komen daar overvloet van weijde staan. Wee die door een ander weg soekt in te dringe sal met den overleg in den afgront springe*". — Op de onderzijde acht vrouwen met twee kinderen, die bij eene brug over een water staan, aan welks overzijde Jacob met den engel worstelt, met bijschrift: „*Ik wijk niet agterwaarts al sijt gij wondersterk voor dat ik overwin koom ik niet uyt 't perk*". Met

onderschrift: „*Wie is den helt geweest dat geef ik u te raade die sonder wapene den sterke krijshelt overwon, de kloeke daade die nooyt een strijtbaar helt met magt verrigte kon*". Op de roodkoperen rand de (later ingekraste) inscriptie: „VERLAAT DE WERELT". (18e eeuw.) Hg. 0.032, br. 0.172.

Geschenk van den heer *H. H. van Dijk.*

2041. Papieren kokertje, waarin negen vuurmakers, bestaande uit katoen met phosphorus, in luchtdichte glazen buisjes. Het kokertje lang 0.135.

Afkomstig uit eene reisnécessaire, gebruikt in 1785 door een Amsterdamsche magistraatspersoon, die den wijk nam naar het buitenland.

Geschenk van den heer *Mr. J. H. Schober.*

2042. Zilveren teekenétui met ornamenten style Louis XV, bevattende een mesje, een potlood, een duimstokje, een liniaaltje, een passer en een priem (met oorlepel?); in het midden een verrekijker. (2e helft der 18e eeuw.) Hg. 0.10.

Legaat van den heer *Th. J. van Everdingen.*

2043. Notitieboekje, afkomstig van Albertus Venrooy, bevattende een „Stichters Almanach" van 1735, gebonden in zwartlederen bandje met zilveren sloten en potlood. (1e helft der 18e eeuw.) Lg. 0.13, br. 0.08.

Legaat van den heer *Th. J. van Everdingen.*

2044. Agaatsteenen doosje met metalen beslag voor het bewaren van een oorlepeltje en tandenstokers. (1e helft der 19e eeuw.) Hg. 0.05, br. 0.02.

Geschenk van *Jonkvrouw M. A. baronesse Taets van Amerongen.*

2045. Tandenstokerdoosje in den vorm van een visch met beweegbaren, geschubden staart. (Begin der 19e eeuw.) Lg. 0.105.

Geschenk van *Jonkvrouw M. A. baronesse Taets van Amerongen.*

2046. Glazen flacon in den vorm van een pistool; de haan is afgebroken. De flacon is van boven gesloten door een looden deksel met schroef. (17e eeuw?) Lg. 0.33.

2047. Zeer klein reukfleschje met verguld zilveren stop. Hg. 0.04.

Geschenk van *Jonkvrouw M. A. baronesse Taets van Amerongen.*

2048. Speelbeursje, gehaakt van blauwe en gele zijde, gesloten met twee gouden stangetjes en een versierde gouden ring. Lg. 0.20. (1e helft der 19e eeuw.)

Geschenk van *Jonkvrouw M. A. baronesse Taets van Amerongen.*

2049. Speelbeursje, gehaakt van paarsche zijde met gouddraad. (1e helft der 19e eeuw.) Lg. 0.08.

Geschenk van *Jonkvrouw M. A. baronesse Taets van Amerongen.*

2050. Gehaakt speelbeursje met versierden gouden beugel. (Begin der 19e eeuw.) Middellijn 0.08.

Geschenk van *Jonkvrouw M. A. baronesse Taets van Amerongen.*

2051. Gebreide reticule met gebreiden rand, versierd met een bloemtak en andere ornamenten van gekleurde kraaltjes. (Begin der 19e eeuw.) Lg. 0.35.

Geschenk van den heer *H. J. Schouten te Ommeren.*

2052. Zwart fluweelen zak voor het bergen van dameshandwerk, versierd met eene krans van opgelegde bloemen in uitgesneden been en van bladeren in gekleurde zijde geborduurd. (Begin der 19e eeuw.) Hg. 0.22, br. 0.24.

Geschenk van *Mevrouw Muller geb. Lulofs.*

2053. Breihoutje, versierd met snijwerk en het jaartal 1761. Lg. 0.18.

2054. Twee staafjes van gebakken pijpaarde, aan de beide einden verdikt; het eene gemerkt 59 met eene kroon. Gebruikt bij het maken van kunstbloemen. (18e eeuw.) Lg. 0.06, br. 0.01.

Gevonden aan De Bilt.

Geschenk van den heer *Dr. H. J. Broers.*

N.B. Te Leiden is onlangs een oud dames-werkdoosje opgevischt, waarin vele van deze staafjes van verschillende dikte.

2055. Geheel dergelijk, doch kleiner staafje van gebakken pijpaarde met dikke uiteinden. Lg. 0.06, br. c. 0.01.

2056. Opengewerkte zilveren vingerhoed, dienende als bergplaats van eene kleine vergulde vingerhoed, waarop gegraveerd is Cupido met een hart en inschrift: „*Il est a moi.*" en eenige huizen met opschrift: „*Heureux qui la possède.*" (Begin der 19e eeuw.) Hg. 0.02.

Geschenk van *Jonkvrouw M. A. baronesse Taets van Amerongen.*

II. INSIGNES, DIPLOMA'S, PRIJSPENNINGEN.

2057. Zilveren insigne van de Utrechtsche pelgrims naar Kevelaar. Vz. de H. Maagd met het Jezuskind, waaronder het woord „*Utrecht.*" Tz. St. Maarten te paard met den arme; met opschrift „*Broedermeester*" en het jaar „1811." (1e helft der 19e eeuw.)

2058. Hartvormige koperen plaat met gegraveerde afbeelding van het Metalen kruis in een krans van eiken- en lauwerbladeren. Met randschrift: „HULDE AAN DE VEREENIGING VAN HET METALE KRUIS. — AFDELING UTRECHT." Het voorwerp hangt aan een zijden blauw en oranje gestreept lint. (Midden der 19e eeuw.)

Geschenk van de *Utrechtsche afdeeling van het Metalen kruis.*

N.B. Het doel van dit voorwerp (naar het schijnt een draagteeken) is onbekend. Het is jonger dan 1853, toen de vereeniging is opgericht, doch blijkens de letters en de gravure niet *veel* jonger.

2059. Bronzen insigne van de bestuursleden der vereeniging Vrijwillige Brandweer, hangende aan een gedraaid zijden koord met de stedelijke kleuren. De voorzijde van den penning vertoont het stadswapen, de achterzijde de woorden: „VRIJWILLIGE BRANDWEER. UTRECHT." (2e helft der 19e eeuw.)
Geschenk van de vereeniging *Vrijwillige Brandweer.*

2060. Zilveren insigne van de Utrechtsche vereeniging voor fabrieks- en handwerksnijverheid. Vz. het stadswapen met den datum: „1864 1 AUG." en randschrift: „VEREENIGING VOOR FABRIEKS- EN HANDWERKSNYVERHEID." Tz. afbeelding van verschillende instrumenten. Midden der 19e eeuw.)

2061. Zilveren insigne van de Typographen-vereeniging Nut en Genoegen (opgericht in 1851), bestaande uit een zilveren drukpers in lauwerkrans met het stadswapen, bevestigd aan een zijden strikje met de stadskleuren. (Midden der 19e eeuw.)
Geschenk van den heer *C. L. de Leur.*

2062. Teekening in O.-I. inkt van een zilveren insigne van de leerlingen der teekenschool van het Utrechtsche Schilderscollege(?), voorstellende een liggend schaap met iets in de voorpooten, in medaillon met randschrift: „DOOR TIJD EN VLIJD VOLMAAKTER." Onder het medaillon het schilderswapen; daarboven het stadswapen. (18e eeuw.)

N.B. Een „dichtlievend genootschap" te Utrecht *Volmaakter door den tijd*, wordt vermeld op den titel van *De herrezen vrijheid* (1787) door J. van Manen. Een tooneelgezelschap *Door tijd en vlijt volmaakter* gaf in 1783 te Amsterdam een „*Nieuw-jaar-wensch*" uit, voorafgegaan door: „*De boere rymer of de geslaage poeëet*".

2063. Zilveren insigne van de zangvereeniging Aurora, voorstellende het stadswapen in eene zon, die uit de wolken te voorschijn komt. Het stuk is met een blauw lint met zilveren ster bevestigd aan een strikje met de stadskleuren. (Midden der 19e eeuw.)
Geschenk van den heer *H. B. Neelmeijer.*

2064. Zilveren insigne van de zangvereeniging Harmonie, bestaande uit een lier met ringetje. (Midden der 19e eeuw.) Hierbij twee diploma's der vereeniging d.d. 1867.
Geschenk van den heer *A. J. Servaas van Rooijen te 's Gravenhage.*

2065. Bronzen insigne van de Utrechtsche scherpschutters-vereeniging de Zwijger. Vz. Borstbeeld van prins Willem I; met randschrift: „UTRECHTSCHE SCHERPSCHUTTERS-VEREENIGING DE ZWIJGER. 1865." Tz.: „PRIJSKAMP DER KORPSEN EN VEREENIGINGEN." (2e helft der 19e eeuw.)

2066. Bronzen insigne van een scherpschutter 1e klasse van de Utrechtsche Weerbaarheids-vereeniging. Vz. een schild met twee gekruiste geweren op een gekroond cartouche, met opschrift: „UTR. WEERBAARHEIDS-

VEREEN." Tz. de woorden: „SCHERPSCHUTTER 1e KLASSE." (2e helft der 19e eeuw.) (2 ex., waarvan een met oog om het te dragen.)

2067. Zilveren insigne van de Utrechtsche ijsclub Vooruit. Penningje, waarop een schaats met randschrift: „UTRECHTSCHE IJSCLUB VOORUIT. OPGERICHT 18 $^{29}/_{12}$ 79", hangende aan een zijden lint met de stadskleuren. (2e helft der 19e eeuw.)
Geschenk van de *Erven Mr. C. G. de Balbian van Doorn.*

2068. Kaart dienende als bewijs van lidmaatschap voor de Burgersocieteit Concordia te Utrecht in 1787 (gegraveerd naar *C. v. Cuylenburg* door *Jonxis*).
Geschenk van den heer *J. P. van der Kellen.*

N.B. De Burgersocieteit Concordia of De Eendracht was gevestigd op de Mariaplaats. (Vgl. *Mijn aandenken aan Nederlands alliantie met Vrankrijk*, titel.— Vroedsch.-resol. 30 Jan. 1786.)

2069. Kaart dienende als bewijs van lidmaatschap van de Vaderlandsche societeit te Utrecht in 1795 (gegraveerd naar *W. N. Koopman* door *R. Vinkeles*). (2 ex.)
N°. 2 geschenk van den heer *H. B. Neelmeijer.*

2070. Quittantie van een half jaar contributie à *f* 7.—, te verschijnen 15 September 1803, voor een lid der societeit de Harmonie te Utrecht.

2071. Diploma voor J. D. Janssen als extraordinair lid van het Utrechtsche departement van het Hollandsch schaakgenootschap in 1808. Gegraveerd door *D. Veelwaard.*

2072. Looden prijspenning van het Provinciaal Utrechtsch genootschap van Kunsten en Wetenschappen. Gegraveerd door *H. C. V. Calker.* (*Van Loon*, 6e Verv. N°. 480.)

N.B. Dit exemplaar is op 29 Juni 1821 uitgereikt aan *J. A. Bakker.*

2073. Dezelfde prijspenning; afslag in zilver.

N.B. Dit exemplaar is op 24 Juni 1842 uitgereikt aan *Dr. H. M. Duparc.*

2074. Bronzen draagpenning, uitgereikt door de Utrechtsche afdeeling van de Maatschappij tot nut van 't algemeen voor 40-jarigen trouwen dienst en voor het redden van menschen. Vz. een eikenkrans met de woorden: „MAATSCHAPPIJ TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN AFDEELING UTRECHT." Tz. vlak (bestemd voor den naam van den bekroonde). (c. 1880.)

2075. Bronzen prijspenning van het Genootschap voor landbouw en kruidkunde. Vz. beeld van Ceres, die een krans uitreikt, met randschrift: „GENOOTSCHAP VOOR LANDBOUW EN KRUIDKUNDE," en onderschrift: „UTRECHT." Tz. vlak. (c. 1860.)

N.B. De Gemeenteraad besloot 9 September 1846 op een adres van het bestuur van het Genootschap voor landbouw en kruidkunde te Utrecht, om „zoo in het belang van hetzelve genootschap als ter bevordering van naijver" jaarlijks

f 150.— beschikbaar te stellen „tot het uitlooven van gouden medailles bij elke vervolgens te houden tentoonstelling." Deze medailles, „geslagen op de stempel van het genootschap," zijn jaarlijks door de stad uitgeloofd tot 1877 toe.

2076. Dezelfde prijspenning, kleiner model.

2077. Bronzen prijspenning voor den Provincialen schietwedstrijd te Utrecht, uitgeschreven door de Utrechtsche schietvereeniging de Zwijger. Vz. de woorden: „DE ZWIJGER UTRECHT. PRIJSKAMP DER KORPSEN EN VEREENIGINGEN." Tz. de woorden: „PROVINCIALE SCHIETWEDSTRIJD TE UTRECHT. — 14 AUGUSTUS 1871. 3de PRIJS."

2078. Zilveren insigne voor het zangersfeest van 1856 te Utrecht, voorstellende het rijkswapen met onderschrift: „JE MAINTIENDRAI," waarachter twee gekruiste trompetten en een lauwerkrans; bovenaan het stadswapen in eene zon met de woorden: „UTRECHT. 1856." (2 ex.)

2079. Zilveren insigne voor het 11e Nederlandsche zangersfeest van 1873 te Utrecht, voorstellende een schild, waarop eene rijzende zon met het stadswapen en het opschrift: „XI NED. NAT. ZANGERSFEEST. 1873. AURORA—UTRECHT."

2080. Bronzen prijspenning voor de kegelconcoursen in de societeit De Vereeniging te Utrecht. Vz. een omgevallen kegelspel met het stadswapen in een krans van eiken- en lauwerbladeren. Tz. een cartouche met: „1 PRIJS", en een palmtak; met randschrift op een banderol: „KEGELCONCOURS TE UTRECHT. SOCIETEIT DE VEREENIGING." (c. 1880.)

2081. Rond zilveren plaatje (armenloodje, presentieloodje of iets dergelijks), waarin het wapen der stad Utrecht gestempeld is. (Begin der 16e eeuw.)

2082. Middeleeuwsch koperen presentieloodje(?) met het cijfer LXXVI. (Begin der 16e eeuw.) (*V. d. Chijs*, *De munten der bisschoppen van Utrecht.* pl. XX N°. 55.)
Geschenk van het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

2083. Koperen Utrechtsche presentiepenning of schietloodje. (c. 1783.) (*Van Loon.* 8e *Verv.* pl. LVII. N°. 597.)

2084. Vier koperen penningen der Utrechtsche Coöperatieve verbruiksvereeniging van Eigen Hulp, bestemd tot het ontvangen van dividend voor de leden, voorstellende de ingestempelde cijfers 1, 5, 10 en 25 met de letters: „U. C. V. V. v. E. H." (1888.)

2085. Bronzen penning van het koffiehuis de Doelen. Vz. „KOFFYHUIS DE DOELEN ACHTER DEN DOM TE UTRECHT." Tz. „GOED VOOR EEN GLAS BEIERSCH BIER. C. STUMM." (c. 1860.)

2086. Geelkoperen (gegoten) penning van het bierhuis De Hoop aan de Catharijne-poort. Vz. Cambrinus zittende. Tz. bierglas met opschrift: „E. F. BIRCKENHAUER. BIERHUIS DE HOOP. UTRECHT. GOED VOOR EEN GLAS BIER." (c. 1860.)

2087. Bronzen penning van het bierhuis De Hoop. Vz. Cambrinus staande. Tz. „GOED VOOR EEN GLAS BIER. — E. F. BIRKENHAUER, BIERHUIS DE HOOP UTRECHT." (c. 1870.)

---

12. KINDERSPEELGOED.

2088. Looden beeldje, voorstellende een trommelslager. (1e helft der 17e eeuw.) Lg. 0.04.

2089. Looden beeldje, voorstellende een geharnast soldaat. (1e helft der 17e eeuw.) Lg. 0.07.

2090. Acht stuks zilveren kinderspeelgoed, als: een rustbank, een ronde tafel op gedraaiden voet, een versierde schenkkan, een versierd kanon, een pijpenkomfoor, een strijkijzer met treeft, een versierd lepelrek en een braadpan met twee visschen. (17e eeuw.)
Geschenk van *Mevrouw F. Broers, geb. Broers te Breda.*

2091. Narrenkop van bruinverglaasde gebakken aarde, van achteren een gat. (17e eeuw.) Hg. 0.06, br. 0.045.

2092. Zeer klein kannetje van grijze verglaasde gebakken aarde. (17e eeuw.) Hg. 0.045, br. 0.025.

2093. Beeldje van witte gebakken aarde, voorstellende een trommelslager. De beenen ontbreken. (Einde der 17e eeuw.) Nog lg. 0.07, br. 0.03.

2094. Beeldje van witte gebakken aarde, voorstellende een jong man met lang haar, platte muts en lang sluitend gewaad; met de rechterhand houdt hij zijne muts vast, in de linker draagt hij een onkenbaar voorwerp; aan den gordel hangt een doode vogel. De beenen ontbreken. (Einde der 17e eeuw.) Nog lg. 0.09, br. 0.04.

2095. Eikenhouten linnenkastje met dubbele deur en twee laden met koperen beslag, style Louis XIV. (Begin der 18e eeuw.) Hg. 0.58, br. 0.432.

2096. Voorstelling van een mijnwerk met beweegbare poppen. De eerste verdieping stelt voor het werken in de mijn, de tweede het smelten der metalen, de derde het wegen en het beproeven van het metaal (?), de vierde een troep muzikanten. Met onderschrift: „DAS BERGWERCK DAS IST LOBENS WEHRT. ANÕ 1735." Duitsch kinderspeelgoed uit de 1e helft der 18e eeuw. In houten kast op pooten, hg. 1.69, br. 0.69.
Geschenk van de familie *Wttewaall van Wickenburgh.*

2097. Eikenhouten tafeltje met laden, style Louis XV. (1e helft der 18e eeuw.) Hg. 0.33, br. 0.375.
Geschenk van de heeren *G.*, *M. en A. Roijaards.*

2098. Twee notenhouten stoeltes met hooge ruggen en zittingen van lichtblauw damast, style Louis XV. (1e helft der 18e eeuw.) Hg. 0.35, br. 0.20.
Geschenk van de heeren *G.*, *M. en A. Roijaards.*

2099. Bovengedeelte van een beeldje van witte gebakken aarde, voorstellende een persoon met lang haar en muts. (18e eeuw.) Nog hg. 0.035, br. 0.03.

2100. Beeldje van witte gebakken aarde, voorstellende een ingebakerd kind met geplooid mutsje en banden om het lijf. (18e eeuw.) Lg. 0.045, br. 0.015.
Gevonden te Blauwkapel.

2101. Ruw bewerkt beeldje van grijze verglaasde gebakken aarde, voorstellende een liggend schaap. (18e eeuw.) Hg. 0.045, br. 0.055.

2102. Kleine kikvorsch van grauwe gebakken aarde met stippen en strepen van witten steen of verglaasde aarde. (18e eeuw.) Lg. 0.025, br. 0.025.
Gevonden te Wijk bij Duurstede.
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

2103. Eikenhouten stoeltje met opengewerkten rug en zitting van gebloemd rood trijp, style Louis XVI. (Einde der 18e eeuw.) Hg. 0.355, br. 0.186.
Geschenk van de heeren *G.*, *M. en A. Roijaards.*

2104. Eikenhouten nachttafeltje met schuivende deur en tinnen pot. (Einde der 18e eeuw.) Hg. 0.186, br. 0.14.
Geschenk van de heeren *G.*, *M. en A. Roijaards.*

2105. Hollandsch loterijspel met ongekleurde plaatjes. (Einde der 18e eeuw.) Ontbreken de nummers 1, 2, 5, 7, 17, 19, 23, 24, 28, 30, 40, 43, 44 en 48 der plaatjes, — alle versjes — en alle nummers op één na.
Geschenk van de heeren *G.*, *M. en A. Roijaards.*

2106. Duitsch loterijspel met gekleurde plaatjes. (Begin der 19e eeuw.) Ontbreken de nummers 6 en 21 der plaatjes.
Geschenk van de heeren *G.*, *M. en A. Roijaards.*

2107. Model van eene kamer uit het begin der 19e eeuw, waarin een glazen kroon met ballons voor waskaarsen, ledikant en wieg, chiffonière, open kastje, kaptafel, drie tafels, vijf stoelen, kanapé en twee bankjes; verder een haard (waarschijnlijk later bijgevoegd), schrijfcassette, dameswerktaschje en verschillende kleine meubelen, met twee poppen. De kamer is gesloten door eene dubbele deur en vier ramen, en staat op vier pooten, versierd met vruchtentrossen. (1e helft der 19e eeuw.) Hg. 0.94, br. 0.805.
Geschenk van de heeren *G.*, *M. en A. Roijaards.*

2108. Geel-geschilderde diligence voor twee paarden met opschrift: „DE SNELHEID. ONDERNEMING VAN VAN GEND EN LOOS. AMSTERDAM EN ANTWERPEN.” (1e helft der 19e eeuw.) Hg. 0.338, br. 0.45.

Geschenk van de heeren *G.*, *M. en A. Roijaards.*

2109. Geel-geschilderde vigilante. (1e helft der 19e eeuw.) Hg. 0.245, br. 0.39.

Geschenk van de heeren *G.*, *M. en A. Roijaards.*

2110. Verfdoos. (Begin der 19e eeuw.)

Geschenk van de heeren *G.*, *M. en A. Roijaards.*

---

13. GRAFTEEKENEN.

2111. Tufsteenen doodkist met gedeelten van deksels van denzelfden steen. Zij is gehouwen uit één stuk, en versmalt zich naar het voeteneinde toe. De vier zijden zijn versierd met om het vlak heenloopende lijnen, de smalle zijden bovendien met gekruiste lijnen. Onder het hoofd van het lijk is een gat aangebracht. Het deksel, aan de lange zijden rondgehouwen, is niet versierd. (9e eeuw.) Hg. (de kist) 0.59 — 0.48, hg. (het deksel) 0.25—0.21, br. (aan het hoofdeinde) 0.61, br. (aan het voeteneinde) 0.30, lg. 1.86.

Gevonden (met vele andere) in den grond op het Oudmunsterkerkhof bij den aanbouw van nieuwe huizen (ten zuiden naast den Domtoren) met de voeteneinden naar het oosten gekeerd in gelijke richting als de Dom, en dus afkomstig uit de St. Salvatorskerk.

Geschenk van de familie *Van Lunteren.*

N.B. Volgens mondelinge mededeeling van den heer J. Habets zijn deze kisten, te oordeelen naar het zeer smalle voeteneinde, betrekkelijk jong, maar toch niet jonger dan de 9e eeuw.

2112. Doodkist, bestaande uit dertien groote, platte, ruw bewerkte stukken tufsteen, los tegen elkander geplaatst, waarop een deksel rust van achttien dergelijke stukken, die van onderen van eene gleuf voorzien zijn en van boven schuins tegen elkander geplaatst worden. In de kist bevindt zich een ronde, eenigszins uitgeholde tufsteen, waarop het hoofd van den doode gerust heeft. Het lijk werd op de bloote aarde geplaatst, en een bodem is dus niet aanwezig; de driehoekige steen, die aan het hoofdeinde de kist sloot, ontbreekt. (11e eeuw.) Hg. 0.43, br. 0.745, lg. 1.90.

Gevonden op het terrein der St. Paulus-abdij.

Afgebeeld bij: *De Roever*, *Het leven van onze voorouders.* I p. 340.

2113. Ronde platte steen, naar voren afloopende; van boven in

het midden eene ronde holte, aan de vier hoeken ronde uitsteeksels, die van boven gezien aan een kruis doen denken; de tusschenruimten tusschen deze uitsteeksels zijn op de zijden versierd met halfronde nissen. De bovenoppervlakte schijnt beschadigd. Middellijn 0.255.

Gevonden in 1863 onder het hoofd van een lijk in eene doodkist op het kerkhof aan de noordzijde der St. Joris-kerk te Amersfoort. De kist bestond uit groote baksteenen, aan de binnenzijden met hout bekleed(?); een deksel werd niet gevonden.

Geschenk van den heer *Mr. J. van der Leeuw te Amersfoort.*

2114. Ronde looden plaat, waarop afgebeeld is het krnis omgeven door vier kleinere kruisen (het Jeruzalemskruis); rechts een kromstaf en aan de beide uiteinden twee kruisjes. Om den rand vijfmaal een teeken, gelijkende op een A. De plaat is voorzien van vijf gaten, die waarschijnlijk gediend hebben om haar te bevestigen op den deksel eener doodkist, waarin begraven was een abt, die eene bedevaart naar Jeruzalem gedaan had. (12^{e} eeuw.) Middellijn 0.125.

2115. Miskelk van was, van buiten met ingekrabde figuren versierd, van binnen effen. (16^{e} eeuw.) Hg. 0.13, br. 0.085.

Gevonden in November 1841 bij het ruimen der graven in de St. Nikolaas-kerk, onder een grafzerk met de volgende inscriptie: „An°. xv^{c}lvii Sterf Heer Jan Jansz. van Eck, Patroon vañ Capell. 10. Maart."

Geschenk van den heer *Mr. C. W. J. baron van Boetzelaar van Dubbeldam.*

2116. Grafsteentje van Jan van Renen, priester gedoteerd met de halve keizerprebende in de St. Maria-kerk, met het volgende opschrift:

„año dñi m . cccc . li . ultima die mēsis octobris
Obiit hon^{lis}. vir Dñs joh'es de renē pbr. Semip̄bē
dat' imperialis hui' ecclē b̄te marie Traiecteñ cui' aīa
Requiescant in pace. Amen."

Hg. 0.215, br. 0.735.

Afkomstig uit den kloostergang der St. Maria-kerk.

2117. Grafsteentje van Willem Tengnagel, kanunnik ten Dom, en van Otto Tengnagel, pastoor der St. Nikolaaskerk, van onderen in een punt met gothieke ornamenten toeloopende (misschien het onderste gedeelte van een grafmonument). De oppervlakte is in twee deelen verdeeld en draagt de volgende opschriften:

„Anno d̄ni M cccc Lxvii
xxx^{a} die mens' Marcii obiit
Venra' vir dn̄s Wilh's
Tengnaghel quōdā maioris
Ecclīē traiecteñ Cano^{c}' ora p̲ eo.

int iaer ons heren Mv^{c}
eñ vii den xxi in augu(sto)
sterf meister ot tengnagh
el xl Jaer pastoer deser
kercke. bit voer die siel."

De letters dragen sporen van roode polychromie. Hg. 0.415, br. 0.865.

Afkomstig uit de St. Nikolaaskerk.

Geschenk van *Kerkvoogden der Nederduitsch-Hervormde gemeente.*

N.B. Zie: *Dodt*, *Archief.* VI p. 321, 322, 324. Vgl. *Arhief v. geschiedenis v. h. aartsbisdom Utrecht.* VII p. 5. — De familie Tengnagel had blijkbaar haar familiegraf in de St. Nikolaaskerk: zie over Heynric Tengnagel, aldaar begraven in 1519/20: *Dodt*, *Archief.* VI p. 331.

2118. Grafsteentje van Gerrit van der Burch, pastoor te Hagestein, met het volgende opschrift:

„Anno dn̄i M CCCC LXXXIIII octavo die
mensis Junii obijt hon̄ vir dn̄s gerardus
de castro pastor in hagēsteijn hic sepultus.
orate pro eo."

In de letters sporen van roode en lichtblauwe verf. Hg. 0.26, br. 0.695.
Afkomstig uit den noordelijken muur van het koor der voormalige Weeskerk.
Geschenk van *Regenten van het Gereformeerd Burgerweeshuis.*

2119. Grafsteentje van Tielman Momfelen van Usselaer, notaris, stadsklerk en bewaarder der archieven van Utrecht, met het volgende opschrift:

„Int Jaer Ons Heeren M CCCC
Ende LXXXIX op den XXIX stē
Dach In den Aapril sterff
Tielmānus Momfelen van
Vsselaer. Got heb sijn siel."

Daaronder een gothiek ornament en het wapen van Momfelen. Hg. 0.57, br. 0.59.
Afkomstig uit den kloostergang der St. Maria-kerk.

N.B. Zie over Momfelen: *Burman*, *Jaarboeken.* II p. 406, III p. 78 Noot. — *Dodt*, *Archief.* V p. 107.

2120. Grafsteen (waarschijnlijk het onderstuk van een gebeeldhouwd grafmonument) van Mr. Hubert van Boechout, kanunnik der St. Mariakerk. Het bevat twee medaillons met (vroeger gepolychromeerde) wapenschilden, en daartusschen het volgende grafschrift:

„Anno dn̄i . M . CCCC . XC . ipso die s . severi ep̄i XXII die . Mēsis Octob' obijt Vērabilis vir magist' Hubertus . de Boechout artiū mgr. huius ecclesie b̄te Marie Traiecten̄ senior Canonic'. Cuius aīa Requiescat in pace ."
Hg. 0.42, br. 1.575.
Afkomstig uit het oxaal of koorhek der St. Maria-kerk.

2121. Fundatiesteen met de volgende inscriptie tusschen twee wapens:
„Reyer Wilhemsz. e(n̄ M)argri(et W)ilhem Croecken
docht' zij huys̄f hb̄n In dese Capelle gefūdert eē ewi-
ge misse ter weecke te doē des maēdachs morgens VII urē
op ons liever vrouwē altaer staen̄ an die nordtsyde vāde
Capelle en̄ lesē nader
Misse eē miser'e en̄ de profūdis mit eē collē pro defūctis
en̄ tot ond'houdenisse

vā dezē Misse hbn die broeders vā St. Gierom' gegevē eē halff vyertel veēs
Eñ is gelegē In Thienhoeuē die welcke die broeders geloeft hbn nymm̄mē
te vercopē Eñ noch hebn die voerñ. broeders geloeft Reyer voirsz. eñ Mer-
griet sijn huisf hoer kynderē eñ vrūdē alle iaer hoer Memorie te houdē
In der missē (eñ e)wige(lic?) na hoer gewoentē op dē 1e dach (in) Mey eñ hbn
die selve Reyer eñ Margriet ontfangē hoer brod'schap maeckeñ hoer de(e)
lachtich alle hoer goeder werk(e) eñ Reyer sterf Int Iaer XIIIIc eñ XC op dē
XIIII dach ī Mey Ende Mergriet sij huysf. sterf Int Iaer XIIIIc eñ XIIIII optē 1e dach ī Mert.
god heb die zyelen Amen."

Hg. 0.625, br. 0.66.

Afkomstig uit de kapel van het St. Hieronymushuis.

Geschenk van *Kerkvoogden der Remonstrantsche gemeente.*

N.B. Het sterfjaar der vrouw was natuurlijk niet 1415, maar denkelijk 1494 (XIIIIcXCIIII).

2122. Fragment van een dergelijk, met fraaie, doch iets grootere letters gebeeldhouwd grafsteentje, nog bevattende de volgende woorden:

„ . . . . . . XCV . . . . . . mēsis
. . . . . (sp)ectabilis et . . . ."

Nog lg. 0.18, nog br. 0.14.

Gevonden in den grond bij de verbouwing van den schouwburg op het Vreeburg (en dus afkomstig uit de kerk van het St. Catharina-klooster).

Geschenk van den heer *C. Vermeijs.*

2123. Twee fragmenten van een met kleine, zeer fraaie gothieke letters gebeeldhouwd grafsteentje, nog bevattende de volgende woorden:

„ . . . . (d)ñi MCC . . . . . .
(revere)ndissimu. . . . .
. . . . . . und de . . . .
. . . . . . T . . . ."

en: . . . . Magist(er) . . . . .
(rever)endiss(imi) . . . ."

Nog lg. 0.13, nog br. 0.17 en nog lg. 0.12, nog br. 0.14.

Gevonden in den grond bij de verbouwing van den schouwburg op het Vreeburg (en dus afkomstig uit de kerk van het St. Catharina-klooster).

Geschenk van den heer *C. Vermeijs.*

2124. Fragment van een met geheel dergelijke letters gebeeldhouwd grafsteentje, nog bevattende de volgende woorden:

„ . . . . ie que . . . . .
. . . . mbris Anno . . .
. . . . . . rii MV^{c} . . . . . .
. . . . Claes . . . . .
. . . . Mer. . . . . . .
. . . . d . . . ."

Nog lg. 0.19, nog br. 0.24.

Gevonden in den grond bij de verbouwing van den schouwburg op het Vreeburg (en dus afkomstig uit de kerk van het St. Catharinaklooster).

Geschenk van den heer *C. Vermeijs.*

2125. Gedeelte van eene groote grafzerk zonder eenig ornament, afkomstig uit de kapel van het Vrouwenklooster van Oostbroek. Met opschrift in gothieke letters:

„Hier leyt begrauē vrou gertruyt
van gruenēsteyn sterff a° XV^{c} eñ III
op S. jelisdach bidt voer die ziel."

Nog hg. 0.35, nog br. 1.12.

Gevonden op het terrein van het Meteorologisch Instituut aan De Bilt.

Geschenk van den heer *Mr. G. H. L. baron van Boetzelaer.*

N.B. Vrouwe Gertrudis van Groenesteyn, abdis van het Vrouwenklooster, stierf volgens *de Historie v. 't Utr. bisdom* (I p. 595) op St. Aegidiusdag 1500. (Jelis of Gillis = Aegidius. Blijkbaar zijn de woorden „ende III" op de grafzerk door den schrijver onjuist gelezen.)

2126. Grafsteentje van witten steen, waarop in gothieke letters de volgende inscriptie:

„Int Jaer os̄ H(e)re(n) MV^{c} eñ VII optē
XVI^{tē} dach ī augusto sterf G(rie)tgē
herm(ansd)ocht' vā scoenhovē hier
begravē bidt voer die z(ie)l amē."

Hg. 0.265, br. 0.555.

Afkomstig uit de kapel van het St. Hieronymushuis.

Geschenk van *Kerkvoogden der Remonstrantsche gemeente.*

2127. Twee vierkante zerken van hardsteen, waarop in medaillons de wapens der familiën Valck en ?. Onder deze zerken stonden vroeger de volgende grafschriften:

„A°. 1510 ipso die petri et pauli obiit Magister Ioannes Valck. orate pro eo."

„1515 Mens. Julii die 8 obiit Clara Valck uxor Magistri Ioannis Valck. orate pro ea."

Hg. 0.425, br. 0.42 en 0.435.

Afkomstig uit de kapel der St. Servaas-abdij.

2128. Grafzerk van kalksteen met georneerden rand in gothieken stijl,

waarin het volgende opschrift: „Hier leit begrauē heer Goessē bie pater vā desē Cōvent sterf In . . . . op Helich crws dach Inuēcio bid voer die ziel.” Het onderste gedeelte van de zerk ontbreekt. Nog hg. 1.545, br. 0.92.

Afkomstig uit het huis Onder de Linden N°. 92 (een gedeelte der kapel van het vroegere St. Maria Magdalena-klooster).

N.B. Heer Goesen, pater van het St. Maria Magdalena-klooster in 1506, wordt genoemd bij: *Dodt*, *Archief*. II p. 297. Goossen Bye was vicaris ten Dom en lid der priesterbroederschap, en overleed in 1516/17 (dus op Crucis Invencio of 3 Mei 1517); zie: *Arch. v. h. aartsbisdom Utrecht*. VII p. 26.

2129. Grafsteentje van Macharius Dystelhoff, vicaris en voorzanger der St. Maria-kerk, met het volgende opschrift:

„Anno . millesimo quingen . tesimo . vice
simo . mensis Septembris . die . decima
Obijt . honlis. . vir . dn̄s . Macharius
Dystelhoff . pbr̄ . vicari' . p̄petuus et
Succentor . Ecclie̅ . Bte̅ . marie . traiecten̄
Cuius . aīa . In . pace . Requiescat . amen.”

Hg. 0.34, br. 0.64.

Afkomstig uit de St. Maria-kerk.

N.B. Zie over hem: *Archief v. h. aartsbisdom Utrecht*. VII p. 5, 10.

2130. Grafsteentje van Aernout Willemsz., vicaris der St. Maria-kerk en der Buurkerk, met het volgende opschrift:

„Anno dn̄i Mvc xxii In profesto Sce
Gheertrudis Virginis Obijt Honora
bilis vir dn̄s Aernoldus Wilhelmi
huius beate Marie pbr̄ aīarum ac
Civilis traiecten̄ ecclesiarum Vicarius
p̄ptu' Hic sepultus, Cuius anima in
pace reqīescat. Amen.”

Hg. 0.385, br. 0.61.

Afkomstig uit de St. Maria-kerk.

N.B. Zie over hem: *Archief v. h. aartsb. Utrecht*. VII p. 16, 19, 31, 43.

2131. Grafsteentje van Cornelis Kutert, vicaris der St. Maria-kerk, met het volgende opschrift:

„Anno n̄re salutis xvcxxxvi
novēbris die xii° decessit dn̄s
Cornelius Kutert h' ecclie
vicari' hic sepult' cuius aīa
viuat deo. amen”.

Het opschrift is gevat in een cartouche, waarboven een engelenkopje.

Hg. 0.35, br. 0.59.

Afkomstig uit den kloostergang der St. Maria-kerk.

N.B. Vgl. over hem: *Archief v. h. aartsbisdom Utrecht*. VII p. 44 („Cornelius Cuter”).

2132. Vijf fragmenten van den grafsteen van Jan van der Borch, abt van Oostbroek, met opschrift in gothische letters:

„Sepultura R(everendi patris Jo)hannis van der Borch (abba)tis hu(ius) lo(ci qui obiit anno) Dni mille(simo) quingentesi(m)o qur — p'mo(die..... mensis) Januar(ii. Cuius) aia (in pace r)eq".

Gevonden te Oostbroek.

Geschenk van den heer *Mr. W. J. Royaards van den Ham.*

N.B. Blijkens eenige oorkonden, afgeschreven in de cartularia der abdij, overleed de abt Jan van der Borch tusschen 1541 en 1545 (dus blijkens den grafsteen denkelijk in Januari 1541).

2133. Grafsteen van Joh. Lethmatius Jacz., kanunnik der St. Bavo-kerk te Gent. De steen is langwerpig en van min of meer golvenden vorm; aan de beide uiteinden zijn twee gleuven. Aan de linkerzijde van onderen ontbreekt een stuk. Het opschrift luidt:

„I NVNC , VIVE DIV . ME MORS , QVAE NEGLIGIT ANNOS,
MOX RAPVIT , RAPIET TE . BENE VIVE , VALE.
DEO. OPT. MAX.
IOHANNES LETHMATI' IACOBI F. , CAN. S. BAVO NIS GANDENSIS, IVVENILI AETATE AD VITAM (EVOCAT)VS MELIOREM, HIC INFELICIS VITAE EXVVIAS DEPOSVIT,
(ANN)OS FERE NATVS XVII ANNO DÑI CIƆIƆXLVIII MAII XI DIE."

Hg. 0.365, br. 0.94.

Afkomstig uit den kloostergang der St. Maria-kerk.

N.B. Herman Lethmate van Gouda, deken van St. Maria en vicaris-generaal van bisschop Willem van Enckevoirt, overleed op St. Nikolaasdag 1555, oud 63 jaar. Hij werd begraven midden in de St. Mariakerk voor het koor onder een zerk („sarcophagus"), waarop eene inscriptie op een koperen strook, later door de in de kerk gekazerneerde soldaten gestolen. Op eene andere zerk daarbij stond nog: „Johannes a Noortwyck Lethmatius Canonicus Qui aetate abiens immatura juxta patruum humatus Idibus Martiis MDLXX." (Zie: *Foppens*, *Bibl. Belgica.* I p. 476.)

2134. Grafsteentje van Gerrit Gerritsz. van de Wall, deken van de Vecht (?) en vicaris der St. Salvatorskerk te Utrecht, met het volgende opschrift:

„A° xv^{c} xlix den sesten
Dach vā October sterf
Heer Gherit gheritsz. vā
de wall Dekē vā dvech
vas xxii jaer eñ vicari'
deser kerkē. Godt heb
die ziel."

Hg. 0.497, br. 0.50.

Gevonden in den grond bij het aanbouwen van huizen aan het Oudmunsterkerkhof, voor het voormalige Bisschopshof.

Afkomstig uit de St. Salvatorskerk.
Geschenk van de familie *Van Lunteren.*

N.B. Vgl. over hem: *Archief v. h. aartsbisdom Utrecht.* VII p. 37. („Gherardus van der Wall".)

2135. Afgietsel in gips van de gebeeldhouwde zerk op eenen kelder in de zuidelijke zijbeuk der St. Jacobskerk, voorstellende een cartouche in renaissancestijl met opschrift: „Dit is den inganck van dese kelder," waaronder een liggend geraamte met zandlooper en de woorden: „MEMENTO MORI." (Einde der 16e eeuw.) Hg. 0.67, br. 0.70.

2136. Grafzerkje van hardsteen, voorstellende een wapenschild in medaillon; daarnaast het getal 254. Het opschrift luidt:

„HERMEN † CORNELISZ
VAN † VYANEN † ANNO
1648."

Hg. 0.405, br. 0.755.

2137. Koperen plaatje van de doodkist van Catharina Theresia Lefebvre, bevattende het volgende opschrift:

„CATRINA IS TE POST EN ALS MET REUSE SCHRÉDEN.
NAERT VOORWERP VAN HAER WENS EN HOOGSTE GOED GETREDEN,
HIER RUST ZY VOOR ALTIJD TOT AEN DEN IONGSTEN DAGH,
ZOO DAT HAER NU GEEN DOOD NOG ONHIJL DEREN MAG.
OBIIT 18 AUGUSTI 1727.
OUYD 38 JAREN."

Hg. 0.105, br. 0.15.
Afkomstig uit de St. Maria-kerk.

2138. Dergelijk koperen plaatje van de doodkist van Isabella Maria Noorman († 10 Maart 1735), bevattende het volgende opschrift:

„DE ZIEL VAN ISABEL MARIA NOORMAN LEEFT
SCHOON DAT HAAR DOODE ROMP, DIT GRAF TOT WOONPLAATS HEEFT.

„DIE DOGTER VAN GODS HERT,
WAS MOEJ VAN'S MOEDERSKANT
DER GODTGEWIJDE ZUSTREN,
DIE RUSTEN IN DIT ZAND."

Hg. 0.145, br. 0.17.
Afkomstig uit de St. Maria-kerk.

2139. Looden plaatje van de doodkist van Cornelia Wilhelmina Catharina Stierling, bevattende het volgende opschrift:

„CORNLIA. WILHEL. . . . . CATRINA. STIERLING.
GEBOOREN AGUST. 10. 1781. OVERLEN.
(FE)BR. (17) 1790".

N.B. De bedoelde persoon werd volgens het register der Momboirkamer begraven in de St. Mariakerk.

XIII. MUNT, MAAT, GEWICHT.

1. UTRECHTSCHE MUNTEN.

(Gerangschikt naar: *Van der Chijs*, *De munten der bisschoppen*, *van de heerlijkheid en de stad Utrecht*, *van de vroegste tijden tot aan de Pacificatie van Gend. Haarlem.* 1859, — en naar: *Verkade*, *Muntboek*, *bevattende de namen en afbeeldingen van munten*, *geslagen in de Zeven voormalige Vereenigde Nederlandsche Provinciën*, *sedert den vrede van Gent tot op onzen tijd. Schiedam.* 1848.)

a. MUNTEN VAN DUITSCHE KEIZERS, IN HET STICHT VAN UTRECHT GESLAGEN [1]).

2140. Derde goudsolidus, geslagen te Duurstede. Vz. borstbeeld, rechts gewend; met randschrift: „DORESTAT FIT." Tz. kruis, rustend op een voet met zes stippen daaronder; met randschrift: „MADELINUS M". (*Van der Chijs*, *Munten der Frankische vorsten.* IX 19.) Gewicht 1.15 gram.

2141. Derde goudsolidus, als voren. Gewicht 1.22 gram.

2142. Derde goudsolidus, als voren. Gewicht 1.23 gram.

2143. Derde goudsolidus, als voren, doch met randschrift: „DORESTATI FIT." Gewicht 1.23 gram.

LODEWIJK DE VROME (814—840).

2144. Penning, geslagen te Duurstede. Vz. borstbeeld met lauwerkrans, rechts gewend; met randschrift: „HLUDOVICUS IMP." Tz. scheepje met kruis op den top van den mast; met randschrift: „DORESTATUS."

---

1) De munten der beide afdeelingen *a.* en *b.* behooren *allen* aan het Provinciaal Utrechtsch genootschap en zijn beschreven door den conservator van het Museum van oudheden van het genootschap Dr. G. A. Hulsebos.

(*Van der Chijs*, *Munten der Frankische vorsten.* XIII 7.) Gewicht 1.71 gram.

LOTHARIUS (840—855).

2145. Penning, geslagen te Duurstede. Vz. tempeltje met kruis in het midden van vier kolommen in het front en kruis op de gevelspits; met randschrift: „DORESTATUS MON". Tz. gevoet kruis met een stip in elk der hoeken in een cirkelrand, met randschrift: „IOTARIVS IPNERA" (d. i. Lotarius Imperator). (*Van der Chijs*, *Munten der Frankische vorsten.* XV 12.) Gewicht 1.61 gram.

2146. Penning, als voren. Gewicht 1.62 gram.

2147. Penning, als voren. Gewicht 1.66 gram.

HENDRIK II, ALS KONING (1002—1014).

2148. Penning, geslagen te Utrecht. Vz. gekroond borstbeeld, van voren gezien; met randschrift „HEINRICUS REX." Tz. tempeltje met kruis en twee kolommen in een cirkel; daarbinnen in vier rijen: „TRAIECTU". daaromheen de woorden: „CHRISTIANA RELIGIO." omgeven door een getand cirkeltje. Gewicht 0.95 gram. (Gesleten ex.)

2149. Penning, als voren. Gewicht 0.84 gram. (Gesleten ex.)

2150. Penning, als voren. Gewicht 0.83 gram. (Gesleten ex.)

2151. Penning, als voren. Gewicht 0.80 gram. (Zeer gesleten ex.)

2152. Penning, als voren. Gewicht 0.80 gram. (Zeer gesleten ex.)

N.B. Vroeger werden deze munten toegeschreven aan koning Hendrik III; ten onrechte: zie *Dannenberg*, *Die Deutschen Münzen. S.* 211 Taf. XXIII No. 539.

b. MUNTEN VAN DE BISSCHOPPEN VAN UTRECHT.

BERNOLD (1027—1054).

2153. Penning. (*Van der Chijs.* I 1.) Gewicht 1.10 gram.

2154. Penning. („ „ „ I 5.) Gewicht 1.06 gram.

2155. Penning. („ „ „ I 5.) Gewicht 0.99 gram.

2156. Penning. („ „ „ I 6.) Gewicht 0.85 gram. (Gaaf ex.; de randschriften „SCS MARTINUS ARCBIEPS †" en „BERNOLDV. SEDIS. CODV † † S", d.i. Sanctus Martinus Archiepiscopus en Bernoldus Episcopus, zeer duidelijk.)

2157. Penning. (*Van der Chijs.* I 6.) Gewicht 0.65 gram.

2158. Penning. (*Van der Chijs.* I 6.) Gewicht 0.65 gram.

2159. Penning. (*Van der Chijs.* I 6.) Gewicht 0.65 gram.

2160. Penning. („ „ „ I 6.) Gewicht 0.62 gram.

2161. Penning. („ „ „ I 6.) Gewicht 0.50 gram.

2162. Penning. („ „ „ I 7.) Gewicht 0.70 gram.

2163. Penning. („ „ „ I 8.) Gewicht 0.55 gram.

2164. Penning. („ „ „ I 9.) Gewicht 0.80 gram.

2165. Penning. („ „ „ I 10.) Gewicht 0.70 gram.

2166. Penning. („ „ „ I 12.) Gewicht 0.85 gram.

2167. Penning. („ „ „ II 22.) Gewicht 0.80 gram.

2168. Penning van de type, afgebeeld bij *Van der Chijs.* I 16 — II 25. Gewicht 0.80 gram.

2169. Penning, als voren. Gewicht 0.77 gram.

2170. Penning, als voren. Gewicht 0.77 gram.

2171. Penning, als voren. Gewicht 0.77 gram.

2172. Penning, als voren. Gewicht 0.72 gram.

2173. Penning, als voren. Gewicht 0.72 gram.

2174. Penning, als voren. Gewicht 0.72 gram.

2175. Penning, als voren. Gewicht 0.70 gram.

2176. Penning, als voren. Gewicht 0.70 gram.

2177. Penning, als voren. Gewicht 0.67 gram.

2178. Penning, als voren. Gewicht 0.55 gram.

2179. Penning van de type, afgebeeld bij *Van der Chijs.* II 26 — II 33. Gewicht 0.78 gram.

2180. Penning, als voren. Gewicht 0.75 gram.

2181. Penning, als voren. Gewicht 0.73 gram.

2182. Penning, als voren. Gewicht 0.68 gram.

2183. Penning, als voren. Gewicht 0.62 gram.

2184. Penning, als voren. Gewicht 0.56 gram.

2185. Penning, als voren. Gewicht 0.55 gram.

2186. Penning. (*Van der Chijs.* II 34.) Gewicht 0.95 gram.

2187. Penning. („ „ „ II 35.) Gewicht 0.85 gram.

2188. Penning. („ „ „ XXX 1.) Gewicht 1.05 gram.

WILLEM I VAN PONT (1056—1076).

2189. Penning (*Van der Chijs.* III 4.) Gewicht 0.75 gram.

2190. Penning, als voren. Gewicht 0.68 gram.

2191. Penning, als voren. Gewicht 0.65 gram.

2192. Penning. (*Van der Chijs.* III 8.) Gewicht 0.70 gram.

2193. Penning, als voren. Gewicht 0.68 gram.

2194. Penning. (*Van der Chijs.* III 10.) Gewicht 0.60 gram.

2195. Penning. Vz. overeenkomend met den penning van Bernoldus (*Van der Chijs.* I 5), doch met randschrift „MILHELMUS". Tz. overeenkomend met dien van Bernoldus (*Van der Chijs.* I 5), doch met terugloopend randschrift „TRAIEC". (Vgl. *Van der Chijs.* Suppl. XXVII 1.) Gewicht 0.70 gram.

KOENRAAD VAN ZWABEN (1076—1099).

2196. Penning. (*Van der Chijs* III. 5.) Gewicht 0.65 gram. (Gebroken ex.)

2197. Halve penning (hallinc). Vz. borstbeeld van voren gezien, met kelk in de rechter- en kromstaf in de linkerhand; randschrift „(CON)-RADUS." Tz. gekroond borstbeeld van voren gezien, met kruis in de rechter- en scepter in de linkerhand. (Vgl. *Van der Chijs.* pl. XXX.) Gewicht 0.28 gram. (Zeer dun en gesleten ex.)

2198. Penning. Tz. om het tempeltje „EDIS". (*Van der Chijs.* XXVII 1.) Gewicht 0.90 gram.

2199. Halling. (*Van der Chijs.* XXVII 4.) Gewicht 0.35 gram.

N.B. De munten No. 2198 en 2199 worden onder Koenraad van Zwaben vermeld, omdat zij op de platen van Van der Chijs onder dit opschrift te vinden zijn; zij zouden echter, zooals ook Van der Chijs erkent, onder de onzekere geplaatst kunnen worden.

BURCHARD (1099—1112).

2200. Penning. (*Van der Chijs.* IV 2.) Gewicht 0.53 gram.

2201. Penning. („ „ „ IV 3.) Gewicht 0.52 gram.

2202. Penning. („ „ „ IV 4.) Gewicht 0.62 gram.

N.B. De randschriften van de munten No. 2200—2202 zijn geheel onzeker: zie de noot onder No. 2199.

2203. Halling. Vz. Borstbeeld rechts gewend, waarvoor een kruis; met randschrift „(BURCH)ARD". Tz. onduidelijk. Gewicht 0.36 gram. (Geschonden ex.)

2204. Penning. Vz. hoofd in profiel; daarvoor een palmtak, waarop een kruis; daaromheen een parelrand en het woord „(BURCH)AR(D)". Tz. gevoet kruis met een op een T gelijkende figuur in de vier hoeken, omgeven door een parelrand. Gewicht 0.62 gram.

2205. Halling(?). Vz. borstbeeld van voren gezien, met kromstaf en boek; met onduidelijk randschrift. Tz. gevoet kruis, met onduidelijk randschrift. Gewicht 0.42 gram.

GODEBALD (1112—1128).

2206. Penning. (*Van der Chijs.* IV 1.) Gewicht 0.57 gram. (Geschonden ex.)

2207. Penning(?). („ „ „ IV 2.) Gewicht 0.43 gram. (Geschonden ex.)

N.B. Het randschrift van de tegenzijde van de munten No. 2206 en 2207 is geheel onzeker.

HERBERT (1139—1150).

2208. Penning. (*Van der Chijs.* IV 1.) Gewicht 0.50 gram. (Gebroken ex.)

2209. Penning. („ „ „ IV 3.) Gewicht 0.57 gram.

2210. Penning. („ „ „ IV 5.) Gewicht 0.65 gram.

2211. Penning (?). Koperen muntje van dezelfde grootte en soortgelijke type als het voorgaande. Gewicht 0.62 gram.

2212. Halling (?). Zilveren muntje, als het voorgaande doch kleiner. Gewicht 0.35 gram.

2213. Penning. Vz. hoofd rechts gewend, met kromstaf daarvoor; met randschrift binnen een parelrand „HARDBE(RT)US." Tz. gevoet kruis met vier punten in de hoeken, binnen een parelrand; met terugloopend randschrift: „† TRAIECTA." Gewicht 0.62 gram.

HERMAN VAN HOORN (1150—1156).

2214. Penning. (*Van der Chijs.* V 1.) Gewicht 0.61 gram.

2215. Penning. („ „ „ V 1.) Gewicht 0.56 gram.

2216. Penning. („ „ „ V 2.) Gewicht 0.46 gram.

2217. Penning. („ „ „ V 5.) Gewicht 0.60 gram. (Zeer gesleten ex.)

2218. Penning. („ „ „ V 6.) Gewicht 0.46 gram.

GODFRIED VAN RENEN (1156—1178).

2219. Penning. (*Van der Chijs.* V 1.) Gewicht 0.70 gram.

2220. Penning. („ „ „ V 1.) Gewicht 0.66 gram.

2221. Penning. („ „ „ V 2.) Gewicht 0.53 gram.

2222. Penning. („ „ „ V 6.) Gewicht 0.62 gram.

BOUDEWIJN II VAN HOLLAND (1178—1196).

2223. Penning. (*Van der Chijs.* VI 1.) Gewicht 0.64 gram.

2224. Penning. („ „ „ VI 2.) Gewicht 0.61 gram.

2225. Penning. („ „ „ VI 3.) Gewicht 0.62 gram. (Gaaf ex.)

2226. Penning. („ „ „ VI 4.) Gewicht 0.59 gram.

2227. Penning. („ „ „ VI 5.) Gewicht 0.53 gram.

2228. Penning. („ „ „ VI 6.) Gewicht 0.67 gram.

2229. Halling. Vz. borstbeeld rechts gewend, met kromstaf en cirkelvormig figuurtje achter het hoofd. Tz. gevoet kruis met een ster en een figuur, op de letter E gelijkend, in de tegenovergestelde hoeken. Gewicht 0.30 gram.

DIRK VAN HOLLAND, ELECT (1197—1198).

2230. Penning. (*Van der Chijs.* XXXI.) Gewicht 0.50 gram.

2231. Penning. Door beschadiging zeer onduidelijk, doch gelijkende op den voorgaanden. Gewicht 0.40 gram.

DIRK I VAN ARE (1198—1212).

2232. Penning. Met roosje aan de rechterzijde van het hoofd. (*Van der Chijs.* VI 2.) Gewicht 0.57 gram.

2233. Penning. (*Van der Chijs.* VI 3.) Gewicht 0.65 gram.

2234. Penning. („ „ „ VI 4.) Gewicht 0.57 gram.

2235. Penning. („ „ „ VI 4.) Gewicht 0.57 gram.

2236. Penning. („ „ „ VI 4.) Gewicht 0.49 gram.

2237. Penning. („ „ „ VI 5.) Gewicht 0.58 gram.

2238. Penning. Nagenoeg als de voorgaande. Gewicht 0.63 gram.

2239. Penning. Nagenoeg als de voorgaande. Gewicht 0.44 gram.

2240. Halling. Nagenoeg als de voorgaande. Gewicht 0.36 gram.

2241. Halling. (*Van der Chijs.* XXX 1.) Gewicht 0.25 gram.

N.B. Onzekere munt van de twaalfde eeuw; vlg. den catalogus der muntverzameling, nagelaten door J. E. H. Hooft van Iddekinge, is zij eene navolging van de Friesche Bruno-munten, te Groningen gevonden en daar wellicht door een Utrechtschen bisschop geslagen.

OTTO I VAN GELDER (1212—1216).

2242. Penning. (*Van der Chijs.* VI 1.) Gewicht 0.57 gram.

2243. Halling; onzeker. (*Van der Chijs.* VII 9.) Gewicht 0.36 gram. (Gebroken ex.)

OTTO II VAN LIPPE (1216—1227).

2244. Penning. (*Van der Chijs.* VIII 1.) Gewicht 0.55 gram.

WILBRAND VAN OLDENBURG (1228—1233).

2245. Penning. (*Van der Chijs.* VIII 1.) Gewicht 0.59 gram.

2246. Penning. (*Van der Chijs.* VIII 1.) Gewicht 0.58 gram.

2247. Penning. („ „ „ VIII 1.) Gewicht 0.57 gram.

2248. Penning. („ „ „ VIII 1.) Gewicht 0.57 gram.

2249. Penning. („ „ „ VIII 1.) Gewicht 0.52 gram.

2250. Penning. Met stipjes in de hoeken van het kruis. (*Van der Chijs.* VIII 2.) Gewicht 0.57 gram.

2251. Penning. (*Van der Chijs.* VIII 3.) Gewicht 0.60 gram.

2252. Penning. („ „ „ VIII 3.) Gewicht 0.60 gram.

2253. Penning. („ „ „ VIII 3.) Gewicht 0.60 gram.

2254. Penning. („ „ „ VIII 3.) Gewicht 0.56 gram.

2255. Penning. („ „ „ VIII 3.) Gewicht 0.55 gram.

2256. Penning. („ „ „ VIII 3.) Gewicht 0.55 gram.

2257. Penning. („ „ „ VIII 3.) Gewicht 0.52 gram.

2258. Penning. („ „ „ VIII 4.) Gewicht 0.49 gram.

N.B. Ofschoon er tusschen de zeven penningen (*Van der Chijs.* VIII 3), vermeld onder No. 2252—2258 eenig verschil bestaat, is het te gering om beschreven te worden.

OTTO III VAN HOLLAND (1233—1249).

a. als elect (1233—1245).

2259. Penning. (*Van der Chijs.* VIII 1.) Gewicht 0.63 gram. (Gaaf ex.)

2260. Penning. („ „ „ VIII 1.) Gewicht 0.62 gram. (Gaaf ex.)

2261. Penning. („ „ „ VIII 1.) Gewicht 0.59 gram. (Gaaf ex.)

2262. Penning. („ „ „ VIII 1.) Gewicht 0.56 gram.

2263. Penning. („ „ „ VIII 1.) Gewicht 0.42 gram.

2264. Halling. („ „ „ VIII 2.) Gewicht 0.32 gram.

2265. Halling. („ „ „ VIII 2.) Gewicht 0.32 gram.

2266. Halling. („ „ „ VIII 2.) Gewicht 0.30 gram.

2267. Halling. („ „ „ VIII 2.) Gewicht 0.22 gram.

2268. Penning. Vz. borstbeeld van een bisschop van voren gezien, in plechtgewaad; met randschrift „(S. MART)INUS." Tz. kruis met drie stipjes aan de uiteinden en met één stipje in elk van de hoeken, omgeven door een parelrand; met randschrift „DAVENTRIA." Gewicht 0.66 gram.

2269. Penning, als voren. Gewicht 0.62 gram.

2270. Penning, als voren. Gewicht 0.62 gram.

b. als bisschop (1245—1249).

2271. Penning. Na de „M" van de tegenzijde een teeken als een C. (*Van der Chijs.* VIII 1.) Gewicht 0.50 gram.

2272. Penning. Om het borstbeeld „(E)PICOP(US). Randschrift van de tegenzijde „TRAIECTUM." (*Van der Chijs.* VIII 2.) Gewicht 0.48 gram.

2273. Penning. (*Van der Chijs.* VIII 3.) Gewicht 0.60 gram. (Gaaf ex.)

HENDRIK I VAN VIANDEN (1249—1267).

2274. Penning. (*Van der Chijs.* VIII 1.) Gewicht 0.60 gram.
2275. Penning. („ „ „ VIII 2.) Gewicht 0.57 gram.
2276. Penning. („ „ „ VIII 3.) Gewicht 0.52 gram.
2277. Penning. („ „ „ IX 5.) Gewicht 0.62 gram.
2278. Penning. („ „ „ IX 5.) Gewicht 0.55 gram.
2279. Penning. („ „ „ IX 5.) Gewicht 0.48 gram. (Geschonden ex.)
2280. Penning. („ „ „ IX 6.) Gewicht 0.63 gram.
2281. Penning. („ „ „ IX 6.) Gewicht 0.60 gram.
2282. Penning. („ „ „ IX 6.) Gewicht 0.59 gram.
2283. Penning. („ „ „ IX 8.) Gewicht 0.60 gram.
2284. Penning. („ „ „ IX 9.) Gewicht 0.59 gram.
2285. Halling. („ „ „ IX 11.) Gewicht 0.26 gram.
2286. Penning. („ „ „ IX 12.) Gewicht 0.65 gram.
2287. Penning. („ „ „ IX 12.) Gewicht 0.60 gram.
2288. Penning. („ „ „ IX 12.) Gewicht 0.60 gram.
2289. Penning. („ „ „ IX 12.) Gewicht 0.58 gram.
2290. Penning. („ „ „ IX 12.) Gewicht 0.56 gram.
2291. Penning. („ „ „ IX 12.) Gewicht 0.55 gram.
2292. Penning. („ „ „ IX 12.) Gewicht 0.42 gram.
2293. Penning. („ „ „ IX 14.) Gewicht 0.51 gram.

GUY VAN AVESNES (1301—1317).

2294. Penning. (Vgl. *Van der Chijs.* XIX 50, XXVIII 3 en pag. 97 noot.) Gewicht 0.58 gram. (Zeer gesleten ex.)

ONBEKENDE BISSCHOP.

2295. Zilveren muntje. Vz. borstbeeld van een bisschop; met randschrift:

„(TR)AIECT." Tz. kruis, snijdende het randschrit: „MO . . . . PI . . . ." Gewicht 0.42 gram. (Zeer beschadigd ex.)

N.B. Dit muntje komt wat den vorm van het kruis der tegenzijde aangaat overeen met de munten van Jan van Diest en is derhalve waarschijnlijk omstreeks den tijd van dezen bisschop geslagen.

JAN III VAN DIEST (1323—1341).

2296. Groot. (*Van der Chijs.* IX.) Gewicht 1.60 gram. (Beschadigd en zeer gesleten ex.)

2297. Halve groot. (*Van der Chijs.* XXVIII.) Gewicht 0.82 gram. (Zeer gesleten ex.)

JAN IV VAN ARKEL (1342—1364).

2298. Dubbele groot (botdrager?). (*Van der Chijs.* IX 1.) Gewicht 2.65 gram.

2299. Dubbele groot. (*Van der Chijs.* IX 1.) Gewicht 2.55 gram.

2300. Dubbele groot. („ „ „ IX 1.) Gewicht 2.52 gram.

2301. Dubbele groot. („ „ „ IX 1.) Gewicht 2.51 gram.

2302. Dubbele groot. („ „ „ IX 2.) Gewicht 2.36 gram.

2303. Dubbele groot. („ „ „ X 3.) Gewicht 2.05 gram. (Besnoeid ex.)

2304. Dubbele groot. („ „ „ X 5.) Gewicht 2.27 gram. (Beschadigd ex.)

2305. Dubbele groot. („ „ „ X 7.) Gewicht 2.55 gram.

2306. Dubbele groot. („ „ „ X 7.) Gewicht 2.50 gram.

2307. Dubbele groot. („ „ „ X 8.) Gewicht 2.45 gram.

2308. Dubbele groot. („ „ „ X 9.) Gewicht 2.28 gram.

2309. Groot. (*Van der Chijs.* X 11.) Gewicht 1.18 gram.

2310. Halve groot. (*Van der Chijs.* X 12.) Gewicht 0.53 gram.

2311. Halve groot. („ „ „ XXVIII 2.) Gewicht 0.51 gram.

2312. Kwart groot. („ „ „ X 16.) Gewicht 0.22 gram.

JAN V VAN VIRNEBURG (1364—1371).

2313. Dubbele groot (botdrager). (*Van der Chijs.* XI 1.) Gewicht 4.10 gram.

2314. Dubbele groot. (*Van der Chijs.* XI 1.) Gewicht 3.60 gram.

2315. Dubbele groot. („ „ „ XI 1.) Gewicht 3.52 gram.

2316. Dubbele groot. („ „ „ XI 3.) Gewicht 3.47 gram.

2317. Dubbele groot. („ „ „ XI 6.) Gewicht 3.39 gram.

2318. Dubbele groot. (*Van der Chijs* XI 7.) Gewicht 3.70 gram.

2319. Groot. (*Van der Chijs.* XI 8.) Gewicht 1.70 gram. (Zeer beschadigd ex.)

2320. Groot. (*Van der Chijs.* XI 9.) Gewicht 2.19 gram.

2321. Halve groot. (*Van der Chijs.* XI 12.) Gewicht 0.95 gram. (Zeer gesleten ex.)

2322. Halve groot. (*Van der Chijs.* XI 12.) Gewicht 1.09 gram. (Exemplaar van lager gehalte dan het voorgaande.)

2323. Kwart groot. Vz. met randschrift: „JOH(ANNES) . . . . . . TRAIEC." Tz. gevoet kruis, snijdende het randschrift: „MON ETA (V)OL EN." Gewicht 0.60 gram. (Zeer gesleten ex.)

ARNOLD VAN HOORNE (1371—1379).

2324. Dubbele groot (botdrager). (*Van der Chijs.* XII 1.) Gewicht 3.33 gram.

2325. Groot(?). (*Van der Chijs.* XII 3.) Gewicht 2.28 gram.

2326. Groot. („ „ „ XII 4.) Gewicht 1.30 gram.

2327. Groot. Het laatste woord aan de voorzijde is „TRAIECTEN." (*Van der Chijs.* XII 4.) Gewicht 1.07 gram. (Zeer gesleten en beschadigd ex.)

2328. Halve groot. (*Van der Chijs.* XII 5.) Gewicht 0.80 gram. (Zeer gesleten ex.)

2329. Halve groot. (*Van der Chijs.* XII 5.) Gewicht 0.62 gram. (Zeer gesleten ex.)

2330. Halve groot. (*Van der Chijs.* XII 6.) Gewicht 0.83 gram.

2331. Halve groot(?). Vz. als *Van der Chijs.* XII 7. Tz. „MON ETA CAM PEN." Gewicht 0.55 gram. (Zeer gesleten ex.)

FLORIS VAN WEVELICHOVEN (1379—1393).

2332. Gouden schild (clinckaert). (*Van der Chijs.* XII 1.) Gewicht 4.05 gram.

2333. Rijnsche gulden. (*Van der Chijs.* XII 2.) Gewicht 3.48 gram.

2334. Dubbele groot. („ „ „ XII 5.) Gewicht 2.77 gram.

2335. Dubbele groot. („ „ „ XII 5.) Gewicht 2.72 gram.

2336. Dubbele groot. Twee roosjes scheiden de woorden: „MONETA NOVA DAVENTRIENSIS." (*Van der Chijs.* XII 5.) Gewicht 2.74 gram.

2337. Dubbele groot. (*Van der Chijs.* XII 7.) Gewicht 2.67 gram. (Zeer gesleten ex.)

2338. Dubbele groot. Zonder afscheiding tusschen „TRAIECTENSIS" en de volgende „D." (*Van der Chijs.* XII 9.) Gewicht 2.98 gram.

2339. Dubbele groot. Van het woord „TRAIECTENSIS" staan de letters „TR" aan de rechterzijde van het wapenschild. (*Van der Chijs.* XII 9.) Gewicht 2.95 gram.

2340. Dubbele groot. (*Van der Chijs.* XIII 13.) Gewicht 3.00 gram.

2341. Dubbele groot. („ „ „ XIII 13.) Gewicht 3.11 gram.

N.B. Dit stuk en de vijf volgende No. 2341—2345 vertoonen slechts kleine afwijkingen in de verdeeling en afkorting der randschriften.

2342. Dubbele groot. (*Van der Chijs.* XIII 13.) Gewicht 3.06 gram.

2343. Dubbele groot. (*Van der Chijs.* XIII 13.) Gewicht 3.05 gram.

2344. Dubbele groot. („ „ „ XIII 13.) Gewicht 2.98 gram.

2345. Dubbele groot. („ „ „ XIII 13.) Gewicht 2.65 gram.

2346. Dubbele groot. („ „ „ XIII 13.) Gewicht 2.12 gram. (Zeer gesleten en beschadigd ex.)

2347. Dubbele groot. Vz. wapenschild, welks bovenste gedeelte wordt ingenomen door de bovenhelft van een adelaar met uitgebreide vleugels (wapen van Deventer), het onderste door het wapen van het Sticht met dat van Wevelichoven als surtout. Het randschrift en de tegenzijde = *Van der Chijs.* XIII 16. Gewicht 2.55 gram.

2348. Halve groot. Vz. wapen van het Sticht met dat van Wevelichoven als surtout in een parelrand; met randschrift: „FLORENS ⁝ EPC ⁝ TRAIE." en een adelaar. Tz. kruis, snijdende het randschrift: „MON ETA DAVENT." Gewicht 0.67 gram.

2349. Kwart groot (?). Vz. borstbeeld van den bisschop van voren gezien met den mijter, omgeven door een parelcirkel, daaronder wapenschild van Wevelichoven; met randschrift: „FLOREN ⁑ E . . . AIE . . ." Tz. adelaar dragende het Utrechtsche wapenschild, binnen een parelcirkel; met randschrift: „† MONETA ⁑ DAVENTRI". Gewicht 0.45 gram.

FREDERIK III VAN BLANKENHEIM (1393—1423).

2350. St. Jansgulden. (*Van der Chijs.* XIII 1.) Gewicht 3.07 gram.

2351. Dubbele groot (plak) van Deventer. (*Van der Chijs.* XIII 6.) Gewicht 3.88 gram.

2352. Groot van Deventer. (*Van der Chijs.* XIV 10.) Gewicht 1.78 gram.

2353. Halve groot van Deventer. (*Van der Chijs.* XIV 13.) Gewicht 0.78 gram.

2354. Kwart groot van Deventer. Vz. schuin-geplaatst wapenschild van Blankenheim met helmteeken; met randschrift: „FERIC: EPC: T." Tz.

wapen van het Sticht, waarboven de Deventersche adelaar; met randschrift: „MONE(TA) DAVENT ✠." Gewicht 0.33.

2355. Dubbele groot (plak) van Hasselt. (*Van der Chijs.* XIV 14.) Gewicht 3.75 gram.

2356. Dubbele groot (plak) van Hasselt. (*Van der Chijs.* XIV 14.) Gewicht 3.70 gram. (Zeer gesleten ex.)

2357. Dubbele groot (plak) van Hasselt. (*Van der Chijs.* XIV 14.) Gewicht 3.60 gram. (Zeer gesleten ex.)

2358. Dubbele groot (plak) van Hasselt. (*Van der Chijs.* XIV 15.) Gewicht 3.21 gram.

2359. Groot van Hasselt. (*Van der Chijs.* XIV 17.) Gewicht 1.67 gram.

2360. Groot van Hasselt. („ „ „ XIV 17.) Gewicht 1.49 gram. (Zeer gesleten ex.)

2361. Kwart groot van Hasselt. (*Van der Chijs.* XXXI 8.) Gewicht 0.45 gram. (Beschadigd ex.)

2362. Achtste groot(?) van Hasselt. (Als *Van der Chijs.* XXIX 5, doch kleiner.) Gewicht 0.28 gram. (Beschadigd ex.)

2363. Groot (halve cromstaert) van Utrecht. (*Van der Chijs.* XIV 24.) Gewicht 1.32 gram.

2364. Kwart groot (duytmer) van Utrecht. (*Van der Chijs.* XIV 25.) Gewicht 0.40 gram. (Beschadigd ex.)

2365. Kwart groot(?) Vz. schuin geplaatst wapenschild van Blankenheim, waarboven een tournooihelm met den leeuw als helmteeken; met randschrift: „FREDERIC." Tz. gevoet kruis binnen een parelcirkel; met randschrift: „MONETA NO." Gewicht 0.36 gram.

N.B. De naam van de muntplaats is weggesleten.

ZWEDER VAN KUILENBURG (1423—1433).

2366. St. Jansgulden. Komt overeen met den gulden van Frederik van Blankenheim (*Van der Chijs.* XIII 1), doch de naam „FREDERIC" op de keerzijde is vervangen door den evenveel letters tellenden naam: „SVEDERUS." Gewicht 3.17 gram.

2367. Dubbele groot (plak). Aan het einde van het randschrift om den leeuw „TRAIECTENS." (*Van der Chijs.* XV.) Gewicht 2.75 gram.

2368. Kwart groot (?). Vz. wapenschild van het Sticht met dat van Kuilenburg (naar het schijnt) als surtout; met randschrift: „(SVE)DERUS EPC TRAIECT." Tz. kruis, snijdende het randschrift: „P. D. V." (d. i. Pax Domini Vobiscum); in de hoeken van het kruis „M T R A" (Moneta Traiectensis). Gewicht 0.45 gram.

RUDOLF VAN DIEPHOLT (1426—1455).

a. als postulaat 1426—1433).

2369. Postulaatgulden. (*Van der Chijs.* XXIX.) Gewicht 3.32 gram.

2370. Dubbele groot. („ „ „ XV. 4.) Gewicht 2.73 gram.

2371. Dubbele groot (cromstaert) van Hasselt. (*Van der Chijs.* XVI 7.) Gewicht 3.44 gram.

2372. Groot van Deventer. (*Van der Chijs.* XV. 3.) Gewicht 1.77 gram. (Zeer gesleten ex.)

2373. Kwart groot (?) van Utrecht. (*Van der Chijs.* XV. 6.) Gewicht 0.23 gram. (Zeer beschadigd ex.)

2374. Kwart groot (?) van Hasselt. Vz. wapens van het Sticht en van Diepholt onder één helm; met randschrift: „RODOLF. . . . ." Kz. eenhoofdige adelaar; met onduidelijk randschrift. Gewicht 0.38 gram.

b. als bisschop (1433—1455).

2375. Rodolphusgulden. (*Van der Chijs.* XV 1—3.) Gewicht 3.33 gram.

N.B. De bij Van der Chijs (XV 1—3) afgebeelde guldens vertoonen geen verschil van eenige beteekenis.

2376. Rodolphusgulden. (*Van der Chijs.* XV 1—3.) Gewicht 3.26 gram.

2377. Rodolphusgulden. („ „ „ XV 1—3.) Gewicht 3.17 gram.

2378. Rodolphusgulden. („ „ „ XV 1—3.) Gewicht 2.57 gram. (Gesnoeid ex.)

2379. Dubbele groot. (*Van der Chijs.* XVI 8.) Gewicht 2.35 gram.

2380. Dubbele groot. („ „ „ XVI 8.) Gewicht 2.32 gram.

2381. Dubbele groot. („ „ „ XVI 9.) Gewicht 2.02 gram. (Zeer gesleten ex.)

2382. Halve groot. (*Van der Chijs.* XVI 10.) Gewicht 0.60 gram.

2383. Kwart groot (?). („ „ „ XXX.) Gewicht 0.33 gram.

2384. Biljoen muntje (mijt?). (*Van der Chijs.* XVI 11.) Gewicht 0.45 gram.

2385. Biljoen muntje (mijt?). („ „ „ XVI 11.) Gewicht 0.34 gram.

2386. Biljoen muntje (mijt?). („ „ „ XVI 11.) Gewicht 0.25 gram. (Beschadigd ex.)

2387. Biljoen muntje (mijt?). (*Van der Chijs.* XVI 11.) Gewicht 0.22 gram. (Beschadigd ex.)

2388. Biljoen muntje (mijt?). (*Van der Chijs.* XVI 12.) Gewicht 0.33 gram.

2389. Biljoen muntje (mijt?). Vz. adelaar; met randschrift: „† MONETA ⁑

DE ⁂ DAVENTRIA." Tz. kruis; met randschrift: „RODOLF ⁂ EP. . . ." Gewicht 0.65 gram.

WALRAVEN VAN MEURS (1433—1450).

2390. Groot. (*Van der Chijs.* XVI.) Gewicht 1.72 gram.

DAVID VAN BOURGONDIË (1456—1496).

2391. Dubbele gouden gulden (Davidt mitter harpe). (*Van der Chijs.* XVI 2). Gewicht 3.11 gram.

N.B. De afwijkingen van het door Van der Chijs afgebeelde exemplaar zijn te gering, om nader aangeduid te worden.

2392. Dubbele gouden gulden. (*Van der Chijs.* XVI 3.) Gewicht 3.30 gram.

N.B. De afwijkingen van het door Van der Chijs afgebeelde exemplaar zijn te gering, om nader aangeduid te worden.

2393. Gouden gulden (Davidsharp). In het randschrift van de voorzijde „GREGB." (*Van der Chijs.* XVI 5.) Gewicht 1.67 gram.

2394. Gouden gulden (Davidsche gulden?). (*Van der Chijs.* XVII 6.) Gewicht 3.25 gram.

2395. Christusgulden. De vier wapenschilden op de keerzijde aldus geplaatst: bovenaan Nieuw-Bourgondië, rechts Oud-Bourgondië, onderaan Brabant, links Limburg. (*Van der Chijs.* XVII 8.) Gewicht 3.10 gram.

2396. St. Maartensgulden. (*Van der Chijs.* XVII 9.) Gewicht 3.36 gram.

2397. St. Maartensgulden. („ „ „ XVII 9.) Gewicht 3.37 gram.

N.B. De afwijkingen van het door Van der Chijs afgebeelde exemplaar zijn te gering, om nader aangeduid te worden.

2398. St. Maartensgulden. (*Van der Chijs.* XVII 10.) Gewicht 3.29 gram.

2399. St. Maartensgulden. Het laatste woord van het randschrift der tegenzijde: „TRAIECTENS." (*Van der Chijs.* XVII 10.) Gewicht 3.31 gram.

2400. St. Maartensgulden. Valsch stuk in koper. (*Van der Chijs.* XVII 10.) Gewicht 3.80 gram. (Zeer gesleten ex.)

2401. Dubbele groot van Deventer (jager) van 1466. (*Van der Chijs.* XVII 11.) Gewicht 2.48 gram.

2402. Groot (halve jager) van 1466. (*Van der Chijs.* XVII 13.) Gewicht 1.43 gram.

2403. Dubbele groot van 1469. (*Van der Chijs.* XVII 15.) Gewicht 2.21 gram.

2404. Dubbele groot van 1469. (*Van der Chijs.* XVII 15.) Gewicht 2.10 gram.

2405. Dubbele groot van 1470. (*Van der Chijs.* XXIX 1.) Gewicht 2.05 gram.

2406. Dubbele groot van 1470. (*Van der Chijs.* XXIX 1.) Gewicht 2.00 gram.

2407. Groot van 1470. (*Van der Chijs.* XVII 16.) Gewicht 1.28 gram.

2408. Dubbele groot van 1471. (*Van der Chijs.* XVII 17.) Gewicht 1.98 gram.

2409. Groot van 1471. (*Van der Chijs.* XVII 18.) Gewicht 1.52 gram.

2410. Groot van 1471. („ „ „ XVII 18.) Gewicht 1.35 gram. (Beschadigd ex.)

2411. Dubbele groot van 1472. (*Van der Chijs.* XVII 19.) Gewicht 2.21 gram.

2412. Dubbele groot van 1472. (*Van der Chijs.* XVII 19.) Gewicht 2.06 gram.

2413. Groot van 1472. (*Van der Chijs.* XVII 20.) Gewicht 1.42 gram. (Zeer gesleten ex.)

2414. Groot van 1472. (*Van der Chijs.* XVII 20.) Gewicht 1.15 gram. (Beschadigd ex.)

2415. Dubbele groot van 1473. (*Van der Chijs.* XVII 21.) Gewicht 2.10 gram.

2416. Dubbele groot van 1473. (*Van der Chijs.* XVII 21.) Gewicht 2.01 gram.

2417. Groot van 1473. (*Van der Chijs.* XXIX 4.) Gewicht 1.67 gram.

2418. Groot van 1473. („ „ „ XVIII 22.) Gewicht 1.35 gram.

2419. Dubbele groot (stuiver) van 1474. (*Van der Chijs.* XXIX 5.) Gewicht 2.00 gram.

2420. Dubbele groot (stuiver) van 1474. (*Van der Chijs.* XXIX 6.) Gewicht 2.65 gram.

2421. Dubbele groot (stuiver) van 1476. (*Van der Chijs.* XVIII 23.) Gewicht 2.26 gram.

2422. Dubbele groot (stuiver) van 1477. (*Van der Chijs.* XVIII 24.) Gewicht 2.80 gram.

2423. Dubbele groot (stuiver) van 1477. (*Van der Chijs* XVIII 24.) Gewicht 2.80 gram.

2424. Dubbele groot (stuiver) van 1478. (*Van der Chijs.* XVIII 25.) Gewicht 2.90 gram. Ex. met klop (lelie).

2425. Dubbele groot (stuiver) van 1478. (*Van der Chijs.* XVIII 26.) Gewicht 3.12 gram.

2426. Dubbele groot (stuiver) van 1478. (*Van der Chijs.* XVIII 26.) Gewicht 2.57 gram.

2427. Dubbele groot (stuiver) van 1478. (*Van der Chijs.* XVIII 27.) Gewicht 3.00 gram. Ex. met klop (wapen van Hasselt).

2428. Dubbele groot (stuiver) van 1479. (*Van der Chijs*. XVIII 28.) Gewicht 2.96 gram.

2429. Dubbele groot (stuiver) van 1479. (*Van der Chijs*. XVIII 28.) Gewicht 2.32 gram.

2430. Dubbel vuurijzer van 1482. (*Van der Chijs*. XVIII 29.) Gewicht 2.62 gram.

2431. Vuurijzer van 1482. (*Van der Chijs*. XVIII 30.) Gewicht 2.55 gram. (Beschadigd ex.)

2432. Half vuurijzer. (*Van der Chijs*. XVIII 31.) Gewicht 1.40 gram. (Beschadigd ex.)

2433. Dubbele groot (stuiver) van 1487. (*Van der Chijs*. XVIII 34.) Gewicht 2.42 gram.

2434. Vuurijzer van 1492. (*Van der Chijs*. XVIII 36.) Gewicht 2.15 gram. (Zeer gesleten ex.)

2435. Halve stuiver van 1494. (Voorzijde als *Van der Chijs*. XVIII 39; tegenzijde als *Van der Chijs*. XVIII 38, doch met een kruisje in het hart van het kruis.) Gewicht 1.42 gram.

2436. Oort-stuiver van 1494. (*Van der Chijs*. XIX 40.) Gewicht 1.02 gram.

2437. Oort-stuiver van 1494. („ „ „ XIX 40.) Gewicht 0.85 gram. (Beschadigd ex.)

2438. Vierde groot van 1494. (*Van der Chijs*. XIX 41.) Gewicht 0.45 gram.

2439. Dubbele stuiver. (*Van der Chijs*. XIX 44.) Gewicht 3.06 gram.

2440. Dubbele stuiver. Het laatste woord van het randschrift aan de voorzijde is „TRAIECTEN." (*Van der Chijs*. XIX 44.) Gewicht 3.27 gram.

2441. Dubbele stuiver. (*Van der Chijs*. XIX 44.) Gewicht 2.72 gram. Valsch stuk in koper, waarop sporen van zilver aanwezig zijn. (Zeer gesleten ex.)

2442. Dubbele stuiver. (*Van der Chijs*. XIX 45.) Gewicht 2.80 gram. (Beschadigd ex.)

2443. Stuiver. (*Van der Chijs*. XIX 46.) Gewicht 1.97 gram.

2444. Oort-stuiver. (*Van der Chijs*. XIX 49.) Gewicht 0.90 gram.

2445. Oort-stuiver. („ „ „ XIX 49.) Gewicht 0.87 gram. (Beschadigd ex.)

2446. Oort-stuiver. Vz. wapen van den bisschop; met randschrift: „DAVID * DE * BURGON * EPS * TRA." Tz. gevoet kruis, dat den omtrek snijdt, waarop in een schildje het wapen van het Sticht; met randschrift tusschen twee parelranden: „(SIT * NOMEN *) DNI * B NED." Gewicht 0.95 gram.

2447. Driemijtstuk (duit) van koper-biljoen. (*Van der Chijs*. XIX 51.) Gewicht 0.42 gram.

2448. Driemijtstuk (duit) van koper-biljoen. (*Van der Chijs.* XIX 52.) Gewicht 0.21 gram. (Beschadigd ex.)

2449. Driemijtstuk (duit) van koper-biljoen. (*Van der Chijs.* XIX 52.) Gewicht 0.16 gram. (Beschadigd ex.)

2450. Driemijtstuk (duit) van koper. (*Van der Chijs.* XX 53.) Gewicht 0.27 gram.

2451. Driemijtstuk (duit) van koper. (*Van der Chijs.* XX 54.) Gewicht 0.57 gram.

2452. Driemijtstuk (duit) van koper. (*Van der Chijs.* XX 54.) Gewicht 0.42 gram.

2453. St. Maartensstuiver. (*Van der Chijs.* XX 56.) Gewicht 2.35 gram. (Zeer gesleten ex.)

2454. St. Maartensstuiver. (*Van der Chijs.* XX 56.) Gewicht 2.22 gram. (Zeer gesleten ex.)

2455. St. Maartensstuiver. (*Van der Chijs.* XX 57.) Gewicht 2.60 gram.

2456. St. Maartensstuiver. („ „ „ XX 57.) Gewicht 2.32 gram.

2457. St. Maartensstuiver. („ „ „ XX 57.) Gewicht 2.15 gram.

2458. St. Maartensstuiver. Met andere afscheidingsteekens op de tegenzijde. (*Van der Chijs.* XX 59.) Gewicht 2.15 gram.

2459. Halve St. Maartensstuiver. (*Van der Chijs.* XX 61.) Gewicht 1.27 gram.

ENGELBERT VAN KLEEF (1481—1483).

2460. Gouden gulden. (*Van der Chijs.* XX 1.) Gewicht 2.60 gram. (Beschadigd ex.)

2461. Dubbele stuiver. (*Van der Chijs.* XX 2.) Gewicht 3.70 gram.

FREDERIK IV VAN BADEN (1496—1517).

2462. St. Jansgulden. (*Van der Chijs.* XX 1.) Gewicht 3.20 gram.

2463. St. Jansgulden. Tusschen het kruis van den scepter en den nimbus van Johannes den Dooper een sterretje en tusschen zijne voeten eene lelie in plaats van een kruis; tusschen de letters E en P van het „EPI" op de tegenzijde een sterretje. (*Van der Chijs.* XX 1.) Gewicht 3.22 gram.

2464. St. Jansgulden. Op de voorzijde „BAPTISTA." (*Van der Chijs.* XX 2.) Gewicht 3.02 gram. (Zeer gesleten ex.)

2465. Gouden gulden. Vz. bisschop, een langen kruisscepter dwars voor het lijf houdende, de rechterhand zegenend opgeheven, aan zijne voeten het wapenschild van Baden; met randschrift: „⁝ SALVU ⁝ FAC ⁝ PLM ⁝ TUU ⁝ DN ⁝" Tz. gevoet kruis, het randschrift snijdende, waarop een

in vieren gedeeld schild, met het wapen van het Sticht in 1 en 4 en dat van Baden in 2 en 3; met randschrift: „MO ⁘ NO ⁘ AUREA ⁘ EPISC ⁘ TRAIE ⁘” Gewicht 3.21 gram.

2466. Dubbele stuiver van 1497. (*Van der Chijs.* XXI 5.) Gewicht 2.41 gram.

2467. Dubbele stuiver van 1498. (*Van der Chijs.* XXI 7.) Gewicht 2.95 gram. (Beschadigd ex.)

2468. Dubbele stuiver van 1498. (*Van der Chijs.* XXI 8.) Gewicht 3.20 gram.

2469. Dubbele stuiver van 1498. (*Van der Chijs.* XXI 8.) Met twee kloppen (roosje), zooals op *Van der Chijs.* XXI 10. Gewicht 3.00 gram.

2470. Dubbele stuiver van 1498. (*Van der Chijs.* XXI 9.) Met twee kloppen (wapen van het Sticht). Gewicht 3.15 gram.

2471. Oort-stuiver. (*Van der Chijs.* XXI 11.) Gewicht 0.90 gram.

2472. Dubbele stuiver van 1501. (*Van der Chijs.* XXI 13.) Gewicht 2.98 gram.

2473. Dubbele stuiver van 1502. Vz. als *Van der Chijs.* XXI 8. Tz. met randschrift: „MONETA NOVA ANNO . . . . . 1502.” Gewicht 2.77 gram.

2474. Oort-stuiver van 1502. Vz. onduidelijk, met randschrift „† MONE * FR(EDERI)CI EPI TRAIECTE.” Tz. onduidelijk, met randschrift: „MON (AN)NO DOMINI 1502.” Gewicht 0.55 gram. (Zeer gesleten ex.)

2475. Oort-stuiver van 1506 als *Van der Chijs.* XXI 11. Gewicht 0.76 gram. (Zeer gesleten ex.)

2476. Oort-stuiver van 1507. Vz. als *Van der Chijs.* XXI 11. Tz. gevoet kruis, verdeelende het door een parelcirkel afgescheiden randschrift: „ANNO DOMIN I MCC CCCVII;” in de vier hoeken een cirkeltje, eene lelie, een cirkeltje en een klimmende leeuw. Gewicht 0.82 gram. (Weinig beschadigd ex.)

2477. Oort-stuiver van 1509. Vz. wapens van Baden en het Sticht; met randschrift: „FRED' DE † BA(DEN) . . . .” Tz. gevoet kruis, in welks hoeken een cirkeltje en een sterretje; met randschrift: door een parelcirkel afgescheiden, „MONE . . . . . . IX.” Gewicht 0.65 gram. (Zeer gesleten ex.)

2478. Dubbele stuiver van 1510. (*Van der Chijs.* XXI 17.) Gewicht 2.77 gram. (3 ex.)

2479. Dubbele stuiver van 1512. Vz. als *Van der Chijs.* XXI 18. Tz. met randschrift: „MONETA NOVA ANNO DNI 1142” (lees 1512). Met klop (roosje). Gewicht 3.00 gram.

2480. Dubbele stuiver van 1512. Vz. als *Van der Chijs.* XXI 18. Tz.

met randschrift: „MONETA NOVA ANNO DNI 1142" (lees 1512). Met klop (roosje). Gewicht 2.85 gram.

2481. Oort-stuiver. Vz. wapens van Baden en van het Sticht; met randschrift: „FREDERICUS † DE † BA(DEN.)" Tz. gevoet kruis met roosje in het hart en één sterretje in elken hoek binnen een parelcirkel; met randschrift: „† EPS' * TRAIE(CTENS)IS." Gewicht 0.75 gram.

2482. Oort-stuiver. Gewicht 0.87 gram. (Onduidelijk en zeer gesleten ex.)

2483. Oort-stuiver. Gewicht 0.80 gram. (Onduidelijk en zeer gesleten ex.)

2484. Oort-stuiver. Gewicht 0.67 gram. (Onduidelijk en zeer gesleten ex.)

2485. Duit van zilver-biljoen. (*Van der Chijs*. XXII 19.) Gewicht 0.45 gram.

2486. Duit van zilver-biljoen. (*Van der Chijs*. XXII 20.) Gewicht 0.26. gram.

2487. Koperen halve duit. („ „ „ XXII 21.) Gewicht 0.50. gram. (Zeer onduidelijk ex.)

2488. Koperen halve duit. (*Van der Chijs*. XXII 22.) Gewicht 0.31 gram. (Valsch geld?)

2489. Koperen duit van 1496. Vz. wapen van Baden in een parelcirkel; met randschrift: „MO TR(A)IECTE." Tz. gevoet kruis in een parelcirkel; met randschrift: „(ANNO DO)MINI XCVI." Gewicht 0.30 gram.

2490. Koperen duit van 1508. Vz. wapen van Baden in een parelcirkel; met randschrift: „MON EPI TRAIECTE." Tz. gevoet kruis binnen een parelcirkel; met randschrift: „ANN DOMI(NI) VIII." Gewicht 0.30 gram.

PHILIPS VAN BOURGONDIË (1517—1524).

2491. Stuiver. (*Van der Chijs*. XXII 4.) Gewicht 3.40 gram.

2492. Stuiver. („ „ „ XXII 4.) Gewicht 3.40 gram.

2493. Stuiver. („ „ „ XXII 5.) Gewicht 2.90 gram. Ex. met klop. (Zeer gesleten ex.)

2494. Koperen driemijtstukje (duit). (*Van der Chijs*. XXII 6.) Gewicht 1.40 gram.

2495. Koperen driemijtstukje (duit). (*Van der Chijs*. XXII 8.) Gewicht 1.65 gram.

2496. Koperen driemijtstukje (duit). (*Van der Chijs*. XXII 8.) Gewicht 1.17 gram.

HENDRIK II VAN BEYEREN (1524—1528).

2497. Koperen driemijtstukje (duit) van 1525. (*Van der Chijs*. XXII 2.) Gewicht 1.17 gram.

2498. Koperen driemijtstukje (duit) van 1525. (*Van der Chijs.* XXII 2.) Gewicht 0.88 gram.

2499. Koperen driemijtstukje (duit) van 1527. (*Van der Chijs.* XXII 3.) Gewicht 1.55 gram.

2500. Koperen driemijtstukje (duit) van 1527. (*Van der Chijs.* XXII 3.) Gewicht 1.10 gram.

c. MUNTEN VAN DE HEERLIJKHEID UTRECHT.

2501. Kruis-rijksdaalder. 1568. (*Van der Chijs.* XXIV 17.)

2502. Kruis-rijksdaalder. 1570. („ „ „ XXIV 19.)

2503. Halve kruis-rijksdaalder. 1567. (*Van der Chijs.* XXIV 21.)

2504. Halve kruis-rijksdaalder. 1568. („ „ „ XXXI 6.)

2505. Halve kruis-rijksdaalder. 1569. („ „ „ XXIV 22.)

2506. Philipsdaalder. 1574. (*Van der Chijs.* XXIII 2/3.) Vz., randschrift: „PHS. D. G. HISP. Z. REX. DNS. TRAIEC. 1574." Met muntteeken. Tz., randschrift: „DOMINVS. MIHI. ADIVTOR."

2507. Vijfde Philipsdaalder. 1571. (*Van der Chijs.* XXIII 5. — *Verkade.* 108 N°. 4.)

2508. Vijfde Philipsdaalder. 1571. (*Van der Chijs.* XXIII 5.) Andere stempel.

2509. Vijfde Philipsdaalder. 1572. (*Van der Chijs.* XXXI 2.) Met veranderd kostuum van den koning en het cijfer 2 als Z. Zonder klop.

2510. Vijfde Philipsdaalder. 1576. (*Van der Chijs.* XXIII 6*.) Vz., randschrift: „PHS. D. G. HISP. ETC. REX. DNS. TRAIEC." Zonder klop.

2511. Tiende Philipsdaalder. 1571. (*Van der Chijs.* XXIII 8.)

2512. Tiende Philipsdaalder. 1571. („ „ „ XXIII 8.) Met klop.

2513. Tiende Philipsdaalder. 1571. („ „ „ XXIV 9.)

2514. Tiende Philipsdaalder. 1571. („ „ „ XXIV 9.) Tz., randschrift: „DOMINUS . MICNHI . ADIUTOR."

2515. Tiende Philipsdaalder. 1572. (*Van der Chijs.* XXIV 10.) Tz. zonder bolletjes achter het randschrift.

2516. Tiende Philipsdaalder. 1572. (*Van der Chijs.* XXIV 10.) Met ingestempelden leeuw.

2517. Tiende Philipsdaalder. 1577. (*Van der Chijs.* XXIV 10.)

2518. Veertigste Philipsdaalder. 1572. (*Van der Chijs.* XXIV 13.)

2519. Veertigste Philipsdaalder. 1572. („ „ „ XXIV 13.) Vz., randschrift: „PHS. D. G. HISP. REX D. TRAIE."

2520. Veertigste Philipsdaalder. 1574. Dezelfde type als: *Van der Chijs*. XXIV 14.

2521. Zilver-biljoenen duit (driemijtstuk). (*Van der Chijs*. XXIV 15.)

2522. Zilver-biljoenen duit (driemijtstuk). („ „ „ XXIV 15 *.) Variant met: „DN̄S MICHI."

2523. Zilver-biljoenen duit (driemijtstuk). (*Van der Chijs*. XXIV 16 *.) Variant met: „ADIUTO."

d. MUNTEN VAN DE PROVINCIE UTRECHT.

2524. Rozenobel. z. j. (*Verkade*. 97 No. 3.)

2525. Rozenobel. z. j. („ 97 No. 3 *.) Andere stempel met randschrift der vz.: „MONE. NOVA. ORDIN. TRAI."

2526. Halve rozenobel. z. j. (*Verkade*. 97 No. 4.)

2527. Kwart rozenobel. 1599. (Niet bij *Verkade*.)

2528. Dubbele Nederlandsche dukaat. 1806. (*Verkade*. 98 No. 2.)

2529. Nederlandsche dukaat. 1649. (*Verkade*. 98 No. 3.) Met gestreepten binnenrand op de voorzijde.

2530. Nederlandsche dukaat. 1693. (*Verkade*. 98 No. 4 *.) Vz. eene roos tusschen de beenen van den krijgsman; met randschrift: „CONCORDIA RES PARVAE CRES. TRA."

2531. Nederlandsche dukaat. 1781. (*Verkade*. 98 No. 4.)

2532. Nederlandsche dukaat. 1806. („ 98 No. 4.)

2533. Nederlandsche dukaat. 1815. („ 98 No. 4.) Andere stempel.

2534. Nederlandsche rijder. 1617. („ 98 No. 5.)

2535. Nederlandsche rijder. 1760. („ 99 No. 1.)
Geschenk van *Mevrouw Muller geb. Lulofs*.

2536. Halve Nederlandsche rijder. 1644. (*Verkade*. 98 No. 6.)

2537. Halve Nederlandsche rijder. 1762. („ 99 No. 2.) Met het stadswapen als hartschild op het provinciale wapen.
Geschenk van de Erven *Mr. C. G. de Balbian van Doorn*.

2538. Dukaton. 1659. (*Verkade*. 99 No. 3.)

2539. Dukaton. 1679. („ 100 No. 3.)

2540. Dukaton. 1749. („ 100 No. 3 *.) Vz. met randschrift: „MO: NO: ARG: CONFOE: BELG: PRO: TRAI:" zonder wapen van Utrecht daarachter; in het wapen der provincie (onder den ruiter) het stadswapen als hartschild. Tz. het Utrechtsche stadswapen als muntteeken.

N.B. Vgl. Verkade. p. 141 No. 561.

2541. Dukaton. 1751. (*Verkade.* 100 N°. 3 *.) (Geheel als N°. 2540.)
Geschenk van de Erven *Mr. C. G. de Balbian van Doorn.*

2542. Dukaton. 1756. (*Verkade.* 100 No. 3 *.) (Geheel als No. 2540.)

2543. Dukaton. 1758. („ 100 No. 3 *.) (Geheel als No. 2540.)

2544. Dukaton. 1760. („ 100 No. 3 *.) (Geheel als No. 2540.)

2545. Dukaton. 1761. („ 100 No. 3 *.) (Geheel als No. 2540.)

2546. Dukaton. 1763. („ 100 No. 3 *.) (Geheel als No. 2540.)

2547. Dukaton. 1764. („ 100 No. 3 *.) (Geheel als No. 2540.)

2548. Dukaton. 1765. („ 100 No. 3 *.) (Geheel als No. 2540.)

2549. Dukaton. 1766. („ 100 No. 3 *.) (Geheel als No. 2540.)

2550. Dukaton. 1767. („ 100 No. 3 *.) (Geheel als No. 2540.)

2551. Dukaton. 1769. („ 100 No. 3 *.) (Geheel als No. 2540.)

2552. Dukaton. 1771. („ 100 No. 3 *.) (Geheel als No. 2540.)

2553. Dukaton. 1774. („ 100 No. 3 *.) (Geheel als No. 2540.)

2554. Dukaton. 1774. („ 100 No. 3 *.) (Geheel als No. 2540, doch met bloemrand.)
Geschenk van de Erven *Mr. C. G. de Balbian van Doorn.*

2555. Dukaton. 1775. (*Verkade.* 100 No. 3 *.) (Geheel als No. 2540.) Potstuk, geslagen in de dubbele dikte.
Geschenk van den heer *J. C. de Graaf.*

2556. Dukaton. 1780. (*Verkade.* 100 No. 3 *.) (Geheel als No. 2540.)

2557. Dukaton. 1784. („ 100 No. 3 *.) (Geheel als No. 2540.)

2558. Dukaton. 1785. („ 100 No. 3 *.) (Geheel als No. 2540.)

2559. Dukaton. 1786. („ 100 No. 3 *.) (Geheel als No. 2540.)

2560. Dukaton. 1789. („ 100 No. 3 *.) (Geheel als No. 2540.)

2561. Dukaton. 1790. („ 100 No. 3 *.) (Geheel als No. 2540.)

2562. Dukaton. 1791. („ 100 No. 3 *.) (Geheel als No. 2540.)

2563. Dukaton. 1792. („ 100 No. 3 *.) (Geheel als No. 2540.)

2564. Dukaton. 1793. („ 100 No. 3 *.) (Geheel als No. 2540.)

2565. Dukaton. 1798. („ 100 No. 3 *.) (Geheel als No. 2540.)

2566. Halve dukaton. 1660. (*Verkade.* 99 No. 4.)

2567. Halve dukaton. 1670. („ 99 No. 4.)

2568. Halve dukaton. 1672. („ 99 No. 4.)

2569. Halve dukaton. 1679. („ 100 No. 2.)

2570. Halve dukaton. 1761. („ 100 No. 4 *.) (Geheel als No. 2540.)
N.B. Vgl. Verkade. p. 141 No. 561/562.

2571. Halve dukaton. 1762. (*Verkade.* 100 No. 4 *.) (Geheel als No. 2540.)

2572. Halve dukaton. 1763. („ 100 No. 4 *.) (Geheel als No. 2540.)

2573. Halve dukaton. 1765. („ 100 No. 4 *.) (Geheel als No. 2540.)

2574. Halve dukaton. 1766. („ 100 No. 4 *.) (Geheel als No. 2540.)

2575. Halve dukaton. 1768. („ 100 No. 4 *.) (Geheel als No. 2540.)

2576. Halve dukaton. 1769. („ 100 No. 4 *.) (Geheel als No. 2540.)

2577. Halve dukaton. 1772. („ 100 No. 4 *.) (Geheel als No. 2540.)

2578. Halve dukaton. 1774. („ 100 No. 4 *.) (Geheel als No. 2540.)

2579. Halve dukaton. 1776. („ 100 No. 4 *.) (Geheel als No. 2540.)
Geschenk van de Erven *Mr. C. G. de Balbian van Doorn.*

2580. Halve dukaton. 1784. (*Verkade.* 100 No. 4 *.) (Geheel als No. 2540.)

2581. Halve dukaton. 1785. („ 100 No. 4 *.) (Geheel als No. 2540.)
Geschenk van *Mevrouw Falck geb. Crommelin.*

2582. Halve dukaton. 1786. (*Verkade.* 100 No. 4 *.) (Geheel als No. 2540.)

2583. Halve dukaton. 1788. („ 100 No. 4 *.) (Geheel als No. 2540.)

2584. Halve dukaton. 1789. („ 100 No. 4 *.) (Geheel als No. 2540.)

2585. Halve dukaton. 1792. („ 100 No. 4 *.) (Geheel als No. 2540.)

2586. Halve dukaton. 1793. („ 100 No. 4 *.) (Geheel als No. 2540.)

2587. Halve dukaton. 1794. („ 100 No. 4 *.) (Geheel als No. 2540.)

2588. Reaal (Leycester-daalder). 1586. (*Verkade.* 101 No. 1.)

2589. Twintigste reaal (Leycester-stooter). 1586. (*Verkade.* 101 No. 2.)

2590. Twintigste reaal (Leycester-stooter). 1595. („ 101 No. 2.)

2591. Arends-rijksdaalder. 1584. (*Verkade.* 101 No. 3.)

2592. Arends-rijksdaalder. 1584. („ 101 No. 4.)

2593. Gehelmde rijksdaalder. 1591. („ 103 No. 1.)

2594. Gehelmde rijksdaalder. 1598. („ 103 No. 1.) Andere stempel.

2595. Halve gehelmde rijksdaalder. 1592. (*Verkade.* 103 No. 2.)

2596. Nederlandsche rijksdaalder. 1608. („ 103 No. 3.) Met „TRAIEC" in het randschrift der vz.

2597. Nederlandsche rijksdaalder. 1619. (*Verkade.* 103 No. 3.) Als No. 2596.

2598. Nederlandsche rijksdaalder. 1620. (*Verkade.* 103 No. 3.) Als No. 2596.

2599. Nederlandsche rijksdaalder. 1623. (*Verkade.* 103 No. 3.) Als No. 2596.

2600. Nederlandsche rijksdaalder. 1624. (*Verkade.* 103 No. 3.) Als No. 2596.

2601. Nederlandsche rijksdaalder. 1629. (*Verkade.* 103 No. 3.) Als No. 2596.

2602. Halve Nederlandsche rijksdaalder. 1606. (*Verkade.* 103 No. 4.)

2603. Halve Nederlandsche rijksdaalder. 1629. („ 103 No. 4.)

2604. Halve Nederlandsche rijksdaalder. 1657. („ 103 No. 4, doch met twee gestreepte binnenranden.)

2605. Halve Nederlandsche rijksdaalder. 1658. (*Verkade.* 103 No. 4, doch met twee gestreepte binnenranden.)

2606. Nederlandsche rijksdaalder. 1694. (*Verkade.* 104 No. 3.)

N.B. Het is zonderling, dat (behalve het proefstuk van 1673, *Verkade.* 104 No. 4) er in de 2e helft der 17e eeuw twee verschillende typen van Utrechtsche rijksdaalders schijnen geslagen te zijn, zooals Verkade verzekert; het oudste type blijkt hier nog voor te komen in 1694, terwijl het nieuwe type (*Verkade.* 105 No. 1) toch reeds sedert 1659 voorkomt.

2607. Nederlandsche rijksdaalder. 1673. Met het borstbeeld van prins Willem III. (*Verkade.* 104 No. 4. — *Van Loon.* III p. 129.)

N.B. Proefslag, geslagen na het verlaten van Utrecht door de Franschen. Volgens de wijze van graveeren waarschijnlijk gesneden door den Amsterdammer Dirk Bosch, die in 1673 octrooi had voor de munt van Westfriesland.

2608. Nederlandsche rijksdaalder. 1662. (*Verkade.* 105 No. 1.)

2609. Nederlandsche rijksdaalder. 1663. („ 105 No. 1.)

2610. Nederlandsche rijksdaalder. 1684. („ 105 No. 3.)

2611. Nederlandsche rijksdaalder. 1693. („ 105 No. 3.)

2612. Nederlandsche rijksdaalder. 1695. („ 105 No. 3.)

2613. Nederlandsche rijksdaalder. 1747. („ 106 No. 1.)

2614. Nederlandsche rijksdaalder. 1752. („ 106 No. 1.)

2615. Nederlandsche rijksdaalder. 1757. („ 106 No. 1.)

2616. Nederlandsche rijksdaalder. 1763. („ 106 No. 1.)

2617. Nederlandsche rijksdaalder. 1764. („ 106 No. 1.)

2618. Nederlandsche rijksdaalder. 1767. („ 106 No. 1.)
Geschenk van de Erven *Mr. C. G. de Balbian van Doorn.*

2619. Nederlandsche rijksdaalder. 1776. (*Verkade.* 106 No. 1.) Potstuk, geslagen in de dubbele dikte.

2620. Nederlandsche rijksdaalder. 1801. (*Verkade.* 106 No. 1.)

2621. Nederlandsche rijksdaalder. 1802. („ 106 No. 1.)

2622. Nederlandsche rijksdaalder. 1803. („ 106 No. 1.)

2623. Nederlandsche rijksdaalder. 1805. („ 106 No. 1.)

2624. Nederlandsche rijksdaalder. 1807. (*Verkade.* 106 No. 1.)

2625. Nederlandsche rijksdaalder. 1808. („ 106 No. 1.)

2626. Nederlandsche rijksdaalder. 1816. („ 106 No. 1 *.) Met andere kroon en gestreepten grond op het wapen.

2627. Halve Nederlandsche rijksdaalder. 1663. (*Verkade.* 105 No. 2.)

2628. Halve Nederlandsche rijksdaalder. 1673. („ 105 No. 2.)

2629. Halve Nederlandsche rijksdaalder. 1762. („ 106 No. 2.)

2630. Halve Nederlandsche rijksdaalder. 1763. („ 106 No. 2.)

2631. Halve Nederlandsche rijksdaalder. 1764. („ 106 No. 2.)

2632. Halve Nederlandsche rijksdaalder. 1765. („ 106 No. 2.)

2633. Halve Nederlandsche rijksdaalder. 1766. („ 106 No. 2.)

2634. Halve Nederlandsche rijksdaalder. 1767. („ 106 No. 2.)

2635. Halve Nederlandsche rijksdaalder. 1769. („ 106 No. 2.)

2636. Halve Nederlandsche rijksdaalder. 1771. („ 106 No. 2.)

2637. Halve Nederlandsche rijksdaalder. 1781. („ 106 No. 2.)

2638. Halve Nederlandsche rijksdaalder. 1783. („ 106 No. 2.)

2639. Halve Nederlandsche rijksdaalder. 1804. („ 106 No. 2.)

2640. Halve Nederlandsche rijksdaalder. 1808. („ 106 No. 2.)

2641. Halve Staten-daalder. 1577. (*Verkade.* 109 No. 2.) Vz. het gelaat van den koning van voren gezien.

2642. Leeuwen-daalder. 1578. (*Verkade.* 106 No. 3. — *Van Loon.* I p. 264.)

N.B. Geslagen door de stad Utrecht.

2643. Leeuwen-daalder. 1579. (*Verkade.* 106 No. 4.) Met „TRAIEC" in het randschrift der vz.

2644. Leeuwen-daalder. 1616. (*Verkade.* 107 No. 4.) Variant, zonder muntteeken.

2645. Leeuwen-daalder. 1651. (*Verkade.* 107 No. 4.) Variant. Vz. het muntteeken voor het hoofd van den man en een kruis op de schoft van den leeuw in het wapen. Tz. geheel andere gravure van den leeuw in gestreepten binnenrand.

2646. Halve leeuwen-daalder. 1654. (*Verkade.* 107 No. 5.) Variant. Vz. „MO. ARG. PRO. CON. FOE. BEL. TRA." en het muntteeken vóór den helm. Tz. de binnenste parelrand door een cirkel vervangen.

2647. Leeuwen-daalder. 1681. (*Verkade.* 108 No. 1.)

2648. Provinciale daalder. 1685. („ 109 No. 4.)

2649. Provinciale daalder. 1685. („ 109 No. 4.) Valsch exemplaar.

2650. Provinciale daalder. 1686. (*Verkade.* 109 No. 4.)

2651. Provinciale daalder. 1686. („ 109 No. 4.) Valsch exemplaar. Geschenk van de Erven *Mr. C. G. de Balbian van Doorn.*

2652. Provinciale daalder. 1687. (*Verkade.* 109 No. 4.)

2653. Provinciale daalder. 1688. („ 109 No. 4.)

2654. Provinciale daalder. 1689. („ 109 No. 4.)

2655. Provinciale daalder. 1692. („ 109 No. 4.)

2656. Provinciale driegulden. 1681. („ 110 No. 1.)

2657. Provinciale driegulden. 1682. („ 110 No. 3.)

2658. Nederlandsche driegulden. 1694. (*Verkade.* 111 No. 1.)

2659. Nederlandsche driegulden. 1696. („ 111 No. 1.)

2660. Nederlandsche driegulden. 1697. („ 111 No. 1.)

2661. Nederlandsche driegulden. 1714. („ 111 No. 1.)

2662. Nederlandsche driegulden. 1763. („ 111 No. 1.)

2663. Nederlandsche driegulden. 1764. („ 111 No. 1.)

2664. Nederlandsche driegulden. 1785. („ 111 No. 1.)

2665. Nederlandsche driegulden. 1786. („ 111 No. 1.)

2666. Nederlandsche driegulden. 1791. („ 111 No. 1.)

2667. Nederlandsche driegulden. 1792. („ 111 No. 1.)

2668. Nederlandsche driegulden. 1793. („ 111 No. 1.)

2669. Nederlandsche driegulden. 1794. („ 111 No. 1.)

2670. Nederlandsche driegulden. 1795. („ 111 No. 1.)

2671. Provinciale gulden. 1681. (*Verkade.* 110 No. 2.)

2672. Provinciale gulden. 1682. („ 110 No. 4.)

2673. Provinciale gulden. 1687. („ 110 No. 4.)

2674. Nederlandsche gulden. 1714. (*Verkade.* 111 No. 2.) Vz. met ander grooter beeld. Tz. „1 G."

2675. Nederlandsche gulden. 1715. (*Verkade.* 111 No. 2.)

2676. Nederlandsche gulden. 1721. („ 111 No. 2.) Geschenk van *Mevrouw Falck geb. Crommelin.*

2677. Nederlandsche gulden. 1725. (*Verkade.* 111 No. 2.)

2678. Nederlandsche gulden. 1727. („ 111 No. 2.)

2679. Nederlandsche gulden. 1736. („ 111 No. 2.)

2680. Nederlandsche gulden. 1737. („ 111 No. 2.)

2681. Nederlandsche gulden. 1764. („ 111 No. 2.)

2682. Nederlandsche gulden. 1765. („ 111 No. 2.)

2683. Nederlandsche gulden. 1765. (*Verkade.* 111 No. 2.) Valsch exemplaar.
2684. Nederlandsche gulden. 1790. („ 111 No. 2.)
2685. Nederlandsche gulden. 1791. („ 111 No. 2.)
2686. Nederlandsche gulden. 1793. („ 111 No. 2.)
2687. Nederlandsche gulden. 1794. („ 111 No. 2.)
2688. Nederlandsche gulden. 1795. („ 111 No. 2.)
2689. Nederlandsche gulden. 1799. („ 111 No. 2.)
2690. Halve provinciale gulden. 1682. (*Verkade.* 110 No. 5.)
2691. Halve Nederlandsche gulden. 1755. („ 111 No. 5.)
2692. Halve Nederlandsche gulden. 1756. („ 111 No. 5.)
2693. Halve Nederlandsche gulden. 1757. („ 111 No. 5.)
2694. Halve Nederlandsche gulden. 1760. („ 111 No. 5.)
2695. Halve Nederlandsche gulden. 1761. („ 111 No. 5.)
2696. Halve Nederlandsche gulden. 1763. („ 111 No. 5.)
2697. Halve Nederlandsche gulden. 1764. („ 111 No. 5.)
2698. Halve Nederlandsche gulden. 1765. („ 111 No. 5.)
2699. Halve Nederlandsche gulden. 1767. („ 111 No. 5.)
2700. Halve Nederlandsche gulden. 1768. („ 111 No. 5.)
2701. Halve Nederlandsche gulden. 1776. („ 111 No. 5.)
Geschenk van *Mevrouw Falck geb. Crommelin.*

2702. Halve Nederlandsche gulden. 1784. (*Verkade.* 111 No. 5.)
2703. Halve Nederlandsche gulden. 1786. („ 111 No. 5.)
2704. Halve Nederlandsche gulden. 1787. („ 111 No. 5.)
Geschenk van de Erven *Mr. C. G. de Balbian van Doorn.*

2705. Halve Nederlandsche gulden. 1788. (*Verkade.* 111 No. 5.)
Geschenk van *Mevrouw Falck geb. Crommelin.*

2706. Halve Nederlandsche gulden. 1789. (*Verkade.* 111 No. 5.)
2707. Halve Nederlandsche gulden. 1790. („ 111 No. 5.)
Geschenk van de Erven *Mr. C. G. de Balbian van Doorn.*

2708. Halve Nederlandsche gulden. 1791. (*Verkade.* 111 No. 5.)
2709. Halve Nederlandsche gulden. 1793. („ 111 No. 5.)
2710. Halve Nederlandsche gulden. 1794. („ 111 No. 5.)
2711. Halve Nederlandsche gulden. 1795. („ 111 No. 5.)
2712. Kwart Nederlandsche gulden. 1758. („ 111 No. 6.)
2713. Kwart Nederlandsche gulden. 1759. („ 111 No. 6.)

2714. Snaphaanschelling. 1582. (*Verkade.* 112 No. 2*.) Met „DONIJ" in het randschrift der vz.

2715. Snaphaanschelling. 1585. (*Verkade.* 112 No. 2*.)

2716. Halve snaphaanschelling. 1585. (*Verkade.* 112 No. 3.) Met „III S" onder den ruiter en „85" achter aan het randschrift der vz.

2717. Roosschelling. 1601. (*Verkade.* 112 No. 4.)

2718. Statenschelling. 1680. („ 113 No. 6*.) Tz. wapen van boven vierhoekig en met de roos als muntteeken tusschen het jaartal. Met klop (pijlbundel). (Vgl. *Verkade.* p. 146 No. 628.)

2719. Statenschelling. 1680. (*Verkade.* 113 No. 6*.) Als No. 2718, doch met anderen, onduidelijken klop.

2720. Statenschelling. 1681. (*Verkade.* 113 No. 6*.) Als No. 2718, doch zonder klop. Potstuk, geslagen in de dubbele dikte.
Geschenk van den heer *J. C. de Graaf.*

2721. Statenschelling. 1686. (*Verkade.* 113 No. 6*.) Als No. 2718, doch zonder klop.

2722. Statenschelling. 1691. (*Verkade.* 113 No. 6*.) Als No. 2718, doch zonder klop.

2723. Scheepjesschelling. 1704. (*Verkade.* 113 No. 4.)

2724. Scheepjesschelling. 1769. („ 113 No. 4.)

2725. Scheepjesschelling. 1785. („ 113 No. 4.)

2726. Scheepjesschelling. 1786. („ 113 No. 4.)

2727. Scheepjesschelling. 1787. („ 113 No. 4.)

2728. Scheepjesschelling. 1788. („ 113 No. 4.)

2729. Scheepjesschelling. 1789. („ 113 No. 4.)

2730. Scheepjesschelling. 1794. („ 113 No. 4.)

e. MUNTEN VAN DE STAD UTRECHT.

1. Middeleeuwsche munten.

N.B. De stad Utrecht beroemde zich in 1477, bij haar verzet tegen de usurpatiën van bisschop David, dat zij „na onser stats ouder gewoenten ende rechten" vermocht pasmunt („scheydelpenningen") te slaan „van wegen der stadt" (*V. d. Chijs, Munten van Utrecht.* p. 304). Van dit beweerde recht maakte zij althans sedert 1477 ijverig gebruik. Doch onder het Oostenrijksche bestuur heeft zij het (met vele andere rechten) blijkbaar verloren of althans niet uitgeoefend: de duiten en oortjes uit deze periode (hiervoor No. 2521 en hierna No. 3005) dragen niet het stadswapen, maar 's konings naamcijfer. Doch onmiddellijk na het Satisfactieverdrag, in 1578, hernam de stad haar oud gebruik en begon groote koperen oortjes en duiten (hierna No. 2796 vlg.) en ook zilveren stuivers (hierna No. 2777 vlg.) te slaan. Zij wenschte toen zelfs groote zilveren stukken te doen munten, en nam daarmede een proef:

de bekende leeuwen-daalders (No. 2642), waarover in 1578 veel te doen is geweest, daar de Staten het muntrecht, als behoorende bij de souvereiniteit, niet aan de stad wilden laten. (Vgl. *Van Loon, Ned. historiepenningen.* I p. 263, — en hierna de noot bij No. 2999.)

2731. Brabantsche. (1390?) (*Van der Chijs.* XXV 1.) Weegt 0.2 gram.

N.B. De „nye Brabantsche der stat paye, die men hier nu slaet", worden in 1390 vermeld. (*V. d. Chijs.* p. 290/1.)

2732. Brabantsche. (?) (*Van der Chijs.* XXXI 1.) Op de tz.: „TRAIECT." Weegt 0.3 gram.

2733. Zilver-biljoenen brabantsche. 1478. (*Van der Chijs.* XXV 2.) Op de vz. ligt het gouden deel van het schild boven, en vindt men punten tusschen de acht boogjes en den parelrand. Weegt 0.64 gram. (2 ex.)

N.B. Dit stuk behoort blijkbaar tot den muntslag der stad van 1477 (vgl. *V. d. Chijs.* p. 304); het heeft toch geheel hetzelfde type als No. 2734, dat het jaar 1478 draagt. V. d. Chijs brengt het tot 1483; stellig ten onrechte, niet alleen wegens dit jaartal, maar ook omdat de door hem (p. 305) vermelde stedelijke munten van 1483 blijkbaar groot waren en St. Maarten vertoonden. — De brabantschen moesten volgens de ordonnantie (*V. d. Chijs.* p. 304) wegen 0.5695, dus iets minder dan dit stuk.

2734. Zilver-biljoenen duit. 1478. (*Van der Chijs.* XXV 4.) (2 ex.) Weegt 0.89 gram; het andere ex., gesnoeid en beschadigd, weegt 0.63 gram.

N.B. De munt is grooter dan de duiten van 1477—1483; toch is het stellig een duit, die volgens de ordonnantie (*V. d. Chijs.* p. 304) moest wegen 0.854.

2735. Zilver-biljoenen hollantsche. (1477—1483.) (*Van der Chijs.* XXV 5.)

N.B. De munten van dit type, overeenkomende met het muntje No. 2451/2, schijnen uit den tijd van bisschop David te zijn; het gebed om vrede in het randschrift wijst op de onrustige jaren 1477—1483, in welk laatste jaar de vrede met den bisschop gesloten werd. — Dat de munt een hollantsche is, blijkt uit het gewicht in verband met de muntordonnantie van 1477. (*V. d. Chijs.* p. 304.)

2736. Zilver-biljoenen duit. (1477—1483.) (*Van der Chijs.* XXV 5/6.) Randschrift der vz.: „MUNT: DE: STAT: VAN: UTRE †". Randschrift der tz.: „HER: GEFT: ONS: VREDE:"

2737. Zilver-biljoenen duit. (1477—1483.) (*Van der Chijs.* XXV 6.) Weegt 0.4 gram.

2738. Zilver-biljoenen halve hollantsche. (1477—1483.) (*Van der Chijs* XXV 8.) Weegt 0.2 gram.

N.B. Denkelijk $^1/_4$ van de voorgaande munten No. 2736/7. (Een duit was = 2 braemtgen, 1 braemtgen = 2 hollantsche.) De halve hollantschen wogen 0.2595 volgens de muntordonnantie van 1477. (*V. d. Chijs.* p. 304.)

2739. Koperen duit (driemijtstuk). 15 . . (*Van der Chijs.* XXV 20.)

N.B. Dit exemplaar heeft eenigen zilverglans: denkelijk is het zilver-biljoen. — Deze stukken (XXV, XXVI 19—23) komen voor in 1509—1522; in 1523 (*V. d. Chijs.* p. 381/2) volgt dan de ordonnantie van den raad, waardoor deze duiten de helft in waarde verminderd worden, door ze te waardeeren op 1 braemtgen (of brabantschen).

2740. Koperen duit. 15 . . (*Van der Chijs.* XXV 20.) Met twee kruisjes tusschen de woorden in het randschrift der vz.

2741. Koperen duit. 1509. (*Van der Chijs*. XXV 20.)

2742. Koperen duit. 1510(?). (*Van der Chijs*. XXV 20 *.)

2743. Koperen duit. 1510(?). („ „ „ XXV 20 *.) Randschrift der vz.: „CIVITAS TRAIEC."

2744. Koperen duit. 1515. (*Van der Chijs*. XXVI 21 *.)

2745. Koperen duit. 1516. („ „ „ XXVI 22 *.)

2746. Koperen duit. 1520. („ „ „ XXVI 23 *.)

2747. Koperen duit. 1521. („ „ „ XXVI 23 *.)

2748. Koperen duit. 1522(?). („ „ „ XXVI 23 *.)

2749. Koperen duit. 1523. („ „ „ XXVI. 24.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama*.

N.B. Dit stuk, grooter dan de duit van 1522, die in 1523 op de helft was verminderd, is blijkbaar de duit van het nieuwe type, die het dubbele gold van den thans op 1 braemtgen gestelden ouden duit.

2750. Koperen duit. 1523. (*Van der Chijs*. XXVI 24.) Tz. randschrift: „ANN O.D OMI NI 1523."

2751. Zilver-biljoenen munt. 1527. (*Van der Chijs*. XXV 18.)

N.B. Deze munt, geheel van het type No. 2754—2756, behoort blijkbaar daarbij; de waarde blijkt echter niet.

2752. Koperen oortje (dubbele duit). 1527. (*Van der Chijs*. XXVI 25.)

N.B. Deze koperen munten, veel grooter dan duiten, zijn blijkbaar dubbele duiten of oortjes (= ¹/₄ stuiver).

2753. Koperen oortje (dubbele duit). 1527. (*Van der Chijs*. XXVI 26.)

2754. Koperen duit. 1527. (*Van der Chijs*. XXVI 28.)

N.B. Deze stukken (No. 2754—2756), die de grootte hebben van den koperen duit van 1523 (No. 2749), zijn blijkbaar ook duiten.

2755. Koperen duit. 1527. (*Van der Chijs*. XXVI 28 *.) Met een vierpuntige ster in het hart van het kruis.

2756. Koperen duit. 1527. (*Van der Chijs*. XXVI 29.)

2757. Braemtgen (halve duit). 1527. (*Van der Chijs*. XXVI 30.)

N.B. Dit stuk, hoewel eenigszins anders van type dan No. 2754—2756, schijnt toch daarbij te behooren, daar het van hetzelfde jaar is. De grootte wijst aan, dat het blijkbaar een braemtgen of halve duit is.

2758. Zilveren munt van vier braspenningen. 1511. (*Van der Chijs*. XXV 16.)

N.B. Geslagen voor de stad Utrecht door Karel van Gelder, als beschermer der stad door haar erkend en gehuldigd. De munt is stellig uit dezen tijd: zie *Bijdr. en Meded. v. h. Hist. Gen.* IV p. 676:

„Haer beider munt isser eene figure af,
Die sy te samen hebben geslagen."

(nam. Karel van Gelder en de stad Utrecht). (Vgl. ook *V. d. Chijs*, *Munten van Utrecht*. p. 346.)

2759. Zilver-biljoenen duit (armenpenning). (1477—1483.) (*Van der Chijs.* XXV 14*.) Variant met: „S. MARTINIS."

N.B. Deze en de volgende muntjes, blijkens het randschrift bestemd tot het geven van aalmoezen, zijn denkelijk geslagen niet door de stad, maar door een lichaam, dat zich geregeld het geven van aalmoezen ten doel stelde. Het beeld van St. Maarten zou doen denken aan het Domkapittel, waarvan echter niets dergelijks bekend is. Van der Chijs (*Munten van Utrecht.* p. 310) drukt echter een raadsbesluit af, waaruit blijkt, dat kerkmeesters der Buurkerk voor 1523 „deutkens" lieten slaan op de stedelijke munt. Het is niet onmogelijk, dat zij daarop het beeld van den schutspatroon van het Sticht hebben gesteld; ik zou dus voorloopig aan deze duiten der Buurkerk willen denken. De hier beschreven muntjes zijn echter denkelijk vrij wat ouder dan 1523: de stukken, geslagen op de stedelijke munt, sluiten zich geheel aan bij het type der stedelijke muntjes (No. 2735—2738) met de spreuk *Heer geef ons vrede*, die ik daarom bracht tot de jaren 1477—1483.

2760. Zilver-biljoenen duit (armenpenning). (1477—1483.) (*Van der Chijs.* XXV 10.) Weegt 0.4 gram.

2761. Zilver-biljoenen duit (armenpenning). (1477—1483.) (*Van der Chijs.* XXV 12.) Vz. „DIT (IS) DER (ARME) PEN."

2762. Zilver-biljoenen braemtgen (armenpenning). (1477—1483.) (*Van der Chijs.* XXV 13.)

2763. Looden speelpenning (stuiver uit de Gortsteeg). (*Van der Chijs.* XXVI 31*.)

N.B. Valsch goud heet volgens oud-Utrechtsche, nog bekende spreekwijze „goud uit de Gortsteeg": dit zijn dus *valsche stuivers.* (De Haverstraat heet in den volksmond nog steeds Gortsteeg; denkelijk heeft daar in de middeleeuwen een valsche munt bestaan.) Blijkens het randschrift der tegenzijde waren deze stukken zonder twijfel speelpenningen.

2764. Looden speelpenning (stuiver uit de Gortsteeg). (*Van der Chijs.* XXVI 33*.)

2. MUNTEN GESLAGEN TEN TIJDE DER REPUBLIEK.

Zilveren munten.

2765. Dubbele stuiver. 1614. (*Verkade.* 114 No. 5.)

N.B. In 1578 heeft de stad beproefd ook groot geld te doen slaan: zie den leeuwen-daalder, beschreven hiervoor onder No. 2642.

2766. Dubbele stuiver. 1785. (*Verkade.* 115 No. 2.)

2767. Dubbele stuiver. 1786. („ 115 No. 2.)

2768. Dubbele stuiver. 1787. („ 115 No. 2.)

2769. Dubbele stuiver. 1788. („ 115 No. 2.)

2770. Dubbele stuiver. 1789. („ 115 No. 2.)

2771. Dubbele stuiver. 1790. („ 115 No. 2.)

2772. Dubbele stuiver. 1791. („ 115 No. 2.)

2773. Dubbele stuiver. 1793. (*Verkade.* 115 No. 2.)

2774. Dubbele stuiver. 1794. („ 115 No. 2.)

2775. Dubbele stuiver. 1796. („ 115 No. 2.)

2776. Dubbele stuiver. 1799. („ 115 No. 2.)
Geschenk van den heer *Mr. W. A. van den Wall Bake.*

2777. Stuiver. 1578. (*Verkade.* 114 No. 1 *.) Vz. randschrift: „MON. NOVA. CIVI. TRA. 1578."

2778. Stuiver. 1578. (*Verkade.* 114 No. 1 *.) Als het vorige nummer, doch met het Utrechtsche stadwapen als klop op de tz.

2779. Stuiver. 1579. (*Verkade.* 114 No. 1 *.) Met ander kruis op de vz. en klop van Utrecht op de tz.

2780. Stuiver. 1582. (*Verkade.* 114 No. 2.) (2 ex.)

2781. Stuiver. 1592. („ 114 No. 2.) Tz. met „TRA" in het randschrift.

2782. Stuiver. 1599. (*Verkade.* 114 No. 2.) Tz. met „CIVI. TRA." in het randschrift.

2783. Stuiver. 1614. (*Verkade.* 114 No. 6.)

2784. Stuiver. 1627. („ 114 No. 2.) Variant.

2785. Stuiver. 1665. („ 114 No. 7 *.) Tz. met grooter wapenschild, waarvan de benedenhelft horizontale strepen vertoont.

2786. Stuiver. 1738. (*Verkade.* 115 No. 3.)
Geschenk van den heer *J. C. de Graaf.*

2787. Stuiver. 1739. (*Verkade.* 115 No. 3.)

2788. Stuiver. 1755. (?) („ 115 No. 3.)

2789. Stuiver. 1765. („ 115 No. 3.)

2790. Gouden stuiver. 1739. (*Verkade* 115 No. 3.) Potstuk.
Geschenk van de Erven *Mr. C. G. de Balbian van Doorn.*

2791. Gouden stuiver. 1740. (*Verkade.* 115 No. 3.) Potstuk.

2792. Gouden stuiver. 1742. („ 115 No. 3.) Potstuk.
Geschenk van den heer *J. D. Oortman Gerlings.*

2793. Halve stuiver. 1627. Vz. het Utrechtsche stadswapen; met randschrift: „MONE. NOVA. CIV. TRA. 1627." Tz. een kruisvormig ornament met vier ballen; met randschrift: „FORTITUDO. NOSTRA. DEUS." (Onbeschreven. Als *Verkade* 114 No. 3 *, doch kleiner en met het jaar in het randschrift.)

2794. Stuiver van Zeeland. (*Verkade.* 94 No. 2.) In 1672 te Utrecht gestempeld met de Fransche lelie. (2 ex.)

2795. Acht en twintig van Overijssel met het jaartal 168(7?). (*Verkade.* 142 No. 1.) Op de vz. gestempeld met de letters „UTR."

Koperen munten.

2796. Oort (dubbele duit). 157 . . (*Verkade.* 115 No. 5 *.) Tz. kleiner stadswapen en grooter wapen van Spanje, gedekt door eene kleinere kroon.

2797. Oort (dubbele duit). 1578. (*Verkade.* 115 No. 5.)

2798. Oort (dubbele duit). 1579. („ 115 No. 6.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2799. Oort (dubbele duit). 1579. (*Verkade.* 115 No. 6.) Tz. met „HISPANIAE."

2800. Oort (dubbele duit). 1579. (*Verkade.* 116 No. 1.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2801. Oort (dubbele duit). 1579. (*Verkade.* 116 No. 1.) Tz. met „HISPANI."

2802. Oort (dubbele duit). 1579. (*Verkade.* 116 No. 1 *.) Tz. met randschrift: „MON. NOV. CIVI. TRA."

2803. Duit. 1578. (*Verkade.* 115 No. 4.)

2804. Duit. 1619. („ 116 No. 2.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2805. Duit. 1625. (*Verkade.* 116 No. 2.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2806. Duit. 1634. (*Verkade.* 116 No. 2.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2807. Duit. 1637. (*Verkade.* 116 No. 2.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2808. Duit. 1654. (*Verkade.* 116 No. 2.)
Geschenk van den heer *Mr. E. C. U. de Balbian van Doorn.*

2809. Duit. 1657. (*Verkade.* 116 No. 3.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2810. Duit. 1657 (?) (*Verkade.* 116 No. 3.) Met ingestempelde zon.
Geschenk van den heer *Mr. E. C. U. de Balbian van Doorn.*

2811. Duit. 1657. (*Verkade.* 116 No. 4.)

2812. Duit. 1657. („ 116 No. 4.) Tz. met gestippeld wapen.
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2813. Duit. 1661. (*Verkade.* 116 No. 4.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2814. Duit. 1663. (*Verkade.* 116 No. 4.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2815. Duit. 1664. (*Verkade.* 116 No. 4.)

2816. Duit. 1664. (*Verkade.* 116 No. 4.) Tz. met verticale lijnen in het wapen.
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2817. Duit. 1665. (*Verkade.* 116 No. 4.)

2818. Duit. 1666. („ 116 No. 4.)

2819. Duit. 1667. („ 116 No. 4.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2820. Duit. 1667. (*Verkade.* 116 No. 4.) Met klop.

2821. Duit. 1668. („ 116 No. 4.)

2822. Duit. 1670. („ 116 No. 4.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2823. Duit. 1670. („ 116 No. 4.) Met klop.
Geschenk van den heer *Mr. E. C. U. de Balbian van Doorn.*

2824. Duit. 1671. (*Verkade.* 116 No. 4.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2825. Duit. 1671. (*Verkade.* 116 No. 4.) Met klop.

2826. Duit. 1676. („ 116 No. 4.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2827. Duit. 1677. (*Verkade.* 116 No. 4.)

2828. Duit. 1677. („ 116 No. 4.) Met gestippeld wapen.
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2829. Duit. 1677. (*Verkade.* 116 No. 4.) Met klop.

2830. Duit. 1681. („ 116 No. 4.)

2831. Duit. 1681. („ 116 No. 4.) Met klop.
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2832. Duit. 1681. (*Verkade.* 116 No. 4.) Aan beide zijden de woorden: „CIV. TRAIECT. 1681."
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2833. Duit. 1681. (*Verkade.* 116 No. 4.) Vz. „CIV. TRAIECT. 1681." Tz. „ZEELANDIA. 1681."

2834. Duit. 1683. (*Verkade.* 116 No. 4.)

2835. Duit. 1683. („ 116 No. 4.) Met klop.
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2836. Duit. 1684. (*Verkade.* 116 No. 4.)

2837. Duit. 1684. („ 116 No. 4.) Met klop.
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2838. Duit. 1687. (*Verkade.* 116 No. 4.) Tz. met verticale lijnen op het wapen.

2839. Duit. 1687. (*Verkade.* 116 No. 4.) Tz. met verticale lijnen en klop.

2840. Duit. 1689. („ 116 No. 4.) Tz. met verticale lijnen.

2841. Duit. 1689. („ 116 No. 4.) Aan beide zijden de woorden: „CIV. TRAIECT. 1689."
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2842. Duit. 1710. (*Verkade.* 116 No. 5.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2843. Duit. 1711. (*Verkade.* 116 No. 5.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2844. Duit. 1722. (*Verkade.* 116 No. 5.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2845. Duit. 1722. (*Verkade.* 116 No. 5.) Aan beide zijden de woorden: „STAD UTRECHT. 1722."

2846. Duit. 1722. (*Verkade.* 116 No. 5.) Vz. „STAD UTRECHT. 1722." Tz. „STAD UTRECHT. 1723."

2847. Duit. 1723. (*Verkade.* 116 No. 5.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2848. Duit. 1723. (*Verkade.* 116 No. 5.) Vz. „STAD UTRECHT. 1723." Tz. „STAD UTRECHT. 1724."

2849. Duit. 1724. (*Verkade.* 116 No. 5.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2850. Duit. z. j. (*Verkade.* 116 No. 5.) Aan beide zijden het stadswapen.

2851. Duit. 1739. (*Verkade.* 116 No. 6.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2852. Duit. 1740. (*Verkade.* 116 No. 6.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2853. Duit. 1742. (*Verkade.* 116 No. 6.)

2854. Duit. 1743. („ 116 No. 6.)

2855. Duit. 1744. („ 116 No. 6.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2856. Duit. 1745. *Verkade.* 116 No. 6.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2857. Duit. 1746. (*Verkade.* 116 No. 6.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2858. Duit. 1747. (*Verkade.* 116 No. 6.)

2859. Duit. 1748. („ 116 No. 6.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2860. Duit. 1751. (*Verkade.* 116 No. 6.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2861. Duit. 1752. (*Verkade.* 116 No. 6.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2862. Duit. 1754. (*Verkade.* 116 No. 6.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2863. Duit. 1755. (*Verkade.* 116 No. 6.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2864. Duit. 1756. (*Verkade.* 116 No. 6.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2865. Duit. 1757. (*Verkade.* 116 No. 6.)

2866. Duit. 1759. („ 116 No. 6.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2867. Duit. 1761. (*Verkade.* 116 No. 6.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2868. Duit. 1762. (*Verkade.* 116 No. 6.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2869. Duit. 1763. (*Verkade.* 116 No. 6.)

2870. Duit. 1764. („ 116 No. 6.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2871. Duit. 1765. (*Verkade.* 116 No. 6.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2872. Duit. 1766. (*Verkade.* 116 No. 6.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2873. Duit. 1767. (*Verkade.* 116 No. 6.)

2874. Duit. 1768. („ 116 No. 6.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2875. Duit. 1769. (*Verkade.* 116 No. 6.)

2876. Duit. 1780. („ 116 No. 6.)

2877. Duit. 1783. („ 116 No. 6.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2878. Duit. 1784. (*Verkade.* 116 No. 6.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2879. Duit. 1785. (*Verkade.* 116 No. 6.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2880. Duit. 1786. (*Verkade.* 116 No. 6.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2881. Duit. 1787. (*Verkade.* 116 No. 6.)
Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2882. Duit. 1788. (*Verkade.* 116 No. 6.) Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2883. Duit. 1789. (*Verkade.* 116 No. 6.) Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2884. Duit. 1790. (*Verkade.* 116 No. 6.) Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2885. Duit. 1791. (*Verkade.* 116 No. 6.) Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2886. Duit. 1792. (*Verkade.* 116 No. 6.) Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2887. Duit. 1793. (*Verkade.* 116 No. 6.)

2888. Duit. . . . („ 116 No. 6.) Aan de eene zijde het stadswapen, aan de andere eenige gegraveerde Hebreeuwsche letters.

2889. Zilveren duit. 1657. (*Verkade* 116 No. 3.) Tz. met gestippelde benedenhelft van het wapen in plaats van het ornament. Proefmunt.

N.B. Het tweede bekende exemplaar berust in de verzameling van 's Rijks-Munt.

2890. Zilveren duit. 1657. (*Verkade.* 116 No. 4.) Tz. met gestippelde benedenhelft van het wapen in plaats van de verticale lijnen. Proefmunt.

2891. Zilveren duit. 1659. (*Verkade.* 116 No. 4.)

N.B. Deze zilveren duit en alle volgende zijn potstukken.

2892. Zilveren duit. 1671. (*Verkade.* 116 No. 4.)

2893. Zilveren duit. 1687. („ 116 No. 4*.) Tz. met verticale lijnen in de benedenhelft van het wapen.

2894. Zilveren duit. 1691. (*Verkade.* 116 No. 4*.) Tz. met verticale lijnen in de benedenhelft van het wapen.

2895. Zilveren duit. 1710. („ 116 No. 5.) Met breeden zilveren rand, uit de hand afgesneden.

2896. Zilveren duit. 1739. (*Verkade.* 116 No. 6.)

2897. Zilveren duit. 1742. („ 116 No. 6.)

2898. Zilveren duit. 1743. („ 116 No. 6.)

2899. Zilveren duit. 1746. („ 116 No. 6.)

2900. Zilveren duit. 1748. („ 116 No. 6.)

2901. Zilveren duit. 1751. („ 116 No. 6.)

2902. Zilveren duit. 1757. („ 116 No. 6.)

2903. Zilveren duit. 1760. („ 116 No. 6.)

2904. Zilveren duit. 1762. („ 116 No. 6.)

2905. Zilveren duit. 1763. („ 116 No. 6.)

2906. Zilveren duit. 1764. (*Verkade.* 116 No. 6.)

2907. Zilveren duit. 1771. („ 116 No. 6.)

2908. Zilveren duit. 1780. („ 116 No. 6.)

2909. Zilveren duit. 1785. („ 116 No. 6.)
Geschenk van *Mevrouw Falck geb. Crommelin.*

2910. Zilveren duit. 1787. (*Verkade.* 116 No. 6.)

2911. Zilveren duit. 1788. („ 116 No. 6.)

2912. Zilveren duit. 1789. („ 116 No. 6.)

2913. Zilveren duit. 1790. („ 116 No. 6.)

2914. Zilveren duit. 1792. („ 116 No. 6.)

2915. Zilveren duit. 1793. („ 116 No. 6.)

2916. Zilveren duit. 1794. („ 116 No. 6.)

2917. Duit, geslagen te Reckheim. (Valsche munt.) (*Verkade.* 214 No. 4.) (5 verschillende exemplaren.)
Geschenk van den heer *Mr. E. C. U. de Balbian van Doorn.*

N.B. Tegen deze te Reckheim geslagen valsche duiten is denkelijk gericht het kloppen der Utrechtsche duiten, op nieuw ingevoerd in 1701. (Zie hierna de noot ad No. 3034.)

2918. Duit, geslagen te Reckheim. (Valsche munt.) (*Verkade.* 214 No. 4 *.) Vz. „TRARE". Tz. gekroond wapenschild met leeuw. (Vgl. *Verkade.* 214 No. 3.)
Geschenk van den heer *Mr. E. C. U. de Balbian van Doorn.*

2919. Duit, geslagen te Reckheim. (1681.) (Valsche munt.) (*Verkade.* 214 No. 5.) (2 verschillende exemplaren.)
Geschenk van den heer *Mr. E. C. U. de Balbian van Doorn.*

2920. Duit, geslagen te Reckheim. (Valsche munt.) (*Verkade.* 214 No. 7.) (4 verschillende exemplaren.)
Geschenk van den heer *Mr. E. C. U. de Balbian van Doorn.*

2921. Duit, geslagen te Reckheim. (Valsche munt.) Vz. „TRAM-RECHEM" in lauwerkrans. Tz. het Utrechtsche stadswapen. (5 verschillende exemplaren.)
Geschenk van den heer *Mr. E. C. U. de Balbian van Doorn.*

2922. Duit, geslagen te Reckheim. (Valsche munt.) Vz. „IN REC-KUM" in lauwerkrans. Tz. het Utrechtsche stadswapen. (2 verschillende exemplaren.)
Geschenk van den heer *Mr. E. C. U. de Balbian van Doorn.*

f. MUNTEN TE UTRECHT GESLAGEN VOOR OOST- EN WEST-INDIË.

I. OOST-INDIË.

Zilver.

2923. Driegulden. 1786. (*Verkade.* 201 No. 2 *.) Vz. met het Utrechtsche stadswapen als muntteeken tusschen den helm der maagd en de hoed. Tz. zonder ornament om de letters V. O. C., met randschrift: „MO : ARG : ORD : FOED : BELG : TRAI :”

2924. Gulden. 1786. (*Verkade.* 201 No. 3 *.) Geheel als No. 2923; tz. „1 G.”

2925. Gulden. 1790. (*Verkade.* 201 No. 3 *.) Geheel als No. 2924.

2926. Halve gulden. 1786. (*Verkade.* 201 No. 4.)

Koper.

2927. Dubbele duit. 1790. (*Verkade.* 201 No. 5 *.) Tz. met wapen, vastgehouden door leeuwen. Met de ster als muntteeken.

N.B. De stukken met dit muntteeken zijn geslagen in 1840.

2928. Duit. 1742. (*Verkade.* 201 No. 5 *.) Tz. met wapen, vastgehouden door leeuwen.

2929. Duit. 1745. (*Verkade.* 201 No. 5 *.) Als No. 2928.

2930. Duit. 1746. („ 201 No. 5 *.) Als No. 2928.

2931. Duit. 1753. („ 201 No. 5 *.) Als No. 2928.

2932. Duit. 1754. („ 201 No. 5 *.) Als No. 2928.

2933. Duit. 1755. („ 201 No. 5 *.) Als No. 2928.

2934. Duit. 1764. („ 201 No. 5 *.) Als No. 2928.

2935. Duit. 1765. („ 201 No. 5 *.) Als No. 2928.

2936. Duit. 1766. („ 201 No. 5 *.) Als No. 2928.

2937. Duit. 1767. („ 201 No. 5 *.) Als No. 2928.

2938. Duit. 1770. („ 201 No. 5 *.) Als No. 2928.

2939. Duit. 1776. („ 201 No. 5 *.) Als No. 2928.

2940. Duit. 1777. („ 201 No. 5 *.) Als No. 2928.

2941. Duit. 1778. („ 201 No. 5 *.) Als No. 2928.

2942. Duit. 1779. („ 201 No. 5 *.) Als No. 2928.

2943. Duit. 1780. („ 201 No. 5 *.) Als No. 2928.

2944. Duit. 1784. („ 201 No. 5 *.) Als No. 2928.

2945. Duit. 1785. („ 201 No. 5 *.) Als No. 2928.

2946. Duit. 1786. („ 201 No. 5 *.) Als No. 2928.

2947. Duit. 1787. (*Verkade.* 201 No. 5 *.) Als No. 2928.

2948. Duit. 1788. („ 201 No. 5 *.) Als No. 2928.

2949. Duit. 1789. („ 201 No. 5 *.) Als No. 2928. Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2950. Duit. 1790. (*Verkade.* 201 No. 5 *.) Als No. 2928. Geschenk van den heer *Mr. L. C. Hora Siccama.*

2951. Duit. 1790. (*Verkade.* 201 No. 5 *.) Als No. 2928. Met de ster als muntteeken.

N.B. De stukken met dit muntteeken zijn geslagen in 1840.

2952. Duit. 1790. Als No. 2928. Met het bakerkindje als muntteeken. (Proef ?)

2953. Duit. 1791. (*Verkade.* 201 No. 5 *.) Als No. 2928.

2954. Duit. 1792. („ 201 No. 5 *.) Als No. 2928.

2955. Duit. 1793. („ 201 No. 5 *.) Als No. 2928.

2956. Duit. 1794. („ 201 No. 5 *.) Als No. 2928.

2957. Zilveren duit. 1742. (*Verkade.* 201 No. 5 *.) Als No. 2928.

N.B. Deze zilveren duit en de volgende zijn potstukken.

2958. Zilveren duit. 1755. (*Verkade.* 201 No. 5 *.) Als No. 2928.

2959. Zilveren duit. 1762. („ 201 No. 5 *.) Als No. 2928.

2960. Zilveren duit. 1764. („ 201 No. 5 *.) Als No. 2928.

2961. Zilveren duit. 1766. („ 201 No. 5 *.) Als No. 2928. Geschenk van de Erven *Mr. C. G. de Balbian van Doorn.*

2962. Zilveren duit. 1790. (*Verkade.* 201 No. 5 *.) Als No. 2928. Met de ster als muntteeken.

N.B. De stukken met dit muntteeken zijn geslagen in 1840.

2963. Halve duit. 1752. (*Verkade.* 201 No. 6.)

2964. Halve duit. 1753. („ 201 No. 6.)

2965. Halve duit. 1754. („ 201 No. 6.)

2966. Halve duit. 1755. („ 201 No. 6.)

2967. Halve duit. 1770. („ 201 No. 6.)

2968. Halve duit. 1790. („ 201 No. 6 *.) Tz. met wapen, vastgehouden door leeuwen. Met de ster als muntteeken.

2969. Halve duit. z. j. Aan beide zijden gestempeld met het stadswapen.

2970. Zilveren halve duit. 1753. (*Verkade.* 201 No. 6.)

N.B. Deze zilveren halve duit en de volgende zijn potstukken.

2971. Zilveren halve duit. 1755. (*Verkade.* 201 No. 6.)

2972. Zilveren halve duit. 1756. („ 201 No. 6.)

2973. Zilveren halve duit. 1757. („ 201 No. 6.)

2974. Zilveren halve duit. 1758. (*Verkade*. 201 No. 6.)
2975. Zilveren halve duit. 1760. („ 201 No. 6.)
2976. Zilveren halve duit. 1762. („ 201 No. 6.)
2977. Zilveren halve duit. 1763. („ 201 No. 6.)
2978. Zilveren halve duit. 1764. („ 201 No. 6.)
2979. Zilveren halve duit. 1766. („ 201 No. 6.)
2980. Zilveren halve duit. 1767. („ 201 No. 6.)
2981. Zilveren halve duit. 1768. („ 201 No. 6.)
2982. Zilveren halve duit. 1794. („ 201 No. 6.)

2. WEST-INDIË.

Zilver.

2983. Driegulden. 1794. (*Verkade*. 204 No. 1.)
2984. Gulden. 1794. (*Verkade*. 204 No. 2.)
2985. Kwartgulden. 1794. (*Verkade*. 204 No. 3.)
2986. Stuiver. 1794. (*Verkade*. 204 No. 4.)

g. MUNTEN TE UTRECHT GESLAGEN VOOR HET FRANSCHE KEIZERRIJK.

N.B. Zie over dit (volledige) stel munten No. 2987—2994, te Utrecht onder het Fransche keizerrijk geslagen: *M. Nahuys, Hist. numism. de la Hollande*. p. 199—207.

2987. Twintig-francsstuk. 1813. (*Nahuys*. XV No. 101.)
2988. Vijf-francsstuk. 1812. (*Nahuys*. XIV No. 97.)
2989. Vijf-francsstuk. 1813. („ XIV No. 97.)
2990. Twee-francsstuk. 1812. („ XV No. 98.)
2991. Franc. 1812. (*Nahuys*. XV No. 99.)
2992. Franc. 1813. („ XV No. 99.)
2993. Halve franc. 1812. (*Nahuys*. XV No. 100.)
2994. Halve franc. 1813. („ XV No. 100.)

h. MUNTSTEMPELS VAN DE PROVINCIE EN DE STAD UTRECHT.

(*Allen met afslagen in bismuth.*)

N.B. Reeds in 1729 waren de „ysers” van enkele stadsmunten „geheel en ongeschonden op het stadhuys voorhanden.” (*Van de Water, Placaatboek*. III p. 716.) In de Vroedschapsresolutiën van 22 Juni 1772 leest men: „Op 't voorstel dezen aangaande nader door den heer Burgemeester Berger gedaan, zijn de

heeren Gecommitteerden ter directie van stads finantiën verzogt om te examineren, off niet de stempels der duiten van de Muntmeester diende opgeeijscht, en ter finantiekamer overgebragt te worden." Denkelijk zijn ten gevolge van dit onderzoek ook de overige stempels naar het stadhuis overgebracht; No. 2997 zal bij vergissing daarbij geraakt zijn. In den Franschen tijd zijn alle muntstempels van de verschillende Nederlandsche gewesten en steden naar 's Gravenhage opgezonden en vernietigd. De hier aanwezige zijn zeker bij toeval blijven liggen; van daar de onvolledigheid der collectie.

Provinciale munten.

2995. Stalen stempel van de tegenzijde van den Utrechtschen Nederlandschen dukaat. (*Verkade.* 98 No. 3.)
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal archief.*

2996. Dito van de voorzijde van den Utrechtschen arends-rijksdaalder. (*Verkade.* 101 No. 3.)
In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal archief.*

2997. Dito van de voorzijde van den Utrechtschen Statenschelling. (*Verkade.* 113 No. 5.) Zonder muntteeken.

Stedelijke munten.

2998. Dito van de tegenzijde van den Utrechtschen halven duit. (*Van der Chijs.* XXVI 29.) (No. 2757 van dezen catalogus.) Met een vierpuntige ster in het kruis.

2999. Dito van de tegenzijde van den Utrechtschen leeuwen-daalder. (*Verkade.* 106 No. 3.)

N.B. Over dezen stempel leest men in het Raads-dagelijksch boek op 1, 9 December 1578: „Geresolveert by den rade, dat men van deser stadts wegen oick doen munten sal dalers, so goet ende weerdich als den daler van Hollant, ende de ysers dairtoe doen prepareren ende rede maken sal. Ende indien de muntmeyster hem onwillich hierinne liet vynden, so is den raet geresolveert, dat men mit een ander diesaengaende accorderen en overcommen sall." — „Jacob van Asch ende Henrick van Zuylen, raden, zijn gecommitteert omme te namiddage in handen van den muntgesellen te leveren de ysers, gemaickt tot dalers, ende dairof tot omtrent 50 toe tot een preuve te laten munten." — Vgl. verder over deze poging der stad om zich het muntrecht aan te matigen: *Van Loon, Nederl. historie-penningen.* I p. 263.

3000. Dito van de voorzijde van den Utrechtschen stuiver. (*Verkade.* 114 No. 1.) Met verkeerd geplaatst randschrift: „MON. NOVA. CIVI. TRA. 1579". (No. 2780 van dezen catalogus.)

3001. Dito van hetzelfde stuk met rechtgeplaatst randschrift: „MON. NOVA. CIVI. TRA. 1579". (10 ex.) (No. 2780 van dezen catalogus.)

3002. Dito van hetzelfde stuk met rechtgeplaatst randschrift: „MO. NOVA. CIVI. TRA. 1579". (4 ex.) (No. 2780 van dezen catalogus.)

3003. Dito van de tegenzijde van den Utrechtschen stuiver. (*Verkade.* 114 No. 4.) Met het woord „TRA" in het randschrift en het jaartal 1627. (2 ex.)

3004. Dito van de voorzijde van den Utrechtschen halven stuiver. (*Verkade.* 114 No. 3 *.) Zonder rand binnen het randschrift, en met het wapenschild der stad boven in den rand. (2 ex.)

3005. Dito van de voorzijde van den Utrechtschen oort of dubbelen duit, voorstellende een gekroonde P. met het jaartal 1578 en randschrift: „PHS. D. G. HISPA. REX."

N.B. Deze niet vermelde munt, met geheel dezelfde voorstelling als *V. d. Chijs.* XXIV 15/16, doch grooter, was zeker het dubbele daarvan. Het kleine muntje gold 3 mijten (d. i. 1 duit); het groote zal dus 2 duiten (d. i. 1 oort) gegolden hebben.

3006. Dito van de voorzijde van den Utrechtschen oort of dubbelen duit. (*Verkade.* 115 No. 6.) Met het jaartal 1579. (No. 2799 van dezen catalogus.)

3007. Dito van de tegenzijde van hetzelfde stuk. (*Verkade.* 115 No. 6.) Met „HISPANIA" in het randschrift. (3 ex.) (No. 2799 van dezen catalogus.)

3008. Dito van de tegenzijde van hetzelfde stuk. (*Verkade.* 115 No. 6.) Met „HISPANIAE" in het randschrift. (No. 2800 van dezen catalogus.)

3009. Dito van de voorzijde van den Utrechtschen oort of dubbelen duit. (*Verkade.* 116. No. 1.) Met randschrift: „MON. NOV. CIVI. TRA." (2 ex.) (No. 2800 van dezen catalogus.)

3010. Dito van de voorzijde van den Utrechtschen duit. (*Verkade.* 115 No. 4.) (No. 2803 van dezen catalogus.)

3011. Dito van de voorzijde van den Utrechtschen duit, geheel als No. 3006 doch kleiner. (Beschreven bij: *Verkade.* p. 147 No. 641*a.*)

3012. Dito van hetzelfde stuk zonder jaartal.

3013. Dito van de voorzijde van den halven Utrechtschen duit, met geheel dezelfde voorstelling als het voorgaande stuk doch kleiner.

3014. Dito van de voorzijde van den Utrechtschen duit met het jaartal 1619. (*Verkade.* 116 No. 2.) (No. 2804 van dezen catalogus.)

3015. Dito van de voorzijde van den Utrechtschen duit met het jaartal 1637. (*Verkade.* 116 No. 2.) (2 ex.) (No. 2807 van dezen catalogus.)

3016. Dito van de tegenzijde van den Utrechtschen duit. (*Verkade.* 116 No. 2.) (4 ex.) (No. 2804 van dezen catalogus.)

3017. Dito van de voorzijde van den Utrechtschen duit. (*Verkade.* 116 No. 4.) Met het jaartal 1661. (No. 2813 van dezen catalogus.)

3018. Dito met het jaartal 1663. (No. 2814 van dezen catalogus.)

3019. Dito met het jaartal 1664. (No. 2815/6 van dezen catalogus.)

3020. Dito met het jaartal 1665. (No. 2817 van dezen catalogus.)

3021. Dito met het jaartal 1666. (No. 2818 van dezen catalogus.)

3022. Dito met het jaartal 1667. (No. 2819 van dezen catalogus.)

3023. Dito met het jaartal 1668. (No. 2821 van dezen catalogus.)

3024. Dito met het jaartal 1670. (No. 2822 van dezen catalogus.)

3025. Dito met het jaartal 1671. (No. 2824 van dezen catalogus.)

3026. Dito met het jaartal 1676. (No. 2826 van dezen catalogus.)

3027. Dito met het jaartal 1677. (No. 2827/8 van dezen catalogus.)

3028. Dito met het jaartal 1681. (No. 2830 van dezen catalogus.)

3029. Dito van de tegenzijde van den Utrechtschen duit. (*Verkade*. 116 No. 4.) (2 ex.) (No. 2811 van dezen catalogus.)

3030. Dito van de voorzijde van den Utrechtschen duit met het jaartal 1710. (No. 2842 van dezen catalogus.)

3031. Dito van de voorzijde van hetzelfde stuk met het jaartal 1711. (No. 2843 van dezen catalogus.)

3032. Dito van de tegenzijde van hetzelfde stuk. (*Verkade*. 116 No. 5.) (2 ex.) (No. 2842 van dezen catalogus.)

3033. Dito van de tegenzijde van hetzelfde stuk (?). (*Verkade*. 116 No. 5.) Geheel dezelfde voorstelling, met veel kleiner wapen zonder verticale strepen.

3034. Dito van den klop met het Utrechtsche stadswapen. (Zie No. 2820 enz. van dezen catalogus.)

N.B. Het doel van dezen klop blijkt uit de volgende twee extracten uit een Utrechtsch kroniekje (uitgegeven in de Kronijk van het Hist. Gen. XXI p. 546, 548): „(1582) 3 Augusto. Die penningen affgeset ofte 2 voir één, ende die Utrechse stuvers geclopt, die ongeclopte reducti ad blancx," en: „(1583) 7 Martii. Oirtgens, deyten ende seker stuvers geclopt, geset op 1 blanck." De bedoeling was dus, om (waarschijnlijk wegens muntvervalsching op grooten schaal) de goede, echte munten te waarmerken en daaraan een gedwongen koers te verzekeren. Geheel hetzelfde doel doet zich kennen bij den maatregel, die in 1702 genomen werd omtrent het kloppen der duiten. Bij plakkaat van 22 December 1701 (*V. d. Water. Placaatb.* III p. 713) had de Vroedschap (denkelijk naar aanleiding van den invoer der valsche Utrechtsche munten, te Reckheim na 1680 geslagen: zie No. 2917—2922) verboden om vreemde duiten in te voeren en bepaald, dat alleen duiten, die na 1656 op de Utrechtsche munt geslagen waren, hier koers zouden hebben. (In 1657 was de muntstempel der duiten veranderd: zie *Verkade*. 116 No. 2—4.) De maatregel trof echter geen doel, denkelijk omdat de Reckheimsche munten op het eerste gezicht niet gemakkelijk van de Utrechtsche onderscheiden konden worden. Daarom bepaalde de Vroedschap reeds 16 Januari 1702 (*V. d. Water*. III p. 714), dat de toegelaten duiten op de munt geklopt zouden worden, terwijl de ongeklopte gereduceerd zouden worden tot de halve waarde (nam. van 1 penning). Het is aan dezen maatregel, dat de hier bewaarde klop zijn oorsprong dankt; men vindt hem afgestempeld op tal van duiten van 1657—1689 (zie b.v. hiervoor No. 2809—2841 passim). Ook deze maatregel beantwoordde echter blijkbaar niet aan de verwachting: hij leidde tot „confusie", naar het schijnt omdat ook de klop zelf werd nagemaakt. Reeds 3 Maart 1702 (*V. d. Water*. III p. 714) besloot de Vroedschap daarom de waarde van *alle* na 1656 geslagen Utrechtsche duiten, zoowel geklopte als ongeklopte, op de helft te reduceeren, waarmede

natuurlijk het kloppen verviel. Naar het schijnt bleef de toestand echter ook toen onbevredigend, en den 11 Maart 1711 (*V. d. Water.* III p. 715) nam de Vroedschap dan ook haren toevlucht tot de invoering van nieuwe duiten met geheel veranderden stempel, „op deselve voet en gewicht als de Hollandse en die van de andere naburige provinciën" (zie hiervoor No. 2842—2850); daarmede verviel dus de aanleiding, om de circulatie van de duiten der andere Nederlandsche provinciën te blijven verbieden. De oude Utrechtsche duiten werden tegelijk ingetrokken.

---

2. UTRECHTSCHE MATEN EN GEWICHTEN.

3035. Stel koperen maten voor drooge waren (korenmaten). Het bestaat uit 8 stuks, allen gemerkt met het Utrechtsche stadswapen, het jaartal 1736, de letter K en de initialen P. V. D. W., waartusschen nogmaals het stadswapen. Middellijn 0.53, 0.445, 0.365, 0.27, 0.225, 0.20, 0.16 en 0.10.

N.B. In de Vroedschapsresolutie d.d. 14 Mei 1736 leest men: „De Heeren Gecommitteerdens tot den Eyck werden by dese geauthoriseert tot het maken van de leggers conform de maat zonder eenige overmaat van de halve maat". En de Kameraarsrekening 1735/36 meldt in overeenstemming daarmede: „Aan Pieter van der Weerd koperslager zijn specificatie van 't maeken van stads leggers en maten bij ordonnantie van 30 July 1736. . . XCVII gl. XIX st." De quittantie van P. van de Weert luidt: „Door order van de Heeren Commissaaren van den Yck en verder met goetvinden van de Ed. Aghbaaren Heeren Borgemeesters, Raden en Vroedschap deser stadt Utreght 14 nieuwe root koopere so koorn als soutmaten of leggers en 3 oude vermaakt en een nieuwe vierka(n)te rootkooper treghter gemaakt en gelevert door Pieter van de Weert als kooperslager, tot dienst voor dese stadt" enz.

3036. Koperen maat voor drooge waren (korenmaat), in grootte vallende tusschen de twee kleinste maten van het vorige stel. Gemerkt met het Utrechtsche stadswapen; ter weerszijden daarvan het jaartal 1744, de letter K en de initialen DVF. Middellijn 0.13.

N.B. De Vroedschapsresolutiën d.d. 2 November 1744 melden het volgende: „Op 't geproponeerde door den Heere Van Cleeff versoekt ende authoriseert de Vroedschap zijn Edele en vordere Heeren gecommitteerden tot den Yck omme ter vermeyding van dispuyten te doen maken een heele ende halve ton, dienende tot een maat van de aardappelen en peren, als nu onder 't fruyt verpagt zijnde." In de rekening wordt geen post van aankoop gevonden. Deze maat is echter stellig te klein voor een fruitton.

3037. Utrechtsche maat voor drooge waren, waaraan de bodem ontbreekt. Hg. 0.235, middellijn 0.38.

3038. Utrechtsche korenmaat met strijkstok. De maat hg. 0.43, br. 0.415, de stok lg. (met het handvatsel) 0.80.

Afkomstig van den *Algemeenen Marktmeester*.

N.B. Deze korenmaat werd gebruikt op de graanmarkt aan de Hooge Korenmarkt.

3039. Drie Utrechtsche steenkolenmaten. Hg. 0.43, middellijn 0.445.

3040. Stel koperen maten voor natte waren, voorzien van het wapen der stad Amsterdam. Het stel bevat „1 STOOP," „1 MENGELEN," en „1 PINT." (Begin der 19e eeuw.) Hg. 0.24, hg. 0.20 en hg. 0.14.

N.B. Volgens den inventaris van het archief der Finantiekamer van 1818 vond men aldaar in kast 5: „Een spaanen doos, waarin slapers of leggers van één stoop, één mingel, een pint, van Amsterdam ontfangen voor de heeren Gecommitteerden tot den Eyk 12 Januarij 1807."

3041. Houten duimstok met koper beslagen, waarop zijn aangewezen de Utrechtsche, Rijnlandsche en Amsterdamsche ellen, verdeeld in duimen. (De Utrechtsche is verdeeld in 36 duimen.) (Begin der 19e eeuw.) Lg. 1.—.

3042. Kleine houten duimstok met koper beslagen, waarop aangewezen is de Utrechtsche voetmaat, verdeeld in 10 duimen. (Begin der 19e eeuw.) Lg. 0.265.

3043. Vierkante ijzeren maatstok, waarop verschillende maten zijn aangegeven; aan het boveneinde de woorden: „MAET VAN 'T WAGESPOOR." (Einde der 17e eeuw.) Lg. 1.34.

N.B. Bij *Dodt*, *Archief.* V p. 118 leest men het volgende extract uit het Buurspraakboek van 1478: „Alsoe myn Ghen. Heer van Utrecht een ghebot heeft laten doen, dat nyemant in den ghestichte van Utrecht in die heerstraten mit enghen waghens varen ofte riden en sellen, daerom laet die raet weten, ende ghebiet allen onsen borgheren ende ondersaten, dat nyemant met ghenen enghen waghen en riden, noch dat oec nyemant enigher engher waghens en make, dan *die mate is, die men daervan openbaer henghen sel in der Buerkerke;* ende waer iemant die broekaftich hierinne bevonden worde, dat soude die raet corrigeren tot hoers selfs goetduncken." De hier beschreven maatstok is veel jonger dan de 15e eeuw; de verordening schijnt dus in de volgende eeuwen gehandhaafd en hernieuwd te zijn, wellicht in 1644. („Cornelis Evertss. van Vroonesteyn betaelt d' somme van vijfthien guldens voor t maeken van een wagen na het nieuwe wagenspoor, die hij aen hem behouden heeft, dus volgens ordonnantie ende quictantie 15 gl." Kameraars-rekening 1643/44.) — Zie over het doel van het ophangen van dezen maatstok: *Dodt*, *Archief.* V p. 114.

3044. Baleinen maatstok, houdende drie maten, gemerkt: „*G. Deelen*," „*Quad*(*raat*)" en „*Cub*(*iek*)." Lg. 1.66.

3045. Stel koperen gewichten van het jaar 1721, bevattende twee stuks van 50, een van 30, een van 20, een van 10 en een van 3 mark. Zij hebben gewogen 12.5 pond, 7.5 pond, 5 pond, 2.5 pond en 0.75 pond; het gewicht komt echter niet bij allen juist uit, wellicht een gevolg van veelvuldig gebruik en roest.

N.B. In de Kameraarsrekening van 1721/22 leest men het volgende: „D' weduwe Specht betaalt de somme van een hondert ses en veertigh gulden voor kopergewicht en yserwerk zedert den 14en October 1721 tot den 10en Oct. 1722, blijkens uts .... CXLVI gl."

3046. Stel koperen gewichten van het jaar 1807, bevattende een gewicht van 25, een van 15, een van 10, een van 5 en een van 3 oude ponden.

Zij hebben gewogen 12.5 pond, 7.5 pond, 5 pond, 2.5 pond en 1.5 pond, maar niet bij allen is dit gewicht zuiver aanwezig.

N.B. De Kameraarsrekening van 1807 bevat de volgende post: „Aan P. Glasmaker voor geleverd nieuw koper gewicht *f* 60— 15 st." Volgens het bijbehoorend acquit is het stel in December 1806 geleverd door J. van Dommelen, „op last van den eijker P. Glasmaaker." Tegelijk werd „een oud gewicht à 100 ℔" versmolten en een kistje vervaardigd „tot berging der slaapers."

3047. Koperen doosje met negen in elkander passende stukjes koper, bevattende gewichten van pond 0.250, 0.125, 0.0625, 0.03125, 0.015625, 0.0078125, 0.00390625 en 0.001953125, terwijl de doos zelf zonder den inhoud $^1/_2$ pond, met den inhoud 1 pond weegt. De doos is gemerkt met het jaartal 1807; de inhoud maakt het vervolg uit der verzameling van het vorige nummer. Hg. 0.055, br. 0.085.

N.B. Ook deze gewichten komen niet zuiver uit: de gevulde doos weegt pond 0.987, de ledige doos pond 0.4935; de gewichten wegen 0.24775, 0.12340, 0.06120, 0.03110, 0.01575, 0.00810, 0.00389$^1/_2$, 0.00191 en het sluitstuk 0.001955 pond.

3048. Stel koperen gewichten van 1810(?), gemerkt met het Utrechtsche stadswapen; het stel bevat vier gewichten van 5, 3, 2 en 1 Utrechtsche ponden. De stukken van 3 en 2 pond dragen op opgeplakte papiertjes de volgende inscriptiën: „(3) *Livres d'Utrecht valent* (1) *kilogramme* 4.05 (lees: 40.5) *grammes* $^{20}/_{100}$. No. 50," en „(2) *Livres d'Utrecht valent* 936 *grammes* $^{80}/_{100}$. No. 49." Zij wegen ongeveer 2.5 pond, 1.5 pond, 1 pond en 0.5 pond.

---

3. UTRECHTSCHE KEUR- EN IJKSTEMPELS.

3049. Zes stalen stempels voor Utrechtsche stedelijke keuren op tinnen werken, voorstellende het Utrechtsche stadswapen. Een daarvan is gemerkt: I. (Begin der 16e eeuw.) Met afdrukken in bismuth.

N.B. Deze 26 stempels (No. 3049—3053), bij elkander in een houten doos (uit de 19e eeuw) ontdekt, schijnen bijeen te behooren. Het is daarom, dat allen als tinmerken zijn beschreven: immers van de beide eerste soorten is dit te bewijzen. De instructie van den raad der stad Utrecht voor den „weerdeyn van den tynnenwerken" van 1473 (*Burman, Utr. jaarboeken.* III p. 92) luidt aldus: „In den yersten zoe zal daer een gezwoere weerdeyn wezen van der stadt wegen van den tynnenwerke ende niet meer, ende die zel der stadt teykene daervan hebben, die daertoe dienen zellen. Item, zoe en zellen die tynneghieters gheen tynnenwerck werken meer dan van tween koeren, te weten dat die ene koer wezen zel fijn, ende die zel geteykent wezen mitten gekroenden hamer ende met des meysters teyken, om te weten wiet gemaict heeft. Item die ander kuer en sel niet fijn wesen, ende daer zel int hondert wesen XVI pont loets, te weten vier en tachtich pont fijns tyns ende zesthien pont loets, maict tsamen hondert pont, ende arger en zel ment niet werken; ende dat sel geteykent wezen metter stadt teykene (ende mit des meysters teyken) om oick te weten wiet gemaict heeft . . . . . . Item en sel gheen tynneghieter enich gewrocht werck vercopen, ten zel yerst geteykent wezen,

na der koer des wercks, opt verboeren des wercks. Item waert zake, dat ymant anders wrochte dan op deze voerscreve twee koeren, ende daer meer in dede dan voerscreven staet, die verboerde dat werck." De eerste twee nummers (No. 3049, 3050), de stempels „metter stadt teykene" (het stadswapen) en „mitten gekroenden hamer" zijn dus als tinmerken geïdentificeerd.

Ook aan de gekroonde roos kan met vertrouwen dezelfde bestemming toegekend worden. De „Ordonnantie op het waerdeynschap van het tinwerk" van 26 November 1638 (*Van de Water*, *Placaatboek*. III p. 743) bepaalt: „Dat de tinnegieters niet anders sullen maken als tweederleij tin, in conformite van de oude ordonnantie, te weten fijn-tin ende keur-tin. Ende het fijn-tin sal men teeckenen met de roos ende kroon, mitsgaders de naam van den meester daarinne; ende het keur-tin met het wapen deeser stad, ende daarin de eerste letters van den naam ende bijnaam van den meester, die het gemaakt heeft." Het „roos-tin" als tin van beste qualiteit is in het spraakgebruik nog bekend. Zoo draagt dan ook de waarschijnlijk van ouds aan de stad Utrecht behoorende Suzanna-kan (No. 449 van dezen catalogus) in het tinnen deksel de gekroonde roos met de letters G. F. D. K., de tinnen kroes (No. 751 van dezen catalogus) een dergelijk merk met de letters K. V. Dat de twee veel grootere stempels, beschreven onder de nummers 3052 en 3053, ook tot de tinmerken behooren, is niet met zekerheid te zeggen. Zij schijnen eene halve eeuw jonger dan de overige, die echter blijkens het merk op de Suzanna-kan nog op het einde der 16e eeuw in gebruik geweest kunnen zijn.

De „ysers" van al deze merken berustten onder de tinnegieters; een afslag daarvan moest echter vooraf in den „slaper" in de keurmeesterskist gedrukt zijn. De keurmeesters hadden dergelijke „ysers", verschillende van die der tinnegieters, waarmede de „assaypenningen" vóor de afgifte aan de tinnegieters werden geteekend. Wellicht zijn dit dergelijke „ysers"; de initialen zijn dan denkelijk die der fungeerende keurmeesters. — Volgens den inventaris van het archief der finantiekamer van 1818 vond men toen aldaar in eene kast o. a. „een pakje met staalen pontioenen", denkelijk de hier beschreven stempels.

3050. Vijftien stalen stempels van Utrechtsche stedelijke keuren op tinnen werken, voorstellende een gekroonden hamer. Vier dezer stempels dragen de letters: A. L. — I. V. — W. en A. L. (Begin der 16e eeuw.) Met afdrukken in bismuth.

3051. Drie stalen stempels van Utrechtsche stedelijke keuren op tinnen werken, voorstellende eene gekroonde gothieke roos. Een daarvan is gemerkt I. A. (Begin der 16e eeuw.) Met afdrukken in bismuth.

3052. Stalen stempel van Utrechtsche stedelijke keuren op tinnen werken (?), voorstellende een V met randschrift: „VTRECHT." (Einde der 16e eeuw.) Middellijn 0.021. Met afdruk in bismuth.

3053. Stalen stempel van Utrechtsche stedelijke keuren op tinnen werken (?), voorstellende de letters „VT". (Einde der 16e eeuw.) Hg. 0.013, br. 0.02. Met afdruk in bismuth.

N.B. Zegels met dergelijk opschrift (VT) werden in 1549 „dagelijcx gebruyckt by de weerdijn totte besegelde lakenen" (*Kramm*, *Levens*. IV p. 1218); voor lakenstempel schijnt deze stempel echter te klein. Niet onmogelijk zijn dergelijke stempels ook wel gebruikt voor het kloppen van munten: althans in

het laatst der 17e eeuw gebruikte men daarvoor een stempel met een nagenoeg gelijk opschrift: „UTR." (zie hiervoor No. 2795). De gelijkheid van onze inscriptie en van die op de lakenstempels van 1549 maakt het waarschijnlijk, dat ook deze stempel ongeveer uit dien tijd dagteekent.

3054. Stalen stempel van Utrechtsche stedelijke keuren op tinnen werken (?), voorstellende de letters: „VT." (Einde der 16e eeuw.) Hg. 0.013, br. 0.02. Met afdruk in bismuth.

3055. Tien stalen stempels van de 2e keurkamer in het Departement Utrecht, gevestigd te Schoonhoven. Twee daarvan vertoonen het cijfer 1, twee het cijfer 2, twee het cijfer 3, twee de letter B met eene kroon, en twee de letter V met eene kroon. (Begin der 19e eeuw.) Met afslagen in bismuth.

N.B. Deze stempels waren geborgen in een eikenhouten doosje (verzegeld met het zegel van den Inspecteur voor de middelen te land in het Dep. Utrecht), dat gevonden is in het charterkistje van het Utrechtsche Goudsmedengild. Volgens een in het gemeente-archief berustend geteekend stuk werd dit doosje bij de opheffing der Schoonhovensche keurkamer met een ander dergelijk kistje door Prefect en Assessoren van het Departement Utrecht gedeponeerd bij de leden der keurkamer te Utrecht, die de beide doosjes bij de opheffing der Utrechtsche keurkamer tegelijk met de stempels dier kamer den 2 Maart 1812 overgaven aan den Maire provisoire der stad Utrecht. De andere stempels zijn verloren.

3056. IJzeren stempel met houten handvatsel, gediend hebbende tot het ijken der biertonnen met het Utrechtsche stadswapen. (17e eeuw.) Lg. 0.615.

N.B. Vgl. *Burman*, *Utrechtsche jaarboeken*. III p. 94.

3057. Gedeelte van een ijzeren peilstok, voorzien van twee maten, afkomstig van de stedelijke wijnroeiers. Nog lg. 0.83.

3058. Tinnen pompje, gediend hebbende bij het bepalen van het gehalte van het gedistilleerd op het kantoor van de in- en uitgaande rechten te Utrecht. Lg. 0.235.

XIV. PENNINGEN,

BETREKKING HEBBENDE OP UTRECHTSCHE GEBEURTENISSEN OF OP DE UTRECHTSCHE MUNT GESLAGEN.

I. PENNINGEN.

3059. (1477.) Koperen legpenning van bisschop David van Bourgondië. Vz. afbeelding van een koning met bijschrift: „DAVID" en randschrift: „IN DOMINO CONFIDO DAVID." Tz. geopende tondeldoos met uitspattende vonken; met randschrift: „ALTIT BEREIT. MCCCCLXXVII."
Geschenk van het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

3060. (c. 1477.) Koperen legpenning van bisschop David van Bourgondië. Vz. als het vorige nummer. Tz. rijk versierd kruis in parelrand, met randschrift: „VERLANGGEN DOTMI TROEN."
Geschenk van het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

N.B. Over de beteekenis van het randschrift zie: *Verslag van het Prov. Utrechtsch Genootschap.* 1874 p. 89. De waarschijnlijkste verklaring is, dat *troen* eene (niet ongewone) verkorting is van *troren*; de spreuk *Verlangen doet mij treuren* is in de minnepoezie van dien tijd zeer gewoon.

3061. (c. 1500.) Koperen legpenning van bisschop Frederik van Baden. (*Van Mieris*, *Historie der Nederlandsche vorsten.* I 317.) (2 ex., waarvan 1 gesleten.)
Geschenk van het *Provinciaal Utrechtsch genootschap.*

3062. (1522.) Bronzen penningplaat, te Utrecht geslagen op de verkiezing van Mr. Adriaan Florisz. van Utrecht tot paus. (*Van Mieris.* II 158 N°. 3.)

3063. (1522.) Bronzen penning op de verkiezing van Mr. Adriaan Florisz. van Utrecht tot paus. (*Van Mieris.* II 158 No. 2.)

3064. (1522?) Bronzen penning op paus Adriaan VI. (*Van Mieris.* II 177 N°. 1.) Kleiner exemplaar; middellijn 0.03.

3065. (1542.) Bronzen penning op het overlijden van Albert Pighius, proost van St. Jan te Utrecht. Vz. borstbeeld met randschrift: „ALBERT

PIGHIUS. SIMON F." Tz. „NATUS CAMPIS ANN. MCCCCXC. OBIIT AN. MDXLII."

N.B. Deze penning is (evenals de andere, in het vervolg beschreven penningen van Simon) vervaardigd en in den handel gebracht omstreeks 1860.

3066. (1553.) Verguld bronzen penningplaat ter eere van Cornelis Henricxs. van Weldam, procureur-generaal bij het Hof van Utrecht, voorstellende de linksgewende buste van den procureur-generaal met baret en met bont omzoomden tabbaard; met randschrift: „CORN. A WELDAM. 53."

N.B. Corn. Henr. van Weldam werd tot raad en procureur-generaal in het Hof van Utrecht benoemd 19 Augustus 1536; den 16en Augustus 1544 werd hij raad in het Hof van Holland; den 10en Juli 1561 overleed hij. (*V. d. Water*, *Utr. Placaatboek.* II p. 1052, 1058. — *Van Leeuwen*, *Batavia illustrata.* p. 1476.) De penning, blijkbaar in 1553 geslagen, is dus eigenlijk geen Utrechtsche, daar Weldam toen reeds naar 's Gravenhage verplaatst was.

3067. (1556.) Zilveren penningplaat ter eere van Goert van Reede, hoofdschout van Utrecht, voorstellende de linksgewende buste van den hoofdschout in versierde kleeding met spitsen baard en de woorden: „AETA. XXXVIII. 1556"; met randschrift: „HEER. GOERDT. VAN. REEDE. RIDR. HEER. TOT. ZAESFELT."

Legaat van Mevrouw *de Douairiere van Reede van Oudtshoorn*, *geb. Melvil van Carnbée.*

3068. (1558.) Bronzen penningplaat ter eere van George van Egmond, bisschop van Utrecht. (*Van Loon*, *Ned. historiepenningen.* I 47.)

N.B. Vervaardigd door Stephanus van Hollant, stempelsnijder te Utrecht. (*Revue de numismatique.* 1860 p. 178. — *Pinchart*, *Hist. de la gravure d. médailles* p. 10. — *Dirks*, *Penningk. repetorium.* I 6 No. 183.)

3069. (1558.) Bronzen penning ter eere van denzelfde. (*Van Mieris.* II 403.)

N.B. Eveneens vervaardigd door Steph. van Hollant.

3070. (1558.) Bronzen penning ter eere van Cornelis van Mierop, proost en aartsdiaken van den Dom van Utrecht. (*Van Mieris.* III 125.)

N.B. Eveneens vervaardigd door Steph. van Hollant.

3071. (1558.) Bronzen penning ter eere van Wouter van Byler, balyer van St. Catharijne te Utrecht. (*Van Loon.* I 26.) (Afgietsel in brons naar het exemplaar van het Penningkabinet te Brussel.)

N.B. Eveneens vervaardigd door Steph. van Hollant.

3072. (1558.) Bronzen penningplaat ter eere van Engelken Tols. Buste met randschrift: „ENGELKEN TOLS. AET. 28 A°. 1558." (Galvanoplastisch afgietsel naar het exemplaar van het Penningkabinet te Weenen.)

N.B. Dit stuk, evenals de drie vorige Utrechtsche penningen, vervaardigd door Steph. van Hollant in 1558, zal dus stellig ook te Utrecht ontstaan zijn. De persoon van Engelken Tols is geheel onbekend: zij is echter òf eene Utrechtsche òf heeft althans in 1558 tijdelijk te Utrecht vertoefd. Men vermoedt, dat zij de echtgenoot of de geliefde van den graveur was.

3073. (1562.) Bronzen penning op het overlijden van den schilder Jan

van Scorel, kanunnik van St. Marie te Utrecht. Vz. borstbeeld met randschrift: „JOANNES SCHORELIUS. SIMON F." Tz. „OBIIT AN. MV^{c}LXII."

3074. (1567.) Zilveren penning op het verdedigen van de schans te Vreeswijk door Steven de Wit. (*Van Loon.* I 98.)

3075. (1567.) Dezelfde penning, afslag in geelkoper, iets grooter en geteekend: „C. FREMY."

N.B. Deze penning van zeer bleek koper is veel minder fraai en scherp dan het zilveren exemplaar; men zou denken aan een afgietsel, indien er geene kleine verschillen tusschen beiden waren.

3076. (1569.) Bronzen legpenning op de indaging der Staten van Utrecht door den hertog van Alva, wegens hun verdrag met de Hervormden en de weigering van den 10^{en} penning. (*Van Loon.* I 127.) (2 ex.)

3077. (1570.) Bronzen legpenning, door de Staten van Utrecht geslagen ter herinnering aan Elisabeth van Valois, derde gemalin van Philips II van Spanje († 1568), ter gelegenheid van zijnen hertrouw met Anna van Oostenrijk. Vz. borstbeeld van Philips met het jaartal 1570 en randschrift: „PHS. D. G. HISP. REX. CATHOLICUS." Tz. borstbeeld van Elisabeth met randschrift: „ISABELLA D . VAL . PHI . HISP . REGIS . UX." (2 ex.) (*Van Orden*, *Handl.* II p. 58 No. 133.)

3078. (1571.) Zilveren penning, door de Staten van Utrecht geslagen op den slag van Lepanto. (*Van Loon.* I 142 No. 1.) Variant met de initialen van den graveur C. V. E. onder de afbeelding der stad Utrecht.

N.B. De graveur C. v. E. komt ook voor op No. 3080.

3079. (1573.) Bronzen legpenning, door de Staten van Utrecht geslagen ter eere van Philips II en zijne vierde gemalin Anna van Oostenrijk. (*Van Orden*, *Handl.* I p. 208 No. 776.)

3080. (1573.) Zilveren penning, door de Staten van Utrecht geslagen. Vz. de slang in de woestijn, met randschrift: „CURATOREM . ANIMI . MEDICUMQUE . FIGURO . SALUTIS." Tz. Christus aan het kruis, met randschrift: „VULNERIBUS . CURO . VULNERA . VESTRA . MEIS . C . V . E . 1573."

N.B. Deze penning is eene navolging van een gouden penning, in 1539 in Duitschland geslagen op de heerschende pest. De randschriften der beide voorstellingen zijn daar: „Christi * todt * weit * vbertrifft * dir * altin * Schlange * gift * N." en: „Christi * crevtz * vnd * blvt * ist * allein * gerecht * vnd * gut * MDXXXIX." (Zie: *Pestilentia in nummis.* p. 83 No. 266.)

3081. (1574.) Bronzen legpenning op het herstel van Utrecht in zijne oude voorrechten door Requesens en het verbranden der vier voorsteden door Valdez. (*Van Loon.* I 187 No. 1.)

3082. (1574.) Looden legpenning op dezelfde gebeurtenissen. (*Van Loon.* I 187 No. 4.)

3083. (1577.) Bronzen legpenning op de inneming van Vredenburg. (*Van Loon*. I 231.)

3084. (1578.) Bronzen legpenning op de Unie van Utrecht. (*Van Loon*. I 265.)

3085. (1579.) Bronzen legpenning op het verdrag tusschen de geestelijkheid en de burgerij over de verdeeling der Utrechtsche kerken tusschen Katholieken en Hervormden. (*Van Loon*. I 266.)

3086. (1581.) Bronzen penning op den Utrechtschen schilder Antonie Mor, overleden in 1581. Vz. borstbeeld, met randschrift: „ANTONIUS MORUS, SIMON F." Tz. „NATUS ULTRAJECTI, VIVEBAT AN. MV^cLXVIII."

3087. (1582.) Bronzen legpenning op de bereidwilligheid van Utrecht om voor het vaderland te strijden. (*Van Loon*. I 314.)

3088. (1583.) Bronzen penning op het overlijden te Utrecht van den schilder Antonie van Blokland. Vz. borstbeeld, met randschrift: „ANTOINE DE MONTFORT. SIMON F." Tz. „NATUS AN. MDXXXIV OB. ULTRAJECTI AN. MDLXXXIII."

3089. (1584.) Bronzen legpenning der Staten van Utrecht op de gewenschte waakzaamheid tegen de Spanjaarden. (*Van Loon*. I 350 No. 2.)

3090. (1584.) Bronzen legpenning der Staten van Utrecht op hetzelfde. (*Van Loon*. I 350 No. 3.)

3091. (1587.) Bronzen legpenning der Staten van Utrecht met aanmaning tot eendracht in de provincie. Vz. het wapen der provincie Utrecht, met randschrift: „LEGGELT . VAND . STATEN . SLANTS . VAN . UTREC." Tz. de wapens der vijf Utrechtsche steden door een band verbonden, met randschrift: „CONCOR . RES . PAR . CRES . DISCOR . MAX . DILABŪ. 87." (*Van Orden*, *Handl*. No. 952.) (2 ex.)

3092. (1589.) Bronzen legpenning op de verheffing van prins Maurits tot stadhouder van Utrecht. (*Van Loon*. I 400.) (2 ex.)

3093. (1591.) Bronzen legpenning op de veiligheid van Utrecht na de inneming van Zutphen en Deventer en het verjagen der Spanjaarden uit de Betuwe. (*Van Loon*. I 420.) (2 ex.)

Geschenk van den heer *Mr. F. A. L. ridder van Rappard te Zeist*.

3094. (1593.) Bronzen legpenning der Staten van Utrecht op de uitbreiding der grenzen en de Utrechtsche kerkorde van Mei 1593. (*Van Loon*. I 440.) (2 ex.)

3095. (1596.) Zilveren legpenning der Staten van Utrecht op de drukkende belastingen. (*Van Loon*. I 480.)

Geschenk van de Erven *Mr. C. G. de Balbian van Doorn*.

3096. (1596.) Dezelfde penning; afslag in brons. (2 ex.)

3097. (1598.) Bronzen legpenning der Staten van Utrecht op het vermoorden van Ulrich, graaf van Falkenstein. (*Van Loon.* I 518.) (2 ex.)

3098. (1600.) Zilveren legpenning van de Staten van Utrecht op den slag bij Nieuwpoort. (*Van Loon.* I 548 No. 2.)

3099. (1600.) Bronzen legpenning der Staten van Utrecht op den slag bij Nieuwpoort. (*Van Loon.* I 548 No. 4.) (2 ex.)

3100. (1602.) Bronzen legpenning der Staten van Utrecht op de inneming van Grave. (*Van Loon.* I 567 No. 2.)

3101. (1602.) Bronzen legpenning der Staten van Utrecht op dezelfde gebeurtenis. (*Van Loon.* I 567 No. 3.) (2 ex.)

3102. (1604.) Zilveren legpenning der Staten van Utrecht op de inneming van Sluis. (*Van Loon.* II p. 15 No. 3.)

3103. (1604.) Bronzen legpenning der Staten van Utrecht op de inneming van Sluis en het verlies van Oostende. (*Van Loon.* II 15 No. 4.) (2 ex.)

3104. (1607.) Bronzen legpenning der Staten van Utrecht op het voortzetten van den oorlog. (*Van Loon.* II 33.) (2 ex.)

3105. (1608.) Bronzen legpenning der Staten van Utrecht, nadat zij zich vóor het Bestand verklaard hadden. (*Van Loon.* II 40.) (2 ex.)

3106. (1609.) Bronzen legpenning der Staten van Utrecht op het verbond tusschen Frankrijk, Engeland en de Staten-Generaal. (*Van Loon.* II 50 No. 3.) (2 ex.)

3107. (1612.) Bronzen legpenning der Staten van Utrecht op het afzetten der burgemeesters van Utrecht Canter en Van Helsdingen. (*Van Loon.* II 82.) (2 ex.)

3108. (1613.) Bronzen legpenning der Staten van Utrecht op het herstel der rust te Utrecht door prins Maurits. (*Van Loon.* II 83 No. 1.) (2 ex.)

3109. (1616.) Bronzen legpenning der Staten van Utrecht op den voorspoed der Nederlandsche wapenen. (*Van Loon.* II 95.) (2 ex.)

3110. (1619.) Zilveren penning op de vlucht en indaging van Johannes Wttenbogaert. (*Van Loon.* II 111.)

3111. (1620.) Bronzen legpenning der Staten van Utrecht op de hulp, aan de Protestantsche vorsten in Duitschland verleend. (*Van Loon.* II 129.) (2 ex.)

3112. (1626.) Bronzen legpenning der Staten van Utrecht op den tegenspoed der Nederlandsche wapenen te land en ter zee. (*Van Loon.* II 164.) (2 ex.)

3113. (1629.) Bronzen legpenning der Staten van Utrecht op het ver-

drijven der Spanjaarden uit Wezel, 's Hertogenbosch, Amersfoort en de Veluwe. (*Van Loon.* II 184 No. 2.)

3114. (1647.) Bronzen legpenning (der Staten van Utrecht?) ter aanbeveling van den vrede met Spanje. (*Van Loon.* II 304.)

N.B. Dezelfde stempel als No. 3117 en dus denkelijk ook Utrechtsch werk.

3115. (1647.) Bronzen penning op het overlijden van den Utrechtschen schilder Abraham Bloemaert. Vz. borstbeeld met randschrift: „ABRAHAM BLOEMAERT. — SIMON F." Tz. „NATUS GORCOMII AN. MDLXVII. OBIIT AN. MDCXLVII."

3116. (1651?) Medaille, bestaande uit twee aan elkander gevoegde gedreven zilveren penningplaten, geslagen op last van ..... Copes, gehuwd met ..... Van de Nypoort, ter herinnering aan de beide gouden bruiloften van Floris Janss. van de Nypoort (gehuwd 1570, ov. 15 Jan. 1627) en zijn zoon Jan Floriss. van de Nypoort (gehuwd 1596, ov. 20 Mei 1651).

N.B. Deze medaille is uitvoerig beschreven in: *Navorscher. XIX* p. 338, 383, 509 volgens ditzelfde exemplaar, afkomstig uit het kabinet De Vries. Floris Janss. van de Nypoort werd raad van Utrecht in 1607, schepen in 1608, burgemeester in 1625.

3117. (1658.) Bronzen legpenning (der Staten van Utrecht?) tegen de uitrusting eener vloot tegen Zweden. (*Van Loon.* II 443.)

N.B. Dezelfde voorstelling als No. 3123, en dus denkelijk Utrechtsch werk.

3118. (1661.) Bronzen legpenning op het inhalen der kei te Amersfoort. (*Van Loon.* II 492 No. 2.) (2 ex.)

3119. (1662.) Bronzen legpenning, te Utrecht geslagen op het verbond tusschen Frankrijk, Engeland en de Staten-Generaal. (*Van Loon.* II 497 No. 2.)

3120. (1664.) Bronzen legpenning op Jhr. Everard Meyster en zijne Amersfoortsche kei. (*Van Loon.* II 493.) (2 ex.)

3121. (1664.) Dezelfde penning, afslag in geel koper.

3122. (1664.) Looden afgietsel van den gouden penning ter herinnering aan het graven van het jaagpad van Leiden naar Utrecht. (*Van Loon.* II 524.)

3123. (1671.) Bronzen legpenning der Staten van Utrecht, ter uitdrukking van hunne hoop op het behoud van den vrede. (*Van Loon.* III 48.)

N.B. Dezelfde voorstelling als No. 3114 en 3117, doch grooter.

3124. (1673.) Tinnen penning op het verlaten van Utrecht door de Franschen. (*Van Loon.* III 126 No. 1.)

3125. (1673.) Zilveren penning op het verlaten van Utrecht door de Franschen. (*Van Loon.* III 126 No. 2.)

3126. (1676.) Zilveren penning op het overlijden van G. Voetius, hoogleeraar te Utrecht. Vz. borstbeeld met randschrift: „IN MEMORIA AETERNA ERIT JUSTUS. Ps. CXII." Tz. onder een doodshoofd het

opschrift: „MONUMENTUM VENERANDI SENIS GISBERTI VOETII S. S. TH. DOCT. PROFESS. ET PAST. IN ACAD. ET ECCLES. ULTR. POSTREMI SYNODI NAT. DORDRAC. MEMBRI PIE DEFUNCTI IPSIS KAL. NOV. MDCLXXVI NATI ANN. LXXXVII MENS. VIII DIES IX."

3127. (1685.) Zilveren begrafenispenning van Jonathan van Luchtenburg, secretaris der Staten van Utrecht. Vz. wapen van den overledene, waaronder: „O. 4 JANUARI 1685", met randschrift: „JONATHAN A LUCHTENBURG ORD. PROVINCIAE TRAJECT. A SECRETIS." Tz. doodshoofd met inschrift op eene banderol: „AETERNUM SUB SOLE NIHIL."

3128. (1688.) Zilveren penning op het ontvangen der verdreven Fransche protestanten te Utrecht. (*Van Loon*. III 355.)

3129. (1700.) Zilveren penning, door de Staten van Utrecht vereerd aan Agnes Blok (weduwe Hans de Wolff, later weduwe Sybrand de Flines), nadat zij hen op hare buitenplaats Vijverhof bij Nieuwersluis op door haar aldaar geteelde ananassen onthaald had. Vz. borstbeeld met randschrift: „AGNETA BLOK. FLORA BATAVA. I. BOSNAM F." Tz. gezicht op eene buitenplaats met opschrift: „VIJVERHOF. — FERT ARSQ. LABORQ. QUOD NATURA NEGAT MDCC." (*M. v. Doorninck*, *Gedenkpenningen uit de penningkas van een liefhebber*. No. 1. Vgl. *Navorscher*. IX p. 166.)

3130. (1705.) Looden penning op de opening der manège te Utrecht. (*Van Loon*. IV 421 No. 1.)

N.B. Bij Vroedschapsresolutie 23 Aug. 1706 werd aan N. Chevalier *f* 200.— vereerd voor het slaan van dezen en de volgende penningen.

3131. (1705.) Looden penning op de opening der manège te Utrecht. (*Van Loon*. IV 421 No. 2.)

3132. (1705.) Bronzen penning op de opening der manège te Utrecht. (*Van Loon*. IV 421 No. 3.)

3133. (1705.) Bronzen penning op Petrus Codde, aartsbisschop van Utrecht. (*Van Loon*. IV 419.)
Geschenk van den heer *H. F. Etmans*.

3134. (1707.) Tinnen penning op de oprichting der Chambre de raretez van Nic. Chevalier te Utrecht. Vz. eene vrouw, die aan de Stichtsche maagd een urn met munten aanbiedt, waarachter eenige ruïnen; met opschrift: „NEGLIGENTIA VICTRIX TEMPORIS", en onderschrift: „EX AUCT. ORDD. ET CIV. TRAI. KAL. MAI CIϽIϽCCVII." Tz. de tijd, die eenige oude monumenten verbrijzelt; met opschrift: „CUNCTA MIHI CEDUNT" en onderschrift: „ERIGENTE ET DIRIGENTE NICOL. CHEVALIERO."

3135. (1713.) Gouden penning van de Staten van Friesland op den vrede met Frankrijk te Utrecht. (*Van Loon.* IV 657 No. 1.)
Geschenk van de familie *De Beaufort.*

3136 (1713.) Dezelfde penning; afslag in brons.

3137. (1713.) Zilveren penning op den vrede van Utrecht. (*Van Loon.* IV 657 No. 2.)

3138. (1713.) Zilveren penning op den vrede van Utrecht, vervaardigd door *D. Wijs.* (*Van Loon.* IV 657 No. 3.)

3139. (1713.) Zilveren penning van de stad 's Hertogenbosch op den vrede van Utrecht. (*Van Loon.* IV 657 No. 4.)

3140. (1713.) Bronzen penning op den vrede van Utrecht, door de koningin van Engeland aan de leden van het Hoogerhuis uitgedeeld. (*Van Loon.* IV 660 No. 1.)

3141. (1713.) Zilveren penning op den vrede van Utrecht, door de koningin van Engeland aan de leden van het Lagerhuis uitgedeeld. (*Van Loon.* IV 660 No. 2.)

3142. (1713.) Dezelfde penning; afslag in geel koper.

3143. (1713.) Tinnen penning op den vrede van Utrecht. (*Van Loon.* IV 661 No. 2.)

3144. (1713.) Bronzen penning op den vrede van Utrecht. Vz. borstbeeld van Lodewijk XIV, met randschrift: „LUDOVICUS MAGNUS REX CHRISTIANISSIMUS. J. M. AUGER. F." Tz. eene vrouw met de weegschaal en Mercurius-staf op de wolken, met randschrift: „SPES FELICITATIS ORBIS" en onderschrift: „PAX ULTRAJECTENSIS XI APR. MDCCXIII."

3145. (1713.) Bronzen penning van de stad Rijssel op den vrede van Utrecht. Vz. borstbeeld van Lodewijk XIV, met randschrift: „LUDUVICUS MAGNUS REX CHISTIANISSIMUS. I. M. AUGER F." Tz. de Rijsselsche stedemaagd, die den koning geknield een krans aanbiedt, met randschrift: „LIBERATORI PACIFICO. — PRAEF. INS. CONS. 1713. — I. G. R."

3146. (1713.) Gouden penning op den vrede van Utrecht. Vz. eene hand uit de wolken komende en een haan, samen eene harp bespelende, waaronder het jaar „1713"; met randschrift: „SO BALD DIE HARMONIE GEMACHT." Tz. gezicht op de stad Utrecht, waarboven het stadswapen tusschen palmtakken, waaronder: „D. 11 APRIL"; met randschrift: „HAT VTRECHT FRIEDEN HERGEBRACHT."

3147. (1713.) Zilveren penning op den vrede van Utrecht. Vz. „UTRECHT den XI APRIL. — WAS NEUES IST ES FRIEDE — IST MANN DES KRIEGES MUDE — WER HATS DENN AUFS TAPPET GEBRACHT — DAS MANN DEN FRIED SO SCHWACH UND SCHLECHTORDINGS GEMACHT"; met randschrift: „DA WIRD SICH ALLERERST

DIE NOTH ANHEBEN. MATTHÄI 24 11. — TALLART D'ALLART." Tz. „ES IST FRIEDE UND IST KEINER — DAS MACHT MANCHER UND NICHT EINER."

3148. (1713.) Bronzen penning op den vrede van Utrecht. Vz. „KEHR MICH UM SO KANSTU SEHEN WAS HINKUNFTIG WIRD GESCHEHEN." Tz. „DA WIRD SICH ALLERERST DIE NOTH ANHEBEN. MATTH. 24 v. 8."

3149. (1713.) Bronzen penning op het wantrouwen tusschen de mogendheden op het Utrechtsche vredescongres. (*Van Loon.* IV 665.)

3150. (1714.) Zilveren penning op den vrede met Spanje te Utrecht. (*Van Loon.* IV 680 No. 3.)

3151. (1716.) Bronzen penning van de stad Gouda op den vrede van Utrecht en de conferentiën te Antwerpen. (*Van Loon.* IV 694.)

3152. (1732.) Looden penning op het overlijden van prof. Joh. Ens te Utrecht. Vz. borstbeeld met randschrift: „JOHANNES ENS S. S. THEOL. DOCT. PROFESSOR ET ECCLESIASTES. ULTRAJECT". Tz. „NATUS IX MAJ. MDCLXXXII, DENATUS VI JANUAR: MDCCXXXII ET OCTAVO POST DIE TERRAE DEMANDATUS IN AEDE DIVI JOHANNIS."

3153. (1736.) Gegraveerde zilveren penning op den dood van Lud. de With, predikant te Utrecht. Vz. inscriptie, waarboven een doodskop met gekruiste doodsbeenderen en waaronder een ornament in bladerenrand: „CANDIDE SED CAUTE. LUDOLPHUS DE WITH. L. F. NATUS ROTERODAMI 27 APRIL 1686. S. S. MINISTERIUM INIIT DRIEBERGAE 1 JAN. 1708. BATAVODURI 15 DEC. 1709. LONDINI 9 MAII ST.V. 1714. TRAJECTI AD RHENUM 12 DEC. 1717. OBIIT 16 FEBR. 1736. EXSPECTANS RESURRECTIONEM." Tz. inscriptie, waarboven een gevleugelde zandlooper en waaronder een engelenkopje in bladerenrand.

„1 Cor. 1 3. 4. 5.
Wil uw Eed'le Ziel Versorgen,
Wagt op Geen onseker Morgen,
Dient van Daag Zoo G'eenige Staat,
op uw dood maakt, 's Heeren Raat.
Dat is Regt Voor God te Leeven
Dat na 's Hemels kroone Streven
Die zijn tijt Zoo neemt in agt,
Welgemoed de dood Verwagt."

3154. (1736.) Zilveren penning op het eerste eeuwfeest der Utrechtsche hoogeschool. (*Van Loon.* 2e Vervolg. XI 104.)

N.B. Deze penning werd geslagen volgens Vroedschapsresolutie dd. 16 Jan. 1736, en in 399 exemplaren rondgedeeld aan de leden der provinciale en stedelijke regeering, aan het Hof, aan de professoren en aan de predikanten. De stempel werd gegraveerd door den stempelsnijder Drappentier. De kosten bedroegen in alles *f* 1706—2 st. (Vroedschapsresolutie 18 Juni 1736.)

3155. (1736.) Zilveren penning op dezelfde gebeurtenis. (*Van Loon.* 2e Verv. XI 105.)

3156. (1736.) Zilveren penning op dezelfde gebeurtenis. (*Van Loon.* 2e Verv. XI 106.)

N.B. Deze penning werd geslagen krachtens Vroedschapsresolutie dd. 20 Febr. 1736 en in 651 exemplaren rondgedeeld aan de studenten, de professoren en de raadsleden. De stempel is vervaardigd door den medailleur Van Swinderen; de gezamenlijke kosten bedroegen *f* 382—11 st. (Vroedschapsresolutie 19 Maart, 2 Juli 1736.)

3157. (1738.) Zilveren penning op het 25-jarig bestaan van den vrede van Utrecht, gegraveerd door *N. van Swinderen.* (*Van Loon.* 2e Verv. XIV 127.)

3158. (1740.) Zilveren penning op den dood van Dr. J. S. van Hermkhuisen, predikant te Utrecht. Vz. grafmonument met familiewapen tusschen cypressen, waarvoor de godsdienst zit met den bijbel en het rad der fortuin, aan hare voeten een zandlooper en een brandende lamp; met randschrift: „A GRATIA DOMINI NOMEN ET OMEN HABENS," en onderschrift: „ERAT LUCERNA ARDENS ET LUCENS. JOH. V. 35." Tz. „PIAE MEM. ADM. REV. ET DOCT. VIRI JOHANNIS SYBINGH VAN HERMKHVISEN QVI VIXIT AN. L. MEN. V. DIES VII. NATVS SARDAMI XXII AUG. MDCLXXXIX. AD ECCL. ROLD. P. VOCAT. XXIII FEBR. MDCCXVI. IN AC. LUGD. B. PH. D. CREAT. XVI JUL. MDCCXX. VLTR. MIN. INIIT XXIII APR. MDCCXXIV. PIE OBIIT XXVIII JAN. MDCCXL. M. F. CURAVIT HAER. H. S. V. D. M." Gegraveerd door *M. Holtzhey.*

3159. (1744.) Begrafenispenning van Ds. Jacobus Oosterdijk, predikant te Utrecht, bestaande uit een dubbelen Utrechtschen ducaton, met gegraveerd randschrift: „TER GEDAGTENIS VAN Ds. JACOB OOSTERDIJK. AET. 43 OB. 2/16 A°. 1744."

3160. (1747.) Verguld-zilveren penning op de verheffing van prins Willem IV tot stadhouder van Utrecht. (*Van Loon.* 4e Verv. XXIII 229.) Met oogje om te dragen.

3161. (1747.) Verguld-zilveren penning op dezelfde gebeurtenis. (*Van Loon.* 4e Verv. XXIII 230.) Met oogje om te dragen.

3162. (1747.) Zilveren penning op het inhalen van prins Willem IV te Utrecht door de burgers der burgercompagnie Oranjestam. (*Van Loon.* 4e Verv. XXV 251.) (2 ex.)

3163. (1750.) Zilveren penning op den dood van Ds. Jacob de Groot, predikant te Utrecht. Vz. borstbeeld, met randschrift: „MEMORIA . JUSTI . IN . BENEDICTIONEM. J. G. HOLTZHEY. F." Tz. „VIRO PLUR . REV . ET DOCT . JACOBO DE GROOT QUI VIXIT ANNOS LIV DIES XXV, NATUS HAGAE XXV JUL. MDCXCVI, AD ECCL. NAALD. P. VOC. I MARTII MDCCXXII, PURMERENDAE V DECEMB.

MDCCXXVIII, TRAJECTI AD RHEN. VII SEPT. MDCCXXXVIII, PIE DENATUS X AUG. MDCCL MONUMENTUM HOC FIERI CURAV. MOESTISSIMA CONJUX."

3164. (1759.) Zilveren penning op de overbrenging van het vaandel der burgercompagnie Zwarte Knechten te Utrecht naar den heer Mr. W. H. du Pon. (*Van Loon.* 5e Verv. XXXII 354.)

3165. (1759.) Zilveren penning op de inwijding van het Diaconie Oudemannen- en Vrouwenhuis te Utrecht. (*Van Loon.* 5e Verv. XXXII 355.) Geschenk van den heer *J. C. de Graaf.*

3166. (1759.) Zilveren penning op de gouden bruiloft van J. J. van Westrenen en J. C. Mamuchet van Houdringe (gehuwd 16 Juli 1709). Vz. het paar voor het huwelijksaltaar, terwijl eene hand uit den hemel bloemen op hen strooit uit een hoorn van overvloed; met randschrift en onderschrift: „GODS MILDE HAND KROOND 'T VRINDLIJK PAAREN — VAN JAN JAC. V. WESTRENEN EN JOH. CAT. MAMUCHET V. HOUDRINGE." Op het altaar eene L en „Ps. 128 vs. 5, 6." Tz. het bruidspaar geknield voor een altaar met hunne wapenschilden en opschrift: „PSALM 50 vs. 23"; boven hen eene zon met Hebreeuwsche letters; met randschrift: „'T DANKOFFER BRAND NA VIJFTIG IAAREN," en onderschrift: „OP DEN 25 AUGUST. 1759." Gegraveerd door *J. C. Marmé.*

N.B. Het echtpaar ligt begraven onder eene tombe op het koor der St. Jacobs-kerk.

3167. (1765.) Zilveren penning, te Utrecht geslagen bij den aanvang van het jaar 1765. (*Van Loon.* 5e Verv. XXXIV 374.) (2 ex.)

3168. (1765.) Looden penning met oogje om hem te dragen, vereerd aan L. Hune voor de diensten aan de „Utrechtsche processie" (naar Kevelaar) bewezen. Vz. St. Maarten te paard met den arme, met randschrift: „LIEFDE IS WEDERLIEFDE WAARDIG." Tz. „TER GEDAGTENIS VAN DE DIENSTE AAN DE UTRECHTSE PROSESSIE GEDAAN DOOR L. HUNE WORDT DESE UYT WEDERLIEFDE VAN DEN SELVE GEOFFEREERT. 1765."

N.B. De processie naar Kevelaar is, nadat zij 24 Augustus 1740 eene pauselijke aflaat verkregen had, nog in hetzelfde jaar ook gevestigd in de R. C. kerk buiten Wittevrouwen te Utrecht; zij vierde dus in 1765 haar zilveren feest. Denkelijk was L. Hune president der broederschap.

3169. (1766.) Zilveren penning, te Utrecht geslagen bij den aanvang van het jaar 1766. (*Van Loon.* 5de Verv. XXXV 380.)

3170. (1766.) Zilveren penning, bij het inhalen van prins Willem V door de officieren van de burgercompagnie Fortuin aan de burgers dier compagnie geschonken. (*Van Loon.* 5e Verv. XXXV 390.)

3171. (1779.) Zilveren penning op het tweede eeuwfeest der Unie van Utrecht. (*Van Loon.* 7e Verv. L 538.)

3172. (1779.) Zilveren penning op dezelfde gebeurtenis. (*Van Loon.* 7e Verv. L 539.)

Geschenk van den heer *J. C. de Graaf.*

3173. (1783.) Gouden eerepenning van het Utrechtsche wapengenootschap Pro patria et libertate. (*Van Loon.* 8e Verv. LVII 596*a*.)

3174. (1783.) Dezelfde penning; afslag in zilver.

3175. (1783.) Dezelfde penning met kleine wijzigingen. (*Van Loon.* 8e Verv. LVII 596*b*.)

3176. (1783.) Verguld-roodkoperen penning op de burgerwapening te Utrecht, de afschaffing der stadhouderlijke recommandatiën en het verkrijgbaar verklaren van stads kleine bedieningen voor alle gezindheden. (*Van Loon.* 8e Verv. LVII 598.) (2 ex.)

3177. (1785.) Zilveren penning op de erkenning van de gecommitteerden der acht burgercompagniën door de Utrechtsche vroedschap. (*Van Loon.* 9e Verv. LXI 622.) Met ring om te dragen.

3178. (1786.) Zilveren penning op de beëediging van het stedelijk regeerings-reglement van Utrecht door de schutterij. (*Van Loon.* 9e Verv. LXIII 639*b*.)

3179. (1786.) Dezelfde penning met veranderd opschrift en ring om te dragen. (*Van Loon.* 9e Verv. LXIII 639*a*.)

3180. (1786.) Zilveren penning op het 150jarig bestaan der Utrechtsche hoogeschool. (*Van Loon.* 9e Verv. LXIII 643.)

N.B. Op de vraag der Vroedschap, „op welke wijze ten minste koste van de stad en tot meest genoegen van de studeerende jeugd op het aanstaande jubilaeum iets zoude kunnen werkstellig gemaakt worden, dat tot gedagtenis zoude kunnen strekken, en aan de Heeren Studenten een blijk geeven van des Vroedschaps genegenheid voor dezelve," sloegen de Gecommitteerden tot het jubilé voor: „om ter gedagtenisse van het jubilé eene kleyne penning te laaten munten, en die alleenig aan de studenten en verders aan niemand anders te distribueeren, alzo het is voorgekomen, dat van alle de aan de hand gegeeven middelen van illuminatiën, tractementen, musiecq en diergelijken het munten van een klijne penning nog wel de minste kostbaarste voor de stad zal uytkomen, over het algemeen het meeste genoege geeven, en het spoedigste in deze kortheid des tijds zal kunnen geëffectueerd worden, behalven noch, dat hetzelve het minst aan critiecques zal onderheevig zijn." De Vroedschap besloot daarop, „dat, in plaatze van het doen eener illuminatie en geeven van het musiecq op stadskosten by de promotiën more majorum, eene zilvere penning zal vervaardigd worden, om ter gedagtenisse van het honderdvijftig-jaarige Jubilaeum dezer Stads Academie alleenlijk aan de Heeren Professoren op deze Academie doceerende, mitsgaders aan de Studenten op dezelve studeerende, en verder aan niemand anders gedistribueerd te worden." (Vroedschapsresol. 22 Mei 1786; vgl. Vroedschapsresol. 29 Mei, 6 Juni 1786.) De penning is van zilverblik, met papier opgevuld, in zilveren rand.

3181. (1787.) Zilveren penning op het gevecht bij Vreeswijk. (*Van Loon.* 9e Verv. LXVII 686.)

3182. (1787.) Afslag in verguld bordpapier van den gouden penning, door de Staten van Utrecht uitgereikt aan F. W. Erpel en I. L. Seiffardt wegens het verdedigen van Soestdijk in 1787. Vz. genius met vaandel en palmtak, die een naakten man vertreedt, staande op een voetstuk, waarop: „'T GEWELD BETEUGELD," met randschrift: „SOESTDIJK MANHAFTIG VERDEDIGD DOOR EEN DETACHEMENT VAN 'T REGIM. VAN HESSEN-DARMSTAD." Tz. het wapen der provincie Utrecht, met onderschrift: „ERKENTENIS DER ED. MOG. HEEREN STAATEN 'S LANDS VAN UTRECHT AAN DE ED. GESTR. MANH. HEEREN F. W. ERPEL COLL. COMM. EN I. L. SEIFFARDT, MAJOR WEGENS HARE GOEDE DIRECTIE EN BETOONDE MOED. 26. 27 JULY 1787."

N.B. Van de oorspronkelijke medaille in goud hebben slechts twee exemplaren bestaan, met oog om ze te dragen.

3183. (1792.) Zilveren penning op de toediening van het sacrament des vormsels te Utrecht door C. Brancadoro, aartsbisschop van Nisibi. Gegraveerd door *Lageman*. (*Van Loon*. 10e Verv. LXXVII 804.)

3184. (1806.) Zilveren penning op het halve eeuwfeest der Renswoudsche stichtingen, gevierd te Delft. (*Van Loon*. 10e. Verv. LXXXVI 898.)

3185. (1814.) Gouden penning op het bezoek van keizer Alexander I van Rusland te Utrecht. (*Dirks*. IV 22.)

3186. (1814.) Zilveren penning op het bezoek van koning Willem I aan 's Rijks Munt te Utrecht. (*Dirks*. V 27.)

3187. (1822.) Bronzen penning op de koperen bruiloft van W. A. A. Poelman, inspecteur essayeur-generaal van 's Rijks Munt, en H. S. Alewijn. (*Dirks*. XXVI 202.)

3188. (1822.) Bronzen penning op de koperen bruiloft van K. H. A. van Heeckeren van Brandsenburg en A. M. Straalman. (*Dirks*. XXVII 203.)

3189. (1822.) Zilveren begrafenispenning van prof. D. Huisman te Utrecht. (*Dirks*. XXV 186.)
Geschenk van den heer *N. D. Kemink Jr.*

3190. (1824.) Bronzen penning op de koperen bruiloft van F. J. van Heeckeren van Brandsenburg, waardijn van 's Rijks Munt, en C. A. Voorduin. (*Dirks*. XXX 234.)

3191. (1831.) Bronzen penning, door Curatoren der Utrechtsche hoogeschool geschonken aan de Vrijwilligers uit het Studentencorps. (*Dirks*. LIV 449.)

3192. (1832.) Bronzen penning, door de Commissie van erkentenis aan de Utrechtsche strijders op de Citadel van Antwerpen geschonken. (*Dirks*. LIX 476.)

3193. (1833.) Zilveren penning, door het stedelijk bestuur van Utrecht

geschonken aan de personen, die zich verdienstelijk gemaakt hebben bij het heerschen der cholera in 1832 en 1833. (*Dirks.* LIX 481.)

N.B. Den 18 September 1834 besloten B. en W. „voor ieder der heeren, welke ten tyde van de geheerscht hebbende cholera, zonder eenige belooning hunne diensten hebben betoond, hetzij als leden der districts-commissie, of als geneesheeren, of als heelmeesters, te doen vervaardigen en vervolgens hun aan te bieden eene gouden medaille, de bestelling waarvan bereids is geschied tot ongeveer *f* 60.— per stuk." De voorzijde is gelijk aan het insigne, waarvan de stempel beschreven is onder No. 3304.

3194. (1834.) Bronzen penning, door de officieren der Utrechtsche mobiele schutterij geslagen ter eere van den kolonel J. D. C. C. W. baron d'Ablaing van Giessenburg. (*Dirks.* LX 487.)

Geschenk van de *Utrechtsche afdeeling van het Metalen kruis.*

3195. (1836.) Bronzen penning op het tweede eeuwfeest der Utrechtsche hoogeschool. (*Dirks.* LXIII 520.) (2 ex.)

3196. (1836.) Zilveren penning op het tweede eeuwfeest der Utrechtsche hoogeschool. (*Dirks.* LXIV 521.)

3197. (1836.) Dezelfde penning; afslag in brons.

Geschenk van den heer *A. A. Gaymans.*

3198. (1841.) Bronzen penning op het bezoek van koning Willem II aan 's Rijks Munt te Utrecht. (*Dirks.* LXXI 585.) (2 ex.)

3199. (1843.) Bronzen penning op den dood van Mr. A. R. Falck, geboren te Utrecht. (*Dirks.* LXXIV 613.)

3200. (1848.) Bronzen penning op de zilveren bruiloft van C. van der Kellen en A. C. Kötter. Gegraveerd door *Van der Kellen Jr.* (*Dirks.* LXXXI 668.)

Geschenk van den heer *C. L. de Leur.*

N.B. C. van der Kellen, die zijne laatste levensjaren te Utrecht doorbracht, was een broeder van den graveur D. van der Kellen Sr.

3201. (1851.) Zilveren penning, door de stad Utrecht uitgedeeld aan de compagnie Vrijwillige Jagers uit de Utrechtsche burgerij in 1815. (*Dirks.* VIII 53*a*.)

N.B. „Is voorgebracht eene missive van den heer E. W. van Dam van Isselt, ... verzoekende, dat de nog in leven zijnde leden der voormalige 5e kompagnie Vrijwilligers te paard mogen ontvangen van wege het Stedelijk Bestuur, een zilveren gedenkpenning, in voege een zoodanige aan de andere kompagniën, die in gemeld jaar de veldtogt tegen Frankrijk hebben gemaakt, is uitgereikt . . . . . De raad heeft besloten aan het verzoek te defereren, mitsdien bepaald, dat zoodanige gedenkpenning voor stadsrekening zal worden vervaardigd en aan de belanghebbenden aangeboden en uitgereikt." (Raadsnotulen 15 Nov. 1850.)

3202. (1851.) Dezelfde penning; afslag in brons.

3203. (1851.) Zilveren penning, door de stad Utrecht uitgereikt aan de

compagnie Vrijwillige Jagers uit de Utrechtsche studenten in 1815. (*Dirks.* VIII 53*c.*)

N.B. „Wordt overgelegd een exemplaar van de krachtens Raads-besluit van 15 November 1850 vervaardigde medaille . . . . . ., terwijl op het aangegeven denkbeeld om ook zoodanig gedenkteeken uit te reiken aan de leden van het mede in gezegd jaar bestaan hebbend Corps Jagers van de Utrechtsche Hoogeschool, zulks aannemelijk werdt verklaard, mitsdien daartoe besloten." (Raadsnotulen 18 Juni 1851.)

3204. (1851.) Dezelfde penning; afslag in brons.
Geschenk van den heer *J. P. Menger.*

3205. (1853.) Bronzen penning op het bezoek van den prins van Oranje aan 's Rijks munt te Utrecht. (*Dirks.* XCII 746.)

3206. (1853.) Zilveren penning op het bezoek van koning Willem III te Utrecht. (*Dirks.* XCII 748.)

3207. (1853.) Dezelfde penning; afslag in brons.

3208. (1853.) Bronzen penning op het bezoek van koning Willem III aan 's Rijks Munt te Utrecht. (*Dirks.* XCII 747.)

3209. (1855.) Bronzen penning, door de Staten van Utrecht uitgereikt aan personen, die zich verdienstelijk hebben gemaakt bij de redding van noodlijdenden door den watersnood. (*Dirks.* XCIV 762.)

3210. (1856.) Zilveren penning op het eerste eeuwfeest der Fundatiën van Renswoude, gevierd te Utrecht. (*Dirks.* XCV 778.)
Geschenk van den heer *Mr. F. A. J. F. ridder van Rappard.*

3211. (1856.) Dezelfde penning; afslag in brons.

3212. (1857.) Zilveren penning, ter herinnering aan de Tentoonstelling van oudheden, ingericht door het Provinciaal Utrechtsch genootschap. (*Dirks.* XCVIII 795.) Op de snede: „AAN J. C. VAN EELDE DIRECTEUR."
Geschenk van den heer *J. C. van Eelde.*

3213. (1858.) Bronzen penning op de 50jarige ambtsbediening van J. Decker Zimmerman, predikant bij de Luthersche gemeente te Utrecht. (*Dirks.* XCIX 808.)

3214. (1858.) Zilveren penning, door den Koning verleend aan J. Bos, gedurende 50 jaren onderwijzer te Utrecht. Gegraveerd door *Van der Kellen.* Vz. buste van den Koning, met randschrift: „WILLEM III, KONING DER NED. G. H. v. L." Tz. een lauwerkrans met de woorden: „AAN JACOBUS BOS TE UTRECHT VOOR GETROUWE EN IJVERIGE VERVULLING DER BETREKKING VAN ONDERWIJZER GEDURENDE EENE HALVE EEUW VAN WEGE DEN KONING. 6 NOVEMBER 1858."
Geschenk van den heer *Ds. J. J. Bos te Amersfoort.*

3215. (1858.) Zilveren penning, door de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen verleend aan J. Bos, gedurende 50 jaren onderwijzer te Utrecht.

Gegraveerd door *Van der Kellen.* Vz. de Maatschappij, gezeten op een stoel onder een boom, die een krans en bloemen uitreikt aan een grijsaard, eene moeder met twee kinderen en een pelgrim, die voor haar staan; met gegraveerd onderschrift: „50 JARIGE SCHOOLDIENST." Tz. een eikenkrans met randschrift: „EEREPRIJS DER MAATSCHAPPIJ TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN," en gegraveerde inscriptie: „AAN J. BOS. 6 NOVEMBER 1858."

Geschenk van den heer *Ds. J. J. Bos te Amersfoort.*

3216. (1859.) Bronzen penning op het 50jarig professoraat te Utrecht van B. F. Suerman. (*Dirks.* CII 821.)

3217. (1861.) Zilveren penning op het vierde eeuwfeest van het Krankzinnigengesticht te Utrecht. (*Dirks.* CV 841.)

3218. (1861.) Zilveren penning op het 45e lustrum der Utrechtsche hoogeschool. (*Dirks.* CVI 848.)

N.B. Het voorstel van B. en W. tot het slaan van een gedenkpenning bij het lustrum (Raadsnot. 10 Jan. 1861) werd 21 Maart 1861 door den Raad goedgekeurd; de teekening der medaille werd 29 April 1861 door B. en W. gearresteerd. (Notulen B. en W. 2, 23, 25, 29 April 1861.)

3219. (1861.) Dezelfde penning; afslag in brons.

3220. (1862.) Bronzen penning op het bezoek van het Japansche gezantschap aan 's Rijks Munt te Utrecht. (*Dirks.* CIX 8.)

3221. (1863.) Bronzen penning ter herinnering aan de feestelijke viering te Utrecht van Nederlands 50jarige onafhankelijkheid. (*Dirks.* CXII 898.)

3222. (1863.) Dezelfde penning, kleiner. (*Dirks.* CXII 899.) (2 ex.)

N.B. „Gehoord de mededeeling van den Secretaris, dat hem van wege een der leden van het Muntcollege is berigt, dat bij gelegenheid van de plegtige herdenking van den 28 Nov. 1863 aan 's Rijks Munt een gedenkpenning zal worden geslagen, die onder anderen aan verschillende autoriteiten alhier zal worden aangeboden en dat, wanneer het Stedelijk Bestuur zulks mogt verlangen, men van den kant van het Muntbestuur bereid zoude wezen, om daarvan een aantal voor de Stad te doen slaan tegen den prijs van *f* 0.05 per stuk, wanneer men welligt van stadswege die gedenkpenningen als een herinnering op eenigzins ruime schaal mogt willen doen uitreiken . . . . . Is verstaan van het aanbod van de Munt gebruik te maken." (Not. B. en W. 3 Nov. 1863.) Er schijnt later in deze zaak verandering gekomen te zijn: althans No. 3221 is de door het Muntcollege bedoelde medaille, No. 3222 de door de stad uitgedeelde penning.

3223. (1863.) Bronzen penning ter herinnering aan de 60jarige dienstvervulling van den provoost der muntgezellen N. J. Godron. (*Dirks.* CXII 896.)

3224. (1864.) Bronzen penning ter herinnering van het 25jarig burgemeesterschap te Utrecht van Mr. N. P. J. Kien. Vz. borstbeeld van den burgemeester, met randschrift: „MR. NICOLAAS PIETER JACOB KIEN. D. VAN DER KELLEN F." Tz. „DEN BURGEMEESTER VAN UTRECHT ERKENTELIJKHEID, GENEGENHEID, HULDE. — XXI

MAART MDCCCXXXIX. XXI MAART MDCCCLXIV," in een krans van eikenbladeren.

3225. (1865.) Bronzen penning op het 25jarig professoraat te Utrecht van prof. G. J. Mulder. Vz. borstbeeld van den hoogleeraar, met randschrift: „GERARDUS JOHANNES MULDER." Tz. „PRAECEPTORI CARISSIMO GRATI DISCIPVLI. MDCCCXL—MDCCCLXV" in een lauwerkrans. Gegraveerd door *D. van der Kellen.*

Geschenk van *Mej. A. M. van Doesburgh.*

3226. (1869.) Bronzen penning ter herinnering aan den schietwedstrijd aan De Bilt. Vz. het Utrechtsche stadswapen. Tz. „DEN BESCHERMHEER," in een lauwerkrans, met randschrift: „SCHIETWEDSTRIJD. 1869."

N.B. B. en W. besloten 27 Juli 1869, „aan het Centraal Comité van den Nederlandschen Weerbaarheidsbond als prijzen voor den aanstaanden wedstrijd aan te bieden twee groote zilveren medailles, de eene met eene premie van *f* 200 en de andere met eene premie van *f* 100." Den 7 Augustus 1869 werd nog besloten, „aan Z. M. den Koning, beschermheer van den Ned. Weerbaarheidsbond, bij gelegenheid van H.Ds. verblijf in deze stad een exemplaar aan te bieden van de medaille, die door de gemeente als prijzen bij den aanstaanden schietwedstrijd zal worden vereerd." Den 24 Augustus 1869 werd verder goedgevonden, „om den Burgemeester, den leden van den Raad en den Secretaris een afslag in brons van deze medaille aan te bieden als herinnering aan het verblijf van Z. M. in deze stad." Een dezer medailles werd eindelijk nog geplaatst in het Stedelijk Museum. (Not. B. en W. 9 September 1869.)

3227. (1871.) Bronzen penning op het 50jarig professoraat te Utrecht van prof. R. van Rees. Vz. borstbeeld van den hoogleeraar, met randschrift: „RICHARDUS VAN REES. MATH. ET PHYS. PROF. D. v. D. K(ELLEN)." Tz. „PRAECEPTORI CARISSIMO DISCIPULI", in een krans van eiken- en lauwerbladeren; daarboven: „LEODIUM MDCCCXXI", en daaronder: „TRAIECTUM AD RHENUM MDCCCLXXI."

Geschenk van de Erven *Mr. C. G. de Balbian van Doorn.*

3228. (1871.) Bronzen penning ter herinnering aan de 25jarige ambtsvervulling van den muntmeester H. A. van den Wall Bake. Vz. borstbeeld van den muntmeester, met opschrift: „H. A. VAN DEN WALL BAKE. MUNTMEESTER." Tz. „HOOGACHTING EN GENEGENHEID HEM IN ZIJNE 25JARIGE AMBTSVERVULLING 1 SEPT. 1846—1 SEPT. 1871 BIJ AL DE BEAMBTEN VAN 'S RIJKS MUNT VERZEKERD"; met randschrift: „NEDERLANDSCHE HERMUNTING. — HERMUNTING VOOR NEDERLANDSCH INDIE."

3229. (1872.) Bronzen penning ter herinnering aan de feestelijke herdenking te Utrecht van het innemen van Den Briel. Vz. een oranjeboom en een vrijheidshoed in den Hollandschen tuin, met bovenschrift: „1572, 1872." Tz. „1 APRIL 1572"; met randschrift: „DAGERAAD ONZER VRIJHEID."

3230. (1873.) Bronzen penning op het aftreden van prof. J. A. C. Rovers, hoogleeraar te Utrecht. Vz. borstbeeld van den hoogleeraar; met

randschrift: „JACOBVS ADOLPHVS CAROLVS ROVERS. LIT. HVM. ET PHIL. THEOR. PROFESSOR." Tz. „PRAECEPTORI CARISSIMO DISCIPVLI" in een lauwerkrans; met randschrift: „MDCCCXXVI FRANEQUERA. MDCCCXLIII GRONINGA. MDCCCLV TRAIECTUM AD RHENUM MDCCCLXXIII." Gegraveerd door *J. P. M. Menger*.

Geschenk van den heer *J. P. M. Menger*.

3231. (1874.) Bronzen penning ter herinnering aan de feestelijke viering te Utrecht van het 25jarig koningschap van Z. M. Willem III. Vz. borstbeeld van den koning, met randschrift: „WILLEM III GEDURENDE XXV JAAR KONING DER NEDERLANDEN. J. P. M. MENGER F." Tz. de Muze der geschiedenis schrijft de jaartallen 1849 en 1874 op eene tafel, waarbij een altaar, de Nederlandsche leeuw en de Utrechtsche Dom; met randschrift: „ORANJE IN 'T HART EN NIEMANDS KNECHT." en onderschrift: „XII MEI." met het Utrechtsche stadswapen.

Geschenk van den heer *J. C. van Eelde*.

3232. (1874.) Bronzen penning ter herinnering aan de 54jarige ambtsvervulling van den stempelsnijder aan 's Rijks Munt D. van der Kellen. Vz. borstbeeld, met randschrift: „D. VAN DER KELLEN 1e STEMPELSNIJDER AAN 'S RIJKS MUNT." Tz. in eene eiken- en lauwerkrans de woorden: „BIJ DE VERVULLING VAN VIERENVIJFTIG JAREN TROUWE EERLIJKE EN IJVERIGE PLIGTSBETRACHTING. 1820—1874"; met randschrift: „HEM ALS BEWIJS VAN HOOGACHTING DOOR AL DE MUNTBEAMBTEN AANGEBODEN. 30 JUNI 1874."

3233. (1874.) Bronzen penning op het vierde eeuwfeest van het Utrechtsche gymnasium. Vz. het Utrechtsche stadswapen. Tz. „SANCTI HIERONYMI SCHOLAE SAECULIS IV PERACTIS CIVITAS TRAIECTINA HUNC NUMMUM DICAVIT." in een krans van eiken- en lauwerbladeren, met randschrift: „PRIDIE NONAS DECEMBRES MCCCCLXXIV—MDCCCLXXIV." (2 ex.)

N.B. De raad besloot 1 September 1874 tot het slaan van dezen penning op voorstel van het lid Mr. H. VerLoren van Themaat.

3234. (1876.) Bronzen penning op het bezoek van de Utrechtsche studenten na de maskerade aan de stad Zutphen. Vz. „KAREL DE STOUTE TE ZUTFEN 4—11 AUGUSTUS 1473." Tz. „27 JUNIJ 1876" in een zon, met randschrift: „SOL JUSTITIAE ILLUSTRA NOS. — ACHT-EN-VEERTIGST LUSTRUM."

Geschenk van den heer *Mr. F. A. J. F. ridder van Rappard*.

3235. (1877.) Bronzen medaille, uitgeloofd door de stad Utrecht bij gelegenheid van den wedstrijd der harmonie- en fanfare-korpsen te Utrecht op 6—8 September 1877. Vz. het gekroonde Utrechtsche stadswapen, vastgehouden door twee klimmende leeuwen. Tz. een krans, waarom de woorden: „GROOTE NATIONALE WEDSTRIJD HARMONIE EN FANFARE KORPSEN. — UTRECHT. 6. 7. 8 SEPTEMBER 1877."

N.B. Tot het uitloven van deze medaille werd besloten in de zitting van den gemeenteraad van 12 Juli 1877.

3236. (1879.) Zilveren penning op het derde eeuwfeest der Unie van Utrecht. Vz. borstbeeld van graaf Jan van Nassau; met randschrift: „GRAAF JAN VAN NASSAU — STICHTER DER UNIE VAN UTRECHT. J. P. M. Menger fec." Tz. klimmende leeuw met zwaard en pijlbundel, door de zonnestralen uit den hemel beschenen; met opschrift: „DANKBAARHEID. EENDRACHT. VRIJHEID. — 1579—1879."
Geschenk van de Erven *Mr. C. G. de Balbian van Doorn.*

3237. (1881.) Bronzen penning, uitgedeeld op de receptie van aartshertog Matthias van Oostenrijk na de maskerade van 1881. Vz. aartshertog Matthias op een wagen door een vierspan getrokken; met randschrift: „SPEM ADFERT MATHIAS. 1881." Tz. eene versterkte stad, waarboven een komeet; met randschrift: „OFFENSI NUMINIS ASTRUM. 1578." (Navolging van *Van Loon.* I 243 No. 2.)
Geschenk van den heer *J. C. van Eelde.*

3238. (1881.) Zilveren prijspenning voor de Hondententoonstelling te Utrecht. Vz. jachttropee, met randschrift: „NEDERLANDSCHE JACHT-VEREENIGING NIMROD." Tz. randschrift: „HONDENTENTOON-STELLING"; met gegraveerde inscriptie: „AAN J. VAN LANGE VOOR EEN FOX TERRIER R. 1e PRIJS. UTRECHT 1881." Gegraveerd door *J. Eliot.*

3239. (1882.) Zilveren penning op het 75 jarige bestaan van het schildersgenootschap Kunstliefde. Vz. het schilderswapen, vastgehouden door drie engelen; met opschrift: „1807—1882." Tz. het gekroonde Utrechtsche stadswapen; met randschrift: „SCHILDER EN TEEKENKUNDIG GENOOTSCHAP KUNSTLIEFDE."
Geschenk van het *genootschap Kunstliefde.*

3240. (1883.) Bronzen penning op de onthulling van het standbeeld van graaf Jan van Nassau. Vz. het beeld, met randschrift: „HET STANDBEELD VAN GRAAF JAN VAN NASSAV. ONTHVLD 1883." Tz. het wapen van den graaf, met randschrift: „PLVS TOST MORIR. 1580—1883."

3241. (1885.) Bronzen penning op het 500jarig bestaan van het waterschap Langevliet. Vz. „WATERSCHAP HEIJKOP GENAAMD LANGE VLIET „GHECONSENTEERT" DOOR FLORIS VAN WEVELINCHOVEN 8 DECEMBER 1385." Tz. „VIJFHONDERDJARIG BESTAAN GEVIERD 8 DECEMBER 1885."
Geschenk van *Dijkgraaf en Hoogheemraden van de Langevliet.*

3242. (1886.) Bronzen penning, door Curatoren der hoogeschool geslagen bij het 5e lustrum der hoogeschool. Vz. Minerva, staande tusschen de wapens van de stad Utrecht en van het rijk in lauwerkransen, waarboven de woorden: „SOL JUSTITIAE ILLUSTRA NOS"; met randschrift: „FAUSTA SUB LUCE LAETA SAECULA SURGANT. w. Schammer f." Tz. opschrift in eikenkrans: „CELEBRANDIS QUINTIS

SEMISAECULARIB. UNIV. RHENO-TRAIECT. AUSPICIIS R. AUG. GUILIELMI III P. P. F. A° MDCCCLXXXVI."
Geschenk van *Curatoren der Utrechtsche hoogeschool.*

3243. (1886.) Zilveren penning op het 5e lustrum der hoogeschool, door de firma Begeer bij inteekening verspreid. Vz. vrouwenbeeld met fakkel en de jaren 1636 en 1886 op eene tafel; met opschrift: „LUCET NON URIT." Tz. het wapen der hoogeschool; met randschrift: „IN V SEMISAEC. UNIV. RHENO TRAIECT. CIƆIƆCCCLXXXVI."

3244. (1886.) Dezelfde penning; afslag in brons.

3245. (1886.) Bronzen penning, uitgedeeld op de receptie van graaf Jan van Nassau na de maskerade van 1886. Vz. de Nederlandsche leeuw met speer en hoed in eenen tuin met het rijkswapen, waarachter de Utrechtsche academiezon. Tz. „JOHANNES COMES NASSOVIENSIS A. CIƆIƆLXXIX PROVINCIIS BATAVIS FOEDERIS INEUNDI AUCTOR. MEMORIA RENOVATA A. CIƆIƆCCCLXXXVI." Gegraveerd door *C. J. Begeer.*

3246. (1886.) Bronzen penning op het 25jarig bestaan van de Utrechtsche rederijkerskamer Jan van Beers. Vz. buste van Jan van Beers. Tz. het stadswapen; met randschrift: „UTRECHTSCHE REDERIJKERS-KAMER JAN VAN BEERS. 1861 $^{1}/_{12}$ 1886." Gegraveerd door *J. Deenen.*

3247. (1887.) Bronzen penning, te Utrecht geslagen en uitgedeeld op den 70en verjaardag van koning Willem III. Vz. borstbeeld van den koning, met randschrift: „WILLEM III KONING DER NED. G. H. v. L." Tz. opschrift in lauwerkrans: „19 FEBRUARI. 70e VERJAARDAG. 1817—1887."

3248. (1887.) Bronzen penning op het bezoek van de afdeeling Utrecht der Maatschappij van nijverheid aan de Utrechtsche fabriek van zilverwerk. Vz. tropee van instrumenten voor het goudsmidsbedrijf, gedekt door het schilderswapen; met randschrift: „UTRECHTSCHE FABRIEK VAN ZILVERWERK. — C. J. BEGEER." Tz. opschrift: „TER HERINNERING AAN HET BEZOEK VAN DE LEDEN DER NED: MAATSCH: TER BEV: V. NIJVERHEID AFD: UTRECHT 19 APRIL 1887."

3249. (1887.) Bronzen penning op het 40jarig professoraat van prof. Buys Ballot. Vz. borstbeeld van den hoogleeraar; met randschrift: „CHRISTOPH. HENR. DID. BUYS BALLOT." Tz. opschrift in een palm- en lauriertak: „HULDE NA XL JAREN VAN VRUCHTBARE AKADEMISCHE WERKZAAMHEID. XVI NOV. MDCCCXLVII—MDCCCLXXXVII."

3250. (1887.) Bronzen penning, door het Collegium Musicum Ultrajectinum aangeboden aan Mr. C. Gerlings, bij zijn 25jarig lidmaatschap van het bestuur. Vz. eene lier tusschen een palmtak en een lauriertak, met rand-

schrift: „AMAT ALTA SILENTIA MUSA. COLLEGIUM MUSICUM ULTRAJECTINUM." Tz. opschrift in lauwerkrans: „HET COLL: MUS: ULTRAJECTINUM AAN MR. C. GERLINGS DECANUS TER HERINNERING AAN ZIJN 25JARIG LIDMAATSCHAP VAN HET BESTUUR. 1862—1887."

3251. (1888.) Bronzen penning ter herinnering aan de viering van den 70sten verjaardag van prof. F. C. Donders en de stichting van het Dondersfonds. Vz. borstbeeld van den hoogleeraar in profiel, met opschrift: „FRANCISCVS CORNELIVS DONDERS. — D. XXVII MAII A°. MDCCCXVIII—MDCCCLXXXVIII." Tz. opschrift in lauwerkrans: „IN MEMORIAM DIEI QVO CONDITVM PIVM CORPVS IPSIVS NOMINE INSIGNE PER VARIAS GENTES ILLVSTRIS BATAVI ADMIRATIONE IVNCTI."

3252. (1888.) Bronzen penning op het bezoek van eenige leden der New-Yorksche Holland-society te Utrecht. Vz. insigne der zilversmeden, met randschrift: „UTRECHTSCHE FABRIEK VAN ZILVERWERK. — C. J. BEGEER." Tz. opschrift: „IN REMEMBRANCE OF THE HOLLAND SOCIETY OF NEW YORK'S VISIT TO UTRECHT. AUG. 24th 88."

Geschenk van den heer *A. Begeer*.

N.B. Het officieele bezoek is niet doorgegaan.

3253. (1889.) Tinnen penning, uitgedeeld aan de bezoekers der Poppententoonstelling, in 1889 te Utrecht gehouden ten voordeele van het Kinderziekenhuis. Vz. een kind te bed liggende. Tz. cartouche met de woorden: „POPPENTENTOONSTELLING. APRIL 1889," vastgehouden door drie poppen. (2 ex.)

Geschenk van den heer *A. Begeer*.

3254. (1889.) Zilveren penning op de viering te Utrecht van de 40jarige regeering van koning Willem III. Vz. buste van den koning, met randschrift: „WILLEM III KONING DER NED. G. H. V. L. MDCCCLXXXIX. MDCCCXLIX." Tz. de Vrede en de Rechtvaardigheid, die elkander omhelzen, met randschrift: „OSCVLATAE SVNT PAX ET JVSTITIA." Gegraveerd door *J. P. M. Menger*.

Geschenk van de *Feestcommissie uit de burgerij*.

3255. (1889.) Dezelfde penning; afslag in brons.

Geschenk van de *Feestcommissie uit de burgerij*.

N.B. Dit nummer en het voorgaande zijn te zamen geborgen in een gebeeldhouwd eikenhouten kistje, dat met de penningen door de Feestcommissie in plechtigen optocht ten stadhuize aan het Dagelijksch bestuur werd aangeboden.

3256. (1889.) Zilveren penning op het 100jarig bestaan der Nederlandsch-Israëlitische gemeente te Utrecht. Vz. twee gekruiste driehoeken in een lauwerkrans, met gegraveerd Hebreeuwsch opschrift en de jaartallen 1789

en 1889. Tz. gegraveerd opschrift: „100JARIG BESTAAN DER NED. ISRAËLITISCHE GEMEENTE TE UTRECHT HERDACHT 28 EN 29 JUNI 1889. P. L. FECIT."

Geschenk van het *Kerkbestuur der Nederlandsch-Israëlietische gemeente.*

3257. (1889.) Zilveren penning op het 25jarig bestaan van de afdeeling Utrecht der Vereeniging ter bevordering van fabrieks- en handwerksnijverheid in Nederland. Vz. insigne der vereeniging met het stadswapen en randschrift: „VEREENIGING TER BEVORDERING VAN FABRIEKS- EN HANDWERKSNIJVERHEID IN NEDERLAND." Tz. opschrift: „25JARIG BESTAAN DER AFDEELING UTRECHT. 1864—1889," met een ster en een lauwertak.

Geschenk van *de afdeeling Utrecht der Vereeniging ter bevordering van fabrieks- en handwerksnijverheid in Nederland.*

3258. (1891.) Bronzen penning op het vierde eeuwfeest van het Gereformeerd Burgerweeshuis. Vz. het familiewapen van Zoudenbalch met laurier-tak en opschrift: „EVERARD ZOUDENBALCH STICHTER." Tz. opschrift in lauwerkrans: „DE STICHTING VAN E. ZOUDENBALCH OP 13 JANUARI 1491 THANS GEREFORMEERD BURGERWEESHUIS NA VIER EEUWEN HERDACHT." Gegraveerd door *Begeer.*

Geschenk van *Regenten van het Gereformeerd Burgerweeshuis.*

3259. (1891.) Bronzen penning ter herinnering aan de opvoering van Sophocles' Koning Oedipus door de Utrechtsche studenten, uitgedeeld aan alle medespelers. Vz. opschrift in Griekschen rand: „KONING OEDIPUS". Tz. opschrift: „UTRECHT. 11—28 APRIL. 1891."

Geschenk van den heer *A. Begeer.*

3260. (1892.) Bronzen penning ter herinnering aan het 40jarig bestaan der Handels-societeit. Vz. het stadswapen, omgeven door zinnebeeldige figuren; met randschrift: „HANDELS-SOCIETEIT. UTRECHT." Tz. opschrift: „VEERTIGJARIG BESTAAN HERDACHT 21 JANUARI 1892. OPGERICHT DOOR W. H. DE HEUS, P. C. VOSWINKEL DORSELEN, P. M. JONGENEEL. 22 JANUARI 1852." (2 ex.)

Geschenk van het *Bestuur der Handels-societeit.*

3261. (1892.) Bronzen penning op het bezoek van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Regentes te Utrecht. Vz. busten der beide koninginnen; met randschrift: „WILHELMINA KONINGIN. EMMA KONINGIN-REGENTES DER NEDERLANDEN," waaronder de naam „BEGEER." Tz. de Utrechtsche stedemaagd, bestraald door de academie-zon, biedt aan de koninginnen een lauwertak aan; daaronder het stads-wapen met den datum: „10 JUNI 1892."

Geschenk van den heer *A. Begeer.*

3262. (1893.) Afslag in verzilverd papier van den penning ter herinnering aan de algemeene vergadering te Utrecht van de Nederlandsche maatschappij ter bevordering van nijverheid. Vz. wapenschilden van H. M.

de Koningin-Regentes, met randschrift: „KONINKLIJKE UTRECHTSCHE FABRIEK VAN ZILVERWERKEN. C. J. BEGEER." Tz. opschrift: „ALGEMEENE VERGADERING VAN DE NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ TER BEVORDERING VAN NIJVERHEID, GEHOUDEN TE UTRECHT 11 EN 12 JULI 1893."

Geschenk van den heer *A. Begeer.*

3263. (1893.) Bronzen prijspenning voor de Internationale tentoonstelling van photographiën te Utrecht. Vz. het gekroonde stadswapen, vastgehouden door twee leeuwen; met randschrift: „VEREENIGING TOT BEVORDERING VAN VREEMDELINGENVERKEER," waaronder de naam „BEGEER." Tz. opschrift: „INTERNATIONALE TENTOONSTELLING TOT BEVORDERING DER FOTOGRAFIE. PRIJS . . AFD. . . 1—10 OCTOBER 1893."

Geschenk van het *Bestuur der Vereeniging tot bevordering van vreemdelingenverkeer.*

3264. (1894.) Zilveren penning op de inwijding van het nieuwe Universiteitsgebouw. Vz. afbeelding van het geheele Universiteitsgebouw in vogelvlucht. Tz. opschrift tusschen klimopranken: „DE SENAAT DER RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT AAN PROVINCIE STAD EN BURGERIJ. 12 APRIL 1894", waaronder de naam van den maker „BEGEER."

Geschenk van den *Senaat der Universiteit.*

3265. (1894.) Dezelfde penning; afslag in brons.

Geschenk van *Mevrouw de Wed. Dibbits, geb. Schroeder van der Kolk.*

3266. (1894.) Zilveren penningplaat ter herinnering aan de opening van de Handelsbeurs en de Fruithal. Vz. de beide gebouwen, met onderschrift: „BEURS EN FRUITHAL TE UTRECHT." Tz. rijkversierd cartouche met het stadswapen, waarop de woorden: „BOUW BEGONNEN 24 MAART 1892. BOUWMEESTER F. J. NIEUWENHUIS. — GEOPEND 31 MEI 1894. BURGEMEESTER B. REIGER," waaronder de naam van den maker „BEGEER." (2 afslagen in versierd blauw lederen foudraal.)

Geschenk van de *Handelssocieteit.*

3267. (1896.) Bronzen penning, uitgedeeld op de receptie van den koning van Boheme na de maskerade van 1896. Vz. Mercurius, die boven de stad Utrecht door de lucht vliegt, met opschrift: „QUO ME FATA VOCANT." Tz. wapen van den koning van Bohemen; met randschrift: „MAXIMILIANUS D. G. BOHE. REX. ANNO MDCCCXCVI. RH. TRAJ." Gegraveerd door *Begeer.*

3268. (1896.) Bronzen penning op de zilveren bruiloft van J. P. M. Menger en J. M. van Haagen. Vz. bustes der echtelingen, met randschrift: „25JARIGE ECHTV. VAN J. P. M. MENGER EN J. M. V. HAAGEN." Tz.: „DANKBAAR EN BLIJDE GEVIERD MET HUNNE

KINDEREN J. PH. R. MENGER, J. J. MENGER, E. J. M. MENGER. 19 SEPT. 1896." Gegraveerd door *I. P. R. Menger.*

3269. (1898.) Zilveren prijspenning voor de tentoonstelling van Ornithophilia te Utrecht. Vz. het gekroonde stadswapen tusschen twee leeuwen, met randschrift: „UTRECHTSCHE VEREEN. TER BEV. DER LIEFH. VOOR PLUIMGEDIERTE ORNITHOPHILIA." Tz. cartouche tusschen takken met vogels, waarop gegraveerd: „GEMEENTE UTRECHT. 1e PRIJS. WITTE ZWANEN." Gegraveerd door *Begeer.*

N.B. Deze medaille is aan de gemeente Utrecht toegekend op de tentoonstelling van 16—18 December 1898.

3270. (1898.) Galvanoplastische penningplaat ter eere van den smidsmeester aan 's Rijks Munt J. H. N. Ruysch van Dugteren, voorstellende den jubilaris zittende te schrijven voor een lessenaar; achter hem eene hal door zuilen gedragen, waarin een vrouwenbeeld, op welks piedestal een weegschaal met de letters „MON." Met opschrift: „I. H. N. RUYSCH VAN DUGTEREN"; in de hal het jaartal „MDCCCLXXXXVIII", met den naam van den graveur FADDEGON.

3271. (1899.) Galvanoplastische penningplaat ter herinnering aan het 9e Oogheelkundig congres te Utrecht, voorstellende de buste van prof. Donders; met opschrift: „9e OOGHEELKUNDIG CONGRES. UTRECHT 14—18 AUG. 1899. PROF. DONDERS."

3272. (1899.) Bronzen penning op het 25jarig priesterfeest van Mgr. H. van de Wetering, aartsbisschop van Utrecht. Vz. buste van den aartsbisschop, met randschrift: „HENRICUS VAN DE WETERING, AARTSBISSCHOP VAN UTRECHT." Tz. wapen van den aartsbisschop met eene bloemdecoratie, en opschrift: „OP DEN 25en JAARDAG ZIJNER H. PRIESTERWIJDING 15 AUG. 1899." Gegraveerd door *J. P. M. en J. P. R. Menger.*

3273. (1900.) Zilveren penning ter herinnering aan het bezoek van koningin Wilhelmina te Utrecht. Vz. buste der koningin met randschrift: „KONINGIN WILHELMINA." Tz. de Muze der geschiedenis schrijft op een rots de woorden: „3 JULY 1900. DE KONINGIN BEZOEKT UTRECHT", waarachter een gezicht op Utrecht.

3274. (1901.) Bronzen draagpenning, door het Stedelijk bestuur van Utrecht uitgedeeld op de scholen bij het huwelijk van H. M. de koningin met hertog Hendrik van Mecklenburg-Schwerin. Vz. bustes der jonggehuwden. Tz. de letters W. en H. met den datum „7 FEBRUARI 1901" in een lauwerkrans. Gegraveerd door „B(EGEER) TE U(TRECHT)."

3275. (1901.) Bronzen penning, door het personeel van het brandwezen vereerd aan het gezelschap Utrechts brandweer bij zijn 50jarig bestaan. Vz. embleem van het gezelschap, met randschrift: „EEN VOOR ALLEN, ALLEN VOOR EEN. — 1851 6 MAART 1901." Tz. zittende vrouw met een lauwertak in de hand, die met de andere hand vasthoudt een

schild, waarop: „AAN HET GEZELSCHAP UTRECHTS BRANDWEER"; op het basement, waarop de vrouw gezeten is, het opschrift: „HET PERSONEEL VAN HET BRANDWEZEN." Door „B(EGEER) U(TRECHT)."

Geschenk van den *Kommandant van het brandwezen.*

3276. (1901.) Zilveren penning, door assuradeuren aangeboden aan het gezelschap Utrechts brandweer bij zijn 50jarig bestaan. Vz. een brand met de aanrukkende blusschers. Tz. opschrift in eene krans van eiken- en lauwerbladeren: „HET GEZELSCHAP UTR. BRANDWEER DOOR ASSURADEUREN GEHULDIGD. 1851 — 6 MAART — 1901." Gegraveerd door „B(EGEER) U(TRECHT)."

Geschenk van den *Kommandant van het brandwezen.*

3277. (1901.) Bronzen penning, uitgedeeld op de receptie van koning Karel VII na de maskerade van 1901. Vz. buste van den koning, met randschrift: „KAROLUS DEI GRACIA FRANCORUM REX." Tz. de krooning van Karel VII te Rheims, met onderschrift: „VIVAT REX IN AETERNUM. CIƆCCCCXXIX—CIƆIƆCCCCI." Gegraveerd door „B(EGEER) U(TRECHT)."

Geschenk van den heer *E. baron van Hövell tot Westerflier.*

3278. (1901.) Zilveren penning op de inwijding van de nieuwe Studentensocieteit. Vz. afbeelding van de oude societeit, met onderschrift:

„SI TE FORTE HUMILES TAEDET SPECTARE PENATES,
INVERSAM PARTEM RESPICE QUAESO MEAM."

Tz. afbeelding van de nieuwe societeit, met onderschrift:

„HEIC ITERUM FESSIS PLACEAT REQUIESCERE MUSIS.
EN NOVA STRUCTA DOMUS, VOS INTRATE DEAE.
A. D. IX KAL. MAIAS CIƆIƆCCCCI."

3279. (1901.) Bronzen penning ter herinnering aan het 25jarig professoraat van Dr. S. Talma. Vz. buste van den hoogleeraar, met randschrift: „DR. SAPE TALMA." Tz. Aesculapiusstaf met lauwer- en eikentak, met opschrift: „MED. PROF. IN ACADEMIA RHENO TRAJECTINA CIƆIƆCCCLXXVI PRID. NON. OCTOBR. CIƆIƆCCCCI."

3280. (1901.) Bronzen penningplaat ter herinnering aan het aftreden van Mr. L. W. A. Besier als voorzitter van het Muntcollege na 40jarigen dienst. Vz. buste met opschrift: „MR. L. W. A. BESIER VOORZITTER VAN HET MUNTCOLLEGE." Tz. palmtak, waarachter een tafel met weegschaal en andere instrumenten; met opschrift: „TER GELEGENHEID ZIJNER AFTREDING NA 40JARIGE AMBTSVERVULLING. UTRECHT 1861—1901. — DE AMBTENAREN VAN 'S RIJKS MUNT." Gegraveerd door *J. C. Wienecke.*

Geschenk van den heer *Mr. L. W. A. Besier.*

3281. (1901.) Bronzen penningplaat ter herinnering aan het aftreden van J. C. van Eelde als secretaris van het Muntcollege na 40jarigen dienst. Vz. buste met opschrift: „J. C. VAN EELDE, LID-SECRETARIS V. H. MUNTCOLLEGE." Tz. palmtak, waarachter een tafel met boeken en

inktkoker, met opschrift: „TER GELEGENHEID ZIJNER AFTREDING NA 40JARIGE AMBTSVERVULLING. UTRECHT 1861—1901. — DE AMBTENAREN VAN 'S RIJKS MUNT." Gegraveerd door *J. C. Wienecke.*
Geschenk van den heer *J. C. van Eelde.*

3282. (1903.) Bronzen penning ter herinnering aan den 50jarigen diensttijd van A. Scheffer, bode der Handels-societeit. Vz. tropee met de insignes van zeevaart, vrijheid enz., gedekt door het stadswapen; met randschrift: „HANDELS-SOCIETEIT. UTRECHT." Tz.: opschrift: „AAN A. SCHEFFER BODE VAN DE HANDELS-SOCIETEIT UIT ERKENNING VOOR BEWEZEN DIENSTEN.' 1853—1903 31 MEI."
Geschenk van de *Handels-societeit.*

3283. (1903.) Bronzen penning, door het Collegium Musicum Ultrajectinum vereerd aan R. Hol bij de herdenking van zijn 40jarig directeurschap der stadsconcerten. Vz. buste, met randschrift: „RICHARD HOL." Tz. opschrift in lauwer- en eikenkrans: „HET COLLEGIUM MUSICUM ULTRAJECTINUM AAN RICHARD HOL TER HERINNERING AAN ZIJNE XLJARIGE LEIDING DER CONCERTEN"; met randschrift: „AMAT. ALTA. SILENTIA. MUSA. 1863. 1903."

— Zie de penningen van verschillende corporatiën en vereenigingen te Utrecht onder rubriek XII. Zeden en gewoonten. (1. Bestuur en rechtspleging. No. 1447, 1448. — 2. Hoogeschool. No. 1518, 1519, 1520, 1521, 1522, 1523, 1524, 1525, 1526, 1527, 1537. — 4. Schutterij. No. 1575, 1576. — 5. Gilden en bedrijven. No. 1591, 1599, 1600, 1601, 1604, 1605, 1614, 1615, 1628, 1629, 1634, 1646, 1650, 1651, 1652, 1657, 1659, 1660, 1661, 1665. — 11. Insignes, diploma's, prijspenningen. No. 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2080, 2084, 2085, 2086, 2087.)

---

2. PENNINGSTEMPELS.

3284. Stalen stempel van de voor- en tegenzijden van den Utrechtschen schutters-wijnpenning. (1619.) (*Van Orden.* VII 7. — No. 1575 van dezen catalogus.)
N.B. Zie de Noot bij No. 1575.

3285. Dito van de voor- en tegenzijden van den penning op de promotie met den kap. (1648.) (*Van Loon.* II 235 No. 2. — No. 1523 van dezen catalogus.)
N.B. Zie de noot bij No. 1523. De maker van dezen stempel is de stempelsnijder Roeloff van Cuylenborch, die hem vervaardigde in 1648/9. — In 1658 werd het „stadtswapen aen de eene syde van den stempel vant numisma ofte medaille, die men de gepromoveerde in de Academie alhier van stadtswegen vereert," door den maker zelven op bevel der Vroedschap „verandert." (Vroedschapsresolutie 27 September 1658.) Dit besluit geldt eene verandering van het

roode veld in het stadswapen, dat op den penning (zie No. 1523), evenals op oude stedelijke munten, aanvankelijk met een (later uitgewischt) ornament was gevuld (zie o. a. den penning No. 1523), terwijl het in 1658 (in overeenstemming met de in het midden der 17e eeuw heerschende gewoonte) met horizontale strepen gevuld werd, die de stempel nog heden vertoont.

3286. Dito van de voorzijde van den Utrechtschen schutterswijnpenning. (1661.) (*Van Orden.* VII 8. — No. 1576 van dezen catalogus.) (3 ex.)

N.B. Zie de noot bij No. 1576. De stempel is vervaardigd door den stempelsnijder Roeloff van Cuylenburch.

3287. Dito van de voorzijde van den penning van het Utrechtsche Apothekersgild. (1664.) (*Dirks.* p. 168. — No. 1659 van dezen catalogus.)

3288. Dito van de voor- en tegenzijden van den grooten penning op het eerste eeuwfeest der Utrechtsche hoogeschool. (1736.) (*Van Loon.* 2e Verv. XI 104. — No. 3154 van dezen catalogus.)

N.B. Deze stempel is zeer beschadigd: hij werd vlg. Vroedschapsresolutie 18 Juni 1736 „verbrooken en gecasseert." De maker is de stempelsnijder Drappentier.

3289. Dito van de voor- en tegenzijden van den kleinen penning op dezelfde gebeurtenis. (1736.) (*Van Loon.* 2e Verv. XI 106. — No. 3156 van dezen catalogus.)

N.B. De stempel is een weinig beschadigd: hij werd 2 Juli 1736 „volgens des Vroedschaps intentie op het stadhuis bedorven en ten onbruyk gemaakt." Hij is vervaardigd door den „medailleur" Van Swinderen.

3290. Dito van de voor- en tegenzijden van den lateren penning op de promotie met den kap. (1736.) (No. 1524 van dezen catalogus.)

N.B. Zie de noot bij No. 1524. De oorspronkelijke stempel was gegraveerd door den medailleur en wapensnijder Nicolaas van Swinderen te 's Gravenhage; naar het schijnt is dit echter eene in 1836 vervaardigde kopie. (Zie de noot bij No. 1524.)

3291. Dito van de voor- en tegenzijden van den penning op het inhalen van prins Willem V te Utrecht. (1766.) (*Van Loon.* 5e Verv. XXXV 390. — No. 3170 van dezen catalogus.)

3292. Dito van de voor- en tegenzijden van den penning op het 150-jarig bestaan der Utrechtsche hoogeschool. (1786.) (*Van Loon.* 9e Verv. LXVII 680. — No. 3180 van dezen catalogus.)

N.B. Zie de noot bij No. 3180.

3293. Dito van de voor- en tegenzijden van den penning, geschonken aan de vrijwilligers uit het Utrechtsche studentencorps in den veldtocht van 1831. (No. 3191 van dezen catalogus.)

3294. Dito van de tegenzijde van den penning, geschonken aan personen, die zich verdienstelijk gemaakt hebben bij het heerschen der cholera te Utrecht. (1833.) (No. 3193 van dezen catalogus.)

N.B. Als voorzijde van dezen penning is gebruikt het insigne, waarvan de stempel beschreven is onder No. 3304.

3295. Dito van de voor- en tegenzijden van den penning op het bezoek

van koning Willem II aan 's Rijks munt te Utrecht in 1841. (No. 3198 van dezen catalogus.)

3296. Dito van de voor- en tegenzijden van den penning, geschonken in 1851 aan de Vrijwillige jagers uit het Utrechtsche studentencorps in den veldtocht van 1815. (No. 3201 van dezen catalogus.)

N.B. Zie de noot bij No. 3201 vgl. No. 1587.

3297. Dito van de voor- en tegenzijden van den penning op het 45e lustrum der Utrechtsche hoogeschool. (1861.) (No. 3218 van dezen catalogus.)

N.B. Zie de noot bij No. 3218.

3298. Dito van de voor- en tegenzijden van denzelfden stempel. Op de voorzijde ontbreekt het Minerva-beeld en luidt het bovenschrift: „FAVET ET FOVET." Op de tegenzijde ontbreken de woorden binnen den krans. (1861.)

N.B. Het doel, dat men zich met de vervaardiging van dezen stempel voorstelde, blijkt uit de resolutie van B. en W. van 29 April 1861: „Gehoord de mededeeling van den Wethouder van Dielen (door B. en W. bij resolutie van 23, 25 April 1861 belast met het concipiëren van eene inscriptie voor den penning ter gelegenheid van het 45e lustrum der hoogeschool), dat er geen bezwaar bestaat om het Minervabeeld, voorkomende op het model der medaille, die ter eere der Academische feestviering zal geslagen worden, te doen vervallen, wanneer de medaille voor andere doeleinden gebruikt zal worden, b. v. bij tentoonstellingen als andersints, en dat ook de mogelijkheid bestaat om een ander randschrift te bepalen voor de medaille ter eere der Academie, en een ander voor andere gelegenheden.... Is verstaan het model der medaille zooals dezelve is ingediend goed te keuren en op de medaille voor de Academie als randschrift te bepalen de woorden Quis separabit, terwijl voor andere gelegenheden de medaille zal worden voorzien van de woorden Favet et fovet, waarop alsdan het Minervabeeld zal worden weggelaten." De medaille *Favet et fovet* is hoogst zelden uitgereikt.

3299. Dito van de voor- en tegenzijden van den penning ter herinnering aan de feestelijke viering te Utrecht van Nederlands 50jarige onafhankelijkheid. (1863.) (No. 3221 van dezen catalogus.)

N.B. Zie de noot bij No. 3222.

3300. Dito van de voor- en tegenzijden van den penning ter herinnering aan den schietwedstrijd aan De Bilt. (1869.) (No. 3226 van dezen catalogus, doch zonder opschrift.)

N.B. Zie de noot bij No. 3226.

3301. Dito van de tegenzijde van den penning op het 4e eeuwfeest van het Utrechtsche gymnasium. (1874.) (No. 3233 van dezen catalogus.)

N.B. Als voorzijde van dezen penning heeft gediend de voorzijde van den penning No. 3300.

3302. Dito van de tegenzijde van den penning, uitgeloofd bij den wedstrijd der harmonie- en fanfare-korpsen te Utrecht. (1877.) (No. 3235 van dezen catalogus.)

N.B. Als voorzijde van dezen penning heeft gediend de voorzijde van den penning No. 3300.

3303. Dito van de tegenzijde van het insigne der Vereeniging tot redding van menschen en goederen in geval van brand. Tz. de woorden: „TOT REDDING VAN MENSCHEN EN GOEDEREN." in een parelrand. (1^e helft der 19^e eeuw.)

N.B. In de Notulen van B. en W. dd. 13 Februari 1829 leest men: „Het onderscheidend kenteeken der Vereeniging (tot redding van menschen en goederen in geval van brand) wordt erkend en als zoodanig goedgekeurd, bestaande in een zilveren penning, voerende aan de eene zijde het stadswapen, en aan de keerzijde: Tot redding van menschen en goederen, hangende aan een wit en rood lint om den hals."

3304. Dito van de voorzijde van den stedelijken penningstempel, voorstellende het gekroonde stadswapen, vastgehouden door twee leeuwen, in een parelrand met onderschrift: „STAD UTRECHT."

N.B. Met dezen stempel zijn o.a. vervaardigd de penning ter belooning van diensten bij het heerschen der cholera in 1833 (No. 1193), de insignes van den raad-tijnmeester (No. 1473) en van de leden der Commissie voor het brandwezen (No. 1474), terwijl het insigne der Commissie tot redding bij brand van 1829 (No. 3303) en denkelijk ook de insignes van Burgemeester en Wethouders (No. 3306, 3307) hierbij behooren.

3305. Dito van de voor- en tegenzijden van den stedelijken penningstempel. Vz. het gekroonde stadswapen, vastgehouden door twee leeuwen, in een gekartelden rand met onderschrift: „STAD UTRECHT". Tz. open veld in versierden rand. (Midden der 19^e eeuw.)

N.B. Dergelijke, doch jongere stempel als de vorige.

3306. Dito van een stempel met de woorden „BURGEMEESTER DER STAD UTRECHT," in een parelkrans. Waarschijnlijk de stempel van een insigne.

3307. Dito met de woorden „WETHOUDER DER STAD UTRECHT," in een parelkrans. Waarschijnlijk de stempel van een insigne.

3308. Dito voor het vervaardigen van koperen knoopen voor de politieagenten, voorstellende het gekroonde stadswapen, vastgehouden door twee leeuwen. (Midden der 19^e eeuw.)

XV. HISTORISCHE VOORWERPEN.

3309. Afbeelding van de afdanking van de waardgelders door prins Maurits op de Neude in 1618. Schilderij door *J. C. Droochsloot* (1629).
Geschenk van den heer *Mr. J. van Doelen.*

3310. Koperen plaat van de gravure, voorstellende den plattegrond van de uitlegging van Utrecht volgens het plan van burgemeester H. Moreelse (1664). Gegraveerd naar *H. Ruijs* zonder naam van den maker.

3311. Koperen plaat van de gravure, voorstellende den plattegrond van de uitlegging van Utrecht volgens het plan van Jhr. Everard Meyster (1670). Gegraveerd naar *B. de Roy* door *A. Winter.*

3312. Twee gedrukte en ingevulde quittantiën voor de betaling van den Franschen tax of brandschatting over November en December 1672.
Geschenk van den heer *Dr. J. Hartog.*

3313. Afbeelding van de ontvangst van prins Willem III in de versierde zaal van de Statenkamer (1673). Schilderij zonder naam.

3314. Afbeelding van de publicatie van het nieuwe regeeringsreglement (met de verzetting der Staten en de aanstelling van den prins tot erfstadhouder) van de pui der Statenkamer (1673). Schilderij zonder naam.

3315. Verguld koperen insigne, vertoonende het Nassausche wapen met koningskroon en omschrift: „HONI SOIT QUI MAL Y PENSE", en onderschrift: „VIVAT ORANIE." (Begin der 18e eeuw.) Lg. 0.05, br. 0.03.

3316. Versiersel van zijden oranjelint met verzilverde oranjetakken en opschrift: „Ter Veriaring van Onsen STADHOUDER *den 1 Sept. 1747* Oud zijnde 36 iaren." Lg. 0.23.
Dit versiersel werd door dames op de borst gedragen op den verjaardag van prins Willem IV.
Geschenk van den heer *H. Nolthenius.*

3317. Geslachtsboom van prins Willem IV (gegraveerd door *De Leth* en gekleurd), gevat in verguld houten lijstje style Louis XV met bloemen

en ornamenten, waarin van onderen twee gekruiste zwaarden, van boven het borstbeeld van den prins. Hg. 0.45, br. 0.287.
Geschenk van den heer *J. Ywema.*

3318. Twee op doek geschilderde wapens in vergulde lijsten van de „Hr. EN Mr. CORNs. DE VRY, ADVOCAAT VOOR DE EDl. HOVE VAN UTRECHT" en van „Gd. VAN SWICHHEM GETROUT MET DE Hr. EN Mr. CORNELIS DE VRY, ADVOCAAD VOOR DE EDl. HOVE VAN UTRECHT." (18e eeuw.) Hg. 0.315, br. 0.245; de lijst br. 0.03.
Geschenk van den heer *F. D. O. Obreen te Rotterdam.*

3319. Koperen plaat van het vignet, voorkomende in de oratie van P. Bondam *De foedere Trajectino* (Utrecht. 1779), gegraveerd naar *W. H. van de Wal* door *I. de Wit Jz.* (1779). Hg. 0.115, br. 0.135.

3320. Zilveren insigne van het Utrechtsche wapengenootschap Pro patria et libertate (1783). (*Van Loon.* 8e Verv. LVII 595.)

3321. Hetzelfde insigne; afslag in brons.

3322. Diploma voor J. de Joncheere, als honorair lid van het wapengenootschap Pro patria et libertate (1784). Met zegel van het genootschap in rood lak en de onderteekeningen van den kommandant en de beide secretarissen.

3323. Zilveren gesp, behoorende bij de monteering der leden van het genootschap Pro patria et libertate (1783), vertoonende de letters „P. P. & L" à jour gewerkt, waartusschen het gekroonde stadswapen in email. Hg. 0.045, br. 0.055.

3324. Afbeelding van het exercitie-genootschap Pro patria et libertate, exerceerende in het Sterrenbosch (1784). Schilderij zonder naam.
Geschenk van den heer *Dr. H. J. Broers.*

3325. Bord van aardewerk met geschilderden bloemrand; op het plat in een geschilderd ornament het volgende vers:

„Zoo lang als Zon en Maan Sal staan
Zal nooijd de Orange Couleur vergaan
Dat Sag ik in dees middagstondt
Juist in het teeken van 't Verbond
Met Eerbied daar ik god moest loove
Daar Sag ik doe oranje boove.
17 8/5 85."

(Einde der 18e eeuw.) Middellijn 0.245.
Geschenk van den heer *H. F. Etmans.*

3326. Afbeelding van het beëedigen van het nieuwe regeeringsreglement op de Neude (1786). Schilderij zonder naam.

3327. Medaillon, voorstellende de silhouetten van prins Willem V en zijne gemalin in gouden rand. (Einde der 18e eeuw.) Hg. 0.03, br. 0.02.

Geschenk van Jonkvrouw *M. A. baronesse Taets van Amerongen.*

3328. Wit zijden lint, waarop geschilderd een adelaar, die naar de zon vliegt, een oranjeboom en zeven pijlen, door een oranjelint verbonden; daartusschen is gedrukt een vers van 9 coupletten: „Am Geburtstage Ihrer Königlichen Hoheit der Frau Erbstatthalterin Wilhelmine, vermählten Prinzessin von Oranien gebohren Prinzessin von Preussen. Wesel den 7 August 1787." Lg. 0.68.

Geschenk van Mevrouw *Van Hengst geb. Patijn.*

3329. Verzameling van voorwerpen, afkomstig van Mr. C. G. Visscher, gesneuveld in het gevecht bij Vreeswijk op 9 Mei 1787, als:

a. Sjerp van roode en witte zijde (de Utrechtsche kleuren) met twee kwasten, bevlekt met bloed. Met 2 attestatiën van J. J. Visscher, broeder van C. G. V. Br. 0.40.
b. Draagband van rood fluweel met zilvergalon; op den zilveren gesp ziet men het stadswapen, waarachter een vaandel, vrijheidshoed, degen en lauwertak. Br. 0.04.
c. Wit lederen borststuk (schootsvel?), met roode zijde omzoomd en gevoerd. Hg. 0.51, br. 0.40.
d. Witte en zwarte pluim van een steek. Hg. 0.31.
e. Epaulette van goudgalon met roode zijde geborduurd; van de kwasten is er slechts eene bewaard. Lg. 0.15.
f. Breed zijden lint met de nationale kleuren. Br. 0.105.
g. Smalle zijden draagband met de nationale kleuren. Br. 0.06.
h. Degenkwastje met band van zijden galon in de nationale kleuren. Br. 0.025.
i. Spanen doosje, stuk papier en eenige verdroogde grashalmen, allen bevlekt met het bloed van C. G. V. (Met attestatie in handschrift.)
j. Kransje van gedroogde viooltjes (geplukt op de plaats, waar C. G. V. gesneuveld is?)
k. Geweerkogel, waardoor C. G. V. gedood is.
l. Vlok gepoederd haar C. G. V. (Met attestatie van een zijner broeders.)
m. Vlok haar van den met C. G. V. gesneuvelden kanonnier R. van der Vlerk. (Met attestatie van een der broeders C. G. V.)
n. Fragment van de kwast van zilvergalon van het in het gevecht bij Vreeswijk veroverde vaandel van het regiment van den graaf Van Efferen. (Met attestatie van een der broeders van C. G. V.)
o. Dito van veterband in de nationale kleuren. Br. 0.025.
p. Zijden sjerp met twee kwasten in de Amsterdamsche kleuren (rood, wit en zwart). Br. 0.31.

Geschenk van de *familie Visscher.*

N.B. De beide laatste nummers behooren niet tot de kleedingstukken van C. G.

V. No. *o* is wellicht afkomstig van den kanonnier Van der Vlerk; No. *p* misschien van een der broeders van C. G. V., die later hoofdschout te Amsterdam werd. Ook de Nrs. *f—h* schijnen twijfelachtig.

3330. Afbeelding van de begrafenis van Mr. C. G. Visscher, gesneuveld in het gevecht bij Vreeswijk in 1787, gaande over de Smeebrug. Teekening in kleuren zonder naam.

Geschenk van de *familie Visscher.*

3331. Afbeelding in carton en geknipt papier, vervaardigd door „J. V. KERCHEM. 1787," van het geprojecteerde grafmonument in de Buurkerk ter eere van Mr. C. G. Visscher. Het stelt voor eene tombe, gedekt met verschillende zinnebeeldige figuren (kanonnen, vaandels, kogels, een doodshoofd, een lijkbus en het wapen der familie Visscher), waarboven eene georneerde pyramide met den naam Visscher in een lauwerkrans. Het geheel staat in een nis, waarop twee wapentropeeën en waarboven eene guirlande. De tombe draagt het volgende geschreven vers van „M. C. van Hall, Iur. Utr. St."

„Bataven! ziet en schreyt — 't is Visscher die hier Rust,
Door 't lood der dwingelandij te vroeg der aarde ontdaagen
De Dood heeft, tot uw Smart, zijn Levenslamp gebluscht
Opdat hij, voor Gods throon Tyrannen aan zou klagen:
Volgt hem in 't helden Spoor — — hij stierf een dood zoo vrij,
Leeft als Bataven past! — Sterft eens zoo grootsch als hij!"

Dit monument, dat op stadskosten in de Buurkerk zou opgericht worden, is onuitgevoerd gebleven wegens de spoedig gevolgde herstelling van prins Willem V door de Pruisen. (Vgl. *F. Nagtglas*, *Voor honderd jaren.* p. 45.) Hg. 0.45, br. 0.34.

Geschenk van de *familie Visscher.*

3332. Koperen penning der Utrechtsche patriotten (1787). (*Van Loon.* 9e Verv. LXXI 741.) (2 ex.)

3333. Koperen insigne van de Patriotten, bestaande in een opengewerkte ronde plaat, waarin een keeshond met het jaartal 1787 in georneerden rand. Middellijn 0.05.

3334. Zeer klein zilveren insigne van de Patriotten, voorstellende een keeshond met het jaartal 1788; aan de staart een oogje om het voorwerp te dragen. Lg. en br. 0.01.

3335. Koperen dekselplaat van eene draagbare leger-apotheek tijdens het Fransche bestuur, voorstellende den gekroonden adelaar met opschrift:

„REGNE DE NAPOLEON,
MINISTRE. DU CTE. MONTALIVET.
MÉDICAMENS
POUR LES ÉPIDEMIES."

Hg. 0.07, br. 0.09.

3336. Oproepingsbriefje van een Utrechtschen conscrit voor de loting op 16 Maart 1813, des morgens te 8 ure in het Diaconie Oude Mannen- en Vrouwenhuis te Amsterdam. Met het lotingsnummer, gestempeld door de Sous-préfecture d'Utrecht.

Geschenk van den heer *W. Richter.*

N.B. Deze voorwerpen zijn afkomstig van den Utrechtschen honderdjarige J. Lorette.

3337. Armband van oranjelaken met drie strepen van zilvergalon. Lg. 0.315, br. 0.06.

Afkomstig van een kapitein van den Nederlandschen landstorm in 1813.

3338. Wit zijden korfje, versierd met groen en oranje zijden lint, gebruikt bij het strooien van bloemen voor den prins en de prinses van Oranje te Utrecht op 16 October 1814. Met afschrift van het vers, daarbij opgezegd door freule Van Tuyll. Lg. 0.20.

Geschenk van Mevrouw *Van Hengst geb. Patijn.*

3339. Bord van aardewerk, waarop geschilderd is het portret van den prins van Oranje te paard in een bloemrand met onderschrift: „18 Junij 1815" (Waterloodag), en:

„Hier is de deugd en roem geplant,
De koning in 't vrije Nederland.
1817."

Middellijn 0.25.

Geschenk van den heer *Ph. Frenkel.*

3340. Afbeelding van eene halte gedurende een marsch der Mobiele Utrechtsche schutterij tijdens haar verblijf in Noord-Brabant. Teekening in kleuren door (*C.*) *W. M*(*oorrees*).

Legaat van den heer *Mr. C. G. Berger van Hengst.*

3341. Afbeelding van eene artillerie-manoeuvre tijdens het verblijf van de Mobiele Utrechtsche schutterij in een kampement in Noord-Brabant. Teekening in kleuren door (*C.*) *W. M*(*oorrees*).

Legaat van den heer *Mr. C. G. Berger van Hengst.*

3342. Zijden banier met zilveren franje, bevattende het stadswapen; boven op den zwarthouten stang een eikenkrans. Hg. 0.775, br. 0.395.

Deze banier heeft gediend bij de feestelijke inhaling van Z. M. Koning Willem II te Utrecht in 1841 en is aan de Eerewacht geschonken door den Staatsraad-Gouverneur der provincie Mr. F. van de Poll.

Geschenk van de *Eerewacht ter inhaling van den Koning.*

3343. Zilveren troffel en hamer met ebbenhouten stelen, waarmede de eerste steen is gelegd van het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen. De troffel draagt aan de achterzijde de inscriptie: „TER HERINNERING AAN HET GEBOUW VAN KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN. UTRECHT 3 JUNIJ 1845." De hamer draagt de inscriptie: „GEBOUW

VOOR KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN. UTRECHT 15 OCTOBER 1845." De troffel lg. 0.325, de hamer lg. 0.297.

3344. Sjerp van rood en wit katoen, aan de twee einden voorzien van het gestempelde stadswapen. Br. 0.17.
Afkomstig van de rustbewaarders te Utrecht in 1848.

3345. Kokarde van oranjelaken, voorzien van het gestempelde stadswapen. Middellijn 0.075.
Afkomstig van de rustbewaarders te Utrecht in 1848.

3346. Twee houten pieken met ijzeren punten van zeer eenvoudig maaksel. Lg. 1.775 en 1.80.
Afkomstig van de rustbewaarders te Utrecht in 1848.

3347. Zwart marmeren inktkoker met zilver gemonteerd. In het midden een zilveren vrouwenbeeldje met een lauwerkrans; daaronder het jaartal 1849. Op het voetstuk het stadswapen en de naam *E. Oudenhoff*. Hg. 0.23, br. 0.285.
Legaat van den heer *Dr. E. Oudenhoff.*

N.B. Deze inktkoker is door de stad Utrecht in 1849 aangeboden aan den geneesheer E. Oudenhoff, als bewijs van erkentelijkheid voor zijne diensten bij het heerschen der cholera.

3348. Beerenmuts, gedragen door den erfprins Willem van Oranje (later Z. M. koning Willem III) als kolonel van het regiment Grenadiers en Jagers. (Midden der 19e eeuw.) Hg. 0.47, br. 0.37.
Geschenk van den heer *A. baron Schimmelpenninck van der Oye van Nyenbeek.*

3349. Zilveren insigne met speld, voorstellende het gekroonde stadswapen in kleuren, met onderschrift op een lint: „1813. 28 NOV. 1863." Hg. 0.03, br. 0.03.
Dit insigne heeft waarschijnlijk gediend bij den feestelijken optocht te Utrecht ter herinnering aan het 50jarig bestaan van Nederlands onafhankelijkheid in 1863.

3350. Afslagen in goud en zilver in foudraal van den penning, geslagen bij het 25jarig burgemeesterschap van Mr. N. P. J. Kien (1864).
Geschenk van den heer *Mr. W. H. baron de Watteville.*

3351. Album, aangeboden door de burgerij aan Mr. N. P. J. Kien bij zijn 25jarig burgemeesterschap (1864), bevattende een georneerd titelblad en de namen der onderteekenaars in een paarsch fluweelen band, waarop in zilver de Utrechtsche stedemaagd met het wapen van Kien en opschrift: „MDCCCXXXIX. XXI Maart. MDCCCLXIV." Hg. 0.275, br. 0.38.
Geschenk van den heer *Mr. W. H. baron de Watteville.*

3352. Album in groen fluweelen band, aangeboden aan burgemeester

Kien bij zijne 25jarige ambtsvervulling (1864) door brandmeesters en kommandeurs van het brandwezen, bevattende een gecalligrapheerd titelblad, een gedicht en de handteekeningen van brandmeesters en kommandeurs van het brandwezen. Hg. 0.212, br. 0.272.

Geschenk van den heer *Mr. W. H. baron de Watteville.*

3353. Photographie-album met de portretten der twaalf wijkmeesters, aangeboden aan burgemeester Kien bij zijne 25jarige ambtsvervulling (1864). Met opdracht in calligraphie. Hg. 0.145, br. 0.12.

Geschenk van den heer *Mr. W. H. baron de Watteville.*

3354. Album in rood fluweelen band, aangeboden aan burgemeester Kien bij zijne 25jarige ambtsvervulling (1864) door de eerewacht uit de Corporatie van koophandel en scheepvaart. Hg. 0.197, br. 0.265.

Geschenk van den heer *Mr. W. H. baron de Watteville.*

3355. Banier van grof linnen, beschilderd door Jos. Hoevenaar Wz. Zij stelt voor het aankomen van de Watergeuzen voor Den Briel, — het openrammeien der stadspoort, — het aanbod van Koppelstok aan de Geuzen, — de boodschap van Koppelstok aan den magistraat — en het overbrengen van het bericht van den val van Den Briel aan Alva. Onder deze voorstellingen de Nederlandsche Maagd. Hg. 2.86, br. 1.27.

Deze banier heeft gediend in 1872 bij de feesten op het Vreeburg ter herinnering aan de inneming van Den Briel.

Geschenk van den heer *J. S. van Deventer.*

3356. Model in gips van het met de premie bekroonde ontwerp van het standbeeld van graaf Jan van Nassau, voorstellende den graaf staande met sjerp en ringkraag, de rechterhand in de zijde, met de linkerhand wijzende op een blad papier (de Unie van Utrecht), dat op een naast hem staand piedestal ligt. Op het voetstuk ziet men van voren het wapen van Nassau met onderschrift: „IAN VAN NASSAU. STICHTER VAN DE UNIE VAN UTRECHT. 26 IAN. MDLXXIX"; daarboven: „UNIE VAN UTRECHT." Op de twee zijden de wapens der provinciën Friesland, Gelderland, Groningen, Utrecht, Holland en Zeeland. Op de achterzijde het rijkswapen met de spreuk: „CONCORDIA RES PARVAE CRESCUNT."

Het model, ingezonden onder het motto: „VADERLAND EN ORANJE," is vervaardigd door de heeren Lacomblé en Lecomte te Delft (1880). Hg. 1.30, br. 0.39.

Geschenk van het *Comité voor de oprichting van het standbeeld.*

3357. Afslagen in zilver en brons van de medaille, geslagen op het derde eeuwfeest der Unie van Utrecht (1879). Vz. borstbeeld van graaf Jan van Nassau, met randschrift: „GRAAF JAN VAN NASSAU. — STICHTER DER UNIE VAN UTRECHT. — J. P. M. MENGER. FEC." Tz. klimmende leeuw met zwaard en pijlbundel, door de zonnestralen uit den hemel beschenen; met opschrift: „DANKBAARHEID. EENDRACHT. VRIJHEID. 1579—1879."

Geborgen in een eikenhouten kistje, op den deksel versierd met de in hout afgedrukte stempels van dezen penning. Lg. 0.165, br. 0.26. Met de in het stads-archief aanwezige oorkonde op perkament werd dit kistje met de daarin bevatte penningen aan het gemeentebestuur aangeboden door de Feestcommissie op 20 September 1879.

3358. Wit zijden vaandel van de Utrechtsche afdeeling van het Metalen kruis, voorstellende het Metalen kruis aan een tweekleurig lint met wimpel in de nationale kleuren, waaronder eene krans van eikenloof; de zwarthouten stok is bekroond met een koperen wapen der provincie Utrecht met kroon. Hierbij de twee guidevlaggen, voorstellende het Metalen kruis op een oranjedoek; de stokken met ijzeren punten, waaraan het stedelijk wapen, zijn versierd met strikken van blauw-oranje en groen-oranje gestreept lint (nam. de linten, waaraan het Metalen kruis door de dienstplichtigen en de vrijwilligers gedragen werd). (Midden der 19e eeuw.) Het vaandel hg. 0.99, br. 0.96; de stok lg. 2.50. De guidevlaggen hg. 0.80, br. 1.08; de stokken lg. 2.57.

Geschenk van de *Utrechtsche afdeeling van het Metalen kruis.*

3359. Vlaggenversiersel ter gelegenheid der viering van het 50jarig bestaan der vereeniging Metalen kruis in 1881, voorstellende het Metalen kruis op wit doek met de jaren 1831—1881. (2e helft der 19e eeuw.) Hg. 0.75, br. 0.45.

Geschenk van de *Utrechtsche afdeeling van het Metalen kruis.*

3360. Gegraveerd zilveren medaille aan groen-oranje lint, uitgereikt aan de wed. Uitermerk bij de herdenking van haar 50jarig feest als marketenster. Vz. opschrift in lauwerkrans: „TROUW AAN KONING EN VADERLAND." Tz. opschrift: „WEDE UITERMERK. 1831—1881. MARKETENSTER."

3361. Metalen kruis aan groen-oranje lint, afkomstig van de marketenster weduwe Uitermerk.

3362. Oorkonde, bevattende het proces-verbaal van de plaatsing van den gedenksteen in den gevel van het nieuwe Universiteitsgebouw door H. M. koningin Wilhelmina op 10 Juni 1892. Hg. 0.63, br. 0.46.

De oorkonde, in kleuren geteekend door M. J. Lens, is hier aanwezig in photographische reproductie, mede door H. M. de Koningin, de Koningin-Regentes, den burgemeester en den gemeente-secretaris geteekend; de origineele teekening is aan H. M. aangeboden. Hierbij de arendsveder met gouden pen, waarmede H. H. M. M. de Koninginnen de oorkonde geteekend hebben.

3363. Zilveren beeldje, voorstellende de Bouwkunst met passer en schietlood, staande voor een piedestal met opschrift: „OUDLEERLINGEN EN LEERLINGEN AAN HUNNEN LEERMEESTER DEN HEER A. HAZENBOSCH." Op zwartmarmeren voetstuk met zilveren basrelief,

voorstellende een engeltje, dat een krans hecht aan een schild met de jaartallen „1842—1892"; daaronder de datum „5 NOVEMBER." Hg. 0.45, br. 0.18.

Dit beeldje werd door eene commissie uit oudleerlingen en leerlingen op 5 November 1892 aangeboden aan A. Hazenbosch, architect en leeraar in de bouwkunst te Utrecht, bij de herdenking van zijn 50jarig leeraarschap. Het album met de namen der deelnemers ligt hierbij.

Legaat van den heer *A. Hazenbosch.*

XVI. AFBEELDINGEN VAN UTRECHT EN UTRECHTENAARS.

3364. Gezicht op de stad Utrecht uit het noordwesten. (1e helft der 15e eeuw.) Schilderij op doek, naar eene schildering op een der gewelven van het zuidelijke zijschip der St. Jacobskerk, door *A. J. Derkinderen* (1897).

3365. Plattegrond van de stad Utrecht met hare vrijheid (1539). Schilderij door *E. van Schayck* in gothieke houten lijst.

N.B. Vgl. over deze schilderij: *Kramm, Levens der schilders.* V p. 1456.

3366. Koperen plaat van eene gravure, voorstellende den plattegrond van Utrecht en twee gezichten op Utrecht uit het oosten en het westen (1598). Gegraveerd door *A. van Vianen.*

N.B. Door de stad Utrecht aangekocht in 1598 voor *f* 112.

3367. Gezicht op de stad Utrecht uit het westen (c. 1660). Schilderij zonder naam.

Geschenk van den heer *Mr. S. C. van Musschenbroek.*

3368. Gezicht op de Bakkerbrug en de oostzijde der Oudegracht. Teekening in houtskool door *P. van Loon* (1860).

Geschenk van de erven van *Mevr. de Douair. Van Loon—Calkoen.*

3369. Gezicht op de Weerdpoort en de Zandbrug (c. 1780). Schilderij zonder naam.

Geschenk van den heer *Mr. J. J. van der Hagen van den Heuvel.*

3370. Gezicht op de Weerdpoort en het bolwerk de Morgenster (c. 1830). Schilderij (door *B. van Straaten Sr.*).

3371. Gezicht op de Catharijnepoort in den winter (c. 1840). Schilderij zonder naam.

3372. Gezicht op de Tolsteegpoort (c. 1760). Schilderij door *G. v. H.*

3373. Gezicht op de Tolsteegpoort en Manenburg (c. 1770). Schilderij zonder naam.

3374. Gezicht op de Tolsteegpoort met Manenburg en Sterrenburg in den winter (c. 1830). Schilderij (door *H. van Oort*).
Geschenk van den heer *J. C. van Eelde*.

3375. Gezicht op de Tolsteegpoort met den Bijlhouwerstoren (c. 1840). Schilderij door *H. Haus*.

3376. Gezicht op de Maliepoort en de Maliebaan (c. 1760). Schilderij zonder naam.

3377. Gezicht op de oude Wittevrouwenpoort (c. 1640). Schilderij zonder naam.

3378. Geschilderd houten model van het onderste gedeelte der Wittevrouwenpoort, zooals die aanvankelijk gebouwd is (1649). Vervaardigd naar de teekening van en door *H. Az. Struys*; de leeuwen en ornamenten gesneden door *N. van Damast*.

3379. Houten model van den toren van de Wittevrouwenpoort (1652). Vervaardigd (naar de teekening van *Gijsbert Teunisz. van Vianen?*) door *N. van Damast*.

3380. Gezicht op het kasteel Vredenburg (c. 1540). Schilderij (door *Wm. van Swaenenburch*) (1658).

N.B. Zie over de vervaardiging dezer schilderij de noot bij No. 1444.

3381. Gezicht in het bolwerk Sterrenburg (1834). Schilderij door *J. W. Bilders*.

3382. Gezicht in het bolwerk Sterrenburg van eene andere zijde (1834). Schilderij door *J. W. Bilders*.

3383. Gezicht op den Smeetoren, het St. Bartholomeus-gasthuis en de St. Geertruida-kerk (1822). Schilderij door *L. B. Backer*.

3384. Gezicht op den wal met den afgebroken Plompetoren in den winter (1830). Schilderij door *R. A. Haanen*.

3385. Houten model van den Dom, den Domtoren en het fundament van den Domtoren, met alle details van beeldhouwwerk. Het model, vervaardigd door *F. C. E. van Embden*, is in 1836 door de stad aangekocht voor *f* 1000. Het model van den toren, in 1837 door de stad besteld aan *J. Cuylenburg* voor *f* 600, werd in 1840 opgeleverd door *J. M. Koentz*. Het fundament is in hetzelfde jaar vervaardigd door *Nieuwenhoven* onder toezicht van *J. M. Koentz*.

3386. Houten model van een pilaar op den bovensten omgang van den Domtoren. Gebezigd bij de restauratie van den toren in 1837.

N.B. Volgens de notulen der Commissie van fabricage over het herstel van den Domtoren (Nieuw Archief No. 408 *) werd dit model in de vergadering der commissie van 7 Juli 1838 vertoond, en besloot men toen het op het stadsarchief te bewaren.

3387. Gezicht op den ingang van de Academie en den Dom (c. 1830). Schilderij door *H. van Oort*.

3388. Gezicht Achter den Dom op den ingang van het Stedelijk politiehuis (thans Academie) en den Dom (c. 1820). Schilderij door *H. van Oort.*

3389. Gezicht in den oostelijken arm van den kloostergang van den Dom (c. 1820). Schilderij (door *H. van Oort?*).

3390. Gezicht in den zuidoostelijken ingang van den Dom uit den kloostergang (c. 1850). Schilderij zonder naam.

3391. Gezicht op de St. Salvatorskerk of Oudmunster (c. 1587). Schilderij zonder naam.
Geschenk van den heer *C. Meijen* (1758).

3392. Gezicht op de St. Salvatorskerk of Oudmunster en plattegrond dier kerk (c. 1587). Schilderij zonder naam, waarvan het bovenste gedeelte is bijgeschilderd.
Geschenk van den heer *A. J. Nijland.*

3393. Gezicht op het koor der St. Mariakerk uit het noorden, na de afbraak van het schip en van de noordelijke zijkapel. Schilderij op paneel zonder naam (c. 1840).
Legaat van den heer *Mr. C. G. Berger van Hengst.*

3394. Gezicht op het koor der St. Mariakerk met de nis van het zuidelijke transept uit het westen, na de afbraak van het schip; daarachter de Domtoren. Schilderij op doek zonder naam (c. 1840).
Legaat van den heer *Mr. C. G. Berger van Hengst.*
N.B. De omgeving ten zuiden der kerk is gefantaseerd.

3395. Gezicht op den zuidoosthoek van den kloostergang der St. Mariakerk met eenige der op het pleintje gebouwde huizen. Schilderij door *J. H. L. Hanau* (1890).
Geschenk van den heer *J. H. L. Hanau.*

3396. Gezicht op het St. Barbara-gasthuis en de kraan (c. 1840). Schilderij door *H. A. F. A. Gobius.*
Geschenk van den heer *H. A. F. A. Gobius.*

3397. Gezicht op het oude stadhuis (c. 1820). Schilderij door *W. A. Haanebrink.*
Geschenk van den heer *W. A. Haanebrink.*

3398. Gezicht op het stadhuis met waag, kraan en Domtoren (1833). Schilderij door *R. Craeyvanger.*

3399. Model in klei van het beeld der Gerechtigheid boven de poort van het nieuwe Hofgebouw (thans Rechtbank). Geboetseerd door *J. J. Rijnbout* (c. 1830).

3400. Bordpapieren model van het Ziekenhuis op den Catharijne-singel (c. 1870). Vervaardigd door *J. A. Loran.*
Geschenk van den heer *C. Vermeijs.*

3401. Houten model van het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen (1844).

3402. Gezicht op het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen (1847). Schilderij door *A. W. Nieuwenhuijzen.*

Geschenk van den heer *A. W. Nieuwenhuijzen.*

3403. Houten model van de overdekte Botermarkt aan de Mariaplaats (1864).

3404. Gezicht op het koffiehuis de Nieuwe bak in de Lijnmarkt (c. 1830). Schilderij (door *R. Craeyvanger*).

3405. Gezicht op het begin van de Maliebaan met het huis Bellevue en de brug der Maliepoort (c. 1780). Schilderij zonder naam.

3406. „*Traiectum ad Rhenum Triumphans.*" Gezichten op de vijf Utrechtsche steden met de wapens der aanzienlijke Utrechtsche geslachten. Gekleurde gravure door *H. Winter* (1671), met geschrevene uitlegging door *J. Kanneman* (1732).

3407. Houten model van de schutsluizen in den Vaartschen Rijn te Vreeswijk, gebouwd in 1825. Zonder naam van den vervaardiger.

3408. Koperen plaat van eene gravure, voorstellende het kasteel te Maarsen in den herfst (1610). Gegraveerd naar *D. Vinckeboons* door *Hessel Gerritsz.*, met adres van *F. de Widt.*

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *C. G. Boonzajer te Gorinchem*).

3409. Gezicht op het kasteel Nyenrode aan de Vecht (c. 1670). Schilderij door „*Ae. Kiden*" (?).

Geschenk van den heer *J. Blijdestein.*

3410. Koperen plaat van eene gravure, voorstellende het kasteel te Zuylen in den winter (c. 1610). Gegraveerd naar *D. Vinckeboons* door *Hessel Gerritsz.*, met adres van *F. de Widt.*

In bruikleen afgestaan door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap* (geschenk van den heer *C. G. Boonzajer te Gorinchem*).

3411. Portret van prins Willem V. Schilderij zonder naam.

Geschenk van den heer *Mr. J. J. van der Hagen van den Heuvel.*

3412. Portret van paus Adriaan VI. Schilderij naar *J. van Scorel* zonder naam.

3413. Portret van A. Anschuts, deken van het Utrechtsche Apothekersgild (?). Schilderij zonder naam.

Afkomstig van het Apothekersgild.

3414. Portret van C. Berger, oud-burgemeester van Utrecht. Medaillon in gips door *Copman* (1783).

Geschenk van den heer *Mr. W. P. Sautijn Kluit te Amsterdam.*

3415. Portret van C. Booth, burgemeester van Utrecht (in den ouderdom van 21 jaren). Schilderij zonder naam.

3416. Portret van C. Dematius, hoogleeraar in de godgeleerdheid aan de Utrechtsche hoogeschool. Teekening met gekleurd krijt door (*Anna Maria van Schurman*). (Pendant van No. 3431.)

3417. Portret van J. F. Hennert, hoogleeraar in de wiskunde aan de Utrechtsche hoogeschool. Medaillon in gips door *D. Mulder* (1787). Gevat in een lijstje style Louis XVI, waarboven eenige mathematische instrumenten met een klimoptak.

Geschenk van Mevrouw de *Wed. Wolterbeek geb. Soblet.*

N.B. Blijkens eene boven het portret in medaillon aangebrachte gedrukte inscriptie, werd dit portret den hoogleeraar aangeboden door zijne leerlingen op 26 Februari 1787 bij zijn vertrek van de Utrechtsche hoogeschool.

3418. Portret van Nicolaas Kien, burgemeester van Utrecht in 1766 en 1774. Schilderij zonder naam.

Geschenk van den heer *Mr. N. P. J. Kien.*

3419. Portret van Trijn van Leemput (Cath. de Berghes ten Essendeele, huisvrouw van den brouwer-schepen Jan Janss. van Leemput), aanvoerster der vrouwen, die begonnen met de afbraak van het kasteel Vredenburg in 1577. Schilderij zonder naam.

N.B. Zie over Trijn van Leemput's heldenstuk: *Buchelius, Descriptio.* p. 105. De schilderij, vervaardigd in het midden der 17e eeuw en afkomstig uit de familie Croese, is dezelfde, die als familieportret vermeld wordt bij: *Van der Aa, Biographisch woordenboek.* VIII p. 75.

3420. Portret van J. Lorette, oud 103 jaren. Buste in gips door *P. M. J. Swillens* (1889).

Geschenk van den heer *P. M. J. Swillens.*

3421. Portret van D. Mill, hoogleeraar in de Oostersche talen aan de Utrechtsche hoogeschool. Schilderij door *I. M. Quinkhard* (1740). (Pendant van het volgende nummer.)

3422. Portret van C. Ruiter, echtgenoote van prof. D. Mill. Schilderij door *I. M. Quinkhard* (1744). (Pendant van het vorige nummer.)

3423. Portret van W. N. Pesters, heer van Wulperhorst, hoofd der prinsgezinden te Utrecht omstreeks 1780. Schilderij door *J. Fournier* (1752).

Geschenk van den heer *R. baron van Hardenbroek te Bunnik.*

3424. Portret van L. van de Poll, hoogleeraar in de rechten aan de Utrechtsche hoogeschool. Schilderij door *M. Gillig* (1681). (Pendant van het volgende nummer.)

3425. Portret van G. Terborgh, echtgenoote van prof. L. van de Poll. Schilderij door *M. Gillig.* (Pendant van het vorige nummer.)

3426. Portret van G. van Reede heer van Nederhorst, afgevaardigde wegens Utrecht op het vredescongres te Munster. Schilderij zonder naam.

Legaat van Mevrouw de *Douairiere Van Reede van Oudtshoorn geb. Melvil van Carnbée.*

3427. Portret van G. van Reede heer van Nederhorst en Zuylen (ov. in September 1670 in zijn huis op de Kromme Nieuwegracht over de Ambachtstraat te Utrecht). Schilderij zonder naam.
Legaat van Mevrouw de *Douairiere Van Reede van Oudtshoorn geb. Melvil van Carnbée.*

3428. Portret van A. Reland, hoogleeraar in de Oostersche talen aan de Utrechtsche hoogeschool. Schilderij door *Colasius.*

3429. Portret van Mr. A. A. de Ruever Az., burgemeester en hoofdofficier van Utrecht (1745—1750). Teekening met waterverf (door *F. van Mieris Jr.?*)

3430. Portret van J. Oosterdijk Schacht, hoogleeraar in de geneeskunde aan de Utrechtsche hoogeschool. Medaillon in gips door *D. Mulder* (1784). In verguld lijstje style Louis XVI, waarboven de Aesculapiusstaf met een lauwertak.
Geschenk van Mevrouw de *Wed. Wolterbeek geb. Soblet.*

3431. Portret van M. Schotanus, hoogleeraar in de godgeleerdheid aan de Utrechtsche hoogeschool. Teekening met gekleurd krijt (door *Anna Maria van Schurman*). (Pendant van No. 3416.)

3432. Portret van B. F. Suerman, hoogleeraar in de geneeskunde aan de Utrechtsche hoogeschool. Schilderij in olieverf door *F. Jacquin* (1822). (Pendant van het volgende nummer.)
Legaat van Mejufvrouw *A. Holstege.*

3433. Portret van G. G. S. du Houx de Cramant, echtgenoote van prof. B. F. Suerman. Schilderij in olieverf door *F. Jacquin* (1822). (Pendant van het vorige nummer.)
Legaat van Mejufvrouw *A. Holstege.*

3434. Portret van Herman F. F. Suerman, oudsten zoon van prof. B. F. Suerman. Schilderij in olieverf door *M. C. B(oellaard).*
Legaat van Mejufvrouw *A. Holstege.*

3435. Portret van B. F. Agnes Suerman, dochter van prof. B. F. Suerman. Teekening in krijt (door *P. C. Wonder*).
Legaat van Mejufvrouw *A. Holstege.*

3436. Portret van Alexander G. G. Suerman, jongsten zoon van prof. B. F. Suerman en hoogleeraar in de geneeskunde aan de Utrechtsche hoogeschool. Schilderij in olieverf door *P. C. W(onder).*
Legaat van Mejufvrouw *A. Holstege.*

3437. Portret van Mr. W. van Velthuysen, secretaris der Staten van Utrecht, door prins Willem III afgezet in 1674. Schilderij door *J. van Wijckersloot* (1665). (Pendant van het volgende nummer.)

3438. Portret van Dr. L. van Velthuysen, schepen en raad van Utrecht, door prins Willem III afgezet in 1674. Schilderij (door *J. van Wijckersloot*). (Pendant van het vorige nummer.)

3439. Portret van Mr. C. G. Visscher, gesneuveld in het gevecht te Vreeswijk in 1787. Schilderij zonder naam (na den dood vervaardigd).
Geschenk van Mejonkvrouwen *Van der Vlist.*

3440. Portret van C. G. Visscher, gesneuveld in het gevecht te Vreeswijk in 1787. Penteekening door *L. Venroij* (1792).
Geschenk van de familie *Visscher.*

3441. Portret van P. Voet van Winssen, burgemeester der stad Utrecht. Schilderij door *D. la Court* (1703). (Pendant van het volgende nummer.)

3442. Portret van E. van Brienen, echtgenoote van P. Voet van Winssen. Schilderij door *D. la Court* (1703). (Pendant van het vorige nummer.)

3443. Portret van P. Wesseling, hoogleeraar in de geschiedenis aan de Utrechtsche hoogeschool. Schilderij (door *I. M. Quinkhard*).

N.B. Dit portret van omstreeks 1750 gelijkt het meest op prof. P. Wesseling; doch het bij het ovaal gevoegde attribuut (een middeleeuwsch charter van een Duitschen keizer) zou toch bij voorkeur aan een ander doen denken. Het is vroeger door de stad Utrecht aangekocht als „Professor Voet te Utrecht", doch geen lid dezer familie uit het midden der 18e eeuw komt hier in aanmerking.

3444. Portret van H. M. A. J. van Asch van Wijck, burgemeester van Utrecht (1827—1839), stichter van het Museum. Lithographie zonder naam.
Geschenk van den heer *Jhr. Mr. H. A. M. van Asch van Wijck.*

INHOUD.